

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

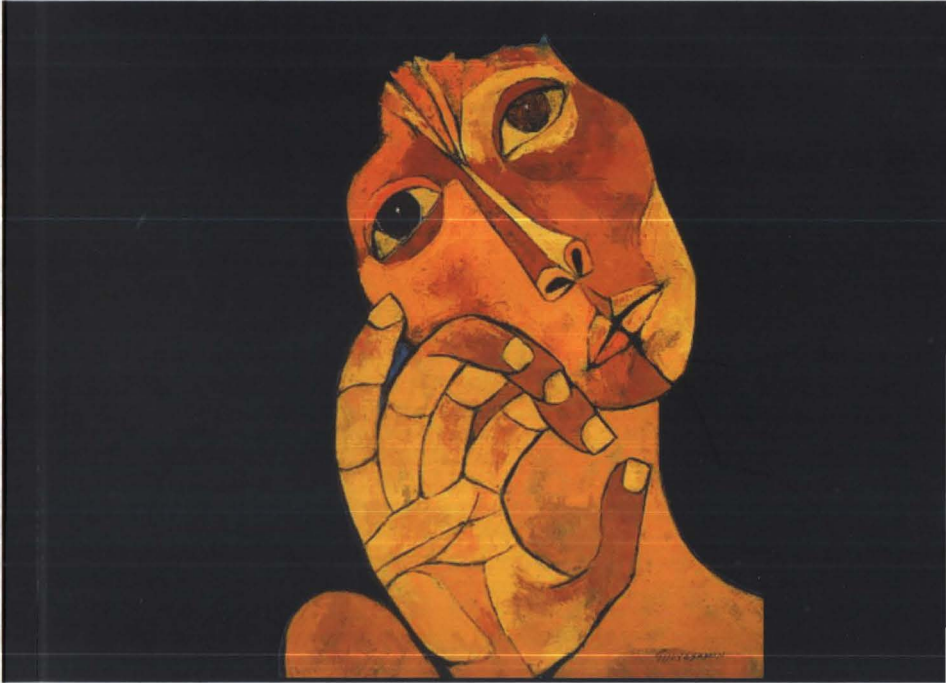
- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

KAKTÜSLER SUSUZ DA YAŞAR Kadınlar Mamak Cezaevini Anlatıyor

*dipnot

KAKTÜSLER SUSUZ DA YAŞAR

KADINLAR MAMAK CEZAEVİNİ ANLATIYOR



*dipnot

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

KAKTÜSLER SUSUZ DA YAŞAR

Kadınlar Mamak Cezaevini Anlatıyor

***dipnot yayınları**

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

KAKTÜSLER SUSUZ DA YAŞAR

Kadınlar Mamak Cezaevini Anlatıyor

***dipnot yayınları**

Dipnot Yayınları: 120

Anı Dizisi: 4

1. 2 Baskı 2011-21019

3. baskı 2020

■ ■ ■

© Dipnot Yayınları

Bu kitabın Türkçe yayın hakları Dipnot Yayınları'na aittir.

ISBN: 978-605-4412-32-7

Sertifika No: 14999

■ ■ ■

Kitaptaki Çizimler: Tayfun Bekar

Kitaptaki Resimler: Akif Şenoğlu

Kapak Tasarımı: Sinan Demirkaya

Kapak Resimleri: C.F. Guayasamin

■ ■ ■

Baskı Öncesi Hazırlık: Dipnot Bas. Yay. Ltd. Şti

Baskı: Vadi Grafik Tasarım ve reklamcılık Ltd. Şti (Sertifika No: 47479)

İvedik O.S.B 88. Oto 3. Bölge 1420 cad. N: 58/1-2-3-4 Yenimahalle/ANKARA

■ ■ ■

Dipnot Yayınları

Selânik Cad. No: 82/32 Kızılay / Ankara

Tel: (0 312) 419 29 32 / Faks: (0 312) 419 25 32

e-posta: dipnotkitavebi@yahoo. com

www. dipnotkitap. com

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	9
-------------	---

ANILAR

MAMAK'TA YAŞAM	15
<i>Banu Asena Torun</i>	
'EMNİYET'	37
<i>Sükun Öztoklu</i>	
TÜKÜRÜK.....	49
<i>Meral Bekar</i>	
CEZAEVİ NOTLARIM	83
<i>Gülbeyaz Hamurcu</i>	
MAMAK'A CUNTA ERKEN GELDİ	93
<i>Gülperi Kaya</i>	
HASAN'ASKER ÖZMEN	97
<i>Birgül Kaya</i>	
KADİR MEVLAM ve TEK AYAKKABI.....	101
<i>Fusun Aydın</i>	
BİR ÇİFT PIRIL PIRIL GÖZ	105
<i>Eylem Uzun</i>	
ANLATTIKLARI, YAŞATTIKLARI, HATIRLATTIKLARI	111
<i>Dilvin Altınakar Semizer</i>	

BABA.....	139
<i>Ayten Şahin</i>	
O BENİM KARDEŞİM	145
<i>Rezzan Koca</i>	
ÇAVUŞ SELAHATTİN	157
<i>Selma Şengül</i>	
BİR DE O ERLER ANLATSA.....	161
<i>Selmane Ertekin</i>	
MAMAK'LI GÜNLER.....	165
<i>Seza Mis Horuz</i>	
PATATES KIZARTMASI	171
<i>Sevgi</i>	
ANKARA'NIN KIŞI SERT VE SOĞUKTUR.....	173
<i>Gönül Sevindir</i>	
İNSANIN EN ÇİRKİN VE EN GÜZEL YÜZÜ	183
<i>Gülşat Aygen</i>	
CEHENNEMLE TANIŞMA.....	185
<i>Aygün Zerger</i>	
EN EMNİYETSİZ YERİN ADI 'EMNİYET'	199
<i>Fatma Pala Akalp</i>	
MAMAKLI KADINLAR	211
<i>Serpil Z.</i>	
İKİ YILLIK'A GELİŞ.....	219
<i>Muhteşem Ertal Özsoy</i>	
YILDIRIM BÖLGE.....	223
<i>Güler Koç</i>	
DOKUZ KADINDIK.....	231
<i>Nazlı Alkan Azapçı</i>	
KADIN POLİS	233
<i>Nermin Şahin</i>	
MAMAK'I KONUŞMAK.....	237
<i>Pervin</i>	

'HİÇBİRİNİZİN ÇOCUĞU OLMAYACAK'	243
<i>Nesrin Özkan</i>	
'UYGUN ADIM MARŞ'	245
<i>Mübeccel</i>	
İZLERDİM	257
<i>Canan Öztürkçü Can</i>	
BİZ HAKLIYDIK	259
<i>Gülşen Bektaş</i>	
MAMAK'A SONBAHAR GELDİ	267
<i>Gülgün Karlıkaya</i>	
OKULLAR BİLE CEZAEVİ OLDU	269
<i>Menekşe Işıldak Şatlı</i>	
OYUNLU GÜNLER	273
<i>Hilal Ünlü</i>	
RANZADAN DÜŞTÜ BİR DE RANZADAN DÜŞMESEM!	287
<i>Meral Gündoğan</i>	
TABUTLUKTA GÖKKUŞAĞI	297
<i>Günseli Kaya</i>	
MAMAK'TAN BANA KALANLAR	315
<i>Zeliha Şalcı</i>	
EVET, BİZ YAŞADIK!	321
<i>Zehra Kürkçü</i>	
BEN BU YÜRÜYÜŞÜ TANIRIMI!	325
<i>Fatma Subaşı</i>	
ARAMADA 'ELE GEÇEN' MEKTUP	331
<i>Naciye Keya</i>	
'ARTIK SİZLERE VURMAK İSTEMİYORUM'	335
<i>Etkin Kanar</i>	
CÜRÜMÜME MEKTUP	341
<i>Suna Özüdoğru Koç</i>	
MAMAK... BİRBİRİNE BENZER CEZALAR TOPLAMI	355
<i>Nermin Köylü</i>	

KAÇAK YAŞAMAK.....	357
<i>Seher Erol</i>	
MAMAK'A DAİR.....	369
<i>Sevda Kuran</i>	
CANIM ARKADAŞLARIM.....	373
<i>Ayla Kürkçü</i>	
MEVKİ.....	377
<i>Sema Yiğit Kanat</i>	

YİTİRDİKLERİMİZ

KAMİLE İÇİN.....	405
<i>Sevda Kuran</i>	
GÜLEN VARDI.....	407
<i>Sevda Kuran</i>	
SEVGİLİ CÜRÜMÜM NAİME	409
<i>Muhteşem Özsoy Ertal</i>	
GÜLEN GÖZLÜ NAİME'MİZ.....	411
<i>Rezzan</i>	
GÜLSÜM'ÜN O GÜZEL IŞIĞI KIZIMIN GELECEĞİNİ AYDINLATSIN DİYE.....	413
<i>S. Nazik Işık (Yakuphanogullarından)</i>	
ÜZGÜNÜZ... CANAN'IMIZI KAYBETTİK.....	417
SONSÖZ	419
'BENİM ASKERLİK ARKADAŞLARIM, SİZLERDİNİZ.'	421
<i>Küçümen</i>	

ÖNSÖZ

Mamak Askeri Ceza ve Tutukevi'ndeyken bir güvercin ürkekliğindeydik önceleri... Ürktük, çekindik, korktuk, kaygılandık ve de suskun kaldık. Anlamaya çalıştık. Sonra toparlandık. İnsanlığımızı, kişiliğimizi, devrimci değerlerimizi savunmak üzere güçlerimizi birleştirdik. Suya atılan taş misali başladı bu başkaldırı... Önce küçük bir halka, sonra giderek büyüyen, çoğalan ve tüm suya yayılan halkalar gibi... Orada büyüdük... Orada tanıdık kendimizi ve birbirimizi... İnsanı, insanlığı, dostluğu, dayanışmayı... Sevmenin gerçekten ne demek olduğunu... Ve de birbirimizi farklılıklarımızla sevmeyi... Sırt sırta, omuz omuza vermeyi... Konuşmadan, sessiz yüreklerin sesiyle iletişim kurabilmeyi...

Sevgilerimiz büyüdükçe, dayanışmamız güçlendikçe, zulmün küçüldüğüne tanık olduk. Ölüm hücresinde, tabutlukta ya da bir başına tecritlerde, kafeslerde iken bile dostlukların, yoldaşlıkların sıcaklığı ısıttı üşüyen bedenlerimizi, yüreklerimizi... Bir de içimizi en çok acıtanın, kendi acımızdan çok, dostlarımızın acısına tanıklık etmek olduğunu öğrendik orada... Ve birlikte, daha bir dik durmayı, daha bir dik yürümeyi...

Onlar kişiliklerimizi elimizden almaya, gözlerimizdeki ışığı söndürmeye, bizi biz olmaktan çıkarmaya çalıştıkça, zulmün karanlığında, ufacak da olsa bir ışık yaktık birlikte...

Anılarını okuyacağınız kadınları yıllar sonra buluşturan ve birleştiren, Ankara Devrimci 78'liler Derneği'nin 26 Yıl Sonra Sahibini Arayan Mektuplar Sergisi oldu. En gencimiz bile artık 50'sine merdiven dayamıştı. Pek çoğumuz evlat, hatta torun sahibi olmuştuk. Yıllar sonra buluşmanın heyecanı

ve coşkusuyla kucaklaştık birbirimizle... Kısa sürede bir yazışma grubu oluş-
turduk. Grubumuzun adı *Mamaklı Kadınlar* idi... 120 kadın oluverdik.

Önceleri birbirini bulmanın sevinci ve heyecanı ile yazıştık. Bir süre son-
ra da, yıllar önce yaşadıklarımızı, o günkü ve bugünkü duygu ve düşünceler-
rimizi gruba yazsak, paylaşsak sağaltıcı olmaz mı hepimiz için dedik ve yaz-
maya başladık. Çok iyi geldi bu paylaşım ve dostluk her birimize...

Bir süre sonra da kitap çalışmasına başladık. Zor bir işe soyunduğumuzu
biliyorduk ama bu kadarını tahmin edememiştik. Grup üyelerinin her biri, o
dönemde, farklı tarihlerde, farklı blok ve koğuşlarda kalmışlar, farklı siyasi
örgütler içinde şekillenmişler, farklı sosyal sınıf ve tabakalardan gelmişlerdi.
Dahası aradan geçen uzun yıllar, farklı farklı şekillendirmişti her birimizi...
Yaşadığımız şehirler hatta ülkeler bile farklıydı. Bütün bunlara rağmen, en
yakınlarımızla bile paylaşamadığımız, içimize gömdüğümüz anıları, bunca
yıl sonra da olsa birbirimizle paylaşabildiğimiz için, hepimiz çok mutlu ve
çocuklar gibi şendik...

Elbette kolay olmadı kitap çalışmamız... Yazılan bir anı, bir duygu, bir
düşünce üzerinden, zaman zaman sert tartışmalar yaşadık. Üstelik bu tar-
tışmalar, kitap çalışmamızı kilitleyecek düzeylere de tırmandı. Hatta anıları
ile birlikte gruptan ayrılan arkadaşlarımız oldu. Ve kitap çalışması böylece
elli beş üyeli *Mamaklı Kadınlar Kitap Grubu* üzerinden yürütülmek zorunda
kalındı.

Ama her şeye rağmen karşınızdayız işte...

İnsanlık dışı baskı ve işkencelere uğramış, otuz bir yıl sonra bile yaraları
taze... İncitilmiş, yaralanmış ama yılmamış, direngen kırk altı kadının anısı-
dır okuyacaklarınız... Gruptaki bazı arkadaşlarımız ise bütün yüreklendir-
melerimize rağmen, ya hayat gailişinden zaman bulamadıkları ya da bece-
remem endişesi taşıdıkları için yazamadı anılarını... Kimisi de geriye dönüp
o günleri bir daha yaşamak, yaşadıklarını kaleme alarak bir daha hatırlamak
istemediği için...

Anı yazmak, anılarımıza, yaşadığımız tüm o acılara yeniden dönmeyi,
kimilerimizin unutarak baş edebildiği travmaları yeniden hatırlamayı, yara-
larımızın yeniden deşilmesini gerektiriyordu. Duygusal açıdan çok yoğun ve

çok yorucu bir süreç yaşadık. Yazışmalarımız sırasında, başkalarının anılarını okurken bile nefesi tıkanan, günlerce uykuları kaçan arkadaşlarımız oldu.

Hatalarımızla, korkularımızla, zaaflarımızla; ama ille de direngenliğimizle karşınızdayız işte...

Bilin istedik yaşadıklarımızı... Öğrenin istedik Mamak Kadınlar Koğuşu'nun mücadelesini ve direngenliğini... Kadınların, 12 Eylül Askeri faşist cuntasının Mamak Cezaevi İdaresi'ne karşı mücadelesini, nelere rağmen ve nasıl birlikte ördüğünü...

Görün istedik gözlerimizdeki pırlıtyı, duyun istedik türkülerimizi ve marşlarımızı... 31 yıl önce canımızla kanımızla yazdığımız tarihe dair anılarımızı kitaplaştırarak yazılı tarihe küçücük de olsa bir not düşmek ve sonraki kuşaklara taşımak istedik bu deneyimi... Ankara-Mamak'ta tutuklu kalan 2000 civarındaki kadını, Türkiye'nin başka şehirlerindeki cezaevlerinde kalan kadınları, hele de Mamak Cezaevi'ndekinden daha da azgın koşulları yaşamak zorunda kalmış olan Diyarbakırlı kadınları, binlerce Metrisli kadını, en zorlu koşullarda bile bizlere sahip çıkan ailelerimizi, bu yıl yitirdiğimiz Halit Çelenk başta olmak üzere tüm avukatlarımızı... Ve de yitirdiklerimizi de hatırlayarak ve hatırlatarak...

Annelerimize ise çok şey borçluyuz. Çocuklarını, torunlarını sahiplenişleri ve o koşullarda bile dimdik duruşları ile bizlere hep güç verdiler, örnek oldular. Annelerimizden biri olan Ersin Öztoklu'nun bir mektubundan esinlenerek *Kaktüsler Susuz da Yaşar* koyduk kitabımızın adını... Bütün annelerimize sevgi, saygı ve teşekkürlerimizle...

Mamaklı Kadınlar Kitap Grubu¹

¹ Anı sahiplerine manuk_kadim_kogusu@hotmail.com adresinden ulaşılabilir.

I. BÖLÜM

ANILAR

MAMAK'TA YAŞAM

Banu Asena Torun

1980 yılı Ekim ayının ilk günlerinde cezaevi idaresi ilk kargaşayı atlatmış, tutuklulara uygulayacağı uzun süreli ve sistematik bir programa sahip olmuştu. Günlük yaşamımızın her anı idare tarafından dakikası dakikasına programlanmıştı. Bu program gereğince bir günlük yaşamımız şöyleydi: Sabahleyin saat altıda kalk zili çalıyor ve zilin ardından hemen çorba geliyordu. Çorba içilecek, bulaşıklar yıkanacak, koğuş temizlenecek ve saat yediden itibaren sayım için hazır beklenenecekti. Sayım biter bitmez, öğle yemeğine kadar, bir saat ameli eğitim, bir saat nazari eğitim yapılacaktı. Öğle yemeği saat on ikide geliyordu. Bir saat içinde yemek yenecek, bulaşıklar yıkanacak, koğuş temizlenecek ve saat birde tekrar eğitim başlayacaktı. Dinlenmeksizin, bir saat nazari, bir saat ameli eğitim.

Havalandırma süresi günde sadece yirmi dakikaydı. İlerideki günlerde bu da olmayacak, biz kadınlar için sık sık havalandırmaya çıkarılmama yasakları uygulanacak ve bu yasaklar, günleri, haftaları bulacaktı. Akşam saat altıda yemek gelir ve bir saat içinde akşam yemeği, bulaşık ve koğuşun temizliği bitirilir, saat yediden itibaren sayım için hazır beklenirdi. Ve gece saat onda uyku saati başlardı. Bu saatten itibaren, nöbetçi dışında herkes yataklara çekilmiş olacaktı. Kimse ayakta kalamazdı; uykusu gelsin gelmesin, herkes yataktaki olacaktı.

Ameli eğitim dedikleri şey, koğuşun ortasında, kapı önüne dek sıralanarak, uygun adım marş marş, yürüyormuşçasına yerimizde sayarak, askeri

marşlar söylememizdi. Koğuşun içinde kapı üstümüze kilitli, ama biz, yerimizde tepinerek bu eğitimi yapıyorduk. Bu eğitimi denetleyen kapı nöbetçisi er, kapı önünde, küçükçük kapı mazgalından içeriyi kontrol ederek yapmayanları uyarıyordu. 'Eğitime başla!' komutu bu nöbetçi er tarafından verilir ve bizler günde bilmem kaç defa İstiklal Marşını, Harbiye Marşını veya onun gibi bir iki marşı tekrarlıyor olurduk. Çocukluğumda, ilk ve ortaokul çağlarında, törenlerde söylettirilen bu marşların ezgilerinin kulağa bu denli kötü geldiğini hatırlamıyorum. Günde defalarca söylüyor olmaktan mıdır nedir, sadece kulağa hoş gelip gelmemeleri bir yana, artık bu marşlardan nefret eder olmuştum. Bir insan, bir şeyden ancak bu kadar tiksinebilirdi. Bir şeyden nefret etmek, bende yeni yeni anlam buluyordu. Demek önceden bu kelimeyi içeriğini yaşamadan duymuş olmalıydım, ama şimdi tüm benliğimle bir şeyden nefret ediyordum. Kaldı ki, bu marşları bizlere zorla söyletenlerin de amacı onları bizlere sevdirmek değil, bir işkence aracı olarak uygulamaktı. Bunu bildiğim için nefretim her defasında daha da katmerleniyordu.

Nazari eğitim ise, ayrı bir komediydi! Seksen sayfalık Atatürk İlkeleri adlı bir kitabı, içimizden biri mazgalın önüne geçerek, ayakta, sesi çıkabildiği kadar, avaz avaz bağırarak okuyordu. Okuyan arkadaş yorulunca, içimizden başka bir arkadaş okumaya devam ediyordu. Kitap bitince, yani seksen sayfanın sonuna gelince, yeni baştan başlanıyordu. Nazari eğitim saatlerinde, birileri, yani eğitime katılmayan birileri, dışarıdan tüm cezaevi blokunu dinliyor olsalardı, duyacakları sadece her koğuştan avaz avaz okunan, ama ne okudukları anlaşılamayan sesler olacaktı. Ben, bazen bunu yapıyordum; koğuştaki tuvaletler bölümüne geçiyor, havalandırmayı dolduran bu değişik tonlardaki haykırışları dinliyordum. Her koğuştan bir tutuklunun, bangır bangır, hançeresi paralanırcasıra okuduğu, okurken sesine diğer koğuşlardan aynı kitapçıktan ama başka başka sayfalardan paragrafları okuyanların seslerinin karıştığı, kimin ne okuduğunun anlaşılmamasının mümkün olmadığı, arada bir kapı önündeki nöbetçi erin, 'daha bağır, daha da bağır, sesin hiç çıkmıyor' diyen uyarılarının da karıştığı bir curcuna... Bu seslerin yanında, sazlıklarda öten kurbağaların sesleri kulağa daha bir hoş, daha bir anlamlı gelirdi!

Cezaevi idaresi böyle bir programla kendimize ayıracak bir dakikalık zaman bırakmamayı hedefliyordu. Ki, bu program arasında vakit bulup çamaşırlarımızı yıkamak, banyo yapmak gibi mutlaka yapmamız gereken işler de vardı. Ve biz, ne yapıp edip bu işlerimizi de aksatmamaya, temizliğimize önem vermeye çalışıyorduk. Artık, kendi buluşlarımız olan ısıtıcılarımız da olmadığından, her işimizi soğuk suyla görüyorduk.

Necdet Adalı/Eylül Fırtınası Ekimde Yerini Kasırgaya Bıraktı!

Sekiz Ekim günü, sabah saatlerinde gazetelerimiz gelince, aldığımız haberle yerlerimize çöktüverdik. Bekliyorduk bu haberi beklemesine de, beklemek başka, yaşamaksa bambaşkaydı! Necdet Adalı, sabaha karşı, Merkez Kapalı Cezaevi'nde, faşist Mustafa Pehlivanoglu ile birlikte idam edilmişti.

Orta boylu, sarışın, mavi gözlü, hayat dolu kardeşim, yirmi üç yaşında katledilmişti. Tüm koğuş derin bir acıya boğulmuştuk. Hepimiz perişan olmuştuk ama yakın arkadaşları, onunla aynı siyasi gruptan olan kadınlar, daha fazla kendilerini kapıp koyvermişlerdi. Ağlıyorlar, ne yapacaklarını bilmiyorlardı. Kimimiz bir köşeye çekilmiş, sessizce sohbet ediyor, kimimiz de öylesine, boşlukta gibi, koğuşun ortasında dolanıp duruyorduk. Derken, öğlen oldu, yemekler geldi. Kimsenin yemek yiyecek hali kalmamıştı. Acının etkisinden kimin aklındaydı ki yemek! Yine de, günlük bir iş, karavanalar içeri alındı, kademli arkadaş her zamanki gibi kişi başı hesabıyla yemekleri dağıttı. Adalı'nın grup arkadaşları, oturmuşlar bir köşeye, kıpırtısız, boş bakışlarla etrafı süzmekle yetiniyorlardı. Koğuşta sayıca onlar da fazla değillerdi. Bu arkadaşları sakinleştirmek, yemeklerini sofralarına koymak, yemeleri için onları ikna etmek bizim görevimizdi. Ve elimizden geldiğince gerekenleri yerine getirmeye çalıştık. Kaldı ki, onlar yaş olarak ta bazılarımızdan küçüklerdi. Onları teselli etmek biz birkaç büyüğün göreviydi.

Yemekler yendi, karavanalar yıkanıp idareye geri verildi. Koğuşun öğlen temizliği yapıldı. Günlük işleyiş devam ediyordu, koğuşun işleri yapılmalıydı. Fakat bu işleri yapanlar, yapmayanlar, hepimiz, birer robot gibiydik. Yapılanlar adeta alışkanlıktan, öylesine, alışlageldiği gibi, ruhsuz, cansız yapıyordu. Koğuş işleri de bitti, köşelere çekilindi. Koğuşa büyük bir sessizlik

cökmüştü. Herkes bir şeylerle meşguldu veya birbirimize öyle göstermek istiyorduk. Ranzamda, oturduğum yerden koğuşu şöyle bir gözden geçirdim; herkes kendi halinde gibi görünüyordu, kimsenin bir şeyler yapmaya niyeti yoktu. Hoş ne yapılabilinirdi ki, bilmiyordum ama, yine de bu denli duyarsız olunmamalı diye düşünüyordum. En azından kendi içimizde, idareye fark ettirmeden, Adalı'nın anısına, kısacık da olsa bir uğurlama yapılabilinirdi. Bu düşünceyle, kalktım yerimden, doğruca grup arkadaşlarından bir kadına, grup sözcüleri olan arkadaş'a gittim, düşündüklerimi anlattım. Az ama öz, ona karşı, gücümüz oranında, son görevimizi yerine getirmeliyiz, hiç olmasa bir anma düzenleyelim dedim. Kızcağz çok sevindi. Anlaşılan Adalı'nın ardından hiç bir şey yapamamak onu da çok rahatsız etmişti. Fakat koğuş böyle bir öneriye ne der endişesindeydi. İdarenin saldırılarını arttırdığı o dönemde, koğuşun çoğunluğu, kendileri de dahil, idarenin hiçbir dayatmasına ses çıkarmazken, Adalı'nın ardından bir anma töreni çok olmaz mıydı? 'Sen bana bırak' dedim. Kızcağzla birlikte, komün temsilcilerine gidip önerimizi ilettik, herkes öneriyi yerinde buldu. Akşamüstü uygun bir saatte, Adalı'nın ardından bir anma töreni düzenledik. Adalı'nın anısına saygı duruşunda bulunduk, topluca ant içtik, alçak sesle marşlar söyledik. Belki, belki değil kesinlike, Adalı'ya yaraşan bir uğurlama değildi bizim düzenlediğimiz tören ama, hiç yoktan iyiydi, bizce bir anlam ifade ediyordu. Birbirimizin ardından gücümüz oranında birbirimize saygımızın bir ifadesiydi yaptığımız. Ve en azından bu yapılmalıydı, vefa borcu bir biçimiyle ödenmeliydi...

'Bu Kolum Kırık, Diğetine Vur'

Bin dokuz yüz seksende biz kadınlar A Bloкта yer kalmadığı için 15 Aralıkta, yeni açılan D Bloкта, prefabrik binalara götürüldük.

D Bloкта idare bizlere dayattığı kurallara bir yenisini eklemişti. Biz kadınlar askerlerle konuşurken, onlara 'komutanım' diyecektik. Biz, kurallara uymayanlar bu dayatmaya da karşı çıkmıştık. Komutanım demiyorduk

D Bloкта başımıza bir çavuş verilmişti. Selahattin çavuş, beklediği kapıya sadık, tüm varlığıyla bize karşı, bizi yok etmeye doğuştan yeminli, insan demeye bin şahit gerek, azılı faşistin biri! Hani kendisine sayı ile teslim edilmemiş olsak, oracıkta Selahattin çavuşun son lokması olacağız ama, gel gör

ki sayı ile teslimiz! İşte bu sebeple öldürmüyor ama öldüresiye copluyor bizi her fırsatta.

Bir gün havalandırma saati bitiminde çavuş sıraya girmemizi istedi, biz de dizildik. Sırayla, sayarak ve de sonunda komutanım diyerek içeri girecekmışiz. ‘Komutanım’ diyen içeri geçiyor, demeyense coplanarak duvar dibine geçiyordu. Ben de komutanım demeyenlerdendim ve coplanıp duvar dibine geçmişim. Sıra Nesrin’e geldi. Nesrin, emniyetten cezaevine bir kolu kırık gelmişti ve tedavi de olamadığından dirseği ters kaynamıştı. En ufak bir şeyde acı duyduğunu söylerdi. Kızcağz o kırık koluyla iş yapamıyordu. Coplanmalarda bizler iki elimizi uzatırken o tek elini uzatıyordu. Sıra kendisine gelmişti ve o yine tek elini uzatmıştı. Uzattığı elini epey copladıktan sonra çavuş diğer elini uzatmasını istedi. Nesrin, ‘Diğer kolum kırık, buna vur!’ dedi. Çavuş bu cevap üzerine, kudurmuşcasına, kızın aynı koluna indirmeye başladı copları. Yanlış hatırlamıyorsam, otuz yedinci cop da koluna inerken, aramızdan, bizim komünden olmayan ama idarenin dayattığı kurallara uymayan, direnenlerden bir arkadaş, Ayla, fırladı, Nesrin’in yanına gidip durdu. Çavuşa doğru adeta bağırarak ve bu arada bir kolunu da uzatarak, ‘Yeter artık, vuracaksan benle devam et!’ dedi. Çavuş, şöyle bir irkildi, belki de kendine geldi. Bizi coplarken öyle daldardı ki gözü birşey görmez olurdu. Bu kez de öyleydi, copladıkça copluyordu. Ayla’nın tavrı onu daldığı coplama sendromundan uyandırmıştı. Nesrin’i coplamaktan vazgeçti ama kızın onca copa karşın ayakta durabilmesi adamı çileden çıkarmıştı. Aslında bir arkadaşımızın öne fırlayıp kendisinin coplanmasını istemesi, olay karşısında donup kalan bizleri de kendimize getirmişti. Birkaç arkadaş daha, ‘beni copla, beni copla’ diye öne fırlamışlardı. Ben, o an bu sahne karşısında çok kötü olduğumu, donup kaldığımı hatırlıyorum. Eğer bıraksalardı, çavuşu aynı copla kıyasıya bir coplardım! Öylesine kinlenmişim...

D Blok Açlık Grevi

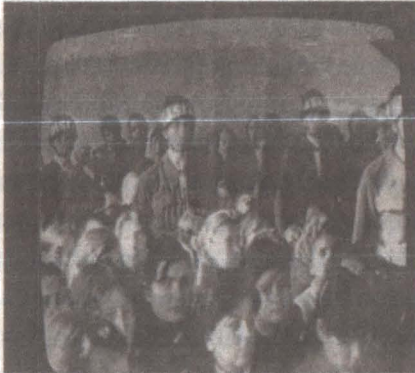
Evet, biz siyasi kadın tutukluları, bir ara, Ankara’da dolaşırıp tekrardan Hüseyin Gazi Tepesi’ne geri getirmişlerdi. Yine Mamak’taydık. Günlük yaşamımız fena da sayılmazdı. Bir süredir Mamak’ta, birkaç gruptan erkek arkadaşlar, sayıları devede kulak denecek kadar az olmakla beraber, cezaevindeki

işkenceleri protesto etmek için açlık grevindeydiler. Onlar günlerdir açlık çekiyorlardı, ama cezaevindeki tutuklu sayısı o kadar çok ve onların da sayıları o kadar azdı ki, sayılarının çok ama çok az olması, seslerini kamuoyuna yeterince duyurmalarına yetmiyordu.

Aslında, cezaevindeki erkek koğuşlarında yaşam, baskılardan, işkencelerden dolayı çekilir gibi değildi. Onların onca baskıya nasıl dayandıklarını, neden hiç ses çıkarmadıklarını kendime hep sormuştum ve bunu bir türlü anlamamıştım. Derken tüm cezaevinde bütün erkek arkadaşların, her gruptan ve her davadan erkek arkadaşların, hem baskıları protesto etmek hem de açlık grevine başlamış olanları desteklemek için açlık grevine başlayacaklarını duyduk. Bu habere çok ama çok sevinmiştik. Nihayet erkekler baskılara direnmek için bir adım atıyorlardı ve onların bu tavrı kadınlar bölümünde direnmeden yana olmayan arkadaşlarını ikna edici olabilirdi.

Biz kadınlar da hep birlikte, başlayacak olan bu açlık grevine katılmaya

karar verdik. Öyle ya, erkek arkadaşları yalnız bırakmak olmazdı, erkekler hiç bir zaman bizleri desteklemek gibi bir düşünceye sahip olmamış ve de böyle bir zahmete katlanmamış olsalar bile... D3'te bizler, bir yandan eylem üzerine eylem nasıl başlar, nasıl biter, idare ne tür saldırılara başvurur, bu saldırılarda bizlerin tavrı ne olmalı gibi tartışırken, bir yandan da eylemin kesin başlama tarihini öğrenmeye çalışıyorduk. Eylemin tarihi belli oldu ve de ardından da öğrendik ki, cezaevinde sayı olarak çoğunlukta olan gruptaki erkek arkadaşlar, ilk kez tüm cezaevinde tüm tutukluların katılacağı bu açlık grevi eyleminden vazgeçmişler. Bu haber



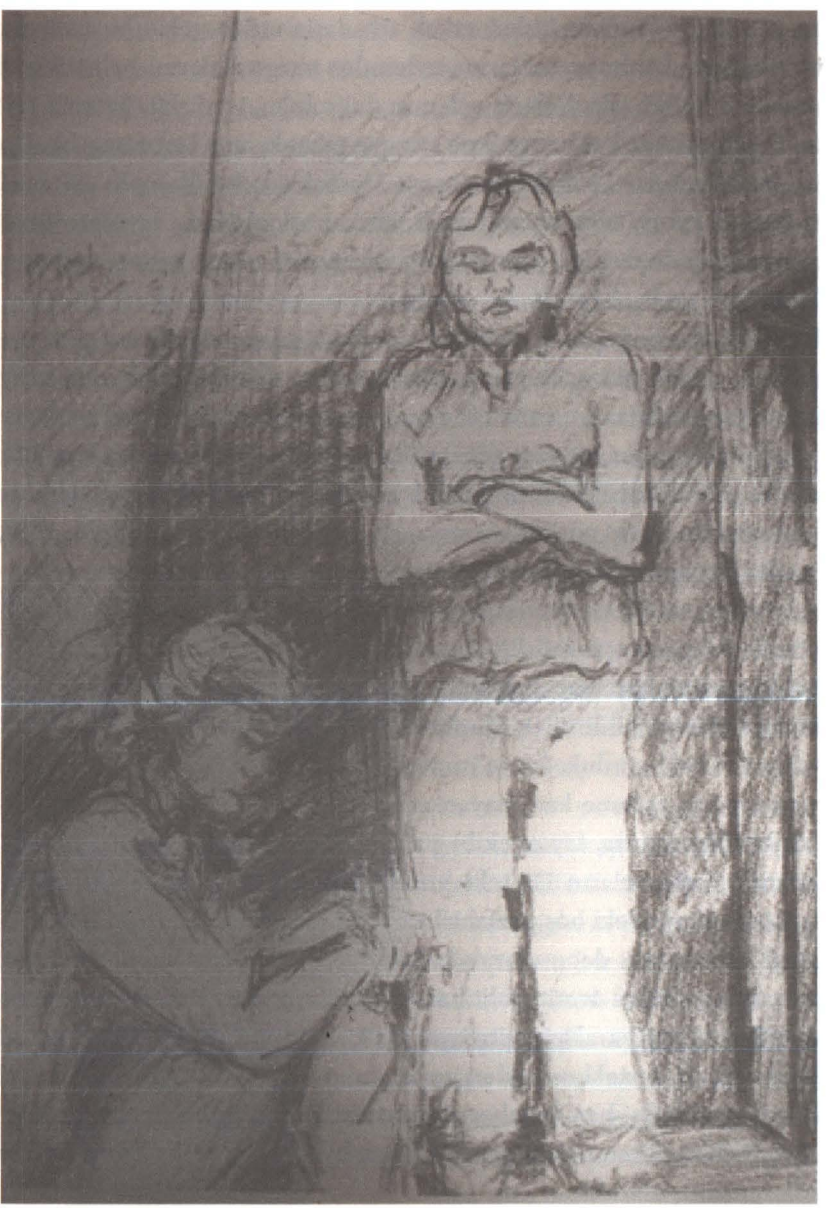
Mamak Cezaevinde direniş yaptıkları gerekçesiyle 3 yıl hapis cezası istenen kadın tutuklular mahkemede.



davası sanıklarından arkadaşlar, erkek arkadaşlarından gelen bu haberi öğrenince eyleme katılmayacaklarını, eylemden vazgeçtiklerini belirttiler. Bunun üzerine bu kız arkadaşlarla eylemin doğruluğu, yanlışlığı üzerine tartışmaya, onları eyleme katılmaya ikna etmeye çalıştık, ama başaramadık. Dolayısıyla bu arkadaşlar 12 Eylül'den sonra Mamak'taki bu ilk toplu eyleme katılmadılar. Fakat iyi olan bir şey vardı, bu kez arkadaşların tavırları tümünden direnmemezlik de değildi, eğer koğuşta bir durum olursa bizleri destekleyeceklerdi.

Her iki kadın koğuşunda, açlık grevine başladığımızda bizlere göre olabilecek ilk şey, idarenin açlık grevine başlayanları diğerlerinden ayırmasıydı. Yani, kadın tutuklular arasında bir ayırma yapılabilirdi. İdare biz açlık grevine gidenleri alır başka bir yere götürebilirdi. Böylesi bir tecrit etme politikası gündeme gelirse büyük komünden kız arkadaşlar pasif kalmayacaklar, bizlerin koğuşlardan alınıp götürülmemek için göstereceğimiz direnişe katılacaklar, başka bir yere götürülmemize engel olacaklardı. Arkadaşların, dava arkadaşlarının geneldeki tavırlarına uyup eyleme katılmamaları iyi değildi, ama bu kez tümünden eylemsizliği savunmuyorlardı, bu olumlu bir adımdı.

Açlık grevine başlanacağı günün sabahında eyleme katılanlar isimlerini bir listeyle idareye bildirdiler. Hepimiz, tüm kızlar, tam tekmil giyinmiş, hazır vaziyette bekliyorduk. İdare mutlaka bir saldırıda bulunacaktı; gafil avlanmamalıydık. Eyleme katılmayan arkadaşlar kahvaltılarını yaptılar ve sayım da bittikten sonra, sayım ekibi geri giderken, blok sorumlusu subay, açlık grevine başlayanların D3'teki bizim koğuşun tam karşısında bulunan, blokun batı yönündeki boş prefabrike götürüleceğimizi bildirdi. Bu batı yönündeki bina boştu, depo olarak kullanılıyordu. Ve işte bizim tahminimiz doğru çıkmıştı, idare tecrit politikasını uygulayacaktı. Bizler, açlık grevine başlayanlar, o boş barakaya gitmeyecektik. Açlık grevine katılmayan arkadaşlar da bizleri destekleyecekler, zorla alınıp oraya götürülmemizi engellemeye çalışacaklardı, hep beraber direnecektik. Eylemin bir aşamasında da olsa hep birlikte direnmek bizler için önemliydi, idare bizleri ikiye bölmede başarılı olmamış olacaktı.



D3'teki koğuş sorumlumuz subay sertlik yanlısı biri değildi. Bir iki kez gelip kıdemliyi uyardı. 'Çok kötü şeyler olsun istemiyorum, açlık grevine giden arkadaşlarınız karşı barakaya geçsinler, bu bir emirdir, uygulamak zo-

rundayız' demişti. Ama biz kararlıydık, direnecektik. Adamcağız olacakları tahmin edip üzülüyor gibiydi...

Öğleden önce, saat on sularında, havalandırmaya, barakaların önüne çepeçevre askerler dizildi. Bizden havalandırmanın ortasında sıralar halinde dizilmemizi istediler, dizildik. Tabii ki, sadece açlık grevine başlayanlar değil, tüm koğuş, açlık grevine gitmeyen arkadaşlar da yanımızdaydılar. Hep beraber sıralanmış, idarenin saldırısını bekliyorduk. Evet, seans başlayacaktı. Ayakta, temmuz güneşinin altında bekleyiyorduk. Bir süre öyle bekletildik. Nihayet Raci Tetik bir yığın askerle havalandırmaya geldi. Demek ki var olan askerler yeterli olmayacaktı! Biz havalandırmanın ortasında, askerlerse bizim karşımızda, öyle karşılıklı sıralar halinde dizili, bir beklemedeydik. Böylesi bekleme anları amma da sinir bozucu oluyordu! Raci etrafımızda sinirli sinirli dönüp duruyordu. Sonunda, sessizliği bozup kadın polise isimlerimizi okumasını emretti. Kadın polis başladı elindeki listeden açlık grevine başlayanların isimlerini okumaya. Verilen emre göre isimleri okunanlar bir adım öne çıkacaklar ve böylece diğerlerinden, yani açlık grevine başlama-yanlardan ayrılmış olacaklardı. Kadın polis isimlerimizi okuyordu ya kimse- nin yerinden kıpırdadığı yoktu. Raci Tetik bu durum karşısında yerinde te- piniyor, emirler savuruyor, polis kadından ve erlerden bir an önce bizleri birbirimizden ayırmalarını buyuruyordu. Kadın polis tanıdığı bazı isimleri eliyle gösteriyor, erler de onları zorla aramızdan almaya çalışıyorlardı ya ol- madı, başaramadılar. Kadın, listedeki isimlerin hepsini tanımıyordu, ayrıca da bizleri birbirimizden çekip alamıyorlardı. Raci baktı olacak gibi değil, er- lere vur emrini verdi. Onun 'vurun, copleyin şunları' demesiyle birlikte as- kerler aynı anda çullandılar üstümüze, bizleri copleyarak birbirimizden ayırmaya çalışıyorlardı. Ama bizler öyle bir kenetlenmiştik ki birbirimize, keneden beter. Havada vızıldayarak üstümüze inen coplara karşın ayırma- dılar birbirine kenetlenen kollarımızı... Raci vazgeçti bizi birbirimizden ayırmaktan, erlerine hepimizi karşıdaki boş barakaya doldurmalarını emret- ti. Öyle bir an ki, askerlerin canhıraş bir vaziyette, baş, göz, kafa, kol, bacak, bel sırt ayır etmeden üstümüze indirdikleri copların patırtılarından ve bizim bağırtılarımızdan bir şey duyulmaz oldu. Ortalık cop sesleri ve bağırtılarımı- za kesti! Bu arada, bir yandan da birbirimize sarılıyor, yere düşecekleri ayak- ta tutmaya çalışıyor, yere düşmemek için gayret gösteriyorduk. Zira yere dü-

şenleri aramızdan almaları kolaylaşıyordu. Bu hengame içinde cop seslerine karışan bağırıtlarımız ortasında Raci'nin üst üste yağdırdığı emirler anlaşılabilir olmuştur. Yan barakadaki kadın arkadaşlarımız pencere demirlerine tutunmuşlar, bangır bangır sloganlar atarak bizleri destekliyorlardı. Onların o haykırıları D ve C bloklarını, tüm çevreyi sarmıştı. Öyle bir âna gelinmişti ki, artık kimin ne yaptığının, kimin ne dediğinin pek de belli olmadığı bir an; erlerle biz kadın tutuklular iç içe karışmış, kim kimi yeniyor belli değil, bir savaştaydık. Sanki Ankara Meydan Muharebesi bu kez Mamak sırtlarında veriliyordu; sanki Timurlenk ile Yıldırım Bayazıt'ın orduları birbirlerine girmişler, kıran kırana, göğüs göğüse bir meydan savaşına tutuşmuşlardı...

Böylesi anlarda insanın gözüne öyle olmadık şeyler geliyor ki, başka zaman özellikle gözlemlense görülemeyecek sahneler! Bir ara, hengamenin en kızışmış bir ânında gözüme Raci Tetik ilişti. Her zamanki gibi yine elleri palaskasına sokulu, adeta kudurmuş, yerinde hop hop hopluyor, tepiniyor ve ağzından köpükler saçarak etrafındaki askerlere emirler yağdırıyordu. Sırtıma inen copları unutup bir yandan o sahneye gülerken bir yandan da ona bakmaya devam ettim. Sanki ben coplanmıyordum da ilgimi çeken bir sahneyi izliyordum. Bir ara baktım dört asker yakalamışlar Ceren'i kollarından, karşı barakaya sokmaya uğraşıyorlar. Ceren, mini minnacık bir kadın, dört erin arasında, ayakları yerden bir karış yukarıda, ama baraka kapısından içeri girmemek için çırpınıyordu. Başka bir köşede Minik Kuş dediğimiz bir arkadaş, dört beş askerle tek başına cebelleşiyor; farkında bile değil, üstündeki gömlek paramparça olmuş, askerlerin onu içeri sokmalarına direniyordu. İşte tam o sırada, bilmiyorum boynuma, sırtıma inen kaçınıcı coptu, ben bir kez daha boynumda bir yanma duydum ve yere yığıldım...

Kendime geldiğimde koğuşumuzun duvarının dibinde, havalandırmada, yerde uzanıyordum. Blok sorumlumuz subay adımı tekrarlayarak beni uyandırmaya çalışıyordu. Kendime geldim, etrafıma bakındım, kimsecikler kalmamıştı çevremde. Havalandırmada oraya buraya savrulmuş terlikler, ayakkabılar, elbise parçaları vardı; ortalık savaş sonrasının sakinliğindeydi! Tüm arkadaşları karşıdaki boş barakaya doldurmuşlar, polis kadınla subay beni de alıp oraya götürdüler. Yan barakadaki arkadaşlardan ses seda yoktu. Bizim barakadaki kızların direnciyle karşılaştığı için olacak, Raci, diğer barakadaki kadın arkadaşlarımız üzerimize gittikten vazgeçmişti.

Alınan karar gereği açlık grevi sanırım on gün kadar sürecekti. Amaç, cezaevinin tutuklulara uyguladığı baskı ve işkencelere son vermesinin sağlanmasıydı. Eyleme zaten tüm tutuklular katılmamışlardı. Açlığa yatan tutuklu sayısı öyle çok sayılmazdı, ama yine de ilk kez bir toplu eyleme başlanmıştı. İki üç gün sonra bir duyduk ki, erkeklerin hemen hemen hepsi eylemin ilk günü, dayaklara dayanamayıp açlık grevini daha başladıkları o ilk gün bırakmışlar. Nasıl kızmıştık onlara; insan bari birkaç gün direnirdi!

Açlık grevinin bitiminden kısa bir süre sonra gelip eşyalarımızı toparlayıp hazır beklememizi, yine başka bir yere götürüleceğimizi bildirdiler. İçlerinde benim de olduğum elli arkadaşı alıp A Blok birinci koğuşa götürdüler. Geriye kalan arkadaşlarımızı da C blok prefabriklerine götürmüşlerdi. Tabii ki idare bununla yetinmemiş, askerlerine saldırdığımız gerekçesiyle 91 kız hakkında dava açmışlardı. Son duruşmada mahkeme 'kovuşturmaya gerek' olmadığına karar verdi.

Tabutluklar / İlk Tabutluk Deneyimi

Cezaevindeki tüm sol siyasi tutukluların başlattığı bu ikinci açlık grevi eylemi de, yine kadınların devam etmesiyle, onuncu gününde bitti. Eylemin on birinci gününün sabahı, idareye açlık grevini bitirdiğimizi bildirdik. O sabah, on günden sonra ilk kez bir pirinç çorbası içiyorduk. Çorbanın yanında limon da vardı. O çorba bize öyle lezzetli gelmişti ki, ben hâlâ tadını unutamıyorum.

Açlık grevini bitirmiştik, ama bu böyle kalamazdı. İdare bizi, yine cezaevi disiplinine uymamaktan, ayrıca bir cezaya çarptırmıştı. Ne demek o öyle! Erkekler bile eylemi bırakmışlardı da biz kadınlar yine kendi dediğimizde diretmiş, idarenin istediği zamanda değil de kendi istediğimiz zamanda bitirmiştik eylemi. Nasıl öyle idareye kafa tutabilirdik; cezalandırılmalıydık! Ceza olarak on beş gün A Bloktaki yeraltı hücrelerinde, tabutluklarda yatacaktık. Yani on beş gün hücre cezası! Böylece, bu ikinci açlık grevimizin ertesinde, tabutlukların yolu ilk kez bizlere de açılmış oluyordu. Bundan sonra bazen tek tek, bazen de topluca ziyaret edecektik o 'yerebatan saray'larını!

Güneşli bir Ocak günü, bin dokuz yüz seksen iki Ocak ayının ikinci yarısında, bir gün D blok amiri Jilet, yanında Mamak Askeri Cezaevi istihbarat

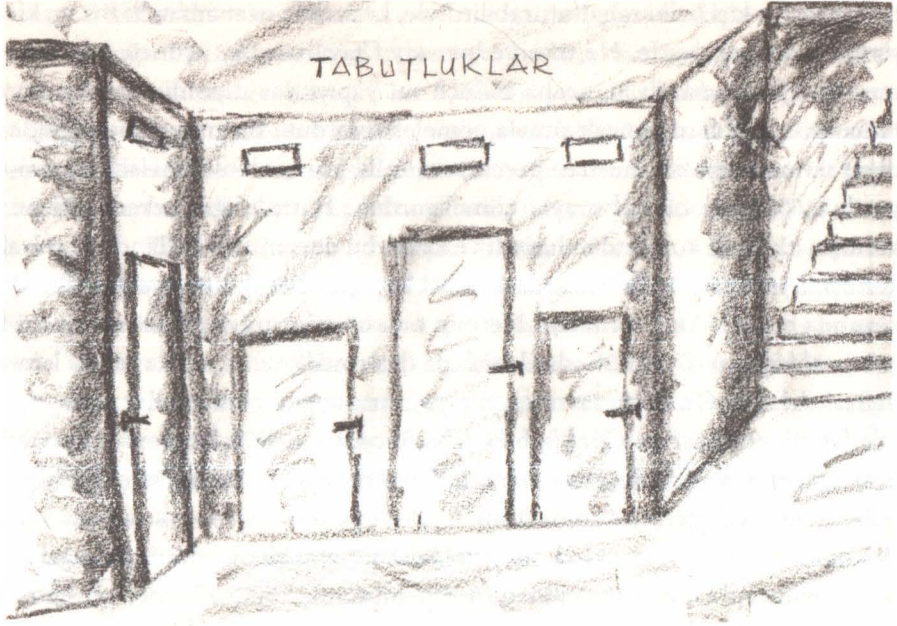
subayı Tuna Akkurt ve bir manga er, manga çavuşunun elinde adlarımızın yazılı olduğu bir listeyle havalandırmaya geldiler. Bizler koğuştan çıkarılmamıştık ve sadece gelip bize birer battaniyeyle hazır beklememiz söylenmişti. İsmi okunan arkadaş, elinde battaniyesi, koğuştan havalandırmaya çıkıyor, oradan da blok dışına çıkarılıyordu. İsmim daha okunmamıştı ve pencereden dışarıda olanları izliyordum. İsmi okunan her arkadaş dışarı çıktığında Jilet, Tuna'nın kulağına birşeyler fısıldıyordu. Eh, A bloktaki o ünlü hücrelere götürüleceğiz ve orada da emir komuta zinciri Tuna'da olacaktı; bizleri tanuması gerekiyordu. Ve nihayet benim de ismim okundu. Battaniyemi koltuğumun altına sıkıştırıp kapıdan çıktım. Birkaç basamaklı merdiveni umursamaz, kendinden emin bir edayla inerken Jilet'in, Tuna'ya yüksek tonda bir sesle, 'Bu da cezaevinin kralı' dediğini duydum. O anki umursamazlığım adamı çileden çıkarmıştı herhalde. Tuna, beni şöyle bir süzerken içinden, 'görürüz kralı' der gibiydi! Öyle sesli söylemişti ki, isimlerinin okunmasını bekleyen arkadaşlar bile Jilet'in benden kral diye söz etmesini duymuşlar ve ondan sonra epey bir süre bana 'kral' diye takılmışlardı.

Aldılar hepimizi, arabalara doldurdular ve arabalar yola koyuldu. A bloka varır varmaz bizi doğruca hücrelere indirdiler. Hücrelerin oradaki ara boşlukta, bir yığın asker Raci'nin denetiminde bir yandan bizi copluyor, bir yandan da yaka paça hücrelere tıkıyorlardı. Sayımız o kadar çoktu ki tek tek koysalar hücreler yetmezdi. Hem de bir kişiye bir hücre oldukça büyük bir lüksü. Beni bizim komünden Nermin ve de başka bir komünden biriyle bir hücreye, blokun batı yönüne düşen tarafta yan yana duran iki hücreden birine koydular. Askerlerden duyduğumuza göre bizimkisi bir nolu, diğer yanımızdaki hücre ise iki nolu hücreymiş. Diğer arkadaşların konuldukları hücrelerden ayrı bir köşede, sapa bir yerdeydi tabutluğumuz. Diğer arkadaşlar, hücrelerinden birbirlerine seslenerek konuşabiliyorlarmış, ama bizim bu olanağımız yoktu. Sadece, eğer gerekliyse, o iki hücreden birbirimize seslenebilirdik.

Hücrenin üç tarafını betondan duvarlar, dördüncü duvarı da demir kapı oluşturuyordu. Sürekli üzerimize kapalı, yalnızca çorba ve yemek vermek için mazgalının açılıp, hemen de geri kapandığı bir demir kapı! Hücrelerin yükseklikleri iyiydi de, dar mı darlardı. Hücremizi ölçtüm; karış hesabıyla dörde üç ebatındaydı. Yani tabutluğumuzun uzunluğu dört, eni ise üç karış-

ti. İçinde bir kişi belki rahat oturabilirdi de, kesinlikle uzanamazdı. Biz üç kişiydik o daracık yerde. Nermin ve ben zayıf sayılmazdık, üçüncü arkadaşımız da öyle şişmandı ki, acaba bilinçli mi yapıyorlar diye düşünmüştüm. Hücremiz çok dardı, ancak sırayla çömelebiliyorduk. Birimiz çömeldiğinde diğer ikimizin ayakta durması gerekiyordu. İlk kişi birden çömelsek sığamıyorduk. Zorunlu olarak sırayla çömeliyorduk. Hatta, diğer arkadaş bizim konuşmadığımız komünden biriydi ve kadın bu durumu iyi kullandı. Nasılsa konuşmuyoruz diye, ilk başlarda kendisi hep çömelerek bizi ayakta kalmak zorunda bıraktı. Ama sonradan Nermin onu uyardı; sıraya dikkat etmek zorunda olduğunu söyledi. Kadın bizi fazla dinlemediyse de, arada bir de kendi ayakta kaldı. Onun bu tavrını, grup yapısına uygun olmayan bir tavır olarak değerlendirmiştim. Çünkü, ben daha önceden, o ilk açlık grevi sırasında, onun grubundan iki arkadaşla, hem de yaşça kendisinden daha küçük kadınlarla, A blok kafeslerine konmuştum. Onlarla da konuşmuyor olmamıza karşın, onlar benim tavrıma katılmış, açlığa devam etmişler ve orada kaldığımız süre boyunca da hiçbir bencillik göstermemişlerdi. Eh, işte böyle, her yerde çıkarıcılar vardır...

Kaldığımız hücre kapkaranlıktı, yine de zamanla gözlerimiz alıştı. Net olmasa da birbirimizi görebiliyorduk. Kaldı ki, ne görecektik ki? Üç kişi bir tabutlukta! Geriye birşey kalmıyordu ki görelim. Bu yeraltı tabutlukları önceden, 12 Eylül öncesinde yoktu. Bu hücrelerin yerinde o zamanlar Zemin 1, 2, 3 ve Zemin 4 koğuşları vardı. 12 Eylül'den sonra, bu yan yana, iç içe koğuşları iptal edip, tabutlukları yaptırmışlardı. Bu hücreler cezaevinde sürdürülecek işkenceler için ve mahkeme kararıyla verilen hücre cezaları için özel olarak yaptırılmışlardı. Yerin altı havasız ve nemliydi. Bazen de hücreler ve aradaki koridorlar ıslak oluyordu. Yani bizi buralara koymadan önce bilinçli bir tavrıla, özellikle ıslatıyorlardı. Bu tabutluklarda insanı çürütmeyi hedefliyorlardı. Doğrusu, bu hücreleri andıkça içim kin doluyor. O hücre duvarlarını örerken acaba ne düşündü duvar ustası...



Kayıp Kart¹

1982'nin son demleri... Kasım sonu aralık başı ve ben A Blok 2. Koğuşta-yım. Komün arkadaşlarımın çoğu tahliye olmuş, bir arkadaşım da bel ağrılarından dolayı hastaneye götürülmüş, ben bir başıma bir komün kalmışım koca koğuşta... Ortalığın sakince olduğu, birkaç günlüğüne de olsa dayaklardan, cezalardan başımızı kaldırıp etrafa baktığımız, birbirimizi gördüğümüz, kimin ayağı büyük, kimin kulağı küçük gibisinden birbirimize vakit ayırdığımız kısa bir süreç...

İşte böylesi bir süreçte koğuşumuzda bir mektup furyası başladı ki sormayın gitsin. Her an bir bahanesi bulunup yasaklar zincirinin başlaması da mümkün elbet... Ama bizim koğuş nedense bir hummaya tutuldu. Herkes,

¹ 08.02.2008 tarihinde Ankara'da Mamak Askeri Cezaevi İdaresi tarafından yakınlarımıza gönderilmeyen ve 26 yıl sonra 'bir görevli' tarafından Devrimci 78'liler Federasyonu'na gönderilen mektuplarımız/Kartlarımız, aynı federasyonunun düzenlediği bir sergi ile günyüzüne çıktılar. Ücretsiz PDF Kitap Arşivi: <https://arxiv.org>
Bu anım o mektuplar arasındaki bir kartın yazmış hikayesini içeriyor.

tüm kızlar, harıl harıl desenli kartlar, mektuplar çiziktirmeye koyulduk. Daha doğrusu ilk başlarda arkadaşlar bir şeyler yapıyorlar, ben de onları izliyordum sadece... Ben kim, çizim kim... Fakat kısa bir süre sonra ellerinde kalem, kağıt, makas, renkli renkli kalemlerle ortada dolaşan, çizdiklerini birbirlerine gösteren arkadaşları izlemekle yetinemedim; kart yapma, üzerlerine desenler çizme hevesi beni de sardı. O ortamda değil ben, benden bin be-teri bile eline kalemi kağıdı alıp bir şeyler çiziktirmeye kalkardı. Öylesine ki kızlar harıl harıl desen üretiyorlar, ben de onların heveslerine kapılmışım, habire kartlar çiziktiriyoruz.

Arkadaşları bilemem ama ben gerçekten de sadece çiziktiriyorum. Ortaya öyle işe yarar bir şeyler çıkmıyor. Kafamda bir şeyler var ama onları kağıda çizemiyorum. Ben ki kağıda düz çizgi bile çizemem, nerde kaldı kartlara desenler yapmak, 'kel başa şımşır tarak'... Ama ille de benim de kartlarım olacak, ben de yılbaşına hazırlık yapacağım.

Bir defasında koğuşun ortasındaki uzun tahta taburenin etrafına birkaç arkadaş oturmuşuz, desenlerle uğraşıyoruz. Kıdemlimizle ben yan yanayız, o bir şeyler çiziyor, ben kalem ve kağıtla bir savaştayım ki sormayın, bir şeyler çizip çizip siliyorum. Çizdiğim bir şeye benzemiyor, ama ne yapayım, bir yandan çiziyor bir yandan da siliyorum. Kıdemlimiz bana acıdı galiba, 'ne çizmek istiyorsan yardım edeyim' dedi. Ben bunu duymuşum durur muyum artık, hemen atladım önerinin üstüne... Bu arada koğuşta herkes desen üretiminde, ama benim en beğendiğim desenler konuşmadığım komünden birileri tarafından üretiliyordu. Ben Halkın Kurtuluşu, o desenler ise hiç konuşmadığımız TKP komününden... Kim çiziyordu tam bilemiyordum ama üç desen vardı ki benim favorilerimdi. İlla da onları istiyordum. Desenlerden biri pencereden dışarıya sarkan yeşillikler, ikincisi saçlarını aşağılara kadar sarkıtan kadın, hani o benim kayıp karttaki desen, üçüncüsü de yine profilden bir kadın, kadının gözünden aşağılara kadar dökülen, çiçeklerden gözyaşları... Bu çizimin altına da 'gözyaşları da çiçek açar' diye bir cümle kondurulmuş. İşte en çok bu çizim beni cezbediyor. Ama ben ne çizebiliyorum aynısını ne de gidip o komünden kızlara, şu desenlerinizden ben de alıp kopya edebilir miyim diye sorabiliyorum. Nasıl diyeyim, konuşmuyoruz, siyasi olarak birbirimizi devrimci saflarda görmüyoruz. Böyle olunca da o be-

ğendiğim desenler orada, ben burada, desenler bana ben desenlere karşılıklı bakışıp duruyoruz.



Canım Razzurum,
İste bir yeli de ho yataca ediyorum. Ayın
yılında birlikte, elma inancıyla yeni yıl.
İlmi kutlar seni; anı ve bütünümlü olan.
Le kucaklarım.

Bonu

LP

İşte kıdemlimiz yardım edeceğini söyledi ya, hemen bu üç desenden söz ettim ve benim için çizmesini istedim. Kıdemli de 'ne gerek var yeniden çizmeye, ben getireyim, sen de kopya çek' dedi. Sanki kıdemli içimi okudu, en iyisi buydu, ben ancak böyle asıl deseni kendi kağıdımın altına koyup üstünden giderek çizebilirdim. Bu harika bir fikirdi. O sırada TKP komününden birileri desen çalışmasında, üretimdeler... Neyse, kıdemli gitti, onlardan desenleri aldı geldi. Ben de başladım bir heves bir sevinçle desenlerden birer tane kopyalamaya... Bir ara başımı kaldırıp baktım ki Sezgin bir adım öteden bize bakıyor, bir an göz göze geldik. Ben onların desenlerini çiziyorum ya, suçüstü yakalanmış gibi bir utandım bir utandım kendimden, demeyin gitsin. Belki de Sezgin hiçbirşeyin farkında değildi ve öylesine baktı, belki de gözü benimkine değdi, ama ben bir süre acaba doğru mu yaptım yanlış mı yaptım diye kendi kendimi yedim. Hani izin alınsaydı farklıydı da sanki o desenleri çalmışım gibi hissettim kendimi... 30 yıl sonra öğrendim ki o desenleri Sezgin çizmiş.

Sezgin'im, çok güzel desenler çizmiştin, ellerine sağlık...

42 Günlük Açlık

Değişmeyen günlük yaşamıyla bir baharı, bir yazı, bir sonbaharı ve de bir kışı daha Mamak A blok birinci koğuşta geçirmiştin. Günler bağırsı çağırışı içinde akıp gitmişti. Böylece tam dört yılı bu askeri cezaevinde tüketmiştin. Farkına varmadan geçip gitti yıllar ve ben hâlâ buradaydım.

Gelen gideni aratırmış. Bu söz en çok da burada, Mamak'ta doğrulanıyordu. Gelen gün gideni aratıyordu.

Bin dokuz yüz seksen dört hiç iyi başlamadı. Bu kez kadınlar koğuşunda bir sessizlik hüküm sürüyordu. İdare bizimle uğraşmayı bırakmış gibiydi. Ama erkek koğuşlarına bir saldırıdaydı ki, ne saldırı! Her gün koğuşlardan bağırtılar yükseliyordu.

Şubat ayında sertleşme artarak devam etti. Ay sonuna doğru bir gündü; koğuşumuzun önünden koridor dolusu bir asker seli geçti. Kapı mazgalı kapalıydı. Yine de seslerden anlamıştık, güçlü bir saldırı olacaktı! Çok geçmedi, üçüncü koğuş tarafından sesler gelmeye başladı. Yeri göğü inleten bağır-

tılardan anladık ki askerler bir operasyondalar. Bu operasyon diğer erkek koğuşlarına da uygulanacak mıydı, bilemiyorduk. O gün üçüncü koğuşta saatler boyu süren bir işkence faslı vardı. Ardından A blokun her yanından insan çığlıkları yükseldi. Böyle zamanlarda bir yandan tutsaklar coplanırken, bir yandan da koğuşlara megafonla bangır, bangır askeri marşlar dinletirlerdi. Havalandırma saatleri yine iptal edilmişti. Yemek saatlerinin dışında birkaç gün tüm blok işkence altındaydı. İşkence çığlıkları dayanılacak gibi değildi. Başkasının işkencede çıkardığı sesleri dinlemek en büyük işkenceydi. İnsan, kendine yapılan işkencelere daha kolay dayanabiliyor. Biz kadınlara birşey yapmıyorlardı, ama bu insan çığlıklarını günlerce, aralıksız, gece gündüz dinlemek bizde tahammül gücü bırakmamıştı. Daha ne kadar dinleyeceğiz bu sesleri diye birbirimize sorup duruyorduk.

Bir şeyler dönüyordu ama, biz ne olup bittiğini bilmiyorduk. Bildiğimiz tek şey bu saldırıydı; idarenin erkek koğuşlarına kan kusturduğu saldırı. Hiçbir biçimde haber alamıyorduk. Ankara Sıkıyönetim Mahkemesi tatile girmiş, önce Devrimci Yol davasının duruşmalarına, arkasından da TKP davasının duruşmalarına bir süre ara verilmişti. Bu şu demekti: cezaevi idaresi kamuoyuna yansımayacağından ve de cezaevi içinde haberleşmenin kolayca yapılamayacağından emin olduğu bir dönemde tutuklulara saldırıyordu. Mahkemeler devam ederken, ki salt Devrimci Yol davasının haftada üç gün duruşması vardı, mahkeme salonuna gelen yerli ve yabancı basından, ailelerden çekiniyorlardı. Eh, tutukluların yara bere içinde duruşmalara gitmesi onların pek de işine gelmiyordu. Ne de olsa bu ülkede 'demokrasi'ye geçilmişti ve böylesi sahneler, demokrasileri için anti propaganda olurdu. Bunun içindir ki cezaevleri biraz usturuplu iş yapmak zorundaydılar. Artık bu iki davanın duruşmalarına ara verildiğine göre, Mamak Cezaevi idaresi rahatlıkla işkencenin dozunu arttırabilirdi. Belki de DY ve TKP davalarının duruşmalarına ara verilmesi bunun için planlanmıştı.

İdare ara vermeksizin işkencelere devam ediyordu. Peki bizler, kadınlar ne yapabilirdik? Bunca işkence karşısında sessiz mi kalacaktık?

Yine erkek koğuşlarındaki işkencelerin kulaklarımızı sağır ettiği bir sırada, bizim komünden olmayan bir arkadaş yanıma geldi ve bu gidiş karşısında neler düşündüğümü sordu. Bu arkadaş karışık komünün, ben de bizim komünün sözcüleriydik. Ne düşünabiliyordum ki? Sessiz kalmaktan yana de-

gildim ama ne yapabileceğimizi konuşmak gerektiğini belirtmiştim. Yapabileceğimiz öyle fazlaca da birşey yoktu. Yapabileceğimiz tek şey canımızı ortaya koymaktı. Yani, bir açlık greviyle bu işkenceleri protesto etmekte her ikimiz de hemfikirdik. Bu olmalıydı! Onca insan işkence altındayken biz, hiç bir şey yokmuşcasına, yemek yiyip oturamazdık. Yalnız bir sorun vardı, büyük bir sorun: tüm koğuş buna ne diyecekti! Ve de daha önemlisi, sayı çoğunluğuna sahip komünden arkadaşların tavrı ne olacaktı? Neden bilmem ama, sohbet ettiğimiz arkadaş büyük komüne öneriyi götürmekten yana değildi. Onlarla benim konuşmamı istedi. Bence bir sakıncası yoktu, onlarla ben konuşurdum.

Büyük komünden komün sözcüsü arkadaş çağırdım, konuştuk, önerimizi ona açtım. Durum açıktı, tartışılacak bir yan yoktu! Bunu ona da söyledim. Arkadaş önerimizi olumlu buluyordu, ama önce kendi içlerinde tartışmaları gerektiğini söyledi. Bu da doğruydı, bir işe girişecektik, ortaklaşa ve gönüllülüğe dayalı bir iş yapmak zorundaydık, değilse başarılı olamazdık. Aslında tüm koğuş bu işkenceler karşısında kinimizi kusuyorduk. Olacak olan, olması gereken, bu sözlü söylemleri eyleme dönüştürmekti. Yine de tartışıldı, konuşuldu. Sonuçta tüm koğuş hemfikir olduk: cezaevindeki işkence bitene, insan çığlıkları dinene dek süresiz açlık grevine başlayacaktık.

Günlerden yirmi dokuz Şubat'tı... Yirmi dokuz Şubat bindokuz yüz seksen dört. Sabahleyin, çorba karavanasını getiren askerlere, 'Bugünden itibaren, işkenceler ve insan çığlıkları dinene dek açlık grevindeyiz. Çorbayı almayacağız' dedi kıdemlimiz.

Askerler ve kadın polis şaşırmışlardı... Herhalde beklemiyorlardı bu çıkışımızı. Biz ise hazırlıklıydık herşeye! Artık işkence seanslarına kendimizin de dahil edileceğini biliyorduk. Ve her açlık grevinde yaptığımız gibi, koğuştaki tüm yiyeceklerimizi sayımda idareye teslim ettik.

Bu açlık grevinin başlangıcında bize beklediğimiz oranda saldırmadılar. Elbette caydırmak için koğuşumuza baskınlar düzenleyip bizleri copladılar. Havalandırma boşluğunda saatlerce ayakta beklettiler. Tüm yatakları, elbiselerimizi, sabun, şampuan,... koğuşta ne varsa birbirine kattılar. Ama, bunlar hep yaşadığımız şeylerdi. Biz daha üst boyutlu saldırılara hazırlamıştık kendimizi. Gerçi bu kez idare tüm bloka birden bindiriyordu ve bize fazla

güç ayırmak istemiyorlardı. Ayrıca bizi artık tanıyorlardı. Biliyorlardı ki bizler, yani kadınlar, bir şey demişsek sonuna kadar giderdik...

A blokta insan çığlıklarının arşa yükselişi bir haftayı bulmuştu. İşkence seansları, havalandırma boşluklarından havalandırmalara taşındı. Birinci ve ikinci koğuşun pencerelerinin baktığı o küçük havalandırma ne işkence sahnelerine tanık olmuştu, anlatılır gibi değil! Bizler yine hazır vaziyette siperlerdeydik; havalandırmayı kontrol altında tutuyorduk. Askerler ne yaparsa yapsınlar, orada, küçük havalandırmada sürdürülen işkenceleri gözlemekten vazgeçmiyorduk. Tüm koğuş, hepimiz ne olup bittiğini merak ediyorduk. Bunun içindir ki gözetleme yerlerimizden havalandırmaya sırayla bakıyorduk. Ama ben, baştan sona, havalandırmaya çıkarılan hiç bir koğuş veya tecritin işkence seansını kaçırmadım.

Bir keresinde, Tecrit 2 Arka havalandırmadaydı ve sayamayacağım kadar çok asker ve de birkaç tane de subay vardı. Subaylardan biri de tabi ki Tuna Akkurt'tu. Önce tüm erkek arkadaşları topluca coptan geçirdiler. Hızlarını alamadılar; üç dört koldan birden, tek tek arkadaşları alıp özel işkenceye başladılar. Tecrit 2 Arka'da da bütün örgüt davalarının önemli sanıkları kalıyordu. Benim baktığım mevziden, isimleri herkes tarafından bilinen önemli birkaç sanığın işkence seansını bizzat gözleyebildim.

Havalandırma adeta Roma arenalarını, aslanlı çukurları andırıyordu. En az on kadar asker, bir arkadaşı alıyorlar aralarına, tekme, tokat ve copla çullanıyorlardı üstüne. İşkenceye alınan her arkadaş yere yıkılmamak için direniyordu. Ama onca askerin gücü karşısında yıkılmamak mümkün değildi. Yere yıkılınca da üstünü başını soyuyorlar, çıplak bir vaziyette devam ediyorlardı dövmeye. Pencere ve duvarı saymazsak aramızda üç dört metre ya var ya yoktu. Çok net görebiliyordum. Bir davanın tek önderi olarak yargılanan bir arkadaş yere yıktılar ve başladılar soymaya. Zar zor pantolonunu çıkardılar, pantolonunun altından bir eşofman çıktı, eşofmanın altından bir uzun yünlü don ve bir tane daha! Bu sahne karşısında, bir an, kendimi tutamayıp az kalsın gülüyordum. Bizimkisi de iyi hazırlanmış, giymişte giymiş diye düşündüm. Sonunda arkadaş yerde, çıplak yatarken, ağzında çikletiyle bir subay da postallıyla arkadaşın ağzına, çenesine, boynuna basıyordu. Subay, adeta tüm hıncını çıkarırcasına postallıyla arkadaş çığırıyordu. Ve bir yandan da bir başka subay, arkadaşın bacaklarının bacaklarını tek tek yoluyor-

du. O an, o sahne öyle iğrenç geldi ki bana, haykırmak istedim, ama haykıramadım. Havalandırmaya baktığımızın farkına varmamalıydılar. Kafamda tek bir düşünce vardı: 'Bak, gör, ama sus... Şu an susmalısın ama görmelisin. Eğer birine bir şey olursa, belki de tek yaşayan tanığı sen olursun. Sus!' diye dudaklarımı ısırıyor ve gözlerimi kırpmaksızın bakmaya devam ediyordum. Sanki gözlerimi kırparsam bir sahneyi kaçıracağım gibi...

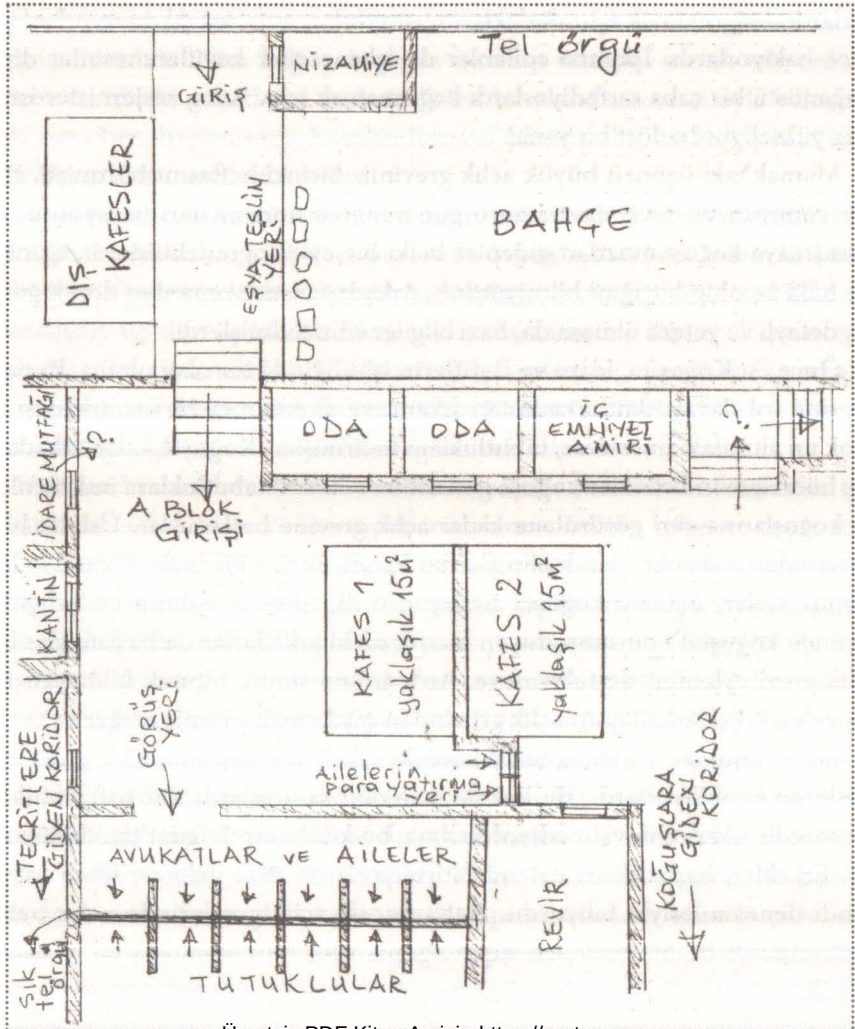
Belki de, o işkenceleri izleyen diğer arkadaşlarım da benim gibi düşünüyorlardı, bağırarak için dudaklarını ısırıyorlar, ama ses çıkarmıyorlar, sadece bakıyorlardı. İşkence edilenler de işkenceciler keyiflenmesinler diye olağanüstü bir çaba sarfediyorlardı bağırarak için. Ama, sesleri ister istemez yükseliyordu dört bir yana!

Mamak'taki üçüncü büyük açlık grevimiz birinci haftasını bitirmişti. Bir salı günüydü ve TKP davasının o gün yeniden duruşmaları başlıyordu. O duruşmaya koğuşumuzdan gidenler belki birşeyler öğrenebilirlerdi. Çünkü biz hâlâ ne olup bittiğini bilmiyorduk. Arkadaşlar mahkemeden döndüğünde, detaylı ve yeterli olmasa da, bazı bilgiler edinebilmişlerdi.

Önce, 3. Koğuş'ta, idare ve faşistlerin işbirliğinde bir olay olmuş. Bunun üzerine sol davalardan arkadaşları işkenceye almışlar ve birkaç arkadaşı A Blok'un altındaki hücrelere, tabutluklara indirmişler. Koğuşta kalan arkadaşlar, hücrelere indirilenler koğuşa geri dönene kadar, tabutluklara indirilenler de koğuşlarına geri götürülene kadar açlık grevine başlamışlar. Üstelik birbirlerinden habersiz olarak almışlar bu kararı. Bizim bir hafta önce duyduğumuz sesler, üçüncü koğuşta başlayan o ilk işkence faslının sesleriymiş. Üçüncü koğuştaki durumu duyan tecritlerdeki arkadaşlar da başlamışlar bu açlık grevi eylemini desteklemeye. Ardı ardına süren, bitmek bilmeyen işkenceler, erkek arkadaşları açlık greviden caydırmak içinmiş meğer.

İdare alışmıştı. Birkaç gün işkenceyle erkek arkadaşların açlık grevi eylemlerini kırabiliyorlardı. Bu kez de öyle olur sanmışlardı. Bir haftayı aşkın bir süredir işkence devam ediyordu ama, bu kez hesap Bağdat'tan dönüyordu. Erkekler, başlattıkları eylemi bitirmiyorlardı. Bize gelince; idare zaten kendi deneyimleriyle biliyordu. Daha önceki açlık grevlerinde neler neler denemişlerdi de biz önceden saptadığımız süre bitmeden eylemi bitirmemiştik.

Ve bizlerin tek dileği buydu, idare taleplerimizi kabul edene dek eylemin devam etmesi...



'EMNİYET'

Sükun Öztoklu

Ağustos 1980... Ankara Emniyet Müdürlüğü İkinci Şube almıştı bizi... 10 gün tutulduk emniyette... Oysa gıyabi tutukluluğum vardı, hemen savcılığa çıkarılmam ve tutukluluğumun vicahiye çevrilip cezaevine konulmam gerekiyordu. Son günlerden birisiydi sanırım... Yaşamımı fahişelik yaparak kazanmakla suçlanan genç bir kadını koydular kaldığım yere... Nöbetçi polisler kadını ikide bir mazgala çağırıp yanlarına almak istiyorlar, o da kıvranıp duruyordu. Sorduğumda polislerin yanına gitmek istemediğini söyledi. Polisler biz siyasi tutuklulardan çekinirlerdi o zamanlar... Nöbetçileri çağırıp, "gelmek istemiyor, rahat bırakın kadını!" dedim. O gece malum seanstan geri getirildiğimde, hâlâ hücredeydi; almaya cesaret edememişler. Biraz uzandım, uyumuşum... Birkaç saat kadar sonra uyandığımda, Ağustos gecelerinde bile çok serin olan o bodrum hücresinde, genç kadının üzerindeki incecik hırkayı omuzlarıma örtmüştü olduğunu fark ettim ben uyurken... Kendisi de bir köşeye büzüşmüştü soğuktan... O genç kadını hiç unutmadım ben...

Arkada Kalan(lar)

1980 Ağustos'unun 14. gecesi... Sürmekte olan bir operasyonun son iki kişisi olarak, Dikmen'deki zemin kat evimizden alındık, ben ve eşim... Evden çıkarken 2 bebeği olan kediciğimi sokağa bırakmayı becerebildim sadece, kimbilir kaç gün sonra eve birileri uğrayana kadar evde açlıktan ölmesinler

diye... Sonraları Mamak görüşümde annem, anne ve yavruların birisini bulup anneannemin evine aldıklarını, yavrulardan tek kalana da bir cürüm (ortağı)nın ailesinin sahip çıktığını söyleyene kadar epeyce endişe etmiştim. O günleri bilen arkadaşlarım, kediciğimin fotoğrafını nasıl özenle sakladığımı hatırlarlar. İşte ta o zaman hiç çocuk sahibi olmamaya karar vermiştim...

Rap Rap Sesleri

24 Ağustos 1980... Mamak Cezaevi'ne geldiğim ilk iki gün (25 ve 26 Ağustos 1980) havalandırmada diğer koğuşlardaki arkadaşlarımla pencerelerden görüşme şansım bile oldu... Ta ki 27 Ağustos gününe kadar. O sabah, sanki her şey normal gibi başladı ama daha sonra, uzaktan gelen slogan sesleri ve bağırışlar duyulmaya başladı. Uzun süreden beri orada kalan arkadaşların tahmini, seslerin B Blok'tan geldiğiydi... Biraz sonra da B Blok'ta operasyon olduğunu bir askere doğrulattık. Aslında tam olarak ne olduğunu ertesi gün, 28 Ağustos'ta anlayacaktık. Arama gerekçesiyle A Blok büyük havalandırmaya çıkartılan Zemin 1-2-3 koğuşundaki erkek arkadaşlar önce insanlık dışı bağırış, çağırışlarla yüzükoyun yerlere yatırıldılar, sonra Ankara dışından getirilen ve çatılarda mevzilenen komandolar beton zeminde yüzükoyun yatan arkadaşların üzerine çatılardan atlamaya başladılar. Onların postallarının altındaki vücutlardan çıkan tok kemik sesleri ve bağırılmaya çalışan arkadaşlarımızın boğazlarından çıkan boğuk iniltiler... Bu ses bugün hâlâ kulaklarımda sanki... Donmuş bir halde bu sahneyi görünmemeye çalışarak izliyor ve ne olduğunu anlamaya çalışıyorduk bir yandan... Gece, henüz idare tarafından ele geçmemiş transistörlü radyomuzdan, Mamak'ta bu operasyonun "tünel bulunduğu" gerekçesiyle duyurulduğunu ve "Acil" davasından bir arkadaşımızın (Mustafa Yalçın) öldürüldüğünü öğrendik. Faşist Cunta RAP RAP sesleriyle geliyordu...

12 Eylül Mamak'a Nasıl Geldi?

12 Eylül'ün hemen öncesi Yemek Duası, 'Tutuklu Er Statüsü'nün hayata geçirilmesi, yani askeri eğitimler, er ve subaylara "komutanım" diye hitap etmemizi istemelerle gelen vahşi bir şiddet Mamak'taki tutuklular üzerine kara bulutlar gibi çökmüşü; bir yandan neler olduğunu anlamaya çalışıyor, ceza-

evi idaresinin bu yaptırımları uygulamada şiddeti nereye kadar tırmandıracağını ölçmeye çalışıyor, öte yandan da ne yapabileceğimizi düşünüyor, konuşuyorduk kendi aramızda.

Bir sabah, 12 Eylül sabahı, tüm Türkiye gibi biz de “darbe müjdesi” ile uyandırıldık sabahın köründe. Hoparlörden avaz avaz bağırان Harbiye marşı ara sıra kesilerek Kenan Evren’in konuşması ve sıkıyönetim bildirileri yayınlanıyordu. Geleceğinden 27-28 Ağustos günlerinde emin olduğumuz CUNTA, gelmişti işte. Cunta bizlere, elindeki siyasi tutuklulara neler yapacağını da ilan etmişti günler öncesinden Mamak’ta.

Bu sıralarda Mamak’taki tüm kadın tutuklular A Blok 5. Koğuşa toplanmıştı; sayımız 12 Eylül tarihi itibarıyla hızla artmaya başladı, 50 yataklı koğuştaki kadın tutuklu sayısı 120’nin üzerine çıktı, yatak başına 2,5 kişi düşüyordu; nöbetleşe uyumaya başladık, ne hava miktarı, ne su, ne tuvaletler yetmiyordu...

Bir tabaktan 4-5 kişi yemek yiyor, banyo yapabilmek için bazen günlerce sıra bekliyorduk. Öte yandan İki Yıllık Eğitim Enstitüsü de kadın cezaevine dönüştürülmüş, Temmuz 1980 itibarıyla oraya da kadın siyasi tutuklular yerleştirilmeye başlanmıştı.

12 Eylül ve Emin Çölaşan

Gelen karavananın hem miktarı, hem kalitesi de giderek düşüyordu Mamak’ta... Çoğu kez pişince yüzeye çıkmış böcek tabakasını karavananın üzerinden kepçe ile sıyrıp, gerisiyle ve daha çok bize verilen ve içi taş gibi unşap topraklarıyla dolu tayınlarla karnımızı doyurmaya çalışıyorduk. İşte o günlerden bir gün, ailelerimizden gelen paralarla yaptığımız kantin alışverişi koğuşa getirilmişti, fiyatı uygun olduğu için portakal almıştık koğuşa; kişi başı 1-2 adet düşecek şekilde, sayımızı düşünürseniz bu 200-250 adet portakal ediyordu; portakallar lavaboların olduğu ve bizim mutfak gibi kullandığımız bölüme yığılmıştı ki aniden kapı açıldı... Emin Çölaşan ve ekibindeki acar muhabirler içeri doluştular, bir yandan portakalların fotoğrafını çekiyor, bir yandan da ‘hayatımızın nasıl kurtulduğunu’, ‘devletin bize nasıl iyi baktığını’ söyleyip duruyorlardı. Büyük bir sessizlik oldu, bu aptalca iddialara yanıt dahi vermeyen yüzlerce kadın karşısında istedikleri yanıtı alamadan çıkıp

gittiler koğuştan... İşte ben Emin Çölaşan'ın o günkü halini, yüzündeki o aptalca ve muzaffer sırtışı hiç unutmadım.

Günlerimizi Nasıl Geçiriyorduk?

1980-1982 yılları... Biz kadınlar bütün bu olumsuzlukların içinde dahi, bizi kişiliğimizden ve yaşamdan sıyrıp alacak, boş çuvallara dönüştürecek bütün bu uygulamalara karşı, henüz o dönemde içeri alınan plastik şişler, mekiklerle, boncuklarla elişleri üreterek, mektuplar yazarak, içeri girebilen az sayıda ve arama adı verilen talanlardan kurtulabilen kitapları okuyarak, bulduğumuz ortamı elimizden geldiğince temiz tutarak, tuvaletlerin penceresinden gelen azıcık temiz havada egzersiz yaparak kafamızı ve gövdemizi sağlıklı tutmaya çalışıyorduk. Tabii ki bunlar da çok kısa sürecek, plastik şişler ve her çeşit eliş, ders kitabı olmayan kitaplar çok kısa bir süre içinde tümüyle yasaklanacaktı. Amaç belliydi, bizi tümüyle boş çuvallar haline dönüştürmek...

Ama bilmiyorlardı ki bizim yaratıcılığımızın sınırı yoktu... Elimizdeki yaram elişlerini duvarlardaki buat kanal ve deliklerinden floresan kutularına kadar akıllarına gelmeyecek onlarca "zula" mıza saklıyor, giydiğimiz kazakları bir yandan söküyor, bir yandan yeniden örüyorduk zuladaki şişlerimizle... Bazen yanlışlıkla içeri alınmış bir sütyenin demir destek telleri, düzeltilip şiş haline getiriliyor, bazen söküklerimizi dikmemiz için içeri girmesine izin verdikleri bir makara iplik, muhteşem iğne oyası örtülere dönüşüyordu. Ders kitabı olarak giren kitaplardan inanılmaz biçimde yararlanarak kendimizi geliştirmeye devam ediyorduk. İngilizce, Fransızca, Almanca çalışıyor, çalıştırıyorduk birbirimizi... Ekonomi ve tarih kitaplarından bilgimizi geliştiriyor, yabancı dildeki romanları ise bazı arkadaşlarımız okuyup bize anlatıyorlardı; Mamak usulü 'Arkası Yarın'... Kimimiz, bulunduğu sayımda yırtılıp atılacağını bile bile resimler çiziyor, kimimiz şiirler yazıyor, kimimiz de güzel türküler söyleyerek içimizi aydınlatıyordu. Tabii ki kendi yazıp yönettiğimiz ve oynadığımız oyunları ve hâlâylarımızı da unutmamak lazım... Bütün bunlara günde iki bazen üç kez alınan sayımlar ve havalandırmaya çıkarma terörleri, sık sık 'arama' adı altında yapılan talanların arasında nasıl

vakit buluyorduk, bazen hâlâ şaşkınlıkla hatırlıyorum, tümünü yaşadığım halde...

Siz Hiç Tırnak Makasıyla (Yani Çıtçıtla) Saç Kestiniz mi?

Mamak sürecinde düz saçlar çıtçıtla, katlı kısa saçlar ise ağız kısmı kırılmış permatiklerle kesilirdi. Parmaklarımız acıdan bükülene ya da kramp girene kadar, her seferinde 3-5 tel keserek bir kişinin saçını dümdüz kesmek de Mamak mucizelerindendi... Tabii bu süreçte, özellikle de permatikle kısa, katlı saç kesimlerinde adınız kolaylıkla 'kuşa çevirir'e dönüşebilirdi ama, şöyle ya da böyle yapıyorduk işte bu işi de... Kuşlar da, kuşa çevirenler de memnundu sonuçtan genellikle...

1984 Açlık Grevi

1984 yılı açlık grevindeyiz. Biz kadınlar erkek tutuklulara uygulanan vahşeti protesto etmek için destek amacıyla başlamıştık açlık grevine... Mamak sürecinde gerçekleştirilen en uzun açlık greviydi. Bazı arkadaşlarımız sağlık nedenleriyle hastaneye kaldırılmış, biz görece sağlamlar devam ettiriyorduk açlık grevini... Sanırım 20. gün civarı koğuşa, Mevki Askeri Hastanesi'nden bir grup askeri doktor daldı. Yetkili olduğunu sandığım bir doktor kadın polise, "siz tutukluların önceki halini de biliyorsunuz, kim en çok kilo vermiş bize gösterin" dedi. Tereddütlü bir şekilde gözlerini üzerimizde gezdiren kadın polis beni işaret etti. Ben açlık grevine başladığımızda 70 kilolarda olduğumdan, gerçekten çok kilo vermiştim, 30 kilo kadar, en çok bende büyük bir fark gözüküyordu ama gene de gayet normal bir kiloda ve de hayli sağlıklı görünüyordum (yağ deposunun faydası). Oysa diğer arkadaşların çoğu zaten zayıftılar ve o sırada da neredeyse kaşektik bir görünümdeydiler. Doktor, kadın polisin beni işaret etmesi üzerine kadın polise ters ters bakıp, kendince en zayıf görünen birkaç kişiyi laf olsun diye muayene edip koğuştan terk etmişti.

Açlık grevinin sanırım 23-24. günleriydi, dışarıda bizlerden haber almak için bekleyen yakınlarımıza 'mektup yazın, içeri vereceğiz' demişler. Anne-cim kısıcık bir mektup yazmıştı, kenarına da dikenli bir kaktüs çiçeği ilaştirerek... Keşke o aramaların birisinde paramparça edilip yok edilmeseydi, bura-

ya bir fotoğrafını koyabilseydim o mektubun... Annecim mektubunda kaktüs çiçeklerinden bahsediyor ve onların susuz çöllerde bile açtıklarını, dayanıklılıklarının ne kadar hayranlık verici olduğunu anlatıyordu, bize de 'kaktüs çiçekleri gibi dayanıklı olmamız'ı, o koşullarda bile yaşama sımsıkı tutunmamızı dilediğini iletiyordu o kısacık mektubunda... Bana nasıl bir güç verdiğini, nasıl mutlu ettiğini bugün bile gözlerim sulanmadan anlatmakta zorluk çekerim anneciğimin o cümlelerinin...

Sil Baştan

1984 yılındaki büyük açlık grevi Mamak'ta bazı kazanımlarla son bulmuştu. Artık daha insanca standartlarda yemek veriyorlardı bize... Şiddet ise bir sürelğine azalmıştı. Biz A1 kadınlar koğuşunda giderek azalan sayıda kadın kalmıştık. Bir de B Blok'ta kurallara uyan 3-5 kişinin kaldığı bir kadın koğuşu vardı. Çoğumuzun davası Yargıtay aşamasındaydı ve Mamak'taki diğer tutuklularla ilişkimiz, bir toplu dava ve birkaç dava ile sınırlıydı neredeyse... Yanılmıyorsam 19 kişi kalmıştık. Bir gün bize, 'hadi toplanın, taşınıyorsunuz' dediler gene... Bu kez o güne kadar hiç görmediğimiz bir yere, B Blok'a götürüldük ve kurallara uyan kadınların koğuşuna konulduk. B Blok kalın taş duvarları olan bir binaydı. Bizi koydukları yer ise girişten sola dönüldüğünde karşımıza gelen, bir koridor ve tuvalet bölmesi ile bir yatakhane bölümü, yanı sıra da bloğun dışına bakan iki normal boyutta penceresi olan bir koğuştu.

Koğuşta bizim kıdemlimizin bizi temsil etmesi fikrini orada kalan diğer arkadaşlar da benimsedi ve o akşam ilk sayıma başta bizim kıdemlimizle çıktık. O güne kadar o koğuşta kalan arkadaşlar sayım başlangıcında kıdemlilerinin verdiği 'dikkat... koğuş ... kişiyle görüşünüze hazırdır' gibi bir komutla sayım veriyorlarmış. Elbette ki biz '4 yıllık mücadelenin, sayısız dayanın, yaşığın ardından böyle bir şeyi yapmayacaktık. Nöbetçi subaya bu 'tekmil'i vermeyeceğimizi ve 'asker değil siyasi tutuklu' olduğumuz açıklamasını yüz milyoncu kez yaptıktan sonra kapı üzerimize kapandı. Nasıl bir tavır alacaklarını ertesi sabah sayımına kadar bilemeyecektik. Sabah sayım öncesi toplu dava koğuştan alındı, bir süre sonra da biz sayıma çıkarıldık. İç emniyet amiri tekmil vermeyeceğimiz açıklamasının ardından hepimizi tokatlaya-

rak, biz A Blok'tan gelen kadınların B Blok kafesine götürülmemizi emretti. O geceyi mahkemedan dönen ve bizim yanımıza konulan arkadaşlarımızla birlikte kafeste geçirdik. Sanırım bizi ne yapacaklarını düşünüyorlardı bir yandan... Sabah eşyalarımız da yanımıza katılarak C Blok barakalara doğru yola çıkarıldık. Üç grup barakanın aynı havalandırmaya baktığı bir bölüme götürüldük. Artık barakalarda bizim dışımızda siyasi tutuklu yoktu. Karşımızdaki barakada 'babalar' diye tanımladığımız, kaçakçılık ve benzer suçlardan cezaevinde tutulan ve emirlere canhıraş bir şekilde uyan orta yaş ve üzeri 15-20 kişi vardı. İdare binasının solunda, yarısı kilitlenerek kapatılmış koğuşa atıldık. B Blok maceramız pek kısa sürmüştü... Ama bu kısa süre, her şeyin dört yıl sonra nasıl sil baştan yapılacağının da habercisi olmuştu bize...

Yine, Yeniden 'DİKKAT' Sorunu

1984-1985 yılları... C Blok barakalarda 'dikkat' çekme konusu (yani koğuşa sayım için gelen askerlere ve komutanlarına askerce tekmil vermek) ilk günden başlayarak bize dayatılmaya başlandı. Mamak yönetimi değişmişti. Yeni yönetim Raci Tetik'in kaba şiddet uygulamaları yerine daha ince ve iz bırakmayacak yöntemleri tercih ediyordu genelde... Aramalardaki soyunma tavrımıza karşı gerçekleştirilen, bizi ve üzerimizdekileri parçalama tavrı dışında... Gene her şey yasaktı; görüş, mektup, kantin, çay, gazete ve sigara... O yıllarda yaptığım bir hesap var. 5 yıllık cezaevi yaşantımın 4,5 yılını geçirdiğim Mamak'ta toplam 11 ay süresince sigara içebilmişim. Bu bir kaç aylık aylık sürelerin toplamı, yani kalan 43 ay boyunca sigara içmemiz yasakmış. Tabii ki bu çay ve gazete yasağı eşliğinde uygulanan bir yasaktı. Yani 43 ay gazete okuyamamış, çay içememiştik aynı zamanda... Dışarıya çıktığımda ankesörlü telefon, renkli televizyon ve benzeri bir sürü yenilik karşısında şaşkına dönmem de, bu süreç içinde nasıl dünyadan ve en basit gelişmelerden uzak tutulduğumuzun doğal bir sonucuydu sanırım.

C Blok Ezizlikleri

1984-1985 yılları... Çok az kadındık C Blok'ta... 15 kişiydik sanırım kış geldiğinde... Gelen soğuk, cezaevi idaresinin bize uyguladığı cezalara da hayli çeşitlilik katmıştı. Soğuk tüm 84-85 kışı boyunca idarenin elinde acı-

masız bir şiddet aracına dönüştü. Akşam sayımlarında dışarıya çıkartılıp sabaha kadar bekletiliyorduk. Önceleri volta atarak ısınmaya çalışırdık. Daha sonra ellerimizi arkadan kelepçelemeye, ondan sonra da bahçedeki direklere kelepçelenerek bekletilmeye başladık. İlk 15 dakikadan sonra hepimiz soğğun etkisiyle tuvalet ihtiyacıyla kıvranmaya başlıyorduk. Oysa tüm gün suyu dahil yudumlayarak içip bu süreci geciktirmeye çalışıyorduk. Üzerimizi kat kat giyindiğimizi fark edip içeriye alınan kazak, ceket ve benzeri giysileri bir adetle sınırlandırdı idare... Aramalarda buldukları fazla giysileri, kişi başı bir adedi geçen her kitabı, bizim barakadaki kilitli bölmeye atıyorlardı. Günlük kömür istihkakımız idarece titizlikle veriliyor, ama verilen yarım yoğurt kasesi kömür sadece ıslak kömür tozundan oluştuğu, çıra, tahta, kağıt gibi hiçbir tutuşturucu olmadığı için asla soba yakamıyor ya da yatakların içindeki kütüklerle azıcık tutuşup kendini ısıtabilen bir demir yığınınu elimizi değdirerek ısınmaya çalışıyorduk koğuş içinde kalabildiğimiz sürede...

Bir arkadaşımızın yoğun emekleriyle günlerce biriktirdiğimiz birkaç avuç kömürle banyo termosifonunu ısıtmayı başardık bir gün... Aylardan sonra ilk kez sıcak suyla yıkanmayı hayal ediyoruz. Sayın sonrası hepimiz yıkanaçsız. Sayımda dışarıda bekletilirken, içeriden cısss cısss sesler geliyor. Yüreğimize indi sanki... Evet saatlerdir yakıp, tümümüze yetmek üzere ısıttığımız su termosifonunun musluğu açılıp yere boşaltılmış, soba bölümündeki sıcak korun üzerine de su dökülerek söndürülmüştü. Keyifle sırtarak dışarı çıktı askerler ve subaylar...

C Tecrit Günlerimiz

Gene 1984-85 kışı... Baktılar olmuyor, ne soğukta bekletilmek, ne yasaklar, ne arama dayakları değiştirmiyor 'dikkat' çekmeme kararımızı, bir gün bizi topluca C Tecrit hücrelerine götürdüler. Kiminde 2 kiminde 3 kişi kaldığımız, birinin mazgalı demir kapıyla, diğerlerinin demir parmaklıklarla örtülü olduğu beş hücreye yerleştirdiler hepimizi... Hücrelerin önündeki küçük koridorun bir kapısı yok, direkt olarak sokakta yaşıyor gibiyiz... Hepimizin tuvalet ihtiyacı için kullandığımız bir tenekesi ve bir su bidonumuz var. Sokakta yaşıyoruz, sokakta uyuyoruz... Çoğunlukla avukat görüşüne bile götürülürken kendimizi arattırmadığımız gerekçesiyle hırpalanıp geri getiriliyo-

ruz. Revire çıkan arkadaşlarımızın bazılarının el ve ayak parmaklarında soğuk nedeniyle donma emareleri var; yaralar açılıyor el ve ayaklarımızda...

1,5 aydır C Tecritteyiz... Bir gün tenekelerimizi boşaltırken tuvaletin tıkanmış gerekçesiyle bizi koğuşa geri götüreceklerini söylediler. Gerekçe inandırıcılıktan hayli uzaktı, bizim için ne planlıyorlardı acaba? Akşam koğuşa sayımı bekliyoruz, bir türlü gelmek bilmiyorlar. Olanaklar ölçüsünde soğuk suyla da olsa temizlenmişiz biraz, gene kat kat giyinmişiz... (Her an geri götürülmeyi ya da başka bir eziyeti beklediğimiz için hazırlıklıyız hep...), koğuşun kapısı açıldı ve uzun boylu, açık renk saçlı ve tenli birtakım adamlar girdi içeri, subaylar ve bir tümgeneral eşliğinde... Hepimiz şaşkınlıkla bakarken, o adamlardan birisi koğuştaki en eski insanla konuşmak istediklerini söyledi, bendim o günlerde... 'Do you speak English?' 'Yes, a little bit'ten sonra bir de Fransızca olarak sordular; bir arkadaşımız 'ön pö' dedi ve biz şaşkın, koğuş şaşkın, adamlarla ve general eşliğinde idare binasına yollandık gece karanlığında...

Bunlar Avrupa Parlamentosu'nun hayli etkili ve yetkili bir heyetiydi. Tutukluyla yalnız konuşma hakları vardı ve yanımıza "biz korkup susmayalım" diye görevli kimseyi almayacaklarını, tercümanlarına gerek duyarsak başvuruabileceğimi, kendi özel tercümanları olduğunu açıkladıktan sonra başladık görüşmeye... Tuvaleti neyin tıkadığını anlamıştık. İdare bizi yok göstermek için epey uğraşmış ama hem erkek tutuklu arkadaşlarımız, hem B Blok'taki kadınlar, bizim varlığımızı onlara duyurup, bizi bulup konuşmaları konusunda ısrarcı olunca ve adamlar bizi görmekte kararlı davranınca, 'tuvalet tıkanıp' koğuşa dönüvermişiz sihirli bir şekilde... Adamlara siyasi tutuklu olarak burada tutulduğumuzu, dolayısıyla askeri tutuklu dayatmalarını asla kabullenmeyeceğimizi vs. anlatıp, C Tecritleri de bir güzel tarif ettim, yaşam koşullarımızı görmeleri için... Biraz sonra döndüler odaya geri, bulamadık diye... Tüm C Blok dış ve iç aydınlatması, nöbetçi kulübeleri ve kuleleri dahil karanlığa büründürülmüş, ama buldular sonunda... Peki bu konuşmadan sonra ne olacak size diye sormayı unutmadılar giderken de...

Bu görüşmenin üzerine diğer arkadaş ve ben 'iyice bir aranarak' ve başta general olmak üzere sürü sepet tehditler eşliğinde koğuşa alındık. Merakla bekleyen arkadaşlarımıza neler olup bittiğini anlatmaya başladık...

Yakılmadık Bir 'İnfaz'ım Kalmıştı

Ocak 1985'te 'Yeni Ceza ve Tutuklevleri İnfaz Yasası'nın yürürlüğe girdiğini sık sık anonslarla duyurmaya başladılar bize... Artık tutuklevlerinde kalanlar da aldıkları idari cezalarla infazın yakılması uygulamasına tabi olacaklardı. İnfaz Kanunu, 'iyi hal' gösteren, ya da 'kötü hali' görülmeyen tutuklu ve hükümlülerin cezasının bir kısmını tamamladıktan sonra serbest kalabilmelerini olanaklı kılan bir kanundu. Örneğin 5 yıl ceza alan bir hükümlü, 'kötü hali' görülmemiş, yani idari bir ceza almamışsa, 2 yıl ve 8 ay sonra salıveriliyordu. Biz yargılanması halen devam edenlere verilen idari cezalar ise o güne kadar bu kapsamda sayılmıyordu. Bu yasa cezaevlerinde direnenlerin cezaevlerinde kalışlarını daha uzun sürelerle çıkarma tehdidiyle, direnişi kırmak amacıyla çıkartılmıştı. O sıralarda 4,5 yıldır Mamak Askeri Cezaevi'nde bulunuyordum, 15 yıl hüküm aldığım davam 2. kez Askeri Yargıtay'ca bozulmuş, mahkeme cezası 13 yıl 8 aya, 10 yıl sürgün cezasına ve ömür boyu kamu haklarından men'e düşürmüştü. Artık Askeri Yargıtay Daireler Kurulu'nun kesinleştireceği son kararı bekliyordum. Arama yaptırmadığım gerekçesiyle 2-3 kez gelen avukatıma çıkarılmadığım, mektup ve görüş yasağım da olduğu için ne olup bittiğini bilemiyordum dışarıda... İşte o günlerden birisinde C Blok yöneticileri gelip bundan sonra koğuş kıdemlisini kendilerinin atayacaklarını ve koğuşun en eskisi olan benim kıdemlilik görevini üstleneceğini belirttiler. Oysa bu uğurda da çok kavga vermiş, sonunda kıdemlimizi kendimizin seçmesini kabul ettirmiştik idareye... Sevgili Zehra koğuş kıdemlimizdi o sırada... Ertesi sayımda Zehra yine sıranın başında sayıma çıkınca onu ayırdılar, bizi geri soktular koğuşa... Zehra'yı o gün akşama kadar karın altında direğe kelepçeli beklettiler, sonra da A Blok tabutluklarına götürdüler. 10 gün hücre cezası almıştı Zehra o gün... Ertesi sabah sayımda ben kıdemli olarak başta çıkmayınca ben alındım bu kez, aynı direğe bağlı bekletilip akşam A Blok tabutluğa, Zehra'nın karşı çapraz hüccresine yollandım.

10 günümüz dolunca önce Zehra, sonra ben döndük koğuşa... Geldiğimde arkadaşlarım ıltıttıkları bir bidon suyla temizlenmeme yardımcı oldular. Ateşim vardı ve öksürüyordum. Daha sonra 4-5 yıl boyunca tekrarlayan ve kronikleşen bronşite o günlerde sahip olmuştum. Sabah sayımda gene

beni ayırıp direğe kelepçelediler, tekrar hücreye gideceğimi düşünüyordum ama koğuştan eşyalarımı istediler. O sırada pencereleri demir mazgalla kaplanmış koğuşumuzun mazgal aralığından Seher güzel sesiyle Allı Turnam'ı ve bir başka arkadaşımız olağanüstü berbat sesiyle bir başka türküyü seslendiriyorlardı ardarda... Yıllar boyu acı tatlı her şeyimi paylaştığım arkadaşlarımdan, hele de son bir yılı 15 kişi olarak yaşadığımız, kişi başı düşen eza ve cefanın kat kat artmış olduğu bu süreci birlikte geçirdiğim, birbirimize kardeşlerimizden daha yakın olduğumuz arkadaşlarımdan, bir veda bile edemedim, kucaklaşmadan ayrılıyordum ve hâlâ nereye götürüleceğimi bile bilmiyordum. Sevgili Mamaklı kadınlar, hepinizi çok ama çok seviyorum diye geçirdim içimden, kirpiklerimde birkaç damla yaşın birikmesini engellemeyerek...

Dış kafeste aranma adı altındaki savaştan çıkıp kafese konulduğumda, karşı çapraz hücrede olan ve 4,5 yıl önce A Blok girişinde birbirimizden ayrıldığım eşimi gördüm. Askerlerin bağırış çağırış ve tehditleri arasında, cezaımızın Askeri Yargıtay Daireler Kurulu'nca 5 yıla indirilip onandığını, ailelerimizin bizi günlerdir Mamak kapısında beklediğini, ama ona verilen mektup yasağı cezasıyla 3 ay, bana verilen hücre cezasıyla 6 ay daha içerde kalacağımızı, kalan süreyi Ankara Ulucanlar Cezaevi'nde geçireceğimizi öğrendim. Evet 15 yıldan 5 yıla indirilen cezamı 5 yıl olarak tamamlayıp çıkabilecektim cezaevinden... Ankara Ulucanlar Cezaevi'deki anılarım mı? O da başka bir kitaba...

Tıp Fakültesi

Cezaevine girdiğimde Tıp Fakültesi'nde öğrenciydim, birkaç ay sonra okula devamsızlıktan akademik olarak okuldan atıldığımı öğrendim. 1980'in ekim ya da kasım ayıydı sanırım... Oysa çocukluğumdan beri doktor olmak, insanlara yardım etmekte hedefim. Hemen o yıl tekrar sınava girmeye karar verdim ve cezaevinden üniversite sınav başvurumu yaptım. Hukuki durumumuz, avukatımızın söylediğine göre ilk duruşmalarda tahliye olmamızı gerektiriyordu. Sınavda tekrar tıp fakültesini kazandım, tahliye olacaktım ya, önceki okulumdan transkript'imı alıp, kaldığım sınıftan devam edecek ve bu okuldan mezun olacaktım doktor olarak... Oysa 1981 yılında kaydım yapı-

lan ve dondurulan bu okuldan, 1984 yılı sonlarında cezaevine gelen bir dekanlık yazısıyla atıldığımı öğrendim. Suçum 'öğrenci haysiyetine aykırı davranmak'tı... Hiç gitmediğim bir okuldan bu kez YÖK bilmem kaç no'lu yasasıyla atılmışım. Yargılanmam halen devam ediyordu o sırada, hakkımda kesinleşmiş bir hüküm yoktu yani... Sonuçta doktor olamadım ama okuduğum yıllar içinde sahip olduğum ve kendi çabamla geliştirdiğim bilgiler benim ve çevremdeki insanların yaşamına katkıda bulundu sanırım yıllar boyunca... Bugünlerde tekrar başvurdum atıldığım okuluma ve dördüncü sınıftan başlama hakkını elde ettim verdiğim sınavla... 56 yaşında 'genç' bir pratisyen hekim olacağım bu gidişle...

TÜKÜRÜK

Meral Bekar

Ülkede sıkıyönetim var. Maraş Katliamı'nın birinci yıldönümünde katliamı protesto için bir gün iş bırakma eylemi yapan öğretmenlerinin açığa alınmasını protesto eden ve 'öğretmenlerimizi istiyoruz' diyen Esenevler Lisesi öğrencileri 14 Ocak 1980'de okulu işgal ettiler. Ben de tek öğretmen olarak 153 öğrenci ile birlikte tutuklandım ve Mamak Cezaevi'ne getirildim.

Koğuşumuzda çok yoğun gidiş gelişler yaşıyor ve gelen gidenin haddi hesabı yok... Pek çok kişi de en fazla on-onbeş gün sonra tahliye olup gidiyor. Ama tahliye ediyoruz veya mahkemeye götürüyoruz diye koğuştan alınan pek çok kişinin emniyete götürüldüğü ve işkenceye maruz kaldığına ilişkin yoğun söylentiler var. Bizler de gerçekten tahliye mi olacağız, mahkemeye mi götürecekler yoksa Emniyet'e mi endişesiyle pür dikkat kesilmiş durumdayız.

1980 Mart ayı, saat 21.00... Asker mazgaldan, bir tahliye olduğunu duyurdu. Sezgin TKP davasından; biz Halkın Kurtuluşu komünü o günkü siyasi ve ideolojik kavrayışımızla onlarla konuşmuyoruz. Onlar da bizimle tabii... Ama Sezgin geleli daha birkaç gün olmuş ve kimse de bu saatte tahliye edilmemişti şimdiye kadar... Dikkat kesiliyoruz. Koğuş kapısı kapalı... İdare, kıdemlimizi, 'çabuk hazırlanıp çıksın' diye zorlamaya başladı. Kıdemlimiz Kurtuluş davasından, 16 yaşında gencecik bir kız... Yardımcı olabilmek için mazgalın yanına gittim. Bir subay 'ne oluyor, adam mı öldürüyoruz burada, çabuk verin şunu' diye bağırmaya, tehditler savurmaya başladı. İşkencede

öldürülenler geldi aklıma... ‘Yapmadığınız şey mi sanki?’ dememle birlikte subay mazgala iyice yaklaşıp yüzüme okkalı bir tükürük savurdu. Hiç düşünmeksizin ben de onun suratına... Bağırış çığırışlar ve şangır şungur sesleri arasında kapı açıldı. Bu arada ben dahil bütün arkadaşlar ranzalarımıza geçmiştik bile...

Bir sürü asker doluştu koğuşa... Subay, tek tek her birimizi inceleyip, sıra bana geldiğinde, parmağıyla işaret ederek, ‘sen... in aşağı’ dedi. Atladım üst ranzadan aşağı... Ama aynı anda, patır patır başka arkadaşların da atladığını gördüm. Herkes bir yerimden tutuyor, kimi belimden, kimi kolumdan, ama sımsıkı... Subay şaşırdı. Hiç beklemiyor olsa gerek bu tepkiyi... Ben de şaşkınlığım aslında... Çünkü bu önceden kararlaştırılmış bir şey değil. Herkes aynı anda aynı tepkiyi nasıl verebildi, hâlâ bilemiyorum. Subay şöyle bir baktı ve bu kez koğuşun başka bir noktasını işaret etti: ‘Şöyle geç’... Amacı belli, beni diğer arkadaşlardan koparıp, yalnız kıstırmak... Hep birlikte ilerledik gösterdiği yere doğru... Arkadaşlarım beni sımsıkı tutmaya devam ediyorlar oramdan buramdan...

Üçüncü yer gösterme ise, koğuş kapısının hemen yanı oldu: ‘Şu tarafa geç’... Yine tek bir kütle gibiyiz adeta... Arkadaşlar öylesine sımsıkı tutuyor ki beni, tuttukları her yerim daha sonra mosmor olmuştu. Subay, koğuşun kararlılığını, beni vermeyeceklerini anlayınca ‘Adın ne senin?’ dedi; söyledim. ‘Hangi davadan?’ ‘Esenevler Lisesi davasından’... ‘Pekala’ derken, bunun hesabını soracağım senden diye bakıyordu gözleri... Çıkıp gittiler. O karmaşada Sezgin koğuştan çıkarılmış ve de gerçekten tahliye olmuş meğer...

İç Emniyet Amiri Yzb. Hasan Mesçi, koğuşun önündeki subayların, ‘Yzb. Sırrı Şuşut ile Hüseyin albay’ olduğunu yazmış ‘Bir Dönem Mamak’ kitabında... Suratıma tüküren ve berim de tükürükle karşılık verdiğim kişi ise meğer cezaevi müdürü Albay Hüseyin Özcan imiş... 153 lise öğrencisiyle birlikte tek öğretmen olarak yargılandığım Esenevler Lisesi davası sonuçlandığında bana verebildikleri ceza 2 ay mahkumiyet olmasına rağmen, 9 ay tutuklu kalmıştım.

30 yıl sonra kitap grubunda buluştuğumuzda, ‘Gecikmiş Bir Teşekkür’ başlıklı yazı ile, yıllar sonra da olsa, kucaklaştık Sezgin’le... Eşsiz bir daya-

nışma örneğinin verdiği güç ve mutluluğu yaşayan ve yaşatan tüm koğuş arkadaşlarımı, sevgi ve saygıyla kucaklıyorum ben de...

Tanıklığımdır

Yıl 1976... 28 Ağustos... Saat 16 sularında bedenim küçücük bir canla çatırdıyor...

Yıl 1980... Yine 28 Ağustos... Ve aynı saatlerde yanıyor beynim... Müthiş bir sancıyla yanıyor yüreğim nice canlarla... Yavrumu doğurduğum günün yıl dönümünde, 4 yavru babasız kalıyor...

Kulağımda, gözümda, yüreğimde yankılananlarla, tüm bedenimle yaşam kızımın doğum günlerini... Nice yaşamlar karartmış karanlığın, sırtkan katil surati da vardır bu yankılananlarda, hayata merhaba diyen aydınlığın içimi ferahlatan çılgılığı da...

Bir doğumun, bir de ölümün tanığıyım 28 Ağustos'larda...

Yıl 1980... 28 Ağustos... Güneşli bir öğleden sonra... Mamak Cezaevi A Blok...

Sazlar çalıp türküler söylediğimiz havalandırmadan az önce döndük... Dışarıda zemin 1-2-3 koğuşu var şimdi de... Çay içiyorlar şen şakrak... Sazlar çalınıyor, türküler söyleniyor. Çocuğu, genci, yaşlısıyla neşeyle cıvıldıyor avlu... Mapusane duvarlarında bir yaz gününün neşesi ve coşkusu yankılanıyor.

O da ne? Havalandırma avlusunu çeviren duvarların üstünde silahlı askerler görünmeye başladı. İlk kez oluyordu böylesi bir şey... Avluya bakıyorum, her şey olağan... Erkek arkadaşlar havalandırmanın keyfini çıkarıyor. Üçer beşer adım arayla dizilmiş bu askerler ne öyleyse? Ya namlusu mahkumlara çevrilmiş silahlar? Çok geçmeden mangalarca asker doluştu avluya... Başlarında subaylar... Sıraya soktular mahkumları önce... Uzun uzun sayım yapıldı, zamansız... Hâlâ ne olduğunu anlamış değildi kimse... Bir saat kadar geçti böylece... O güne değin rastlanmayan bir sertlikte yürütülüyordu sayım işlemi... Tekrar tekrar... Küfürler... Hakaretler...

Aldıkları emirle birlikte hayvani sesler çıkararak hep bir ağızdan bağırarak yüklendi komandolar... Asıl operasyon şimdi başlıyordu. Sersem edici bir saldırıyla çullandılar mahkumlara... Şaşkındı Zemin 1-2-3 Koğuşu... Sa-

vunmasızdı... Ve başları avluya, ayakları duvara doğru olmak üzere yatırıldılar yere, yüzükoyun... Sıralanmış bedenler çepeçevre kuşatmıştı avlunun dört bir yanını... Ne olduğunu bile anlayamadan, itirazsız, şaşkın sıralanmışlardı yüzükoyun... Avlu duvarının üzerinde ise iki adım arayla avluya yöneltilmiş namlular... Ve kahredici bir sessizlik avluda...

Kim bilir neler geçiyordu akıllarından... Yüzükoyun... Yerde... Neler düşünülüyordu kim bilir bu birkaç saniyelik anda... Gözlerinin önünden film şeridi gibi geçiyor olsa gerek, görüntüler... Belki bir çocuk... ya da bir eş... bir anne... bir dost... belki yemyeşil bir çayır... yeni doğmuş bir kuzu... şırl şırl akan bir su... doyasıya kucaklanan bir güneş belki de... Ama özlem... Buram buram... Geride bırakılanlar... Öksüz kalanlar... Kalbura çevrilmiş bedenler... Akan kan, dökülen gözyaşları... Ve ölüm... Az sonra yırtıldı sessizlik... Vahşi, iğrenç, kıyıcı saldırı çığlıkları... Komutlar, küfürler... Ve tüm bunları bastıran bir inilti... Boğuk... Kısık... 'İuhh'lamalardan oluşan... Kalabalık bir uğultu...

Uğulduyor avlu... Avlu duvarları, Hüseyin Gazi Dağı, dağdaki ağaçlar, her şey her şey acıyla inliyor sanki... Bir koğuş dolusu insanın soluğu bu... Çiğnenen... Postallar altında... Coplanan, palaskalarla kırbaçlanan insanların acılı soluğu bu... Bir daha çıkmamacasına beynime çakılan, zulmün insan soluğundaki yankısı...

Off! . Nasıl anlatmalı ki o uğultuyu... Yüzü aşkın can bu... Postallarla tekmelenen... İnleyen canların soluğu bu... çiğnenen... Zıplıyorlar üzerlerinde... Tepiniyorlar... Palaskalar... Coplar... Postallar... Çiğnenen... çiğnenen... çiğnenen insanlar... Çiğnenen insanlık...

Komandolar, ağza alınmayacak küfürler eşliğinde, sürekli olarak koğuşumuzun pencere demirlerine vuruyor. Başlarında askerleri ajite eden subaylar... Görmeyelim istiyorlar... 'Tanıklık edemeyelim istiyorlar... Tehdit ediyorlar... Sıra size de gelecek diyorlar... Birkaç kişi, giysi torbalarımızı sıper alarak tanıklığımıza devam ediyoruz. Bir yandan da üst ranzalardan inmek zorunda kalan arkadaşlarımıza anlatıyoruz olanları, fısıltıyla...

Bir komutla, güçlkle kalktı ayağa, yamyassı olmuş bedenler... Hayvani çığlıklar, kalkıp kalkıp inen coplar altında bina içine sürüldüler. Palaskalar aynı kıyıcılıkla iniyor tepelerine... Sendeleyen bedenler düşe kalka ilerliyor

tekmeler altında... Kalkamayan birkaç kişi sürükleniyor, çuval gibi taşınıyor askerlerce... Ardından falaka sesleri... İnliyor bina... Ayak tabanlarında patlayan cop sesleri duvarlarda yankılanıyor... Arkadaşlarımız, sırtlarına binmiş birer askerle geçiyorlar koğuşumuzun önünden... Yerde, koğuşların bulunduğu koridordaki pencerelerin cam kırıkları... Bu kez de koğuş kapısının altındaki bir parmaklık boşluktan, koridoru gözlemeye çalışıyoruz. Mahkumların tabanlarına çakılmış cam kırıkları yakıyor gözlerimizi... Yoğun bir tentürdiyot kokusu genzimizi yakıyor... Betona dayadığım yanağım ise bir ceset kadar soğuk...

Zulme tanıklık zor... Çok zor... Zulmü yaşadıktan sonra hâlây çekebilen bedenlerimiz, nasıl da soğuk bir ürpertiyle titriyor şimdi... Zulme tanık olmak, zulmü yaşamaktan çok, ama çok daha zor...

Havalandırmaya bakıyorum. Saat 18. 00 suları... Savrulmuş çaydanlıklar, kırılan melamin bardaklar... Yırtilan, parçalanın, oraya buraya dağılmış giysisi artıkları... Sahipsiz bir sürü terlik, ayakkabı... savrulmuş kesme şekerler... Kırık bir saz bir de... Ve de yerlerde kan... Yerlerde kan lekeleri...

Zulamızda kalan ve ertesi gün kaptırdığımız için küçük el radyomuzdan kaçamak dinleyebildiğimiz son haber... Gözlerimizin önünde gerçekleşen ve tanığı olduğumuz vahşeti, hayasızlığı örtmek, milyonlarca insanı yanıltmak üzere yapılmış yalan haber:

‘Mamak Özel Askeri Ceza ve Tutukevi’nde dün sayım ve arama yaptırmak istemeyen tutuklularla askerler arasında çıkan arbede sonucu yaralanan Mustafa-Yalçın adlı tutuklu, kaldırıldığı hastanede kurtarılamayarak ölmüştür. Yapılan aramalarda zemin koğuşunda açılmaya başlanmış bir tünel bulunmuştur.’

15 gün geçmedi... 12 Eylül 1980 Askeri Cuntası...

Karanlık 15 gün önce çökmüştü mapusaneye...

Silindir şapkalı ve sırtkan ve katil suratıyla...

‘Öksüz Koydun Gelin Kızı’³

Nişanlısı DAL’da⁴ işkencede öldürülmüştü. Emniyette beraberdiler. Hasan Asker Özmen, yüreğiyle ve beyniyle dayanmış, bedeniyle dayanamamıştı onca kıyıcılığa ve vahşete... İşkence sonucu ölüm ayırmıştı onları... Sevgili-si, yoldaşı, yari, işkencede öldürülmüştü. Ve yılar sonra tahliyesi gelmişti bu gelin kızın...

Simsiyahtı gözlerinin etrafı... Yaşadığı acı, kapkara bir çukura gömmüştü gözlerini... Emniyetten cezaevine getirildiği ilk günlerde daha uykuya dalar dalmaz gördüğü kabuslar nedeniyle uykusu canhıraş çığlıklarıyla bölünürdü... Yürek paralayan çığlıklarla yırtılırdı gecenin sessizliği... ‘Hasaaaannnn!’

Koşardık yanına... Alırdım kollarına, sanki kızımı, minicik bir bebeği sever gibi okşardım saçlarını... Yavaşçacık konuşurdum onunla; yatıştırıcı, sevecen, şefkatli... ‘Canım benim’ derdim yumuşacık bir fısıltıyla... ‘Sakin ol’... ‘sakin ol’... ‘tamam’... ‘tamam geçti.’

Derdim de... Benim de boğazım düğümlenirdi. Gözlerimden akan yaş durdurabilmek için öylesine zorlardım ki kendimi, boğazım çatlayacakmış gibi olurdu. Ağlamamalıyım, onu sakinleştirmeliyim, güç vermeliyim ona... Ne çare... Zaptedemediğim sesiz sıcak damlalar düşüverirdi yine de yanaklarımdan, burnumun ucundan... Gözyaşlarımız birbirine karışırdı. Akma-sınlar diye boğazımı patlatırcasına savaşırdım gözyaşlarımla... Konuşamaz olurdu bu cebelleşme sırasında... Yendiğimde zorlayan gırtlakımı, yine yumuşacık sözler söylerdim ona saçlarını okşayarak... Bir süre sonra yatıştır, gülümserdi... Yenerdi kabusunu; gülerdi, gülerdik gözlerimizdeki yaşlarla... Hâlâ boğazımıza takılı hicrî kırımlarla, gülerdik. Sarılırdık, sımsıkı sarılırdık sonra birbirimize... Bırakmamacasına... Sımsıkı, sımsıcak sarılı kalırdık dakikalarca... Ne oldu diye sormazdım hiç... Bilinmez değildi ki... Kendisi de ağır işkence görmüştü... Üstelik, nişanlısına yapılan ölümcül işkencenin de tanığıydı... Bir sevgiliydi bir daha dönmemesine yitirilen... Yiğit, se-

³ Not: Bu yazı Kadın Yazarlar Derneği’nin *Tanıklılıklarla 12 Eylül* kitabında yayınlanmıştır.

⁴ “DAL”, açık adı “Derin Araştırma Laboratuvarı”... 12 Eylül’de Ankara Emniyeti’nin işkence merkezlerinden biri ve en çok kullanılanı... Gözaltına alınan binlerce siyasi mahkûma -1.şube, 2.şube’nin yanı sıra- işkence yapılmak üzere kullanıldı, yepyeni işkence yöntemleri uygulandı. O sıralar gözaltı süresi 90 güne çıkarılmıştı.

vecen, fedakar, inanç dolu bir dosttu o gönülleri fetheden... Bir yoldaşı o...
Ve artık yoktu...

Komün arkadaşlarımızla toplanıp günler, geceler boyu konuşurduk. Özellikle Emniyetten yeni gelenler, günlerce anlatır, anlatır, anlatırdı... Paylaştıkça acılarımızı, rahatlardık biraz... Onarırdık birbirimizin yarasını... Sevgiyi, nefreti, soyluluğu, direngenliği, acizlikleri; her şeyi ama her şeyi bütün samimiyetimizle ve dürüstlüğümüzle anlatırdık. Tabii işkencecilerin alçaklıklarını da... Soysuzluklarını da... İnsanlıktan çıkmış kalleşliklerini ve pespayeliklerini de... En çok da o anlatırdı... İşkencecileri... İsimlerini... İşkence yöntemlerini... Hücresinde büzülüp kalmış cesedi... Bir gece önce istenen battaniyeyi... İşkenceyle öldürülmüş bedenini, ailesi tarafından güvey yatağına yatırıldığını...

Hasan'ın nişanlısının tahliye günü müthiş bir hüznün vardı koğuşta... Oysa hep neşeli kahkahâlarla uğurlardık tahliyeleri... Bu kez kesinlikle sevinç değildi hakim olan duygu... Evet, hüznün çökmüştü koğuşumuza... Artık ağlıyorduk sıkmadan kendimizi... Sessiz, saygılı, onurlu, birbiri ardına düşüyordu engellemediğimiz gözyaşlarımız...

Hasan'ın yüzüğü hâlâ parmağındaydı... 'Komutanım' demeyi reddettiğimiz için, 'aç aç aç' çılgınlıkları arasında meydan okuyarak uzattığımız ellerimizden biri de onun eliydi... Emniyetten sonra cezaevinde de sürmüştü işkence... İstisnasız her gün defalarca inip kalkan coplar nedeniyle ezilmiş, yamuk yumuk olmuş nişan yüzüğü tanıktı buna... Tanıktı mosmor şişmiş patlamış ellerimiz...

Birden bir türkü tutturdu kardeşimiz parmağından hiç çıkarmadığı yüzüğüyle... Hepimizi sarıp sarmalayan o güzelim dokunaklı söyleyişiyle... Sustuk... Hepimizin bildiği ve defalarca da söylenmiş olan bu türkü, o anda artık bambaşka bir anlam yüklüydü... Yalnızca Hasan'la onun, onların değil; bizim türkümüzdü bu... Yüreğimizi yakan, gözyaşlarımızı acı, hüznün ve öfkeyle yoğuran bir haykırışımızdı sanki...

Bu tok, bu saygılı, bu onurlu, bu baş eğmez haykırış tüm benliğimizi sardı. 'Künye gelmiş, dağılıyor, Bir tane de bize düştü.'

İşkence İnsanlık Suçudur

Mamak Özel Askeri Ceza ve Tutukevi'nin D Blok'undayız topluca... 1981 Haziran'ının ilk yarısındaki günlerden biri... Yüzlerce kadın tutukluyuz... İdare, koğuşlarımızdan çıkartıp havalandırmaya alındığımız avluya topladı hepimizi... Karşımızdaki er ve subay topluluğu oldukça kalabalık... Bu, alışlagelmiş bir durum değil... Neler olacağını merakla ve endişeyle bekliyoruz. Bir süre sonra anladık ki 12 Eylül'ün Ankara Sıkıyönetim Komutanı gelmiş ve hepimize hitaben bir konuşma yapacaktı. Gelen, Orgeneral Recep Ergun... Ne anlattığını tümüyle hatırlamıyorum. Ama konuşmasının sonunda, 'işkence yoktur, olsa da münferittir, varsa işkence gören dilekçe versin' gibi bir şeyler söylediğini hatırlıyorum. O günü yaşayan arkadaşlardan biri de, Org. Recep Ergun'un, 'tecavüz iddiaları var, kime tecavüz edilmiş, varsa onlar da versin dilekçe' dediğini hatırlattı. Aslında o koşullarda, bu cümleyi, 'sıkıysa versin' diye anlamak gerek tabii ki...

Ailelerimizin baskısı, çocuklarımıza işkence yaptılar, yapıyorlar başvuruları, cinsel taciz ve tecavüz iddiaları karşısında, işkenceci askeri faşist cuntayı da, koskoca bir işkencehaneye dönüştürülen emniyet müdürlüğünü de, işkenceleri de, işkencecileri de aklama çabasıydı bu aslında... Cezaevinden çok, bir toplama kampı haline dönüştürülen Mamak Askeri Cezaevi'ni de tabii ki...

O günlerde Emniyetten sürekli grup grup insan geliyor. İstisnasız herkes işkence görmüş. Hem de çok ağır işkenceler... Aramızda Emniyette sakatlanıp gelenler de var. Askıda kolu kırılanlar, belinden aldıkları darbeler sonucunda yatalak olanlar, elektrik verilen yerlerdeki yanıklar, askı izleri, falakadan patlamış tabanlar... Ve de cinsel taciz ve tecavüze uğrayanlar... Kıscası, çok ağır işkencelerle örselenmiş bedenler ve ruhlar... Her an Emniyete, yani yeniden işkenceye götürülme ihtimali ve de Mamak Askeri Ceza ve Tutukevi'ndeki, günün 24 saatinin her anına yayılan sistemli baskı ve işkenceler de cabası... O koşullarda çok az kişinin böyle bir dilekçe verebileceğini hesap ederek, 'işkence gördüğünü iddia eden, ancak şu kadar kişi vardır, işkence yapılmışsa da yargılanır canım, bizim cuntamız işkenceci değil' diyebilmek içindi bütün çabaları...

Aramızda konuştuk, kaç kişiydik bilmiyorum ama bizim koğuştta, hatırladığım kadarıyla, çeşitli davalardan yargılanan 10 kişiden fazla değildi dilekçe verenler... Ve işkence gördüm diye dilekçe verenler arasında, emniyette tecavüze uğradığını belirten kadınlar da var. Böylesi ağır insanlık suçlarının dile getirildiği dilekçelerin çoğu dikkate bile alınmadı, suç duyuruları göz ardı edildi ve dava bile açılmadı. Mamak'a girişte, revirdeki doktora işkence izlerini gösterebildiğim ve de kayıtlara da geçirebildiğim için olsa gerek, benim davamı açmaya mecbur kalmışlardı herhalde... Zaten ayaklarım, falakalar nedeniyle ayakkabıma hâlâ sığmıyordu Mamak'a geldiğimde de... Ekimoz, yanık vb. tıbbi terimler doktorun önündeki deftere kaydedilmişti. İşkenceci polisler için ayrıca bir de idari soruşturma açılmıştı. Daha sonra da dava açıldı ve Mamak'ta iken bu işkence davasının da duruşmalarına da gittim geldim.

Son duruşmada, "işkence yapıldığı tespit edilmişse de kimin yaptığı belirlenemediğinden, sanıkların beraatine karar verilmiştir" deyip, davayı bitirdiler. 5-6 sanık vardı ama 20 gün kaldığım DAL ve 2. Şubede, işkence seanslarında gözlerim sürekli bağlı olduğu için işkencecilerin hiçbirini teşhis edememiştim. Ayrıca da hepsi gelmedi duruşmaya... Bilmem nerede görevdeymişler ve yazılı savunma göndermişler.

Aynı zaman diliminde Emniyette olduğumuz iki kişi, bana işkence yapıldığına tanıklık etse de, 'eee, bunlar da sanık, birbirlerini korur kollarlar tabii' denilerek tanıklıkları dikkate bile alınmamıştı. Başka kim tanıklık edecekse... Bu tanıkların biri aynı davadan yargılandığım, tanıdığım bir erkek arkadaş, diğeri ise bizimle hiç ilgisi olmayan, hiç tanımadığım çok genç bir kızdı... Ve de kendisi talip olmuştu tanıklığa... Üstelik de Mamak'a bile gönderilmeden, Emniyetten bırakılmıştı. Ne yazık ki hatırlayamıyorum bu genç kızın ismini... Okursa bu anımı, 'o benim' der mi ki...

Son duruşma... Askeri savcı bir yandan cüppesini çıkarırken, bir yandan da anneme, babama ve eşim Tayfun'a dönerek, 'çay kahve ikram edecek degillerdi herhalde' dedi. 12 Eylül'ün savcı ve hakimleri işkencecilerle aynı saf-taydı. Ve de böylesine pervasızca savunabiliyorlardı işkenceyi de, işkenceci-leri de... Annemin öfkeli cevabı susturdu askeri savcırı... 'Ben bir ana ola-rak, mahkum ettim onları vicdanımda.'

TDKP Davası'nın ilk duruşmalarından birinde de hem Emniyetteki hem de cezaevindeki işkenceleri tutanaklara geçirmek için söz alabildiğimizde, mahkeme başkanı Hakim Yarbay Atalay Tokat, 'biz sizleri hiç değilse yargı-
lıyoruz, daha ne istiyorsunuz; şükredin ki İran'da olduğu gibi sizleri vinçlere
asıp idam etmiyoruz' demişti. Bu ve benzeri cümleler pek çok davada kulla-
nıldı. Sadece bizim hakim değildi bu lafları eden... Ne mahkeme ama... Ne
yargıçlar ama... İşte tam 12 Eylül Faşist Cuntasının hakimlerine yaraşır söz-
ler... Hak hukuk, hak getire... 12 Eylül hukuku bu idi işte... Faşist cuntanın
elebaşı Kenan Evren de 'asmayalım da besleyelim mi' dememiş miydi? Hat-
ta cuntacıların kurdurduğu bir siyasi partinin genel başkanı olan Turgut Su-
nalp, hayasızca, 'niye cop sokulsun ki, taş gibi askerlerimiz var' bile dememiş
miydi? Daha sonraki yıllarda da, 'işkenceler münferit hadiselerdir' söylemi-
ne sarıldılar... Sözde 'sivil' hükümet sözcüleri de askeri cuntanın dedikleri-
nin aynısını tekrarlayıp durdu arsızca... Yüz binlerce insan işkence görmüş
olmasına rağmen 'işkenceler münferit hadiselerdir' demeye devam ettiler
yıllarca... Aynı hayasızlıkla...

Körpecik Fidanımız

13 Aralık 1980... A Blok... Erdal Eren'in idamını, o gün geç verilen, akşam-
üzeri gelen gazeteden öğrenmiştik... Adalet bacı vardı... Bir anneydi...
Okuma yazması yok... Biz öğrettik... Bir feryat kopardı ki duyunca gazete-
deki haberi... Bütün blok inledi... 'Erdaaaaaalllll' diye... Ve bayıldı... Onu
ayıltıp, sonra da hep beraber, bütün koğuş mutfakta toplanıp, türküler marş-
lar söyledik... Kısık sesle... Ve boşalan gözyaşlarımızla... Nöbetçi arkada-
şımız mutfak kapısının önünde... Herhangi bir baskına karşı... Ama sağ
yumruğu da havada... Nöbetçi arkadaşımızın sonradan bize anlattığına gö-
re, kapının önündeki er de saygı duruşuna geçmiş...

Erdal'ın idamı karşısında o dönem ve A Blok'da ancak bunu yapabilmiş-
tik. 1981'in 6 Mayıs'ı yaklaştığında ise, Ankara Beşevler semtinde cezaevine
dönüştürülen İki Yıllık Eğitim Enstitüsünün üst katlarından birindeyiz... 6
Mayıs'ta, Denizlerle birlikte Erdal'ı bir kez daha ve içimize sinecek şekilde
anmak istedik... Bu arada Erdal'ın idamından iki gün sonra da Ercan Koca,
idamı protesto için pankart asarken yakalanıp işkencede öldürülmüştü... 15

Aralık 1980’de... Rezzan Koca’nın lisede okuyan kardeşi... Ve Rezzan koğuş arkadaşı... Erdal’ın yakalandığı Hoşdere eylemi de Sinan Suner’in öldürüldüğü yer... Yazılama yaparken... 30 Ocak 1980’de MHP’li Bakan Cengiz Gökçek’in koruma polisi Süleyman Ezendemir tarafından öldürüldü. Kan kaybından ölsün diye arabayla dolaştırarak...

Bu kez istediğimiz gibi anmak istedik... Denizlerle birlikte... Günler öncesinden hazırlandık ve bir beste ve güfte yaptık... O kattaki bütün koğuşlarla ve her davadan herkesle birlikte... Bir büyük sınıfta yani koğuşta toplandık ve hep birlikte andık... marşlarla... türkülerle... Yumruklarımız havada... Bu anmada, türkümüzün bir kısmını şiir gibi ben okudum. Melodili kısımlarını koro halinde hep birlikte söyledik...

O, genç bir yiğitti o...

Halkın, halkın onuruydu O

O, genç komünisti o...

Halkın, halkın coşkusuydu O...

Küçük gözleri, incecik elleri

Erdal’ım,

Kocaman, kocaman, yüreğiyle.

Darağaçlarında Deniz’leri yaşatan

Deniz’im, Yusuf’um, İnan’ım,

Körpecik fidanım benim...

Tohum saçtınız çorak topraklara...

Andın andımız,

Ulaşmak istediğiniz hedefe varmak için

Sevdan sevdamız.

Bu toprak elif elif işlendi

Yıkacağız darağacı seni kurduranları

Ve çelik su vere vere sertleşti.

Kavgamız, kavgamız, kavgamızla,

Suların çağltısı

İşçimiz, köylümüz, halkımızla.

Dalların uğultusu

1981 13 Aralık’ında ise Mamak A Blok tabutluklardaydı kadınlar koğuşunun yarısı... Cezalı... Kurallara uymadığımız için... 10 gün kaldık, koğuşa döndüğümüzde koğuşun diğer yarısı indirilmişti tabutluklara... Tabutluklarda ikişer üçer kişi kalıyoruz 1 metrekare genişliğindeki hücrede... Yine andık Erdal’ı orada hep birlikte... Her tabutluktan çıkan ve birbirine katılan, birbiriyle kucaklaşan haykırışlarla... Ve yine Erdal türkümüzü söyledik... Tabutluklarda da... Karanlıkta... Ve yumruklarımız havada...

Doğmadan Ağlayanlar İçin...

Bir yatak arkadaşım vardı Mamak A Blok’ta... Başka bir davadan yargılanıyordu. Koğuşun çok kalabalık olduğu ve bir yatakta iki kişi yattığımız bir

dönem... Aynı battaniyenin altında geçirirdik geceyi... Gececilerden değildim oysa... Gündüz uyuyup, gece yalnızlığı yeğleyenlerden değildim. Günün yorgunluğu ile yastığa başımı koyar koymaz da uyurdum. Ama o uzun uzun anlatmak, paylaşmak ihtiyacındaydı ve bu da ancak geceleri, koğuş uykuya daldığında mümkün olabiliyordu. İlk birkaç gece oldukça zorluk çektim. Ancak yatak arkadaşımın anlattıkları ve benimle konuşmaya duyduğu gereksinim, kaldırdı ağırlaşan göz kapaklarımı...

Mamak'ta doğurmuştı yavrusunu... D Blok'ta... Tanışmazdık o zamanlar... İlk bebeği idi bu... Sancıları başladığında hastaneye bir an önce gönderilmesini sağlamak için hep birlikte zorlamıştık cezaevi idaresini... Havalandırmada birikip, 'ya hemen doğurursa ne yaparız' endişesini, bir yavrunun dünyaya gelmesinin sancısını ve heyecanını birlikte yaşamıştık... A Blok'a taşındığımızda ise tek bir yatağı paylaşan iki dost olduk. Güveni, sevgiyi, neşeyi paylaşırcasına paylaştık bu körpe annenin başka kimseyle paylaşmadığı bambaşka sancılarını, acılarını...

İşkence seanslarında polislerin yaptığı cinsel saldırıları... Onu kadınlığından ve cinselliğinden bile nefret ettirecek noktaya getiren iğrenç uygulamaları... Ruhunda açılan yaraları, kopan fırtınaları... Hiçbir şey saklamaya gerek duymadan her şeyini paylaştı geceler boyu benimle... Doğumdan hemen sonra memesinden koparılan bebeği konusunda ise suskundu... Belki de canından can verdiği bebeğinden yoksunluğun ağır suskunluğuydu bu... Belki de acısının dayanılmazlığının... Belki de anneliği yaşamaya bile fırsat bulamamış olmasının... Bilemiyorum. Soramadım bunları... Bu büyük suskunluğa dokunamadım. Kanatmaktan korktum yarasını... Deşmekten korktum derinlere işlemiş bu yarayı...

Hiç görmediğim bu bebek belki de bir damla bile süt emememişti anasının memesinden... Bilemedim... Nasıl koparıldı anasının kucağından... Öğrenemedim. Neler hissediyordu arkadaşım? Soramadım.

Ben de bir anneydim... Cezaevine girdiğimde 3,5 yaşındaydı kızım... Ve Mamak'ta kaldığım 3,5 yıl boyunca iki ya da üç açık görüş dışında ona dokunamadım. Üstelik, nedendir bilmem, ne kadar çabalasam da kızımın yüzünü gözümün önüne hiç getiremedim. Gözlerimi kapatıyor, kızımı gözümün önüne getirmeye çalışıyorum... Olmuyor... Kızım, gözümün önüne

bir türlü gelmiyor. Yanağımı okşayan kadife teni, içimdeki yangını serinleten taptaze kokusu hep benimle ama...

Anneydim... Koparılmıştım yavrumdan... Koparılmıştı o da, cezaevinde doğurduğu bebesinden... Yatak arkadaşımı... İşkence görmekte olan bir loğusa... İşkence görmüş bir gebe... İşkence görmüş bir bebe...

Bu bebe anasının karnındaydı Emniyette... Anasının karnındaydı cezaevinde uygulanan sistematik işkencelerde... Bu bebe işkencedeydi ana rahminde...

Bu bebe duydu babasının işkence tezgahındaki canhıraş çığlığını...

Bu bebe gördü askıda gerilip, koparcasına uzamış bedenleri...

Bu bebenin de beyinde çaktı verilen elektriğin şimşekleri...

Bu bebe de yaşadı işkenceyi annesinde...

Şimdi 28 yaşına gelmiş bu bebe, benim belleğimde, bugün bile ana rahminde...

Annen çırılçıplak soyulduğunda üşüdün mü sen de minik bebecik?

Annenin çırılçıplak bedeninde, karnında dolaşırken insanlık düşmanı işkencecilerin cinsellikleri... Ve kapatmışken insanlık elleriyle yüzünü... Minicik ayaklarıyla tekmeler savurabildin mi?

Kaç bebe yaşadı sana ve annene yapılan bu iğrençliği?

Bu hayasızlığa, bu alçaklığa daha kaç bebe tanık oldu?

Daha kaç bebeye ve anneye kıydı cuntacı 'oğlan'lar... Bilebilir misin?

Bilemezsin küçüğüm... Bilemezsin ki...

Sen, doğmadan ağladın çünkü...

Ağlama bebecik bir daha...

Sakın ağlama...



11.11.1985

Markiz

Selam bir tanem,

Haaa!.. Haa! da yarış yapmışım ana!
Haa! Haa! Haa!.. Keenanın insan da bu hatayı yapar mı
Öğrenebilir. İste alıyorum. Benimle, dikebilirlikte yapmışım
bu yarış ve arabı yaptıkları, sonra fark edebildim.
Tabii ki resimlerden çiziliyorum.

Canım benim, bu görselde seni de sanmışım
den daha da iyi buldum. Ayrica görsel de çok yakışmıştı.
Anımsanır yazıldığı gibi, gerçekten Pınar Dances gibi olmuştu.
Tıpkı attığını biliyorum ama bu da benim için çoktur
et anımsanır olur mu? Sana bir şey daha yazıyorum mı?
Burdaki bir arkadaşına da sen "su" ya hatırlatmışsın.
"Su" gibiydi diyor.

Çünkü, kına sürüldüğü görsel, kına
kullanan, bazarlar biliyorum. Öğrentim ve arkadaşlarının
gösterdiği güvenir ifadesi. Her bu görsel inan çok sevdim
bu güvne bence de biliyorum.

Canım kıym, derslerine, sevgisine, görsel-
ye dinlemeye, affar canlar biliyorduk için göz-
tenen iyi olur diye düşünüyorum. Hicbir şeyden
görsel kalma Ama her şey zamanına göre tabii ki.

Bir tanem, artık mektubunu biliyorum
Herkesi selam ve sevgileri. İletiyorum. Başlık
ablana da çok sevgi, selam.

Kucaklıyor, öpüyorum.
Öğretmenine de selam.

Babam, dedem, anımsanır
kızları benim için.
SENI GÖZ SEVİYORUM.



'Direnenlerin Yanında Olmak İstiyoruz' Diyen O Kadınlara

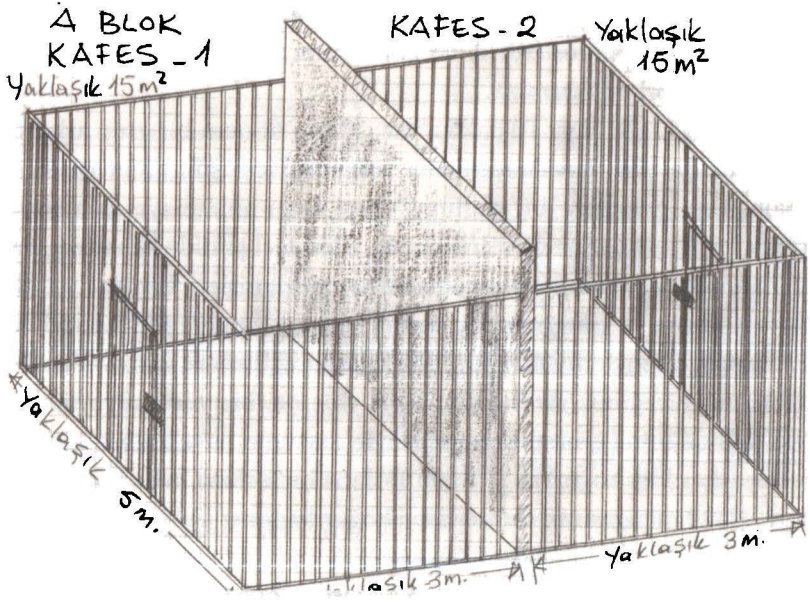
Tarihi hatırlayamıyorum. A Bloktayız... O gün sekiz on kişi birden getirildi
koğuşa... Hepsi de Kurtuluş davası ile ilgili bir operasyon nedeniyle tutuk-
lanmışlar. O sırada Halkın Kurtuluşu'ndan arkadaşlarla Kurtuluş'çu arkadaş-
lar aynı komünü paylaşıyoruz. Dolayısıyla bizim komünde kalmayı istediler.
O dönem gelen kızlar, kafeslerde C Blok'a mı A Blok'a mı diye sorgulanıyor,
A'yı seçenler ayrıca baskı ve işkenceye tabi tutuluyor, idare vazgeçirebildiği-

ni C'ye götürüyor, A'ya gideceğim diye diretenleri de kafeslerde günlerce süren işkenceden sonra A'daki bizlerin yanına getiriyordu. Buna rağmen pek çok kadın arkadaşımız A Blok'u istiyorum diyordu ısrarla... A Bloktaki biz kadınlara güç vermek, destek olmak, güç çoğaltmak için... Dışarıda ya da Emniyette öğrenmiş oluyorlardı A ve C ayrımını... Ve bedelini ödemeye hazır olarak katılıyorlardı aramıza...

Havalandırmaya çıkmaya 10 dakika var... Ve o dönem bir grup arkadaş, çok gevşeterek de olsa, havalandırmada yürüyor. Koğuşun diğer yarısı ise yürümüyor. Yeni gelenlere bu durumu uzun uzun anlatmaya zamanımız yok. Üstelik kafeste öylesine dövülmüşler ki, elleri feci şekilde kabarmış, patlamış... Zaten Emniyetten, işkencehaneden getirilmişler. Kir pas içinde-ler... Havalandırmaya çıktığımızda, besbelli yeni gelenlere yüklenecek askerler... Baştan dirençlerini kırmak, boyunlarını eğdirmek için... Yeniden coplanmalarına yüreğimiz elvermiyor. Ama yine de, biz yürümüyoruz ama ellerinizin hali de ortada, nasıl isterseniz öyle davranın havalandırmada, de-yip alelacele çıkarıldık koğuştan... Malum 'daha hızlı, daha hızlı' böğürtüleri arasında... Hava mangasının terörü daha koğuş kapımız açılmadan başladı zaten...

Havalandırmaya çıktığımızda, yeni gelenlerin ayrı bir yerde durmalarını istedi havalandırma mangasının çavuşu... Sıraya sokulmuş duruyoruz bütün koğuş... 'Uygun adım marş' dedi çavuş... O dönem henüz yürümeme kararı almamış bir grup arkadaş, gevşek bir şekilde yürüyüşe geçti, sıralarından çıkarak... Yürümeyenler, yerlerinde sırada duruyor. Bir kez daha 'uygun adım marş' diye haykırdı çavuş, yeni gelenlere belermiş gözlerini dikerek... Gö-zümüz yeni gelen arkadaşlarda... Ne yapacaklar? Yürüyecekler mi? Hayır, yürümüyorlar. Askerlerin tümü onlara doğru yöneldi korkunç haykırışlar-la... Yeni gelenlere bir gözdağı vermeleri gerekiyordu... Ama hiç alışı-k olunmayan bir şey yaşandı... Sanki sözleşmişiz gibi aynı anda birkaç kişi birden, 'ne yapıyorsunuz, görmüyor musunuz hallerini?' diyerek bağır-maya başladık... Oysa birileri dövülürken ses çıkarmazdık... İtiraz etmezdik... Uymadığımız kurallar karşısında her birimiz bedelini sessizce öderdik... İti-razlar çoğaldı; her kafadan bir ses çıkıyordu. Askerler şaşkınlık içinde bu kez bize yöneldi ve başladı bizi coplamaya... Yaşasın... Saldırını üzerimize çek-

miştik... Çok geçmeden de havalandırma süremiz dolmamasına rağmen apar topar koğuşa konulduk topluca... Yürüyen yürümeyen tüm koğuş...



Koğuşa girer girmez, sarıldık birbirimize... Yeni gelen ve daha tanışmaya fırsat bile bulamadığımız arkadaşlarımızla sarmaş dolaş olup, ağlaştık... Onlar, 'bizi kurtarmak için siz dayak yediniz' diye ağlıyordu... Biz ise onları dayaktan kurtarmış olmanın mutluluğu ile... Ertesi gün yine dayak yiyecektik hep birlikte ama... Olsun, hiç değilse bir günlük de olsa dinlendirebilmiştik onların somun gibi şişmiş ellerini... Sarabilmiştik onların hem Emniyette hem A Blok kafesinde yaralanmış ruhlarını ve bedenlerini... Ağlamalarımız ve gülmelerimiz birbirine karıştı... Daha birbirlerini tanımaya fırsat bile bulamamış bizlerin dostluğu ve birbirine güveni, daha ilk karşılaşmada, dayanışmamızın verdiği büyük mutluluk ve umutla sımsıkı örülüvermişti.

Kısa bir süre sonra da bu arkadaşların tümü tahliye oldular. Daha sonra da hiç görüşemedim onlarla... Hiçbirinin ismini hatırlamıyorum. Yalnızca içlerinden birinin çocuk doktoru olduğunu ve Sami Ulus Hastanesi'nde çalıştığını hatırlıyorum.

Her neredelerse O KADINLAR, hepsini sımsıcak duygularımızla, büyük bir sevgi ve saygıyla selamlamak boynumuzun borcu... İsimlerini hatırlayamamam da, onlar, 'Mamaklı Kadınlar'ın direngenliğinin unutulmaz isimsiz kahramanlarındandır.

1953 Doğumlu Yüzbaşı Tuna

1981-82... Tabii ki A Blok... Ve de İki Yılıktan geldikten sonraki A Blok... Yani tam bir tutum birlikteliğinin sağlandığı dönem... İdare her gün, her sayımda yeni yeni komutlar üretiyor. Her yeni uygulama karşısında konuşup karar alma imkanımız bile olamıyor. Bu nedenle tüm komün temsilcileri biraraya gelip, 'şimdiye kadar yaptıklarımız yapmadıklarımız belli... Bundan sonra yeni ne istenirse istersin, (bu makul bir şey olsa bile) yapmayalım' kararına vardık. Çünkü sayımda aniden içimizden birimize yönelen yaptırım karşısında o anda o arkadaşın verilebileceği karşılık, doğaldır ki birbirinden farklı olabilirdi. Ayrıca çok genç ve tecrübesiz arkadaşlarımız da vardı... Bunu engellemek, birlikte tutumumuzun idarenin oyunlarıyla parçalanmasını önlemek için bu kararı almıştık.

Nitekim bu karardan sonraki gün sayıma çıkarıldık. Sayım sırasında sayım mangasından bir asker bana yaka düğmemi kapatmamı emretti. İçimde bir gömlek, onun üstünde de önden fermuarlı el örgüsü bir hırka var. Fermuar sonuna kadar kapalı... Ancak içimdeki gömleğin en üstteki yaka düğmesi açık... O güne kadar, yaka düğmesi ile ilgili herhangi bir kural kaide de yok... 'Yaka düğmeni kapat' emri karşısında ben öylece duruyorum. Bir kez daha bir kez daha... Ben öylesine duruyorum. Sonuçta sayım bitti, bana 'sen kal' dedi askerler, koğuş içeri alındı, ben koridorda kaldım.

Beni götürüp, A Blok iç kafese koydular. Tek başımayım... Kafeste benden başka kimse yok. İlk üç gün hiç dokunmadılar. Üçüncü gün beni kafesten çıkarıp kafesin hemen karşısındaki bir odaya götürdüler. Küçük bir oda... Bir yüzbaşı oturuyor küçük bir masanın arkasında... 'Buyrun, oturun' dedi... Ben de masanın önündeki sandalyeye oturdum. Babacan! görünümlü ve yaklaşımlı bir yüzbaşı! O güne kadar onu hiç görmemiştik. Tanımıyoruz. Bizleri böylesi görmekten ne kadar üzüldüğünü filan anlatıyor da anlatıyor... 15 dakika kadar konuştuğunu hatırlıyorum. Sonuçta, bana 'lütfen yaka

düğmeni kapat, seni koğuşuna göndereyim. Bir kez de büyük sözü dinle' dedi. Hemen sonra da bana kaç doğumlu olduğumu sordu. 1952 dedim. Kendisinin 1953'lü olduğunu söyleyip, 'o zaman bir kez de küçük sözü dinle' dedi.

Ben 'iyi polis kötü polis' numaralarını bilen biriym ama adam hakkında da hiç bilgim yok ve o konuşurken kafamda tartıp, tartışıp duruyorum. Sonunda, bir kez daha 'lütfen yaka düğmeni kapat ve seni koğuşa göndereyim' deyince, kısaca, 'ben kafesime döneyim' dedim. Odadan çıkartıp beni yeniden kafese koydular. Ben hâlâ bu adam öyle mi yoksa böyle mi diye tartışıp duruyorum kendimle... Adam çok güzel oynadı çünkü 'iyi polis' rolünü... (Üstelik DTCTF tiyatro bölümü mezunuyum. Anlarım biraz bu işleri...)

Bu görüşmenin olduğu günün akşamı sayım vakti geldi. Önceki günler sayımlarda, bakıp geçerlerdi, zaten tek kişiydim kafeste... Bir şey istemezlerdi benden... Bu kez kafes kapısını açtılar ve sayım mangası vahşi haykırırlarla içeri doluştu. . Hayvani sesler... 'Aç elini, aç aç aç!' haykırırları ve terörü içinde ellerimi uzattım. (Demek ki o zaman daha elimizi uzatmayacağız kararı alınmamış.) Elimizi uzatıyorum ama bir süre sonra elimizin parmakları artık açılmaz halde... Yamuk yumuk oldular... O halde hâlâ vuruyorlar ve avucumu tam açamadığım için de coplar yamulmuş parmak kemiklerime geliyor. Daha da çok acı veriyor büyük bir şiddetle inip kalkan coplar... Epey bir süre sonra işkenceyi sonlandırıp çıktılar kafesten... Ellerim, artık acıyı bile hissedemeyecek halde uyuşmuştu. Benim bir parçam gibi değillerdi adeta... Emniyette de, bir işkence yöntemi olan askıya alındıktan sonra da kollarımı hissedememiştim. Yine öyle...

Bu dayaktan sonra, kafamdaki 'o yüzbaşı şöyle miydi böyle miydi' tartışmasını böylece bitirmiş oldum. Kafesteyken yapılan bu işkence sırasında olmasa da, o yüzbaşının 'iyi polis' maskesi düşmüştü artık... Sayım mangasına emir verip beni dövdürmüştü... Bu kesindi... Bir kaç gün sonra da koğuşa gönderildim. Sanırım 5 gün kaldım orada... Koğuşa geldiğimde de bütün koğuşa olanları anlattım. Yüzbaşmayı tarif ettim. En ayrıcalıklı yönü de bütün asker ve subaylar siyah postal giymelerine rağmen, sonradan adının Tuna olduğunu öğrendiğimiz bu yüzbaşı, kahverengi postal giyerdi. Onu koğuşa

tanıtmayı görev bildim, çünkü yaşıım ve tecrübelerim düşünöldüğünde ben bile 'acaba' diyerek çelişkiler yaşamıştım.

Ellerim ve kollarımın iç tarafındaki dirseklerime kadar uzanan mor, sarı, yeşil, kırmızı renk cümbüşü ise epey bir süre sonra geçebildi. Tam 'mahkemelik'ti velhasıl... Ancak o sırada çıktığım bütün duruşmalarda mahkeme heyetine işkencenin izlerini gösterdimse de bu konuda bir dava açılmaya gerek görölmedi!

Ama 1953 doğumlu Yüzbaşı Tuna'nın ne mal olduğı da böylece açığa çıkmış oldu.

İşıldayan Yüreklerimiz...

Nedendir bilmem ama pek çok kişinin zihninde, yüreğinde yer etmiş. Hatice de aynı şeyden söz ediyor gruba yazdığı anılarda... Daha önce de pek çok arkadaşta rastlamıştım bu sınısıcak ürperen duyguya...

Emniyetten yeni gelen arkadaşlarımız... Haftalarca ya da aylarca kaldıkları Emniyetten kir pas, kan kusmuk, yara bere içinde gelen arkadaşlarımız... Polis işkencesinde bedenleri gibi ruhları da yaralanmış arkadaşlarımız...

Komünümüze her yeni gelen arkadaşımız için ilk işimiz, mutfağın mazgaldan görünmeyen bir köşesinde zulamızdaki ısıtıcıyla su ısıtmak olurdu... Su ısınırken, arkadaşımızın yüreğı de ısınırdı yavaş yavaş... Isıtmaya çalıştık yüreklerimizle dokunarak... Yaralı yüreklerimizi yaralı yüreğine yaslayarak... Sarmaya çalıştık yaralarını... dinleyerek... anlayarak... anlatarak... paylaşarak...

Isıtıcı dediğimiz, bir kablo, arasına bir tahta parçası konulmuş ve bağlanmış iki metal... Ya zulamızda kalabilen iki metal kaşıktır bu ya da demir ranzalar zamanından zulalanmış iki küçük parça... İçi su dolu plastik kovanın içine sarkıttığımız bu ısıtıcının kablosunun diğer ucu doğrudan buata bağlanırdı... Dikkat isteyen bir iş... Çarpılmak işten bile değil. Bir keresinde ısıtıcı çalışır haldeyken kovada azalan suyu tamamlamak üzere plastik maşrapayla su eklemeye kalktım. Başparmağım maşrapadan akan suyla temas etmiş, böylece kova içindeki elektrikle bağ kurmuş, maşrapa elimden fırlayıp

duvarlara çarpmıştı. Ne olduğunu bile anlayamamıştım önce... Öğrenmiş oldum, çarpılarak...

Su ısındıktan sonra komünümüzden herhangi bir kişi yıkama işini sahiplenir, yeni gelen arkadaşımızı soyar, usulcacık, örselemeden yıkardı... Bitlenmiş olanlar da olurdu, verilen elektriğin kablusunun yaktığı parmaklar da, falakadan tabanları patlamış olanlar da, askı tabir edilen işkencede kolu kırılmış olanlar da... Yaralı bedenleri özenle, incitmeden yıkadıktan sonra tertemiz giydirdik komüne ait giysiler ve çamaşırlarla... Yanlarında bir tek çamaşır bile olamazdı... Yalnızca üstlerindeki giysiyle gelirlerdi. Emniyet-
teyken bir yedek çamaşır bile ulaştıramazdı ki aileler çocuklarına... Haftaların ayların kiriyle; üzerlerindeki, Emniyetin, işkencecilerin, insanlık düşmanlarının pisliği ile gelirlerdi Mamak'a...

Kuşkusuz Mamak da pek matah değildi... Baskı ve işkence Mamak'ta da sürüyordu bütün ağırlığı ve alçaklığıyla... Hem de günün 24 saatine yayılan, sistematik bir işkence... Ama birlikte karşıliyorduk ya zulmü, koruyup kolluyorduk ya birbirimizi... Kol kanat geriyorduk ya, güç veriyorduk ya birbirimize... Birlikte direniyorduk ya... Birlikte üretiyorduk ya yaşamı, cezaevinde olsak bile...

Emniyetten yeni gelenleri bu ilk karşılayışımız, daha yeni anlıyorum ki, büyük izler bırakmış arkadaşlarda... O zaman bilemezdik yaptığımız bu kadarcık şeyin böylesi sımsıcak ve büyük duygular yaşatacağını... On yıllar geçse de aklardan hiç çıkmayan, her hatırlanışta sımsıcak bir ürperti yaratan... Ruhları da bedenleri de adeta onaran, arındıran... Ve anılarımızda, unutulmazlar arasında yer tutan...

İşkenceyle örselenmiş bedenlere böylesi özenli, yumuşacık ve sımsıcak sevgi dolu dokunuş, bedenlerimiz gibi ruhlarımızı da yıkamış, onarmış olmalı. Bu dost dokunuşlar, bedenlerimizi rahatlattığı kadar ruhumuzda kopan fırtınaları da yatıştırmış olmalı... İnsanlık dışı koşullar altında insanca yaklaşıma hasretlik bu ilk banyoyla son buluyor, umuda, güvene, dayanışmaya, paylaşmaya dönüşüyor olmalı. Taptaze... sımsıcak... Ve unutulmayacak...

Yoksa yapılan bu kadarcık bir yardım, 30 yıl sonra bile yüreklerde bu kadar ışıldar mıydı?

Milli Güvenlik Konseyi'nin 'Mengele'leri...

A Bloktayız. 1981 yılı olsa gerek... Ya da 1982... Cezaevi İdaresi birçok kadının ismini sayarak, hazır olmamızı istedi. Başka bir bloka götürüldük topluca... Bilmem ki; B Blok muydu acaba... Ben sınav sistemine uygun düzenlenmiş yemekhane olabilir diye düşündüm. Bizler de giderken erkek arkadaşları da görür, Mamaktaki durum hakkında haberleşebiliriz diye düşünmüştük. Oldukça büyük bir salona alınmıştık, her birimizi ayrı bir masaya/sıraya oturtmuşlardı. Kadınlar ve erkekler aynı salonda idi, ama 'haremlik selamlık' düzeni vardı. Ve epey de kalabalıktık. Emin değilim ama erkek kadın toplam 100'e yakın kişi vardı sanki... Haydi elliye aşkın diyelim. Ne yapılmaya çalışılıyordu bilmiyorduk ve hiçbir şey anlamamıştık. İlk kez oluyordu böyle bir şey...

Anket kağıtları dağıtıldı. Değişik içerikli çok sayıda soru vardı... Sayfalar dolusu... 7-8 sayfa olabilir. Sorulardan her birimiz farklı olanları hatırlıyoruz. Örneğin kimilerimiz cinsellikle ilişkili soruları anımsıyoruz: örneğin 'evlilik öncesi cinsel deneyiminiz var mı, hayvanlarla cinsel ilişki. . ?' gibi sorularla başlayıp, sevgi, aşk üzerine yerine tam oturmadığını anımsadığım sorular. Anketi yanıtlamayı reddetmedik. Reddeden bir yaklaşıma da, bir tartışmaya da tanık olmadık. Sonradan konuştuğumuzda anlaşıldı ki, bir kısmımız sorulara tam yanıt vermemişiz, onları yanıtlamak için çoğumuz soruları özellikle yanlış cevaplamışız.

'Bunlar nasıl insanlar, becerileri yetenekleri nelerdir'i anlamak isteyen türden sorular da vardı. Esas önemli yanı da buydu sanırım anketin... Örneğin bir çizim yaptığımı hatırlıyorum. Geometrik bir çizimdi galiba... Biraz da zordu... Ama özellikle çok özendim bunu yaparken... Becerikliyiz de yetenekliyiz de dercesine...

Anket için verdikleri süre bitti; A Blok'a ve koğuşumuza getirildik. Sanırım yarım saat, kırkbeş dakika sonra... Hepimiz komünlerimizdeki arkadaşlara anlattık neler olduğunu... Bir de, 'yanlış işaretleyip enayileri yanılttık' diye dalgamızı geçtik...

Yıllar sonra HZİ Vakfı'nı duydum. Bu anketi onlar düzenlemiş meğer... 12 Eylül 1980 askeri faşist darbesinin Mengele'lerinin 'bilimsel'! bir çalışması imiş! Bunu aşağıdaki alıntı doğrulamaktadır.

Psikiyatrist Prof. Nevzat Tarhan, 1980 darbesinin ardından cezaevlerine konan solcu ve sağcı hükümlüler üzerinde Prof. Turan İtil ile Prof. Ayhan Songar'ın gizli bir araştırma yaptıklarını açıkladı. Prof. Tarhan, sonuçları kamuoyundan gizlenen bu araştırmayla ilgili olarak Prof. Songar'ın dost sohbetlerinde 'Araştırmanın sonuçlarına göre sağcılar gerizekalı, solcularsa antisosyal ve psikopat çıktı' dediğini aktardı. 12 Eylül döneminde Milli Güvenlik Konseyi'nin, hükümlülerin neden suç işlediğinin belirlenmesi amacıyla bir araştırma yaptığını belirten Prof. Tarhan, projede Prof. İtil ve Prof. Songar'ın yer aldığını söyledi. Araştırma sonuçlarının Harbiye Orduevi'nde sunulduğunu anlatan Prof. Tarhan, 'Prof. Songar, araştırmayla ilgili birtakım sonuçlara Bursa'da yapılan bir kongrede gayri resmi olarak değindi. Fakat gizli bir devlet projesi olarak yürütülen bu çalışma resmi olarak ancak devlet tarafından yayınlayabilir' dedi. Kendisinin de bu çalışmanın sonuçlarını görmediğini belirten Prof. Tarhan, 'Ama Prof. Songar bazı sohbetlerinde bu araştırmadan elde ettikleri bazı sonuçları söylemiş. Hatta araştırmayla ilgili olarak "Sağcılar geri zekalı, solcular antisosyal ve psikopat çıktı" diye yorum yapmış' dedi⁵

Neyse ki biz 'geri zekalı' çıkmamışız!!!

Sadece 'anti sosyal ve psikopat' çıkmışız!!!

'Hamle Etti Komutanım'

1981 yılı Aralık ayı... On günlük açlık grevine başladı tüm Mamak tutukluları... İlk gün... A Blok'tayız... İdare ilk iki gün açlık grevini kırmak için erkek koğuşlarını tek tek koğuşlarından çıkarıp 'tamam mı devam mı' dayaağı atıyor. Bütün blokta yankılanıyor işkence ve dayaağın vahşi çığlıkları... Bütün koğuşlardan duyuluyor, hissediliyor devletin bu vahşi terörü...

İkinci gün... Operasyon devam ediyor. Bu sefer de başka başka koğuşlar... Bir yandan da bütün koğuşlara şu koğuş şu koğuş bıraktı anonsları yapıyor. Bize şimdilik dokunmadılar. '

Açlık grevinin 2. veya 3. günü, akşam... Sıra bizde... Bütün koğuşu havalandırmaya çıkan 'hava boşluğu'na çıkardılar. Tıpkı erkeklere yaptıkları gibi... Hepimize tek tek soruyorlar: 'Tamam mı devam mı?' Herkes 'devam' diyor. Askerler kudurmuş gibi saldırıyor. Acımasızca coplanıyoruz. Hakare-

⁵ <http://www.izafct.com/gunccl-olaylar/148619-prof-tarhan-sagcilar-geri-zekali-solcular-antisosyal-ve-psikopat-cikti.html>

tin, küfrün bini bir para... Ama nafile... Bir tek fire bile yok... Dönüp dönüp tekrar soruyorlar, tekrar copluyorlar. Verilen yanıtlar hep aynı... 'Devam'... İstedikleri sonucu alamayacaklarını anlayana kadar sürdürdü saldırı... Anladıklarında da bizi koğuşa sokmaktan başka çareleri kalmadı. Tek sıra halindeyiz artık ve ön taraf yürümeye başladı bile...

Tam bu sırada sayım çavuşu benim sağ şakağıma ardı ardına yumruk atmaya başladı. Ne olduğunu, neden bana yöneldiklerini gerçekten anlayamadım. Arkadaşlarımdan farklı bir tavrım da yoktu ki... Sayım çavuşunun her yumruğuyla, gözümün hemen altında şişen yumruyu görebiliyordum. Bu yumruklar beş altı kez tekrar etti. Yüzümü ellerimle kollarımla korumaya çalışıyorum ama nafile... Her seferinde denk getiriyor çavuş, boksör müdür nedir? Neyse, sıra ilerledi, tam koğuşa gireceğim sırada 'sen kal' deyip, revire götürdüler beni... Doktor yüzümün halini görünce, 'sana ilaç vereceğim, ama açlık grevini bırakırsan' dedi. Açlık grevine devam edeceğimi ve ilacı kabul etmeyeceğimi söyledim, çıkardılar revirden... Kapının hemen önünde 'Küçümen' adını verdiğimiz ve insanlığını o koşullarda bile koruyabilen Düzceli er... Bakışını hiç unutmuyorum; üzüntü ve dehşetle bakıyor suratıma... Diğerlerine çaktırmadan ona bir göz kırptım, merak etme dercesine... Sonra koğuşuma götürdüler.

Açlık grevinin 3. günü... Gizlice seyrediyoruz havalandırmayı... Açlık grevini bırakan bütün erkek koğuşları tek tek havalandırmaya çıkıyor. Açlık grevi sırasında koğuşlara havalandırma yasağı uygulandığından hangi koğuşların açlık grevini bıraktığını böylece anlayabiliyoruz. Bütün erkek koğuşları ve Tecrit 1-2-3 de çıktı havalandırmaya... Açlık grevinin tümüyle kırılmış olduğunu böylece anlamış olduk. İdare, uyguladığı vahşetle, istediğini elde etmişti. Bu arada 8-10 erkek arkadaşın açlık grevini devam ettirdiğini öğreniyoruz. Ama neye yarar ki... Cezaevi idaresinin eşliğinde üç tutuklu erkek, koğuşları, hücreleri, tabutlukları dolaşıp, açlık grevinin bittiği ilan etmişti. Aynı kişiler, bizim koğuşumuza da ve o sırada tabutluklarda olan kadın arkadaşlarımıza da duyurdu bu ilanı...

Ama kadınlar koğuşu kararlı... Önceden belirlediğimiz süre olan 10. güne kadar devam edeceğiz açlık grevine... Çünkü eğer açlık grevini bırakırsak, idare, her zor kullandığında sonuç alacağını düşünecek. Buna izin ver-

meyeceğiz. Kadınlar koğuşu o güne değin ne dediyse kararlılıkla yaptı. Bugüne kadar hep bu kararlılığımız ve tutarlılığımız sayesinde sonuç alabilmiştik. Ve hep birlikte... Şimdi bunu bir kez daha gösterme zamanı...

Ertesi gün 'Meral Bekar, 5 dakikada eşyalarını hazırla, gidiyorsun' dedi mazgaldan bir görevli... Asker ya da gardiyan, kimdi hatırlamıyorum. O sıralar idarenin kadınlar koğuşunu başka cezaevlerine dağıtacakları söylentisi var. Herhalde başka cezaevine götürülüyorum tahmininde birleştik bütün koğuşça... Komün arkadaşlarım bir çantaya giysilerimi doldurdu. Bu arada bütün koğuş ayakta ve tek tek kucaklaşıyorum onlarla... Beni götürdükleri yerde de açlık grevini sürdüreceğimi, 'bıraktı' derlerse de inanmamalarını söylerken, bütün koğuş arkadaşlarım da 'Biz de bırakmayacağız. Bıraktılar derlerse sana, sen de inanma' dedi. Gerçekten 5 dakika sonra arkadaşlarımın tümüyle kucaklaşmadan koğuş kapısı açıldı ve beni alıp götürdü görevliler...

Bildiğimiz A blok giriş kapısından değil de, İç Emniyet Amiri'nin odasının tarafındaki bir kapıdan dışarı çıkardılar beni... Dışarıda bir jip... İçine girdiğimde bir erkek arkadaş var. Durumu hiç iyi değil. Ben adını bilmiyorum. 'Sizin adınız ne?' dedim. Tanıklık gerekirse hiç değilse adını öğrenmekti amacım... 'Nasuh Mitap' dedi. Sayım mangasının, pencere demirleri kırık mı sağlam mı diye her sayımda vura vura kontrol ettikleri uzun ve kalın koca bir sopayla beline vurup sakat etmişler, oturamıyor. Çok sancısı var besbeli... Benim de yüzümün sağ tarafı tamamen çürük, şiş ve rengarenk... Mor, yeşil, sarı, kırmızı her renk var neredeyse... Mahkemeci askerle aramız iyi... 'Nereye götürüyorsunuz bizi?' dedim. 'Seni C Blok'a' dedi. 'Bu arkadaş?' dedim. 'Onu söyleyemem' dedi. Bu asker doğruyu söyler ama pek de inandırıcı gelmiyor bana... Bu kapıdan ilk defa çıkıyordum. Daha önce de C tecrite götürmüşlerdi ama, bildiğimiz A Blok giriş kapısından... Meğer gerçekten de C Blok'taki tecritlere gidiyormuşuz. İkimiz de...

Jipten indirdiler ikimizi de, askerler eşliğinde bir arazide yürütüp sonra da dikenli tellerin altından geçirdiler bizi... Ben eğilip geçebildim ama Nasuh'un beli sakat, eğilemiyor. Yere yatıp sürünerek geçebildi ancak... Öfke bürüyor içimi... Acısını yüreğimde hissediyorum. Son hücreye koydular beni... Sanırım Nasuh'u da 2. veya 3. hücreye... Birbirimizi göremiyoruz

ama konuşuyoruz askere aldirmeden... Açlık grevinin bittiğine inanmıyor Nasuh... 'Ben pencereden gördüm. Bütün erkek koğuşları tek tek çıktı havalandırmaya... Hepsi bıraktı, eminim.' İnanmak istemiyor Nasuh bir türlü... Sanırım tabutlukta tutmuşlar onu ve bu nedenle de hiçbir şeyden haberi yok... Ve benim gibi o da hâlâ açlık grevinde...

Aralık ayı... Hava çok soğuk.. Ön yüzü tamamiyle parmaklıklılı hücrelerimize Ankara'nın soğuğu doluyor. Ama C Blok'ta kalan erkek arkadaşlar yün eldiven, şapka, atkı ne varsa doldurmuşlar hücreme, nasıl becermişlerse... Üst üste giyindim her şeyi... Çok fazla üşümüyorum artık... Yalnız bir sorunum var. Hücredeki tenekeye çişimi yaparken acayip ses çıkıyor. Eğim veriyorum biraz tenekeye daha az ses çıksın diye, ama ne yapsam kâr etmiyor. Utanıyorum. Niyeyse... Askere görünmeden çiş yapmak da ayrı bir sorun... Demir parmaklığı çarşafı hızlıca kapatıp, işim bitince tekrar açıyorum.

Hücrenin içinde su bidonu yok. Demir parmaklığın dışında, koridorda duruyor, plastik ibrik... İçinde 'su'... Elimi demir parmaklıktan çıkartıp sürahiyi tutuyor, ağzıma denk getirip içiyorum. Eyvah... Bir başka sorun da bu... Nasıl bir şekerli su bu böyle? Kopkoyu kıvamlı bir şerbet... İçtikçe daha çok susuyorum. Askere bana su verin de diyemiyorum. Bunu yapan benim iyiliğim için yapmış besbelli... Nasıl söylerim; bunu yapanın foyası açığa çıkar o zaman... Büyük olasılıkla C Blok erkek koğuşundan aldılar ibriği... Erkek arkadaşlar da beslenelim, dayanıklı olalım diye doldurmuş şekerli içine... Bir yudum alıp bırakıyorum. Tamam tok tutuyor ama, bir süre sonra içemez oldum suyu... Su diye ölüyorum ama içemiyorum. Bu koşullarda bir hafta kadar kaldım C tecrit hücresinde...

Açlık grevinin 6. günü... TDKP davası duruşmam var. C tecritten götürdüler mahkemeye... Mahkeme koridorundan başlayarak, yüzümü gören aileler ve avukatlar dehşet içinde bana bakıyorlar. Duruşma başladı, avukatlar kaş göz işareti yapıyor kalk anlat diye... Elimi kaldırıp söz istedim ve anlattım olanları... Bunun üzerine Av. Halit Çelenk önce cezaevi idaresi hakkında suç duyurusunda bulundu, ardından da bu insanlık dışı uygulamayı protesto ederek duruşmayı terk etti bütün avukatlarla beraber... Yalnızca bir avukat bırakmışlardı içerde ne olup bittiğini bilmek için... Bu yıl (2011)

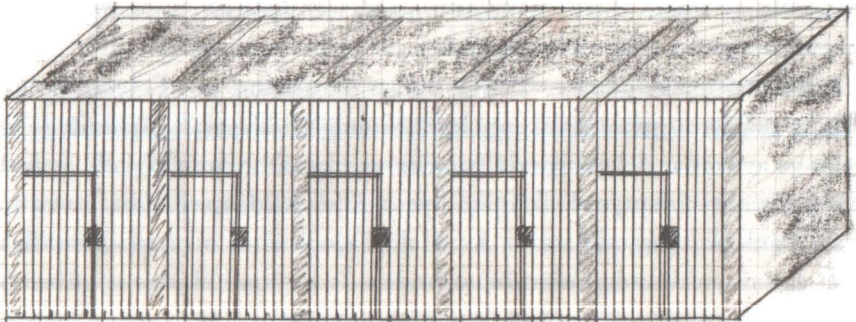
6 Mayıs'ta Denizler'i anarken onu da toprağa verdik; hem Denizlerin hem de bizlerin avukatını... Saygıyla bir kez daha anıyorum.

10-15 avukat vardı herhalde... Çünkü dava kalabalık, 130 civarında sanık var. Ve de tabii onların avukatları... Mahkeme heyeti duruşmaya ara verdi ama hemen ardından ekledi hakim: 'Meral Bekar kalsın.' Herkes çıktı. Sallonda bir tek sanık var, o da ben... Kendi bulundukları kürsüye çıkmamı istediler, çıktım. Yüzümü inceleyip, 'Nasıl oldu bu?' dediler, 'yumrukla' dedim. Beni de dışarı çıkardılar. Sonra da yine C tecritteki hücreme götürüp bıraktılar.

Daha sonra hakkımda 'askere saldırdı, asker kenara çekilince de yüzünü radyatöre çarptı' diyerek hem mağdur hem de sanık olduğum bir dava açtılar. Sayım çavuşu da hem mağdur, hem sanık...

Duruşmada çavuş, üstlerinin ona öğrettiklerini söylemeye çalışıyor ama kem küm... Çavuş'un iki metreye yakın boyu var, ben 1,5 metre... Hakim, eli aşağıda beni göstererek, 'bu sana mı saldırdı?' diyor iri kıyım çavuşa. ... Çavuş utandı. Erkekliğe de leke kondurmamak lazım! 'Saldırdı' diyemeyip, 'hamle etti komutanım' diyebildi. Yüzlerindeki ifade, mahkeme heyetinin bile idarenin oyununu yemediğinin resmidir...

Mahkeme sonucu çavuşu da beni de beraat ettirdiler. Bu, Mamak Askeri Cezaevi'nin çok sık uyguladığı bir yöntemdi. Eğer gözle görülür hasar varsa üzerimizde, hemen bir karşı dava açıp nötralize ediyorlardı. Bize düşen ise, hiç değilse ceza vermediler diye şükretmekti!



C TECRİTLER (karşıdan görünüm)

'Ölü Balık Gözü'

Yıl 1983... Nisan'ın ikinci yarısı... A Blok'taydım ve mahkeme TDKP davasından tahliyeme karar vermişti. Ancak 1979 yılında 1 Mayıs afişlemesi nedeniyle Mamak A Blok'ta 15 gün yatmış olduğum bir dava sonunda bir buçuk ay ceza almıştım ve tahliyemin hafta sonuna denk gelmesi nedeniyle de ilk gün A Blok dış kafeslerinde tutulduktan sonra Ulucanlar Cezaevi'ne sevk edilmiştim. Beni almaya gelen annemin, babamın, eşim Tayfun'un ve kızımız Cihan'ın üzüntüsünü, kucaklaşmayı beklerken yeniden alınıp götürülmemin yarattığı hayal kırıklığını anlatmaya gerek yoktur sanırım. Hele onlara nedeni de söylenmediği için nasıl endişelendiklerini... Ulucanlar'da 9 gün yattıktan sonra kavuşabildim evime ve 3,5 yıldır dokunamadığım yakınlarıma...

Ancak nüfus cüzdanım yoktu. Çünkü, tarihini hatırlamıyorum ama, bir gün idare nüfus cüzdanlarımızı istemişti, biz de vermiştik. Tüm koğuşa... 12 Eylül öncesi olabilir. Nedenini hiç hatırlamıyorum ve sanıyorum niye toplandığını da idare bize açıklamamıştı. Dışarıdaydım artık, ama nüfus cüzdanım yoktu. Ve o dönem sık sık sokaklarda kimlik yoklaması yapılır, kimliği olmayanlar Emniyete götürülürdü. Emniyette yapılan işkenceler o dönemde hâlâ bütün şiddetiyle devam ediyor. Ayrıca böylesi bir nedenle bile Emniyete gidenler, yeniden sorgulardan işkencelerden geçiriliyor. Bunları duyuyor ve biliyorum. Ama kimlik çıkarmam için de Emniyete başvurmam gerekiyor. Emniyete başvurmayıp, nüfus cüzdanımı A Blok idaresinden istemeye karar verdik Tayfun'la birlikte... Nelerle karşılaşılacağını bildiğimiz için de Tayfun sen gitme ben gidip isteyeyim dedi. Gitti ama bir sonuç alamadı, Vermediler. Daha sonra hiç değilse olabileceklere tanık olsunlar diye annem ve babamı da yanıma alarak Mamak Cezaevi'ne gittim.

A Blok nizamiyesindeki askere meramımızı anlatıp A Blok İç Emniyet Amiri ile görüşmek istediğimizi belirttik. Asker telefon etti ancak annem ve babamla gitmeye izin vermedi telefonun diğer ucundaki... Yalnızca benim içeri girebileceğimi söyledi asker... Ve tek başıma beni İç Emniyet Amiri'nin (Hikmet diye hatırlıyorum) odasına götürdü. Ona da anlattım. Önce bir subayı çağırdı, subay bilmiyorum dedi. Ben o dönemde bu subayın olmadığını ve bilse bilse İsmail başgardıyanın bilebileceğini söyleyince bu kez onu ça-

ğurdu. O da evet böyle bir şey oldu ama ben bu kimliklerin nerede olduğunu bilmiyorum dedi. Bunun üzerine İç Emniyet Amiri, Raci Tetik'le görüşmek isteyip istemediğini sordu. Ben de çözüm olacaksa eğer görüşürüm dedim. İç Emniyet Amiri'nin eşliğinde, A Blok kapısından çıkıp, yan binadaki Raci Tetik'in odasına gittik. Raci masasından kalkıp odanın ortasına kadar gelip elimi sıktı. Masasının karşısındaki sandalye miydi koltuk muydu hatırlamıyorum, her neyse oturdum. Daha bir şey anlatmama gerek kalmaksızın, düğmeye bastı ve kapıda bir yarbay göründü. Anlaşılan konu daha önce ona aktarılmış. Yarbaya, 'Meral Bekar'ın kimliği cezaevi idaresi tarafından alınmış, ancak tüm aramalara rağmen bulunamıştır' diye bir yazı hazırlamasını istedi. Nüfus İdaresine verilmek üzere...

Bu arada Raci sürekli konuşuyor. Ülke gündemindeki konularla ilgili anlatıyor da anlatıyor. Ben cevap vermemek için çok fazla da dinlemiyorum. Söyledikleri bir kulağımdan girip öbür kulağımdan çıkıyor. İyi dinlersem cevap vermek zorunda kalmamak için... Susuyorum. Malum sorunum dışında hiç bir şey konuşmama kararıyla gitmiştim oraya çünkü... O hâlâ anlatıyor, cezaevine geldiğinde durum nasılmış, kendi askerleri ve subayları ne kadar kötü durumdalarmış, kendisi nasıl değiştirmiş bu durumu ve nasıl tersine çevirmiş ve artık tutukluların gözlerini nasıl da 'ölü balık gözü' gibi bakar hale getirmiş vs... Ben hâlâ susuyorum. Nihayet konu Kadınlar Koğuşuna geldi... O zaman onu daha dikkatli dinlemeye başladım. Ancak Kadınlar Koğuşunda bunu başaramadıklarını, bu konuya çok fazla kafa yorduklarını ve nedenini de bir türlü belirleyemediklerini vs... Anlatıyor da anlatıyor. Ben hâlâ susuyorum. En sonunda, olsa olsa kadınların ay hali nedeniyle böyle olmuş olabileceğini, Kadınlar Koğuşunda bunu başaramamalarının nedenin bu olabileceğini söylediğinde dayanamayıp, 'Siz de çok iyi biliyorsunuz ki kadınlar koğuşunun tutum ve davranışı, bütün bir süreç içinde çok büyük bir tutarlılık ve kararlılıkla yürümüştür' demem üzerine hiç bir şey söyleyemedi. Bu tek cümleyle, ay haline bağlayamazsınız, ay hali öncesi gerginlik ve patlamalarmış gibi değerlendiremezsiniz demeye getirmiştik kendince...

Evet, hiç cevap vermedi bana ve ben de yeniden sustum. O arada yarbay geldi ve daktilo ettiği yazıyı Raci'ye verdi, Raci de bana... Yeniden tokalaşıp ayrıldık. Annem babam endişe içinde hâlâ nizamiyede... Beni görünce rahat-

ladılar. Çünkü onlar da biliyorlardı ki, bir bahane, bir yalan uydurup ya da bize saldırdı deyip, bir tutanak tutup beni tekrar içeri alabilirlerdi. Askere saldırdı, askeri dövdü ve benzeri tutanaklarla pek çok dava açılmıştı hak-
kında çünkü...

Her ne ise bana verilen 'GİZLİDİR' ibareli yazı ile Tayfun nüfus idaresi-
ne gitti ve on dakika içinde hiç sorunsuz yeni bir nüfus cüzdanı verilmesinin
şaşknlığıyla geldi eve...

Bu anım, Albay Raci Tetik'in ve ekibinin ve de onların yurt içindeki ve
yurt dışındaki akıl hocalarının (Mengele'ler de dahil); esas olarak da 12 Ey-
lül askeri faşist darbesinin, Kadınlar Koğuşunun mücadelesi karşısında yaşa-
dığı aczin ve ne kadar uğraşsalar da, nedenlerini çözmeye çalışsalar da kadın-
lar 'ölü balık gözü' gibi baktıramadıklarının, Raci'nin ağzından itirafına iliş-
kindir.

Ayrıca hedeflerinin ve amaçlarının da, tutukluların gözlerini 'ölü balık
gözü'ne çevirme yönündeki kararlılıklarının da...

Bu tanıklığımda, hem onların insanlık düşmanı emelleri ve uygulamala-
rının Raci'nin ağzından itirafı vardır, hem de kadınların gözlerini 'ölü balık
gözü'ne çevirmeyi başaramadıklarının...

Aynı zamanda tabii ki, birlikte nasıl bir dayanışma ve mücadele ördüğü-
müzün yine onların ağzından itirafıdır... Ve de bizim kazandığımızın...

Ve Kazandık⁶

12 Eylül dönemi Mamak Askeri Ceza ve Tutukevi'ndeki 'Mamaklı Kızlar',
bugüne değin hep 'onlar yiğitçe direndi' sözleriyle, sevgi ve saygıyla anıldı-
lar. Doğru, ama eksik, çünkü yalnızca direnmemiştik.

12 Eylül'den önce, 28 Ağustos 1980'le başlamıştı insanlık dışı operasyon.
Bir ölüm kalım savaşıydı bu bizim için... Kendi doğasal, toplumsal ve tarih-
sel koşullarımız içinde; duygularımız, düşüncelerimiz ve eylemliliğimizle
devrimcileşerek oluşmuş insanlığımızı yok etmek isteyen bir saldırıyla karşı
karşıyaydık. Ya zor'a boyun eğmiş, korkuya teslim olmuş, kendine ve birbi-
rine olan güvenlerini ve geleceğe dair inançlarını umutlarını yitirmiş, ken-

⁶ Bu yazı 12 Eylül 2008'de *Evrensel* gazetesinde yayımlandı.

dinden ve birbirinden utanan insanlara dönüşüp tükenecektik ya da bu duruma karşı çıkıp o koşullar içinde de olsa kendimizi yeniden var edecektik.

Pek tabii ki karşıt güçler eşitsizdi. Karşımızdaki güç, kimilerinin yanlış algıladığı gibi, Albay Raci Tetik ya da Mamak Cezaevi İdaresi ve hatta taşeron Türkiye egemen sınıfları ve onların örgütlülüğü değildi yalnızca... Çokuluslu sermaye bu gücü, kendi sınıfsal çıkarı, dürtüsü, bilinci ve örgütlülüğü ile üretiyordu. Emek düşmanlığı, halk düşmanlığı, insanlık düşmanlığı temelinde... İnsanı, toplumu, doğayı, yani bütün bir yaşamı tahrip eden insanlık dışı politikaları ve uygulamaları ile... Ve işte bu kez Türkiye ayağını kendi sınıfsal çıkarları temelinde yeniden düzenlemek üzere, taşeronları eliyle 12 Eylül'de bir askeri darbe gerçekleştirmişti. Bütün bir ülkeyi böylece her miliyetten halk için bir cezaevine dönüştürmüş, halkın öldüremedikleri evlatlarını da cezaevindeki operasyonlarla tüketmeye, öğütmeye çalışıyordu. Bunun için de günün her anını içeren, her türlü fiziksel, psikolojik ve zihinsel zorbalık, baskı ve işkence, sistemli bir biçimde uygulanıyordu. Cezaevi, bir toplama kampına dönüştürülmüştü.

Biz ise 20'li yaşların başındaydık. Sınıfsal köken, kavrayış, bilinç, yaşam kültürü tarzı vb. açısından pek çok farklılığımızla, farklı siyasi örgütler içinde ya da çevresinde şekillenmiş ve bir koğuşa kapatılmış 70-80 kişiydik. Kendimizi bir an önce toparlayıp kendi tarihselliğimiz, toplumsallığımız içinde oluşmuş varlığımızı korumak, yok olmamak, kendimizi var kılabilmek için, 'tüketemeyecekler, öğütemeyecekler' inancı ve iradesiyle işe başlamak zorundaydık. Kendimize ve yol arkadaşlarımıza duyduğumuz güven; geleceğe olan inancımız ve umudumuzla... Sanırım, zor koşullarda bile kendini yeniden var etme isteği ve çabasıydı bu... Kendi varlığına ve bütünselliğine karşı yapılan ölümcül dayatma karşısında kendini koruma güdüsü belki de... Ama insanal bir 'güç'tü bu. Değiştirmeyi↔değişmeyi olanaklı kılması açısından çok da değerliydi. Çünkü aksi, tükenişe, yok oluşa baştan razı oluş, baştan boyun eğiş, bir diz çöküş olacaktı.

Direniş, 'İnkılap Tarihi' kitabından sayımda sorulan sorulara cevap vermeyi reddeden 8-10 kişiyle başladı... Ama yalnızca bir red değildi bu... Çünkü yalnızca 'red', yeni ve olumlu bir oluşma'ya yol açamazdı. Eski yadsınırsa; ama yeni'nin oluşmasını mümkün kılacak tarzda yadsınabilirse ger-



çekleşebilirdi yeni... Var kalabilme de, var olabilmek de, ilerleme de ancak bu yolla olanaklı idi.

Doğru tutumlar alınıp doğru bir yöntem izlenebildi ki, direniş, kısa sayılabilecek bir sürede tüm koğuşun varolma, var etme mücadelesine dönüştü. Hem nicelik hem nitelik olarak çoğaltamasyadık kendimizi ve birbirimizi, bir süre sonra gücümüz yetmez olacak, dayanamayacak, varolan gücümüzü de tüketecektik. Çünkü onlar her gün ve her gün yeni dayatmalarla, tüm yaşamı zindan etmek üzere, yeni işkence yöntemleriyle zindanı yeniden üretiyordu. Biz de yaşamı üretmiyorduk... Zindanda...

Büyük korkularımız, derin hüznlerimiz de vardı tabii. Üstelik haffalarca süren polis işkencesinden getirilmiştik buraya.

Bedenlerimiz de ruhlarımız da yaralıydı. Cezaevinde daha da yaralandık, daha da yıprandık. Ama bu mücadele içinde bir o kadar da dirildik, dirilttik, geliştirdik kendimizi ve birbirimizi... Kardeşçe... Yaşamımızı hep birlikte ve kararlılıkla yeniden oluşturuyor, kendimiz de yeniden oluşuyorduk, devrimci bir sorumlulukla... Burada kadının devrimciliğinin, üstelik de devrimci kadınlar olmanın avantajı vardı sanırım. Bugün, (belki birkaç istisna dışında) o günleri yaşamış/yaşatmış hangi arkadaşla konuşsanız, hangi konumda olurlarsa olsunlar, onların neler yaptığından çok, bizim neler yaptığımızı anlatacaktır... Çocuksu bir mutlulukla... Bir de o yaşamın neleri, nasıl kazandığını...

Çok olumsuz koşullar içinde de, çok büyük bir güç karşısında da var olabilmenin, var edebilmenin, yaşamı kendimiz için üretebilmenin mümkünliğini ve mutluluğunu yaşadık, yaşattık. Kadına özgü bir duyarlılıkla, kadına özgü bir incelikle... Yalnızca varolan duruma karşı direnmekle kalmayıp, yaşamı bizim çıkarlarımız temelinde üretmeyi başarmıştık. Yaşamı üretirken de kendimizi... Zindanda... Öğütemediler, tüketemediler işte... Biz başardık. Biz kazandık.

Kendi tarihselliklerinde ve diyalektik ilişki/çelişki içinde devinen dünya↔toplum↔insan'ın, özgürce gerçekleşebilmesini olanaklı kılacak sınıfsız ve sömürsüz bir dünyanın oluşması doğrultusunda, bulunduğu her koşulda ve her alanda emek vermiş, emek vermekte ve emek verecek olanlar...

Toplumsal insanlığın zorunluluğun bilincinde bir özgürleşmeyle gerçekleştirmesini sağlamak üzere yaşamı yeniden yeniden üretenler kazandı.

Sözümüz Var...

'İyi ki yapıldı 12 Eylül darbesi' diyen beyzadelere; 12 Eylül'ü, darbecileri, bütün bir sistemi ve bu sistemin sahibi olan egemen güçleri, büyük bir minnet duygusu ve pervasızlıkla kutsayanlara... Ve bugünün egemenlerinedir sözümüz...

'Ne iyi oldu' diyorsunuz değil mi?

İyi ki hayatı zindan etti işçi ve emekçilere 24 Ocak kararları! Ülkemiz yalnızca ekonomik olarak değil, siyasal ve kültürel anlamda da daha bağımlı hale getirildi. Çokuluslu tekeller ülkemizde istedikleri gibi fink atmaya başladı. Her gün biraz daha savaşa sürükleniyor ülkemiz; halklarımız birbirine kırdırılmaya çalışılıyor. Emperyalist güçlerin taşeronluğuna daha bir iştahla soyunuyor işbirlikçiler... Haklar ve özgürlükler daha da kısıtlandı. Sağlık, eğitim paralı hale getirildi. Halit Nârin gibi sermayedarların yüzünün gülmesi için işçi ve emekçilerin anaları ağlatıldı. Kitaptan, örgütten, örgütlülükten duyulan endişe iyi ki yaratıldı!

Ne önemi var sizin için, değil mi?

12 Eylül dönemi yozlaştırıcı, yalnızlaştırıcı bir süreci doğurdu, halk sindirildi. İnsanlarımız çaresizlikten, geleceksizlikten, çözümsüzlükten intiharlara sürükleniyor. Hidroelektrik ve nükleer enerji santralleriyle ya da siyanürle

altın-gümüş çıkarmak gibi yöntemlerle yeraltı yerüstü bütün zenginliklerimiz ve doğamız acımasızca tahrip edilip talan ediliyor, peşkeş çekiliyor.

‘Bize ne’ diyorsunuz değil mi?

Gelir dağılımındaki adaletsizlik kat be kat arttı. Sendikal ve mesleki alanlardaki örgütlenmelerde bile nice zorluklarla boğuşuluyor. Sendikalaşmaya çalışan işçiler işten atılıyor, coplara, tazyikli sulara, biber gazlarına boğuluyor. İşçi ve emekçiler hükümet yandaşı sendikalara geçmeye zorlanıyor. Kot kumlama işçilerinin, tersane işçilerinin yüzlercesi ölüyor.

Umurunuzda mı sizin?

İnkarcı ve imhacı, gerici ve şoven politikalarla giydirilen deli gömleği de... Özelleştirme, taşeronlaştırma, esnek çalışma ile işçilerin emekçilerin tutsak edilmesi de... Dayanılmaz boyutlara ulaşan yoksulluk, yoksunluk, işsizlik de... Gençlerin geleceğe dair umutlarının yıkılmaya çalışılması, onlara geleceksizlik vaat edilmesi de... Her gün birkaç kadının sokak ortasında kan revan içinde bırakılması da... Umurunuzda değil hâlâ, değil mi?

Sizler...

1 Mayıs 1977’de Taksim’de, 16 Mart 1978’de İstanbul Teknik Üniversitesi’nde, 1978’de Bahçelievler’de, 1978’de Maraş’ta, 1980’de Çorum’da provokasyonlar tezgahlayanlar, halkın evlatlarının binlercesini işkencehanelerde, darağaçlarında katledenler... İşkencelerle sakatlanmış, yaralanmış ruhlar ve bedenler yaratarak bizden sonraki bir kuşağı bile sakatlayan erk sahipleri... Ya da bu tezgahlara, katliamlara, bu işkencelere çanak tutanlar... Hatta bütün bu olup bitene seyirci kalan eli kalem tutan köşe sahipleri, kürsü sahipleri...

Yaşamlarını yitiren binlerce insanın kanı var ellerinizde... Yaşamına kastedilen milyonlarca insanın, işkence gören yüz binlerce insanın çığlığı, idam sehpasında katledilen gençlerin son sözleri, zindanlardan yükselen iniltiler ve aç çocukların ağrıtları ulaşmaz sizin kulaklarınıza...

Emniyet ya da karakollardaki işkencehanelerde ya da sistematik bir baskı ve işkence uygulanan askeri cezaevlerinde ruhları ve bedenleri yaralanmış, hayatlarına kastedilmiş yüz binlerce insanı... Anasız babasız kalmış bebekleri... Evlatsız kalmış ana babaları, eşleri... Emniyet ve cezaevi kapılarında

oğullarına kızlarına sahip çıkan, çocuklarının yaşamından endişe duyan ve nice eziyetlere katlanan anne babaları ve eşleri görmez sizin gözleriniz...

Bizlerin hayatı nedir ki?!!

Kapitalist emperyalist sistemin sizlere sağladığı zevkleri ve refahı yaşamak düşer sizlere; bize yoksunlukları ve yoksullukları... İşkenceleri ve darağaçları...

Sizlere nimetleri düşer bu sistemin; bize bu sistemden kurtulmak üzere yaptıklarımızın bedelleri...

Sizler işsizlik ve açlıkla kıvranan insanlarımıza 'alışverişe çık' diyen sermayedarlar ve işbirlikçilerinin ağzıyla konuşursunuz; biz hâlâ emeğin, emekçinin...

Sizler açlığın kol gezdiği ülkemizde, egemen güçlerin temsilcileriyle paylaşsınız zenginlikleri; biz halkımız ile...

'İyi ki oldu 12 Eylül, hayatımız kurtuldu' diyorsunuz. Tabii tabii, haklısınız! Amerikan yöneticilerin 'bizim oğlanlar becerdi' dedikleri 'Kenan Paşa'nıza ve beşli çeteye ne kadar borçlu olsanız yeridir. Hizmetinizden memnundur efendileriniz...

Bizler ise bedel ödesek de, toplumsal insanlığı ileriye geleceğe taşıyanların, doğanın ve emeğin, dünya halklarının ve işçi sınıfının saflarındayız; hâlâ...

Sosyalizme olan inancımız ve geleceğe dair umudumuzla ...

CEZAEVİ NOTLARIM

Gülbeyaz Hamurcu

Nasıl anlatacağımı ve nereden başlayacağımı bilemiyorum. İki yıllık cezaevi yaşamımda olup bitenler kolayca kağıda kaleme dökülecek gibi değil. Orada olup bitenleri anlatabilmek için koca bir kitap yazmak gerek...

Ben ve crmlerim (aynı davadan yargılananlara 'cürmüm' derdik) 31 'Temmuz'da yakalandıktan sonra 8 Ağustos'ta Mamak Askeri Cezaevi'ne getirildik. 12 Eylül ncesi tutuklandığımız için birçok arkadaştan daha şanslı idik... 12 Eylül'den sonrası için açılan DAL denilen lanet olasıca o yerde işkencede aylarca sorgulanmadık. Emniyetin 6. katındaki işkencehanelerde sorgulandık. Bizim gördüğümüz işkence 8 gün sürdü. 8 Ağustos'ta Mamak Askeri Cezaevi'ne götürüldük.

Mamak'ta bizden on beş gün öncesinde yasaklar başlamış. Koğuş kapıları kilitlenmiş, ailelerin dışardan getirdiklerine sınırlamalar konmuş. Eskiden koğuşlarda saz alınıp türküler marşlar söyleniyormuş, bunlara yavaş yavaş yasaklar getirilmiş. Koğuşları arama adı altında talan etmeler, özel eşyaları döküp dağıtmalar vb. vb... Biz gelmeden önce kadın koğuşları kendi arasındadır birbirlerini ziyaret edebiliyor, birbirleriyle diyalog kurabiliyorlarmış.

Gelişimden 20 gün sonra, 28 Ağustos idi... Zemin 1-2-3 koğuşları havalandırma saatinde yere yatırıldı. Askerler atılardan 'Allah Allah!' nidalarıyla erkek arkadaşlarımızın tepelerine atladılar. Büyük bir vahşet yaşanıyordu. şu an ismini hatırlayamadığım, sanırım 'Acilciler' davasından yargılanan bir arkadaşımız kafasına aldığı palaska darbeleri sonucu öldü. Askerin palaskası-

nın demiri arkadaşımızın başına isabet etmiş ve arkadaşımız ölmüştü. Yayıncı İLHAN ERDOST'u da Mamak'ta döverek öldürmüşlerdi. O zaman bizim koğuştan tülbent istemişlerdi. Bunu sonradan acı bir şekilde öğrenmiştik: meğer çenesini bağlamak için tülbent istemişler.

12 Eylül darbesi Mamak Cezaevi'ne bağıra bağıra gelmişti. Planlarında, darbeden önce cezaevindeki devrimcileri susturmak, sindirmek ve her anlamda ezmek varmış. İstedikleri kadar kolay olmadı ama yine de bir şekilde baskı etkili oldu. Bize dayatılan askeri disiplin aşama aşama uygulandı. 28 Ağustos'la birlikte cezaevindeki baskı ve zulüm gün geçtikçe artıyor, korkutma ve sindirme politikaları dozu artırılarak uygulanıyordu. İnsanın insan olduğunun unutturulmaya çalışıldığı, onurumuzun ayaklar altına alınmaya çalışıldığı bir dönem başladı.

Bir sabah 12 Eylül'e uyandık. Koğuşlara takılan hoparlörlerden, darbe komutanlarının konuşmaları dinletildi önce. Hiç unutmuyorum o zamanın kıdemlisi Aşina arkadaş, haberleri anonstan yanlış anlamış olmalı ki, bize 'kalkın, Yunanistan'da askeri darbe olmuş' demişti. Sonradan öğrendik ki darbe Türkiye'de olmuş. Dışarıda olduğumuz dönemde ve mücadele içerisinde bunu az çok tahmin ediyorduk zaten... Çünkü dışarıdaki gidişat da darbeye gidişi işaret ediyordu. 12 Eylül'le birlikte zaten zor olan yaşam şartlarımız kat be kat beter oldu. İşkenceler, keyfi sorgulamalar... Cezaevi yönetimi kuralları ardı ardına uygulamaya sokuyordu. Askeri eğitimler, aramalar, havalandırmada ve sayımlarda dayaklar, günlük rutin uygulamalardı.

Bir akşam sayımıydı. Cezaevi müdürü RACİ TETİK de sayıma gelmişti. Benim önümde durdu ve 'İstiklal Marşı'nın 3. kıtasını oku' dedi. Biliyorduk, onun istediği İstiklal Marşı değildi... Dayak attırmaktı amacı... Ben de bildiğim halde okumadım ve doğrudan elimi uzattım, 'senin amacın dövdürmek, döv, dövdür' dercesine elimi uzattım. O zaman daha da öfkelendi. Bana bir adım öne çık dedi. Öne çıktım. Arkadaşları koğuşa soktular; koridor da bir tek ben kaldım. Askerlere 'vurun pisliğe' dedi. Onlar da kolumdan tutup karşı duvara fırlattı. Ben kalorifere çarpıp, sendeleyip yere düştüm, coplamaya başladılar.

Erler...

Bir başka gün de havalandırma saatinde bizi sıraya soktular. Kış günü, hiç unutmuyorum. Kabanlarımızın, paltolarımızın düğmeleri, fermuarları sonuna kadar kapalı... Asker önümde durdu, önünü kapat dedi. Benim zaten fermuarım kapalıydı. Ben de o anda tepki gösterdim. 'Görmüyor musun, kapalı... Ayrıca sen istediğin için değil, ben üşüdüğüm için kapalı' dedim. Ama o da emir almış üstlerinden... Birkaçımızı döverek içeri alacaklar. Zaten üstleri de gözetliyor onları... Asker, önde duran ilk birkaç kişiye çattı. İlk birkaç kişiyle birlikte bana da... Öyle tepki vermeme çok üzülmüş olmalı ki, ertesi gün gizli saklı mazgalın önüne gelip beni çağırdı ve ağladı. Çok etkilendi. 'Ben seni neden keyfi döveyim; ben o... çocuğu muyum, emir verdiler ve yanımızda bekliyorlar' dedi. Ben de kendisine darılmadığımı, bizi dövmekten zevk almadığını bildiğimi söylediysem de asker çok üzülmüştü. Sonradan gönlünü almak için ona el işinden boncuk tesbih örüp hediye ettim. Tabii bütün askerler er Cemal gibi değildi. Bazıları ilerici, bazıları da tam idarenin istediği gibi faşist saldırganlardı.

İzmirli bir askerimiz vardı, adı İbrahim... Ödemiş ilçesinin bir köyündendi. Açlık grevinde iken direnme gücümüz artsın diye külah içinde tuz-şeker getirmişti. Sigara yasağı döneminde, nöbet mangasındaysa sigaraları mazgaldan koğuşun içine atar, kaçardı. Diğer askerler görüp de idareye ispiyonlamasın diye bunu gizli gizli, dikkatlice yapardı.

Bir de Düzceli bir asker vardı. Kısa boylu, şirin mi şirin biriydi. Ama sayım mangasında onbaşı idi... Komutanları dövün emrini verdiğinde, diğer askerlerden önce davranıp, elindeki copu taa yükseklere kadar kaldırıp, sonra yavaşça indirirdi copunu ellerimize... Sanki çok kuvvetli vuruyormuş gibi kalkardı cop, ama neredeyse kuş hafifliğinde inerti ellerimize... Askerlerin isimlerini bilmediğimiz için onlara çeşitli adlar takardık. Bu askerin adı da 'Küçümen' idi.

Bir de Diyarbakırlı bir askerimiz vardı, o da her şartta bize yardımcı olmaya çalışırdı. Onunla ilgili küçük bir anım var. 10 günlük açlık grevinde iken, tabutluk denilen ölüm hücrelerindeydik. Kurallara uymayan erkek arkadaşları ölüm hücrelerine götürüyor, merdivenlerin orada falakaya yatırıyorlardı. Oturduğumuz mahalleden orada askerlik yapan bir arkadaş üzerin-

deki süveteri çıkarıp Diyarbakırlı ere vermiş, 'bunu hücredekilerden Gülbeyaz'a götür' demiş. Diyarbakırlı getirdi. O kadar çok duygulanmış, o kadar çok etkilenmişim ki... Hem arkadaşımın o şartlarda beni düşünmesine... Hem de Diyarbakırlının olanca gözetlemelere rağmen süveteri bana getirmesine...

Tabii bunların yanı sıra baskı ve işkenceleri zevkle uygulayan erler, komutanlar da vardı... On gündür aç ve bitkin insanlar karşısında, limon yiyen komutanlar... Kendilerince bizimle dalga geçen subaylar... Tabutluklarda sayım almaya geldiklerinde, 'bir numaralı otelimize hoş geldiniz' diyorlardı. Biz hücrelerin kapı altlarına soğuk gelmesin diye pamuk bez ne bulursak tırkarken, onlar bize 'n'apıyonuz, otelimizin görüntüsünü bozuyorsunuz' diyerek dalga geçiyorlardı. Çok çeşitli yöntemleri vardı. Avukat görüşüne çıkar-sın; sizinle beraber görüşe çıkan tutuklu için, 'Avukatınız neden aynı? Siz aynı örgütten misiniz?' derlerdi.

Necdet Adalı

Benim avukatım NECDET ADALI'nın da avukatıydı. Birkaç kez NECDET ADALI arkadaşımızla birlikte avukat görüşüne çıktık. İdamından kısa süre önceydi. Meclis idam kararını onaylamış, dışarıda idama karşı kampanyalar başlamıştı. Bu kampanyalardan dolayı tutuklanan arkadaşlarımız da olmuştu. NECDET abi bana döndü, 'sen de mi benim yüzümden geldin? Beni as-salar da artık arkadaşlarım zarar görmese, kurtulsalar! Bu yüzden çok arkadaşımız tutuklandı' dedi. Ben de ona 'hayır abi, ben kampanya çalışmasın-dan tutuklanmadım. Başka bir nedenle tutuklandım' dedim. 'İyi ki benim yüzümden gelmemişsin' dedi. Buna benzer birkaç sohbetimiz olmuştu Necdet abiyle... Avukat görüşünden sonra NECDET ADALI'yı hücrelerine götürüp, beni bilmediğim bir odaya aldılar. Adlarını bilmediğim, sima olarak da hiç tanımadığım 3 subay, sorgulamaya başladı. 'Senin avukatın NECDET ADALI'nın da avukatı. ... İnkâr etme, sen de aynı örgüttensin' dediler. Ben 'hayır, NECDET ADALI'yı tanımıyorum; idam edileceğini dışarıdan duymuştum' dedim. Gerçekten de kişisel olarak tanımıyordum. Ama yoldaşım-dı... Ailem de bu durumdan korkmuş olmalı ki hemen avukatımı değiştirip, başka bir avukat tutmuştu. İşte öyle bir dönemdi bu...

Kıdemli

Bir gün, avukat görüş gününde, koğuş kıdemlisi davasından A blok girişteki kafesteyim... O zaman NESRİN ÖZKAN arkadaşımız koğuş kıdemlisi... Ondan sonraki çok yatan da benim... İdare bastırıyor: 'kıdemli Nesrin'den sonra sen kıdemli olacaksın' Biz de diretiyoruz: 'hayır biz kıdemlimizi kendimiz seçeceğiz. Sizin atadığınız kıdemliyi tanımıyoruz.' İdare beni kıdemli sayıyor, ama koğuş kabul etmiyordu. Bu yüzden beni kafese götürdüler. Sorgulanmak üzere bekliyorum. Liseden edebiyat öğretmenim olan avukat Şanal Saruhan beni kafeste gördü ve çok duygulandı. Ağlamaklı bir ses tonuyla benimle konuştu. 'Ailenle görüşüp avukatlık için vekalet alıp, avukat görüşüne geleceğim, ailene sen de haber ver' dedi. Ben de 'olur hocam' dedim. Böylece Şanal hanım birkaç kez avukat görüşüme geldi. Ailem ondan da ürkmüş olmalı ki onu da değiştirdiler. Dışarda tanıdığım her insandan korkuyorlardı. Çünkü hepsinin benimle aynı görüşte olduğunu sanıyorlardı. Onlar da kendilerince haklıydı; anne baba olarak beni korumaya çalışıyorlardı. Maddi imkansızlıklar bir tarafta, korku şiddet diğer tarafta... Onlar da baskı altındaydılar.

Gücümüzü Devrime ve Sınıf Mücadelesine Olan İnancımızdan Alıyorduk

Bütün bu yaşananlara rağmen biz kızlar olarak biraz daha rahat bir yaşam sürüyorduk. Erkek arkadaşlarımız çok daha ağır işkencelere maruz kalıyorlardı. İdamla yargılanan bir devrimci iki kişilik hücrelerde, bir karşı devrimciyle birlikte kalıyordu. Koğuşlarda faşistlerle yaşamaya zorlanıyordu. Bizde en azından karşı görüşten insan yoktu. Darbeciler bizleri kapana kısıtlanmış bir hayvan gibi görüyor, deyim yerindeyse kedinin fareyle oynadığı gibi oynamaya çalışıyordu. Ama onlar şunu bilmiyordu: Sınıf mücadelesi hiçbir zaman hiçbir yerde durmaz. Ve bu dayatmalara o kadar kolay boyun eğmeyiz. Nitekim de öyle oldu. Bizler ayrı ayrı grup ve örgütlerden, farklı davalarla gelsek de, hatta aramızda hiçbir örgütle organik bağı olmayanlar bile olsa, hep beraber, dik durmaya, onurlu mücadelemizi sürdürmeye çalıştık. Sınıf mücadelesini cezaevinde de ve de üstelik birlikte sürdürmeye çalıştık. Tarihte eşine az rastlanır bir başarı elde ettik. Kitaplarda bile okumadığım,

duymadığım bir direniş tablosu sergileniyordu. Farklı görüş ve örgütlerden olmamıza rağmen, tavrımız ve dik duruşumuzla direniş ateşini yaktık, canlı tuttuk oralarda. İdarenin kurallarını hiçe sayıyor, emirlerini yerine getirmiyor ve direniyorduk. Sonunda da başardık. Zaman zaman yanlış sesler çıksa da, gücümüzü devrime, sınıf mücadelesine inancımızdan alıyorduk. O koşullarda bile dik duruşumuz bundandı... Bu inanç bizim gücümüze güç katıyor, direncimizi artırıyor ve birbirimize sınıksız kenetlenmemizi sağlıyordu.

Belirli Günler

Ziyareçi günü, avukat günlerimiz ve saatlerimiz belirlenmişti. Salı günleri ziyaretçi görüş günüydü. Sayım ve havalandırma saatleri de belliydi. Ancak bize verilen her saat, bir işkence ve idari baskıdan öte bir şey değildi. Örneğin, görüşe çıkarsın, iki kelime edemeden ellerin arkaya bağlı bir şekilde, istek ve dilekleri bildiremeden, görüşçüne “nasılsın iyi misin?” “ya sen?” derken görüş biterdi. Bir gün amcam görüşüme gelmişti. Baskı ve şiddetin çok yoğun olduğu bir dönem... Ellerim arkamda amcamla görüştüm. Amcam eve geldiğinde, “Gülbeyaz bir geldi ki elleri arkasında erkek gibi dik durdu. Ellerini bile indirmede” demiş. Bilmiyor ki ellerim zorunlu olarak böyle... Bizler olup bitenlere aldırımıyorduk, onların bilincindeydik. Ya o anneler, babalar, kardeşler... İçerde olup bitenleri bilmiyor, dışarıda kahroluyorlardı. Evlatlarına kavuşamamanın, sevgiliye, dosta, arkadaşına el uzatamamanın acısını onlar da farklı biçimde yaşıyorlardı. Havalandırmaya çıkarsın, iki kişi yan yana gezmek yasak, tek tek volta atacaksın. Birbimizle konuşmak yasak... Bunlar olmasa da bir bahaneyle koğuşa alınırken bir dayak faslı başlardı. Öyle ki sayımda, görüşte, mahkemeye çıkarken, zulüm her yerde sürüyordu. Koğuştaki bile... Keyfi uygulamalarla demir kapı mazgalından ellerimizi uzattırıp döverlerdi. Ama kadınlar koğuşunda bizler ellerimizi uzatmıyorduk mazgaldan... Bunu erkek arkadaşlarımıza yaptırıyorlardı. Ancak sayımda, havalandırmada öyle çok coplanıyorduk ki, elimizi yüzümüzü yıkar-ken, banyo yaparken, sabunu şişmiş ellerimizin içinde döndüremiyorduk bile... Çok acı veriyordu. Görüşte ihtiyaçlarımız içeri alınmıyor, aileler istedi-

gi miktarda para yatıramıyordu. Çoğu zaman da o kadar uzun yollardan gelip, bizi göremeden geri dönüyorlardı.

Bu olup bitenler karşısında bir araya gelip durum değerlendirmesi yapıyorduk. Koğuş kademlimiz idareye istek ve dileklerimizi bildiriyor, kararlarımızı iletliyordu. Onların dayatmaları, yapılan baskılar, bizim mücadelemizi daha bir azimle sürdürmemize neden oluyordu. İnsanlığımızı, insanlık onurumuzu elimizden alamayacaklarını her seferinde haykırıyorduk. Koğuştaki tüm devrimci dostlarımızla inanılmaz bir bütünlük içerisinde karşı koymaya çalışıyorduk. Ardı ardına gelen insanlık dışı uygulamalar karşısında açlık grevleri yaptık. Askeri eğitime karşı koyduk. Bunun üzerine hücre cezaları, görüş yasakları, ölüm hücrelerine götürülüşler başlamıştı. Kadın erkek herkes zulüm görüyordu. Kadın koğuşunun direnişine dışarıdan destekler de artmıştı. Mahkemelerde, görüşlerde avukatlarımızla ve ailelerimizle konuşmaya çalışıyor, onlardan mücadelemize destek vermelerini istiyorduk.

Bizler orada kişisel kahramanlıklar sergilemiyorduk. Esas gücün birlikte hareket etmekten doğduğunu biliyorduk. Birbirimize o kadar sıkı kenetleniyorduk ki idare bile olanlara şaşırıyordu. Sayım mangasında olsun, havalandırma mangasında olsun, en gerici faşist askerler bile bir zaman sonra bize saygı duyuyorlardı. Ve bize bazıları bunu kendileri ifade ediyordu. Böyle bir ortak tavır ve devrimci duruş karşısında zaman zaman geri adım atıyorlardı. Bu, düşünüyorum da, dünyada eşine az rastlanır bir direnişin öyküsüydü... Bu süreçte haklı davamıza sekte vuran teslimiyetçi insanlar da oldu tabii ki... Teslimiyeti kabullenenler... Kabul etmeyip direnerek mücadele edenler... Orası adeta bir okul gibiydi. Başaranlar... Başaramayanlar... İdare onlara ayrı bir koğuş açtı; adını da 'cici kızlar koğuşu' koydu. Onlara, şartları bize oranla oldukça rahat, imkanları daha bol bir yaşam sundu. Bizleri ise, zorlu amansız koşullar, acımasız dayatmalar bekliyordu. Saflar belirlenmiş, yollar ayrılmıştı.

Hukukun terazisi zulümden yanaydı. Her geçen gün baskının ve zorbalığın dozu artırılıyordu. O dönemin psikopat cezaevi müdürü RACİ TETİK, koğuş taramıştı silahıyla... Halkları katleden güçlü bir orduları, modern silahları, militarist güçleri, işkencecileriyle devrimci güçleri sindirmeye çalışıyorlardı. Ama bizim gücümüzü, direnişimizi, bizi zafere ulaştıran ve ulaştır-

cak olan şeyin sınıf bilincinden geldiğini bilmiyorlardı. Bizi tek bir yumruk tek bir yürek yapan şeyin, ezilen halklara ve davamıza inanç olduğunu onlar nereden bilebilirdi ki...

En kötü koşullarda bile sürdürdüğümüz mücadelemiz, birlikteliğimiz, bizlere temiz, dürüst bir kişilik kazandırmıştı. Kolektif yaşamdan çok şey öğrenmiştik. Tahliye olan her arkadaş o kadar zor ayrılıyordu ki... Sanki geride kalanlara ihanet ediyormuş gibi, koğuştan hüüzünle çıkıyordu. Sanki bir aile olmuştuk. Hatta aileden de öte... Öyle bir duygu seli yaşıyordu ki tarifi imkansız... Bu duyguyu yaşamak, hissetmek inanılmaz bir hazdı...

Cürümüm Fatma Pala ile tahliye olduk. Bizi dış nizamiyeye götürdüler. İmzalarımızı attık; kimliklerimizi verip, 'tamam gidebilirsiniz' dediler. Biz şaşkın iki ördek gibi aptal aptal bakıyoruz. Asker sordu: 'Neyi bekliyorsunuz?' Şaşkın bir vaziyette onlara 'bizi kim götüreceksin?' diye sorduk. Askerler gülmeye başladılar. 'Siz kendiniz gideceksiniz, bizimle bir alakanız kalmadı' dediler. Birbirimize baktık şaşkın bir halde... Hâlâ sanıyoruz ki asker bizi mahkemeye götürür gibi yapıp, sonra da koğuşa gideceğiz. Tahliyemize bile sevinemiyoruz. İnanın caddenin karşısına geçip ailelerimizin yanına zor ulaştık.

Tahliye olduktan sonra, kendi aileme bile zor alıştım. Dışarıdaki yaşama adapte olmakta, insanlarla diyalog kurmakta çok zorlanıyordum. Başka arkadaşlar da bunları yaşamıştır. O kadar değişik bir yaşam biçimine alışmışız ki, dışardaki yaşam şekline ayak uyduramıyoruz.

Bir gün bir akrabamın düğününe gittim. Düğün salonundaki eğlence beni o kadar boğmuştu ki, ter döktüm, sıkıntıdan patladım. Sanki o salondaki insanlarla hiç yaşamamışım; hepsi birer yabancı, hiç birini tanımıyorum gibi... Salondaki insanlar üstüme üstüme geliyor gibiydi; adeta boğulmuştum. Hayatımın en zor saatleriydi.

Bitişik Ranzalarda Balık İstifi

Cezaevinde bir dönem tek bir yatakta altı kişi yattığımızı hatırlıyorum. Ranzalar ahşap ve yekpare, uzun kasalar gibi, biz de içinde istiflenmiş balıklar! Sabah uyanırken anonstan kalk komutu, zil sesi... REZZAN KOCA arkadaşımız bana hep 'çok sakın yatıyorsun; uslu bir çocuk gibisin' derdi. Bazı ar-

kadaşlar çok deli yatarlar; bu nedenle de sakin yatanların yanı tercih edilirdi. Yatak az, tutuklu kadın sayısı çoktu...

Kimileri sürekli spor yapar, kimileri sürekli koğuşta volta atar; kimimiz, yaşağımız yoksa eğer, içeriye alınıyorsa gazete, kitap okur, kimimiz de sınavlara çalışırdık. Tiyatro grubu, folklr grupları bile oluşturmuştuk. Bu arada bol bol şamata yapar, grgr geçerdik. şamata grgrın başkahramanları da Hilal, Mühibe, Ayla idi... Meral hocamız bizden yaşça büyük olduğundan, bizim komnmzde, bize sanki bir anne gibi kol kanat gererdi. Byğmzde. O nl 'ocaklar' türküsünü, bıkmadan usanmadan ona syletirdik. Rezzan Koca'nın 'bu yıl benim yeşil bağım kurudu' türküsü bir de... Arkadaşlarımızın her birinin güzel söylediği türküler ve marşlar vardı: Dayak faslından sonra türküler söyler, hâlâylar çekerdik.

Kendimize orada çok farklı bir yaşam biçimi yaratmıştuk. O yaşamdan ayrılınca, zannediyorsun ki senin ailen orada kaldı... Bir paran, bir yarın orada... Bunları anlatmak, ifade etmek o kadar zor ki... O kadar yetersiz kalıyor ki... Yaşamak gerek... Anlatılmaz yaşanır denir ya hani...

MAMAK'A CUNTA ERKEN GELDİ

Gülperi Kaya

28 Ağustos sabahı güzel bir güne merhaba demiş, ardından cezaevinin günlük telaşını yaşamaya başlamıştık. Kahvaltı, sayım, gazete okuma, kantinden alınacakların listesini hazırlama, havalandırmaya çıkma hazırlığı ya da havalandırmaya çıkan erkek arkadaşlarımızla pencereden görüşme... Bütün bunları hazırlama telaşı içindeyken birden zemin koğuşlarının hepsinin havalandırmaya çıkmasını bildiren seslerle kendimize geldik. Askerler bağırıyor, havalandırmadaki arkadaşları vahşice dövüyor, yerlere yatırıp üzerlerinde tepiniyorlardı. O gün saatlerce arkadaşlarımıza atılan dayak seslerini dinlemiştik. Biz arada bir olup bitenleri pencereden izlemeye çalıştıkça pencere-
lere coplarla vurup 'sıra sizlere de geliyor orospular' diye avazları çıktığı kadar bağırıyorlardı. Topluca dayak atma saatlerce sürmüştü. Akşam olup da örgü yumağı haline getirdiğimiz küçük radyomuzu dinlediğimizde, Mamak Cezaevi'nde tünel bulunduğunu, mahkumların arama yaptırmamak için direndiğini, bir tutuklunun hastaneye kaldırıldığı söyliyordu.

İşte o gün, 28 Ağustos 1980'de Mamak'a cunta gelmişti. Ertesi günden itibaren yemek duası, askeri görevlilerin her dediğine 'emredersin komutanım' yanıtını verme, bütün gün koğuşlarda askeri talim eşliğinde marş ezberleme, Atatürk'ün gençliğe hitabesini okuma süreci başlamıştı. Ya onların dediklerini yapacak ya da direnecektik. 'Sessiz kalmak da direnmektir' diyen arkadaşlara rağmen direnme kararını aldık.

Katliam gibi toplu dayağın ikinci günü karavanaları bizlere taşıtmaya karar vermişler; her koğuştan seçilen iki kişi karavanayı mutfaktan getiriyordu.

Yolda gördüklerimiz toplama kamplarında yapılanlardan farklı değildi. Koğuş aramasında ele geçirilen yazılı ne varsa öbek haline getirilmiş ve yakılmıştı, her yer uçuşan kağıt parçalarıyla doluydu.

Aynı günün akşamı revire iğne vurmak için gittiğimde, zemin koğuşlarında kalan ve ilk mahkemede tahliyesi beklenen, Kayseri Acilciler davasından tutuklu, dört çocuk babası Mustafa Yalçın arkadaşımızın, aldığı darbeler sonucu iç kanamadan öldüğünü öğrenmiştik.

Askeri darbe Mamak'a 28 Ağustos 1980'de, 12 Eylül'den tam iki hafta önce gelmişti. İlk Mamak direnişinin tohumları o günlerde atıldı. Her gün sabah akşam sayımlarda yenilen dayakları, açlık grevlerini, ölüm oruçlarını kapsayan uzun bir süreç başlamıştı artık.

Bizlerin direnmeye başlamasının ardından idare, direniş erkekler kısmına da yayılmasın diye olsa gerek, iki kadın koğuşunu A Blok'tan D Blok'a taşıma kararı verdi. O sıralar tutuklu ünlü politikacılar B Blok'ta kalıyordu. D Blok'a taşındıktan sonra bir gün, görevli Çavuş tarafından bahçeye çıkarıldık. Çavuş 'emret komutanım' diyenler ayrılın dedi ve bir grup tutuklu bizim saflardan ayrıldı. Geriye demeyenler kalmıştık. Çavuş, 'ben size söyletmesini bilirim' diyerek sırayla bizlerin avuç içlerine copla vuruyordu. Vurduğu arkadaş da düşüp bayılıyordu. Sıra bana geldiğinde ilk copta yıldızları saymış ve fenalaşmıştım. Birkaç arkadaşımızın daha fenalaşmasından korkan çavuş, dayak atmaya ara vermişti. Sonradan öğrendiğimize göre içinde çelik mil olan coplarla dayak yemiş, bu yüzden fenalaşmıştık. Ellerimizi kontrol ettiğimizde avuç içlerimizde dayak yediğimizin hiçbir belirtisi yoktu, ama ellerimizin üstü mosmordu. O gün farklı coplardan dayak yemenin farkını da görmüş olduk.

Mamak Cezaevi'nde koğuşlardaki mahkumlara ateş açıldığı ileri sürüldü

ANKARA, AA Mamak Askeri cezaevinde hükümlü ve tutukluların bulunduğu bazı koğuşlara dün sabahın erken saatlerinde ateş açıldığı ve bu nedenle görüşe çıkmayan mahkum ziyaretçilerinin bir sözcü heyet oluşturarak CHP'ye başvurduğu bildirilmiştir.

CHP Genel Merkezinde, Genel

Başkan Bülent Ecevit, Genel Sekreter Mustafa Üstündağ ve Yönetim Kurulu üyeleriyle görüşen heyet dilekçelerinde, "Mahkumlarla görüşen kadın görüşünün de tartaklandığını" ileri sürmüşler, Mamak Cezaevi Müdür Yardımcısı da, "Sıkıyönetim Komutanlığı şikayeti soruşturup doğrusa gerekeni yapar" demiştir.

Bana Yol Göründü

16 Nisan 1981 günü 2 yıllıkta en üst katta kalıyoruz. Mamak A Blok'tan alt zemine getirilip yediğimiz toplu dayaktan sonra üst katlara dağıtıldık. Koğuşta eskilerden sadece ben ve Meral (Bekar) aynı koğuştayız. O gün ikinci vakti bir genç kız getirildi koğuşumuza... Politik olmadığını söyledi; nişanlısı silahtan alınmış, kızı da alıp getirmişler. Kızcağız ağlıyor, Meral'le ben tesselli ediyoruz. Kız benim yatağımı gördü ve 'bu yatak kimin?' diye sordu, 'benim' diye yanıtladım. Ben o tarihte en kıdemli tutuklu olduğum için yatağım bayağı düzgün ve süslüydü. Ranzama misafirlğe davet ettim. Meral'le birlikte geldiler. Misafirim bizlere sigara ikram etti. Meral sigara kullanıyor, ben kullanmıyorum. Ben kullanmadığımı söyledim, ısrar edince yaktım. Sigaram yarım yandı, Meral'e gösterdim: 'Bana yol göründü, ben tahliye oluyorum' dedim. Meral de bana, ben ne zaman tahliye olursam sen de o zaman tahliye olursun diye takıldı. O sırada 3 yılı geçkin süredir tutukluyum. Neyse, ertesi gün sabah kahvaltımızı yaptık ve ben bir an önce dişlerimi fırçalamak için tuvaletlere yöneldim. O sıralar günde en az 8-9 kez diş fırçalıyorum. Dişimi fırçalarken, dışarıdan sevinç sesleri yükseldi. Kızlar nasıl çığlık atıyor, anlatmam mümkün değil. Sesler tuvalete doğru yaklaştı, ben de kendi kendime yine yeni gelenlerden tahliye var diye düşünürken, bir de baktım ki başlarında Meral, bütün arkadaşlar tuvalete doluştular. Meral bana 'Gülperi, sana bir şey diyeceğim ama sakın heyecanlanma...' dedi. ('Tansiyon sorunun vardı, halen de var.) Ben de 'şayet şaka yapıyorsanız hiç havamda değilim' dedim. Beni kadın polisin yanına götürdüler. Kadın bağıyor: 'Çabuk hazırlan... Mahkemeye gidenlerle birlikte gideceksin, tahliye oldun.' Ben şaşkın bir vaziyette dondum kaldım. Beni Meral ve Sıdika giydirdi; Ankara'da hiç tanıdığım olmadığı için ikisi de elime ailelerinin adresini tutuşturup, beni aceleyle doğru dürüst vedalaşamadan yolcu ettiler. Yani bana Özgürlük şarkısı da söylenemedi. Yani bir gün önce yaptığım şaka gerçeğe dönüşmüştü; tahliye olmayı hiç beklemediğim bir zamanda... Ve Mamak dış nizamiyeden çıkarken işlemleri yapan orta yaşlı görevli bana bakıp, 'ne zamandır içeridesin?' dedi. Verdiğim cevaptan sonra, 'Bir süre aynaya bakmazsan iyi edersin. Güneşsizlikten rengin bir garip olmuş' dedi.

Tahliye olduktan sonra uzun bir süre ince belli cam bardakta çay ieme-
dim, patates kızartması yiyemedim. Arkadaşlarım ierdeydi ve içerde en çok
özlediğimiz şeyler bunlardı çünkü...

HASAN ASKER ÖZMEN

Birgül Kaya



1 Ekim 1980'i 2 Ekim'e bağlayan bir sonbahar gecesi... Kapı korkunç bir gürültüyle çalınıyor. Abim kapıya gidip, 'Kim o?' diye sesleniyor:

'Aç kaprı... Polis. . !'

Ellerinde silahlarıyla polisler doluşuyor içeriye... Hepimiz ayaktayız. Kimlik tespiti yaptıktan sonra polis şefi, Hasan Hoca'ya, 'Seninle çok işimiz var, çok şeyi çözeceğiz seninle...' diyor.

'Yanlış adama çattın!' diye cevap veriyor Hasan Hoca...

Polis şefi Enver Göktürk ve çetesi sürekli Hasan'la uğraşılıyor. Hasan'ı ele geçirdikleri için çok mutlu görünüyorlar. Evde

yapılan arama sonrası, Emniyete götürmek üzere bizi evden çıkarıyorlar. Ama işte tam bu sırada elektrikler kesiliyor. Saatlerdir bizi hırpalayan, tartaklayan polislerin ödü kopuyor. Telaşla tekrar eve sokuyorlar bizi.

'Şerefsizler!' diyor şef. 'Bizi burada öldürecekler. Bize tuzak kurdular! Camlara kapılara yaklaşmayın!' deyip, kurşunları namluya sürüyorlar. Telaş ve korku içinde, gün ağarıncaya kadar bekletiyorlar bizi evde... Zaman geç-

tikçe daha da azgınlıyor, hiç bir şekilde kıpırdamamıza, hareket etmemize izin vermiyorlar.

‘Bu ev gözleniyor, değil mi?’ diyor bir polis. ‘Sinyal vereceksiniz.’ Sabahın 5’inde evden çıkarıyorlar bizi. Sokaklar bomboş... Sadece bir çöpçü bize doğru bakıyor. Göz göze geliyoruz sanki...

Bir müddet sonra gözlerimiz bağlandı. Uzun sürmedi DAL’a gelmemiz... Evde başlayan işkence içeri adımımızı atmamızla birlikte daha da amansızlaştı. Her yerden işkence sesleri geliyordu. İnsanların çığlıkları her yeri sarıyordu.

Sistemli bir işkenceye başlamışlardı. Gün boyu hiç ara vermeden işkence yapıyorlardı. Bu seanslarda 5-6 kişi birden işkence yapıyordu. İşkence sırasında sorulan sorulara hepimiz belirli tepkiler gösteriyorduk, ama Hasan Hoca hiç cevap vermiyordu. İşkenceciler çığlık çığlığa, ‘Cevap versene lan. .!’ deyip, yeniden işkenceye başlıyorlardı. Aradan kaç gün geçti bilmiyorum. Kimseyle ilişkimiz yoktu. Yemek de vermedikleri için sabah mı, akşam mı anlayamıyordum.

Yine işkencehanedeydik ve işkenceciler yine çok kalabalıktı. Hiç bitmeyecekti işkence. Üstelik o gün daha da saldırganlardı ve daha da kudurmuşlardı. ‘Konuş lan!’ diyorlardı Hasan Hoca’ya... ‘Ben komünistim, işkencecilerle bir şey söylemem’ dedi Hasan Hoca... ‘Bilmiyorum...’ diyordu bir diğeri, çığlık atıyordu bir başkası. Güçleri yetmemişti işkencecilerin. İstediklerini elde edememişler ve iyice saldırganlaşmışlardı.

Ve birden her şey sustu... Birini sürükleyerek götürdüler. Tüm işkenceciler de yok olmuştu. Koşuşturmalarını duyuyordum, zor nefes alan ve inleyen arkadaşlarımın seslerinin arasında.

Ne kadar süre orada asılı kaldım, bilmiyorum. Sonra alınıp bir hücreye atıldım.

Karşı hücreden, ya da yanımdaki hücreden bir işkencecinin sesi yankılandı: ‘Dilvin, Dilvin, ben senin baban; hani seninle parkta çay içmiştik.’ Dilvin, ‘Defol! Sen benim babam değilsin’ dedi.

Zaman kavramını yitirmiştim. Hücreden alındım; sabah mı, akşam mı bilmiyorum. İşkenceci çok kibar bir şekilde, ‘Seni komutanıma götüreceğim’ dedi. Bir odaya girdik zannedersem... Komutan, ‘Yavrum, sana bir şey sor-

mamız gerekiyor' diye söze başladı. 'Aslında biz kimseye baskı yapmak istemeyiz, ama siz zorluyorsunuz bizi... Efendi efendi anlatsanız, böyle şeyler olmaz' diye devam etti sözlerine. 'Senin nişanlın kalp hastası değil mi?' diye sordu.

Tüm zaman durdu. Evet... Hasan'ı öldürmüşlerdi ve kendilerini akla-maya çalışıyorlardı. Dondum kaldım, kaskatı kesilmiştim. 'Öldürdünüz onu, değil mi? Hasan kalp hastası değildi ve siz onu öldürdünüz' dedim. Onlar bir şeyler söylüyorlardı ama artık ben hiçbir şey duymuyordum. Her şey dönüyordu etrafımda... Çıkardılar oradan beni, başka bir yere yürüdük. 'Bekle' dedi işkenceci. Kapı aralığı ya da bir koridordu beklediğim yer ve çok ama çok soğuktu. Soğuktan mı yoksa biraz önce yaşadıklarımın mı bilmiyorum, dizlerim titriyor, dişlerim takırdıyordu. Ama yine de her şeyi duymaya çalışıyordum.

'Bu olmaz, gösteremeyiz ona' diyordu içerdeki ses, 'öbürünü getirin!'

Kimdi öbürü ve ne göstereceklerdi? Biraz sonra öğrendim; abime göstermişlerdi Hasan'ı... Yanımdan geçerken, 'Hasan'ı öldürmüşler' dedi abim...

Bu arayı hatırlamıyorum... Hücrede yengemin yanıdaydım. Ona söyledim mi, söylemedim mi, onu bile bilmiyorum. Günlerce orada yüzlerce insanın işkencesine tanık olduk. Ve artık yüksek sesle hücrelerdekilere konuşuyordum. Artık işkencecilermiş, işkenceymiş, hiçbir şey umurumda değildi. Bu arada, aynı gün, 5 Ekim 1980'de, ağabeyimin, mahalleden tanıdığı bir polis aracılığıyla, Zeynel Abidin Ceylan ile Hasan Asker Özmen'in katledilişini dışarıya duyurmuş olduğunu öğrendim.

Bu arada Dev Yol operasyonları nedeniyle pek çok kız arkadaş getirili-yordu DAL'a... Bunlardan birine hücrede tecavüz edilmişti. Bu nedenle tüm kadınları garajda etrafı çevrili bir yere koydular; bizi de tabii... Aynı gün beni alıp yeniden götürdüler. Hasan'ın giysilerini gösterdiler. Hasan'ı öldürmüşlerdi ve bunu kabul etmişlerdi. Garaja döndüğümde beni sıkı sıkı saran, ellerimi ellerinin içine alan Dilvin'e, Hasan'ın öldürüldüğünü anlat-tım. Sonrasında, yüksek sesle marş söylediğimiz için işkence gördük. Birkaç gün sonra Emniyet Müdürlüğü'nün 6. katına çıkarıldık. Oradan da Mamak'a sevk edildik.

Her şey çok zordu... Abime ve yengeme günlerce işkence yapılmıştı. Ve bedenimden bir parça kopmuştu. Sevdiğim insanı ve yoldaşımı katletmişlerdi... Hem de işkence ile. . !

Ve Mamak... Ve oradaki siz onurlu kadınlar; en zor günlerimde bana destek olan, benim acılarımı paylaşan, benimle ağlayıp, benimle gülen sizlerle, yoldaşlarıma ve aileme teşekkür ederim...



Bu patikleri Aralık 1981 de Birgül Kaya' nın annesi, Mamak'ın soğugundan korusunlar diye Banu'ya getirmiş.

KADİR MEVLAM VE TEK AYAKKABI

Fusun Aydın

Hayatımın her döneminin fotoğrafları, kokuları ve sesleri var zihnimde... Geçmişim, fotoğrafladığım anlarla, kokularla ve seslerle kodlu belleğimde... Hatırlamama bunlar vesile oluyorlar. Bana acı veren, hatırlamak istemediğim anları da hatırlamak zorunda kalıyorum.

İçinde yaşadığım anda burnuma gelen tanıdık bir koku geçmişimdeki 'anlar'a götürüyor beni... Yatılı lisenin yemekhane kokusu, köyümün elma kokulu evlerinin kokusu ya da yeni doğmuş minnacık bir bebeğin, cüssesiyle ters orantılı bir şekilde evin tümünü kaplayan baygın bir umut kokusu, baba kokusu, anne kokusu, sevgili kokusu... Sanki geçmişteymişim gibi duyumsuyorum kendimi... Tabii ki hiç hatırlamak istemediğim koku işkencehane kokusu... Biraz önce saydıklarım ne kadar insana dair kokularsa, bu da bir o kadar insana uzak olanı...

Bir de sesler tabii ki... Kötü seslerden bahsetmek istemiyorum. Hepimiz biliyoruz. Şimdi, insan sesinin en güzel halinden, türkü söyleyen bir insan sesinden bahsetmek istiyorum. Coşturan, oynatan, ağlatan türküler... Her duygu ve durumu anlatmaya muktedirler. Bazen onların gücü hiçbir şeyle kıyaslanamıyor.

Ayakkabı tekleri de geçmişin fotoğrafladığım nesnelerinden... Ne zaman tek bir ayakkabı görsem, hep bana sahiplerini ve onların yaşadığı kötü şeyleri düşündürüyor. Çünkü benim için olağan olanı bir çift ayakkabının hep bir çift olarak kalması... Eskiseler bile... Anlatacağım şeyi bir anı olarak nitele-

yemiyorum tam olarak... Kokunun, seslerin ve nesnelerin oluşturduğu bir resim bu...

Biz bilmesek de DAL'daki son g nlerimizdi. Yine bilmediğimiz bir sebepten dolayı birden işkenceyi kesmişler ve bizi -kızlar ve erkekler ayrı olarak- topluca hücrelerden uzakta bir yere almışlardı. Tavanı olmayan, alalecele tuğladan örülmüş, iki bölümden oluşan, ağıl gibi bir yerdi... Erkek arkadaşlarla birbirimizi göremiyor, fakat seslerimizi duyabiliyorduk. Gözlerimizi açmıştık. Arkadaşımızın o karanlıkta bile ışıltısını fark ettiğim gözlerinin etrafı mor halkalarla çevriliydi. O ışıltıda, endişeyi, acıyı ve isyanı görebiliyordum. 'Ayakkabısının tekini gördüm gözbağının altından' diyordu. Tek ayakkabı... Diğeri yok... Ne olduğunu hatırlamıyorum ama nişanlısının bir başka eşyasını da göz bağının altından kendisine gösterip ona ait olup olmadığını sormuşlar. Bu, endişesini daha da artırmıştı. Onu kaybedebileceğinin endişesini... Onu rahatlatmaya çalışıyorduk ama yüreğinin  ırpınışını da hepimiz duyabiliyorduk.

Ve o türküyü, o güzelim türküyü, ilk kez onun  ığlığında duydum. Artık gerçeği beklemeye tahammülü kalmamıştı.

'Kadir mevlam senden bir yar isterem
O da bana ölene dek yar ola
Yar ola'

Babam, Ben ve Eşkiya

Babamın  l m n n üzerinden on yıl geçti. Köy enstitüsü mezunu, T S'l  bir  ğretmen... Düzenin değişmesi gerektiğini bilen ama çoğu insan gibi bunun nasıl olacağı konusunda kafası karışık ve tabii ki kendi kızı da dahil hiçbir gencin bu yolda zarar görmesini istemeyen, çocukları ve gençleri seven, onlara inanan bir insan... Ben en küçük evladı idim ve benimle ilgili güzel hayalleri vardı. Liseden sonra ODTÜ'ye girdiğimde hayallerinden biri gerçekleşmişti. Benim devrimci olmam hem onu gururlandırıyor, hem de korkutuyordu. Korkulan oldu ve ben içeri girdim.

 ki yıllığa ilk getirildiğimizde camlar boyalı değildi ve biz rahatça dışarıyı seyredebiliyorduk.  ki yıllığın kısa boylu, tiz sesli bir binbaşısı vardı.  şine gelirken Beşevler'den doğru bakıldığında, tutuklular demirlere asılmış may-

munlar gibi görünüyorlarmış güya ve bu görüntüden rahatsız olmasından dolayı da camları boyatmış!! Bir gün yine dışarıya baktığımda, yoksa arkadaşlar mı haber verdiler hatırlamıyorum, iki yıllığın Ankara'ya bakan tarafında, ağaçların önünde, yüksekçe bir taşın üzerine oturmuş annemle babam... Boyunları her ikisinin de bir tarafa doğru bükük, bizim dışarıyı seyrettiğimiz pencereye doğru bakıyorlardı. Babamın elinde sigara, göstere göstere içiyor. Sigarayı benim ısrarım üzerine bırakmıştı. Şimdi ne yaparsın. Gelmeselerdi keşke diye düşündüm. Fotoğraf biraz Yeşilçamvariydi. Tabii ki konuşamıyorduk. Ben onlara pencereden el sallıyor, onlar ise boyunlarını bükmüşler öylece bana bakıyorlardı. Zaten bir sürü derdim vardı, bir de onların, 'Bize yalan söyledin, bak ne hallere düştük senin yüzünden' der gibi bakışları bana ağır geliyordu. (12 Eylül'den hemen sonra, sınavlarım var diyerek onlara yalan söylemiş, Ankara'ya gelmiştim.) Gerçi bu onların ilk tepkisiydi ve nasıl davranacaklarını ve asıl önemlisi bizim neler yaşadıklarımızı bilmiyorlardı Eğer bilselerdi, kapris yapmaya kalkışmazlardı. Onlar her zaman devrimcilerin yanında olmuşlardı ve onlara güvenip mücadelelerine saygı duymuşladı. Çocukluğumda, Deniz, Yusuf ve Hüseyin'in asıldığı haberi alındığında nasıl bir yas havasının eve çöktüğünü hatırlıyorum. Ama bir gün gelip de benzer şeyleri kendi çocuklarının da yaşayabileceğini hiç düşünmemişlerdi besbelli... Eee, öyle hem şoför yanı, hem beş kuruş olmu-yordu. Adil bir düzen istiyorsak, bedeli ödenecekti. Sıra onlardaydı.

Bir gün bir arkadaşın tahliyesi dolayısıyla koğuşların kapıları açılmış, herkes uğurlamaya çıkmıştı. Gestapo adını taktığımız bir astsubay vardı. O gün nöbetçiydi, o da kata gelmiş, gömleğinin yakasını nerdeyse göbeğine kadar açmış, çirkin yüzü pancar gibi kızarmıştı. Sanırım içkiliydi... O vaziyette dolaşırken, 'Fusun Topçu' kim dedi. Ben de 'benim' dedim. 'Sen şöyle gel bakalım, konuşacaklarım var' dedi ve arkadaşların olduğu sahanlıktan koridora doğru yürüdü. Ben de arkasından gittim. Orada babamın beni görmek için geldiğini, görüş günü olmadığı için ancak mektup ileteceklerini söylediğini, babamın değerli bir öğretmen olduğunu, yıllarca bu memlekete hizmet etmiş bir insana layık bir evlat olmadığımı -bu arada sesinin volümü gittikçe yükseliyordu- onu üzmeye hakkım olmadığını falan bağırmaya başladı. Ben de 'benimle böyle konuşamazsınız' dediğimde, beni yakamdan tutup duvara

çarptı. O arada arkadaşlar olanların farkına varıp 'ne oluyor' 'hop' falan diyerek adamın etrafını sardılar. Adam yalnızdı. Birden etrafı sarılınca, gözlerindeki korku ve şaşkınlığı hiç unutmuyorum. Daha sonra bizleri koğuşlara soktular; askerler geldi bir iki rap rap yapıp akıllarınca gözdağı verip gittiler.

Bu olaydan sonra beni aşağıya, 9. koğuşa indirdiler. Daha sonra arkadaşlarımdan ayrı mahkemeye çağrılınca anladım olanları... Astsubay beni mahkemeye vermişti. Kenan Evren'e, Atatürk'e ve İstiklal Marşı'na hakaretten... Şahitleri de bir kadın polis ve bir de Kürt askerd. Biz bu askere 'Eşkya' ismini takmıştık. Kısa boylu, kara kuru, ama gözleri dost bakan bir askerd. Tahliye olduktan sonra bir duruşma daha oldu ve ben beraat ettim. Kimin sayesinde? Eşkya'nın... Askerlikten terhis olduktan sonra memleketinde savcılığa gidip dilekçe vermiş. Daha önceki şahitlik ifadesinin baskı altında alındığını, olayın böyle olmadığını, benim hakaret falan etmediğimi belirtmiş. Düşünüyorum da, hiç yoktan birkaç yıl yiyebilirdim böyle uyduruk bir davadan... Hatırladıkça umutla dolar içim yeniden... Sevgili Eşkya'nın biraz ürkek, kara gözleri bizlere bakıyor uzaklardan... Arkadaşlar, o üzerine düşeni yaptı bu hikayede... Sıra bizde...

Erdal

Her geçen yıl
daha çok anneyim sana
Sanki,
acıların hepsi sende yüklü
O bebek yüzünle
hücre kapısının önünde...
Sen gittin gideli memleket aynı
bizler daha yaşlı
yürekllerimiz,
kapkara,
dügüm düğüm

acı yüklü birer bomba
nerede
ne zaman
patlayacağı belli olmayan...
Oğullarımız kızlarımız var
senin gibi
hepsi birer gül yaprağı...
Haksız gidişin
hâlâ yüreklerimizin ağır yükü
geceleri ağır uykularımızdan
uyandıran bizi...
Oğlum,
oğullarım...

BİR ÇİFT PIRIL PIRIL GÖZ

Eylem Uzun

Emniyette ne kadar kaldığımı şimdilerde hatırlamıyorum, 12 Eylül'ün ilk günleriydi ve Emniyete her gün onlarca, yüzlerce insan geliyordu. Bir akşam geç saatte çok kalabalık bir grupla bizi Mamak'a getirdiler. Kadın tutuklular olarak bizi kafese koymadan koğuşa gönderdiler. Çünkü kafes alabildiğine doluydu. Onca yaşanan şeyden sonra koğuşa gelince kendi evime, güvenli bir ortama gelmiş gibi hissettiğimi çok iyi hatırlıyorum. Çünkü sevgili arkadaşlarımla arasındaydım. Canım Birgül'üm özenle bana ilk banyomu yaptırmıştı. Aynı zamanda banyo olarak kullandığımız tuvaletlerde buz gibi suyu dökerek keselemiş, sabunlamış ve emniyetin kirinden arındırmıştı beni...

Normalde koğuş kapısı veya mazgalın her zaman büyük bir hışımla açıldığını, sert seslerle emirler yağdığını hatırlıyorum. Bir akşam mazgal daha yumuşak bir şekilde açıldı ve bir asker bir arkadaşımızı çağırdı: Erdal'dan haber getirmişti, parası bitmişmiş. Ona para gönderdik ve o olaydan birkaç gün sonra bize gazeteler her zamanki saatte getirilmedi. Akşamüzeri alabildiğimiz gazetelerden Erdal'ın idamını öğrendik. O korkunç anı dün gibi hâlâ hatırlarım. Hâlâ boğazıma bir şeyler düğümlenir ve gözlerim dolar. Yaşadığım süre boyunca da bu travmayı unutamam.

Görüşlere gider gelirken, lambası dışarıda olan karanlık hücrenin önünden geçerken onu görmeye çalışırdım. Yanlış mı hatırlıyorum yoksa öyle bir hayal mi kurmuşum, bilemiyorum. Sanki o karanlık hücreden dışarıya bakan bir çift pırl pırl göz görüyordum.

Erdal'ın idamından önce mi yoksa sonra mıydı hatırlayamıyorum, yine bir gün koğuş kapısı açıldı ve içeriye bir dolu subay ve askerle birlikte sivil bir kişi veya kişiler girdi. Bize önceden söylenip söylenmediğini de hatırlayamıyorum. Adını söyledi mi söylemedi mi, onu da hatırlayamıyorum. 'Arkadaşlar, ben gazeteciyim, sizlerle görüşmeye geldim, sizi dinlemeye geldim' gibi şeyler söylediğini hatırlıyorum. Fakat biz sanki önceden karar almış gibi sorulan hiçbir soruya cevap vermedik, hiç ama hiç konuşmadık. Hatta sanki yataklarımızın üstünde oturup arkamızı döndük diye hatırlıyorum. Bu kendiliğinden gelişen protestoydu sanki; yaşadıklarımızı seninle paylaşmayacağız der gibiydik adeta... O gazetecinin kim olduğunu hatırlayamıyorum, ama yıllar sonra Mamaklı Kadınlar olarak buluşunca söz konusu gazetecinin Emin Çölaşan olduğuna karar verdik. Çok sonraları, o dönemde Savaş Ay ile birlikte Mamak'ı ziyaret ettiklerini öğrendik. Dolayısıyla Emin Çölaşan olabilir diye düşünüyorum.

Ailelerimiz

Mamak A Blok'tan sonra bizi C Blok'a veya D barakalara taşıdılar. A Blok'a göre biraz daha rahat olduğunu hatırlıyorum. En azından yatak konusunda daha şanslıydık. Bu koğuşlarda ne kadar süreyle kaldığımızı hatırlamıyorum. Kısa bir süre sonra iki yıllığa gittik. Okuldan bozma yeni mekanımız Mamak ile kıyaslandığında çok farklıydı. En azından 'ameli' ve 'nazari eğitim' yoktu, hatta burada kendi içimizde İngilizce, halk oyunları eğitimleri yapıyorduk; spor salonundan bozma koğuşumuzda geçirdiğimiz birkaç aydan sonra bizi üst katlara çıkardılar. Kaldığımız diğer yerlerle kıyaslanınca burası muhteşimdi. İlk gittiğimiz sıralar pencereden dışarıyı seyredebiliyorduk; dışarıdaki hayatı görebiliyorduk. Hatta pencereden görüşe giremeyen dostları, arkadaşları görebiliyorduk. ODTÜ servis otobüslerinin geçişini görebiliyordum. Kendimi o otobüsle okula giderken hayal edebiliyordum. Çok değil, daha altı yedi ay önce ben de o otobüslerdeydim ve şimdi o kadar uzaktı ki bana...

Mamak'taki görüşler tam bir eziyetti, karanlık izbe koridorlardan geçen askerlerin sert ve tehdit dolu bağırmaları eşliğinde yapılan 5 dakikalık görüş hem bizim hem de ailelerimiz için eziyete dönüşüyordu. Burada Ma-

mak'la kıyaslandığında görüşlerimiz çok daha rahattı. Bu görüşlerin birisinde annemle birlikte rahmetli sevgili anneannem gelmişti. Onun ilk torunuydum ve beni çok severdi; 'Runde' diye severdi beni... Benim tutuklanmış olmamı bir türlü hazmedemiyor, kabullenemiyordu. Görüş boyunca sürekli ağladı, tek bir kelime edemedi. Ben ve annem kendimizce ona moral vermeye çalışıyorduk ama nafile, çünkü onun bu hali beni de çok etkilemiş ve ben de kendimi ağlamaktan alıkoyamamıştım. O görüş anneannemle benim karşılıklı ağlaşmamızla bitmişti.

Hâlâ dün kadar canlı yaşadığım bu anı aklıma gelince gözlerime yaşlar hücum eder, boğazıma bir şeyler düğümlenir. Bizler baskıları direkt yaşıyorduk, ama ailelerimiz sanırım çok daha yoğun, çok daha zor yaşıyorlardı. Kendim anne olduktan sonra bu kanaatim daha da güçlendi.

'Jilet'

İki yıllıktan tekrar Mamak'a getirildiğimiz ilk günlerde yine D veya C blokta kalıyorduk. Yanlış hatırlamıyorsam marş söyleyerek yaptığımız eğitimler hâlâ devam ediyordu ama 'sondur komutanım' vb... şeyleri söylemiyorduk veya bir kesimimiz söylemiyordu. İdareye karşı tavır devam ederken kendi içimizde birtakım faaliyetlerimiz devam ediyordu. İlk açlık grevinin hemen öncesiydi. Bir grup arkadaşımız bir tiyatro oyunu çalışıyorlardı. Oyunda İspanya İç Savaşı sırasında tutsak alınan bir devrimcinin direnişi konu ediliyordu. Bir şeyleri teslim etmesi karşılığında tek tek arkadaşları öldürüldüğü halde direnişinden taviz vermeyen bir devrimci... Bu oyunu daha önce TRT'de seyretmiştim. Ve çok etkilenmiştim. Ama orada o devrimci rolünü üstlenen arkadaşın gözyaşları içerisinde, yaşayarak oynamasının yüreğimde bıraktığı iz, bugün gibi aklımda hâlâ...

İlk açlık greviden sonra idare bizi yeniden taşımaya karar verdi. Eşyalarımızı topladık, arabalara bindik ve yine prefabriklerden birisine taşındık. Fakat koğuşlara geldiğimizde bizi bir sürpriz bekliyordu. Arkadaşlarımızın bir kısmı yoktu. İdare binasından tek tek çıkarılırken bir kısım arkadaşımız A Blok'a götürülmek üzere farklı araçlara bindirilmiş. Biz bunun farkında olmamıştık, ancak koğuşlara gittiğimizde fark ettik ki bizi ayırmışlar. Üstelik ortak eşyalarımızın bir kısmı onlarla gitmiş, bir kısmı da bizimle gelmiş. Bö-

lünmeden haberdar olmadığımız için eşyalarımızı da paylaşamamıştık. İdare daha azılı gördüğü bir kısım arkadaşımızı A Blok'a göndermişti. Geldiğimiz blokun sorumlusu Jilet diye adlandırdığımız azılı bir faşist astsubaydı. Bir arkadaşımıza 'yüzünü jiletlerim şimdi senin' demişti. O olaydan sonra adı Jilet kaldı. Bizlere bakışlarındaki kin ve öfkeyi hâlâ bugün gibi hatırlarım. Buraya geldiğimiz günlerden itibaren idarenin dayatmalarına tavır almaya başlamıştık. Bir kısmımız zaten 'sondur komutanım' dememe tavrını çoktan almıştık. Yanlış hatırlamıyorsam askeri marş söylemeyi reddediyorduk. Ancak uygun adım şeklinde değil, epey esneterek yürüyüş yapıyorduk. Dolayısıyla Jilet korkunç bir hiddet ve kinle bize saldırmak için adeta bir fırsat yakaladı. Doğal olarak yoğun dayak ve ceza fasılları başladı. Görüş, kantin ve mektup yasağı da başlamıştı. Direnişimize ilk başladığımız sıralar havalar sıcaktı ve biz sabah çok erken saatten gece geç vakitlere kadar havalandırmada yürüyüp duruyorduk. Dayak faslı da eksik olmuyordu. Öğlen yemeği için koğuşa alınırken esaslı bir sıra dayacağı ile içeri alınıyorduk. Sadece ellerimize değil bedenimizin neresine denk gelirse şiddetle vuruyorlardı. Böyle bir dayak esnasında, üzerinde dizinin epey altında bir etek olan bir arkadaşımız 'ne yapıyorsunuz ya, eteğimi kaldırıyorsunuz' demişti. Bu cümleyi duyan Jilet çılgına döndü. Askerin elinden jopu aldı ve korkunç bir hınçla arkadaşını dövmeye başladı. Bir yandan da 'senin eteğini biz açmadık. Eteğini açmaya tenezzül etmeyiz biz... Sen eteğini dışarıda açtın' gibi şeyler söylüyordu. O yaşına kadar bu terminolojiyi hiç duymamıştım. Hatta o zaman da jiletin ne demek istediğini anlamadım, dışarı çıktıktan çok sonraları anladım. Yine o dayak fasıllarının birinde Jilet, askerin dayak atışını beğenmedi ve askere sunturlu küfürler edip elinden copu aldı. 'Öyle vurulmaz böyle vurulur' diyerek önce askeri bir güzel dövdü sonra da sıradaki arkadaşını... O askerin bakışları hâlâ gözlerimin önündedir. '

'Cici Kızlar Koğuşı'

Sonbahar kışa dönerken havalar da soğumaya başlamıştı ve bizim direnişimiz devam ediyordu. Çok soğuk havalarda yine saatlerce dışarıda tutuluyor, bolca dayak yiyorduk. Coplamalar soğuklarda gerçekten çok daha korkunç oluyordu. Ellerimiz, bedenimiz patlıcan moruna dönüyordu adeta... Aylar-

dır görüş, mektup ve kantin yasağımız vardı. En çok da gazete okuyamamak koyuyordu. Dünya ile hiçbir bağımız yoktu nerdeyse... Dışarı ile tek bağımız gidebilenler için mahkemeler ve avukat görüşleriydi. Ailelerimizden ancak avukatlarımız aracılığı ile haberdar olabiliyorduk. Böyle günlerden birinde idari binanın içerisinden geçip çöp dökerken açık olan televizyondan bir uçak düşme haberine takıldım, ama orada nöbetçi olan kadın polisin fırçasına maruz kaldım ve televizyon keyfim çok kısa sürdü. Ama aylar sonra birkaç dakikalığına da olsa bir televizyon ekranı görmek, başka yerlerde başka bir dünyanın var olduğunu kısa bir süre olsa da görmek çok şaşırtmıştı beni... Bu arada uzun dayak ve ceza fasılları kimi arkadaşlarımızda bir yılgınlık yaratmaya başlamıştı. Detaylarını tam hatırlamıyorum ama idare yeni bir koğuş açmıştı. Yeni gelenler bizim yanımıza değil, bu koğuşa konuluyordu ve ilk andan itibaren kurallar dayatılıyordu. Tam bu sıralar, içimizden birkaç kişi idareye kuralları kabul edeceklerini söyleyip yeni koğuşa geçtiler. Ve böylece cezaevi idaresinin deyimiyle, 'cici kızlar koğuşu' oluştu. İlk sıralar birkaç kişi ile sınırlı olan 'cici kızlar'a her gün aramızdan yeni birileri ekleniyordu. Başta hiç kabullenemediğimiz ve de epey moral bozan bu duruma alışmaya başladık. Mecburen kabullendik. Ama cezaevine yeni gelenlerden de bize katılanlar oluyor, 'cici kızlar koğuşu'na gitmeyip, ısrarla, direnenlerin koğuşlarına gelen arkadaşlarımız oluyordu. Bu da moralimizi düzeltiyordu.

Yine bir akşam Emniyetten gelen bir iki arkadaş kendileriyle birlikte gelen ancak gördüğü işkence sonucu yürüyemeyecek durumda olan bir kişinin idari binada olduğunu söylediler. Adını ve gözaltına alındığı davayı öğrenince hemen anladım kim olduğunu... Okuldan birbirimizi tanıyorduk. Tepecik otobüsü kurşunlandığında, hemen yanında oturan arkadaşı ölmüş, sevgili Meral Gündoğan da faşist kurşunlarıyla ağır yaralanmıştı. Haftalarca okul revirinde yatmak zorunda kaldığı sıralar onu elimden geldiğince ziyaret etmeye çalışıyordum. Bir asker Meral'i koğuşa getirmek için birkaç kişinin gelmesini isteyince hemen fırladım. Büyük bir özlemle sarıldığım sevgili Meral, yaşadığı yoğun acıya rağmen beni görünce sevgi dolu gözlerinin her zamanki ışıltısıyla gülümsüyordu. Onunla dışarı çıktıktan sonra da maceralı bir karşılaşmamız olmuştu.

ANLATTIKLARI, YAŞATTIKLARI, HATIRLATTIKLARI

Dilvin Altınakar Semizer

1980 Aralık sonu veya 1981 Ocak ayıydı. İki Yıllık'taki küçük koğuşumda aylardır yataktan çıkamadan yatıyordum. Ağrılar dayanılmaz bir hale gelmişti ama ağsağıya, revire inmemin bir anlamı da kalmamıştı artık. Revir, yalnızca bir ağrı kesici iğne daha yapıp, alaylı bir şekilde, 'Senin için yapabileceğimiz başka bir şey yok!' denilerek, tekrar yukarıya gönderildiğim bir yerdi benim için. Her gün kullandığım ağrı kesicilerin sayısı artık yirmiyi buluyor, bazen de geçiyordu ve ben, buna rağmen, bir şeylerle uğraşmak ağrımı unutturmaya yetmediği anda, kimsenin bana bakmıyor olmasını dileyerek, yattığım yerden ellerimle dizlerimi dövüyor, bir ağrı kesici daha istememek için kendimle mücadeleyle başlıyordum.

Bazı geceler, ilerleyen saatlerde, nöbet tutan arkadaşın gözleriyle buluşuyordu gözlerim. Nöbetçi, bazen usulca yatağından inip yanıma geliyor, 'Biraz masaj yapayım mı sana?' diyordu. Ve gözlerimden okuyordu o an için hangi çözümün gerekli olduğunu. Eğer o gece nöbetteki kişi Ayten ise, ilk uygulama, şaşmaz ve inatçı bir biçimde, mutlaka önce masaj oluyordu. Yetmediği noktada nöbetçi kalkıp koğuş kapısına vuruyor ve bir yandan da bağıyordu; 'Sihhiye, Sihhiyeee... Dilvin'e iğne lazım!' Bir süre sonra, sıhhiye eri elinde şırıngayla, esneyerek koğuşa giriyor ve beni bir süre daha rahatlatacak olan iğneyi yapıyordu. Ben ise biraz daha kahroluyordum yine herkesi rahatsız ettim diye.

Görüş günlerinde, her hafta uzaklardan yanıma gelen annemin gözleri daha da hüznünlü bakmaya başlamıştı bana. Ben, iki arkadaşımın kollarında, sürünerek görüş bölmesine ilerlerken, uzaktan, ağır ağır gelişime bakan annemin ağlayacak gibi olduğunu hissediyor, yüzümde kocaman bir gülümsemeyle ‘acımıyor ki!’ oyununu oynamaya çalışıyordum. ‘Çok mu kötüsün yavrum?’ diye soruyordu her seferinde annem. Ben, ‘Yooo! Görüyorsun ya, iyiyim. Eh, birazcık ağrı olacak. Normal o kadar. Hem merak etme! Arkadaşlarım bana çok iyi bakıyorlar.’ diyordum. Sonra annem ekliyordu her seferinde: ‘Geçen sefer cezaevi idaresinin bana verdiği reçetede ki tüm ilaçları aldım ve teslim ettim idareye. Ah yavrum, bunların hepsi ağrı kesici ve uyuşturucu. Bunlar seni tedavi etmiyor, uyuşturuyorlar habire. Adamakıllı bir doktora görünmen lazım.’ Ben ise gülüyordum: ‘Aman anneee, boş ver. Beni bu hale onlar getirdi. Şimdi niye tedavi etsinler ki!’ Hemen, arkamda bekleyen ve her konuştuğumuzu dikkatle dinleyen asker giriyordu araya: ‘Sus! Öyle şeyler konuşmak yasak. Bitiririm görüşü bak!’ Çoğu zaman, askere, biraz alaylı, şöyle bir bakıp değiştiriyordum konuyu. Öyle ya, daha konuşacak bir dolu şey vardı o beş dakikada.

O kısacık görüş dakikaları dışarıyla tek bağımızdı ve hepimiz için öylesine önemliydi ki... Ama o gün inatçı bir anımdaysam, dayanamıyor ve dikleniyordum. Bir kez (veya annemin sonradan anlattığına göre daha fazla kez), ‘Tamam, kes artık. Bitti senin görüşün’ diye beni çekştirerek oradan uzaklaştırmaya çalışmışlardı; yürüyemediğimden, kollarımdan tutup sürerken, ben de bir yandan diklenmeye devam etmişim. Cezaevinden çıktıktan sonra, annem, beni götürürlerken bir yandan da birkaç cop vurduklarını ve onun da arkamdan, ‘Vuramazsınız, kızıma vuramazsınız, hem de bu sakat haliyle hiç vuramazsınız!’ diye bağırıldığını, ama subayların yanına gelerek, ‘Çok konuşuyorsunuz. Biraz daha ileri giderseniz sizi de alırız’ dediklerini anlatmıştı. Ama ben bir türlü hatırlayamamıştım görüş sonrası yukarıya çıkarılırken coplandığımı. Belki de görüşün verdiği mutluluktan hiç önemsememişim o sakat halimle yediğim copları...

Bir gün koğuşun kapısı açıldı ve 'Dilvin, revire!' dediler. Şaşırdık önce. Öyle ya, ben artık revire çıkmaya gerek görmüyordum. Kısa bir süre önce karın bölgemde birkaç gün çok büyük bir ağrı yaşayıp, bunları bazı somut başka rahatsızlıklar takip ettiğinde son kez revire inmiş ve cezaevi doktoruna yaşadığım rahatsızlıkları anlatmıştım. Sanki çok sıradan ve önemsiz bir şikâyetim varmış gibi bana umursamaz bir şekilde bakıp, 'Anlattıklarına bakılırsa mide kanaması geçirmişsin. Önemli değil. Aldığın ilaçların yan etkisidir' diyerek beni koğuşuma yollamıştı. Ben de çok önemli(!) bir şey olmadığı sürece bir daha revire gitmeyeceğim demiştim kendi kendime. 'Ama ben revir talebinde bulunmadım ki!' dedim adımı söylediklerinde. Diğer kızlar da dikeldiler başka bir şey mi var acaba diye... Zamansız her çağrı, tekrar işkencehaneye götürüleceğimiz tedirginliği ve şüphesini çağırıştırıyordu hemen. 'Hayır, biliyoruz ama doktor görmek istiyor' dediler ve beni, kollarımdan tutup aşağıya indirdiler.

Revirde, doktorun yanında Yüzbaşı Ataser de vardı. Önce yüzüme baktı uzun uzun ve 'Durumun gittikçe kötüye gidiyor. Farkındasın, değil mi?' diye sordu. 'Tabii ki farkındayım. Ağrıları çeken benim' dedim. Oldukça mağrur bir ifadeyle, 'Seni askeri hastaneye muayeneye göndermeye karar verdim. Kabul mü?' diye sordu. Şaşkınlıkla bakakaldım. Niyetini anlamaya çalışıyordum. Çok mu acınacak bir haldeydim, bana gerçekten yardımcı mı olmak istiyordu, yoksa başka bir art niyet mi vardı? Öylesine bir can pazarından çıkmış, öylesine zalim davranışlar ve eğilimler görmüş ve yaşamıştık ki, doğal olarak güvenemiyordum. Üstelik hâlâ o can pazarının içinde, onların elindeydik. Biraz sessizliğin ardından, 'Düşüneyim.' dedim. Yine, cezaevinden çıktıktan sonra öğrenecektim annemin her hafta ilaçlarımı teslim edip yeni reçeteyi alırken, 'Kızımı bir hastaneye sevk etmek zorundasınız. Eğer ona bir şey olursa, bunun altından ne hukuken ne de vicdanen kalkamazsınız' diye tartıştığını.

Yukarıya çıkıp durumu arkadaşlarıma anlattığımda önce onlar da benim gibi aynı tedirginlikleri ve şüpheleri yaşadılar, ama daha sonra, bu teklifi kabul etmemin uygun olduğu görüşü ağır bastı. Sanıyorum hiç kimse inanmıyordu artık iyileşebileceğime. Bunu gözlerinden okuyordum. Ama en azın-

dan sakatlığının derecesini öğrenebilecektik ve belki de daha sağlıklı bir tedavi önerilecekti. Birden koğuşu bir heyecan dalgası sardı. Hiçbirimiz sağlığım ile ilgili olumlu bir yaklaşım beklemiyorduk karşımızdakilerden. Umut değildi o an hissettiğimiz. Heveslendiğimiz ve hepimizi heyecanlandıran başka bir şey vardı; hastaneye gidip gelirken görecekleirim ve yaşayacaklarım... Tabi zırhlı cezaevi arabasının küçücük penceresinden ne görebileceksin!

Rüyalarım(ız)

O ana kadar, birkaç tahliye dışında, hiç kimse dışarı çıkmamıştı cezaevinden. Dışarı, artık bizim için uzaklarda kalmış, ulaşamayacağımız, yalnızca arada bir rüyalarımızda bizi içine alıp eski günlere götüren, ama şu an bilinmezliklerle dolu bir yerdi. Öylesine garip rüyalar ki bunlar, kimi gün tahliye olduğumuzu, kimi gün dışarı çıkıp biraz dolandıktan sonra geri geldiğimizi, kimi gün ise zaten hiç içeri düşmediğimizi görürdük. Hani sigarayı bırakanlar uzunca bir süre rüyalarında sigara içmeye devam eder ve her içtiğinde derin ve uzun nefesler çeker ya; biz de öylesine derin çekerdik içimize rüyalarımızda dışarısını. İlerleyen aylarda, paylaşımlarımızdan hatırladığım kadarıyla, çoğumuz, rüyalarımızda bile dışarısını pek gör(e)meyecek, rüyalar hep cezaevinde geçiyor olacaktı.

Bir de arada sırada, olanaksızlığını bile bile, ama her zaman büyük bir keyifle, hep birlikte kurduğumuz bir hayalin rüyası konuk olurdu bize uykularımızda. Öylesine bir konuk ki; hep bizi mutlu eder, tatlı ama biraz da buruk bir gülümsemeyle uyandırır bizi uykularımızdan. Ve mutlaka diğerleriyle paylaşırdık bu güzel ziyareti. Adeta ortak rüyamızdı. Rüneyi gören, hemen sevinçle anlatmaya başlardı diğerlerine. 'Biliyor musunuz ne gördüm dün gece rüyamda?' diye başlardı ve coşkuyla devam ederdi: 'Hepimiz içerdeymişiz yine. Birden dışarıdan sesler gelmeye başlıyor. Merakla pencereye koşturuyoruz. Bir de bakıyoruz ki, ne görelim; aşağıdan kitleler halinde insanlar geliyor cezaevine doğru. Bir yandan da bağırıyorlar; devrim oldu, devrim oldu! Meğer devrim olmuş. Sevinç çığlıkları atıyoruz biz de. Cezaevinin kapılarını açıyorlar gelenler. Hepimiz dışarı çıkıyoruz. Dışarıdakilerle sarmaş dolaş oluyoruz. Sonra şehir merkezine doğru koşmaya başlıyoruz gelenlerle

birlikte. ‘ Üç aşağı beş yukarı hep böyle benzer olurdu ortak hayalimizle zihnımızde kurguladığımız bu ‘ortak’ rüyamız... Doğal olarak ben de görürdüm zaman zaman bu rüyayı. Yalnız bir fark vardı; bazen arkadaşlarım o heyecanla koştururken beni unuttur, bense yardımsız yürüyemediğimden koştuşa bir başıma kalır, arkalarından iç sıkıntısı ve biraz da hüüzünle bakardım. Bazen de sanki hiç sakatlanmamışım gibi, yatağımdan fırlar, eski günlerdeki gibi hızla aralarında koştururdum rüyalarımda.

İşte dışarısı bizim için böylesine uzak ve ulaşılması zor bir hayaldi. Her yeni gelene anlattırırđık dışarıda olup biteni ama çoğı zaman inanmakta zorlanırdık. Bu kadar değışmiş olamazdı her şey bu birkaç ay içinde. İnana-mıyor, inanmak istemiyorduk. Oysa hastaneye gidersem, dışarıyı gözleme şansım olacaktı.

Hastaneye gönderilmem düşüncesinde bizi çok heyecanlandıran başka bir şey daha vardı; sevk işlemleri Mamak’tan yapılacaktı. Mamak’ta yapılan ve yaşananlarla ilgili bir sürü haber ortalarda dolaşıyor ama kesin ve detaylı bir bilgiye ulaşamıyorduk. Bildiklerimiz, gizli saklı, şifreli bir biçimde görüş-çülerimizin bize anlattıklarıyla veya onların anlatmaya çalıştıklarından bizim çıkardıklarımızla sınırlıydı. Eğer hastaneye gidersem belki Mamak’tan birile-rine bile rastlayabilirdim. Üstelik oradan taze haberler de getirebilirdim.

Mamak’a son kez Ekim ayında, savcılığa çıkarılmak için götürülmüşütk ve biz kızlar, beklerken, ilerden ‘Her-şey-vatan-için!’, ‘Her-Türk-asker-doğar!’ ve ‘Vatan-sana-canım-feda!’ sesleriyle, saçları kazınmış, başlar önde uygun adım yürüyen erkek arkadaşlarımızın getirildiğini görmüş ve çok büyük bir şaşkınlıkla izlemiştiik. Biz onlara kaş göz işaretleriyle bir şeyler anlatmak, sormak istediğimizde, çoğı bize bakmayıp, başları önde hareketsiz durduklarında ise şaşkınlığımız yerini büyük bir üzüntü ve yürek acısına bırakmıştı. Daha sonraları, biz, İki Yıllık’takilere yabancı olan bu uygulamayı, Mamak’taki kızların da yaşadığını, ama kızların her şeyi uygulamayıp, kısmi bir şekilde direndiklerini duymuştuk. Yine de sağlıklı haber alamıyor ve Mamak’ta tam olarak nelerin yaşandığını bilemiyorduk. Doğal olarak o anda erkek arkadaşlarımızın halini anlamakta zorlanıyorduk.

Hastaneye gidiyorum...

Birkaç gün sonra, hastane için hazırlanmam söylendiğinde, arkadaşlarımın yardımıyla giydim annemin bana ilerde mahkemede giymem için getirdiği ve artık bana iyice bol gelen eteği. Düğüne yollar gibi, özenle hazırladılar beni arkadaşlarım. Üzerime de bir kaban geçirdiler ve kollarımdan tutarak beni aşağıya indirdiler. Yüzbaşı beni bekliyordu aşağıda. Ne büyük bir fedakârlık yaptığını falan anlatmaya kalktı. Gözlerimi diktim gözlerine ve kısarak baktım. Nasıl dik baktıysam, 'Bana öyle bakma! Seni bu hale ben getir-medim' dedi. Sonra kelepçeler takıldı bileklerime ve ben itiraz ettim: 'Yürü-yemem hiç bu kelepçelerle. Çıkarın bunları. Zaten sağımda solumda silahlı askerler var. Bu sürünen bacaklarla ne yapabilirim ki!' Kabul etmediler. İki asker, silahları omuzlarında, kollarıma girdiler ve diğer birkaç silahlı asker de çevremde, beni zırhlı cezaevi arabasına bindirdiler. Şehir içine girmeden, doğrudan Mamak'a yol aldık. Yol boyunca, oturduğum yerden dışarıyı gör-meye çalıştım karşıma düşen küçücük pencereden... Pek bir şey göremiyor-dum ama işte, aylar sonra yine dışarıdaydım! Mamak'ta sevk işlemleri ta-mamlandı ve askeri hastaneye getirildim.

Hastanenin dışında indirdiler beni araçtan ve çevremde silahlarını bana doğrultmuş askerlerle başladım hastane binasına doğru yavaş yavaş ilerle-meye. Yine iki asker kolumdan tutuyordu beni ve ben de kelepçeli ellerim, artık hükmedemediğim sol bacağımın üzerinde, ellerimle bacağımı kaldırıp biraz öne koyuyor, sonra sağ bacağımı solun yanına doğru sürüyordum. Bir yandan da gözlerimle etrafı tanyor, Ankara'nın buz gibi havasını derin nefes-lelerle içime çekiyor, gördüğüm her şeyi zihnime kazımaya çalışıyordum. En ufak bir detayı bile kaçırmak istemiyordum. Gelip geçenler de beni izliyor-du. İlginç bir görüntü olmalıydım onlar için. Silahlı askerlerin ortasında, el-leri kelepçeli, yürüyemeyen, iki askerın kolunda sürüklenen, kırk kiloluk, çe-limsiz, tüm çelimsizliğine ve halsizliğine rağmen başı yukarda, gözleri fıldır fıldır etrafı tarayan, henüz yirmisinde bir genç kız! Beni görenler ne düşünü-yordu? Niye bu halde olduğumu, beni kimlerin, nasıl bu hale getirdiğini an-layabiliyorlar mıydı acaba? Farkında mıydı dışarıdaki insanlar işkence-hanelerde, cezaevlerinde olup bitenlerin? En çok merak ettiğim şeylerden biri de buydu. Bakışlarından tahmin etmeye çalışıyordum düşüncelerini. İn-

anların kimi şaşkınlık, kimi ilgi, kimi acıma, kimi küçümsemeyle bakıyordu. Sıcak gözleri de yakalamak mümkündü.

Sarı Bana...

Birden bir kadının yürüdüğünü fark ettim çok yakınımda. Adımlarını ağırlaştırmış, adeta benim hızımda yürüyor ve bana öylesine sıcak, öylesine güzel bakışlar atıyordu ki, içim ısındı; hemen zihnimde yazdım hikâyesini. O da mutlaka bir mahkûm annesiydi. Ve sanki benim annemdi. Ben de aynı sıcaklıkla ve ısrarla bakıyordum ona. Ve gelip bana sarılmasını istiyordum. Ölesiye istiyordum bunu...

İkinci kez başıma geliyordu bu. Gözaltına alınmadan üç ay önce kaybetmiştik babamı. Bir hafta kadar annemin yanında kalmış, otobüsle Ankara'ya dönüyordum. Çok yorgun, üzgün ve uykusuzdum. İçim acıyarak, 'Babam yok artık' diye düşünüyor, annemi özlüyor, yanımda olmasını istiyordum. Yanımdaki kadınla konuşmaya niyetim yoktu. Ne diyebilirdim ki sorduğu sorulara... 'Benim babam öldü. Cenazesine bile yetişemedim. Son kez göremedim. Ben çok üzgünüm. Konuşmak istemiyorum hiç' mi diyecektim... Gözyaşlarımı kontrol edememekten korkuyordum. Olası bir konuşmayı önlemek için gözlerimi kapattım, gözyaşlarımı içime akıtarak başımı koltuğa yasladım. Annemle yan yana oturuyordum rüyamda. Döndüm, annemin koluna sıkı sıkı sarıldım, başımı yasladım ve kendimi çocukluğumun derin uyuklarına bıraktım. Kaç saat öyle kaldım bilmiyorum ama saatler sonra hâlâ başım annemim kolunda, ellerim ona kenetlenmişti. Gözümü açmak istemiyordum. Açarsam annem de gidecekti sanki. Otobüs durmak için yavaşlar-ken, annemin, sarıldığım kolunu öptüm ve gözlerimi açtım. Yanımda oturan kadın, kıpırdamadan duruyor, şefkatle ama biraz da şaşkın, bana bakıyordu. Benim ellerim hâlâ onun koluna kenetliydi. Utandım, hızla doğruldum, özür diledim, 'Birden uykumda annem sandım zannederim. ' dedim. Sıcacık gülümsedi... 'Hiç önemli değil. O kadar yorgun ve üzgün görünüyordun ki, kaç kere durdu otobüs ama sen kıpırdamadın bile. Ben de seni uyandırmaya kıyamadım' dedi anlayışla... Gözlerine, yumuşacık gülümseyen yüzüne baktım minnetle, teşekkür ettim. Onunla sohbet ederken, silinmemecesine yüreğime, beynime yerleştirdim o güzel yüzü, yaslandığım o anne kolunu...

Hastane bahçesinde ağır adımlarla beni izleyen kadın, bana otobüsteki o anı yaşıyor, kendi kendime 'İşte bu da güzel bir anne... Benim annem gibi... Benim annem!' diye düşünüyor, gelip bana sarılmasını istiyordum.

Hastane binasına yaklaşırken, kadın ansızın hızlandı, merdivenlerin başına gelip durdu, geriye döndü ve benim gelişimi gözlemeye devam etti. Ben merdivenlerden çıkarken, o hâlâ orada duruyordu. Bu sefer ben dönüp dönüp arkaya bakıyor ve içimden her şeyi anlatıyordum ona... Ve sanki o da beni duyuyor ve içinden bana güzel şeyler söylüyordu. Ne ciğerlerime dolan ve iyice zayıflamış, küçülmüş bedenimi donduran Ankara ayazı, ne ellerimdeki kelepçeler, çevremde silahlarını bana doğrultmuş askerler, ne de ölümüne ağrıyan belim, sürünen bacağım... Hiçbiri önemli değildi o anda. Kendimi, bu, sessizce, gözlerle konuşmanın ve anlaşılabilmenin yumuşacık sıcaklığına ve annemin özlediğim kollarına bırakmışım. Dillerimiz lal; konuşan gözlerimiz ve yüreğimizdi. Zihnime kazıdım bu güzel resmi ve çıktık-tan sonra da, yıllarca, Ankara sokaklarında dolaşırken, hep o yüzü bir kez daha görür müyüm acaba diye bakındım durdum etrafıma.

Hastanedeyim

Hastanedeki işlemler uzun sürdü. Filmlerim çekildi ve birkaç doktor muayene etti. Sonuçları beklerken, aşağıda, bodrum katında bir yerlere indirdiler beni. Birkaç odada mahkûmlar vardı elleri yataklarına bağlı. Başlarında ve oda kapısında askerler... Pencere var mıydı odalarda hatırlamıyorum. Beni de hastaneye yatırsalar böyle bir yatağa zincirleyecekler ve başımda 24 saat askerler olacak diye düşündüm, ürperdim. Yatanların yüzlerine baktım kapı aralığından. Tanımıyordum hiçbirini. Gözlerimizle, bakışarak, sanki tanıştık, hal hatır sorduk. İçeri girip konuşmak istedim ama izin verdi mi askerler, hatırlamıyorum.

Filmlerim hazır olunca tekrar yukarıya çıkarıldım ve doktorun odasına alındım. Birkaç doktor vardı odada. Beni muayene eden, 'Durumun çok ciddi. En ufak bir terslikte felç olabilirsiniz. Acilen ameliyat olman gerek' dedi. Biliyordum, bekliyordum bu sonucu. Ne gariptir ki, şaşırmadım. Sanki ben evvelden de sakattım. Kabullenmişim halimi. Dayanılmaz ağrılarım, artık bir başıma kullanamadığım, küçülen, eriyen bedenim, bana bunu çoktan an-

latmıştı zaten. Eğer bir gün ölmez de sağ çıkarsam buralardan, başkalarına çok fazla yük olmadan nasıl sürdürürüm yaşamımı diye planlar yapıyor, yattığım yerden kendimce yaşama sınırsız tutunuyor, yeni beceriler kazanmaya çalışıyordum uzunca bir süredir. Babaannemin sözleri geliyordu hep aklıma: 'İnsanın öğrendiği her şey, koluna taktığı altın bir bileziktir. Bir gün başı dara düşerse, o bileziklerden birini kolundan çıkarıp, kurtarabilir kendini.' Kendisi de kocası haksız yere kurşuna dizilip dört çocuğuyla sürgün yollarına düşünce öyle yapmamış mıydı? Sürgünde on yedi yılı dikiş dikerek geçirmemiş miydi? Benim de vardı altın bileziklerim. On bir yaşından beri konuştuğum ve artık nerdeyse ikinci dilim haline gelen İngilizceme güveniyordum. Yattığım yerden pekâlâ İngilizce dersleri verebilir, çeviriler yapabiliirdim. Üstelik yeni şeyler de öğreniyordum. Yatakta kollarımın altına yastıkları yerleştirerek yaptığım mekik ve iğne oyalarını, örgüleri, etamin işlerini, boş kalan zamanlarımda dışarıda da yapıp onları satarak yaşamımı sürdürrebiliirdim. Neler yaşamış, neler görmüştük biz o güne kadar o kısacık yaşam süreci içerisinde... Bir felç mi yıldıracak beni diye düşünüyor, kendime moral veriyordum. Fazlaca bir beklentim yoktu sağlığımdan. Yalnızca daha az ağrı çekmek istiyordum. Doktora bakıp, 'Tamam' dedim sakince. Askerler ellerimi kelepçeleyip yine kollarıma girdiler ve beni araca bindirip Mamak'a götürdüler.

Ve Mamak... Ve kafesler...

A Blok muydu götürüldüğüm yer, bilemiyorum. Bloklardan birine alındım. Ayakta durmam mümkün değildi. Bir sandalye verildi altına, başıma da bir asker. Beni İki Yıllık'a götürecek bir araç temin etmeye çalışıyor, bulamıyorlardı. Sağa sola telefonlar edildi ama nafile. Araç yoktu! 'Beklesin bakalım biraz, bir çözüm buluruz elbet' dedi subaylardan biri. Ben sandalye üzerinde ağırlar içinde beklerken bir başka subay geldi, beni gördü ve hiddetle bağırdı: 'Kim bu kız ya? Ne işi var bunun burada! Kim bıraktı bunu buraya!' San ki bir köşeye bırakılmış gereksiz bir eşyadan söz ediyordu. Açıkladılar. İki Yıllık'tan olup, hastaneye gönderildiğimi ve şimdi de geç olduğu için beni İki Yıllık'a götürecek bir araç bulamadıklarını. 'Kaldırın bunu buradan! Kafeste beklesin!' dedi ve gitti. Tekrar kollarıma girdi askerler.

İlk kez gördüm içleri insanla dolu Mamak kafeslerini. Kafesler mi daha korkunçtu, dışarıdaki askerler mi? Yoksa kafesin içinde gördüğüm insanların hali mi daha ürkütücüydü? Saçları kazınmış, dayaktan sağı solu şişmiş, morarmış, sinmiş, ürkmüş bir erkek grubuydu o an gördüğüm. Gözlerini karşı duvara dikmişler, sıra halinde, hiç hareketsiz duruyorlardı. Ağlamak geliyordu içimden. Sarsmak onları ve 'Niye böylesiniz, ne oldu sizlere, ne yaptılar, nasıl bu hale geldiniz ?' demek istiyordum. Dışarıdaki askerler ise habire içerdekilere bağınyordu; 'Sakın sağa sola bakma, gözünü oynatma demedim mi lan, kıpırdama lan, konuşmayı sakın düşünme lan... !' Bir yandan da ellerindeki copları demirlere vuruyor, hatta içeri sokarak yakın mesafedekilerin bir yerlerine şiddetle indiriyorlardı. Arada, gözün sağa kaydı, sola kaydı, başını kıpırdattın, burnunu çektin, bize baktın gibi sudan bir bahane yaratıp, ortalarda oturanları da kafesin parmaklıklarına yaklaştırp, acımasızca copluyorlardı. Elllerinde coplar, yüzlerinde 'ben kralım' ifadesi, sınırsız dayak atma yetkisi verilmiş gencecik erlerin gözlerinde parlayan zalim bakışlar beni yalnızca tiksindirmiyor, aynı zamanda alabildiğine üzüyor ve içimi acıtırıyor.

Bir insan nasıl bu hale gelebilirdi eline verilen bir yetkiyle, kaba güçle ve/veya plastik bir copla... İnsan olmanın sınırı nerede başlıyor, nerede ve nasıl bitiyordu! Ve nasıl bu kadar kolay bitiyordu! Nasıl bir ruh haliydi bu... Bazıları için bu kadar kolay mıydı insanlık kisvesinden sıyrılmak? İşkencehanelerde, insanlık dışı işkencelerin altındayken, bunları yapanların insan olamayacağını, olsa olsa her türlü insani duygudan arındırılmış, özel eğitilmiş, yetiştirilmiş birtakım 'yaratıklar' olduğunu düşünür, insan denen varlığa umudumu kaybetmemek için kendimi ikna etmeye çalışırdım. Ya burada, geçici bir dönem için askerliğini yapmak üzere bulunan erlerin geldiği nokta... Üstelik onlar da üstlerinden şiddet görüyordu. Bunun için mi şiddet uygulamak bu kadar kolay kabullenilmişti onlar tarafından? Şiddet, şiddetin mayasıydı. Çocukluğumda askerlikten dönen bazı kişilerin, olayı kabullenebilmek ve büyük bir olasılıkla kendilerini rahatlatmak amacıyla bir üstünün kendini nasıl dövdüğünü, hatta kendisi bir üst rütbeye çıkınca bir altındakini nasıl dövdüğünü kahkahâlâr arasında anlatışı geliyordu aklıma: 'Allah selamet versin... Bizim bir yüzbaşı vardı. Çok iyi bir adamdı. Beni de severdi.

Vurdu mu da oturturdu adamı! Çok güçlüydü. Bir gün beni bir dövdü ki...’ Sonra hep birlikte gülüşler... ‘Hahhahha. .!’ Hep büyük bir şaşkınlıkla izlerdim böylesi askerlik anılarının gülerек anlatılışını. Yaşadıkları utancı hazmetmeye çalıştıklarını düşünür, bu vardıkları noktaya üzüldü, onlara acır, ama ben de içten içe acı çekerdim. Şimdi ya bu askerler? Nasıl bu kadar kolay giymişlerdi zalimin gömleğini! Askerlik bitip de memleketlerine döndüklerinde her şeyden önce kendilerini affedebilecekler miydi? Mamak’ta aslan kafesleri var diye anlatmıştım İki Yıllık’a döndüğümde.

Askerlerin ellerindeki coplar sanki birer kırbaçtı ve zalimce kafesteki aslanları sindirmeye çalışıyorlardı. Zorlukla, sürünerek ben de girdim kafese. Yere oturmak, eğilmek bir ölümdü benim için. Güçlölkle iliştim bana gösterilen yere. Kimse dönüp bana bakmamıştı ama biliyordum: gözlerimiz değmese de birbirine, kafestekiler beni, ben ise merak ve üzüntüyle onları ince liyordum. Bir süre sonra herkesin ayağa kalkmasını istediler. Ben hâlâ otu ruyordum. Eğitim(!) başlayacaktı. ‘Sen de kalk ayağa kız!’ diye bağırdı as kerlerden biri. ‘Kalkmam, kalkmam!’ dedim. ‘Sakat’ dedi gözlerinde biraz da olsa insani bir iz yakaladığım biri. O zaman sen de tekrar edeceksin dedi ler. Ben, şaşkın, şok olmuş vaziyette, kafesteki erkeklerin ayaklarını sert bir şekilde yere vururken çıkarttıkları toz bulutu altında, ‘Ne-mutlu-Türküm- diylene!’, ‘Her-Türk-asker-doğar!’, ‘Vatan-sana-canım-feda!’ sesleri arasında, canlarını vatana feda edişlerini seyrediyor ve onları bu kadar çaresiz(!), ezik(!) gördükçe bağıra bağıra ağlamak istiyordum. Birkaç kez de ‘otur kalk, sağa dön; sola dön’ komutunun ardından yere oturtttular. Ve bana döndü yi ne asker: ‘Hey, kız! Sen! Yaklaş kenara ve elini çıkart kafesten dışarı.’ ‘Ne- den?’ diye sordum. ‘Eğitimde bağırmadın. Uyarmıştım seni’ dedi. Kıpırda madım ve sabit gözlerle gözlerine baktım. Nasıl kabul edilir ki böyle bir şey diye düşünüyordum. Kararlılığım mı yoksa sakatlığım mı onu etkiledi de vazgeçti bilemiyorum. Erkeklerden birine döndü ve ‘Sana kafanı kaldırma demedim mi ulan!’ diye onu kenara çağırdı ve dışarı uzattığı ellerini sırayla copladı. Sağımda oturanın gözlerine bakmaya çalıştım, ‘Selam arkadaş...’ diye fısıldadım, ama cevap vermedi. Yan gözle baktığını hissediyordum ama tepkisiz görünüyordu. Biraz sonra akşam yemeğı saati gelmişti. Sabahtan beri hiçbir şey yememiştim. Bana da bir tahta kaşık verdiler. ‘Aaa, bizim de

çatalımız yok ama en azından demir kaşıklarımız var' diye düşündüm. Her iki kişiye bir küçük tabak bulgur pilavı dağıttılar. Tahta kaşık çok kötü, yıllardır kirli bırakılmış bulaşık gibi kokuyordu ağzıma her yaklaştırdığımda ama yanımdakiyle aynı tabağa kaşık sallıyorduk ve böylece de bulgur pilavını kaşıklarken, arada bir gözlerini yakalayabiliyordum.

İki Yıllık'a Araç Yok...

Saatler ilerliyordu. Beni götürecek araç hâlâ bulunamamıştı. Biraz sonra 'Ben böyle oturamam daha fazla. Belim tutmuyor' dedim, kendimden çok emin bir sesle. Gerçekten de artık betona uzanmak üzereydim ve ağrıdan kıvranıyordum. Subaylardan biri geldi. Ne yapalım diye tartışılar aralarında, İki Yıllık'a telefon açtılar ve çözüm olarak o geceyi Mamak'ta geçirmeme karar verdiler. 'A Blok'a kızların yanına götürün bunu. Sabaha göndeririz yerine' dedi subayın biri. Belli etmemeye çalıştım ama mutluluktan ölecek gibiydim. Eylem, Hilal, Gülveren, Birgül,... ve daha kim bilir kimleri görebilecektim. Doğrudan, onların ağzından dinleyebilecektim Mamak'ta yaşatılanları. Yaşadıkları mekanı görecektim ve bizimkini de onlara anlatacaktım. Başka kim bilir kimler vardı orada! Daha kimler gelmişti acaba? Ve en güzeli hepsine teker teker sarılabilecektim. Onlar da bana... Eminim onlar da çok mutlu olacaktı bu bir gecelik konukluğumla.

Resmini çiziyordum zihnimde Mamak'taki buluşmanın; o resimde Hilal ve Eylem'i gördüm önce. Bir sobanın başında yere eğilmiş, sobayı tutuşturmaya çalışıyorlardı. Beni hemen bir yatağa yatırmışlardı. Yattığım yerden başımı onlara çevirmiş, sevgi ve iç huzuruyla seyrediyordum onları. İşte... Sonunda beraberdik! Sonra, Eylem yatağın yanına, yere diz çöküp, yüzüme bakıyor tüm sıcaklığıyla, Hilal ise gelip ellerimi tutuyordu. Birgül'ün üstünde çiçekli bir pazen elbise, ayaktaında cezaevinde bolca ördüğümüz yün çetiklerden (patiklerden) vardı. Yatağın kenarına ilişiyordu sıcacık. Işıl ışıl parlayan kara gözlerinde gölgelenen gizli hüznü yüreğimde hissediyor, boğazımda bir düğüm, bir kez daha sarılıyorduk. Gülveren geliyordu yanıma, 'Eee partner, anlat bakalım' diyordu dudağında birinci sigarasıyla. Ve daha bir sürü yüz... Ranzalarda bağdaş kurup oturanlar, yataklarından sarkmış bana bakanlar... Kalabalık, sıcacık bir koğuş resmi! Ne çok bakacaktım zih-

nimdeki bu hayali resme daha sonraları da yıllarca. Ve elime fırçayı alıp, bu resmi gerçekten isteyecek, ama her seferinde, 'Olmuyor! Keşke zihnimde canlanan resimleri çizme yeteneğim olsaydı' diyerek bırakacaktım.

Yüzümdeki ifadeye yansıtmamaya çalışıyor ama sevinçten yerimde duramıyordum. Bir an önce yanlarına gitmek istiyordum. Yanımdaki el verdi. Zorlukla kalktım onun yardımıyla. Ellerimi çekerken, sıktım ellerini yavaşça ve gözlerine bakıp 'Sağ ol' dedim. Ses vermedi. Gözler donuktu ama ben içinden akan yaşları seziyordum sanki. Yine içimden ağlamak geldi. Kafesten çıkarıldım ve beni koğuşa götürecek askerleri heyecanla beklerken subaylardan biri gördü beni. 'Bu da kim ya?' dedi şaşkınlıkla. Anlattılar ona da. Eğer kabul görürse, birkaç askerin eşliğinde, jiple götürebileceğini söyledi. Nerden çıktı bu adam tam arkadaşlarımin yanına gidecekken diye düşünüyordum. Maalesef(!) kabul edildi önerisi. Subayı evine bırakmadan önce beni de İki Yıllık'a bırakacaklardı.

Bu kez kelepçesiz konuldum askeri araca; sağımda solumda askerler, önde evine gidecek olan subayla. Gece saat 11 sıralarıydı. 'Kızılay'dan geçelim' dedi subay. Bu, subayın normal yolu muydu, yoksa iyi niyetli biriymi de bana bir ikramda mı bulunuyordu? Anlamaya çalışıyordum. Şehir içinde nereden geçersek geçelim, benim için fark etmezdi. Aylardır küçücük bir koğuşa kapalıyım. Havaya çıkmak, kapalı koridorlarda kısa bir süre için dolanmak, volta atmak demekti İki Yıllık'ta... Ama ben onu da yapamıyordum. Aylar sonra, askeri bir aracın içinde de olsa, dışarıdaydım ve şehri görecekdim. Tepkisiz göründüm ama heyecanlanmıştım. Bir ara, aracı durdurup sigara aldılar. Kızılay'a doğru ilerliyorduk. 'Bak sana şehir turu yaptırıyoruz, özlemişsindir' dedi subay arkasına dönüp.

Bu, Benim Bıraktığım ve Özlediğim Ankara Değildi...

Şehir sessizdi. Herhalde sokağa çıkma yasağı başlamak üzereydi. Fazla insan yoktu ortalıkta. Olanlarsa, etrafına bakmadan, asık bir yüzle, bir şeylerden kaçır veya bir şeylere yetişir gibi hızla yürüyordu. Canı çekilmişti sanki Ankara'nın. Terk edilmiş gibiydi. Hatta terk edilmişlikten de öte bir şeyler vardı; geçmişin izleriydi galiba eksik olan. Duvarlarda ne bir afiş ne de bir yazı kalmıştı. Son ODTÜ servis otobüsüne koştururken her zaman görmeye alı-

şık olduğum kokoreççi ve 'tükürük köfteci' de terk etmişti köşesini. Neredeyse bir tek askeri araçlar ve polis araçları vardı yer yer. Tek ses, tek tük geçen araçların ardında bıraktığı ölümcül sessizlikti. Arada bir duyduğum siren sesleri miydi, yoksa benim kulaklarım mı çınılıyordu bu boşluk duygusunda? Bomboş, terk edilmiş bir mekandı Kızılay ve hüznün kokuyordu. Öyle bir hüznün ki, sanki bir yakınımı kaybetmiştim ve bir yumruk gelip oturmuştu boğazıma. Bu, benim bıraktığım ve özlediğim Ankara değildi. Evet, Ankara zaten özellikle geceleri oldukça sakin bir şehirdi ama en azından sinemalardan, tiyatrolardan çıkmış, duraklara koşturan veya Sakarya'da bir kadeh bir şeyler içmeye giden birileri veya her hallerinden afiştten ya da yazılamadan döndüğü belli olan gençler olurdu bu saatlerde sokaklarda. Sanki biri eline bir silgi almış ve Ankara'ya ruh kazandıran ne kadar ayrıntı varsa hepsini silip atmıştı Ankara resminden. Veya kaba bir el tarafından bütün resmin üzerinden geçilmiş, hüznün rengine boyanmıştı kent! Maltepe'ye doğru ilerlerken gördüm ki, pavyonların ışıkları bile yanmıyordu bu yeni resimde. Elime renkli boya alıp bu resmi tekrardan ışıktandırmak, koşturan insanları, yollardan geçen son otobüsleri, dolmuşları, minibüsleri çizmek, yoldan geçenlerin yüzlerine korku, ürkmüslük değil de kocaman bir gülümseme oturtmak, yeniden yaşam vermek istiyordum Ankara'ya. Bu cansız tablo benden çok uzaktı. Oysa ne çok anılar vardı her köşesinde! İyice hüznülmüştüm. Buğulu bir perdenin ardından bakıyordum sanki. Gözlerim mi dolmuştu yoksa? Gözyaşlarımızı kimseye göstermezdik. Hatta kendimize bile! Bizim tarzımız değildi bu. Bir de Mamak'taki kızları görme fırsatını kaçırmış olmanın hüznü de ağırlaştırıyordu yüreğimin üzerindeki yükü.

Hüznün kollarına bırakmıştım sanki kendimi, araç Ankara caddelerinde ilerlerken. Ama bir de tarif edemediğim bir heyecan duygusu sarıyordu beni. Birden tekrar mutluluğu çağırdım. Bir gün içerisinde neler görmüş, ne çok duygu yaşamıştım ardı ardına. Evet, Mamak'taki kızları görememişim ama aylar sonra şehrin göbeğinden geçiyordum ve bizim kızlara anlatacak ne çok şey birikmişti bir gün içinde. Ne çok duyguyu bir arada yaşamıştım. Ne çok şey yaşamış, ne çok şeyi hatırlamıştım bu 15 saat içinde... Ne kadar uzak ve habersizdik bugün gördüklerimden. Biz, ardımızda bıraktığımız yaşamda nelerin değiştiğini anlamakta zorlanıyor, ülkenin son hali bir 'bilinmez' ola-

rak kalıyordu bizim için. Hepimizin özlemi değil miydi bir gün olsun dışarıdaki yaşama şahitlik etmek...

Bir yandan da bir tanıdığa rastlar mıyım diye etrafa bakınıyordum merakla. Ama diğer yandan da bir huzursuzluk bırakmıyordu peşimi; ya tanıdığım biri beni bu aracın içinde görürse ne düşünür şimdi, diye düşünüyordum. Cezaevinde olmam gereken bir saatte, bir askeri aracın içinde, şehrin ortasından geçiyor olmam, onlarda hiç de hak etmediğim yanlış birtakım çağrışımlar yapar mıydı? 'Ne işi var gecenin bu saatinde, askeri bir aracın içinde Ankara sokaklarında' diye düşünürler miydi? Oysa, olur da benden dolayı birine zarar gelir diye, kendi evim de dahil olmak üzere barındığım hiçbir adresi söyle(ye)mediğim için ne çok işkence görmüş, ne çok dayak yemiştım işkencehanede. Üstelik benim gözlerim kapalıyken yüzleştirildiğim biri, 'Komutanım, okuldan bir arkadaşın evinde kalıyordu ama kim, adını bilmiyorum ben. Ona sorun' diye ısrar ederken... Ne çok kızmış, yalvarmıştım ona içimden: 'Sus artık sus. Kendini yaktın, beni de yakıyorsun. Bari başkalarını yakma!'

Ameliyat Olmayacağım!

Gece yarısına doğru koğuşuma çıkarıldığımda, kızlar meraktan ölmek üzereydi. Yüzlerindeki rahatlama inanılmazdı beni gördüklerinde. Sarıldık birbirimize, sanki aylar süren bir seyahatten dönmüşüm gibi. Emniyete mi götürüldüm acaba diye telaşlanmışlardı. Ben ise ölesiye yorgun ve ağrılıydım. Ama ağzım kulaklarımdaydı. 'Özgürlüğün kokusu' şöyle bir esip geçmişti üzerimden. Öyle çok şey vardı ki anlatacak... Başladım 'dışarıda' bir günün hikâyesini anlatmaya.

Bu arada çoktan kararımı vermiştim. Cezaevindeyken ameliyat olmaya caktım. Ellerim kelepçeli, başımda askerler, penceresiz bir odada ameliyatlđ bir halde bir yatağı zincirli. . ! Ya kim bakacaktı bana o haldeyken? Askerler mi? Ve her şeyden önemlisi, narkoz verildikten sonra bana her şeyi yapabileceklerini düşünüyordum. Hiçbir şekilde güvenmiyordum. Onlar değil miydi beni bu hale getiren? Şimdi niye birden iyiliğimi istesinler ki! İşkencecilerin bağırtıları çınılıyordu kulaklarımda; 'Doğrulama, oturama orospuuu! Doğurama orospuuu! Gör, bak şimdi, bir kurşun sıkıp beynine, seni boş bir

araziye atmaz mıyız?’ Doktorlara da güven(e)miyordum. Yeterince görmemiş miydim Hipokrat yemininin onlar için ne anlam ifade ettiğini...

Ertesi gün, sabah sayımından sonra, yattığım koğuşa geldi yüzbaşı. Muayene sonucundaki yorumu sordu. ‘Ne diyorsun, yaptırayım mı ameliyatını? Bak felç olacaksın yoksa’ dedi. ‘Hayır’ dedim. Şaşırdı. ‘Niye?’ diye sordu. ‘Beni bu hale sizler getirdiniz. Nasıl güvenebilirim ki size?’ dedim. Kızdı, köpürdü. ‘İyilikten anlamıyorsun’ dedi. ‘Sizlerden bir iyilik geleceğine inanmıyorum’ dedim inatla... ‘Ne halin varsa gör!’ diye bağırdı.

Gerçekten iyi niyetli miydi, vicdanını mı rahatlatmaya çalışıyordu, yoksa başka gizli niyetleri mi vardı? Hep bunu düşünüp durdum, acı çektim yıllarca ve kendime kızdım; belki de adam gerçekten insani bir şekilde yaklaşmıştı. Belki de gerçekten, azıcık da olsa, iyi niyetli biriydi! Yoksa ben de mi kaybetmiştim insani duygularımı? O ince sınırın ötesine mi geçmiştim bana ‘iyi niyetle’ yaklaşan birine bu kadar sert verdiğim cevapla?

Yıllar sonra basından öğrenecektik İstanbul’da bir grup siyasi mahkûmun ilaç denemelerinde gizlice kobay olarak kullanıldığını. Ve hep kendi kendime tekrarlayacaktım: ‘İyi ki cevabın hayır oldu Dilvin! İyi ki güvenmedin! İyi ki güvenmedin!’

İki Yıllık’ın Dilsiz Alfabeti

Emniyetten çıktıktan sonra, katil işkenceci Enver Göktürk’ün denetiminde, bir polis otobüsünün içinde, önce Mamak’a götürüldük bir akşam vakti. Enver Göktürk’ü iyi tanımuştım; çünkü fütursuz bir işkenceciydi. İşkencehanedeyken, bazen hücreye girip göz bağımızı kaldırır, kimliğini gözümün içine içine sokarak, ‘Tanı beni! Ben Enver Göktürk... Sizin işkenceciniyim. Sizden korkmuyorum!’ derdi.

Kalabalık bir gruptuk. Bir süre otobüsün içinde bekletildik ve sonunda, ‘Mamak’ta bu kadar kalabalık bir kız grubunu alacak yerimiz kalmadı’ denildiğinden erkekleri orada bıraktılar ve bizi İki Yıllık’a götürmeye karar verdiler. ‘Özel gruba özel muamele!’ diyerek bıraktı bizi Enver Göktürk ve ona eşlik eden kalabalık polis grubu.

İki Yıllık’ın meşhur ‘Hoş geldin dayaağı’ özel olarak uygulandı bize baş işkencecimiz Enver Göktürk’ün özel ricasıyla(!)... Biraz da bu özel ricanın

otkisiyle vücudumuzda morarmadık, şişmedik bir nokta kalmamıştı. Dayanılmazı yiyip, tehditlerini de dinledikten sonra, yukarıya, gözaltı koğuşuna çıkarıldık. Artık herkesten, her şeyden şüphelenir olduğumuzdan, kimilerine sıcaşık sarıldık, kimilerine temkinli yaklaşp gözlemeye başladık.

Ertesi sabah bir grup kadının yataklarının üzerinde oturmuş birtakım seri el hareketleri yaptığını gördüm. Anlamaya çalıştım önce. Ellerine garip garip şekiller veriyor, sık sık parmaklarını şıklatıyor, birbirlerini dürtüyor, arada bir de sessiz kahkahâlâr atıyorlardı. Görüntü oldukça garip ve hatta komikti, ama sanki pek keyifli bir sohbetin içindeydiler!

Yanlarına yaklaştım ve sordum; 'Dilsiz alfabesiyle konuşuyoruz' dediler. Sesli konuşma olanağımız olmadığında, bunun haberleşmek için uygun bir yöntem olduğunu da belirttiler. 'Aaaa! Siz dilsiz alfabesi mi biliyorsunuz? Bana da öğretsenize!' dedim hevesle. Zaten dayaktan her yerimiz, hele hele ellerimiz şiş mi şiş. Hiçbir şey yapacak durumda değiliz! Hemen herkesi sarıldı dilsiz alfabesini öğrenme sevdası.

İlk olarak 'iyiyim' demeyi öğrettiler. 'En gerekli sözcük bu' dediler. Bu, aynı zamanda, en kolay ve en şıkırtılı sözcüktü. Üç tane 'i' harfi olduğundan ve 'i' harfi de sağ işaret parmağını öne uzatıp sol elin parmaklarıyla sağ parmağın ucuna kondurulan bir parmak şıklatmasıyla yapıldığından, seri bir şekilde 'iyiyim' derken arka arkaya 'şıkşıkşık' diye bir ses geliyor ve hepimizi keyiflendiriyordu. Eh, kelime de güzeldi! Birbirimize 'iyiyim' diyebilmekten daha güzel ne olabilirdi!

Yediğimiz coplar nedeniyle davul gibi şişen ellerimizi hareket ettirmekte biraz zorlanıyorduk ama kısa sürede öğrendik biz de tüm harfleri ve başladık aramızda dilsiz alfabesiyle konuşmaya. Bu işi öylesine abarttık ki; 'Hadi siyasi tartışma ve eğitim yapalım dilsiz alfabesiyle' dedik. Her zaman dinleniyor olma şüphesi taşıdığımızdan, öyle uluorta konuşamazdık siyasetle ilgili şeyleri. Ya bir grup olarak bir ranzanın altına doluşacaksın, fısır fısır konuşacaksın, ya da gizli bir dil kullanacaksın. İşte bu dilsiz alfabesi, kısa bir süre içinde hemen hemen hepimizin gizli ortak dili oldu. Konuşmak isteyen sol elinin parmağını iki kez şaklatır, diğerleri de hemen ona dönerdi. Bir süre sonra, 'Marx demiştir ki...' türünden sohbetleri de seri bir şekilde yapmaya başlamıştık.

Cezaevinden çıktıktan sonra gururla(!) duyurdum çevremdekilere benim dilsiz alfabesi bildiğimi ve bizim, orada, dilsiz alfabesi kullanarak derin sohbetlere daldığımızı. Tabi anında öğrenme talepleri geldi ve her seferinde 'En kolay ve en gerekli kelime 'iyiyim'!' deyip başladım öğretmeye. Ve dışarıda da kullanmaya başladık bu alfabeyle. Aşağı indirdiğimiz ellerimizle bu garip hareketleri gizlice yaparak, yabancı kimselere fark ettirmeden neler konuştuk neler... Herkes de, 'Dilvin dilsiz alfabesi biliyor! Bize de öğretiyor' deyip durdu.

Yıllar sonra bulduğum bir dilsiz alfabesini incelerken fark ettim acı(!) gerçeği. Bir kaç harf dışında neredeyse tüm harfler uydurmaydı. Meğer biz dilsiz alfabesiyle değil de, İki Yıllık'ın dilsiz alfabesiyle konuşuyormuşuz. Yine de vefa borcuyla(!) yaşattım bu dili.

Hâlâ zaman zaman, gizli bir şey söylemek istediğimde, eğer karşımdaki kişi bu dili öğrettiklerimden biriyse, ellerime o garip şekilleri verip, gizli şıktılarla anlatırım derdimi ve her seferinde, 31 yılın ardından sevgiyle hatırlarım ranzadan ranzaya yaptığımız o şıktılı sohbetleri ve attığımız sessiz kahkahâları.

Üçleme

Kaçımız yazabildi geçmişte yaşananları? Kim bilir. . ! Kâğıda dökemesek de, elimiz hep yazmak, dilimiz hep aktarmak istedi yaşadıklarımızı, geçip giden uzun yıllar boyunca. Ne zaman düşünsem, anlatsam, yazsam geçmiş zamanı, anıların biri gelir, biri gider ve hep birtakım başlıklarla üşüşür zihnime geçmiş anılarım/anılarım. İçimi en çok acıtanlardan biridir ÜÇLEME diye adlandırdığım anım.

1980'nin 30 Ocağında bir gece vakti almıştık Sinan'ın ölüm haberini. Afişleme sırasında MHP'li bir bakanın koruma polisi tarafından katledilmişti. Haber gelir gelmez ODTÜ yurtlarının önünde toplanmıştık arkadaşlarımızla. Şaşkın, üzgün, öfkeli, beklentili(!) ... Sinan aramızda yoktu artık.

1980 Şubat ayının 2. günü, Sinan'ın kurşunlandığı yerde yapılan bir koran mitingden sonra, akşam haberlerinden öğrenmiştik Erdal'ın yakalandığını ve bundan çok kısa bir süre sonra da idamla yargılanmaya başlandığını. Hep, dernek kapısının önünde, elinde bir avuç çekirdek beklerken geli-

yordu gözümün önüne. Bir avuç çekirdek yerken girişi gözleyen, incecik, küçücük bir lise öğrencisi... Kısa bir süre sonra da, Erdal'ın idam isteminin yasal dayanaktan yoksun olduğunu ifade eden, çok yönlü bir mücadele başlatılmıştı.

Fazla geçmedi. 12 Eylül bulutları üzerimize indikten yaklaşık bir hafta sonra Emniyet'e ve ertesi gün hemen DAL'a alındım, çoğu ODTÜ'lü bir grup arkadaşla. Uzun, yoğun, çeşitli, biteviyeydi işkence seansları. Ölümler de hızlıydı. Önce Zeynel Abidin Ceylan, sonra Hasan Asker Özmen... Onlar da yoktu artık.

İşkencehanede yaşadığımız ölümlerin ardından DAL'daki kızların çoğunun topluca kapatıldığı, 'ağıl' diye adlandırdığımız yerde tanımuştım Rez-zan'ı. İşkenceciler getirip, ortaya baygın bir beden atmışlardı, 'Alın şunu, ayıltın' diye! Başına toplanmış, bir yandan bileklerini ovuyor, bir yandan kalbini dinliyor, nabzını sayıyor, diğer yandan da bir nefes, bir ses almaya çalışıyorduk kaskatı kesilen bedenden. Bir ara tek gözü açıldı ve gülümseyerek bize göz kırptı, tekrar kapandı ve katılaştı beden. O kısacık an bize yetti. Bir-birimizi anladık ve bir süre karşılıklı sürdürdük ayılmama/ ayıltamama oyununu. Sonraları, İki Yıllık'taki küçük koğuşumuzda birlikte kalırken anlatmıştı, isterse kendini nasıl kaskatı kestiğini. O dönemde ben, yaşadığım işkence ve dayaklardan sonra artık yürüyemiyordum ve yatağa bağımlıyım.

Aralık ayının 13. ve 14. günlerinde günlük gazeteler bize verilmedi. Tahmin etmek zor değildi kötü bir şeyler olduğunu, beklenen o kötü ânın geldiğini: Yine de 'belki'ler dönüyordu zihnimizde. Umutsuzluk değil, umuttu her zaman tarzımız. Yürekllerimizdeki küçücük umut kıpırtısına rağmen biliyorduk, anlamıştık: Erdal'ı asmışlardı! Üzüntü, ama yine de metanetle, kendi aramızda söylediğimiz marşlarla karşıladık(!) Erdal'ın gidişini. Erdal da yoktu artık.

İki veya üç gün sonraydı. Gazeteler tekrar ulaşmıştı koğuşlara. Tabii her zamanki gibi, yalnızca cezaevi idaresinin uygun gördükleri! Sabahları kahvaltıdan sonra, havalandırmanın ardından koğuşlara kapatıldığımızda, genelde toplu olarak okurduk gazeteleri. Rahatsızlığım nedeniyle havalandırma, benim için yalnızca iki arkadaşın kolunda götürüldüğüm tuvalet molasıydı. Onun dışında, yemek fasılları dâhil, sürekli yataktaydım. Ben yerimde

sabit olduğumdan, toplantı veya toplu okuma düzeni aldık mı, benim yattığım ranzanın çevresindeki ranzalara doluşurdu arkadaşlar. Genellikle gür sesli bir arkadaş gazeteleri okur, diğerleri de aralara yorumlarını katardı. Okuyanlardan biri de, genellikle, gür sesi ve teatral ifade tarzından dolayı Rezzan olurdu.

O gün Rezzan mıydı gazeteleri okuyan, yoksa bir başkası mı hatırlayamıyorum... Ama benim yıllardır hafızama kazınan sahneye göre Rezzan, yan tarafındaki duvara dayalı ranzanın üst katında, birkaç arkadaşla birlikte bağdaş kurmuş oturuyor ve bir yandan da gazeteyi okuyordu. Diğer arkadaşlar da yine ranzaların üzerinde toplanmış, okunan gazeteyi dinliyor, kimisi de her zamanki gibi bir yandan el işini yapıyordu. Sıra küçük bir habere gelmişti. Haber küçük ama önemliydi. Erdal'ın gidişinin ardından asılan bir protesto pankartı ve o pankartı asarken yakalanan genç ANOD'lularla ilgiliydi. Devam ediyordu haber... Hepimiz nefeslerimizi tutmuş, dikkat kesilmiştik. ANOD, YDGD (Yurtsever Devrimci Gençlik Derneği)'nin orta öğrenim gençlik derneği olduğundan, tanıdık isimler olabilirdi. Kaçarken ayağı kayıp düşen ve geçirdiği ameliyata(!) rağmen hayatını kaybeden genç ANOD'lu Ercan Koca'dan söz ediliyordu. Anlamak zor değildi. Evet... Bir arkadaşımız daha işkencede can vermişti! Rezzan birden durdu, başını kaldırdı ve bizlere baktı. Boğazından bir ses çıktı, 'Ercan Koca! Ama... Ama bu benim kardeşim!' Dondu zaman ve her şey o an... Nefes bile almadan, hepimiz Rezzan'a bakıyorduk. 'O', donduğumuz noktanın merkeziydi. Bütün koğuşun gözleri ondaydı. Kimsede ne bir gözyaşı, ne bir ses, ne de bir çılgılık. Sadece sonsuz bir sessizlik ve saygı... Ercan da yoktu artık.

Şakakları seğiriyor muydu Rezzan'ın, yoksa ben seğiren kendi şakaklarımı, gözlerimi diktiğim Rezzan'da mı görüyordum, bilemiyorum! Belki de, donmuş bedenlerimizde o anki tek hareket, boğazımıza tıkanan yumrukla almaya çalıştığımız nefes ve sıkılan dişlerin gücüyle seğiren şakaklardı. Belki bir de gözyaşlarımızı dışarı akıtmamak için verilen uğraş... Biraz sonra, yattığım yerden Rezzan'ın gözleriyle buluştu gözlerim. 'Bir marş başlatır mısınız?' dedi. Yoksa demedi de ben mi öyle algıladım, öyle okudum gözlerimden. Hangisi diye sormadım, düşünmedim. O kadar çok ölüm karşılıyorduk ki o sıralar... Çoğu işkenceden gidenler! Hep aynı ağıt marşla başlıyordu is-

yanımız gidenin ardından. Müziği ODTÜ'lü arkadaşımız Ümmüşen, sözleri Nihat Behram'a ait olan, 'İşkencede Ölen Yoldaşa Ağıt'tı bu. Sesimi titretmemeye çalışarak, büyük bir zorlukla başladım 'ağıt-marş'a...

'Senin alındaki yara, halkımın yaralarıdır,
Seni kırbaçlayan eller, halkı kırbaçlayanlardır.
Halk da örseliyor beynini sarsan elektrik,
Boynundaki zincir, halkı boğmak istiyor.'

Neredeyse bütün koğuş birlikte söylüyorduk. Gözyaşlarımız, saygımız, sevgimiz, inancımız, isyanımız, o an söylemek istediklerimiz... Her şey, dudaklarımızdan dökülen o marştaydı.

'Alındaki yarandan, boşaldı belki tüm kanın,
Katledildi zalimce direnen o bakışların.
Akar gürül gürül nehirlerin, uğul uğul rüzgârlı dağların
Bak yine inançla çarpıyor yüreğin, ortasında kavganın.'

Son mısra ise, sanki görevimizi hatırlatıyordu bize;

'Yoldaşım işkencede sizin için can verdi, kavgâ sizin içindir!'

Artık marşlar, ağıtlar, hep bir ağızdan, yüksek sesle, birbiri ardına söyleniyordu. Dışarıdan gelen uyarılara, açılan, kapatılan, çarpılan kapı seslerine, askerlerin naralarına ve koşuşturma seslerine aldıran yoktu. Marşlar devam ediyordu. Kimse yerinden kıpırdamamıştı askerler koğuşun kapısına yığıldığında. Koğuştan çıkarılanlar, coplu askerlerce, itile kakıla, çekiştirilerek sayım verilen alana toplandı. Ben kıpırdayamamıştım yattığım yerden. Orada tek başıma ve dayaktan muaf olmak düşüncesi bile bana dokunuyordu ama yardımsız yürüyemiyordum ki. . ! Yüzbaşı seslendi dışarıdan kapıdaki askerlere: 'Kimse kaldı mı içerde?' Asker cevap verdi: 'Sakat kız dışında kimse yok komutanım!' 'Getirin onu da' dedi. Büyük bir memnuniyetle kalktım/kaldırıldım yerimden. Üzerimde pazen geceliğim, ayaklarımda terliğim, askerlerin kolunda arkadaşlarımla yanına kondum. Kim girdi kollarıma, arkadaşları mı, yoksa askerler mi beni tutuyordu ayakta... Yoksa ben mi bulmuştum o gücü kendimde, hatırlamıyorum. Ama 'ayakta durabilmelisin şu an' komutunu tekrar tekrar beynime gönderdiğimi çok net hatırlıyorum. Önce ellerimizden başladılar ve hepimizi evire çevire dövdüler, copladılar. Dövenler yoruldukça, diğer askerler devralıyordu görevi. Bir ara 'sıkıyönetim komutanı/general' adını taktığımız er düştü karşıma. Göz göze geldik.

Copu kaldırdı, olanca hızıyla ama o hızla orantısız, nispeten fazla sert olma-
yan inişler geldi ellerime, kollarıma, boynuma. Bakışlarında eziklik ve çare-
sizlik vardı. Karşımızdakilerden birinde insani bir refleksi görebilmiştim so-
nunda.

Üç gün hava ve görüş yasağı bildirildi tekrar koğuşa kapatılırken ve ihti-
yacımızı gidermemiz için bir peynir tenekesi bırakıldı. Kapı kapanır kapan-
maz toplantı düzenini aldık ve biz de bildirdik kararımızı onlara: 'Üç gün aç-
lık grevi yapıyoruz.'

Bir süre sonra Yaşar Teyze'nin mektubunu okuyordu Rezzan bize yüksek
sesle. Artık o, yalnızca Yaşar Teyzemiz değil, hepimizin annesiydi ve mek-
tupları hepimizydi. Mektupta mı yazıyordu, yoksa Rezzan görüşten sonra
mı aktarmıştı bize Yaşar annenin anlattıklarını... O gün 'Canım nohut isti-
yor' demiş Ercan, annesine... Yoksa nohut değil de kuru fasulye veya bezel-
ye miydi istediği... Evden çıkmadan önce aceleyle yemiş yemeğini. 'Ah be-
nim yavrum!' diyordu Yaşar anne, 'otopsi raporunda yazıyordu hâlâ mide-
sinde duran nohutlar.'

29 yıldan fazla bir zaman geçti üzerinden yaşananların. Ne zaman Aralık
ayı gelse, başlar yüreğim titremeye. Boğazımda bir yumruk ve yıllardır göz-
lerimde hapsettiğim ama engelleyemediğim yaşlarla... Erdal... Sonra Er-
can... Sonra Ocak ayı gelir. Gözlerim hemen arar gazetelerde Sinan'ın ailesi-
nin yıllardır yılmadan verdiği anma ilanını. Bulurum, okurum ve başlarım
bir kez daha sırayı bozmadan saymaya:

30 Ocak Sinan yok artık.

13 Aralık.... .. Erdal yok artık.

15 Aralık... .. Ercan yok artık.

Bu üçlü, artık benim için güneşe gönderdiğimiz ayrılmaz bir bütündür.
Nazım'ın dizeleri cınlar bir yandan kulaklarımda;

'Ölenler dövüşerek öldüler; güneşe gömüldüler.

Vaktimiz yok onların matemini tutmaya!

Akın var güneşe akın,

Güneşi zaptedeceğiz

Güneşin zaptı yakın!'

Yine de ben, her Aralık ve Ocak ayı geldiğinde başımı kaldırır, gökyü-
zünde uzunca bir süredir kış bulutlarının arkasına saklanmış güneşe hüznle

bakırım önce. Sonra gözlerimi yeryüzüne çeviririm. Ve yüreğimin ta derininde hissedirim güneşe gidenlerin matemini...

Bizler Devrimciyiz, Onlar Faşist...

Artık cezaevi evimiz haline geldiğinden, ama bu evde yapabileceğimiz şeyler sınırlı ve çoğu da yasaklı olduğundan, daha neler yapabiliriz de günlerimizi daha verimli, üretken geçirebiliriz sorusunun tartışıldığı bir günde, yattığım yerden katkı sunabileceğim bir öneri getirdim arkadaşlarıma: 'İsterseniz ben size İngilizce öğretebilirim.'

Kimi heyecanla, kimi de biraz isteksiz karşıladı bu öneriyi. Ama ileride, bir gün dışarı çıktığımızda, hele de bir gün devrim olduğunda, yabancı dil bilmenin bizim için ne kadar gerekli ve önemli olduğunu ballandıra ballandıra anlatınca, en isteksizler bile heveslendi birden. Ertesi gün sabah havalandırmasından sonra koğuşlara kapatıldığımızda ve toplu gazete okuma saati bitince, benim yatağımın çevresinde toplanıp ilk derse başlamak üzere sözleştik.

Öğretmen değildim tabii ama ortaokul yıllarımdan beri sürekli olarak, kim isterse İngilizce dersi verdiğimden, az çok deneyim sahibiydim bu işte. Tabii bu arada, kimileri hiç bilmiyor, kimileriye biraz İngilizce biliyor... Yani herkesi derse çekecek bir metot izlemek zorundayım. Hemen kendime bir ders planı hazırladım. Sabah havalandırmasından sonra koğuş kapısı kapatıldığında, ellerinde birer defterle geldi yanıma yeni öğrencilerim. Yatağımın kenarındaki ranzalarda yerlerini aldılar ve ben yattığım yerde, onlar yataklara bağdaş kurmuş halde başladık derse.

Kendim nasıl öğrendiysem, aynı şekilde öğretmeye çalışıyordum. Temel cümleler ve yapıları veriyor, sonra 'Repeat after me!' ('Benden sonra tekrarlaysın!') diyordum ve herkes benim arkamdan yüksek sesle tekrarlamaya başlıyordu cümleleri. Ve birden, kısa bir süre için olsa da, okuldan bozma cezaevimiz yeniden bir okula, koğuşumuz ise bir sınıfa dönüşüyordu. Tabii bu demir parmaklıklar içindeki okulda öğretmen yatakta yatıyor, öğrenciler de çevre yataklarda rengârenk oturuyordu. Eh... Teneffüs de olmadığına göre blok ders yapıyorduk habire. Arada bir, koğuşumuzun devrimci halk ozanı sevgili Müzeyyen gizlice elişini yaparken bana yakalanıyor ve hemen uyarı-

yordum; 'Müzeyyeeen, bırak ama işini. Sınıfın ciddiyeti kalmıyor. Hem sen İngilizceyi hiç bilmeyenlersin. Daha dikkatli olmalısın. ' O ise gayet ciddi savunuyordu kendini: 'Yok bacı... Merak etme sen. Ben hem işimi yapıyorum, hem de senin arkandan 'repeat' yapıyorum. '

Biz bu şekilde derslere devam ederken, bir gün baktım ki derse ilgi iyice azaldı. Neredeyse uyuyacak herkes. Hemen içeriğini değiştirdim konunun ve 'Haydi farklı kelimelerle cümle çekimi yapıp, tekrarlayalım bu gün. ' dedim ve 'We are revolutioners. We are in prison now', yani 'Bizler devrimciyiz. Şu anda cezaevindeyiz' diyerek başladım. Birden gözleri parladı herkesin. Ve sonra tüm kişi zamirleri için çektik bu cümleyi hep bir ağızdan: 'I am a revolutioner. I am in prison now. You are a revolutioner. You are in prison now. She is a revolutioner....' Bir keyif dalgası sardı koğuşu. Ben, 'Benden sonra tekrarlayın!' dedikçe, herkes İngilizce olarak bağırıyor: 'Biz devrimciyiz!' Sonra hep birlikte ellerimizi kapıya doğru sallayıp, sanki dışarıdaki birilerini işaret eder gibi keyifle bağırıyoruz: 'They are fascists. ' Yani, 'Onlar faşist.' Kahkahâlâr yükseliyor koğuşumuzdan. Doya doya bağırıyoruz İngilizce olarak, 'Biz devrimciyiz, onlar faşist!' diye. Tabii ne subaylardan ne de polislerden hiçbir müdahale gelmiyor. Belli ki anlamıyorlar ne dediğimizi. Ama biz rahatlıyoruz böyle bağırarak.



Dört kişisi hakkında ölüm cezası istenen yasa dışı Halkın Kurtuluşu ile ilgili davaya dön bağlandı. Dönük duruşmaya rahatlar olan sanıklardan Fatma Dirvin Altınaker sedyeyle getirildi.

Ders bitiminde birkaç arkadaş geldi yanıma ve o günkü dersin çok güzel geçtiğini, sanki devrim olmuş da devrimci okullarda eğitim görüyormuşuz gibi hissettiklerini söylediler. Daha sonraki derslerde de verdim bu türden bizi keyiflendirecek kelimeleri ve içine sosyalizm, komünizm, özgürlük, mücadele... gibi kelimelerin yerleştirildiği cümle yapılarını. Ama ne zaman ki derse ilgi düşerse, hep aynı numarayı çektim dersler sırasında ve hep bir ağızdan, 'Biz devrimciyiz. Onlar faşist!' diye bağırıp durduk kahkahâlar arasında.

Enver Göktürk... Unutmadım Ne Seni, Ne de Diğer İşkencecileri!

İşkencecilerin en azılılarından biriydi o ve belki de yüzünü en net gördüğüm, kimliğini en net bildiğim tek işkenceci... DAL'da, gözlerimiz sürekli bağhyken, yüzünü bizlere açıkça göstermekten zerrece çekinmeyen tek kişi!

Aslında bir de Kemal Yazıcıoğlu vardı yüzü hafızama kazınan. Kahverengi takım elbisesi, pırl pırl parlayan boyalı ayakkabılarıyla... Burnuma kazınan ve 'bok, sidik, kan, ter, irin, nem, pislik... karışımı bir koku' diye tanımladığımız işkencehane kokusuna inat, varlığını ispat etmek istercesine süründüğü parfüm kokusuyla ve tıslayan gözleriyle girerdi, yüzlerce insanın üst üste, yara bere içinde tıkıldığı mekana. DAL denilen işkence merkezine götürülmeden önce, Emniyet'in 6. katında bulunduğum o altı-yedi saat boyunca sık sık gelmişti yanıma. Elini ağır ağır cebine sokup, cebinden çıkardığı listedeki isimleri okuması ve arkasına taktığı gencecik insanları aramızdan alıp götürmesi gelir hep gözlerimin önüne. Yanımdakilerden biri, kulağıma eğilip, 'Bu Kemal Yazıcıoğlu. Buradan aldıklarını bir bilinmeze götürüyor' demişti. Çok geçmeden, benim de adımı okumuş, yoldan birlikte alındığım kalabalık bir grupla beni de, o götürmüştü 'bilinmez' dediğimiz yere. Arabaya bindirilir bindirilmez, gözlerimiz eski pankart bezleriyle kapatıldığından, bir daha görememiştim onu ama kokusunu sık sık duymuştum.

Yıllar sonra, adını televizyonda duyduğumda, elimdeki işi bırakıp hemen izlemeye koşmuştum. Büyük, başarılı insan, bilmem hangi şehrin vefakâr, cefakâr valisi Kemal Yazıcıoğlu'ndan söz ediyordu haber. Ekranda yüzünü görür görmez, istemsiz bir şekilde, acı çeker gibi inlemeye başlamış, dakika-

larca, 'Bu o, bu o... Bu bizim işkencecimiz!' diye bağırması, evin içinde bir o yana, bir bu yana seğırtmiş, midemden yükselenleri zorlukla tutmuştum. Her ne kadar yumuşak bakmaya çalışırsa çalışsın, gözleri hâlâ tıslıyordu.

Enver Göktürk ise bir başka pervasızlığıyla kazınmıştı zihnime. Bu kadar fütursuz olmasaydı, belki tanımayacaktım o işkenceci yüzü. Ama pervasızdı... Yüzsüzdü... Sanki zevk alıyordu onu tanımamızdan... Gurur duyuyordu yaptığı işle... DAL'da bizi attıkları hücreye gelip, gözbağlarımızı eliyle alımıza ittirip, cebinden çıkardığı kimliğini gözümüze gözümüze sokuyor, 'Ben Enver Göktürk. Sizin işkencecinizim. Tanıyın, unutmayın beni. Sizden korkmuyorum.' diyordu. Birlikte alındığım arkadaşlardan biri, soyadları aynı olduğu için ona özel işkence yaptığını ve bunu çekinmeden ifade ettiğini anlatmıştı bana. Dikkatle bakıyordum ben de ona ve bu karanlık bakışlı yüzü hafızama kazıyordum. Düşünüyordum hep: 'Bu adam buradan çıktığında, evine gittiğinde, nasıl bakıyor acaba karısının ve çocuklarının yüzüne? Yaptığı insanlık dışı işle bu kadar gururlanmak, hangi ruh haliyle mümkündür acaba? Gerçekten hiç mi tiksiniyor, korkmuyordu yaptığı işten?'

Evet... Gerçekten de zevkle yapıyordu bu işi! Belki de aldığı bu hazla daha da karanlık bir çukura düşmüştü gözleri. Zalim kelimesi yetmiyordu ne bu yüzü, ne bu sesi, ne bu bakışı anlatmaya, onu tanımlamaya. O da bütün işkenceciler gibi, benim gözümde anlaşılmaz, tarifi imkansız, garip bir 'yaratık'tı.

Daha sonra DAL'da, ağıl diye adlandırdığımız yere kapatıldığımızda, Birgül anlatmıştı o yaratığın onları evden nasıl aldığını ve nişanlısı Hasan Asker Özmen'e nasıl zalimce işkence yaptığını. Birbirimize yaslanarak, fısıltıyla konuşmuştuk: 'Çok işkence yaptılar. Seslerini duydum. Hep ölümle tehdit ediyordu onu. Ama ne zamandır duyamadım sesini. Biliyorum... Onu öldürecekler' diyor ve endişeyle ekliyordu: 'Yoksa öldürdüler mi dersin?' Nişanlısının ölüm haberini aldıktan sonra, 'Katil! O öldürdü Hasan Hoca'yı...' demişti. Ellerimiz sınıksız kenetli, yüreklerimizle sarmıştık birbirimizi.

Yıllarca gitmedi gözümün önünden. Ne zaman, 'Şu sılanın gülden yüzü...' veya 'Bir ceket isterem, beli dar ola...' şarkısını söylesem, aklıma geldi

o ve Birgül. O kocaman açılmış, kara, parlak gözlerine düşmüş zamansız ölümün gölgesiyle, oturduğu yerde sallanarak, işkencede katledilen nişanlısının ardından, 'Kadir mevlam senden bir yar isterem, o da bana ölene dek yar ola...' diye şarkı söyleyen direngen arkadaşım Birgül'ün sesi çınladı kulaklarımda. 'Ahhh Birgül, ahhh. . !' diye ağlayarak sürdürdüm şarkıyı. Ve her seferinde, 'Enver Göktürk öldürdü onun nişanlısını. Nasıl da dirençle karşılamıştı acı haberi o genç yaşına rağmen' diyerek, yüreğimde Birgül'ün acı hatırası ve özlemiyle sessizliğe büründüm bir süre. O sessizlikte biraz daha büyüdü hıncım bu fütursuz işkenceciye. Ve o gün, hücremize geldiğinde tüküremediğim yüze, hayalimde tükürdüm tiksintiyle.

O ne yalnızca Hasan Asker Özmen'in katili, ne de yalnızca bizim işkencecimizdi. Binlerce devrimci geçmişti onun tezgâhlarından ve çok ah almıştı. 'Böyle bir yaratık, insan diye dolaşamaz aramızda!' diye düşünüyordum her hatırladığımda ve her seferinde yemin ediyordum kendi kendime: 'Bir gün bu yaratık karşıma çıkarsa, o yüze tüküreceğim. Tanıdım seni. Sen işkenceci katil Enver Göktürk'sün diyeceğim.'

Net olarak ne zamandı hatırlamıyorum ama birkaç yıl sonra karşıma çıktı bu yüz. Hem de çok dramatik ve hatta ironik(!) bir şekilde. Bir gün, okuduğum gazetenin ilk sayfasında gördüğüm fotoğraflı bir haber çekti dikkatimi. 'Polis komiserinin hazin sonu!' gibi bir başlık vardı sanıyorum. Ben bu yüzü bir yerden tanıyordum. Evet, oydu. Bu, Enver Göktürk'tü! Habere göre, işkence yaptıklarından biri kıstırmıştı onu, arkadaşının kuyumcu dükkanında ve 'Heeey Enver Göktürk! Ben de seni tanıyorum ve senden korkmuyorum' dedikten sonra sıkılmıştı kurşunları. Tam böyle mi yazıyordu, hatırlamıyorum ama dilden dile böyle dolaşmıştı sonraları. Kuyumcu tezgâhının üstüne düşmüştü sırtüstü; kanlar içinde... Kanları yayılmıştı tezgâha. Cansız yatan o bedenle tezat içinde parlıyordu tezgâhtaki değerli mücevherler; altınlar, bilezikler, yüzükler...

İstemsiz bir şekilde derin bir 'ohh' çıktı dudaklarımdan. Kendime verdiğim sözü tuttum ve tükürdüm o yüze. Ve sevindim; çok sevindim bu ölümüne. Yaşantımda ilk kez sevindirmişti bir ölüm haberi beni. Kendimi tanıyamıyordum. Benim gibi duygusal bir insan nasıl olur da, bir işkenceci bile olsa, bir ölüm karşısında bu kadar mutlu olabilir diye kızıyordum kendime. 'Ben

de mi onlar gibi zalimleştim yoksa?’ diye dūřünüyordum. Sevinçle attığım kahkahâlar, yerini hıçkırıklara bıraktı az sonra.

Acı ve vicdan azabı çektim bu istemsiz sevincim nedeniyle. ‘Ben bu deği-
lim. Ben onlar gibi zalim olamam. Bana ne yaptı bu insanlar? Ben de o za-
limlere mi benzedim bu mutluluęumla?’ diye dūřündüm durdum yıllarca.
Kim ne derse desin, ikna olamadım; o anki tepkilerimin çok insani duygular
olduğuna kendimi inandıramadım. Aklımın bir köşesinde kaldı hep o zalim
işkenceci yüz, parlayan altınlar arasında yatan o cansız beden ve vicdan mu-
hasebem. Üzülmüştüm o günkü tepkime, ama bu demek değildi ki hesabı-
mız bitmişti ne onunla, ne de diğerleriyle. Benim hâlâ bir hesabım var soru-
lacak..

Sen, Enver Göktürk... Unutmadım ne seni, ne de diğerlerini. Sen ve se-
nin gibiler, insanlık suçu işlediniz. Çekip gitseniz de bu dünyadan, yargıla-
nacaksınız. İnsanlık suçları ne affedilir, ne de zaman aşımına uğrar! Adlarınız
tarihin utanç sayfalarına yazılacak.

Bir gün, o dönemi yaratanlar ve yaşatanlarla yüzleşeceğimize dair inan-
cımı, umudumu hiç kaybetmiyorum. Vasiyetimdir kızıma: Eğer ben göre-
mezsem mahkûm olduklarını, inanıyorum, sen göreceksin ve o gün mezarı-
ma geleceksin. Anlatacaksın bana, duyamasam da, hepsinin bir bir hesap
verdiğini... Bir gün mutlaka!

BABA

Ayten Şahin

Masum, tecrübesiz ve gençtik. 18 Eylül'de 20 yaşımın verdiği cesaret ve toylukla, polis geldiği için iptal ettiğimiz 12 Eylül karşıtı bir korsan gösteriyi gerçekleştirdikten sonra, polis bizi topladı ve Merkez Komutanlığı'na götürdü. O gün evden çıkarken babam bana, bir polisin kendisine, görülen her yerde gençlerin toplanacağını ve büyük çaplı tutuklamaların gerçekleşeceğini söylediğini belirterek dışarı çıkmamamı istemişti. Tartıştık ve çıktım. Babamı, pijamalarıyla Merkez Komutanlığı'na getirdiklerinde, yarı sarhoş bir haldeydi. Meğer, ben eve gelmeyince üzüntüsünden biraz içmiş. '1960 İhtilali' hayranı olan babam, askeri kurtarıcı olarak görüyordu ve babama benim 'neci' olduğumu sorduklarında, 'Binbaşım ne bileyim, halkın bişeyi ama' der demez, gözlerimle verdiğim işareti anlayarak bir anda ayıldı. Düzeltmeye çalıştı ama askerler çoktan istediklerini almıştı. İşkencede polisler, babamın söylediklerini kullanarak, benden babamın hangi fraksiyonda olduğunu öğrenmeye çalıştılar. Çünkü, Gazi Eğitim'de yönetici olan babamın, polisten üst katlara kaçan öğrencilerini korumak için kendilerine yangın tüpleri attığını unutmamışlardı. Onu da suçlayacak bir şey arıyorlardı. Zaten açığa almışlardı. Köy Enstitüsü, aydın ve demokrat bir insandı. Utancından hapis-hanede aylarca ziyaretime gelememişti. Israrıyla geldiğinde, 'Baba niye öyle konuştun askerlerle' deyince çok öfkelen-di. Kendisini affedemiyordu, bana zarar verdiğini düşünüp çok acı çekmişti ve dışarıda insanlar da sürekli onu suçlamıştı.

Koro

Ertesi sabah Emniyete götürüldük. Bir iki gün sonra sorgu sıramız geldiğinde de gözlerimizi bağlayıp minibüse bindirip dolaştırdılar. Ancak o bölgede oturduğum için Emniyetin arkasındaki spor salonu ve garajın hangara dönüştürüldüğünü ve buraya götürüldüğümüzü anladım. Ahır gibi karanlık bir yerde topluca kızların arasına konulduk. İşkence sırası geldiğinde işkence tezgahına alıp, sonra da hücrelere birer ikişer atıyorlardı. Orada işkencede iki kişi öldürüldü: Birgül'ün nişanlısı Hasan Asker Özmen ve Zeynel Abidin Ceylan... Ölümleri duyunca usul usul marş başlattık arkadaşlarımız için... Polis, kimin başlattığını çözmek istiyordu. Karar alıp, hep birlikte 'bir mumdur iki mumdur' ile 'esmerim biçim biçim' türkülerini söylediğimizi belirttik. Gözümüz bağlı sıraya dizip, 'o zaman söyleyin' dediler. Herkes önce bir şeyler mırıldanıp sonra hep bir ağızdan başladı: 'Bir mumdur, iki mumdur, üç mumdur, dört mumdur...' Bundan sonrası felaketti! Kimi mumları 14'e kadar götürürken, biri de Kürtçe devam ediyordu. Meğerse aslında sadece bir nakaratını yalan yanlış bildiğimiz bir türküyü seçmişiz. 'Esmerim'de de aynı şey oldu. Birileri, 'esmerim biçim biçim' derken, 'berçem berçem beçuve' çıktı diğer yandan. Berbat bir koroydu ama, birlikten dolayı fazla zayıat vermedik.

DAL'da kaldığım sürenin son 12 günü boyunca, tuvalete giderken sarkıntılığa maruz kalmamak için, hiçbir şey yiyip içmedim. İşkence fasılları arasında, hücrede, hayatımdaki en güzel rüyayı, sürekli gördüm: Uçsuz bucaksız yemyeşil tepeler, masmavi bir gök, parlayan bir güneş ve bahar kokulu bir meltem... Gözaltı süresi dolduğunda bizi DAL'dan Emniyetin üst katına çıkardılar. Gözbağımızı ilk defa açıp tuvalette aynaya baktığımızda, halimize Dilvin'le kahkahâlarla güldük: Suratımız zayıflıktan erimiş küçülmüştü, gözbağlarımızın altında bembeyaz kalan yerler dışında her tarafımız pislikten simsiyahtı. Bu beyazlığın içinde şekilsiz uzamış kaşlarımız ve simsiyah gözaltılarımızla kendimizi tanıyamıyorduk. Aynadaki görüntümüz tam da sıksa palyaçolar gibiydi...

Okulum

Bizi İki Yıllığa getirdiler. Kurtulduk derken, 'hoş geldin' grup dayağından sonra koğuşa alındık. Kırık camlardan üstüme kar yağarken tuvaletteki so-

ğuk su hortumu ile bitlere karşı arkadaşlar bizi yıkadılar. Sıcak su yoktu, bronşit oldum. Tutuklanınca üst kata alındık. Rastlantıya bakın ki burası benim okuduğum Beşevler Öğretmen Lisesi idi ve yatılı erkek öğrencilerin eski yatakhaneleri hapishane koşullarına dönüştürülmüştü. Bir gün kaçmak gerekirse diye gözüm tavan deliğinde planlar yapardım. Derslikler ise yabancı diller yüksek okuluna dönüştürülmüştü ve öğrenciler gelip geçerken korkudan kafalarını kaldırıp bize bakamıyorlardı bile...

Koşuş

16 kişiydik ve çoğumuz aynı davadandık. Çoğunluğumuz öğrenci idi ve burada olduğumuzdan ailelerimizin haberi yoktu. Annem, günlerce Emniyet Müdürlüğü'nün önünde benden haber beklemiş. DAL'dan çıkan ilk çamaşırları gördüğünde öldüğümü düşünmüş ama sonunda sağ olduğumu öğrenmiş. İki Yılığa ilk bir ay boyunca sigara, süt, para gibi ihtiyaçlarımızı arkadaşların aileleri ile haberleşinceye kadar annem taşımış; babam da o dönemde açığa alındığı, dedem öldüğü ve ablamın düğünü olduğu için çok zorlandıklarını sonradan anlatmıştı. Beli işkencede sakatlanan Dilvin için tahta bir divan getirmişti. Askerler divanı vermediler. Dilvin'in hatırladığına göre bahçede gözümüzün önünde bahçede yakıp eğlenmişler. Günlük hayat rutindi ama sıkıcı değildi. Gariban tipler de vardı! Orada siyasetin farklı, kişiliğin farklı olduğunu gördüm. Boylu poslu bir kadın vardı koşuşta ve kendine göre 'mükemmel kadın'dı. Pars desenli maksi eteği ve dar eflatun kazaklarının içinde salınarak yürüyüşü, üç küçük çocuğuna ve yaşlı kocasına her hafta gönderdiği tonla eliş örgü vs. ve kocasına yazdığı ancak idareden dönen aşk mektupları, sayım sırasındaki Şorayvari göz kırpıştırıp, kırtımları; sıhhiye erinin teşhisine göre sık sık 200'e çıkan tansiyonundan dolayı sıhhiye odasına gidip gelmeleri, 'ay kızlar siz anlamazsınız, ben yanıyorum' sıkıntıları ile koşuşun 'gülü' idi.

Yüreğimizin tek gerçek çiçeği ise Rezzan'dı. Kardeşinin işkencede ölümünü tek bir damla gözyaşı dökmeden öyle bir metanetle karşıladı ki, bugün bile hatırladığımda ayağa kalkıp saygı duruşuna geçmek gelir içimden... Daha üç gün önce camlardan el salladığımız, ablası kadar güleç yüzlü, liseli kardeşimizin ölüm haberini aldığımızda biz ağlarken ablası, 'Biz, kardeşimle

birbirimize söz verdik! Bu yolda ölürssek, kalan ağlamayacak arkasından' dedi ve bizi teselli etmeye çalıştı. Marşlara başladık koğuş olarak... Bize, havalandırmaya çıkmama cezası ve tuvalet ihtiyacı için de bir teneke verildi. Bunun üzerine biz de açlık grevine başladık. Hatırladığım kadarı ile birkaç gün sürdü. Bir acının bu kadar yaşam sevincine dönüştüğü başka bir örnek hatırlamıyorum, döşekleri yerlere serip jimnastik yapmış ve o birkaç gün boyunca hayatımızda hiç gülmediğimiz kadar gülmüştük.

Düğün

Ben İki Yıllıkta tutuklu iken ablam evlendi. Nikâhtan sonra ziyarete gelmesini ve şeker getirmesini istemiştım kendisinden... O da gelinlikle ziyaretime geldi. Her nasılsa idare birden duyulandı ve görüşe izin vermişti de bu arada ablamın kulağına bir iki bir şey fısıldayabılmıştım. Şeker yoktu, Etipuf benzeri bir şey alabilmişlerdi ve o da bitmişti. Gariban nikâhı işte... Çok mutluydum, sevinçle koğuşa çıktım. Aaa, o da ne, suratlar bıçak gibi! Şaşırdım. Ben giderken herkes benimle sevincimi paylaşıyordu, camdan ablamı görebilmek için o sakat beliyle Dilvin dahil herkes ranzaların üstüne çıkmıştı. 'N'oluyor?' dememe fırsat kalmadan, siyasi ve devrimci tavrı insanlara baskı ve ezbere dayatmalarımış gibi yanlış kavrayan, bu sektör ve hükümler tavrıyla orada yaşayan bir sürü kişiye sürekli olarak büyük sıkıntılar yaşatan bir arkadaş, 'Senin ablanın gelinlikle buraya gelmesi ve buna sevinmen, senin ne kadar burjuva özentili olduğunu gösterir. Kadın, evlendiğinde gelinlik giyerek metalaştığını ortaya koyar, herhalde sen de evlenirken gelinlik giyersin!' dedi. Şok oldum. Ben aşağıdayken bu olay koğuşta tartışılmış, bizim yataklıktan gelen 'koğuş gülü' demiş ki: 'ay şimdi askerler bu gece o gelini hayal ederler'!!!! Askeri cezaevi şartlarında buncacık yaşam sevinci veren bir olay, üstelik beni tanıyan herkesin de tanıdığı ablamın sevincine ortak olmuşluğumuzu bir anda kursağımızda bırakan bu anlayış, beni şok etmişti. O kadar ki evlenirken gelinlik giymediğim gibi, düğünlerden nefret etmeme de yol açtı

Pasta

Cezaevi haline getirilen İki Yıllıktayız... Sokağa çıkma yasağını ihlal eden bir kadın getirilmişti. Bizden büyükçe, ufak tefek, hoş ve bakımlı bir kadındı.

Söylediğine göre babası generaldi ve kendisi Bülent Ersoy'un yakın arkadaşı idi. Gece İstanbul'dan gelmiş, otobüsten indiğinde gözüne alınmıştı. Lame bir kazak ve yüksek topuklu ayakkabılarla geldi. Hiçbir eşyası yoktu. Verdiğimiz terlikleri ve giysileri, kılıksız halimize bakıp tiksindiği için giymedi; bir ay boyunca gece gündüz o bir karış topuklu ayakkabılar ayağında, lame kazağı da üstündeydi. Ona işkenceleri anlattığımızda şok geçirdi. Saf saf: 'Ay, merdivenden bir basamak düştüm ayağımın küçük parmağı kırıldı, siz nasıl yaşadınız bunları' diyerek hayretini belirtti. Her neyse. . Bu garibim, babasına yazdığı mektupta başına gelenleri anlatmış ve beni buradan çıkar demiş. İdare mektupları okuduğundan, 'vay nasıl bizi kötüler ve torpil istersin' suçunu da icat ederek, örnek olsun diye zavallı kadını tutukladılar.

Bir süre sonra kantin alışverişi yasağı kaldırıldı ve süt, bisküvi vb. almaya başladığımız gün, arkadaşlar pasta yaptılar. Etiket'ler şekerli sütle yumuşatılıp, gene sütte ufalanarak krema haline getirilen kakaolu bisküvi ile kaplandı ve üstüne de o gün her nasılsa yemekte çıkan (askeri hapishane olduğundan asker yemeği geliyordu bize de) bir muz dilimi kondu. İlk tatlımızdı aylar sonra! Bizim komünün uzun masasının hemen başındaydım. Yemekten sonra tatlımıza başlayacaktık ki bizim kadıncağz masaya yaklaştı, içi giderek tatlıya baktı. Tatlıyı zaten çok sevmediğimden ve birisi açken karşısında yemek yiyemediğimden, kadının içi giderek tatlıya bakışını da görünce, 'Gel, sen ye! Ben yemeyeceğim. Zaten sevmem' dedim. Almak istemedi önce, ama ısrar edince aldı. Tam çatalını batıracakken, öteden, başka komünden, bir kız masanın başına geldi, 'Ulan neler de yiyonuz! Hani bana?' dedi ve 'yapma' dememe fırsat kalmadan masadaki bir çatalı alıp tatlıdan bir lokmayı lüpetip gitti. Tatlı zaten tek bir Etiket diliminden ibaretti ve üçte biri bir anda eksildi. Kadıncağz, tatlısı hem başkasının artığı olduğu, hem de eksildiği için bir anda sarsıldı, gözleri doldu, yaşlar süzölmeye başladı. Durumu anladım ama ilgilenmiyor görünmek için mümkün olduğunca o tarafa bakmamaya çalıştım. Arada çaktırmadan bakıyordum ama... Kadıncağz tabağa baktıkça gözyaşları iniyor, yüzünü öbür yana çeviriyordu. Birkaç dakika nefsiyle mücadele etti. Sonunda yemeye karar verdi ki ağlaması durdu. Ancak yan gözle bakabildiği tabaktan çatalı ile minik bir lokma alıyor, hemen yüzünü yana çevirip tadını çıkararak mutluluk ve hazla çiğniyordu. Yeter ki

görmesin!... Tabağa yan gözle bile baktığında suratı asılıyor ancak tatlısını çiğnerken yüzüne büyük bir mutluluk ve sevinç ifadesi yerleşiyordu. Sanki orada dünyanın en mutlu çocuğu gibiydi. Bu olaydan çok etkilenmiş ve bal-yoz yemiş gibi sersemlemiştim.

Demokrasi Dersi

İki Yıllıkta tutuklu iken üniversite birinci sınıf öğrencisiydim. Çalışmak için ders kitaplarımın alınması talebime her nasılsa hapishane yönetimi izin vermişti. Ancak önceden okuyup incelemeleri gerektiğini, sakıncalı ise almayacaklarını belirtmişlerdi. Günlük sayımlardan birinde zorunlu İstiklal Marşı seansında önde bulunmak şanssızlığına uğrayan birkaç arkadaşın sesi azıcık çıkıyor, arkalardaki en az 50 kişi play-back yaparak sadece ağzını oynatıyordu. Yüzbaşı yine çıldırmıştı. Kaç kez tekrar ettirse de durum değişmiyor, cı-lız üç dört mırıltı dışında ses gelmiyordu. Marş rezaleti bitince ismimi okuyarak beni öne çağırdı: 'Sen Siyasal'da öğrencisin, söyle bakayım, demokrasi var mı yok mu?' diye sordu. Var desem kendime ters düşerim, yok desem adamın tepkisinin ne olacağını kestiremiyorum. Kem küm edip bilmiyorum dedim kısaca... Köpürdü: 'Sen ne biçim siyasallısın, nasıl bilmezsin, tabii ki demokrasi yok, askeri rejim var.' Baktım, elinde okul kitaplarımla gelmiş, Mümtaz Soysal'ın Anayasa Hukuku, Alaatin Şenel'in Uygarlık Tarihi ders notları, hukuk, sosyoloji ve Türkiye Ekonomisi kitabı... Açıp sayfaları şöyle bir çevirdi. Yüzbaşı ailemin getirdiği kitapların tamamını sakınca var mı diye satır satır okumuş ve nerdeyse tüm satırları sakıncalı bulup altını kırmızı kalemle çizmişti. Kitaplardan teorik olarak demokrasinin olmadığını öğrenmişti. Bilgisini hemen pratiğe geçirdi ve beni meydan dayasına çekti. Bu olay bilgi ve eğitimin kötü niyetli insanların elindeki kılıcı nasıl keskinleştirdiğinin, faşist cuntanın her şeyi şaldırı aracı ve fırsatı olarak değerlendirdiğinin göstergesiydi. Kendi aduma her an saldırı riskine karşılık metanetime korumam gerektiği ve sadece korkmaktan korkulması gerektiği dersini çıkar-mıştım.

O BENİM KARDEŞİM

Rezzan Koca



Ercan Koca

Yaşam yolculuğunun bir ilerisine, bir gerile-rine baktığımızda, aralanan perde gerisinde yitip gitmiş ne canlar, ne anılar vardır. Yitip gitmiş diyorum. Çünkü yaşanıldı ve yaşam daha nice perdelere sahne oldu, olmaya devam ediyor.

Hani kitaplarda okursunuz, filmlerde sey-redersiniz, insana bir garip hüzün ve acı verir... İşte onların belki de en acımasızlarıyla dolu olaylar yaşandı. Sadece biz yaşamadık, ülke yaşadı, aileler yaşadı, çocuklar yaşadı.

Ve yaşamın bu ağır döngüsünde tarih, tarih olduğundan utandı binlerce kez... Coğrafya ona eşlik etti... Utanç tabloları çıktı ortaya... Her ne kadar acılara ve insana dair derin izler bırakmış bu topraklar utancından yerin dibine gömdüyse de yüzünü; gerçek, gerçek olarak kalmaya devam etti.

1980 12 Eylül'ünün yirmi gün sonrasında işyerimden gözüaltına alınıp Emniyet sorgulamasının ardından, cezaevi haline getirilen İki Yıllık Eğitim Enstitüsü'ne getirildim. Adı üzerinde iki yıllık eğitim okulu, fakat cezaevine dönüştürülmüş. Buraya getirildiğimde, hoş geldin dayaağıyla 'okula' kabul edilişim bende trajikomik bir iz bırakmıştır.

Bir kere 'Neden buraya geldin?' sorusu tezat... 'Okumaya'?! diyecek haliniz yok... Burası çok katı kurallarla organize edilmiş yatılı okul gibi... Böyle diyorum, çünkü daha sonra Mamak Cezaevi'nde yaşananlarla karşılaştırma yapıldığında aradaki fark ortaya çıkıyor.

Küçük küçük koğuşlarda yaşayan tüm tutuklu arkadaşlarla sayımlarda, yemek ve ihtiyaç molalarında karşılaşıyoruz; gazete okuyoruz, görüşçülerimizle çok kısa da olsa haftada bir görüşebiliyoruz. Demir parmaklıklı pencerelerden biraz olsun Ankara'yı soluyabiliyoruz.

Ben on dört kişilik küçük bir koğuştayım. Tüm koğuşların açıldığı bir anda, bir arkadaşımız gazete kapmış ve yüksek sesle okumaya başlıyor. 15 Aralık 1980 günü... İki gün öncesinde apar topar kararlarla idam edilen Erdal Eren'in acısı içimizde... Fırtına öncesi bir sessizlik koğuşa hakim olmuş. Aydan arkadaş haberleri okumaya başlıyor. Ben ise ayakta dikilmişim, can kulağı ile dinliyorum. İçimde nedenini bilmediğim bir huzursuzluk var. Aydan devam ediyor... 'Erdal Eren'in idamını, pankart asıp protesto eden gruptan ayağı kayıp düşerek beyin kanaması geçiren ve ameliyata rağmen yaşamını yitiren Ercan Koca...'

Hani bir film izlersiniz ve o filmde bazı sahneler donar kalır belleğinizde... Filmin ya müziği ya da kimi cümleleri beyninize beyninize kazınır. İşte o an benim 'donduğum' anlardan biriydi... Tarifi imkansız duygular içinde ağzımdan şu sözlerin döküldüğünü anımsıyorum. '**O benim kardeşim!!!**'

Yaşamın o acımasız tablolarından birinin içinde, karşımdaki yüzlerin bir ışık hızıyla yüzüme şavkmasıyla, kendi sesimle kendime geldim. Ondan sonrası, trafikteki keşmekeş sesler gibi... Uğultular... Ve sanki korna sesleri var... Ve acıdan bayılan bir anamız aklımda...

İki Yıllık

Tabii cezaevi yönetimi bizlerin yarattığı bu gürültü ve patırtı nedeniyle okkalı bir dayak ziyafeti çekmekte gecikmedi. Benim bulunduğum koğuş ve özellikle Ercan Koca'nın ablası olmam nedeniyle özel dayığa çekilişim... Beni savunma ihtiyacı duyup öne atılan Dolunay arkadaşımın da 'Sen onun avukatı mısın?' denilerek dayak yemesi, İki Yıllık'ın hiç de öyle sessiz sedasız bir yer olmadığını kanıtlıyordu. Cezalar da ardı ardına gelmeye başladı. Ko-

ğuşumuz bir günlük dışarı çıkmama cezası aldı. Buna tuvalet cezası dahil... İshal olan bir arkadaşın nasıl zor durumda kaldığı hâlâ gözümün önünde... O gün, hapis içinde hapis olmuştuk. Daha sonraki günlerde, Mamak Cezaevi'ndeki kızların da İki Yıllık'a getirilmesiyle sayımız bir hayli artmış oldu.

'Aşk Yüzünden Teröre Bulaştılar'

Günlerden bir gün gazeteciler bizlerle röportaja geldiler. Biz de olabildiğince yaşadıklarımızı anlattık. Gazeteci anlattıklarımızı çarpıtarak şöyle bir başlık atmıştı: 'Aşk yüzünden teröre karıştık'... Tabii kızılca kıyamet koptu. İdareden derhal bu yazının tekzibini istedik. Böylece ses çıkaran, 'anarşi yaratan' insanlar olarak görülmeye başlandık.

Mavi Gözlü Dev Çocuk

Hak, aranırsa haktır cümlesinden hareketle, idareden 23 Nisan'da çocukların annelerini ziyaret hakkını istedik. Madem ki bayram onların, o halde bu sevinç onlardan esirgenmemeliydi. O hak, alındı. İşte o günden, gözümün önünde canlanan bir anımı sunmadan geçemeyeceğim. Mavi gözlü 'dev çocuk'... Öyle diyorum. Nazım Hikmet olsa öyle derdi mutlaka... Çünkü Meral'in beş yaşlarındaki kızı Cihan'ın annesine kavuşunca ona nasıl sarıldığını, gözyaşlarını engelleyemese de gülmeye çalışarak annesini nasıl öpücük seline boğduğunu tarif etmeme imkan yok. O küçücük bedenindeki kocaman yüreği bu gün de saygıyla anıyorum. Baştan da söylediğim gibi acıları ülke çekti, aileler çekti ve çocuklar çekti.

Anılar... Anılar...

Anılar anılara, olaylar ve tarihler birbirine karışır yaşam selinin içinde... Kronolojik betimlemeleri doğru dürüst yapamayabilirsiniz. Bazen hangi nedenlerle ne gibi sonuçlar yaşandığını anımsayamıyorsunuz. Örneğin İki Yıllık'ta, Mamak Cezaevi'nden gelen arkadaşlarla bodrum katına indirilişimizin hangi nedenle olduğu gibi... Çünkü her an çeşit çeşit bahanelerle alınan cezalar, tarihleri birbirine karıştırmaya yetebiliyor. Albay Raci Tetik, tarihe damga vurmuşlardan biridir. 'Cebimde deli raporum var' söylemi, yaşanan ve yaşanacaklardan kendisinin sorumlu olmayacağının ihtarı olarak bize ile-

tilirdi. Bolca borularla döşeli, ranzalar yerleştirilerek oluşturulmuş 9. Koğuşumuzun duvarlarında ne anılar yaşandı yüzlerce kez...

Yaşam rüzgarı bizi daha sonra Mamak'a doğru üfleyince, artık stajını tamamlamış öğrenciler olarak daha katı kuralların ve acımasızlığın kol gezdiği Mamak üniversitesinde aldık soluğu... Ne soluk ama... Bizi birbirimize düşürebileceklerini, parçalayıp bölerek yönetebileceklerini sandılar. Ama acılarda ve zorluklarda birbirlerine kenetlenen insanlar olduk. Zoru kaldıramayanlar oldu. Onlar 'cici kızlar' safında yer aldı. İnsan onurunu korumak için dayağa, işkenceye karşı koyanlar ise türlü badireler atlattılar. Bu, insanlık tarihinin onurla yaşanan geçmişlerinden biridir.

Tutukluluk günlerimizde bizlere askeri eğitim yaptırılmaya kalkışıldı onlarca kez... 'Biz mahkemeye çıkmamış, mahkum bile olmamış tutuklu kadınlarsınız, asker değiliz' diyerek bu onur kırıcı baskıları topyekün reddettik. Tabii bunun sonuçlarına da katlandık. Bizlere dayatılan ve ardı ardına gelen akla hayale gelmedik baskı ve işkenceler, bizleri daha da güçlü kıldı. Malum, işleyen demir ısıldar!!!

Her an her gün hangi muharebeyi yaşayacağız beklentisi içindeyiz. Atalarımız yurt savunması için canlarını vermişler. Biz de insan onurumuzu ayakta tutma çabası içindeyiz. Baskılar sonucu açlık grevleri gündemde... İdare bir şeyler dayatma çabası içinde. Biz ise başımız dik, onur mücadelesine devam ediyoruz. Ben koğuşlardan birinde kıdemliyim. İdareye karşı arkadaşların sözcüsü yani... Sayıma en önce ben çıkıyorum. Dışarıdan havlayan köpek sesleri geliyor. Çocukluğumda köpeğin teki beni ısırma çalışmış ve paçamı bırakmamıştı. Köpek fobim var yani... Dışarıdaki köpeklerin süs köpekleri olmadığı malum. Arkama döndüm; çoğumuzun rengi atmış... Sanki hiç köpekten korkmamışım, gibi, savunma mekanizmasının devreye girmesiyle, 'Arkadaşlar, köpekten' korkmaya gerek yok. Eğer saldırırlarsa yere yatalım ve ayaklarımızla köpeklerin böğrüne kuvvet uygulayalım' vs. gibi söylev çekme gereği duydum. Halbuki o aralar köpeklerle aram hiç hoş değil. O hızla çıktık sayıma... Köpeklerin yüzüne bile bakmıyoruz. Böylece, azman köpekler üzerimize saldıracak diye korkacağımızı düşünüyorlardı. Başlarımızı dimdik tutmamızla boşa gitti bu hayalleri... Sanırım çoğumuzun da köpek fobisi azalmış oldu.

Yemekler

Komik bir anıyı anmadan geçemeyeceğim. Açlık grevinde iken, idarenin güzel kokularla yemek şovu yapması bizleri güldürürdü. Çünkü açlık grevinde insan beyni, her durumda neye konsantre oluyorsa ona odaklanıyor. Yani dışarıdan yaratılan her türlü enstantane boş bir çabadan ibaret kalıyor.

Genelde karavanaya tabiyiz. Sürekli yasaklar gündemde olduğundan kantin alışverişi pek sık yapılamıyor. Karavanayı bazen çeşitlendiriyoruz. Bulgur pilavı bazen kısıra dönüştürülüyor. Ekmek ve şekerden güzel pastalar yapabiliyoruz. Bakla yemeği bakla ezmesine dönüştürülebiliyordu. İnsan beyni zor zamanlarda neler yaratmıyor ki... Yaratmak derken aklıma geldi. Bir gün kimya bilgime güvenip ketçap yapmaya kalkıştım. Plastik bir şişe içine biraz salça, biraz tuz, biraz şeker, karabiber katıp, karışımı çalkalayıp çelik dolaba koydum. Tabii hava boşluğu bırakmayı unuttuğum için, sabaha karşı bir patlama oldu. Hepimiz yataklarımızdan fırladık. Yer gök salça oldu. Koğuşa dalan askerlerin, faltaşı gibi açılan gözlerini hiç unutamam. Sanırım bomba patladı sanıp, yerlerde yaralı veya ölü göreceklərini zannettiler. Ketçap anısı gözümün önünden gitmeyen komik anılardan biridir.

Esnek de Yassak!!!

Havalandırmadayız. Ciğerlerimize bolca hava doldurmaya çalışıyoruz. Hilal arkadaşımız esnek gafletinde bulundu. Yüzünü asla unutmadığımız hemen Hilal'e 'Neden esnedin?' dedi. O da 'esnek insani bir reflekstir' cevabını verdi. Böylece hücre(tabutluk) cezalarımızın ilk adımı atıldı. Daha sonraları en ufak bir bahane hücreleri boylar olduk. On, on beş gün hücre cezalarını alıp, daha sonra koğuşlarımıza geri getiriliyorduk.

C Tecrit

C tecrit hücresinde bir ranza ve demir parmaklıklı bir kapı vardı. Bu yarı açık! hücre cezası sırasında, dışarıdan gelen havayı soluyabilmişim. Kapımda nöbet tutan askerlerden birini hiç unutamam. Yerinde hiç duramıyordu. Sürekli olarak biz tutuklu kadınlara saygı duyduğundan dem vuruyordu. Çok saygı duyduğu bir büyüğü, insan hakları savunucusu olduğundan yaşamını yitirmişti. Öldürülmüştü. Ve o 'Onun yerine ölmek mümkün olsa ben

seve seve mezara girerdim' dedi. Gözlerindeki ifade onun samimi olduğunu gösteriyordu. 'Seni anlıyorum' dedim. Hem de çok iyi anlıyorum. Yine nöbetçi askerlerden birinin 'Kemal Sunal burada askerlik yapıyor, görünüşte hiç de öyle komik birine benzemiyor' dediğini anımsıyorum. Ben ise görüntü ile aslı arasında farklılıklar olabildiğini, yaşamın buna en iyi tanık olduğunu anlatmaya çalıştım. Yeraltındaki bir metrekarelik hücrelerle (tabutluklarla) karşılaştırdığımızda, bu yarı açık hücre ne kadar havadar!! ve ne kadar modern!! Yarı açık hücremde hücre arkadaşım minik bir fareydi ve ben ona yiyeceklerimden bir miktar ayırıyordum. Ne de olsa hücre arkadaşım...
...

Tabutluk

Tabutluk dediğimiz yeraltındaki hücreler ise kapkaranlık. Değil yatacak, oturacak yeri bile olmayan ağır pas kokulu yerlerdi. Tuvalet ihtiyacınız için bir sürgü verirler, günde bir kez de bu sürgüdeki pislikleri hücre dışında bir tenekeye döktürürlerdi. İnsanlığımızdan utanmamız! için gerekli şeylerdi bunlar... Ama biz, insanlığımızla onur duyduk hep...

Bir gün hücrenin kapısı karavana verilmek için açıldığında insaflı bir elin bana bir adet limon uzatışını hiç unutmam. Dünyanın tüm limonlarına bedeldi bu... Çünkü o limonun hem suyunu hem kabuğunu nasıl değerlendirdiğimi çok iyi hatırlıyorum. Kabuklarıyla yüzümü, ellerimi temizlemiştim. Limon deyip geçmemeli, zorda kalan bir insanın ne kadar çok işine yarayabileceğini ancak yaşayan bilir. Kirliliği hücre kapısında toplu iğne büyüklüğündeki ışık huzmesinin, dünyaya açılan kocaman bir pencereye nasıl dönüştürdüğünü de...

Kadın Dediğin!

Günlerimiz hiç monoton geçmiyor. Ya dayak yiyoruz ya da durup dururken sayıma çıkarıyoruz ve giysilerimiz darmadağın ediliyor. Sanki dağınıklığı yaratan bizlermişiz gibi türlü çeşitli hakaretlere uğruyoruz. İdare, 'Bu ne dağınıklık, kadın dediğin düzenli tertipli olur, bu ne rezillik' gibi cümlelerle sözüm ona idare, bizi aşağılayıp, öfkeliendirip, taşkınlık yapmamızı bekliyordu. Böylece cezaların da ardı arkası kesilmemiş oluyordu. Onlar bizleri aşağıla-

dıklarını sanıyorlardı, ama yaşam gösterdi ki insanlık onurunu koruyanın başı daima dik durur. Yaratılan her türlü eziyet, o ortamda yaşayan bizleri daha da güçlü kılmıştır.

Bir seferinde yine dayak fasıllarından birinde kısa boylu arkadaşlarımızdan Meral'in, iri yarı iki metreye yakın boyu olan bir askeri döverken kalorifer peteğine çarpıp yüzünü morarttığını iddia etti idare... Neredeyse arkadaşımız kendi kendini dövdü denecek... İki arkadaş ifade için görgü tanığı sıfatıyla savcıya ifade verdik. O günü ve verdiğimiz ifadeleri hiç unutamam. 'Sayın savcı, bir arkadaşımıza bakın, bir de dayak yediğini söyleyen askere...' dedim. Neyse ki arkadaşımız ceza almadan kurtuldu!!! Dayığı yiyen arkadaşımız, dayak atma cezası alsaydı herhalde rekorlar kitabına adını yazdırırdı. 1,5 metre boyundaki kadın, 2. 00 metrelik askeri nasıl da dövdü!!!

Bunlar bir yana her türlü baskı ve zora karşı kitap okuma, şiirle uğraşma, şarkı söyleme, hatta tiyatro çalışmaları yapabilme becerisi bizlerin yaşama nasıl dört elle sarıldığımızın bir göstergesidir. Cezaevlerinde müziğin ve sanatın önemi ve anlamı bir başkadır. Yüksek sesle, içten söylenen bir türkünün, dinleyenlerde bam teli titretmesi yapacağı aşıkardır. Askerliğini oralar da yapan insan olarak kalabilmiş erlerin, bu ritimler karşısında duyarsız kaldıklarını hiç sanmıyorum. Çünkü ruhun gıdası olan her tür güzel müzik, etrafta derin sessizliğe sebep olurdu.

Sayıma çıktığımız günlerden birinde askerin teki gözünü bana dikti. Adam kararlı, illa bir hır çıkaracak. 'Sesin gür çıkmıyor' Ben ise normal ses tonumla sayım veriyorum. Bağırmanın insani bir yanı yok... Vay sen misin bildiğini okuyan... İdarenin işkencesever askeri beni evire çevire dövmeye kalkmaz mı? O dayak atmak, ben ise yememek için cebelleşiyoruz. Daha sonra arkadaşların anlattıklarına göre resmen havada dönüp durup vals havasında direnme savaşı vermişim. Hep aynı çeşit dayak yemek sıkıcı oluyor. Biraz yaşama çeşitlilik katmak lazım!!

Kıdemli

Koğuş kıdemlisi olmak, ilk ön baskıyı görmek, ilk dayığı yemek anlamındadır. İdare, bir gün koğuş kıdemlisini kendilerinin tayin edeceğini, buna direnilirse hepimizin ceza alacağını bildirdi. Tabii bizler bunu kabul etmedik.

Madem ki bu koğuşta biz yaşıyorduk, o halde kendi kıdemlimizi bizler belirlemeye devam edecektik. Tabii idare bu karardan beni sorumlu tuttu. 'Ne kadar makam merakın varmış!!' diyerek beni özel dayaağa çektirdi. O gün iri kıyım iki üç asker ellerimi, ayaklarımı zorla tutup yere yatırıp ağır postallarıyla belimin üzerinde tepindiler. Böylece, bu makam merakım!! Ömür boyu boyun ve bel fıtığıyla yaşamımı sürdürmemde rol oynamıştır. O gün felç olmadan nasıl kurtulduğuma gelince, lise yıllarında halter ve yüzme çalışmaları yapmış olmam, kontrollü kasılmamı sağlamış ve böylece her ne kadar sağlam kalamamışsam da, yüzümde gülücüklerle koğuşuma dnebilmiştim. Çünkü askerin vurduğu yerde gl biter!! Her öğretinin bir yerlerde faydası karşınıza çıkıyor. ğrenmek, korkuları azaltır.

Cezaevinin ezasever yüzbaşısı bir gün yine bizleri dikmiş aslan kafeslerinin önüne, şöyle yapın böyle yapın talimatı veriyor. Ağzında sigara... Ben malum, makam sahibi bir insanım! Kıdemli olarak gereken cümleleri sarfediyorum. Yüzbaşı hiddet ve şiddet içinde bir elinde sigara, öbür eliyle de bana yumruğu geçirmeye çabalıyor. Kesin gözümü morartacak... İnsani bir refleksle elini havada tuttum. Gözlerimden kıvılcımlar akıyor sanki... Yüzbaşı herkesin önünde rezil olduğunu düşünüp diğer elini kullanmaya alışıyor. Sigarası hâlâ ağzında... Ben ise o elini de tutup adeta gözlerimle konuşuyorum. 'Eğer ileri gidersen, ben idari ceza almaya razıyım, ama sen Mamak kadınlar koğuşundaki bir kadından dayak yiyeceksin!' Tabii yüzbaşı bu bakışları okudu ve devam edemedi. Çok merak ediyorum. İçindeki insansızlığı gözlerine yansımış bu acımasız kişi acaba yaşamının diğer bölümlerinde ettiklerini biçmiş midir ki... Bu merakım, tüm işkenceciler içindir.

Çünkü yaşamın elleri ve kolları vardır.

Uzanır hep bir yerlere.

Eden, ettiğini biçer.

Ben atalarımın yalancısıyım...

Bu haşmetli zat ben hücre cezalarımдан birini bitirip çıkarken Albay Raci Tetik ile sarmaş dolaş poz verip, 'Demirel ile Ecevit bile dost; insan insana yaptığını unutabiliyor' deme gereğini duymuştu.

Cezaevinde nöbetleşe olarak işleri yapmak, temizlik ve tertipli olmak açısından zorunludur. Bazılarımız bu zorunluluğu açıp neredeyse sürekli nöbet

tutar haldedir. Bunlardan biri de bendim. Çünkü sağlık sorunu olanlarla ilgilenmek, suyla sürekli haşır neşir olmak benim ana hobilerim arasındadır. Byölece sürekli aksiyon halinde ve yaşamın direngenliği içinde olmak hoşuma giderdi. Monotonluğu kırmak insana bolca artılar katar. Ters, yalnız kılar.

Emniyet!

12 Eyll'n hemen akabinde, Emniyet sorgulamasında işkence altındayken, iki kişinin işkencede öldüğünü duydum. Gözlerim bantlı olduğu için, söyleyenleri göremiyordum. Bunu söyleyenler, birazdan kadınların tutulduğu yere götürüleceğimi bildikleri için, fısıldayarak bu kötü haberi bana iletmislerdi. Daha sonra gözüm bağlı vaziyette arkadaşların yanına götürüldüğümde, onlar bana herhangi bir haber duyup duymadığımı sordular. Ben de Zeynel Abidin Ceylan ve Hasan Asker Özmen'in işkencede öldürüldüğünü duyduğumu söyledim.

Hasan Asker Özmen'in nişanlısı sevgili Birgül ile daha sonra koğu arkadaş oldu. O işkencede nişanlısını, ben ise işkencede kardeşimi yitirmiştim. Ancak yaşam tüm hızıyla devam ediyordu. Ve hayat hiç kimseye tolerans tanımıyordu. Ya güçlü olacaksın, ya da ezileceksin. İkincisini tercih ettiğinde kanadı kırık bir kuştan farkın kalmaz. Oysa enerjini kontrollü kullanıp hayatın içine daldığında, yaşam ne kadar güç olursa olsun, zafer sonunda başını dik tutanların olur. Madem ki burada tutuklu olanlar sadece düşünceleri uğruna dört duvara mahkum edilmişler, o halde yaşam ağacının filizleri nerede olursak olalım yeşermeli, çiçek açmalıydı.

Ailelerimize mektup ve kart yollayacağımız zaman genelde aynı motifleri işlerdik. Ya saçlarının uçları çiçek açıp cezaevi penceresinden sarkan kadın motifi, ya dikenli tellerle çevrili güller vs... İçinde bulunduğumuz duruma uygun motifler yani... Bir de birkaç şiir karaladık mı, iş tamam olurdu. şair arkadaşlarımızdan Fatma'ya özenip ben de bir şeyler karalamaya başlamıştım. O yüzden kendime arzuhalci şair dediğim anlar çok olmuştur.

Cezaevi, içinden ressamlar, şairler, yazarlar çıkaran büyük bir üniversitedir. Tarih tüm bunları kanıtlayan çok eser sunmuştur bizlere... Bu üniversitelerden sadece biridir Mamak... İçimizden çıkan ve değerli eserler üreten

tüm arkadaşlarımıza, emeklerinden ve insanlığa hizmetlerinden dolayı binlerce teşekkür ederim. Kimi bir ressam, kimi şair, kimi mimar, mühendis, avukat, doktor, yazar olan arkadaşlarımız, hayatın herhangi bir yerinde Marmak soluğunu üflediler bizlere; onlara tekrar sonsuz teşekkürler... Anılarda yitip gidenler çok olmuştur kuşkusuz... Bu hepimiz için geçerli... Ama bir gün gelecek, insanın insana bıraktığı en değerli hazine, sevgi olacaktır. Buna tüm benliğimle inanıyorum.

Sevgi ve sevilir dünyayı kurtaracaktır.
Tüm evrenin esas sırrı, burada saklı
çünkü...

...
Özgürlüğün kanatları uçsaydı eğer
Doğal ölümlerden acı çekerdik sadece
insanlık

Ne zulüm olurdu,
Ne barbarlık

Ne kin olurdu ne de nefret...

Kanatları olsaydı eğer özgürlüğün
Özgürlük kendisini güvende hissederdik.

Ne haykırmaya gerek kalırdı özgürlük
diye

Ne de yiyip gidenler olurdu böyle acımasızca

Gözyaşları olmazdı mavi gözlü çocukların

Kara saçlı genç kızların,

Anaların dağlanmazdı yüreği

Özgürlük ana yüreği olsaydı eğer

Kimse acı çekmezdi böylesine ona kavuşacağı diye...

Özgürlük uçabilseydi kendi kanatlarıyla

Mert olsaydı tüm evrenin yüreği

Tüfeğin icadından öncesi gibi yani

Soluğu kesilmezdi tüm sevilerin,

Sevgi dikenli tellere belenmeseydi

İnsanın insana zulmü olmasaydı yani

Özgürlüğü haykırmaya gerek kalmazdı

Hiç gerek kalmazdı.

6 Mayıs 2010, Bugün...

Kalkar kalkmaz beynimin içinde dönen duran Rodrigo konçertosunu daha canlı dinleyebilmek için koşuyorum gitarıma... Parmaklarım ağır döngü içinde... Çok ağır çalışıyorum parçayı... 1972'de Deniz'lerin idamını duyduğumda radyoda, konçerto ağır ağır çalınıyordu...

Dişlerimi fırçalıyordum o an ve donup kalmıştım idamları duyar duymaz... Konçerto beynime kazınmıştı... O gün bu gün hep beynimin içinde döner durur. Deniz, Yusuf, Hüseyin ezginin içindedir. Ve onlardan sonra yitip gidenler de bu konçertoya dahil oldular. Her bir notada güzel ülkemizin gonca gülleri oldular. Onları saygı ve özlemle anıyorum.

Düşlerim geliyor aklıma...
Koşturan insanlar... hep koşturan...
İnsanın insana zulmü geliyor
Asan, kesen, biçen
Yurt savunmasında emekçiler geliyor bir bir aklıma
Düşen, kalkan ve koşan emekçiler...
İdam kararı verenlerden birinin
Yemek yerken boğulması takılıyor aklıma
Yaşam ne garip tesadüflerle akıyor
Bunlar takılıyor aklıma...
Aklıma neler neler takılıyor...
Neler neler...

ÇAVUŞ SELAHATTİN

Selma Şengül

Artık eğitimlere ve verilen talimatlara, zorbalıklara biraz daha organize direnmeye başladığımız günler başlamıştı. Her gün eğitim adı altında havalandırmada dört dönüyoruz. Ama asker sol diyor, biz sağ basıyoruz, sağ diyor, biz sol basıyoruz; arada bir denk gelirse de çift basıp bozuyoruz. Kolları salla diyor, biz kolları kasıp robotlaşıyoruz. Hilal'in kulakları çınlasın, manzarayı anlatıp anlatıp güldürürdü bizi... Benimle birlikte, şimdi adını hatırlamıyorum, kısa boylu bir arkadaş, Selahattin çavuşun başbelaları olmuştuk ve bize özel muamele çekiyordu. İçeri girmeden, ikimizi ayrıca benzetecek bir gerekçe mutlaka buluyordu. Bir de ben uzun, diğer arkadaş kısa, tam bir tipik ikiliydik sanki... Soğuk bir gün, ellerimiz donmuş, eğitim diye dolanıyoruz, ama hak getire, sanki sahildeyiz. Tabii topluca dayağı yiyoruz. Çavuş Selahattin yine ikimizi ayırdı. Nasıl olduysa benim ellerime vururken, ben boylu boyunca yere uzandım. Hayatımda ilk defa (sanırım son olacak, o günden bu yana bir daha bayılmadım) bayıldım. Nedendir bilmem... Belki de cop bileğimin iç tarafında damara falan geldi. Sonra bir gözlerimi açtım, başucumda Dr. Birgül. Kadın insanlık yapmış, doktor olmanın sorumluluğu ile benimle ilgileniyor, ama ben Birgül'e de tersleniyorum. (Siyasi husumet var ya... Yıllarca hep içimden bu hamlığıma hayıflanmışımdır. Böylece yıllar sonra Dr. Birgül'e özür borcumu ödemiş olayım. Sonradan, kızım üniversitede okurken sosyal güvenlik politikalarında hocası oldu, sosyal güvenlik

alanına ilişkin sendikal çalışma için görüşmeler yaptım, ama utancımдан bu konuyu hiç açmadım.)

Ertesi gün Selahattin çavuş sayıma geldi ama bir kolu alçıda... Mesele gece anlaşıldı. O gün nöbetçi olan Kürt bir asker anlattı. Gündüz bizi bayıltıncaya kadar dövünce, askerlerin bir kısmı hırslanmış. O gün gece sinema varmış. Işıkları söndürünce yaradana sığınıp, adama girişmişler. Sonuç, adamın sağ kolu kırık... Tek kol alçıda sayıma gelen Selahattin, 'Kolum kırık diye sizi dövemem mi sandınız?' diye söylenerek, sol eliyle dövmeye çalışıyor ama maalesef sol elin gücü fazla canımızı yakmıyor. Ohh bee... Ellerimiz biraz olsun rahat etsindi bari...

Ziyafet Gibi Bir Açık Görüş

A Blok'tan D Blok'a gelmiştik. Prefabrik binalar U şeklinde üç blok ve ön tarafta idare binası bulunuyordu. Bir kısmımız tam idare binasının karşısındaki blokta (ben bu blokta kalmıştım), bir kısmımız soldaki pefabrikte kalıyorduk. Sağ tarafta ise Yaşar Okuyan, Doğu Perinçek vb. hatırlı tutuklular kalıyordu. Her sabah sayımla birlikte, Yaşar Okuyan'ın en önde ve dimdik durarak İstiklal Marşı ile sayım mangasına verdikleri tekmil hafızamda en fazla kalan görüntülerden biridir.

İlk ziyaret günü bizim için ziyafete dönüşmüştü. Çünkü D Blok'ta görüşler açık görüş gibiydi; ziyaretçilerle aramızda yalnızca tel örgüler vardı ve açık havada yapılıyordu görüşler... A Blok'taki izbe, karanlık, tel ve camlı görüş yerinden sonra, sadece tel örgülerin ayırdığı ziyaret, adeta bize ziyafet gibi gelmişti.

İlk haftadan sonra hastalar için özel yiyecek alacaklarını söylemişlerdi. Banu rahatsız olduğu için ona yiyecek alınacaktı. Birlikte aynı komünde kaldığımız tüm arkadaşlar Banu için yiyecek istemişiz. Sabah görüşçülerinin yiyecekleri içeriye sorunsuz alınmıştı. Bizimkiler ne hikmetse her zaman sabahın körü ziyarete gelirken, o hafta öğleden sonraya kalmışlar. Yiyecekleri Banu adına içeri vermeye çalışıyorlar. Ama herkes Banu adına yiyecek getirdiği ve bizimkiler de hem Banu'ya verilmek, hem de fırsat bulmuşken kızlara toptan verilmek üzere hazırlık yaptıklarından, biraz abartmışlar ve yiyecekleri içeri veremiyorlar. Nöbetçiler fazla yiyecek geldiği için içeri almıyor.

Sonunda ben yetkili subayla görüşeceğim dedim ve idare binasına girdim. Görevli subaya ailemin Banu için yiyecek getirdiğini ve alınmadığını söyledim, görevli subay (sonradan tutuklandığını öğrendiğimiz subay adını şimdiki hatırlayamayacağım) bana yerdeki sergiyi gösterdi. 'Aha burası hep Banu'ya geldi, sizinkiler de bakkal dükkanı açacak kadar getirmişler. Banu bunları 6 ay yese bitmez, bunun için alamayız' diyerek beni iknaya çalışıyor. Bu arada yiyecekleri verememişler ya, ev Dikmen'de, Mamak'tan Dikmen'e yiyecekleri tekrar taşımak zor. Bizimkiler naçar, erlere siz bari yiyeceğinizi diyorlar. Onlar almıyor, bizimkiler bir içeri, bir erlere vermeye çalışıyor, derken yaz günü hava sıcak, cebelleşirken zaman geçmiş, annem aylarca anlatmıştı getirdikleri yoğurtların ikinci kere mayalandığını ve hamur gibi kabarıp taşıdığını...

Tabii bu kısmen rahat günler çok çabuk sona ermişti. Sanırım üç hafta ya da bir ay kalmıştık D Blok'ta...

Havalandırma

Yine sayımların, dayakların, ezaların, cezaların tam gaz devam ettiği bir dönem... Niye aldıysak, yine görüş ve havalandırma yasağımız var. Gerçi yasakların sonu gelmiyor ya... Bir gün kadın polis kapıları açtı ve 'havalandırma' dedi. Bir kısmımız ara koridordayız ama şaşkınız, niye havalandırma ? diye... Bir kısmımız da açılan kapıdan fırladı voltaya başladı. Ama arkadan ne gelecek diye bekliyoruz. Aradan bir iki dakika geçmedi ki, idare binasından flaşlar patladı. Biz bağırıyoruz, çağırıyoruz, sahtekarlar diyoruz ama nafile, voltanın bir kısmında görüntü alındı. Ertesi gün bir lüks daha yaşadık ve gazete verildi. Hafızam yanıltmıyorsa Milliyet gazetesiydi. Tutuklu kızların havalandırma yasağı yok, havalandırmaya çıkıyorlar diye haber yapılmış, fotoğraf da konulmuştu. Meğerse görüşe de gelemeyen aileler, imza toplamışlar, oraya buraya derken, baskıları anlatmak için basını da taciz etmişler ve idare de böyle bir yöntemle bizim yasağımız olmadığını basına göstermek istemiş. Ama zavallı muhabir ortamın terörize halinden bile bir olağanüstülük olduğunu görmeden, sorumsuzca bu haberi yapabilmişti.

O Asker Nerededir ki?

Yine gece ya da sabaha karşı sayım işkencelerinden birisi... Hem de kış günü... Saat sanırım gece 01.00-02.00 gibi yataklarımızdan kaldırıldık. Bir kaç saat dışarıda bekletildik ve ardından sayım ve dayak faslı... Komutan bizi teke tek coplattırarak. Askere 'bunu döv' emri veriyor ama asker oralı değil. Komutan emri tekrar ediyor, asker oralı değil. En sonunda asker dayanamıyor ve 'komutanım ben bu kızları dövemem' diyerek dövmeyi reddediyor. Komutan gözümüzün önünde çocuğu evire çevire dövmüştü ama sonra o askeri bir daha göremedik, haber de alamadık. O terörize ortamda, 12 Eylül koşullarında, asker olarak bu tutumu göstermek, gerçekten tarihe geçmesi gereken bir tavırdı diye düşünüyorum. O askere ne oldu, şimdi nerededir, ne yapar, çok merak ederim.

BİR DE O ERLER ANLATSA...

Selmane Ertekin

Kısa bir süre Mamak'ta her şey çok güzeldi. Arkamda bıraktığım, dışarının dört duvar arasındaki versiyonuydu sanki...

Sanki sihirli değnek birdenbire birilerinin eline geçmiş ve baskı, zulüm, eziyet, işkence, ölüm kusmaya başlamıştı. İçeride kazanılan ne kadar hak varsa elimizden bir çırpıda gidivermişti. Yine böyle bir gün, akşamın geç saatlerinde koğuş araması komutuyla havalandırmaya çıkarıldık. En ufak hareket yasak... Arkada askerlerden hakaretler, sözlü tacizler, ellerindeki silahlara mermi sürmeler, koşuşturmalar, garip garip sesler... Dışarıyı düşünüyorum. Neydi tüm bu olanlar? Yüreğim acıyarak, dışarıdaki arkadaşlarımın, anamın, babamın, kardeşlerimin katledildiğini, sıranın bize geldiğini düşünürken, 'Cesetler canlı gibi durmayın' diyen bir sesle kendime geldim. . Tanımıştım bu sesi... Bize bizden olduğunu her vesileyle gösteren o asker... Güldüm. Az önceki duygu ve düşüncelerden kurtarmıştı beni bu ses... Yaşıyorlardı, yaşıyordum.

Kurtlar sofrasında olan bu asker bize moral vermek için her şeyi göze alıp 'Canlı cesetler gibi durmayın' diyeceğine, heyecanla 'Cesetler canlı gibi durmayın' diyivermişti. Başka bir zaman sayımda o kadar üst kademelilerin yanında, Adanalı asker, kaşla göz arasında cebimize sigarayı koyuvermişti. D Blok'a taşındığımızda nöbet tutan asker, silahı saz gibi yaparak marş söylemiş, bize çok büyük bir moral vermişti. Ama bu askerlere bir şeyler olmasın-

dan da çok korkuyorduk. Büyük moral olmakla birlikte, onlara kötü şeyler yaparlar kaygısını hep yaşadık.

Sevgiyle ve saygıyla hatırlarım bu erleri... Bir de onlar anlatsa o günleri keşke...

Yoldaşım Erdal

Bugün görüş günü... Gerçekte ise işkence, baskı, kısacası görüştürmeme adına her şey... Faşist cuntadan sonra görüş gününde ziyaretçi listesinde adları okunacakları titizlikle takip eder oldum. Adım okunduktan sonra arkasından okunan isim, bu süreç içerisinde yerini hiç başka bir isme vermemişti. Adım okundu: Selmane Ertekin... Bekledim, okunmadı, okunmuyor onun ismi... İçim ağladı, yüreğim sızladı. Okunmadı onun adı...

Kapı açıldı: 'Ziyareet!'... Şaaak, bütün ağırlığıyla kapandı kapı... 'Uygun adım yürüü, koşar adım marş'... Bütün o bağırta çağrılarına rağmen, onların istediği şekilde öyle uygun adımmış, koşmakmış, öyle şeyler yoktu. Normalde yavaş yürüyen bir kişi değilim ama adımlarım gittikçe ağırlaştı. İki askerin kollarından tutup sürükleyerek götürme girişimi karşısında, ayaklarımı yerden keserek, aşağı yukarı görüş kabinine kadar onların kollarında

geldim. Kabin karanlık... Anacığımı hayal meyal gördüğümü hatırlıyorum. 'Ziyaret bittiiii' diye bağırarak bir ses; tekrar çek, süründür; ziyaretçilerimizin getirdiği eşyaları almak için sıra derken, Erdal Eren'in kaldığı hücrenin hemen önüne gelmiş olduk. Evet, sıkı sıkı takip ettiğim, isimden sonra bugün adı okunmayan yoldaşım Erdal'ın hücresi karanlıktı. Sıranın en arkasına geçip, ha-



fifçe ayakkabımı düzeltme numarası yaparak eğildim. Erdal'ım, yoldaşım, bir kişinin ona bakmasını bekliyormuş meğer... Karanlıkta bir kibrit çaktı, tuttu yüzüne, aydınlandı hücre, inançlı, kararlı duruşuyla, tebbessüm kondu yüzüne... Kibritle tutuşturdu başka bir kibriti, kol saatini gösterdi. Bütün yiğitliğiyle tekrar kocaman bir tebessüm oturdu yüzüne... Gözlerimizle birbirimize hoşçakal dedik.

Üçüncü kibrit yanamadan kahrolası bir yüzbaşı, 'guuz sen eğilmiş öyle ne yapıyosun?' diye bağırdı. 'Ne yapıyor muşum?' diye diklenmeye kalktım; adam bağıyor: 'Askeer!'... Birkaç coptan sonra bu sefer jet hızıyla kollarımdan tutup sürükleyerek, bağırtı çağırtı arasında koğuşa attılar beni...

Acaba Erdal bana saatini göstererek ne demek istemişti? Bunu komün arkadaşlarımla paylaştım, Banu ve Meral Hoca'ya da 'Erdal ne demek istedi, saati göstererek?' diye sordum. Aslında çok açık olan bir şeyin açıklamasını bu iki arkadaşımdan istiyordum. Çok iyi hatırlamıyorum ama mahkemedен falan bahsedip geçiştirmeye çalıştılar. Kötü bir şey yoktur, rahat ol dediler. Fakat o saatten sonra hepimizin içine bir acı çökmüştü. Bunu tüm arkadaşlarımda görüyor ve yaşıyordum. Taaa ki üç gün sonrasına, 13 Aralık'a kadar... O gün bütün koğuş arkadaşlarımla yüreğine düştü bu acı... Sabahtan gelmesi gereken gazete gelmemişti. Cezaevinde, her günün dışında olağanüstü bir sessizlik... Koğuştaki da... Herkes bir tarafa çökmüş, kimse konuşmuyor, bekliyor, ama ne? Ne olduğunu herkes biliyor, ama söyleyemiyor. Dile getirmek zor.

Saat akşamın beşi olduğunda, kapının altından gazeteler itiliyor. Ardından, günün bütün sessizliğini alıp götüren ağıtlar ve gözyaşları...

MAMAK'LI GÜNLER

Seza Mis Horuz

Birçoğumuz için zamanın jet hızıyla harmanlandığı günlerdi. 1975-80 yılları arasına neler neler sığdırmışım. Dünyayı yeniden keşfedip 'başka bir dünyanın var olacağına' inanmış, onun gerçekleşmesi için o devasa alt üst oluş içinde kendimi buluvermiştim.

Liseyi bitirinceye kadar küçücük bir kasabanın dışına adımımı dahi atmayan ben, birdenbire hem İstanbullu, hem üniversiteli, hem ekmeğini kazanarak ailesinin geçimini sağlayan biri olmuş, hem de kendimi devrimci mücadelenin orta yerinde buluvermiştim.

Her adımda özgülleşmeyi soluyor, kendi gücümü keşfediyor, emek ve insanca yaşamdan yana olanların arasında her zorluğun üstesinden gelebileceğimize inanıyordum. Dur durak bilmeyen bir aktivitenin içersindeydim, mücadele geliştikçe saldırılar ve provakasyonlar da artıyordu. Tüm bunların cunta rejiminin ayak sesleri olduğunu tespit etmemize rağmen durumun gerekli kıldığı taktik adımları atmada gereken beceriyi tam gösteremiyorduk. Teorik olarak faşist bir yönetimin neler yapabileceğini çözümlerken, pratikte neler uygulayabileceklerini o kadar da derinden bilemiyorduk. Katliamlar (77 Bir Mayıs, Maraş, Çorum, vb. vb.) kitlelerde kırılmalar yaratmaktaydı, bizlerse omuzlarımızın başında her düşenin de sorumluluğunu yüklenmemiz gerektiğine inanıyorduk.

Yükseliş ve düşüşlerin 5-6 yıl gibi kısa bir zaman dilimine sığdırıldığı bir kuşağın devrimcileriydik. Bu gerçeğin altını çizmeden direniş ya da yenilgi-

lerimizin, 1980 Cuntasından günümüze yaşanan dalgalanmaların objektif tahlilini yapmak pek mümkün olmayacaktır.

1980 yılının 30 Ekiminde Erzincan'dan Elazığ'a giderken gözaltına alındım. Cunta zulmünün doruktaki günleriydi. Gözaltına alınır alınmaz '5 adam, 5 silah vermezsen öldürülürsün' tehditleriyle başlayan, 90 günlere varan işkenceli günlerdi. Askı, falaka, elektrik, meydan dayığı vb. vb. bir dizi işkencenin 7'den 70'e herkese dayatıldığı cehennemi günlerdi. İşkencehaneler günün 24 saati faaliyetliydi. İşkence görmediğin zamanlarda ise dinlettikleri işkence sesleriyle insanı adeta boğuyorlardı.

Tutuklandığımda aileme haber verme şansım bile yoktu. Ölenin öldüğüyle kaldığı günlerdi. Gözaltında ne kadar kalacağım diye duvara attığım çiziklerden 25. günde vazgeçmiştim. Zira dayatılan belirsizlikti...

Bir ay Elazığ'ın 1800 evler denilen işkencehanesinde kaldıktan sonra Ankara Emniyeti'ndeki DAL denilen işkencehaneye getirdiler. Bir ay orada kaldıktan sonra da İstanbul'daki Gayrettepe 1. Şubeye getirdiler, 1,5 ay da burada kaldım. 'Tanımam, görmem, bilmem' dedikçe şehir şehir dolaştırıp bir örgütsel operasyona dahil etmeye çalıştılar. Sonuçta yaşamımda hiç uğramadığım Ankara'ya getirip, oranın DGM'sinde tutukladılar.

O zaman kadın siyasi mahpuslar 2 yıllık eğitim okulunda tutuluyorlardı. 3,5 aylık cehennemi sorgu günlerinden sonra yoldaşlarımın, dostlarımın yanına gelebilmek, tarifi imkansız mutluluğa neden oldu. 2,5 aydır kırık kolumda duran alçıdan kurtulup, banyo yapıp, temiz çarşafı kavrulmak cennetin öbür adı oldu benim için. 'İşte hayat bu' diye bağırdığımı bugün gibi hatırlıyorum.

200'e yakın kadındık ve ezici çoğunluğumuz için ilk mahpus deneyimiydi. Cunta rejimi dışarıyı istediği ölçülerde dizayn etmek için siyasetin 's'- siyle henüz tanışanı bile toplayıp cezaevlerine doldurmuştu. Artık içeride onları kendince 'şekillendirip' vatana hayırlı insanlara dönüştürecek. 'Şekillendirmek' işkenceyle, uzun hapsetme tehditleriyle kişilerin iradeleri, inançları ve siyasi kimliklerini yok etme çabasıyla eşanlamlıydı.

O günlerde mahpusluğun en can yakıcı yönlerinden biri de her sayımda komutanın 'sizler aslında iyi aile kızlarısınız, kandırılıp siyasete bulaştırılmışsınız, mahkemede bütün bildiklerinizi anlatıp devlete yardımcı olun, cezanız

hafiflesin, çıkınca da evlenir, evinizin kadını olursunuz' nutuklarıydı. Siyasi kimliğimizi ezmenin bir yöntemi olarak uyguluyorlardı bunu.

O zamanlar tutuklanmak Emniyete tekrar götürülmenin önünde engel değildi. Üzerimize verilen/verdirtilen her yeni ifadede yeniden Emniyete götürülüp işkenceden geçiriliyorduk. Bir gün bir arkadaşımıza 'hazırlan, savcılığa götüreceğiz' dediler. Biz de 'savcılığa değil Emniyete götüreceksiniz, işkence yapılacağı için arkadaşımızı vermiyoruz' diye kendiliğinden gelişen bir direniş başlattık. Götürmek istedikleri arkadaşı aramıza alıp birbirimize kenetlendik. 'Ne o, idareye baş mı kaldırıyorsunuz?' diyerek, hemen 15-20 coplu askeri üzerimize saldıılar. Arkadaşımızı vermemek için saldırıları göze alıp direndik. Ama bir süre sonra tek tek koparıp kenara atarak arkadaşımızı alıp gittiler. Bizleri koğuşlarımıza kapattılar. Biz de koğuşların penceresinden dışarıdaki insanlara 'burada bize işkence yapıyorlar, arkadaşlarımızı Emniyete işkenceye götürüyorlar' diye avazımız çıktığı kadar bağırdık. Akşamüzeri arkadaşımız geri döndü. Bu defa gerçekten savcılığa götürmüşlerdi. Tabii, idare bu direnişimizi hazmedememişti. Ertesi gün komutan bir grup askerle geldi, avluya dizilmemizi emretti. Sonra da 'içinizde devlete kafa tutan, sizi isyana teşvik eden elebaşları var, onları bize verirsiniz geride kalanlara bir şey yapmayacağız' diyerek, ihbarcılığı dayattı. Ses çıkmayınca da hepimizi copladılar. Sonra da 'hepiniz çökün' diye emretti komutan. 5-6 arkadaş yediğimiz dayaktan dolayı iyice hınçlandığımız için çökmedik. Bütün hınçlarıyla bize yeniden saldırdılar. Biz çökmeyince bir süre sonra, teker teker diğer arkadaşlar da kalkmaya başladı. Askerler 'komutanım bu da kalkıyor, bu da kalkıyor!' deyip her doğrulana saldırıya geçtiler. Ama bu durumdan müthiş bir gurur duymuş, kendimizi güçlü hissetmiştik. O günden sonra idare tehditleri yağdırmaya başladı. 'Eğer dediğimiz gibi olmazsanız sizi Mamak'a süreriz.' Artık Mamak'lı günlerin yolları döşenir olmaya başlamıştı. Ama oraya gitmeden ara bir aşamadan geçtik. İdare kendince elebaşı tespit ettiği 60 kadar kadını okulun kalorifer dairesine indirdi. Burası, keskin küf ve lağım kokularının olduğu, çift katlı ranzaların bulunduğu, pencereleri siyaha boyanmış bir mekandı.

Dayakla zorla indirildiğimiz kalorifer dairesinde artık 'askersiniz, her dediğimizi yapacaksınız' işkencesi başladı. Kimi dökülmeler olsa da genel ola-

rak bir direniş hattı oluşturuldu. 'Komutanım' dememe noktasında kararlıydık. Dayatılan askeri eğitim karşısında, 'yapmıyorum' diyenler de vardı, yapar gibi görünüp yapmayanlar da.

Kazan dairesi işkencehaneye dönmüştü. Bizleri onar kişilik gruplara ayırdılar, 'komutanım' demedikçe, rahat-hazırol komutuna uymadıkça, kadın gardiyanlar ve askerler tarafından öldüresiye dayaktan geçiriliyorduk. Kimi zaman bazılarımız ibreti alem olsun diye çok daha fazla zulme tabi tutuluyorduk. Bir gün, ben de faşist zihniyetli bir kadın gardiyanın hıncına maruz kalmıştım. Her koğuşa girdiğinde, 'bunların hepsini Moskova'ya süreceksin, ağızlarından kızgın yağ akıtacaksın' deyip duruyordu. O gün beni de öldüresiye coplarken 16-17 yaşlarında genç bir arkadaşımız dayanamayıp üzerine saldırmış 'ona vurma' deyip yüzünü tırmalamıştı. Gardiyan neye uğradığını şaşırıp geri çekilmişti. Ertesi gün de, 'bana saldırdılar' diyerek bütün grubumuzu mahkemeye vermişti.

'Mamak'a götürürüz' tehditleriyle bir hafta on gün süren dayatmalara boyun eğmeyince Mamak'ın yolu göründü. Yazın yakan, kışın donduran barakalardan oluşan yeni mekanımıza, Mamak D Blok'a geldik.

Burada çok daha komplike işkenceye tabi tutulsak da, İki Yılıktan direnerek gelmiş ve belli tecrübeleri yaşamış olmamız, buradaki direniş hattımızı örmemizde bize yardımcı oldu...

Yemekler ve yataklar bir faciaydı. Kırpıntılardan oluşan ve leş gibi kokan döşeklerde uyumak ayrı bir işkenceydi. Hangi yönüne yatsan taştta yatmış gibi rahatsızlık veriyor; hemen öte yana dönme ihtiyacı hissediyorsun. Bu da gece boyunca uykusuz kalmamıza neden oluyordu. Ayrıca her an koğuşa baskın olur diye zaten tedirgin bir uyku uyuyorduk. Yemekler ise yeşil mercimek, nohut, fasulye, lapalaşmış bulgur ve makarnadan ibaretti. Simsiyah bir yağ içinde olması, taşı toprağı da cabası... Çoğu zaman bakliyat türü yemekleri yıkayıp süzgeçten geçirip tuz baharat kattıktan sonra, yeni haliyle yiyebiliyorduk.

Mamaklı günlerde askeri dayatmalar artarak devam ediyordu. 'Biz siyasi tutukluyuz, asker değiliz' açıklamalarıyla, 'Komutanım' dememe tavrımızı sürdürüyorduk. 'Komutanım diyecek misin?' sorularına her 'hayır' deyişimizden sonra 'o zaman açın ellerinizi' diyerek ikişer okkalı cop vuruyorlardı.

Neden hem hayır deyip, hem de elimizi açıyorduk, tam hatırlamıyorum. Belki de o okkalı copların uygunsuz yerlere gelip daha ağır tahribatlar yaratmaması içindir.

Bir defasında grubumuzda bulunan, inatçılığı ve külhanbeyli davranışlarıyla anılan bir arkadaşımız olan Mühibe 'Komutanım demeyeceğim' dedikten sonra avuçlarını açtı. Asker ikiye cop vurduktan sonra, 'indir' dedi. Ama o indirmede. Asker bir daha vurup 'hadi indir' dedi. Yine indirmede. Asker kupa kızı kesilen suratıyla, öfkeyle hem 'indir' deyip, hem vurmaya devam ediyordu. Sonuçta asker pes edip gitti. Ama arkadaşımız günlerce ellerini kullanamadı. İhtiyaçları noktasında biz yardımcı olduk.

Benim Mamak'lı günlerim uzun sürmedi. Beni Ankara'da herhangi bir siyasal guruba sokamayan devlet son olarak ikametgahım olan şehre gönderme kararı aldı. Gözaltına alınmadan önce Erzincan'da oturuyordum. Dosyayı Erzincan 3 No'lu Sıkıyönetim Mahkemesi'ne yolladılar.

O gün gardiyan gelip sevk edileceğimi söyledi. Biz yine 'Emniyete götürülüyorum' şeklinde yorumlayıp havalandırmada direnişe geçtik. Arkadaşlar sıkıca kolumdan bacağımdan tutup 'vermiyoruz' diye direnirken, diğer kolumdan da askerler yakalayıp 'hayırrr, vereceksiniz' diye çekiyorlardı. Ben de iki çekiştirme arasında, koldan bacadan olacak duruma gelmiştim. Bir taraftan arkadaşlarımın sahiplenmesinden gurur duyuyordum ama diğer taraftan da kollarım kopacak kadar ağrıyordu. Sonuçta askerler beni koparıp aldılar. Sahiden de Erzincan'a götürüldüm. Delilsiz, ifadesiz örgüt üyeliğinden 141/5 maddesinden 4 yıl 2 ay ceza kestiler. Toplam bir buçuk yıl yatıp, sonra da tahliye oldum. 1984 yılında tekrar tutuklandım. Bu defa da 168/1'den 20 yıl verdiler. Daha sonraki yıllarda da 98 yılı 1 Mayısına katıldığım için 2 ay, 1996'da Eskişehir'de hayata geçirilmek istenen tek kişilik hücreleri protesto eden konuşmamdan ötürü 4 ay hapis yattım.

PATATES KIZARTMASI

Sevgi

12 Eylöl darbesini takip eden kasvetli günlerdeydik. Mamak'ta idik... Hep kötü haberler... İyiye yorulabilecek hiçbir şey yok. Hem hava, hem de ruhlarımız karanlık... Böyle bir günün akşamı yemek saatinde karavanalar içeri alındı. Beşinci kalite soğan yahni-bulgur-nohut-kuru fasulye vb. sınırlarını aşmayan alışlageldik karavana mönülerinden birini bekleyen bizler, karavanada patates kızartması gördüğümüzde gözlerimize inanamadık. Hangi dağda kurt ölmüştü? Patates kızartmasını, bilirsiniz çocuklar ve gençler daha fazla sever. Bizler de çocuk ya da gençtik; karavanadaki patatesleri görünce bulunduğumuz ortamı bir an unutup sevindik. Sonra dikkatlice tabaklara bölüştürdük ve afiyetle yedik. Uzun zamandır ilk kez keyifli ve lezzetli bir yemek yemiştik. Ve o gece tatlı uykulara daldık.

Meğer gaflet uykularına yatmışız. Meğer biz uyurken, aynı çatı altında neler oluyormuş... Sabahki gazeteleri elimize aldığımızda ancak anlayabildik; aynı çatı altında tutulan bir gencin, bir çocuğun, yani Erdal Eren'in o gece hücrelerinden alınıp idama götürüldüğünü...

Gazeteyi gördüğümde benim mideme bir taş oturdu. Kendimi rüşvet almış gibi hissettim. Nasıl da gafil avlanmış, o patates kızartmalarını yerken nasıl da sevinmişim. Meğer bir karşılığı varmış. O bedel benim mideme oturdu. O anda -onun bir suçu olmasa da- patates kızartmasından tiksindim. Ve uzunca bir süre, ne zaman patates kızartması görsem, aklıma Erdal Eren ve hücrelerinde oturur haliyle silueti geldi.

Birkaç yıl önce, bir gün durduk yerde bu patates kızartmalı karavanayı anımsadım. Bu sefer düşünürken aklıma aniden başka bir olasılık geldi. Aca-

ba o akşam, idam haberini önceden öğrenen mutfak görevlisi asker, Erdal için en azından son kez keyifli bir yemek hazırlamak istemiş olamaz mıydı? Dolayısıyla o akşam patates kızartması bu nedenle çıkmış olabilirdi! Azıcık rahatladım.

Portakal Reçeli

O sıralar İki Yıllık Eğitim Enstitüsü'nün bodrum katındaki geniş, bölme-siz koğuşundaydık. Kısa süre önce Mamak'tan doğruca buraya getirilmiştik. Aylarca, yıllarca hep aynı karavanaları yemekten bıkmış olan bizler, yaratıcılık sınırlarımızı zorlayarak kendimizce başka gıdalar üretmeye çalışıyorduk.

Bu konudaki bazı yetenekli arkadaşlarımız –nasıl hazırladıklarını tam olarak hatırlayamıyorum, muhtemelen benim katkım çok az olmuştur– portakal kabuklarından reçel yapmıştı. Reçel, plastik leğenlerin içersinde, tuvalet ve lavaboların bulunduğu bölümdeki yüksek çelik rafların üzerinde muhafaza ediliyordu. Bir sabah tuvalet için koğuş kapısının açılmasının ardından reçellerin olduğu bölüme geldiğimizde, reçeli imal eden arkadaşlardan biri (kimdi hatırlamıyorum) beni cesaretlendirerek ve hatta 'gaza getirerek' bir sandalye üzerine çıkıp leğenlerden birini aşağı indirmemi istedi. Ben de denileni yaptım. Sandalyenin üzerine çıktım, uzanıp leğeni tuttum, kendime doğru çektim ve tam o anda, zaten sakat olan sandalyenin ortası aşağıya doğru göçtü ve ben de sandalyenin içine düştüm. Sahne şöyle tamamlandı: Havadaki ellerimle tuttuğum, reçel leğeni ters döndü ve tüm portakal reçeli kafamdan aşağı aktı. İlk algıladığım şey, etrafımda zıplayarak ve kahkahâlarla gülmekte olan Ayla arkadaşımızdı. (Bu sevgili arkadaşımız daha sonra, yeri geldikçe olayı aynı keyifle defalarca anlatmıştır.) Ben ne yapacağımı bilmez vaziyette, donup kalmıştım. Berbat durumdaydım! Az sonra koğuşun kapıları kapatılacaktı. O sıralar sıcak suyla ancak 15 günde bir banyo imkanımız vardı. Bu olay başıma geldiğinde bir sonraki banyoya kaç gün vardı bilmiyorum, ama herhalde koğuş kapısı kapanmadan, orada bulunan arkadaşlar tarafından kafam lavabonun içine eğilmek suretiyle, soğuk su (mevsimlerden kıştı) ve sabunla alelacele yıkanmış olmalı.

Geri kalan portakal kabuğu reçeline gelince, gerçekten çok lezzetli olmuştu. Hâlâ tadı damağımda...

ANKARA'NIN KIŞI SERT VE SOĞUKTUR

Gönül Sevindir

12 Eylül 1980'den sonra İstanbul polisi tarafından Ankara DAL'a getirildim. Ankara girişinde gözlerim bağlandı, nereye gideceğim belirsizdi. Kontrgerilla, MİT'in yerine götürüleceğimi düşünüyordum okuduklarımın etkisiyle... 'Ziverbey Köşkü' gibi bir yer olmalı diyordum. DAL'a geldiğimizde, 'eğil', 'oradan atlayarak geç', 'duvar var' gibi sözlerle sanki tünel veya mağara olan bir yere geldiğimi zannediyordum.

Bir sürü insan gözleri bağlı, ayakta, oturmadan, yemeden, uyumadan işkence sıramızı bekledik. En acı gelen de, senin dışındakilere yapılan işkenceyi duymak, hissetmendi. Bağırışlar, inlemeler, haykırışlar karşısında çaresizdin.

Emniyette ve cezaevinde şunu sordum hep... Nasıl zevkle yapabiliyorlardı işkenceyi, eziyeti... Ne tür bir duyguydu bu...

Hücre arkadaşım, vebalim Gülşat'ımı hatırlamadan geçemem. Arkadaşlığımız oradaki yaşamı dayanılır kıldı. İkimiz de İstanbullu olduğumuz için İstanbul hakkında konuşur, ailelerimiz, okul anıları ve sevgi üstüne felsefi konuşmalar da yapardık.

DAL'da 45 gün kaldıktan sonra cezaevine gönderildim.

Nedense cezaevinin Emniyetten rahat olacağını düşünmüştüm, oradan kurtulmuş olmanın hüznünlü bir rehaveti vardı üstümde... DAL'dan sonra Mamak Cezaevi'ne gitmeden önce, cezaevine dönüştürülmüş bir okul bina-

sında kaldık. İki Yılık Eğitim Enstitüsü... DAL'dan sonra burası bana çok iyi geldi. Camlardan dışarısını görebiliyordum.

İki Yıllıktayken, hangi mahalleden hatırlayamıyorum ama, lise 1 öğrencisi Fulya adında bir öğrenciyi, öğretmeninin ihbarı üzerine getirmişlerdi; kara tahtaya CUNTA yazdı diye... Ürkek, şaşkın ve küçüktü... Yanımıza aldık. Çok rahat uyum sağladı cezaevine; onurlu ve güvenli çıktı mapustan...

Her harfi için bir ay yattım derdi.

Gözültündayken, Emniyete tekrar gidip gelenlerden Mamak hakkında bilgi edinmiştim. İlk girişte kafese gireceğimi, dayak yiyeceğimi bilerek Mamak'a geldim.

A Bloкта, Kafesteyim...

Kafeste yüzleri duvara dönük, ayakta, soluk benizli, kısa saçlı erkek arkadaşlar da vardı. Oradaki askerler de sanki özel seçilmiş iri yarı, gür sesli, kocaman elli adamlar gibi gelmişti bana... Bağırarak seslendirilen 'arkanı dön', 'komutanım de', 'sağa sola bakma' gibi komutlarla karşılaştım. Hiç düşünmeden ilk sessiz itirazımı yaptım; ardından coplarla üstüme çullanış ve sonra C Blok kadınlar koğuşu...

Bir yıl kaldım cezaevinde... Hayatımın en güzel, en anlamlı, unutulmaz günleri geçti orada... Sevgiyi, sadakati, dostluğu, paylaşmayı, onuru, direnci, sabrı, özlemi, acıyı ve nefreti orada gördüm, öğrendim.

Aklımda Mamak'a ait anı olarak çok az şey kalmış nedense... Bilinçaltımda mı saklı acı anılar, silmiş miyim onları, bilemiyorum. Hep neşeli, komik, güzel şeyler aklımda... Ancak mail grubuna yazdıklarınızla hatırlatıyorsunuz bana o yaşananları... Örneğin, tabutlukta beraber kaldığımızı Günseli hatırlattı.

Bir gün yine sayım için bizi dışarı çıkarttıklarında yüksek sesle sayım vermemiz istenmiş, herkes içeri girdikten sonra, koridorda Günseli, ben ve Ferah üç kişi kalmışız; kendiliğimizden, birbirimizle hiç konuşmadan, birbirimize güvenerek, dayanarak sesimizi çıkartmamış ve dayak yiyip içeri atılmışız.

Ankara'nın Kışı Sert ve Soğuktur

C Blok'ta ceza olarak hiç kömür vermiyorlardı. Havalandırmaya çıktığımızda kömür tozları ile ekmek içlerini köfte gibi yapıp, yuvarlak kömür haline getirdiğimizi ve onları yaktığımızı hatırlıyorum.

Ayrıca dünyanın en güzel tatlısı olan Mamak tatlımız... Şekerli suya, bu lursak Etirmek veya kurutulmuş ekmeği batırarak üstüne de arada verdikleri gül reçelini dökerek yaptığımız tatlılar... Nohut yemeğini yıkayıp ezerek değişiklik olsun diye ezme yapmamız... Açlık grevinde birbirimize yemek tarifleri yapmamız...

'Kendi Hallerimiz' adlı tiyatro oyunumuz ve yaşadıklarımızı kahkahalarla seyretmemiz.

Yine bir gece sayıma yeni bir binbaşının gelmesi ve elindeki listeden hepimizin isimlerini çok farklı, hatalı okuması... İçkili olma ihtimali çoktu... İlk başta belli etmeyip sussak da sonradan kahkahayı basmamız ve bu yüzden sabaha kadar ayakta dışarıda beklememiz...

Binbaşı Ahmet (Jilet Ahmet), yüzü hâlâ aklımda olanlardan biridir. Jilet Ahmet'in büyük bir zevkle dayak attırması ve jargon olarak sokak serserilerinin, mafyanın kullandığı tabirlerden olan 'Yüzünüze jilet atarım, kimse yüzünüze bakmaz' demesi... Adı oradan geliyor. Ayrıca işkencecilerle direkt bağlantısı olan tanımlamalar yapması işini çok sevdiğini belli ediyordu... Benim hep merak ettiğim onların da Emniyet ve cezaevi dışında bir yaşamları olduğu, evde belki bizim yaşımızda çocukları olduğu, komşularının olduğu; onlar 'günün nasıl geçti' diye sorduğunda ne cevap verdikleri; nasıl rahat uyudukları; çocuklarını nasıl kucakladıkları idi...

Sadece daha güzel bir dünya isteyen gencecik kızlara, insanlara, bu denli nefret duymalarını nasıl izah edebiliyorlardı kendilerine... Evet, bazı askerler de vardı ki 'ne olur bacım, dediklerini yapın; size vurmak istemiyoruz, ama sonra bizi dövüyorlar' diyorlardı.

Ve Bize Vuramayanlar...

Bir gün albay Raci Tetik gelmişti. Önemli biriydi, ona da askeri sayım vermemiştik. Hepimizi koğuşlardan çıkartmış ve koğuşu taratmıştı. Onlara

hep itaat edilmişti, nasıl olurdu da bir avuç kadın onlara karşı gelirdi, bunu kabullenemiyorlardı.

Sayımlara çıkarken birkaç tane eşofmanı üst üste giyerdik. Sanki üzerimiz kalın olursa canımız daha az acırdı... Ve koğuşlara girdiğimizde hazırladığımız tuzlu sulara bastırduğumuz ellerimiz ve arkasından çekilen hâlâyılar; söylenen türküler ve dağıtılan yatakların içindeki çöp kırpıntılarını durmadan her gün tekrar tekrar toplamamız...

98 kadın hakkında emirlere itaatsizlik ve kurallara uymamaktan dava açmışlardı. Mahkemeye çıkarılmıştık ama ceza almamıştık.

Yılbaşı gecesi bize dokunmazlar belki, diye düşünmüştük ama ne gezer, avaz avaz marş yayını yaparak bizi bastırmak istediler ve gene gece sayım, dayak ve ayazda bekleme cezası... O kadar soğukta bekletmelerine rağmen ciddi hasta olduğumu hiç hatırlamıyorum.

Ekmek Hamurundan Satranç Yapmamız ve Satranç Öğrenip Oynamamız

Ben içerde öğrendim satranç oynamayı... Dayak, eylem ve cezadan kalan zamanlarımızı verimli geçirmeye çalışırdık. Yabancı dil bilen arkadaşlarımız dil öğretirlerdi. Kitap, gazete, örgü malzemesi vs'nin içeri girmesi yasaktı. Biz de bol bol şarkı söyler, sohbet eder, okuduğumuz kitapları birbirimize anlatırdık.

Bir de içerde bebeğimiz doğmuştu. Taylan bebek... Anneyi ve bebeği doğumdan sonra yan koğuşa taşımışlardı; olabilen görüşlerde ailelerden bebek için bir şeyler istemiştik. Ne güzel bir şeydi; bir bebek doğmuştu. Bir umuttu, bir güzellikti...

Kurallara uymadığımız için hep görüş yasağımız vardı ama ailelerimize, 'görüşe kızlarınız kendi isteğiyle' çıkmıyor' diyorlarmış. Benim ailem İstanbul'dan geliyordu. Babam daha duygusal olduğu için hemen ağlardı; annem daha dayanıklı olduğundan hep ona anlatırdık bizi dövdüklerini, işkence yaptıklarını... Onlardan dışarıda kamuoyu yaratmalarını istiyorduk. Zaten görüş beş dakika idi... Anlatabildiğimiz kadarıyla içeride olanları anlatır, dönerdik koğuşlara... Anne olunca anladım, bir anne için ne kadar zormuş çocuğunun dövüldüğünü bilmek, mosmor olmuş ellerimizi, bacaklarımızı

onlara göstermek, açlık grevinde olduğumuzu bilmeleri... Ve onlar hep yanımızda oldular, hep bizimleydiler.

Mamak'ta camdan baktığımda uzakta Mamak gecekonduarının ve Ankara asfaltının ışıklarını görürdüm.... Askerlerin yanında devriye gezen, komutla asker gibi uygun adım yürüyen, her an sana saldırmaya hazır, nöbet tutan kangal veya kurt köpeklerini anımsamıyorum. Bir türlü sevemediğim için olsa gerek... Dikenli tellere konan minicik serçeler ise... fotoğraf gibi kazılı belleğimde...

'Mahkemelik kıyafetlerimiz' vardı. Görüşçüsü gelenlerin getirdiği düzgün kıyafetler seçilir ve bedeni uyanlar mahkemeye çıkarken onlardan seçtiklerini giyerlerdi.

C Blok dikdörtgen şeklindeydi. Biz bir blokta kalıyorduk, karşı blokta da 'kurallara uyanlar' dediğimiz 4-5 kadın arkadaş vardı. Yeni gelenlere bir şey söylemeyip, önce o koğuşa koyarlardı. Arkadaşlar durumu fark ettiklerinde dilekçe verip, yanımıza, gönüllü dayak yemeye gelirlerdi.

Mamak'ta bir yıl kaldım. Mahkemede tahliye haberini aldığımda hiçbir şey hissetmedim. Kocaman bir boşluk.. Koğuşa geldiğimde ayrılış ânu... Hıçkırıklarla vedalaşma... Bir ayrılık bu kadar mı zor olurdu... Kadın gardiyan hayret etmişti, 'tahliye oluyorsun, niye ağlıyorsun' diye...

Tahliye çıkışı A Bloktaki kafese aldılar beni... Ailem kapıda bekliyordu.

Benim donukluğum dışarıda da bir müddet sürdü. Hiçbir şeyden zevk alamıyordum. Deniz kenarına gittim, cam bardaktan çay içtim, simit yedim, vapura bindim. Ama hep aklımdaydı içerisi...

30 yıl geçti aradan... MAMAK ve cezaevi arkadaşlarım... Sizler yaşamının en güzel parçası oldunuz.

Ecce Temelkuran bir yazısında Kenan Evren'le ilgili şunları söylemişti: 'Dileyen dilesin, ben dilemem şifa... Akıttığı kadar kanı aksın... Sonra da, eğer bu işin sonu ölümse, hiç tereddütsüz söylüyorum: Hakkını da helal etmem! Hakkını helal etmeyenlerin tarafında dururum. Şöyle olmalı. Cenazesine gidilmeli. Sevenlerine, ailesine saygılı bir biçimde içeri girilmeli, sesizce... Yan yana durulmalı, saf tutmalı... Öylece durmalı ve bütün törenin olup geçmesini beklemeli. Çünkü nihayet imam soracak: "Hakkınızı helal eder misiniz?" Cemaatin içinde bağırıp çağırmadan sesimizi çıkarmalı: "He-

lal etmiyorum” “Hakkınızı helal eder misiniz?” “Helal etmiyorum!” Hakkınızı helal eder misiniz?” “Helal etmiyorum!” Türkçe, Kürtçe, Ermenice... Sonra da kirli tarihin cenaze törenine hiç değilse üç kere ses vermiş olarak oradan çıkıp gitmeli. En azından bu... En azından... Onca ölü dost, anne, baba, kardeş, evlat, kız çocuğu, oğlan çocuğu için... En azından bu... Türkçe ve Kürtçe... Ermenice ve Lazca... Bu toprağın her dilinde “Helal etmiyorum” demeli... Gönlünün bir yanı hep hüznü kalan bizler için, kendimiz için, giden güzel insanlar için...’

Unutmak ya da Unutmamamak Üstüne... Hatırlananlar

Gazetede küçücük bir haber okudum. 78’liler Derneği bir sergi açıyormuş: Mamak’tan Sahibini Arayan Mektuplar Sergisi...

Cezaevinde bir gardiyan yazdığımız mektupları saklamış; yazdığımız, gönderdik sandığımız ama hiçbir zaman adresine ulaşamayan mektuplarımızı... Ve bize yazılanları, hiçbir zaman alamadığımız mektuplarımızı... Onca yıl saklamış ve geçen sene de gizlice 78’liler Derneğine teslim edip ortadan kaybolmuş. Kim bilir, kendiyle yüzleşti belki de onca yıl sonra...

Koşarak gittim Beksav’daki sergiye... Heyecan, sıkıntı, sevinç, karmakarışık duygularla...

Mamaklı kadınlarla ilk buluşmamdı. Aramızda muhakkak görüşenler, haberleşenler vardı, ama bunca yıl sonra ve kalabalık şekilde buluşuyor olmak benim için ilkti... Hafızamı zorladım; isimler, soyadlar hatırlanıyor (yoklamalardan) bazen... Kimi zaman da sadece yüzler veya gözler; isimler yok bu sefer...

Tekrar 30 yıl geriye döndüm, neden hatırlayamıyorum detayları? Arkadaşlarım en ufak ayrıntıları anlatıyorlar, bende sisli puslu bir görüntü. Neden, neden... diye kendime kızıyorum.

Niçin hatırlamıyorum? Unutmak istemedim oysa. Hayatımda önemli ve değerli bir seneydi. Başka bir Gönül müydü unutan? Konuştukça, görüştükçe netleşiyordu görüntüler.

Ben uzaktan tepeden film izliyor gibiydim.

Mamak’ta...

Uzaktan görünen Samsun asfaltının ışıkları, minik minik hızla geçen arabalar, arabalar...

Gecekonduların çatıları, bir avlu üç yanı baraka şeklinde çevrili koğuş binaları, avluda dışarıda soğukta bekleyen kadınlar, dayak yiyenler, elleri morarmış şişmiş ama gülen gözlü, umutlu gencecik kadınlar...

Koğuşta dağılmış yataklarını toplayan, halay çeken kadınlar...

Tel örgülere konmuş küçük bir serçe, rap rap yürüyen bir köpek, yanında asker, askerler...

Uzaktan gördüğüm bunlardı.

Aynı duyguyu ilk yakalandığımda da hissetmiştim. Ben o an yok olmuş sanki yine film seyrediyor gibiydim.

İstanbul Levent...

Silahları üstümüze çevrili polisler, başarılarını bildiren telsiz sesleri, polis otosuna biniş, emniyete gidiş, işkence sesleri, kalorifere elleri kelepçeyle bağlanmış çok kötü vaziyette bir genç adam ve bana usulca, 'Dayan bacım, moralini bozma' diye güç veren sesi. İsmi öğreneyim, dışarıya bildiririm, sahip çıkalım umuduyla sorduğum 'Sen nasılsın, kimsin?' sorusu... Cevap yok, götürüyorlar...

Akşam saatleri o sırada da izlenen adını hatırlayamadığım Brezilya dizisiydi (Köle Isaura) sanırım.

TV sesi geliyor ve dizi boyunca nöbetçiler izlemeye gidiyor. Sessizlik ve kısa süren rahatlık...

Sonra Ankara DAL'a yolculuk...

Çok sevdiğim Haydar türküsü vardı Mamak'ta, Ferah da söylerdi. 'Kâh çıkarım gökyüzüne, kâh inirim yeryüzüne, seyrederek âlem beni.' Ben de öyleydim sanki, türküdeki gibi...

Tahliye olduğumda da aynı şey oldu...

Ayrılmanın verdiği hüznün, acı, boşluk... Sevinç yoktu. Bir parçam kalmıştı orada, anlamsızca dışarı çıkmış ve anlamsızca yürümüştüm... Yemiştim, içmiştim...

Tabii bunlar uzun sürmüyor, yaşama dâhil oluyorsun ama, neden ayrıntılar kalmamış aklımda, diye soruyorum. Bu da aynı bir inceleme konusu belki de.

DAL'dan Hatırlanan

Kırk beş gün DAL'da kaldım. Bir ay olmamıştı herhalde (yine hatırlayamadım) hücreye geldiler, 'Kalk, teyzelere gideceğiz' dediler. Şaşırdım. Ne alaydı? Onlar da Ankara'da otururlar. O sıra ablamla eniştemi de arıyorlardı, haber duyarız diye götürüyorlardı muhtemelen, ama benim içim rahattı.

Dışarı çıkacağım için sevindim, bir ay olmuştu güneş ve ışık görmeyeli. Elimi yüzümü sabunla yıkayabilirim belki dedim. Çıktık DAL'dan, ben ve üç sivil polis. Teyzemlere ne diyecekler? Ailemin Ankara'da olduğumdan haberi var mı? Bir şey bilmiyorum.

Kapıyı çaldılar. Açıldı. Teyzem karşımdaydı. 'A, kızım hoş geldin, nereden çıktın böyle, hayırsız' gibi şeyler söyledi.

Tim başı (Beton derdik elinin sertliğinden) 'Ben kocasıym, evlendik' dedi.

Kuzenim, 'İnsan haber vermez mi? Bir şeyler duyduk ama... Aceleniz neydi?' gibi bir şeyler anlatıyor. Ben konuşmuyorum.

Neden anlamıyor, diyorum üstüm pislik içinde, muhtemelen kokuyorum, saçlar yapışık kafama. Ama hissetmediler. Tualete gideceğim, diye kalktım, hepsi birden ayağa kalktı. Sanki oradan kaçacağım.

Lokantalarda kibar erkekler(!) kibarlıklarından tualete götürürler ya o hesap, beraber gittik, bekledi.

Aynaya baktım, sabunla yüzümü yıkadım. Aynaya bakamamak, yüzünü görememek bile ne önemliymiş, kaybedince anlıyorsun. Çıkınca, 'Biz kalkalım' dediler, cazip bir şey bulamamışlardı.

Bir çay bile içememişim, ikram edememişlerdi. Kuzenime öpmek için sarıldım ve 'Polis bunlar' dedim.

Kaskatı kesildi, sustu, şaşkındı. Böylece haberleri oldu diye sevindim. Sonradan Ankara Emniyeti'ne ailem sordurmuş, ama yok böyle birisi demişler.

Bitler...

DAL'da küçük hücrelerde sekiz on kişi kaldığımızdan pislikten bitlendik. Bitler çok iriydi. Bitler hakkında orada çok şey öğrendim. İki cins olmuş; bir saç biti varmış bir de kasık biti. Nedense iki türü de bana bulaşmadı. B grubu kana gelmiyorlar herhalde diye düşündüm.

Gardiyan bir polis vardı, her sabah gelirken, 'Uyandım sabah ile/Gözyaşım sile sile' diye bağıra bağıra şarkı söylerdi. Sözde bizle dalga geçiyor. Sesinin de güzel olduğunu sanırdı herhalde. Hücrenin altından bitleri ona atardık bitlensinler diye... O da bize geri atardı.

İNSANIN EN ÇİRKİN VE EN GÜZEL YÜZÜ

Gülşat Aygen

İnsanın en çirkin ve en güzel yüzünü DAL'da, İki Yıllık Eğitim'de ve Mamak'ta, daha sonra da Metris'te gördüm. Devletten aldığı maaş karşılığında sabahları evinden belki de eşini ve çocuklarını öpüp çıkan, sonra DAL'a gelip bizlere öldüresiye işkence yapanların çirkin yüzlerini... Mamak'ta toplama kamplarını andıran koşu alanların ürkütücülüğüne avaz avaz bağırarak askerlerin seslerinin karıştığı, insana neredeyse gerçekdışı gelen havalandırmada, askerleri üstümüze saldıran acımasız subayların çirkin yüzlerini; Kafes'te bir hayvan gibi bekletilirken saldıran komandoların acımasız yüzlerini.

Ancak nice yaşamların ya da yaşam sevinçlerinin katledildiği DAL'da Gönül Sevindir'in en insan ve en güzel yüzünü de gördüm; Mamak'ta onun yüreğini daha da yakından tanıdım. Derste 'cunta' dedi diye bizlerle Mamak'a atılan on dört yaşındaki Funda'nın melek yüzünü ve yüreğini, 5 ay sonra ilk kez hakim karşısına çıkarıldığında 'Kullandığım cunta kelimesinin her harfi için bir ay yattım,' dedirten mizah gücünü de orada gördüm. Beni coplayan askerin bir yandan da 'Kusura bakma bacım!' deyip aynı anda göz yaşları döken insan yüzlerini de Mamak'ta gördüm. Coptan bilim kurgu yaratıkları gibi şişen ellerimi kullanamadığım için, daha önce adını bile bilmediğim, başka davalardan Mamak'lı dostlarımla saçları taramalarını, hatta benimle tualete yardıma gelmelerini de Mamak'ta yaşadım.

Mamak'tan Metris'e transfer edilirken, askeri araçtan C Blok'a a son kez baktığımda gözyaşları içindeydim; bu insanlık dışı ortamdan başka bir in-

sanlık dışı ortama gideceğim için değil, Gönöl, Sezgin, Nezaket ve adlarını anımsamakta güçlük çektiğim, insanlığın en güzel yüzünü gösteren dostlarımdan ayrıldığım için...

DAL'dan defalarca geçmek zorunda kalmış, 12 Eylül'den hemen sonra cuntanın en vahşi saldırılarına ilk maruz kalan Mamak'ta 5,5 yıllık hapisliğinin ilk 6 ayını geçirmiş, kimi zaman dost sandığı yüzlere karışmış çirkinlikleri de yaşamış biri olarak, öncelikle insanlığın güzel yüzlerini anımsamakta inat edeceğim. Anılarımin ortasında, tarihe insanın en çirkin yüzünü gösterenlerin değil, onurundan taviz vermemiş, en zor koşullarda bile her tür farklılığı aşarak dayanışmayı bilmiş Mamaklı kadınların yüzleri var.

CEHENNEMLE TANIŞMA

Aygün Zerger

1981 Aralık ayı başları polis otosunda Emniyetten Mamak'a doğru yola çıktık. Üzerimde annemin Emniyetteyken getirdiği mor çiçekli pazen elbise, altında mavi desenli, paçaları lastikli, yine pazen pijama-pantolon karışımı giysilerim var. Mamak dış nizamiyede 'Ooo, yeni Emniyet modası bu mu oluyor?' diye alay ederek karşıladı nöbetçi subay... Mamak'ta bizi neyin beklediğini az buçuk biliyorum ama henüz cehennemi hissetmiyorum. Emniyette sorgu için Mamak'tan getirilen kızlardan öğrenmiştik durumu... O sırada Mamak'ta A Bloкта ve C Bloкта kalan kızların idarenin dayattığı kurallara uymadıklarını, direndiklerini; ama C Bloktaki başka bir koğuşta, kurallara uyan 'cici kızlar'ın olduğunu biliyoruz kabaca... Ve yanımda aynı davadan yargılanacağımız kız arkadaşım ile beraber karar alıyoruz: 'direnenlerin yanında olacağız.' Bizi ne bekliyor, bu kararın bedeli ne olacak, tam olarak bilemiyoruz, ama kararlıyız.

A Blok'a geldiğimizde bizi hemen kafese koydular. Hayvanat bahçesinde aslanların, kaplanların, maymunların konulduğu kafeslerin aynısı... Emniyetteki işkencelerin, aşağılanmaların, yaşadığımız acıların yüküyle çöküp yere oturduk. Az sonra arkadaşımı götürdüler. Geldiğinde suratı kıpkırmızıydı; ne olduğunu sordum; andımızı oku demişler, o da bilmiyorum demiş. Askere tekmil verdirip, 'oku şimdi' dediklerinde susmuş ve sonuçta Pörtlek dediğimiz A Blok İç Emniyet Amiri'nin okkalı birkaç hoş geldin tokadını yedikten sonra kafese göndermişler. Onu endişeyle dinlerken başıma gele-

cekleri tahmin etmeye çalışıyorum. Adım okundu ve kafesin sol çaprazındaki sorgu odasına alındım. İçeride Yzb. Tuna ve Pörtlek var.

Burası işlemlerin yapıldığı, fotoğraf çekerek tutukluların fişlendiği, dosyalandığı oda... Odaya girer girmez Pörtlek'in ilk lafı 'kurallara uyacak mısın?' oldu. 'Kurallara uymayacağım' dedim. Şaşırarak 'neden?' dediğinde, 'ben asker değilim; tutukluyum Hem erkek değilim ki asker olayım' dedim. 'Sen Amerikan ve İsrail ordusundaki kadın askerleri bilmiyor musun?' diye bağırarak suratıma tokat atmaya başladı. O sırada Tuna bir köşede pis pis sırtarak beni inceliyordu. Sonra genel bilgilerimi alıp, fotoğrafımı çekip, fişlenme işlemimi tamamlayıp tekrar kafese koydular.

Kafeste üç gün kaldık. Bu üç gün boyunca sürekli dayak yedik. Ellerimiz copların etkisiyle morarmış, tutmaz hale gelmişti. Geceleri uyutmuyor; coplarla dürterek bizi ittirip bacaklarımıza, vücudumuza vuruyorlardı. Gündüz koridordan gruplar halinde geçen askerlerin korkunç bağırışlarıyla ürküyor, neler olduğunu anlamaya çalışıyorduk. Başımıza ne geleceğini bilememenin endişesi, her an yeni bir şey olacak korkusuyla ve henüz kurtulamadığımız Emniyetin yarattığı psikoloji ve acılarla direnmeye çalışıyorduk. Emniyette duyduklarımızı şimdi yaşıyorduk artık... Evet, cehennemdeydik...

İkinci gün beni Pörtlek'in odasına götürdüler. Orada bulunan bir subay ailemi tanıdığını, iyi bir ailenin kızı olduğumu söyleyerek, Pörtlek'e beni C Bloktaki diğer kızların yanına göndermesini söyledi. Pörtlek bana bakarak 'Bu mu? Bu, kurallara uymayacağını söyledi' dedi. Subay bana dönerek 'Sen deli misin? Burada ölüm hücreleri var. Yasaklar var. Çay, sigara, gazete, örgü yasak. C Bloğa gidersen, orada çayını sigaranı içip, örgünü öfersin. Bu durumu düzeltiriz. Pazartesi dilekçeni yazarsın, seni oraya alırsın' dedi. 'Ölüm hücresi' lafını duyunca bir an buz gibi oldum; ama hemen kendimi toparlayıp içimden 'yok canım, korkutmak için abartıyordur' diyerek, içimdeki korkudan kurtulmaya çalıştım.

O an susmayı yeğledim. Benden bekledikleri hiçbir yanıt alamadılar. Dilekçe yazma aşamasında 'yazmayacağım, kurallara uymayacağım' derim nasıl olsa diye düşündüm. Beni tekrar kafese koymalarının ardından aile yakını subay gelerek 'bir ihtiyacın var mı?' diye sordu. Ben de bizi gece gündüz uyutmadıklarını, uyumak istediğimizi söyledim. Hemen emir verdi, arka ka-

feste battaniyeleri yere serdirerek bize yatak hazırlattı. Kimse dokunmadığı için birkaç saat uyuyabildik. Sonra tabii ki acısını çıkardılar. 'Her-Türk-Asker-Doğar' diye bağırarak postallarını var güçleriyle rap rap yere vuruyor, bizden de aynısını yapmamızı istiyorlardı. 'Asker değiliz, yapmayız' dediğimiz için ellerimizi açtırıp, copluyorlardı. Bunu gün içerisinde ellerimiz helak olana kadar tekrarlayıp durdular.

Artık neler olacağını tahmin bile edemez bir haldeyken üçüncü gün akşamüzeri Pörtlek koridordan geçerken 'bunlar ne duruyor burada? Atın şunları koğuşa' dedi. İşte o anda üç günlük kafes işkencesinin bittiğini ve direnerek kazandığımızı, koğuştaki arkadaşların yanına nihayet ulaşabileceğimizi anlayıp nasıl da mutlu olmuştum. Kafeste geçirdiğimiz bu üç gün kuralları kabul etmeyeceğimizi söylediğimiz için bize yargısız verilmiş bir ceza, bir yıldırma, teslim alma politikasıydı. Ama direnmiş ve kazanmıştık. Polis kadın eşyalarımızı arayıp bir poşet dolusu sigaraya el koyduğunda umurumda bile olmadı. Oysa uygulanan sigara yasağında ne de kıymetliymiş o sigaralar... Sonradan anladım.

Sonunda koğuştaydık. A Blok 1. Koğuşa girmenin bedeli ağır olmuştu, ama arkadaşların yüzüne gururla bakabiliyorduk. Ama onların gözü bizi pek de görmüyordu. Bir telaş vardı ortalıkta... Benim abartı diye düşündüğüm 'ölüm hücrelerinden' geliyorlarmış meğer... Ve de daha önceleri koğuşa ajan olarak sokulup idareye ajanlık yapanlar olmuş. Koğuşa gelip baskılara ve işkencelere dayanamayıp geri dönenler de olmuş. Bu nedenlerle bize karşı temkinli ve ilgisizlerdi.

Ama olsun, artık koğuştaydım ve kendimi müthiş güvende hissediyordum. Onlara ulaşmak, yanlarında olmak çok rahatlatmıştı beni.

İlk günler soyadım nedeniyle sayımlarda en sondaydım. İdarenin dayattığı kurallardan biri sondaki kişinin, sayısını söyledikten sonra yüksek sesle 'sondur komutanım!' demesiydi. Bu kurala uymuyordu kadınlar koğuşu... Sondaki kişi sadece sayısını söylüyordu. Askerler 'sondur komutanım!' dedirtmek için zorlarlar, demediğimiz için de, ellerimize inen coplar önce koridor duvarının üstünden geçen kalorifer borularına çarpar, oradan hışımla ellerimize inip kalkıp dururdu. Kafesten sonra bir de 'sondur komutanım' dayacağı... Hele de bu dayacağı yerken diğer kızları içeri alıp, beni yalnız bıraka-

rak baskıyı daha da artırmalarına dayanabilmek, çok zordu inanın... Ellerim mosmor olmuştu. Ama birkaç gün içinde gönüllü arkadaşlar beni kurtarabilmek için sona geçerek bu dayağı paylaşmışlar, beni bir başıma sonda bırakmamışlardı.

Ardından 10 gün sürecek ve 1 Ocak 82 sabahı son bulacak açlık grevimiz başladı. Bu 10 gün boyunca sürekli dayak yedik. Artık sayımı çok sık almaya başlamışlar ve her sayımda dayağın dozunu iyice arttırmışlardı. Eşyalarımızı ortalığa atıp, iç çamaşırlarımızı ranzalara asıyorlardı. Bir gece yine sayım bahanesiyle bizi iyice copladıkten sonra küçük hava boşluğuna aldılar. Burada da tekrar tekrar sayım alıp copluyorlardı. Bir kişiye 3-4 asker düşüyordu dayak sırasında... Kafamızı tutup duvarlara vuruyor, vücudumuza rast gele copları indiriyorlardı. Artık dayak yemekten bitap düşmüş bir haldeyken tekrar sayım almaya kalktıklarında sevgili Tülay (koğuşumuzun en küçük kızı) en baştaydı ve sayım vermedi. Tülay'dan sonraki arkadaş, ondan sonraki, daha sonraki derken, sayım verilememiş oldu. Sayım vermemek üst boyutlu bir direnişti ve bildiğim kadarıyla o güne kadar yapılmamıştı. Sayım mangasındaki askerler çıldırmış gibi korkunç bağırtilar çıkarak saldırıma başladılar. Bu arada her birimize tek tek soruyorlar: 'Bırakacak mısın açlık grevini?' 'Bırakmayacağım'... 'Bırakacak mısın açlık grevini?' 'Bırakmayacağım' sesleri yankılanıyor duvarlarda ve cop sesleriyle birleşerek, erkek arkadaşların da rahatlıkla duyabilecekleri bir büyük uğultuya dönüşüyordu. Koğuşa giden yol boyunca sıralanmış askerler coplayıp teker teker koğuşa atıyorlar bizi... Ve sevgili Meral koğuşa girdiğinde, suratının bir tarafı korkunç şişmiş, morarmıştı. Onun o halini görünce sarıldım, gözyaşlarıma hakim olmayıp ağlamaya başladım. Meral'in fiziksel durumuna ağlamıyordum. Bu ağlama, günler ve gecelerce süren işkencelere dayanmanın, teslim olmamanın, kazanmanın, dayanışmanın, gücümüzün içimde yarattığı duyguların boşalmasıydı adeta... O sırada bir arkadaşımız bir türkü başlattı, biz de katılarak türküler söylemeye başladık. Ardından hâlâylar çekerek bize yaşatılan vahşetin etkilerini silmeye çalıştık.

Koğuşun içi savaş alanı gibiydi... Bütün giysiler, eşyalar yerlere saçılmış, iç çamaşırları yine ranzalara asılmıştı. Anında bir karar aldık ve eşyaları toplamadık. Sabah sayımında rutin dayağımızı yedikten sonra da tavrımızı sür-

dürdük. Bu konuda taviz vermemeye kararlıydık, nasılsa bir bahane bulup copluyorlardı. Bizim kararlı olduğumuzu anlayınca 'Amca' adını taktığımız astsubayla haber gönderip, eşyaları toplarsak, bir daha dağıtmayacaklarını ilettiler. Bu sıkı bir pazarlıktı, akıllı davranıp kazanmalıydık. Koğuşu son kez toplayacağımızı, dağıttıkları takdirde asla toplamayacağımızı söyleyip, ortalığı toparlamaya başladık. Sonuçta biz kazanmıştık. Çünkü koğuş açlık grevi süresi boyunca bir daha dağıtılmadı.

Yılbaşı gecesi tavuk, pirinç pilavı ve portakal vardı yemekte ama biz açlık grevinin son gecesindeydik ve bu yemekleri almadık. Ertesi sabah açlık grevini bitirdiğimizi söylediğimizde iyi olan birkaç asker 'Keşke akşam bıraksaydınız, zaten yeterince zor günler yaşadınız. İyi bir yemek yemiş olurdu-nuz' diye sitemde bulunmuşlardı. Onlar bunu, bize duydukları saygı ve son derece insani duygularıyla söylemişlerdi. Bizim için önemli olan Mamak genelinde alınmış olan bu karara ne olursa olsun sonuna kadar uymak ve açlık grevi için belirlenen 10 günlük süreyi tamamlamaktı. 'Mamaklı Kadınlar' olarak onca baskıya, işkenceye direnmiş ve açlık grevini alnımızın akıyla tamamlamıştık. İşte bizi 30 yıl sonra bugüne taşıyan 'Mamaklı Kadın' olma ruhuydu bu... Birlikte direnmiş, birbirimizden güç almış ve de kazanmıştık.

Direnme Gücü

1981 yılı Aralık ayında Mamak'a ilk geldiğimde soyadım nedeniyle hep son-da olduğumu daha önce anlatmıştım. Ellerim mosmor girerdim koğuşa ama elimdeki şişliklerden çok beni en etkileyen şey, bütün arkadaşlarımı koğuşa sokup, koridorda beni yapayalnız bırakmalarıydı. Bu arada defalarca 'ney kız bu, elma mı?', '52 sondur komutanım diyeceksin' der, söyletmek için de cop-larını ellerime sayısız defa indirip kaldırırlardı. Ama beni en çok etkileyen yine de, sayım mangası için seçilmiş en iri kıyım faşist askerin içinde yapa-yalnız kalmaktı. Çünkü yeni gelmişim ve Mamak cehennemiyle yeni tanış-yordum. O sıralar bana çok ürkütücü geliyordu, sayıma çıkmadan önce as-kerlerin bağıra çağıra ve yerleri titretecek kadar koşarak gelmeleri...

Birkaç gün sonra savcılığa çıkma günüm geldiğinde, sayım mangası çavu-su askerlerden birini 'yarın savcılığa çıkacak; vurma' diye uyarmıştı ve o gün ellerim şişmeden girmiştim içeri... Daha sonraki günlerde koğuşta karar

alındı. 'Sona sürekli Aygün çıkmasın, sonda olanı değiştirerek çıkalım sayıma... Bu kızın elleri mahvoldu' dedi gönüllü arkadaşlar... Evet... Böyle bir fedakarlık yapmışlardı işte benim için... Ve de koğuşa sokulduğumuzda, zonk zonk zonklayan, şişerek tombullaşmış ve kıpkırmızı kesilmiş elleri, ama başları dimdik 'yaa bişey olmaz, geçer birazdan' diyerek direnmenin gücünü gösterirlerdi. Bu günlerde Feride bize İngilizce kitaplardan çeviri yaparak anlatır ve sayım stresini azaltmamızı sağlardı. Sonraki günlerde artık cehennemeye alışmış, direnme gücümü koğuş arkadaşlarımdan aldığım güçle daha da pekiştirerek sürdürmüştüm.

A Bloкта pekiştirdiğim bu direnme gücü, yaşamımın her anında bana hep rehber oldu. Yaşamın karşıma çıkardığı bütün güçlüklerle mücadelede hep yoldaşım oldu.

Sütyen Kontrolü

Sayımın yapıldığı koridordan tek sıra halinde koğuşa giriyoruz. Pörtlek, içeri girenlere şöyle bir bakıyor ve 'sen kal' diyor. Sıra bana geldiğinde 'sen de kal' dedi. Benimle birlikte 5-6 kız arkadaşlık. Koğuşun kapısı kapandı, askerler karşımızda dizili... Pörtlek bizi aşağılayarak tepeden tırnağa süzdü ve kadını polise dönerek, yüksek sesle 'Şunları bir muayene et bakalım, sütyen takmışlar mı?' dedi. Soğuk bir kış günüydü, çünkü üzerimizde kalın giyisiler olduğunu anımsıyorum. Askerler kıkır kıkır gülüşmeye başladılar. Kadın polis önde, biz arkada revire geldik. Kadın polisin yüzü kıpkırmızı olmuştu 'Ben bu kontrolü yapmayacağım. Çok kötü bir şey bu' dedi. İdarenin bizi aşağılamak, yıldırma için denediği onlarca yoldan biriydi bu... Kadın polis etkilenmiş, polisliğini unutmuş, kadın olarak aşağılanmak ona dokunmuş ve kadın kimliğiyle bize sahip çıkmıştı. Bizi, bu kontrolü yapmadan revirden çıkardı. Alçak bir ses tonuyla 'evet takmışlar' diyerek koğuşa soktu bizleri...

Halam

Baskıların en yoğun olduğu günlerden bir görüş günündeyiz. Daha doğrusu görüşememe günü... Çünkü idare sık sık sudan nedenlerle görüş yasağı koyardı. O gün de kimse görüşe çıkamamış, klasik görüş yasağı uygulanmıştı. Ama yine de koğuşun içinde bir canlılık, bir heyecan vardı. Görüşmesek de

blliyorduk ki ailelerimiz o duvarların arkasındaydı. Hele bize mis gibi kokan temiz çamaşırlar ulaştığında onların sıcaklığını, sevgilerini, desteklerini hissederek, mutlu olurduk.

Mutfak kapısına ilerlerken birden koğuş kapısının mazgalından adımın okuduğunu duyup kapıya yöneldim. Kapı tak diye açıldı ve ben bir anda kendimi kapının dışında buldum. Kadın polis elindeki kağıdı bana uzattı, 'buna hemen cevap yazacaktımsın' dedi. Yazılara baktım, babamın yazısı, 'böyle diyordu: 'İdare bizimle görüştü, bu kağıdın altına -kurallara uyacağım- diye yazarsan hemen açık görüş yaptıracaklarını söylediler. Kurallara uyduğunu yaz, eşyalarını topla, seni C Bloкта bekliyoruz.' Beynimden vurulmuşa döndüm. İdare beni C Bloktaki kurallara uyan kızların koğuşuna göndermek için bir şekilde babamı kandırmış, babamın aracılığıyla da beni kandırmaya çalışıyordu.

Oysa ben Emniyetten getirildiğimde A Bloktaki direnen arkadaşların yanına gidebilmek için neler çekmiştim. O sinirle hemen kağıdın altına 'kurallara uymuyorum, açık görüşe falan da çıkmıyorum' diye yazıp kadın polise uzattım. Koğuşa girer girmez arkadaşlardan 'neden tek başına çıktın? Başına bir iş gelebilirdi' diye fırça yedim. Çok haklılardı, böyle durumlarda mutlaka kıdemli devreye girer, neden çağrıldığımızı öğrenmeye çalışırdı. Oysa benim kapının dışına çıktığının farkında bile değillerdi. Tabii başıma geleni anlatınca 'çok yanlış bir iş yapmışsın, idarenin eline yazılı belge vermişsin, bu çok kötü olmuş' dediler. Ama olan olmuştu, bir anlık sinirle tüm koğuşu bağlayacak kötü bir durum yaratmıştım. Moralem çok bozuktu, günlerce o kağıtla idarenin yapabileceklerini düşünüp kahroluyordum. Fakat ilerleyen zamanlarda bu konuyla ilgili hiçbir gelişme olmadı.

Ancak Mamak'tan çıktıktan sonra olanları hâlâmdan öğrendim. İç Emniyet amiri (Pörtlek) o kağıt eline ulaştığında hazine bulmuş gibi bütün ailelere tek tek benim yazımı gösterip 'işte bakın, biz bir şey yapmıyoruz, sizin kızlarınız kendileri görüşmek istemiyor' demiş. Yani benim bir anlık sinirle yazdığım yazı, idarenin eline ciddi bir belge olmuş. Aileler kağıda bakarken, o hafta tesadüfen görüşüme gelen hâlâm için ciddiyetini anlayıp, 'ben de bir bakayım' diyerek kağıdı alıp, derhal donunun içine sokmuş. Birazdan Pörtlek kağıdı aramaya başlamış ve direk halama gelip 'en son sizdeydi, verin ka-

'gıdı' demiş. Halam da 'ben görmedim, bende kağıt falan yok' dediğinde pörtlek, kadın polise çantasını ve üstünü aratmış, ama kağıdı bulmayı başaramamışlar.

Böylece halamın sayesinde, idareye bilmeden vermiş olduğum yazılı belgenin kullanılması engellenmişti. Ben ise bu durumu Mamak'ta kaldığım sürece bilmediğim için, kendi kendime ne çok eziyet etmiştim.

Hücre

Pırıl pırıl bir bahar günü, masmavi sularda ilerleyen vapurda dalgaları seyrederken, birden nereden nereye diye düşündüm. 30 yıl önce, her an ölüm tehditleriyle, işkenceyle, psikolojik baskılarla yaşadığımız günler bir film şeridi gibi geçmeye başladı gözlerimin önünden... Artık masmavi sular değil, 4,5 karışa 4,5 karış ölçülerindeki hücre geldi birden gözümün önüne... 'Hiç birinizin çocuğu olmayacak' diye gözlerini aç aça yırtınan İç Emniyet amiri Pörtlek'in sesi yankılandı kulaklarımda... Çünkü bizi ölüm hücresi de denilen tabutluklara koyduklarında yerde serili olan battaniye sırlıslıdam su içinde olurdu. Coplarla yediğimiz darbeler de cabasıydı... Elbette bu durumda çocuğumuzun olması beklenemezdi. Ama Pörtlek'e inat çok güzel çocuklarımız, hatta torunlarımız oldu.

82 Şubat ayı idi sanırım... Polis kadın kapıya gelerek bir arkadaşımızın adını söyledi ve 'hazırlan, Emniyete gideceksin' dedi. Biz arkadaşımızı bile bile Emniyete işkenceye gönderemeyeceğimizi söyledik ve arkadaşımızı koğuştaki arka taraflara aldık. Çok kısa bir süre sonra kapı açıldı; hava mangası¹, sayım mangası, yemek mangası olmak üzere çok sayıda asker içeri hızla girerek arkadaşımızı almak için bizi coplamaya, itip kakmaya başladılar. Ve sonuçta başararak arkadaşımızı alıp götürdüler. İç emniyet amiri (Pörtlek) kimimize adımızı sorarak, kimimizin suratına bakıp, elindeki deftere bir şeyler yazdı ve gittiler. Az sonra kadın polis 10 kişinin adını okudu ve 'haydi gidiyoruz' dedi. Okuduğu isimlerden biri de bendim. Ancak benim raporum vardı. Birkaç gün üst üste ciddi dayak yemiştik. Vücudumda, özellikle bacak-

¹ Sayım mangası ve diğer mangalar hatırladığım kadarıyla 11 askerden oluşuyordu. En önemli özellikleri seçilmiş, iri kıyım faşist askerlerdi. Ve bizim için onlara idare tarafından 'bunlar komünist orospular, teröristler' diye anlatılarak bize karşı düşmanca davranmaları sağlanıyordu.

lanımda ciddi morluklar vardı ve ben bu durumda revire gidip doktora muayene olmuşum. Şansıma iyi bir doktor denk gelmiş ve bana 'ekimoz sonucu morarma' yazılı rapor vermişti. Yani darbe sonucu anlamına geliyormuş bu... Her neyse, ben kadın polise rahatsız olduğumu, hatta raporum olduğunu söyleyerek onlarla gitmedim. Biz olabilecek tahmin etmiş ve bu 10 kişinin ölüm hücrelerine indirileceğini anlamıştık. Benim de sonuçta gideceğim yer orasıydı. Geçen kısa sürede beni hemen hazırladılar, üst üste çoraplar, hırkalar giydirdiler; beklemeye başladık. Tabii ki beklenen oldu. Az sonra kadın polis gelerek 'İç emniyet amiri gelmen gerektiğini söylüyor' dedi. Yeni bir saldırı olmasın diye hemen karar aldık ve ben kadın polis eşliğinde kafeslere doğru yürümeye başladım. Elimde raporum, masada oturan Pörtlek karşıladı beni... 'Aygün Zerger, sen neden gelmiyorsun?' diye bağırmağa başladı. Ben de elimdeki raporu uzatarak 'rahatsızım ve raporluyum' dedim. Bunun üzerine yerinden fırlayarak 'sana da raporuna da başlarım' diye bağırarak at kuyruk olan saçımın tutup, yerlerde sürüklemeye başladı. Delirmiş gibiydi. Sıkı bir dayaktan sonra kafeste bekleyen diğer kızların yanına koydular beni... Ama gerçekten dermanım kalmamış, ayakta durmakta zorlanmaya başlamıştım. Yanımda duran arkadaş 'ne zorluyorsun kendini, bırak, durumun kötü' dediğinde kendimi yerde bulmuştum zaten... Askerler gelerek, beni alıp revire götürdüler. Askeri doktor şöyle bir baktı suratıma, 'nere ağrıyor?' dedi. 'Bacaklarım' dediğimde 'aç' diyerek bacaklarıma baktı. Bacaklarım mosmor olmuştu. Tekrar suratıma bakıp 'bişeyi yok, hücreye götürün' dedi. Kadın polis önde, ben arkada uzun koridorlardan geçip, merdivenlerden indikten sonra tabutlukların (ölüm hücresi) olduğu yere geldik. Uzun demir kapı açıldı ve beni içeri ittiler. İçerisi çok dar ve karanlıktı. O karanlık içinde ışıldıran gözlerle Ayşesin bana bakıyordu. 4,5 karışa 4,5 karış ölçüsündeki hücreye hepimizi ikişer kişi koymuşlardı. Ayşesin beni görünce çok sevindi. 'Yaşasın, sen şimdi bana film anlatırsın, taklitler yaparsın' dedi. Ben ona göre daha geç gelmişim cezaevine... Ve koğuştaki kızlara film anlatır, Kibariye'nin 'Kimbilir' şarkısını söyleyip taklidini yapardım. Ve biz o daracık hücrede sırt sırta oturarak, kimi zaman birimiz ayakta olmak üzere başladık Ayşesin'le keyifli söyleşilere... Ertesi gün bizi ayrıarak, hücrelere tek tek koydular.



Hücrenin içerisinde tuvalet ihtiyacı için bir sürgü, melamin bir yemek tabağı, tahta kaşık, küçük su bidonu ve ıslak bir battaniye vardı. Bunların hepsi bir köşede yan yana duruyor, tuvalet ihtiyacımızı yaparken çişler tabağa sıcıyordu. Her sabah sayım yapıldıktan sonra, el feneriyle hücrenin içinde arama yapılıyordu. Sayımdan sonra gelen büyük teneke kaplara sürgüyü boşaltıyorduk. Tavanı oldukça yüksekti, epey yukarıda bir mazgal deliği vardı. Duvara tutunarak tırmanıp, delikten bakardım. Bazen iyi askerler nö-

betçi olur ve o delikten sigara atar 'çabuk iç, izmariti geri bana at' derdi. Bazen de faşist askerler nöbetçi olur, rahatsız etmek için ellerindeki copları saatlerce demir kapılara vururlardı. Hücrede kaldığım 10 gün boyunca tek özlemim, ayaklarımı dümdüz uzatarak rahat bir yatakta yatmaktı. Rüyamda hep büyük bir yatakta döne döne uyuduğumu görürdüm. Birkaç gün sonra regl oldum. Kadın polisten pamuk istedim. Üzerinden günler geçti, ben bu arada fanılamı yırtarak kullanmaya başlamıştım. Sonunda pamuk geldi, ama işi isten geçmişti. Gene de pamuğu saklamıştım. Orada ne kadar kalacağımız belli değildi. Çok ilginçtir. Bu süre zarfında görüş günü denk gelmiş ve bizi görüşe çıkarmışlardı. Hücreden çıkıp, görüşe gitmek gerçekten ilginçti. Işık çok rahatsız etmişti ilk anda, bir de kimbilir ne haldeydik. Ablam gelmişti görüşe ve ilk sözüm 'görüntüm için kusura bakma, hücreden geliyorum' olmuştu. Bunu söyleyerek aslında dışarıya, hücrelerin varlığını iletmış oluyorduk. Tabii ben bunu der demez asker sırtımı copla dürtmüştü. Ve görüş çok kısa sürede sonlandırılmıştı. Ve 10. günde bizi hücrelerden çıkarıp koğuşa götürdüler. İlk girdiğimiz anda koğuş bana saray gibi gelmişti. Pırl pırl ve aydınlıktı. Ama biz leş gibiydik. Çiş ve ter kokuyorduk, arkadaşlarımız hemen bizi banyoda yıkamışlardı. Aman ne keyifti, anlatılamaz.

Çaycılık

Cezaevine geldikten kısa bir süre sonra yaşadığımız açlık grevi bitmiş, ama dayaklar ve yasaklar bitmemişti. Koğuşun çaycısı Hilal'di. Çaycının işi ise komünlere kaçlık çay istediğini sorup, parasını toplayıp, görevli askerle teslim ettikten sonra demlikleri komünlere vermektir. Ancak çay yasağımız olduğu için doğru dürüst çay içemezdik. Şubat başlarında Hilal tahliye olurken çaycılık görevini bana devretmek isteğini söylemiş ve bu da koğuşça kabul görmüştü. Yasaklı çayın, koğuş sorumlusu olmuştum. Ve hep çay yasağı olduğu için genelde bu göreve adapte olamamıştım. Ama gene de arada sırada serbest bırakırlardı. Tabii ben bu görevimi devamlı yapmadığım için unuttur, kapıdan gelen 'çaycıuuuuuu' bağırışıyla koştura koştura 'arkadaşlar, kaçlık çay istersiniz?' diye işimi yarım yamalak yapardım. Sevgili Necmiye koğuştaki gözlemleri sonucu hepimizin karikatürünü çizmişti. Ve benim ka-

rikatürüm ise üst ranzadan koşarak inen ve 'arkadaşlar, kaçlık çay?' diye te-
laşla koşturan bir şekilde resmedilmişti. Harikaydı ve çok gerçekçiydi.

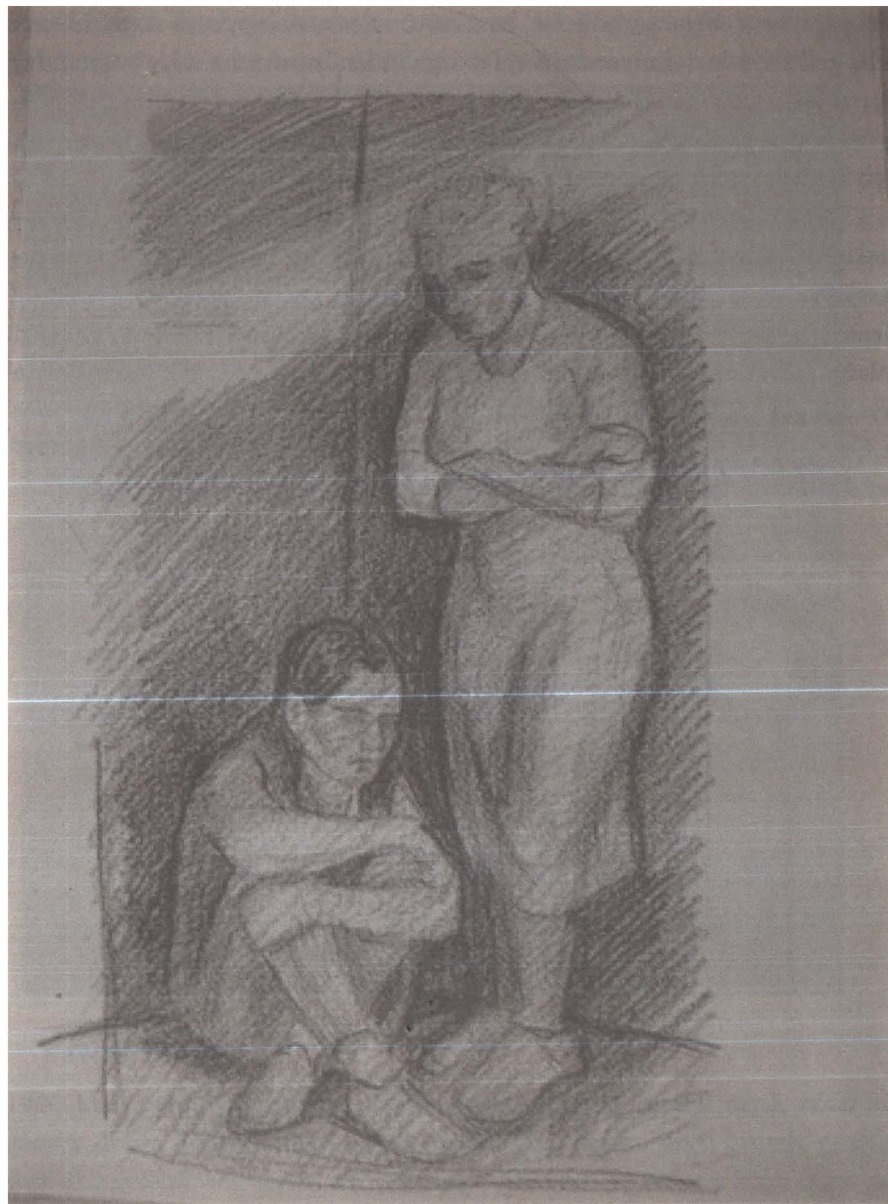


Patlak Bidon

1982 Mart ayı... Koğuştayız. Akşam sayımı alınmış, saatler sayılı sakin bir geceye doğru ilerliyor. Bize herşey yasak. Çay, sigara, örgü örmek, gazete, yani akla gelebilecek insani her şey yasak. Ama biz bir yolunu bularak bu yasakları deliyoruz. Örneğin, sütyen demirlerinden şişler yapıyoruz. Annele-
rimizin pijama ve çarşaf kenar dikişleri arasına zulaladığı iplerle örgü örüp

elli yapıyoruz. Sigara yasağı ise, bazı cesur erler aracılığıyla ya da mahkeme gidiş gelişlerinde deliniyordu. Kapı mazgalından 'susss guuz' diye bağırarak birer, pat pat sigara paketlerini atıp gidiyor, mahkemesi olan arkadaşlar, dönüşte üzerlerine sakladıkları sigaraları getiriyor, bunlar koğuştaki zulaya atılıyor. Ben koğuşun hem çaycısıyım hem sigara saklama sorumlusuyum.

O akşam zulada sigara var, kibrit yok. Çıldıracaksınız, özellikle tiryaki arkadaşlar kıvranıyor. Birden içimizden biri, idareden 'su bidonumuz delindi diyerek yapıştırmak için kibrit isteyelim' fikrini ortaya attı. Hemen kıdemlimiz Nesrin harekete geçerek, o gece nöbetçi subay olan Gestapo'dan gerekçeyi anlatıp kibriti istedi. Her ne hikmetse Gestapo kibriti verdi, bizim keyfimize diyecek yok! Sigaraları tüttürdük, birkaç kibrit çöpü de zulaladık. Biraz sonra Gestapo geldi, kibriti istedi. 'Sigaraları yaktıysanız kibriti almaya geldim' der demez, biz kendimizi mutfak tarafına zor atarak gülmekten kırıldık.



EN EMNİYETSİZ YERİN ADI 'EMNİYET'

Fatma Pala Akalp

30 yıl sonra geçmişimle ilgili bir anı kitabı hazırlığı içinde olan arkadaşlarımla bir araya gelip bu anıları paylaşıyor olmak, derinlerimde olan duygularımı ayaklandırdı. Şimdi bu ayaklanmış, ama aynı zamanda çok hassas hislerimle bunları paylaşıyorum...

17 yaşında lise son sınıf öğrencisi olan, ablasının her gittiği yere götürülen ben, sonunda Mamak'ta da ablamı yalnız bırakmamıştım. Ablam 6 aydır Mamak'taydı ve gittiği her yere mutlaka beni de götürürdü. Biz Mamak'ta birlikte olunca sanki eksik bir şey kalmamıştı.

O zaman Emniyette bekletme süresi 7 gündü, isterlerse bu süreyi özel izinle uzatıyorlardı. 12 Eylül sonrasında bu süre 90 güne çıktı. Emniyette... En emniyetsiz yerin isminin Emniyet oluşu da ayrı bir çelişki... Hatta komik...

Selmana, beni Mamak'ta çok samimi ve sıcak karşıladı ve sıcak sularla banyo yaptırdı. Ardından da bir yatak verdiler. İlkler unutulmuyor. Fakat ablam yoktu. Meğer Mamak A Blok'da iki kadın koğuşu varmış. Ertesi günü havalandırmada başka bir arkadaşla koğuş değiştirdik. O zaman böylesi haklarımız ve olanaklarımız vardı. İdare sayımlarda sadece sayıya dikkat ediyordu.

Rahatlık Döneminde

1980 Ağustos ayı... Koğuşların rahat olduğu bir dönemdi. Yine de koğuşta kendi aramızda gece nöbetleri tutuyorduk. Bu bir kuraldı. Her siyasi grup kendi içinde bir komün oluşturmuştu. Ziyaretçilerin gönderdikleri paraları her grup kendi içinde birleştiriyor, ihtiyaçları toplu alınıyordu. Kiminin parası geliyor, kiminin pek gelmiyordu. Buna aldırış edilmiyordu. Çünkü fazla lüks şeyler alınmıyordu. En acil ihtiyaç duyulan şeyler alınıyordu. Kepekli bisküvi lüks sayılıyordu. O gece 3-5 nöbetçisi bizim komünden üniversite öğrencisi bir arkadaşımızdı. Mutfakta bir tane demir dolap var, onun içine de her komün kendi yiyeceklerini ayrı ayrı raflara koyuyordu. Gece nöbetçisi arkadaşımızın canı bisküvi istemiş, diğer komünün kepekli bisküvisinden almış ve yerken onların kantin sorumlusu görmüş. Arkadaşımızın ağzını açtı tırıp bisküvinin kepekli olduğunu görünce onu hırsızlıkla itham etmiş. Çünkü bizim komünde kepekli bisküvi yoktu. Konu kapanmadığı gibi ertesi gün tüm koğuş bu olayı değerlendirdi. O güne dair tek hatırladığım Banu'nun 'tamam, arkadaşın yaptığı doğru değil ama bir bisküvi almış ne olmuş, bunu tartışmak doğru değil' dediği idi. Fakat kimse onu dinlemedi. Genel koğuş kararı ile kızcağız hırsız ilan edildi ve biz de ne aptallık arkadaşımızı tecrit ettik. Bir insana yapılabilecek en büyük kötülüğü biz yaptık. Şimdi o kadar üzülüyorum ki bu olayı hiç ama hiç unutamıyorum. Ben de çok yeni gelmiştim koğuşa... Kuralları yeni öğreniyordum ama vicdanen hiç rahat olamadım. Arkadaşımızdan koğuş adına binlerce kez özür diliyorum. Demek ki rahatlık döneminde biz de kendi kendimizi yemeye çalışıyorduk. Şimdi markete her gittiğimde kepekli bisküvi alıp onu sonuna kadar bitiririm.

28 Ağustos 1980

Her şey normal seyrinde gidiyordu. Ta ki ayın 28'i olana dek... 28 Ağustos, 12 Eylül'ün hazırlığıymış meğer...

Zemin 1-2-3-4 koğuşlarındaki erkek arkadaşlar havalandırmada idi... Sırası gelen koğuş, bir saatliğine havalandırmaya çıkıyor, bizler de tanıklarımızla küçük pencerelerimizden onlarla konuşuyorduk. Kiminin arkadaşı, yoldaşı, kiminin kardeşi, kiminin abisi, kiminin sevdiği vardı. Sıradan bir gündü aslında... Her şey sıradandı.

Bir anda dört köşe havalandırmanın çatılarından aşağıya, yüzlerce mavi bereli komando atladı. Ortalıkta volta atan arkadaşlarımızın üzerine büyük bir gürültüyle atlayarak, yere yatırdılar. Ellerindeki coplarla nereye gelirse vuruyorlar, bir arkadaşımıza en az 2-3 mavi bereli düşüyordu. Copları kırılan askerler, bu kez de palaskalarını çıkardı. Palaskanın değdiği yer anında kana bulanıyordu. Her yer savaş alanına dönüşmüştü. Yüzü yere yatırılmış arkadaşlar hiçbir şey yapamıyor, hiç kimse ne olduğunu anlayamıyor, ortalıkta korkunç sesler, böğürtüler, inlemeler birbirine karışıyordu. Biz de küçücük penceremizden dışarıya şaşkınlıkla bakıyorduk. Bize de bağırıyolar, 'İnin lan aşağıya orospular, şimdi sıra size de gelecek, diye böğürüyorlardı. 28 Ağustos bir arkadaşın ölümü ile sonuçlanmıştı. Mamak'ı 12 Eylül'e böyle hazırlıyorlarmış meğer...

'O'nu Hiç Kimse Asmaya Kıyamaz'



Avukatlarımız aynı kişi olduğundan, Necdet Adalı ile ilk defa avukat görüşünde karşılaştık. O, görüşmeyi bitirmiş dönüyor, ben de avukat görüşüne gidiyordum. Göz göze geldik. İlk defa görüşüyordum. Uzun boylu, sportif, sarışın mavi gözlü bu genç, sımsıcak gülümsedi bana... Bende ona gülümsedim ve yürüdüm. Aklımdan o anda geçen şey: 'Onu hiç kimse asmaya kıyamaz' oldu.

12 Eylül Sabahı

Saat 4-5 sıraları... Koğuş içinde var olan bütün hoparlörleri sonuna kadar açmış-

lar; darbe olduğunu söyleyen spikerin sesiyle uyandık.

28 Ağustos'tan 12 Eylül'e kadar bizlere askeri eğitim yaptırılar. Koğuş içinde sabahtan akşama kadar belirli saatlerde 'nazarı' ve 'ameli' eğitim yapıyorduk. Bir kitap verdiler; onu koğuş içinde bir kişi okuyacak, diğerleri dinleyecekmiş. Hadi onu kaytarıyorduk da, 'ameli eğitim' tam bir fecaatti...

Koşuş içinde hepimizi ayağı kaldırıp düzenli sıralar halinde hep bir ağızdan 'yıldırımlar yaratan bir ırkın ahfadıyız', 'kar bora fırtına sükûn bulacak' gibi askerlerin eğitimlerinde söylenen ne kadar marş varsa hepsini bize de söylüyorlar; yemekten önce yemek duası yaptırıyorlardı. Yani bir er ne yapıyorsa bizim de aynısını yapmamızı istiyorlardı.

Havalandırmalar da korkunçtu. Havalandırmaya her çıkardıklarında hava yerine dayak ve hakaret görüyor; ikişer veya üçerli sıralar halinde yine askeri eğitim yapıyorduk. Biz kadınlar koşuşu da her isteneni aynen erkek koşuşlarındakiler gibi yapıyor, fakat her zaman disipline uymamaya çalışıyorduk. Örneğin havalandırmadaki eğitimlerde bağıra bağıra eğitim yapmıyor, sorduklarında veya dövdüklerinde, sesimiz bu kadar çıkıyor diyorduk. Bir de koşarak marş söylememiz istendiğinde koşmayarak, öylece beklediğimi'zi hatırlıyorum. Arkadaşımız Banu koşuş adına gerekçemizi söylemişti; 'biz kadınız asker değiliz, bizden bunu isteyemezsiniz' dediğinde nöbetçi çavuş şaşırmişti. Biz her söyleneni ağır çekimlerle yaptığımız için onların düzenine uymuyorduk ve de erkeklere kötü örnek oluyorduk. Mamak'ta sadece kadınlar disiplini bozuyordu; o nedenle bizlerin oradan uzaklaştırılması gerekiyordu. Zaten Mamak'a gelen tutuklu sayısı o kadar çoğalmıştı ki bir yatağı iki üç kişi düşüyordu.

İki Yıllık Eğitim Enstitüsü; Oldu Koskoca Bir Hapishane

Evet, kızlar bir an evvel gitmeliydi ve bizleri toplu olarak Beşevler semtinde Atlı Spor Kulübü'nün arkasında bulunan İki Yıllık Eğitim Enstitüsü olarak kullanılan bir okul binasına taşıldılar. Bütün okul hapishaneye çevrilmiş, sınıflar koşuş olmuş, koridorlar havalandırma alanı... Akşam olduğunda her sınıf dışarıdan kilitleniyor sabahları kadın polisler tekrar açıyordu. Her sınıfta tuvalet olmadığı için bize akşamdan boş büyük bir teneke veriliyordu; ihtiyaçlar gideriliyor ve tenekeleri sabah kapı açılınca tuvaletlere döküyorduk. Bir de okulun en alt katı vardı. Depo gibi çok yüksek tavanlı, rutubetli ve demir ranzaları vardı. Okul olduğu dönemlerde, yatılı öğrencileri de barındırdığı için çamaşırhane ve toplu banyo yerleri bulunuyordu.

Artık Mamak'ta kadın koşuşu kalmamıştı. Ama eğitimler burada da devam etmeliydi. Askeri eğitime devam etmek istiyorlar, kurallara uymayanları

en alttaki depoya götürüyorlardı. Okulun deposu, artık koğuş olmuştu. Kocaman ranzalar bile minicik görünüyordu bu koskoca depoda... Yan yana yatmaya alıştık, ancak burada her bir ranzanın arasında bayağı bir mesafe vardı. Ve de çok soğuktu. Baktılar toplu eğitimlerde bizden istedikleri verimi alamıyorlar, bari 10'ar kişilik gruplara bölelim diyerek koğuş girişindeki boşlukta eğitim yaptırmaya başladılar.

Fakat değişen bir şey yoktu. Onlar dövüyor, copluyor, morartıyor, biz onlar gider gitmez topluca hâlâylar çekip türküler söylüyorduk. Her şeyi savsaklıyor, istedikleri hiçbir şeyi asker düzeni içinde yapmıyor, onlara göre hep bir arıza çıkarıyorduk. Buna dayanamayan İdare, karşımıza yasaklar listesiyle geliyordu. Çay yassah, gazete kitap zaten yassah; üstüne bir de görüş yassah... Yassah kardeşim yassah... Bu lafi yeri geldiğinde hâlâ kullanır ve gülerim.

İki Yıllıkta onların istediği gibi kızlar, hanım hanımcık kızlar olmadık. Görüş yasaklarında aileler dışarıda bekliyor, camdan baktığımızda onları görebiliyor, işaretlerle içerideki durumu anlatmaya çalışıyorduk.

Bir gün arkadaşlar, dışarıda birisi var seni soruyor, dediler. Baktım, siyah bir palto giymiş genç bir delikanlı, beni uzaktan da olsa görmeye gelmiş. Çok mutlu oldum tabii, şimdi çocuklarımmın babası, benim de hayat arkadaşım.

Aylarca görüş yasakları devam etti. Artık aileler de idareye baskı yapmaya, evlatlarıyla görüşme haklarının olduğunu söylemeye başlamışlardı. İçerde neler oluyor da çocuklarını göremiyorlardı... İdare bu nedenle, içeride bir şey olmadığını kanıtlamak üzere, Günaydın gazetesinden birkaç gazeteci davet etmiş. Bize de, sizinle röportaj yapılacak, ayrıca birkaç kare burayı fotoğraflayacaklar denildi. Danışıklı geldikleri için ve ne yazacaklarını da bildiğimiz için biz görüşmek istemedik. Koğuş kapılarını açıp girdiklerinde konuşmamak ve resim vermemek için yüzümüzü duvara döndük. Hiç kimse konuşmadı. Ertesi gün baş sayfadayız ve başlık, 'aşk yüzünden teröre bulaştılar'...

Ertesi günü kıdemlimiz Mühibe komutana söyledi ve haberi tekzip ettirdik. Bu kez tekzip, 2 veya 3 gün sonra ve de büyütle görülebilecek derece-

de küçük bir yazı olarak çıkmıştı. O günden beri gazetelerde çıkan hiçbir habere inanmıyor, hep yanlış ve yalan haber olarak görüyorum. .

Nihayet İki Yıllık devri de kapandı ve kadınlar yeniden Mamak'a getirildi. Bir kısım A Blok'a, bir kısım C Blok'a...

Cezaevinde Öğretmen- Öğrenci Birlikte...

Ben devamlı ortalıklarda gezinir, bir yandan da pencereden havalandırmaya bakardım. Yeni bir tutuklu geliyordu. Yakınlaşınca anladım ki gardiyanın yanındaki kişi benim liseden resim öğretmenim... Gönül hocamı getirmişlerdi. Okuldayken kimseyle fazla konuşmayan, gülmeyen, başı hep dik duran birisiydi. Onun buraya geleceğini hiç hayal bile edemem. Ben lisedeyken çoğu zaman okula geç kalıyordum. Gönül hocamız da müdür muavini olduğu için bana geç kâğıdı veriyordu. Veriyordu ama her defasında bu son olsun diyerek kızırıyordu da... Ben biliyordum ama... İçinden seviyordu Gönül hocam beni... Kapılar açılıp içeriye girdiğinde ona öyle bir sarıldım ki nasıl davranacağımı bilemedim. Mamak'ta, artık C Bloкта da 3 koğuş vardı. Yalnızca bir tanesi kurallara uyan, onların tabiriyle 'hanım kızlar' koğuşu idi... Biz 'yılınlar koğuşu' diyorduk. İdareden yeni gelenlere soruyorlar hangi koğuşa gitmek istersiniz diye; bizim koğuşu tercih edenler, hoş geldin dayacağı ile başlıyorlardı tutukluluk günlerine...

Gönül hocam da nasiplenmiş, bütün elleri kolları simsiyahtı. Onları ovduk, bir şeyler sürdük, acısını azaltmaya çalıştık. Bir de yatak problemimiz vardı yine... Sadece İki Yıllıkta yatak sorunu olmamıştı. Ama birbirinden ayrı demir ranzaları da hiç sevmemiştim. Şimdi burada sayı fazla, yatak azdı. Benim için yaklaşılmaz olan öğretmenimdi ama o gece ona sarılarak yattım. Cezaevinde öğretmen-öğrenci birlikte...

Tiyatro Grubu

O korkunç koşullar altında koğuşa moral olsun diye bir de tiyatro grubu kurmuştuk. İlk oyunumuzda Hilal yönetmen, ben de oyuncu... Tanya'yn oynuyorum. Tek başına idama giden biri Tanya... O sırada, Necdet Adalı'nın ölüm yıldönümü geldi. Onun anısına bir anma gecesi düzenledik ve bu gecede bu oyunu Necdet Adalı için tüm koğuşa oynadık.

Dışarıdan sesimizi duymuşlar. Bir anda askerler içeri daldı. Bir sandığın üzerinde rolümden hiç çıkmadan, idam edilmek üzere öylece bekleyen ben ve hışım ile içeri giren asker göz göze geldik. Asker öylesine etkilenmiş olacak ki hiçbir şey demeden dışarı çıktı. Ne olduğunu anlayamadı. Çok şaşkıındı.

Liseyi 30 Yıl Sonra da Olsa Bitirdim

Lise son sınıf öğrencisiydim. Temmuz'da Mamak Cezaevi'nde olduğumdan, birkaç dersten bütünleme sınavına kalmıştım. Tabii ki Mamak'tayken sınava giremezdim. Kasım ya da Aralık ayı geldiğinde, bir gün gardiyanlardan biri koğuşa gelerek, lise son sınıf öğrencilerinin isimlerini okudu. Ve bizi, dışarıdan getirilmiş öğretmenlerin ve bir kaç gazetecinin eşliğinde sınava soktular. Kaldığım bütün derslerden sınavımı verdim. Daha sonra dışarı çıktığımda, okuduğum lise olan Kurtuluş Lisesi'ne gittim, ama sonuçlar henüz oraya gelmemiş. Ulus'ta bir ilkokula gönderdiler, bütün arşivler oradaymış. Oradaki görevliyle tüm arşivi altüst ettik ama sınav sonucumu bulamadım. Daha sonra tekrar Mamak'a gittim. Sınav sonuçlarımı orada da bulamadım. 'Biz gönderdik' dediler. Çaresiz, umudu kestim. Ama yıllarca lise terk sıfatıyla kaldım.

Yıllar sonra bile olsa hayatımda yarım kalan bir şey olsun istemiyordum. Hep rüyamda kendimi derste, okulda gördüm. Ben de yıllar sonra açık liseye başvurup, yarım kalan lise bitirme işini, 2009 yılında tamamladım. Bu kadar yıl sonra açık öğretim halkla ilişkiler bölümüne girdim ve şu anda üniversite öğrencisiyim.

Biz Asker Değil, Siyasi Tutukluyuz

Baskılar artıyor, aniden gecenin saat ikisi ya da üçünde ellerinde coplarıyla gümbür gümbür gelen askerler demir kapılara vuruyor, sayıma çıkarıyorlardı; sanki o gün hiç sayım yapmamışlar gibi... Hâlâ demir sesinden nefret ederim. Soğukta bekletiyorlar, içerde herkesin neyi varsa ortaya döküyor, yataklar yerinden kaldırılıyor, bazılarının içleri boşaltılıyordu. Toz bulutu içinde her şeyin birbirine karıştığı koğuşa girdiğimizde, bir de onları ayırmaya çalışıyor, sabaha karşı yatıp, tekrar sabah sayımı için kalkıyorduk. Sayımlar en çok hoşlandıkları şeydi. Hâlâ rüyamda sayımları görüyorum; ya ayak-

kabının tekini bulamıyor ya da üzerine bir şey giyemiyorum ve öylece sayımı bekliyorum.

Sayımda en sonda duran arkadaşımızdan 'sondur komutanım' demesini istiyorlardı. Sırf o kelimeyi söylemediği için en sondaki arkadaşımız özel dayak yiyordu. Tabii sondaki kişi devamlı değişiyordu. Kelimeyi söylememe gerekçemiz 'biz asker değil, siyasi tutukluyuz' oluyordu.

Yine toplu eğitimlerden birinde bir arkadaşımızı Emniyete almak için geldiler. Biz de vermemek için topluca karşı geldik. Sonuçta onu aldılar ve aramızdan bazılarımızı da başka bir koğuşa götürdüler. Sonra oradan da A Bloкта yeraltında bulunan ölüm hücrelerine, yani tabutluklara koydular. 70x70 santim olan daracık bir hücrede üç kişi kaldık. Hapishanenin içinde olsa bile farklı bir yere götürülen arkadaşlarımızla aynı yerde olduğumda, içimde belli belirsiz bir sevinç duyuyordum. Oraları görmemek, beni götürmemeleri, beni çok üzerdi. 70x70 cm bir yerde üç kişi nasıl kaldık, aklım almıyor hâlâ... Hem de on gün... Üstelik açlık grevindeydik. Ayağımı uzatmak isteği hiç aklımdan çıkmıyor. 'Ahh, ayağımı bir uzatabilsem, başka bir şey istemem' diyordum. Beş gün boyunca üç kişi, oturarak zaman geçirdik. Hücre kapıları açıldı ve hepimizi dışarıya çıkardılar. Hücre karanlık olduğundan, dışarı çıktığımızda arkadaşlarımızı görünce çok şaşırdım. 'Aman ya-rabbi'... Arkadaşlarımın yüzlerini hiç unutamam. Yüzler sapsarı, saçlar yağ içinde, herkes zayıflamış; başka biri olmuşuz sanki...

Jilet lakaplı binbaşı Ahmet Uluçay tekrar sordu: 'Tamam mı devam mı? İstiklal marşını istediğimiz gibi okuyacak mısınız?' Tekrar okumamız istendi ve okuduk. Ama istedikleri gibi değil. Tekrar hücrelere tıktılar. On gün sonra koğuşlara alındık. Sırayla hepimiz nasıplandık bu ölüm hücrelerinden... Daha sonraki bir dönemde ikinci kez ölüm hücrelerine tekrar koydular ama bu sefer iki kişiydik. Açlık grevinde ölmediğimiz için de o küçük hücrede yemek kabı, tahta kaşık, bir su bidonu ve de sürgü; hepsi birden olması gereken şeylerdi. Günde bir kere askerler kapıları açar, onların tuttuğu tenekele-re 'ördek' boşaltılır ve biz hücrelerimize geri dönerdik. İkinci on günlük dönemin sonunda, tekrar koğuşlara döndük.



Annem

Ziyaret günü... Görüş yasağımız kalkmıştı. Benim pek fazla ziyaretçim gelmezdi zaten... Bazı arkadaşlarımın yasak olmayan tüm görüşlerde aileleri düzenli olarak gelirdi. Benim durumum öyle değildi. Annem çok yaşlıydı. Bir gün yanımda ağabeyimle birlikte ziyaretime gelmişlerdi. O gün koğuşta toplu karar almıştık. İçerdeki baskı ve işkenceleri dışarıya duyurmaya çalışıyorduk.

İsmim okundu ve bir grup arkadaşla beraber görüş yerine gittik. Orada bile 'rahat' 'hazır ol' duruşunda beklememiz gerekiyordu. Annemle aramızdaki demir tellere bile dokunmak yasaktı. Ne konuşuluyorsa askerler ya da oradaki yüzbaşı dinliyor, her şeye müdahale ediyorlardı. Annemi zaten altı aydan beri ilk defa görüyordum. Ben hemen 'burada baskı var, bize işkence ediyorlar' dedim. Asker hemen müdahale ederek bir iki tartakladı beni... Annem zaten konuşmayı sevmezdi. Gözleri doldu, öylece donakaldı. Tellerin arkasında hiç ağzını açamadı. Boğazı düğümlenmişti. Sanki nefes alamıyordu. Ben 'nasılsın anne?' diyordum ama ses yok. Görüş bitene kadar o bana ben ona öylece baktık. Hiç konuşamadık çünkü ikimizin de boğazı düğümlenmişti. Sonra ben çıkana kadar bir daha görüşüme gelemedi, dayanacak gücü de kalmamıştı zaten.

Mor Çiçekli Elbise

C Blok'tan tekrar A Blok'a gelmiştik. Artık A Blok'ta iki koğuştuk: birinci ve ikinci koğuş. Havalandırmaya çıktığımızda birbirimizi camdan görebiliyorduk. Gülbeyaz benim cürümümdü. Birinci koğuşta Aygün'le beraber kalıyorduk. Tahliye olanlar bazı eşyalarını geride kalanlara bırakırlardı. Aygün tahliye olurken bana mor çiçekli bir elbise gönderdi. Aman ben ne sevindim. O elbiseyi giyince nedenini bilmiyorum ama çok mutlu oluyordum. Sanki benim ziyaretime birisi gelmiş de bana elbise göndermiş gibi mi geliyordu acaba?

Sonra 1982 Ağustos'unda mahkeme bitti. Öğleden sonra koğuşta otururken kadın polis geldi; ismimi okuyarak, 'hazırlanın çıkın' dedi. İnanın ki, insan sevinemiyor. Sanki insanın içine donmuş yağ doldurulmuş gibi bir his... Hiçbir şey yapamıyorsun. Gülbeyaz ve ben tahliye olurken, arkadaşla-

rımızla vedalaşma bir türlü bitmiyor, kadın polis azarlıyor: 'İsterseniz biraz daha yatın, bak bırakır giderim ha... Çabuk olun' diyor. Vedalaşma bitiyor ve tekrar üst aramasından sonra dış nizamiyeye gidiyoruz. En son işlem... Orada da iki yıl önce içeriye girerken bizden aldıklarını iade ediyorlar. Kimliklerimizi verdiler ve 'hadi gidin' dediler. Gülbeyaz bana, ben Gülbeyaz'a bakıyorum.

'Gidecek miyiz?' diyorum ben... Alışmışız ya her yere askerlerle gitmeye...

'Bizi kimse götürmeyecek mi?' diyor Gülbeyaz. .

'Hayır, gidin tamam.' diyor görevli...

Gülbeyaz'la bakışıyoruz ve birbirimize dönerek, 'biz mi gideceğiz?' diyoruz. Görevli ellerini avuçlarını silkeleyerek 'tamam, sizinle işimiz bitti' diyor, 'hadi kardeşim, gidin artık.'

Biz kendi kendimize, nizamiyenin dış kapısına kadar gelip demir kapıyı açtık; caddeye çıkmamız gerekiyor ama hâlâ inanmıyoruz. 'Şimdi çıkacak mıyız?' diye birbirimize soruyoruz. Caddenin karşısında Gülbeyaz'ın ailesi ve bizimle aynı davadan yargılanan bir arkadaşımız gelmiş. Onları görünce hemen karşıya geçip, onlarla kucaklaşıyor ve bir taksiye binip ayrılıyoruz.

Orada Edindiklerim

Mamak'ta ekmeğin içini ıslatıp bol tuz atıp tekrar yoğurup satranç taşları yapıyorduk. Her aramada alıyorlardı ama biz yine yapıyorduk. Satranç oynamayı Mamak'ta öğrendim

İçerdeki doktor, mühendis, öğretmen arkadaşlarımız bizi İngilizce çalıştıyordu. İngilizceyi bu yüzden sevdim.

Spor yapma alışkanlığını Mamak'ta edindim.

Birlikte olduğumuz sürece hep güçlü ve umutlu olunacağını, kimsenin kimseden üstün olmayacağını, en umutsuz anlarda bile gülüneceğini, korkunun ancak üstüne giderek yok olacağını hep Mamak'ta öğrendim.

Hiç aklımda yokken şu anda drama eğitmenliği yapıyorum. Hem de çok severek, Bu sevginin tohumlarının Mamak'ta yaptığımız tiyatro çalışmasına katılmamla atıldığını düşünüyorum.

Beni ben yapan şey orada yaşadıklarım, iyi ki bunları yaşamışım; yaşamasaydım, şimdiki ben olamazdım.

MAMAKLI KADINLAR

Serpil Z.

1980 yılı daha ilkbahardan, 12 Eylül'ü hissettirir baskılarla başlamıştı. 12 Eylül sonrasında ise, ne kadar hazırlıklı olursak olalım, duyduklarımıza, gördüklerimize inanamıyorduk. Bizler henüz 20'li yaşlarımızda ve hayatımızın baharındaydık, daha hayatı tanımaya çalışır iken, gönül verdiğimiz, uğruna hayatlarımızı ortaya koyduğumuz mücadelemizin karşısında duranların, insanlıklarını bu denli kaybedeceklerini düşünememiştik. Belki de bilinçaltımızda bunun imkansız olduğuna inanıyorduk.

Ve 1980 Ekim ayı sonunda ben de alındım. Emniyette fazla kalmadım. 90 gün kalanların yanında benim 17 günlük işkence deneyimim pek fazla gelmiyordu bana. Ama değil 17 gün, 17 dakikalık işkence bile kabul edilemez. Maalesef ancak 30 sene sonra bunları yazabiliyoruz. Bu yüzden 30 sene sonra da 'MAMAKLI KADINLAR' benim için çok özel, çok kutsal, çok önemli... Tanıdığım ve tanımadığım tüm 'MAMAKLI KADINLAR' benim için direnişin, dayanışmanın, insanlığın, arkadaşlığın simgesidir.

Ve işkence başlıyor, gözlerim bağlandı. Ancak ben işkenceyi değil, Ankara Emniyetindeki dayanışmayı yazmak istiyorum. Bu gün bile hatırladıkça içimi ısıtan dayanışmayı...

Kaçıncı gündü hatırlamıyorum, sorgusu devam edenler ayrı tutuluyordu. Yan odalar veya hücrelerde işkenceye ara verilince, ara bölmeye getirilirdik, bir sonraki seansı beklememiz için. İşte bu günlerden biriydi, su dağıtımı başlamıştı. İçerden bir erkek arkadaş, bir elinde plastik sürahi, bir elinde plastik bardak su dağıtmaya başladı. İlk bana geldi, bardağı uzattı, isteme-

dim önce, zaten halim yoktu, işkence sonrası külçe gibi yığılırdık yere, bir sonraki sorguya kadar; bu yüzden su bile içecek halim yoktu. Ama arkadaş ısrar etti. Gözbağımı hafifçe kaldırdığımda, bardağın sütle dolu olduğunu gördüm. İlk benden başlamıştı ve dayanabilmem için süt veriyorlardı. Daha sonra su ile devam edecekti. Gözbağımı biraz daha kaldırdım, ODTÜ Dev-Yol davasından gelen birisiydi. Sütü aldım, içtim ve bardağı uzattım. İçim ısındı. Buz gibi soğuk havada taşın üstündeydim. Bu anı, aklıma geldikçe hâlâ içimi ısıtır. Benim için inanılmaz moral olmuştu. Evet bir sonraki sorguya hazırdım artık. Onların hiç bilemedikleri ve anlamadıkları insanlık, o şartlarda bile kendini değil de arkadaşını düşünme, insanın içini ısıtan sevgi ve dayanışma, işte buydu.

Henüz bilmiyor olsam da, Emniyetteki son günlerime yaklaşıyordum artık. Elektriği su döküp verirlerdi, daha iletken olurmuş öyle. Ellerim ayaklarım bağlı halde saatler süren sorguda fenalaştım; 'buraya kadarmış, evet buraya kadarmış' diye düşündüm. Ve ara verdiler, inanılmazdı, bir de ellerimi çözdüler üstelik, hatırlıyorum, sağ elim hemen gözbağuma gitti, çıkarmak ve onları görmek istedim herhalde. İşte o anda nasıl elimi yakaladılar anlatamam, çıkaramadım gözbağımı, göremedim işkencecileri. Oysa mini minnacık ben, bir de zayıf üstelik. Ama gene de korku vermişiz galiba. O sırada birileri 'doktor, doktoru çağırın' diye bağırdı. Hâlâ düşünürüm, gerçekten de doktor var mıydı, varsa da, bu meslek adamı yeminini ve mesleğini bu kadar unutarak, böylesine kötü bir işe nasıl alet olurdu. Belki de çağrılan bir polisti, onu hiçbir zaman bilemeyecektim. Ama doktor diye çağrılan geldi, ellerimi ayaklarımı kontrol etti, zaten o kadar zayıftım ki korkmuş olmalılar. Üstelik daha bir hafta veya 10 gün önce Ankara Emniyet Müdürlüğü'nde Hasan Asker Özmen işkencede ölmüştü. İstanbul'da ise İTÜ'den Ekrem Ekşi işkencede ölmüştü. Ardarda böylesi haberler alıyorduk.

Beni yürütmeye çalıştılar ama pek yürüyemedim, adeta sürükleyerek bir yere bıraktılar. Tekrar doktor geldi, ellerimi ovaladı, hissedip hissetmediğimi sordu, hissediyordum ama, ya sesimi çıkaracak halim yoktu ya da konuşmama inadımdan, başımı salladım sadece. Su vermeyin, dedi ve gitti. Sabah alınmıştım sorguya, bıraktıkları yerde uzun süre dokunmadılar, akşam olması gerekiyordu, ama gözümü açmam yasaktı hâlâ. Bir polis geldi,

‘gözbağını kaldırabilirsin’ dedi, kaldırdım, elinde küçük bir kutu süt vardı. ‘İç bunu’ dedi, ‘yok’ dedim. Hem işkence, hem süt... Hiç de kabul edecek değildim. O sırada içeriye genç biri girdi, elindeki gazete parçasının üzerinde iki tane lahana dolması vardı, uzattı. Ben onu da polis zannettiğimden, yine ‘hayır’ dedim. Sütü getiren polis, ‘al al’ dedi, ‘bu da sizden.’ Elinde dolmayı uzatan arkadaş anlamış olmalı; ‘al bacım, biz yan hücrelerde kalıyoruz, Partizan davasından getirildik’ diye açıklama yaptı. Seslerimi, daha doğrusu bağırtılarımı duymuş olmalılardı. Başımı kaldırdım, gülümsedim, ‘bir tanesini alayım’ dedim. Farkettim ki neredeyse 24 saattir hiç bir şey yememişim, ama yiyecek halim yoktu. Ailesi Ankara’da olanların yakınları yiyecek getiriyorlardı. Ilık, yeni yapılmış o lahana dolmasının tadı hiç gitmez aklımdan. Ama asıl sıcak olan, o dayanışma, insanlık, arkadaşlık ve benim dayanmam için verilen o güçtü. İşkence gerçekten insanlık onuru karşısında yenilmeye mahkumdu... Onların hiç anlamadıkları ve anlayamayacakları buydu işte. O gün Perşembe olmalıydı. Çünkü ertesi gün, yani Cuma günü ben annemle görüşecektim.

Ve nihayet sorgum bitmişti. Salona götürdüler, orada bir gün bekletildik. Cuma günü öğlene doğru gardiyan polis diye tabir ettiğimiz biri geldi. Bu polisler daha çok tuvalete getirip götürme işini yapıyorlardı. ‘Annen gelmiş, birazdan görüştüreceğim’ dedi. İnanamadım. Aklıma kötü şeyler de geldi tabii; eyvah, diye düşündüm, annemi de mi aldı bunlar?. . Çıkınca öğrendim ki, benden haber alamayınca, İstanbul’u, annemi aramış arkadaşlar. Annem de Ankara’ya gelmiş, Emniyette kapıda adımı aramış, ‘yok’ demişler. Tabii, annem şaşkın, arkadaşlar ise o zaman işkencede olabileceğimi, fenalaşanların, hastaneye kaldırılanların ve ölenlerin adının silindiğini söylemiş ve ısrarcı olmasını istemişler. Ben ailemden hiç dayak yemeden büyütülmüştüm. Bir anne baba için bundan acı ne olabilir. Gene de yürekli kadındı annem, bir yolunu bulup müdüre kadar gitmiş. Benden haber alamadığını merak ettiğini söylemiş. Müdür inadı ve ısrarı karşısında soruşturmuş, birkaç telefondan sonra yaşadığımı, ama görüşemeyeceğini söylemiş. Tamam deyip çıkmış annem, ama o telefon görüşmelerinden benim 6. katta olduğumu öğrenmiş ya, gitmiş doğruca 6. kata. Birkaç polise sormuş, biri ‘burada bekle, bu gün Cuma, öğlen namaza gittiklerinde görüştürürüm’ demiş. İşte benim

görüşmem böyle oldu. Cuma namazı aralığında birkaç dakika... İnanamadım, anneme sarıldım, annem bir yandan da beni kontrol ediyordu, ne yaptılar, elimde ayağımda kırık çıkık var mı diye. Benim için unutulmaz bir andı. 'İyiym' dedim, ne kadar inandırabildiysem artık...

Pazar günü: Artık ertesi gün Mamak'a gitmeyi bekliyorum. Biz oradayken MHP davasından gelenler vardı. Onlara işkence yapılmadı, ama bizlere yapılanları gördüklerini ve şaşkınlıkla izlediklerini ve hatta saygı duyduklarını hatırlıyorum. Pazar sabahı onlara tepsi ile börek geldi, bize de ikram ettiler, tabii ki 'hayır' dedik. Polisler geldi, Pazar günü size bir şey alamayız, ikram ediyorlar işte, yesenize diye söylendiler. Günlerdir doğru dürüst bir şey yememiştik, ama yine de 'hayır' dedik. Öğlen oldu, onlara gene pideler geldi, yine ikram, yine 'hayır' dedik. Polisler söylendi durdu, sabah da yemediniz, öğlen de sizde de ne inat var, diye. Akşamüstü saat 4 veya 5 olmalıydı, bir komiser geldi, 'Bugün Pazar, sanki açık yer mi var yakında, toplayın bakalım para, arabayı Kızılay' a kadar göndereceğiz, artık sizin inadınız yüzünden' diye söylendi. Nitekim akşama doğru helva ekmek geldi; olsun, Emniyette de olsa karıştır-barıştır yaptırmamıştık.

Bir yıl öncesinde okul olarak kullanılan İki Yıllık Eğitim Enstitüsü 12 Eylül'den sonra cezaevi haline getirilmişti. Aslında fazla dillendirilmedi bu, ama cezaevleri öylesine doldurulmuştu ki, artık okullar cezaevi haline getiriliyordu. Nasıl olsa insanlar okumamalı, ama cezaevleri dolu olmalıydı. Bu da cunta döneminin bakışıydı. Mamak dolu olduğu için, yeni kadın gözaltılar buraya konuluyordu. Sınıflara ranza ve kapılarına demir parmaklık yapılmıştı. Okulun koridorları havalandırma yerine kullanılıyordu. Aslında havalandırma bile denemez, zira günde üç kere (hatırladığım kadarıyla) galiba 1'er saat yemek için kapılar açılıyor, yemek koridorda masalar kurularak yeniyor ve tekrar sınıflara kapatılıyorduk. Dolayısıyla yemekler soğuk gelirdi, çünkü ısıtacak mutfak yoktu. Böylece soğuk yemek yemeği de (tabii, ne kadar yemek denebilirse, zira sadece soğuk değil, kim bilir kaç gün önce yapılmış ve donmuş yemek oluyordu) öğrenmiş olduk. Havalandırma diye bir şey söz konusu değildi.

Üç katlı bu okul cezaevinin en üst katı biz gelmeden dolmuştu. Biz 12 Eylül sonrası, orta kata getirildik. Giriş katı, idari bina olarak kullanılıyordu.

Bodrum kata ise daha sonra Mamak'tan gelenler yerleştirildi. Cezaevinin başında bir yüzbaşı ve bir asteğmen bulunuyordu. Mamakla kıyaslandığında, bize uygulanan ciddi bir yaptırım yoktu. Yemek duasını bizim okumadığımızı ve okuyan arkadaşların ön sıralarda, bizimse arka sıralarda durduğumuzu hatırlıyorum. Bunun dışında ben orada olduğum süre içinde başka bir yaptırım olmadı. En azından 1980 Aralık - 1981 Nisan dönemi içinde. İki Yılığa ilk geldiğimiz günlerde, yani tutuklanmadan önce, gözaltı koğuşundaydık. O sıralarda henüz pencereler açılabilirdi ve biz battaniye yardımı ile üst katla haberleşebiliyorduk. Üst kattakiler battaniye silkeleme bahanesi ile ucuna not iğneledikleri battaniyeyi aşağıya sarkıtıyorlardı, bizler de o notu alıp yeni yazdığımız notu iğnelerdik. Böylece haberleşebiliyorduk. Kim geldi, mahkeme ne oldu gibi şeylerdi, elbette notlarımız. Ama işgüzar bir er bunu görüp de idareye haber verince pencereler çivilendi. Böylece artık pencere açılmıyordu ve hava almamız imkansız hale gelmişti. Bir de pencereleri beyaz yağlı boya ile boyadılar, böylece artık dışarıyı görmek mümkün olmuyordu. Ama pencereleri boyarken, hani en üstte küçük cam olur ya, işte orayı boyamadılar. Biz de ranzanın tepesine çıkar, oradan dışarıya bakardık. Bir gün arkadaşlarımızın geldiğini bile gördük uzaktan; onlar dışarıda burayı duyup merak etmişler herhalde. Ama bizim yüreğimiz hopladı, hem sevin-dik hem de sanki onları da içeri alıvereceklermiş gibi endişelendik. Öğle vak-ti yemek arabasını camda beklerdik, galiba Günaydın gazetesi idi, küçük kar-tonlardan yemek tarifi ekleri verirlerdi. Biz de o ekleri alır hem yemek tarif-leri yapar, hem de bize soğuk yemek getirecek arabayı beklerdik. Bir gün öğ-len yemek gecikti, sonradan öğrendik ki bizi unutmuşlar veya kalmamış. Geç vakit dil okulunun yemeğinden geldi. Tabii, bize gelenlere hiç benze-miyordu. Yemek hem sıcaktı hem de menüde kadınbudu köfte vardı. Gözle-rimize inanamadık. Aylardan sonra doğru dürüst bir yemek yiyecektik. Ye-dik de, afiyetle. Gece saat 24 sularında kapılar açılırdı. Son tuvalet ve dış fır-çalama için, ama bu sefer 15 dakika açık kalırdı. Başka bir saatte tuvaletimi-zin gelmesi imkansızdı artık... Pavlov'un kobayına dönmüştük burada. Sa-bah, öğlen, akşam yemekleri ve gece açılan kapı... Yine bir gece, kadın polis kapıları açtı, tuvaletlere koştuk, bizim koğuşta MHP davasından gelen üç kadın bulunuyordu. Ankara'nın gecekondu semtlerinden birinden gelmiş-

lerdi, ama hangisi, hatırlamıyorum. Başörtülü, köylü kadınlarıydı ve beş vakit namaz kılarlardı. Bizim onlarla herhangi bir konuşmamız olmazdı. Ama eğer türkü söylüyorsak ve onlar da namaz kılıyorlarsa, dikkat eder ve susardık. O gece de abdest almak için vakit kaybettiklerinden, geç kaldılar. Aslında süre hem tuvalet ihtiyacı hem dış fırçalama için gerçekten kısıydı; biz genç olduğumuz halde zor yetiştiriyorduk. Kadınlar daha yaşlı olduklarından hareketleri de yavaştı. Yine de koştur koştur yetiştiler, bizler yataklarımıza çıkmıştık bile. O sırada kadın polis koğuşun ortasına kadar geldi ve küfür etmeye başladı. Cam kenarında ve üst ranzadaydım yataktan nasıl atladım ve kadın polisin karşısına nasıl dikildim, bilmiyorum. Ama küfür çok zoruma gitmişti. 'Bize böyle küfür edemezsin, buradaki herkes işkenceden geçti ve bedelini ödedi, biz siyasi tutukluyuz, böyle adi küfürler edemezsiniz' gibi şeyler söylediğimi hatırlıyorum. Copunu kaldırdı, ama o sırada bizim bir arkadaşımız da yataktan kalktı ve aynı şekilde söylenmeye başladı (Fatma Munzur), diğer kızlar da yataklarında doğrulup söylenmeye başlayınca o cop inemedi. Hırsla kapıyı kapattı ve gitti. Başımıza geleceği tahmin ediyorduk, tamam dedik, birazdan askerler gelir ve coplama başlar. Nitekim az sonra demir kapılar açıldı, kadın polis beni, Fatma'yı ve 3 MHP'li kadını dışarıya çağırды. Başkası var mıydı, hatırlamıyorum. Askerler hazırolda coplamayı bekliyorlardı. Asteğmen önce söylendi: 'Öğlen size doğru dürüst yemek getirttik, yine yaranamadık, akşama olay çıkardınız, söyleyin bakalım ne oldu' Biz bir şey olmadığını, kadın polisin bize küfür ettiğini söyledik, asteğmen MHP'li kadınlara döndü ve ne olduğunu sordu. Öyle de eminmiş ki kadınlardan... Doğal olarak onlarla hiçbir ilişkimiz, konuşmamız yok. Bizler de, 'ne söyler ki bunlar' diye düşünüyoruz. Kadınlar demezler mi 'bize çok az süre veriliyor, biz zor abdest alabiliyoruz, bu gece de abdest aldığımız için geç kaldık, bu kadın polis, kızlara küfür etti, onlar da dayanamadı.' O an biz de Asteğmen de görülecek durumdaydık. Biz şaşkınlıkla bakakalmıştık. As-tek durdu, bize döndü: 'Bunları da mı kendinize benzettiniz?' dedi. Biz gülmek için zor tutuyoruz kendimizi. Tabii coplama falan olmadı, arkalarını dönüp gittiler.

İki Yıllık Eğitim Enstitüsü gözaltı koğuşundaydık. İç karartan kapalı bir havaydı, Erdal'ın idam haberini aldık. O günü anlatabilmek, o günkü duygularımızı kağıda dökebilmek çok zor, önce donup kaldık, Erdal 17 yaşındaydı. Hatırlayabildiğim kadarıyla, toparlanıp konuşma yapmaya çalıştık, bizim grup adına ben konuşacaktım. Ben o güne kadar kimsenin önünde ağlamamıştım, herhalde oradaki kız arkadaşlar da. Ama daha fazla tutamadım kendimi, birbirimize sarıldık, koyverdik gözyaşlarımızı... Erdal küçük kardeşimizdi ve biz O'nu koruyamamıştık. Şimdi düşünüyorum, o gün yenildiğimizi algılamıştık, bu teslimiyet değildi elbette... Bu kadar baskı, Emniyet, elektrik, falaka, cop bizi yıldıraramamıştı. Yılgınlık yoktu, ama yenilmişti işte. Göz göre göre Necdet Adalı, Erdal Eren idam edilmişti. İstanbul da İTÜ'den Ekrem Ekşi, Ankara'da Hasan Asker Özmen işkencede ölmüştü. Bizler hiçbir şey yapamamıştık. Daha sonra tutuklandım. Mahkemem Mamak'ta idi... Mamak'a götürüldüğümde gördüklerimi hayatım boyunca unutamam. Mamak'ta nizamiyeye vardktan sonra, mahkemeye otobüslerle götürülüyorduk. O sırada cezaevi bloklarından korkunç sesler geliyordu. Gürültü inanılmaz boyuttaydı. Daha önce görüntülerini izlediğimiz Nazi kamplarından daha beter bir görüntü ve gürültü vardı. Erkek arkadaşlara yapılanlar - hani her şeyi beklersin, her saldırıyı, kötülüğü tahmin edersin, şaşırmasın ya, yok öyle değilmiş - 'bu kadar olmaz, bu da olmaz' dedirtti bana... Cop darbeleri altında, avaz avaz söylenen Harbiye Marşı, İstiklal Marşı, 'her şey vatan için, her şey vatan için' saymaları birbirine karışıyordu. Şubat veya Mart ayı olmalıydı, hava çok soğuktu, ama tutukluların üzerinde iç çamaşırlarından başka bir şey yoktu ve o soğukta dışarıda hem uygun adım koşturuluyor, hem de marş söyletiliyorlardı. Ve bu görüntülerle Türkiye hâlâ yüzleşemedi. Yaşadığım sürece olmasını istediğim tek şey bu yüzleşmedir. 12 Eylül'ün yargılanmasıdır. Ne yazık ki Türkiye evlatlarına sahip çıkamadı. Bizler vatan haini değildik. Bugün yerlerde sürüklenen, coplanan gençleri görünce aklıma takılır; Türkiye parça parça özelleştirilir ve satılırken, buna ses çıkaracak bir kuşak yok edildi.

İKİ YILLIK'A GELİŞ

Muhteşem Ertal Özsoy

1981 Ocak... Emniyet faslından sonra Naime ve ben cezaevine çevrilen iki yıllığa getirildik. Sanırım 1. kattu. Koridorda kızlar bir aşağıya bir yukarıya yürüyorlardı. Havalandırmadalarmış! Gardiyanlar bizi bırakıp gittiler. Kızlar etrafımızı meraklı gözlerle sarmaya başladı. Bir arkadaş hangi davadan geldiğimizi sordu. Biz de Erdal Eren'in idamını ve Ercan Koca'nın işkencede katledilişini protesto etmekten geldiğimizi söyledik. Anında sevinç nidaları arasında sarışın, gülen gözlü ufak tefek bir kadın 'Yaşasın!' diye bağırdı. O an nasıl bir hayal kırıklığı yaşadığımı, bozulduğumu anlatamam. Emniyetten yeni çıkmışız, zaten sersem gibiyiz; içimden o bir iki saniyede, bunlar nasıl insanlar, yakalanmamızın nesine seviniyorlar gibi düşünceler hızlı hızlı ve öfke ile geçerken, gülen gözlüm sevinçle 'Arkadaşlar, müjde! Dışarıda mücadele devam ediyor!' diye bağırdı. O zaman anladım onların duygularını... Şimşek çakmış, sersemlik gitmişti. Şimdi düşüncelerimden utanma zamanıydı. Kim bilir ne zamandır dışarıdan doğru ve sağlıklı haber alamıyorlardı. Her türlü haberleşmeden yoksundular. Biz dışarıdan gelen canlı haberdik.

Gülen gözlüm, Naime ve benim elimi tuttu, 'ben Meral, bakın sizi kiminle tanıştıracam' diyerek, bizi bir arkadaşın yanına götürdü. 'Bak Rezzan, bu arkadaşlar Ercan'ın katledilişini protestodan gelmişler' dedi ve bize dönüp 'Ercan'ın ablası Rezzan' dedi. Ellerimiz ve gözlerimiz buluştu. O güzel, sevgi dolu hüznü yeşil gözlerle sözsüz, sessiz anlaşıyorduk. Ta ki arkamızdan bir ses 'havalandırma bitti, haydi koğuşlara!' diyene kadar... Ellerimiz isteksizce ayrıldı, bizi en baştaki sınıfa koydular ve ardımızdan kapı kilitlendi.

Biz 12 Eylül sonrası faaliyetten getirildiğimiz için içerdekilere ve dışarıdakilere gözdağı vermek amacıyla, bizden çok önce yakalananların iddianameleri bile hazırlanmadan, jet hızıyla yargılandık: bildiri dağıtmaktan 6 yıl 8 ay ceza aldık. Mamak Cezaevi'nde rahat durmadınız diye de infazımızı yaptılar.

Her neyse, tekrar koğuşa dönelim. Koğuştaki arkadaşlarla tanıştık. Ben çok sıkışmıştım, tuvaletin yerini sordum. 'Kaçırdın; tuvalete, havalandırma saatinde gidebiliyoruz' dedi bir arkadaş... Bir daha da havalandırma yoktu. Yemek saatinde mi yoksa yatma saatinde mi gidebilirsin dediler, tam hatırlamıyorum. Gene de şansımızı deneyelim diye kapıyı yumrukladı. Dışarıdan bir ses 'Ne var?' diye sordu.

'Yeni gelen arkadaşlar tuvalete gidememişler. İhtiyaçları var.'

'Gitselermiş, bana ne...'

Emniyetten alıştık ama gene de akşam bir türlü olmadı.

'Tırnak Kontrolü'

1982 yılı Ocak ayı... İkinci açlık grevi sonrası A Bloktaki tabutluklarda 15 gün hücre cezası verdiler. C Bloktaki kadınlar, tabutluklara ilk defa gidiyorduk. Tek tek isimlerimizi okuyup arabalara doldurup A Blok'a götürdüler ve doğruca tabutluklara indirdiler. Beni tabutluğa tek başıma koydular, belimden rahatsız olduğum için mi artık, bilmiyorum. Diğer arkadaşlarımı bir kişinin bile rahatça sığamadığı hücrelere ikişer, üçer kişi koydular.

Kaçıncı gündü hatırlamıyorum, hücre dışındaki sesler arttı. Sürgüler bir açılıyor bir kapanıyor. Konuşmalar net anlaşılmıyor, arada cop sesleri geliyordu. Postal sesleri benim tabutluğun önünde durdu, sürgü açıldı. Asker 'dışarı!' diye bağırdı. Çıktım. Bir komut: 'uzat ellerini, tırnak kontrolü!' Birkaç saniye içinde kafamdan bin bir düşünce geçti. Uzatmalı mıydım, uzatmamalı mıydım? Uzat, uzatma. Doğru tavır neydi? Diğer arkadaşların da ne yaptığını bilemiyordum. Su yok, sabun yok. Her tarafımız leş gibi. Ellerimiz, tırnaklarımız nasıl olacaktı ki? Amaçları açıktı. Sonunda tırnaklarımızı avucumuzun içine saklayıp ellerimi uzattım. Anında birer cop indi ellerime.

4. İlgili (d), (e), (h), (j) dade bu tutuklu hakkında mahkemeye verilen disiplin cezalarının göstermektedir.

5. Aynı benlere rüşvet ilgil (k) yazısından ve ek tutanakten anlaşıldığı gibi Nural NEMAN yine de uyarılmayarak 7/10/1981 tarihinde görev yapan ara dahi tutuklu cezasını kendinde bulabilmiş, 30.12.1981 tarihinde gıda mahkûmâtı ile, hergün gün alarak görev yapan mahkûmât NEMAN'a geçen ityaya dahi gâlmektedir. Duruşma hakini olaya inandırmayarak, kapalı cezaevinde kendisine tekrar sorulduğunda kendi mahkûmâtını ifadesini yalanlamıştır.

Her zaman bu gibi olaylara sebebiyet veren Nural NEMAN'ın, 20.inci Not. P-Fag.Konstantinopol 20 Ocak 1982 gün ve MEK : 3958-C-70/4 sayılı ceza ve tutuklama kararına (h) ve (n) bendlerine göre duruşma anidiliğine binaen hâkime komulanmıştır. Duruşma ilgili mahkemeye bildirilerek adı geçen tutukluyla 13 GÜN HÜKÜM CEZASI verilmesini ve sonradan Cezası Hükûmâtına bildirilmesini ara olma.

Yazı M. T. K.
P. Ed. Alb.
Ön. An. C. ve T. Ed. K.

EMER
EM-1 (1 Adet Olay Tespit Tutanağı)

DAĞITIM
24.12.1981
Sıkıyönetim Amiri Genelliğine
A Blok Amirliğine

BİLGİ
Sıkıyönetim Komutanlığına

Fazla üstelemediler. Atlattım derken daha önce görmediğim bir subay sakın bir sesle konuşmaya başladı. 'Bak burada yalnızız. Kimseden korkma- na çekinmene gerek yok. İstiklal marşını söyle, seni cici kızların yanına götür- reyim. Biz senin iyiliğini istiyoruz' gibi laflar etti. Direncimizi toplu halde kı- ramayınca, tek tek kırabileceklerini sanıyorlar diye geçirdim içimden. Her yolu deneyeceklerdi. 'Söylemeyeceğim' dedim. Ama sesimi ben bile zor duydum. Çok cılız çıkmıştı. Bunun için kendime bayağı öfkelen dim. İçim kaynamaya başlamıştı. Subay, sesimin cılız çıkmasından mıdır nedir? 'Yoksa bilmiyor musun? Onun için mi söylemiyorsun?' dedi yumuşak bir sesle. Öf- keyle 'hayır, biliyorum da söylemiyorum işte' dedim. O an öfkem kendi-

meydi. Beni coplayıp, küfrede küfrede hücreye kaktırdılar. Sürgüyü çekip diğer hücreye yöneldiler.

Tatlı Dayağı

1981'de, Mamak D Bloktayız, açlık grevi öncesi. Bayramlardan biri yakındı. İdare, 'Size bir sürprizimiz var, tatlı siparişi verebilirsiniz, sizin için dışarıdan getirteceğiz' dedi. Şaşırdık, inanmadık ama yine de tepsi tepsi baklava, tulumba, sarıburma listesi hazırlayıp verdik. Çok sürmedi, aynı günün -daha doğrusu ertesi gün oluyor- gece yarısı saat 3 sularında 'tatlılarınız geldi' diye avluya çıkarıldık. Ben ve daha birkaç arkadaş hasta ve de yatalak olduğumuz için koğuştaki bırakıldık.

Tam anlamıyla bir meydan savaşıydı. Evire çevire copluyorlardı. Bazı askerler de arkadaşlarımızın başını bacaklarının arasına sıkıştırmışlar öyle dövüyorlardı. Bizim slogan ve çığlıklarımıza erkek arkadaşlar uyanmış, 'bacılarımızı bırakın' diye bağırıyor, slogan atıyorlardı. O zaman iki ayrı koğuştuk. Diğer koğuştaki arkadaşlar da slogan atıyor ve çığlık çığlığa bağırıyordu. Emin olun ki seyretmek, bir şeyler yapamamak şu anda bile kelimelerle anlatılabilecek duygular değil. Onların, dayak yiyen arkadaşlarımızın arasında olmayı tercih ederdim, bunu biliyorum.

Koğuşa geri alındıklarında herkes kendini yerlere attı, kimsenin kılını kıpırdatacak mecali yoktu. Üstelik bir de her zamanki gibi arama bahanesiyle her yeri dağıtmışlardı. Tatlı dayağımız dışarıda da duyulmuştu. Ailelerimizin dayatması sonucunda görüş yasağımız olmasına rağmen görüştürülmüştük. Görüş yeri değildi. Boylu boyunca tel örgülerin öbür tarafına ailelerimiz sıralanmıştı. Ben Naime ile beraber çıktım görüşe, ailelerimiz beraber gelmişlerdi. Çocuklarımızı görene kadar gitmeyeceğiz, gerekirse burada yatarız, demişler.

YILDIRIM BÖLGE

Güler Koç

1971 Nisan'ında Konya Kız İlköğretmen Okulu'nda Ayşe'yle birlikte gözaltına alındık. Merkez Komutanlığı'nda sevk işlemlerimiz yapıldı ve iki er refakatinde otobüsle, normal yolcular gibi Ankara'ya gönderildik. Yıldırım Bölge Merkez Komutanlığı'nda Tevfik Türün ve şürekası karşıladı bizi, biraz nutuk çektiler. Sonradan Yıldırım Bölge Kadınlar Koğuşu olan hangarda iki sandalye bir masa başında sabahladık. Bize çay ve ekmek getirdiler, kahvaltımız bittikten sonra savcılığa götürdüler. Bekleme salonu oldukça kalabalık ama konuşmak yasak. Baki Tuğ sorguladı, öğle sonu Ali Elverdi bizi tutukladı. Beklemeye başladık. Salon boşaldı, herkes yerine iletilti. Bize yer arıyorlar. Neyse, sonuçta karar verdiler anlaşılan, askeri araca bindik, başladı yolculuk... Biz de merak ediyoruz nereye gittiğimizi... Bir dağın başına geldik neredeyse... Zaten geceye de az kalmıştı. Geldiğimiz yer Mamak Cezaevi imiş... Bizi teslim aldı bir albay, adı Mustafa, babacan birisi... Misafirmişiz gibi davrandı bize, kalacağımız yeri gösterdi, yanımıza bir emireri verdi. Böylece koğuşumuz belli oldu.

O zamanlar A Blok yoktu. Bizi B Blok'a getirmişler. Girişin solunda 3. oda.... İçerde üç ranza, yani altı kişi olana dek buradayız demektir. Havalandırmaya ön bahçeye çıkıyoruz, yürüyoruz. Sonradan askerler bakıyor diye yasakladılar ya... Çayır, çimen, çiçekler, bizim okul bahçesinden güzel... Bir de yatılı okuldan gelmişiz, orası da cezaevi gibiydi zaten... Havalandırma saatinde bahçede oturuyoruz, görüşlerimiz asker nezaretinde gene bah-

çede. Hatta bir keresinde film izlemeye bile gittik, erkek koğuşlarının olduğu koridorda... Ama o zamanlar siyasi tutuklu çok azdı. Orası asker tutuklular için yapılmış. Sonradan meskenimiz oldu. Kimler geldi kimler geçti. İlk zamanlar gelenlere işkence yapmıyorlardı. Bir süre sonra toplu gözaltılarla, THKO, THKP-C operasyonlarıyla artık doğal uygulama olmaya başladı. Bizim altı kişilik koğuş dar geldi, sayımız artınca... Yeni yerimize taşındık. Girişin sağında dört bölmeli odacıklar... Üçünde gene üçer ranza, dördüncüsü mutfak- tuvalet... Banyo için de erkeklerin kaldığı kısımdaki hamamlara gidiyorduk. Koğuşun önüne demir parmaklıklar yaptılar; belki de orada ilk kafes denemesiydi. Doktora çıkan ya da mahkemeden gelenler önümüzdeki koridoru kullanıyordu. Sayımız her gün kalabalıklaşmaya başladı. Sevim Onursal Ulucanlar'dan geldi, Oya Baydar, ODTÜ den gelen arkadaşlar, TÖS davasından tutuklananlar, öğrenciler... Küçük bir de radyomuz vardı; haberleri dinliyoruz, gazete okuyoruz.

31 Mayıs sabahı Nurhak'a da, Mamak'a da güneş doğmamıştı. Haberleri dinledik. Koğuşu hüznü ve kin kapladı. Marşlar söylendi, THKO'lu arkadaşlar Sinan'ları anlattı. Olanları ya da olacakları anlamaya çalışıyorduk. Deniz'ler de getirilmişti sivil cezaevinden...

Koğuşa sığmıyorduk artık, kimilerimiz ikişer yatıyorduk. Haziran ayı içerisinde 'toplanın gidiyorsunuz' dediler. Torbaları hazırladık. Zaten çok eşyamız da yoktu. Askeri cemse ile erkek arkadaşlarımızı, Mamak asfaltını, kömür deposunu arkada bırakarak yeni yerimize, Yıldırım Bölge'ye geldik. Ben 72 Mayıs ayında tahliye olduğumda hâlâ oradaydı arkadaşlarımın çoğu...

TÖS Davası'nda yargılandım. Ankara'daki en kalabalık davaydı. 250 civarında tutuklu sanığıyla... Her koğuşta cürümümüz vardı, öğretmen okulundan öğretmenlerimiz bile... Erken giden yer kapardı duruşma salonunda... İstedikimizle oturur, mahkeme aralarında sohbet ederdik. Ama Deniz'lerin davası hep olaylı geçerdi. Onlar slogan atarak girerdi duruşma salonuna ve slogan atarak giderlerdi. THKO davası sonuçlandı bu arada... İdam cezası aldılar. Her şey o kadar hızlı ilerliyor ki... 3 kişi onaylandı. Biz korku içersindeyiz, ya asarlarsa diye... Mamak genelinde ve Yıldırım Bölge'de idamları protesto etmek için açlık grevi tartışmaları var. Biz de tartışıyoruz.

Rahmetle anıyorum, Behice Boran da bizimle... Hemen hemen herkes net... Gazi Müdiresi Naciye Hoca da var, öğrencilerini ihbar etmediği, koruduğu için getirilmiş. Devrimci değil ama insan iyisi, hümanist, saygılı... Sağlık sorunları da var. O katılmayı istemedi, biz de istemedik riske girmesini... Behice Boran da 'partili arkadaşlarıma sormam gerek, bu parti kararıyla olur' dedi. Mahkemeler de devam ediyor ve parti kararı katılmama yönünde çıktı. Sanıyorum biz 2-3 kişi dışında 12 gün açlık grevi yaptık. Ve bu büyük bir yankı bulmuştu. Bize görüş yapma olanağı bile tanımışlardı bırakalım diye... Biz devam ettik, sonra da cezalar aldık.

Şunu anlatmak istedim bu anımla... O kadar kritik dönemdeyiz. İdam sehпасına gidecek üç fidan... Hepimiz tepki gösterelim diye çaba harcıyoruz, nasıl engellenebilir idamlar diye... İçerde dışarda çabalar var ama, tarihi misyona sahip bir parti, TİP, idamları protesto açlık grevine katılmama kararı almıştı. Bu olay bana biraz da 1981'de Mamak'taki 10 günlük açlık grevini anımsattı. Koşullar ne olursa olsun, birilerinin açlık grevine ya da onun getirdiği ya da getireceği uygulamalara dayanamama gibi bir sorunu varsa, koğu koğu gezip açlık grevi bırakıldı açıklaması yapmaları gibi abesti...

10 Yıl Sonra Mamak'ta İkinci İlkbahar!

1981 yılının Şubat sonu polisler tarafından gece yarısı alındım. Hemen gözlerimi bağladılar ve arabada dayaklar eşliğinde Emniyete götürüldüm. 45 gün 6. katta sorgulandık. Arada bir gözlerim bağlı arabayla bir yere götürüyorlardı. Çok uzaklara gidiyoruz hissine kapılıyordum. Orada sadece çığlıklar, işkence vardı. İşkence seanslarından sonra gene dolaşa dolaşa 6. kata... Sonradan öğrendim ki, götürdükleri yer meşhur DAL'mış... Sanıyorum 43. gün falandı... Sorgulamalar bitmişti. Gazetecileri çağırmışlar, çekim yaptıracaktılar. Biz karar aldık, çekime çıkmayacağız. Masaların üzeri dolu... Elllerinde ne varsa dizmişler suç aletleri diye... O gün 6. katta curcuna kopmuştu. Basın karşısında epey saldırıya uğradık. Yaka paça çıkarmaya çalıştılar ama beceremediler. Basın gittikten sonra hepimizi pencere demirlerine, kalorifer demirlerine kelepçeleyip gün boyu copladılar.

45. gün savcılığa çıktık ve çoğunluğumuz tutuklandı. Kadınları bir zamanlar ilim irfan yuvası olan, ancak sıkıyönetim tarafından ise cezaevine

dönüştürülen İki Yıllık'a götürdüler. Ben 3. katta kaldım. Yukarı katlarda fiili işkence yoktu ama esaret altına alınman, direncini, onurunu çiğnemeye çalışmaları ve yasaklarla dolu 24 saat de bir işkenceydi aslında... Ayrıca elebaşı diye ayırdıkları, kurallara uymuyorlar diye gece gündüz işkence yaptıkları arkadaşlarımız, bodrum kattaki 9. koğuştalardı... Beraber olsak mapusluk daha çekilir olacaktı. Bütün ilgimiz aşağıdan gelecek ufak bir haberde idi... Ya da bizim için bilinmez olanda...

Bir süre sonra bu arkadaşlarımız da üst katlara, bizim yanımıza getirildiler. Ve 6 Mayıs'ı bütün arkadaşlarla beraber andığımızı ve marşlar söyledikimizi anımsıyorum.

İki Yıllık'ta ne kadar kaldık anımsamıyorum ama haziran başı olabilir; Mamak D Blok'a getirildik topluca... Bu kez hepimize birden eğitim adı altında uygulamalar yaptırmaya çalıştılar. Emret komutanım, sondur komutanım, nizami adım yürüyüş gibi... Onların istediği olmadı tabii... Kadınlar koğuşundaki kadınların gözlerini hiç bir zaman 'ölü balık gözü' ne çeviremediler.

Temmuz 81'de -7 ya da 10 gün olabilir- açlık grevi yaptık orada... Bizim amacımız diğer bloklarda başlamış olan açlık grevine destekti... Hem de bize yaptırılmaya çalışılan askeri eğitime karşı bir tavırdı. Bazı arkadaşlar katılmamıştı. İdare kudurdu tabii... R. Tetik havaya ateş açarak başlattı muharebeyi... Açlık grevi yapanları yapmayanlardan ayırmaktı amaçları... Ama bütün arkadaşlar birbirimize kenetlendik ve ayıramadılar bizi... Havalandırmada epey bir coplandık. Bu arada koğuşların altını üstüne getirdiler. Bu, günlerce sürdü. Açlık greviden hemen sonra da A Blok 1. Koğuş'a getirdiler. Toplam 58 kişiydik sanırım. Orada yaptıramadıklarını, burada yaptırmaktı amaçları...

Sayma gelişleri korkunçtu... Acayip postal sesleri, haykırımlar, ne dedikleri anlaşılmayan gürültüler, 'her-Türk-asker-doğar' haykırımları... Toz, ter, postal kokusu... Şakur şukur kapıların açılması... 'Yukarı bak lan', 'koş lan', 'koş koş koş' sesleri... Rastgele, neremize gelirse coplar, tekmeler... Sayımlar sırasında bahanelerle ellerimizin coplanması... Sayımda en sonda olan arkadaşın 'sondur komutanım' demediği için ellerinin sakatlanana kadar coplanması... Son dayaklarına gönüllülük temelinde çıkıyorduk; ya da ertesi

günü mahkemesi olanlar... Son dayaklarından nasibini almayan olmadı hiç aramızda... Hepimiz büyük bir istekle taliptik sona çıkmaya... Bir keresinde ben de bayılmışım son dayağında... Arkadaşlarım koğuşa getirmişlerdi gözlerimi açtığımda...

Ellerimizi açmayalım diye de epey tartışmalar olduğunu anımsıyorum. Bazı arkadaşlar, oramız buramız açılır rastgele dayaklarda diye, karşı çıkıyordu. Rastgele dayakları da çok yiyorduk oysa... Havalandırmaya çıkarken, havalandırmada ya da Emniyete birini götüreceklerinde... Epey bir süre sonra el uzatmaktan da kurtulduk neyse ki... Artık el uzatmama kararımız da gerçekleşmişti.

A Blok'a ilk geldiğimiz günlerde mazgal deliğinden koğuş teknilinin de verilmesini istiyorlardı diye anımsıyorum. Biz hiç vermedik istedikleri şekilde... Zaman zaman çok sessiz gelip, ani sayımlar alıyorlardı. Kapı açılırken gene hep o canhıraş bağırışlarıyla... Sayıma hazır olmadığımız için bazen hazırlıksız yakalanıyorduk. Yine öyle bir gündü. Kapı açılırken, ranzalardan aşağı atladık. Koğuşun içi bir hengame... Kimimiz ayakkabı arıyor, kimimiz kazak... Apar topar çıkıyoruz. Arkadaşlardan birisi ayakkabısının birisini bulamayınca diğerine de terlik giymişti. Bu durumu gören herkes gülüyor, sayım sırasında güldüğümüz için de o günkü coplanmalardan ve koğuşun altını üstüne getirmelerinden epey bir nasibimizi almıştık.

Kardeşim Emniyetteymiş

1982 Ekim ayı, Mamak A Bloktayız. Yasaklardan fazlasıyla nasipleniyoruz. Kantin hariç, çay, sigara, gazete yasak. Kantini iyi para kazandıkları için yasaklamıyorlar herhalde... Kantinde herşey çok pahalı çünkü... Yine bir gün kantin listesini verdik, siparişlerimiz geldi. Bazı şeyler gazete kağıdına sarılı olarak gelirdi kimi gün... Gazete yasağımız olmadığına bile, kendilerince bir sansur uygulayarak gazetede, bizim okumamızı istemedikleri yerleri kestikten sonar gazeteyi bize verirlerdi. Kardeşimin Emniyette olduğunu da, tesadüfen, ambalaj kağıdı işleviyle koğuşa giren gazete parçasıyla öğrenmiştim. Herhalde dikkatlerinden kaçmıştı bu haber... Belki de bilerek bu gazette kağıdını kullanmışlardı. Kızılay'da bir randevuya götürdüğünü ve ellerinden kaçarak slogan attığını, epey bir kovalamacadan sonra tekrar ya-

kalandığını... Ben haberi dehşetle okumuş, dört gözle görüş gününü beklemiştim. Tabii ki annemler de sadece Emniyette olduğunu biliyorlardı, çünkü onunla görüştürmüyorlardı. Tutuklandıktan sonra A Blok 4. Koğuşa verdiler. Aylarca aynı çatı altında olmamıza, aynı gün görüşe çıkmamıza rağmen, hiç karşılaşmamamızı sağladılar. Görüşçülerimiz gün boyu Mamak kapısını bekliyordu görüş günleri. Birimiz sabah, birimiz öğleden sonra görüşe çıkabiliyorduk. Suna, Sema, Gülseren de bizim koğuşa değillerdi o sırada. Ancak tahliye olduktan sonra birçok olaydan haberdar olabildim.

Öğrencilerim

1983'ün Ocak ayıydı sanırım. Malum sayımlardan yine canhıraş haykırışlar, postal sesleri, şakur şukur kapı açılışları, 'koş lan', 'sallanma lan', 'tavana bak lan' bağırtıları arasında yerlerimizi aldık. Koridorun bir tarafında sayım mangası etten duvar gibi... Bizler de karşılarında... O gün Akrep nöbetçi

idi. Başladık saymaya her zamanki gibi, kendi kurallarımızca... Sıra bana geldi, Akrep de tam karşımda. 'Bağır' diye haykıran bir ses... Asker coplama-ya başladı. Sayım devam ediyor. Sonra koğuşu içeri alıp, beni ayırdılar. Koridorda coplalarak kafese götürdüler. Blok sayımı bitene kadar orada kaldım. Sonra gözlerim bağlı, tabutluğa indirdiler. Pis bir tabak, tahta bir kaşık, pislikten içi görünmeyen su kabı ve ördük... Sayımdan götürdükleri için üstüm ince, aşağısı da acayip soğuk... Bir de koridordaki pencereleri açıyorlar; daha da soğuk olsun diye... Yerler ıs-

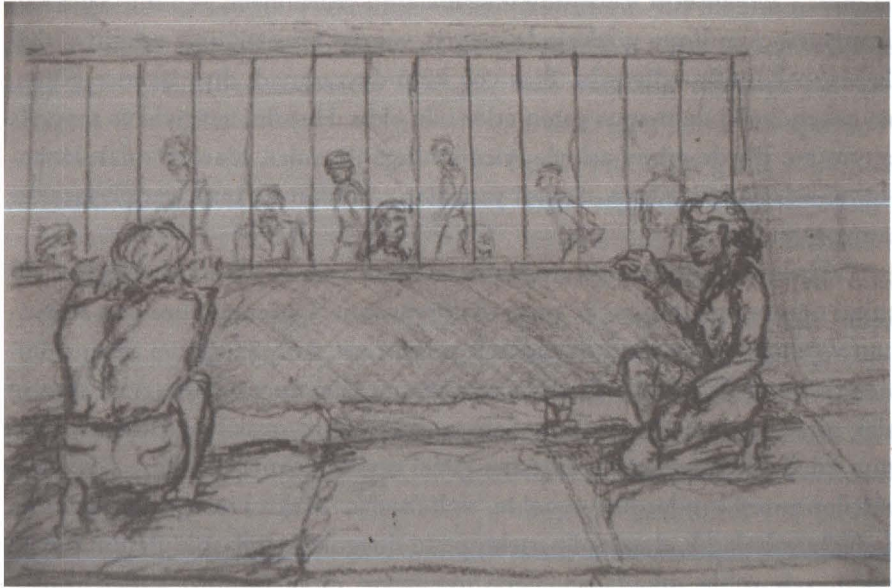
lak, nem kokusundan boğazım yanıyor. Karanlık, izbe ve bomboş... Gerçi buranın pek yabancısayılmam; ikinci inişim ama o zaman arkadaşlarım vardı. Varlığımız birbirimizi ısıtıyor, güç veriyordu. Türküler söylüyor, sohbet ediyorduk. Şimdi adeta tabuta girmiş gibi izole edilmişsin. Hava soğuk olduğu için hopluyorum yerimde; ısınmaya çalışıyorum; volta atıyorum üç ayak öne üç ayak geriye... Gece kapıdaki küçük mazgal deliği açıldı ve içeriye bir kazak uzatıldı. Tanıdık bir ses 'Bunu içine giy ve geri verme' dedi. Bu, Cihanbeyli çavuştu. 10 gün kaldığım tabutluk döneminde fazla sigarasız da kalmadım. Kibrit kutusu parçasıyla sigara da veriyordu. Sonra ben izmariti geri veriyordum. Koğuşta da neredeyse sigara, gazete, mektup, çay yasaklarımız bitmiyordu hiç... Ama her türlü tehlikeyi göze alarak bize yardımcı olmaya çalışan bu güzel insanlar sayesinde gene de sigara içebiliyorduk; az da olsa... O vahşetin içerisinde insanlıklarını yitirmeyen, copunu hızla kaldırıp yavaşça indiren, gözlerinde saygıyı, sevgiyi hissettiğimiz erlerin varlığı da bizi çok mutlu ediyordu. Bize çok kötü davranmadı diye işkence gören, acı çeken, belki de mapus yatan erler bile oldu. Hepsini sevgiyle ve saygıyla anıyorum. Bir de görev aşkıyla iyice saldırganlaşanlar, idareye yalakananlar... Gözlerinde intikam ateşleri yananlar... Onları da tarih yargılayacaktır sanıyorum.

Tabutluğa indirilmemin nedenini anladım sonra... İçeri alındığımda İlkokul öğretmeniydim ve 2. sınıfı okutuyordum. Öğrencilerimi çok seviyorum ve arada bir de sınıfıma mektup yazıyorum. Arif, Saniye ve adını anımsayamadığım diğerleri... O sıralar sanıyorum ikisi de yazmıştı. Arif, afacan, ufak tefek, sevimli bir çocuk... Saniye cana yakın, sıcacık... Duygu yüklüyüm küçücük yürekleriyle öylesine güzel şeyler yazmışlardı ki... Gece nöbetçilerine eşlik ederdim genelde, voltalardık. Mektubun geldiği gece de Fadik'le voltaladık, dertleştik, mektuptaki duyguları paylaştık. Benim duygu yüklü, şair ruhlu arkadaşım, gece uyumayıp duygularımızı şiirleştirmişti. Bendeki kopyasını koğuş aramalarında yok ettiler. 30 yıl sonra yeniden kopyasını verdi bana, eski günlerimizi yâdederek... Ben de onu sizlerle paylaşmak istedim.

'Akrep' dediğimiz er akrepliğini yaptı o günlerde, küçücük çocukların sevgi ve merak dolu satırları karşısında bile... Bu adamlar belki sevgisiz bü-

yüdü, insanlıkla bir alakaları olmadı. Belki öğretmenleri ona kötü davrandı. Ne bileyim bunların psikolojisini... Zaman zaman da düşünürüm; bunlar evlerinde de sadist ve psikopattır diye... İnsanca olandan nasiplerini almamışlardır diye... Akrep nöbetçi olduğunda ben hep daha fazla coplanırdım, sanki intikamını benden alıyormuş gibi, postallıyla tekme atardı bazen de...

Tabutlukta kaldığım süre içerisinde en çok zoruma giden şey, sayımda, ördeği tenekenin içine boşaltmaktı. Onun için mümkün olduğunca su içmemeye çalışıyordum. Yemek de yiyemiyordum o pisliğin içerisinde... Ellerim kapkara, saçım başım birbirine dolanmış; hortlak gibiyim velhasıl... Her şey kokuyor. Koğuşa 10 gün sonra döndüğümde ise ana sıcaklığıyla karşıladı arkadaşlarım... Kimi keseledi, kimi yiyecek hazırladı. Çok aç olduğum için o gün yediğim acı biber ve zeytinin tadı hiç aklımdan çıkmıyor.



DOKUZ KADINDIK...

Nazlı Alkan Azapçı

1981 yılı, Aralık ayının Cuma günüydü. Emniyetten Mamak Cezaevine getirildik. Polis işkencesinden sonra Mamak rahat olacakmış yanılışına biz de düştük. Hafta sonuydu ve kafese tıklmıştık. Pazartesi gününe kadar kafeste kaldık. Dört gözle koğuşlara geçmeyi bekledik. Bloklar arasında baskı farkının olduğunu bilmiyorduk. Ve bizi D bloğa aldılar. Koğuşa girdiğimizde toparlanmamızı sağlamak için arkadaşımız Meryem bir türkü söylemeye başladı. Kendimize gelmeye çalışırken koğuştakileri de göz ucuyla süzüyorduk. Türküler bitmeden askerler içeri girdi ve türkü söylüyor diye Meryem'i götürdüler. Dövdüler, geri getirdiler. Anlayamadık, türkü söylendiğinin nasıl haber alındığını... Bu arada koğuştaki kadınların kıyafetleri, sohbet konuları, şakaları şaşırtıyordu bizi... Aralarında önemli kişiler vardı, fakat bizim bildiğimiz ve kanıksadığımız devrimci tiplere uygun görünmüyorlardı.

İkinci gündü; avluda hareketlenmeler başladı, eşyalar atılıyordu, bir kargaşa başlamıştı. Anladık ki C blokta açlık grevi kararı alınmıştı. İyi de biz neden katılmıyorduk açlık grevine... Koğuştaki kadınlar katılmayacaklarını söylediler. Hatta bize de telkin eder gibiydiler sanki... Biz katılacağımızı bildirdik ve hemen C bloğa alındık. Açlık grevinin 7. gününde tahliye olduk. Çok kısa bir süreydi tanıklığımız ve yaşadıklarımız... İnanamamıştık, müthiş bir hayal kırıklığıydı. Meryem'in türkü söylemesini askerlere kim ihbar etmişti ki...

KADIN POLİS

Nermin Şahin

1981 yılı Mamak Cezaevi, D Blok... Cezaevinde yaşadığımız en çekilmez günlerden biri... Çekilmez diyorum, çünkü havalandırmada ‘dolap beygiri’ gibi dönmekten bıktığımız günlerin birinde, tam sayıma çıkacağımız sırada, kendi kendime sayıma çıkmayıp bir komiklik yapayım istedim. Ayrıca o gün sayımı alacak olan kadın polis ‘Papatya’... Onun oluşu daha da bir hoşuma gitmişti.

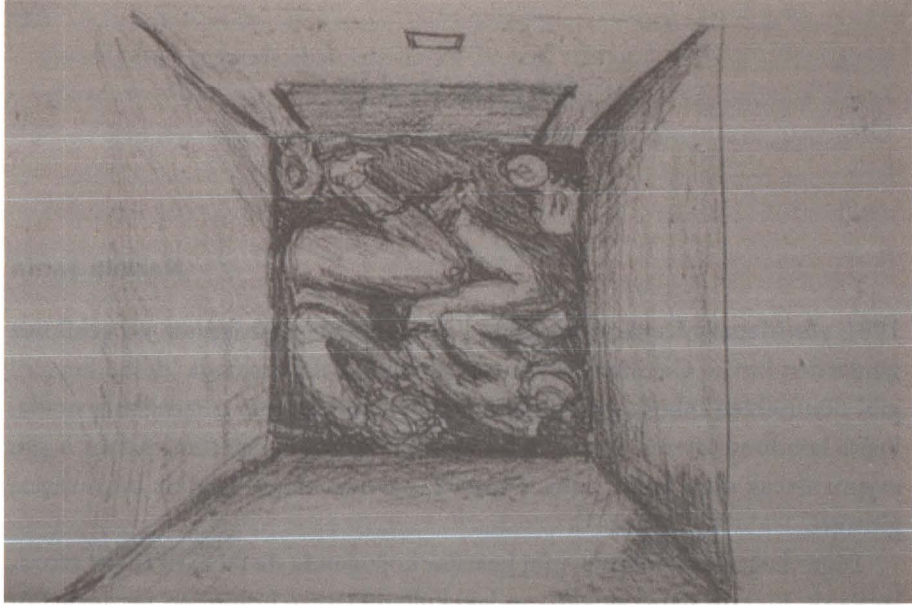
Diğer koğuşlarda olduğu gibi hastalar koğuşunda da iki katlı ahşap ranzalar vardı. Bu ranzaların alt katlarındaki kullanılmayan bölümleri perdeyle böler, fazla eşyaları oraya koyardık. Arkadaşlar sayım için havalandırmaya çıkarlarken ben de hastalar koğuşuna gittim. Sayım mangası havalandırmadaki yerini aldı. Sayım alınmış mıydı tam hatırlamıyorum, kadın polis bir hışımle bloğun içerisine girip, koğuşların kapısına copuyla vurarak, her zamanki gibi hırçın bir şekilde bağırmaya başladı:

‘Kimse kalmasın, herkes sayıma çıksın!’

Diğer koğuşları kontrol ettikten sonra sıra hastalar koğuşuna gelmişti. Ben de perdeyle bölünen kısma saklandım. Fakat üst ranzada oturan ve ciddi bir rahatsızlığı olan Banu, kendisini gülmemek için öyle zor tutuyordu ki, gülmemek için ben daha da zorlanıyordum. Bu arada Papatya’nın ayak sesleri bana doğru iyice yaklaştı ve tam eğilip baktığı anda ben de birden, ‘Bööhhh’ diyerek öyle bir fırladım ki, kadın polisin korkudan ayaklarının

yerden kesildiğini gördüm. Onun bu haline de bizler, katıla katıla öyle güldük ki... Hele de Banu...

İnsanlara korku yaşatmaktan hep zevk alan birine o korkuyu yaşatmak, harika bir şeydi...



İstiklal Marşı

Açlık grevimizin ardından tabutluklara getirilmişti. Cezaevi idaresi, her gün değişik baskı yöntemleriyle amaçlarına ulaşabileceklerini sanıyordu. Yine bir gün akşam sayım almaya geldiklerinde, bütün hücreleri sırayla açıp, sayımı aldıktan sonra İstiklal Marşı'nı okumamızı istediler. Yüzbaşı Tuna da vardı. Okumayınca da bağırıp çağırıp, kafalarına göre bazı arkadaşlarımıza da dayak atmışlardı. Sıra hücrelerden birine gelmişti; arkadaşları çıkardılar, sayımı aldıktan sonra İstiklal Marşı'nı okumasını istediler. Arkadaş da onlara karşı bir yöntem uygulamaya çalıştı ve sordu: 'Şiir şeklinde sözlerini mi okuyacağız?' 'Hayır, notalı bir şekilde, yani müziğiyle birlikte' dedi Tuna... Arkadaş biraz duraksadıktan sonra: 'Bu milli bir marş ve gece yarısı hiçbir yerde okunmaz. Okunduğunu da görmedim' dedi. Tuna buna karşılık: 'Televiz-

yonlarda her gece program bittikten sonra kapanışta mutlaka İstiklal Marşı okunur ve onunla da kapanır' dedi. Bu söz üzerine arkadaş, başka bir şey söylemedi ve genel tavrımıza uyarak da marşı okumadı.

Şaka

A Bloкта 1982 yılının ilk aylarından birindeyiz, yanlış hatırlamıyorsam. Bas-kılardan dolayı oldukça hareketli ama tahliyelerden dolayı da durgun mu durgun bir süreç geçiriyorduk. Sivil cezaevine sevk ise hiç olmamıştı. Bu arada koğuşta iki arkadaşın mahkemeleri sonuçlandı ve sevklerinin çıkmasını bekliyorlardı. İşte böylesi bir dönemde koğuşa güzel bir şey yaşatmak amacıyla Mehtap'la kafa kafaya verip bir plan yaptık. Akşam yemeğini yedik, biraz zaman geçtikten sonra volta atmaya başladık. Epey bir voltadan sonra mazgalın önüne gittik. Biriyle konuşuyor gibi yaparak birden dönüp büyük bir sevinçle 'Arkadaşlar, İnci ve diğer arkadaşın (şu anda ismini hatırlayamıyorum) sivil cezaevine sevkleri çıkmış' dedik. Birden tüm koğuşu öyle bir sevinç havası kapladı ki hâlâylar çekilmeye başlandı. Yerimizde duramıyoruz. Fırsatını bulan sevke gidecek arkadaşlara sarılıyor. Bizim hep görüş yasaklarımız olmasından dolayı dışarı haber göndermek zor oluyordu. Haber gönderecekler hazırlıklarını yapmaya başladılar. Diğer taraftan eşyaların hazırlanması için harekete geçildi. Fakat biz bu şakanın önüne geçemeyeceğimizi anladık ve birbirimize şaşkınlıkla bakakaldık. Bir kenara çekilip konuştuk ve artık şaka olduğunu söyleyelim dedik. Koğuşun ortasına geçip 'Arkadaşlar, size bir şey söyleyeceğiz, biz şaka yaptık' diyoruz ama kimse bize aldırmıyor ve gülüyorlar. Kutlamanın boyutu öyle büyümüşü ki nasıl durduracağımızı bilemiyorduk. Pastalar yapılmaya başlayınca kaçacak delik aramaya başlasak da korkunun ecele faydası yoktu artık... Ama bu arada biraz daha ciddi bir şekilde 'şaka yaptığımızı' söylüyoruz, bazıları sanki ciddiye alıyor gibi ama yine sonuç alamamanın acısı bizi mahvediyordu. Neyse pastalar yenmeye başlandı; herkeste bir coşku, bir sevinç... Artık zaman aleyhimize öyle hızlı ilerliyordu ki... Sorumlu iki arkadaşı ciddi ciddi konuşmak için kenara çektik ve söyledik gerçeği... 'Tamam, pastalar yensin de açıklayalım arkadaşlara' dediler. Ama yaptığımızın da hoş bir şey olmadığını söylediler. Acayip rahatlamıştık ama açıklamadan sonra bize ağır eleştiriler yapıla-

cağını da bekliyorduk tabii... Biz de kötü bir şey yapmak istememiştik, ama ne bilelim böyle olacağını... Pastalar yendikten az sonra konuştuğumuz arkadaşlar koğuşun ortasına gelerek bir açıklamada bulunacaklarını söylediler. Tabii bizi de yanlarına aldılar. Tam konuşmaya başlayacak gibiydi Mehtapla beni karga tulumba ranzanın alt kısmına köşeye yatırdılar. Neye uğradığımızı şaşırmiştık. Ayaklarımıza oturup kollarımızı tuttular. Kımıldamak mümkün mü? İşin en kötüsü ağzımız yüzümüz yanıyordu. Çünkü mutfakta hazırladıkları bol acılı ve tuzlu salçayı ağzımıza sürüyorlar, biz kendimizi korumaya çalıştıkça gözlerimize de geliyordu. 'Nasılmış acı şaka yapmak:' diye so-ruyorlardı. Bu da bizden size şaka deyip gülüyorlardı. Ama bizim ağzımız aşırı acı ve tuzdan şişmişti. Bizde hak etmiştik doğrusu... Sonra bıraktılar ve gidip ağzımızı yüzümüzü yıkadıktan sonra koğuştan ve özellikle de sevk bekleyen arkadaşlardan özür diledik. Daha sonraları, bu olayı her hatırlayışımızda koğuşta kahkahâlarla güldük.

MAMAK'I KONUŞMAK

Pervin

Yaklaşık kırk gün süren işkenceli sorgulamalardan sonra Ankara Emniyeti'nden çıkıp Mamak Askeri Ceza ve Tutukevi'ne doğru yol alırken büyük bir belayı geride bıraktığımı sanıyordum. Yaz başlarıydı, hava güzeldi ve ben de toplumsal yaşam içinde var olan haksızlıkların giderilmesi için çalışmak gerektiğine inanan yirmi iki yaşında genç bir insandım.

Ancak o güne dek ideallerim uğruna sürdürdüğüm etkinlikler, benimle aynı hassasiyetlere sahip arkadaşlarımla birlikte sosyal ve siyasal içerikli kitaplar okumanın ötesine geçmemişti. Düşünüş biçimim ile yaşamın gerçekleri arasında sağlam bağlar kuracak, bu bağların yarattığı özgüvenle yaşamıma yön verecek zamanı bulamamıştım daha...

Bu nedenle her şeyi kaba kavırıyor, çevremde olan biteni eksik algılıyordum. O güne dek Mamak Askeri Ceza ve Tutukevi hakkında hiçbir şey duymamış olmam da kuşkusuz bu eksik algılamamın ve yetersizliğin bir sonucuydu. Öyle olmasaydı, en azından, belanın birini arkada bırakırken, diğerine doğru yol almakta olduğumu bilirdim.

Mamak'a vardığımda A Blok girişinde rastlaştığımız arkadaşımın yüzüne yerleşmiş ifadeden de bir şey anlamadım. Oysa bu ifade çok şey anlatıyordu. Aslında rastlaşmak sözcüğü burada biraz fazla. Gerçekte rastlaşmadık; ben ona rastladım. Aramızda bir metre ya var ya da yoktu. Belki beş on dakika aynı ortamda kaldık. Çevremizde birkaç askerden başka kimse bulunmuyordu. Ona, yüzüne, gözlerinin içine içine baktım. Gülümsedim, kaşımı, gö-

zümü oynattım ama o beni görmüyordu. Çünkü, cezaevi komutanı Raci Tetik'in deyişiyse, 'ölü balık gözleri' bir noktaya çakılmış, öylece kalmıştı. Yüzünde herhangi bir düşüncenin izini barındırmayan donuk bir ifade vardı. Onu iyi tanırdım. Yakın arkadaşım. Sıcakkanlı, kıpır kıpırdı. Neşeliydi, yaratıcıydı, gülmeyi ve güldürmeyi severdi. Peki, ondaki bu değişimin nedeni neydi? Neden içi boşaltılmış bir ağaç gövdesi gibi duruyordu şimdi?

Bu nedeni anlamam için A Blok'un 1 nolu koğuş kapısından içeri girmem gerekti.

A Blok'un kadın koğuşu birinde ranzaların, diğerinde mutfak ve tuvaletlerin bulunduğu iç içe geçen iki büyük odadan oluşmaktaydı. Odalar binanın içindeki beton avluya yalnızca birkaç küçük pencereden bakıyor, bu nedenle iyi havalanmıyor ve ışığı içeri yeterince alamıyordu. Kütleli ahşap ranzaların doldurduğu loş koğuş yine bu nedenle hep küf kokuyordu. Yataklar kirliydi, sertti, eğri büğrüydü; insanın sırtına sırtına batıyordu. Tuvaletlerde çoğu zaman su akmıyordu. Kapasitesinin iki, üç katı tutukluyula dolu bu koğuşta yaşam bir tür zulümdü, ama bu zulüm dönemin egemenlerince zulümden sayılmıyordu. Tutukluyu canından bezdirmek, kişiliksizleştirmek, onurundan etmek, yaşama 'ölü gözlerle' baktırmak için ona bir de dehşet ortamının eşlik etmesi gerekiyordu.

Sürekli ve sistematik bir biçimde bedenimizin en fazla acıyan yerlerinin hedef alınarak coplandığımızı hatırlıyorum. Sağa baktın, sola baktın, düğmen açık, düğmen kapalı, sesin az çıktı, çok çıktı... Dayak için bahane çoktu. Ve bütün bunlar günün herhangi bir saatinde, beklediğin, beklemediğin herhangi bir anda yapılıyordu. Coplu işkencenin günün herhangi bir saatinde, sürekli bir biçimde yapılıyor olması tutuklular için bir dehşet ortamı yaratmıştı. Cezaevinin altında yer alan hücrelerse bu ortamı daha da vahim boyutlara taşımaktaydı. Sudan bahanelerle koğuşundan çıkarılanlar bu bir metrekare ebadındaki, çoğu zaman fena halde ıslatılmış hücrelere tıkılıyor, sonra ikide bir dışarı çıkarılıp coplu işkenceye maruz bırakılıyordu.

Mamak Askeri Ceza ve Tutukevi'nde yaratılan bu dehşet ortamına dayanmak kolay değildi. Bu dehşet ortamı ve süreklileşmiş zulüm, dayanışarak direnme becererisini gösterenlerin dışında kalan tutukluların pek çoğunu is-

tenen doğrultuda etkiledi. Rastlaşmayı başaramadığım arkadaşım da onlardan biriydi.

1981 Haziran'ından 1982 Mayıs ayına dek kaldığım Mamak Askeri Ceza ve Tutukevi'nde tutukluyu canından bezdirecek, kişiliksizleştirecek, onurundan edecek ve yaşama 'ölü gözlerle' bakmasını sağlayacak dehşet ortamı bir grup subay ve yaşları yirmi ile yirmi iki arasında değışen erler eliyle yaratıldı. Bizlere acımasızca, insafsızca saldırtılanlar rütbeli ya da rütbesiz olan bu insanlardı.

Mamak'ta bulunduğum süre boyunca özellikle rütbelilerin bize yaklaşım-larına içselleşmiş bireysel bir kinin de eşlik ettiğini gözledim. Kimi subaylar erlere dövürebilecekleri tutukluları bizzat kendileri copluyor, kızları saçla-rından sürüklüyordu. Elleri kelepçeli birini yere yatırıp üstünde tepinecek, açlık grevindekilerin önünde ağzını şapırdatar şapırdatar limon yalayacak ka-dar nefrete kesilmiş olanları da vardı. Bu ruh halinden cezaevi doktoru bile nasibini almıştı.

Uyluk kemiğimin kırılırcasına coplanıp hücreye atıldığım gecenin saba-hıydı. Canım fazlasıyla yanıyor, kıpırdanırken bile çok zorlanıyordum. Ke-miğin kırılmış olabileceği endişesiyle doktora çıkmak istedim. Çok saftım, doktorun az da olsa ilgisine mazhar olacağımı sanıyordum ama orada yalnız-ca onun nefret dolu bakışlarıyla karşılaştım. Bir doktor gibi ilgilenmedi, bir düşman gibi küfretti bana ve 'Size bir şey olmaz, daha çoğunu kaldırırsınız' dedi. Oysa Hipokrat yeminli üniformalı doktorun öngörüsünün tersine ba-na bir şey oldu: Bacaklarıma aldığım darbeler toplardamarlarımdaki venöz kapakçıklarını bozdu. Yıllardır yaşadığım yaygın varis sorunu Mamak Askeri Ceza ve Tutukevi'nde gördüğüm zulmün eseridir.

İnsan bir böceğı ezerken bile çirkinleşir. Birini boğmaya çalışanın yüzü boğulmakta olanınki kadar korkunçtur. Dayak yiyenin acı çekerken çarpılan yüzü dayak atanda yansır. Bize içselleşmiş bir nefretle yönelen bu adamlar yüzlerini ve yüreklerini zulmün çirkinliğine ve karanlığına kaptırmışlardı. Ama varlıkları ve davranışları bende hiçbir zaman şaşkınlık uyandırmadı. Çünkü ne nefretleri, ne de yaklaşımları anlaşılmazdı.

Onları anlıyordum. Bu topraklarda bir sistem kurup biçimlendirmiş, ekonomik girişimlerle gücünü berkitmiş, iç ve dış sermaye ile sağlam ittifak-

lar oluşturmuş imtiyazlı, güçlü bir sınıfa mensuplardı. Bütün imtiyazlı sınıf ve tabakalar gibi onlar da statükonun değışme olasılığını kendileri için bir tehdit olarak algılıyor, değışimin temsilcisi olarak gördükleri bizlerden nefret ediyorlardı. Taşıdıkları sınıf kınıyla bize acımasızca saldırımları doğaldı.

Ama ya o değışim yanlısı olmaları gereken sosyal tabakalardan gelen yirmilik delikanlılar... Onlar neden en az imtiyazlılar kadar insafsızdı?

Ressam Cihat Aral, Mamak'ta bir askerin, çantasındaki, üzerine yüzlerce desenin çizili olduğu saman yapraklarını alarak hepsini dişleriyle parçaladığını, her bir parçayı havada keyifle savurarak parçacıkların yerlere saçılığını izlediğini, izlettiğini söylüyor. Ben de bir kez vur dendiğinde beş kez vuran erler gördüm. Yere yatırdıkları genç kıızı falakaya çekmekten utanç duymayanları, savunmasız bedenlere copları hırsla, içleri titremeden indirip duranları...

Bu gençler yaşıtlarının savunmasız bedenlerine acımasızca saldırırken neye ve kime hizmet ettiklerini neden düşünmüyorlardı? Hiç mi vicdan muhasebesi yapmıyor, öz değerlerine, ideallerine ve sınıfsal çıkarlarına uygun olmayan bu ortama tepki duymuyorlardı? Sosyolog Gustave Le Bon'un dediğı gibi içinde yer aldıkları topluluk eleştirme güçlerini ellerinden alıp onları telkine açık mı bırakmıştı? Ya da teslim oldukları sert hiyerarşik yapı, maruz kaldıkları ideolojik eğitim ve fiziksel şiddeti de içeren baskı, bilinç ve vicdanlarını dumura mı uğratmıştı?

Cezaevinde bulunduğum süre boyunca bu sorular kafamı kurcaladı durdu. Bu emekçi çocuklarının içinde bulundukları ruhsal alçalmayı, onurlarındaki büyük kırılmayı ve yaşadıkları vicdan körlüğünü aklım almıyordu. Bu nedenle onların saldırıları beni diğerklerinin saldırılarından daha fazla yaralıyordu.

Aslında kaba kavrayışım engel olmasaydı, dünyanın her yerinde ve her zaman egemenlerin, güçlerini, egemen olmayanların sosyal gerçeklerden habar çocuklarından aldıklarını görmem zaman almayacaktı. Bu çocukları egemen güçlerin yedeğı haline getiren unsurlar arasında uslarındaki bilinç boşlukları da vardı ve değışim yanlısı güçler bu sorunu hep atlıyorlardı. Atlamasalardı, kuşkusuz günümüz farklı bir şekillenişe sahip olacaktı.... At-

lanmasaydı belki de değişim yanlısı güçler 12 Eylül sonrasında bu denli kolay dağılmayacaktı.

Şimdi sorulabilir, o şiddet ortamında hiç mi istisnai durumlar yaşanmadı? Hiç mi istisnai kimse çıkmadı? Bu noktada kendi adıma birkaç temiz yüz, duru kalmış birkaç yürek hatırlıyorum. Bunlardan biri Ali Üsteğmen'di. Toplu işkencenin birinde genç bir kızın ensesine copunu indirmeye hazırlanan askere engel olmuştu. Kıbrıs'a sürüldüğünü duyduğumu hatırlıyorum. Sistemde onun gibi ayrıksılara yer yoktu. Sonra Bolu'dan Küçümen, Aydın Ortaklar'dan Mehmet ve Tavşançalı'dan Kunta Kinte... Küçümen, Mehmet ve Kunta Kinte birer erdi. Bu erler orada şiddete karşı koyma gücünü kendilerinde belki hiç bulamadılar ama en azından emirleri sulandırarak uyguladılar, en azından bu tavırlarıyla savunmasızların ellerine birer karanfil tutuşturmayı başardılar.

Küçümen'in copu hızla kaldırıp yavaşça indirmesi, Mehmet'in sevgi dolu bakışları, farklı koğuşlardaki tutuklular arasında haber iletimi, Kunta Kinte'nin açlık grevindekilere kendisini tehlikeye atarak tuz taşıması, yüreklen-dirici fısıltıları... Bütün bunlar Mamak cehenneminde birkaç iyi yüreğin açtığı gediklerdi ve kuşkusuz biz değişim yanlısı tutuklulara soluklanma fırsatı ve güç verdi. Onları sevgiyle, saygıyla anımsıyorum.

Biz değişim yanlıları Küçümen'i, Mehmet'i ve Kunta Kinte'yi bozulmaktan koruyan gerçeği bulmak ve bu gerçeği besleyip güçlendirmek zorundayız. Ve biz değişim yanlıları bilgimizi, düşüncemizi, direncimizin güç kaynaklarını ve deneyimlerimizi toplumla paylaşmak, böylece mevcut bilinç boşluklarının kapatılmasına katkı sunmak durumundayız.

'HIÇBİRİNİZİN ÇOCUĞU OLMAYACAK'

Nesrin Özkan

Cezaevi koşulları, daha insanca idi önceleri... Kitaplar, elektrik ocakları, gün boyu havalandırma, koğuşlar arası gidiş gelişler vb... 12 Eylül'den sanırım 10 gün önce büyük bir tantanayla son buldu. Kitaplar ve ocaklar toplandı. Havalandırma günde 1 saate indi. Koğuşlar arası gidiş gelişler yasaklandı. Önceden koğuşta gardiyan eşliğinde alınan sayım, sayım mangası eşliğinde koridorda alınmaya başlandı. 12 Eylül ben geliyorum dedi.

Aylar boyunca 'komutanım' dedirtmeye, yüksek sesle sayım vermemizi sağlamaya çalıştılar ama başaramadılar. Başaramadıkça da psikolojik ve fiziksel baskıyı artırdılar. Gecenin bir yarısı koğuş araması bahanesiyle ortalığı darma duman ederlerdi. Bunu ne zaman yapacakları belli olmadığından üstümüz başımız giyinik, ayakkabılar ayağımızda, ayağımız ranzanın dışına sarkık vaziyette yatardık.

Sayımlarda sıra dayağından geçerdik. Coplardan eller pide gibi olur, kol bacak morarırdı. Dayak faslından sonra koğuşa girip türkü söyler, hâlây çekerdik. Çünkü başımız dik, bir günü daha bitirmiştik.

Dayağın dışında sigara, kantin, görüş yasakları, yıldırma için kullanılan araçlardı. Görüşler bizin için önemli ve özel günlerdi. Kısacık sürse de, tellerin arkasında olsa da sevdiklerinizi görmek, seslerini duymak büyük moral kaynağı idi... Sigara yasaklarında, mahkemeye gidenler ya da revire çıkanlar ayakkabılarının içinde sigara getirirlerdi koğuşa ve bir sigarayı birer fırt çekecek 5-6 kişi içerdik.

10 günlük bir açlık grevi hatırlıyorum. A Blokta zemin katın altında pen-
ceresiz ve karanlık 1 metre karelik hücrede, 2 kişi kalıyorduk Aynı yerde 8-10
tane hücrede ikişer kişi kalıyordu. Zemin ıslak, yatmak ya da oturmak mm-
kn değil. Kurumasını bekleyip, dizlerimiz karnımıza çekilmiş vaziyyette (ana
rahmindeki gibi) 10 gece geçirdik. şu anki bacak ağrılarımların ana nedeni sa-
nırım bu...

Pörtlek lakabını taktığımız yzbaşi bizi hücrelere gönderirken ‘hiçbirini-
zin çocuğu olmayacak’ diye bas bas bağırmıştı. Yüzü aydınlığa dönük 25 ya-
şında pırl pırl bir kızım var.

Bazı arkadaşları mahkemesi olmadığı halde teker teker alıp Ankara Em-
niyet Müdürlüğü’ne, yani işkenceye götürüyorlardı. Onları vermemek için
koğuşta etrafında çember oluşturup birbirimize kenetlendiğimizi hatırlıyo-
rum. Kenetlenmeyi çözmek için çok uğraşmıştı askerler. Bu tavırdan sonra
bayağı azalmıştı Emniyete gtrmeler.

Yine kopuk bir kare... Albay Raci Tetik bir sayımdaki dayak faslından
sonra karşımıza çıkıp ‘sizin gibi 1 tane kadın tutuklumd olacağına 100 tane
erkek tutukluyu tercih ederim’ demişti

Geriye dönüp baktığımda dayanışma, mücadele, dostluk, inanç, bağlılık,
başi dik duruş çok canlı bir biçimde belleğimde... Acıların ise izi bile kalma-
dı.

'UYGUN ADIM MARŞ'

Mübeccel

D Bloktayız. İdare bizimle parça parça yüzleşmekten vazgeçti. Askeri eğitimi dayatıyor. Şiddete karşı direniyoruz. Ancak eğitim konusunda tartışmalar sürüyor; bir kısım arkadaşlar eğitim hiç yapılmasın istiyor, bir kısmı ise tereddüt yaşıyor bu baskıları bu kitle karşılayabilir mi diye... Bütün kızların parçalanmadan tavrı koyabilmesi için uzun ve şiddetli tartışmalar yaşanıyor. Sonuç: bütün kızlar adı adımıyla, özellikle sıra bozarak, ağır aksak yürüyecek. Gece sabaha döndü, havalandırmaya çıkarıldık, sıraya dizildik. Ne düzgün ne de bozuk, sıradayız işte... Kara Çavuşun sesi duyuldu: 'Uygun adım marş!'

Hareketlilik başladı. Ayakları sürümek, sırayı bozmak vb. her şey var ama yürüyoruz. Bir kişi hariç... Heykel gibi dikilmiş, sıradaki yerinde duruyor. Geliyoruz, geçiyoruz, o hiç kımldamıyor. Bakışları, yüzü tam bir duvar... Kara Çavuş önce anlamadığını sanıp anlatmaya çalışıyor. Sonra 'adam etmeye' çalışıyor. Biz mutsuzuz, yürüme kararını almak zorunda kaldığımız için... S. A. ortak karara aldırmayıp, bireysel tavrı koyarak dayak yerken uzağında kaldığımız için...

Köşe-bucakta neden ikili konuşmalar, tartışmalar yapıldığını şimdi anlıyorum. O günden sonra hep onu izledim. Aynı komündeyiz. Fiziksel yapısı tipik bir Orta Anadolu çocuğu... Kısa boylu, yuvarlak yüzlü, açık tenli... Mizacı pek Anadolu'dan gibi görünmüyor, bilemiyorum belki Orta Asya Türklerinden... Konuşmalar kısa ve öz, sert sözcükler... gülüşlerinin bile bittiği

cizgi belli... Ortak işlerde her zaman var, sohbetlerde temkinli, davranışlarda tedbirli... Gazetelerin yalnızca resimlerine bakıyor. Başka komünden arkadaşlar ona okuma-yazma öğretmeye çalışıyor. 'Ankara'nın bir mahallesinden getirilmiş kızcağız' diye düşünüyorum. Yanılıyorum, yanılıyoruz. Aynı örgütten yargılandığımız için aynı mahkeme heyeti bakıyor. Mahkemede öğrendik ki, hakim gazetelere ilan vermiş 'bu kıızı tanıyan var mı?' diye... Kimliğinin sahte olduğu açığa çıkarılmış. Hakim diyor:

'Bu kimlikteki sen değilsin. 10 yaşındaki bir kız çocuğu bu.'

'Hayır bu kişi benim.'

S. A.'nın gerçek ailesi getirtiliyor mahkemeye...

'Bu bizim kızımız değil.'

İnat devam ediyor ve gazeteye ilan veriliyor. Ses seda yok. Tahliye edilecek ama kim olduğu belli değil. Hakim tahammülün son sınırında konuşuyor:

'Adını Toprak koyucam. Kimlik vericem, kurtulucam senden...'

Haftalar sonra gerçek ailesi mahkemeye geldi, kimliği açığa çıkarıldı ve tahliye edildi. Okuma-yazma bilmez bu arkadaşımız çıkınca üniversite sınavına girdi ve de kazandı. Onu hep sevgiyle gülümseyerek hatırladım, anlattığım için kızmasın bana...

O Doktor...

1981 Nisan-Mayıs ayları... Bir eğitim yuvası cezaevine çevrilmiş; ülkenin halini bundan daha iyi ne anlatabilir ki? Bizler de bu okulun bodrumunda 9. koğuşta. İdare tarafından seçilmiş 80-90 kişiyiz. Hangar gibi bir yer... Bir ara üst katlara dağıtıldık. Ancak 6 Mayıs'ta katlarda yapılan idamları protesto, marşlar, türküler nedeniyle tekrar 9. koğuşa indirildik. İdareyle adım karşılıklı birbirimizi tanımaya çalışıyoruz: Kim nereye kadar gidebilir? Gergin günlerin sayısı giderek artıyor, bordo berelileri getirip gözdağı vermeye çalışıyorlar.

Bir gün Ayfer'i Emniyete götürmek istediler. 'Arkadaşımızı işkenceye göndermeyeceğiz' dedik. Gerekçeler, tartışmalar hava sertleşti. Bordo berelilerle birlikte cezaevi müdürü Raci Tetik geldi. Bütün kızlar koğuşun ortasında karşılıklı dizildik. Etrafta ve ortada bordo bereliler heybetli vücut yapı-

"PARTİZAN" DAVASINDA YARGILANAN BU GENÇ KIZ KİM?



Adının Sündüz Aydın olduğunu ileri süren tutuklu genç kız.

Askerî Mahkeme bir sanığın gerçek kimliğini arıyor

**Süreyya ORAL
ANKARA**

Sıkıyönetim Komutanlığı 3 No'lu Askerî Mahkemesi'nde yasa dışı "Partizan" adlı örgütle ilgili bir davada yargılanan tutuklu sanıklardan "Sündüz Aydın"ın gerçek kimliğini ve yakınlarmı tanıyanların mahkemeye başvurmasını istemiştir.

Sıkıyönetim Askerî Savcılığı'nca sürdürülen soruşturmada Hilmiye Altınboğa, Sündüz Aydın ve Mustafa Arslan haklarında yasa dışı örgüte üye olmak suçundan 30 aralık 1980 tarihinde dava açılmıştı. Davaya 11 mart 1981 günü 3 No'lu Askerî Mahkeme'de bakılmasına gorgu süraca da kimliğini, "_____ kızı,

_____ nüfusuna kayıtlı Sündüz Aydın olarak bildiren sanığın açıldığını kimliğinin sahte olduğu tespitnamış ve konusunu tanıyanların mahkemeye bilgi vermeleri istemiştir.

larıyla gözdağı vermeye çalışıyor. Albay Raci Tetik kendinden emin, bizi hafife alır bir tavırla 'Doktor muayene etsin, gidip gidemeyeceği belli olsun' dedi. Doktor uzun boy- lu, esmer, kara gözlü, iri yapılı biri... Ayfer'i muayeneye götürdü. Bekliyoruz. Raci ara ara nutuk çekiyor. Kapı açıldı, doktor yeniden geldi. Ortalıkta çıt yok. Biz doktorun amirine ne diyeceğinden eminiz elbette... Raci de doktorun cevabından çok emin ve rahat bir ifadeyle sordu. Doktor 'Emniyete gidemez' dedi.

Ortalık buz kesti. Raci de biz de donmuş gibiyiz. İnanamadık. Olacak şey mi! 12 Eylül şartlarında cezaevinde bir asker, amirine HAYIR diyor. Biri bizden yana, doğru bir şeyler söylüyor. Bir doktor insanlık adına tavır alıyor. Sonuçta Ayfer, bir şekilde Emniyete götürüldü ama birkaç saat gibi bir süre içinde geri getirildi.

O gün idare bizim için pimi çekmişti. Elbette ki doktor için de çekilmişti... Cezaevinin gerçek yüzü, kesintisiz işkence süreci başlayacaktı. Birkaç gün sonra İstiklal Marşı'nın söylendiği küçük boşluğa çıkardılar. Yine bordo bereliler var.

'Herkes otursun!' diye bağardı asker...

Şaşkınlık oldu. Çoğu insan oturdu. Vücudum eğilmiş vaziyetteyken cürümümü gördüm ayakta, sonra Feride'yi, Meral'i, uzun boylu bir kıızı gördüm ayakta... Vücudum düzeldi. Ayaktayım. Birkaç çirkin ses daha bağırdı. 'Otur dedim! Otur! Otur!'

Teker teker kalkanlar oldu. Asker itiş kakış oturtmak isterken herkes ayağa kalktı. Şaşkınlık geçti. Oturan kimse yok. Coplar çalışmaya başladı. Hemen ardımızda banyolar bölümü vardı. Bizi 4 kişi içeri aldılar. Feride ile yan yanayım. İleride iki arkadaş daha var. Sayamadığım kadar asker dolu banyonun içi... Acısı tarifsiz bir coplanma var. Çıkarıldık. 4 kişi daha alındı, devam etti bu fasıl böylece...

O gece doğum sancısı gibiydi benim için... Ağrı, acı, huzur, sevinç, gözyaşı... Doğuran mıydım, doğan mıydım bilmiyorum. Gecenin içinde her şey vardı. Yatağa uzandım, dizlerimi karnıma çekip sağ dizimi avuçladım. Avuçlarımın altında hematom vardı, silkinme vardı, yalnızlıktan kurtuluş vardı, kendine güven vardı, bu işkence bitmeyecek vardı; koğuşun türküsü vardı; yeni hayata çoktan geçiş yapmıştım, bunun farkına varmak vardı. O gün cezaevinde ilk ve son kez ağladım. Geldiğimden beri ilk kez o gece huzur içinde uyudum.

Kafesler

Mamak'a giriş noktası kafesler... En az Mamak Cezaevi kadar ünlü... Cezaevinin olmazsa olmazı... Emniyette işkenceden gelen yorgun bedenlerin yeniden sınandığı, sindirilmeye çalışıldığı ilk kapıdır. Burada başlar Raci Tetik'in gövde gösterisi... Seçilmiş iri yarı askerler burada coşturulur kan ve dayak için...

A Blok girişinde, büyük bir oda genişliğinde, ortadan duvarla ikiye bölünmüş gerçek bir hayvan kafesi... Bir yüzü kantine bakıyor. Askerlerin beklediği, nöbet değişimlerinin hazırlandığı nokta... Bir yüzü idari bölüme bakıyor. Albay Raci Tetik, Binbaşı Pörtlek, Yüzbaşı Tuna, Gestapo'nun her daim yakınında, odalarının manzarasında... Üstlerinin bu manzarası askerleri her daim iştahlı, salyalı ve coşkulu tutmada önemli bir pozisyonudur. A Bloktaki tüm koğuşlara, tecritlere, ölüm hücrelerine gidiş yolu, bu yüzdedir.

A Bloкта olanlar için ise her daim uğrak noktasıdır kafesler...

O gün akşam sayımında yeni bir bahane... Kızların bir kısmı yine kafeste... Kantin tarafındaki kafese doldurulduk. Teker teker alıp götürüyorlar. Ortalıkta bir gürültü var ama kızların sesi yok. Sonradan öğrendik ki götürülenler idare tarafında dövülüp kafesin o yüzüne konuluyor. Üç kişi kaldık henüz dayaktan geçirilmemiş. Bizi çıkarmadılar; yoruldular herhalde... Çok geçmeden kafese topluca girdiler. Kıyamet gibi... Cürümüm kendinden önce gözlüğünü korumaya çalışıyor. Yüksek miyopi... Biliyor ki kırılınca yenisi zor gelecek.

‘Gözlüğüm... Gözlüğüm,’ diyor.

‘Gözlüğüne sıçarım, dünyayı bombok görürsün’ diyen Tuna’nın sesi cop ve iğrenç gülüşmelere karışıyor.

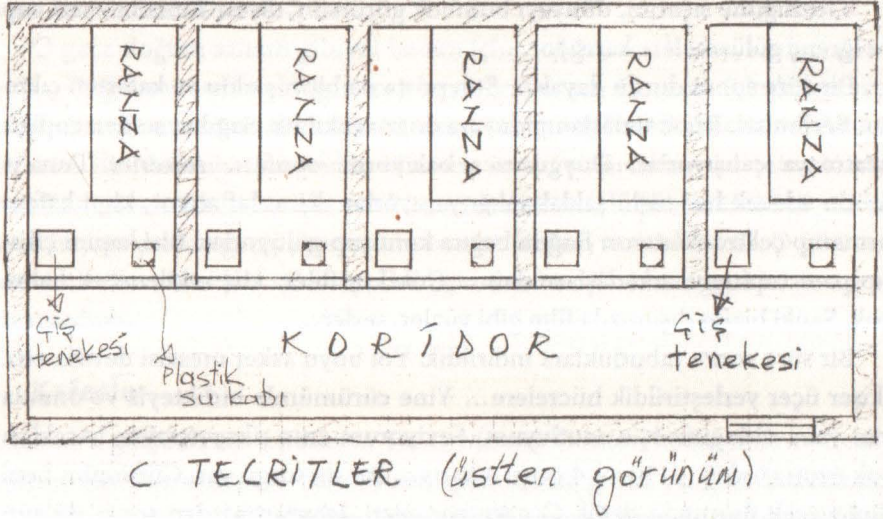
Bir süre sonra durdu dayak... Son posta da bitmiş oldu ve kafesten çıktılar. Serilmişiz. Biraz toparlanıp duvara doğru çekildik. Sağdan soldan copları uzatmaya çalışıyorlar. Duygusuzca bakıyoruz etrafa... Askerler Tuna’yı mutlu edecek her türlü şaklabanlığı yapıyorlar. Kimi laf atıyor, kimi kafese tırmanıp çekirdek atıyor. Bağıra bağıra konuşup gülüyorlar. Biri kepini çıkartıp para topluyor arkadaşlarından... Çok keyifliler. Hiç etkilenecek halim yok. Sanki bizim dışımızda film gibi yüzler, sesler...

Bir süre sonra tabutluklara indirildik. Yol boyu asker mesaisi devam etti. İkişer üçer yerleştirildik hücrelere... Yine cürümümle birlikteyiz ve onunla yan yana olduğum için mutluyum. Seviyorum ama şikayetçiyim; bacakları çok uzun çünkü... Hücre 4 çarpı 4 karış... Bir de sürgü var. Cürümüm beni dinleyecek durumda değil. O gece zor geçti. Israrlarımızdan sonra iki gün sonra revire çıkabildik. Doktor, —pardon tıp fakültesi mezunu bir canlı— soğuk bir sesle cürümümün sırtını açmamı istedi. Açtım. Omuzdan kalçaya kadar ten rengi yoktu. Patlıcan moru... Kapatmamı işaret etti. Bana bakma gereği bile duymadı. Deftere ne yazdı bilmiyorum. Tekrar tabutluklara indirildik.

C Tecrit

83 baharı... Yine yeni bahaneler, yeni uygulamalar... Sayımda kıdemlimiz Nesrin idareye isteklerinin yapılmayacağını bildirdi ve ölüm hücrelerine indirildi. Diğer sayımlarda aynı şeyler tekrarlandı ve kıdemli yerine geçen her

arkadaş aynı yere indirildi. Sonra rastgele çıkmaya başladık. O gün başta ben vardım. Aynı sorular... Aynı cevaplar... Tek değişiklik ölüm hücreleri yerine C blok tecritlerine götürüldüm. Tecritler, taş bina olan C Blok'un altında, binadan bağımsız zemin girişi... Izgaralı bir dış kapı, ince bir koridor ve koridora açılan 5-6 adet hücre... Ortada mazgallı demir kapılı hücre, sağ ve solundaki hücreler yine ızgara kapı... Yani tamamen açık... Nöbetçi her şeyimizi görebilir yerken, yataırken, işerken... İtirazlar, tartışmalar sonucunda bir parça gazete verildi. İhtiyaç giderirken bel altı hizasında gazete yapıştırabiliyorduk.



Önce demir kapılı hücreye yerleştirildim. 3-5 gün sonra kızlar gelmeye başladı. Hatırladıklarım; Jale, Ayfer, Ayşegül, Gülay (TDKP davasından), Hücreleri doldurduk. Aylarca sürecektir tecrit yaşamı başlamış oldu.

Hücrelere yemeklerin getirilmesi, idrar tenekelerinin boşaltılması blok-taki erkek arkadaşlara yaptırıldı. İdare bu işi aşığalamak için yaptırsa da biz de arkadaşlar da memnunduk göz göze gelmekten, umut vermekten, haberleşmekten... Bir gün yemek tabağının altında -ya da ekmeğin içinde... hatırlayamıyorum- bir not geldi. Haber niteliğinde değildi. Merhaba demek, bu-

radayız, yanınızdayız demek içindi... Çizgili bir kağıt parçasına yazılmıştı. İşte unutulmayan şey bunlardı...

Ayşegül'ün anlattığı filmleri hatırlıyorum. Hepimiz yüzlerimizi ızgaralara dayıyorduk. İlk film Spartaküs: manzaraları, insan yüzlerini, müzikleri o kadar coşkulu, detaylı anlattı ki asker 'kız sen ne konuşuyon!!!' diye karmaşık bir yüz ifadesiyle susturmak istemişti. Ayşegül de sanki çok doğal bir ortamdaymışız gibi 'Sen de dinle, bak çok güzel bir film bu' demişti. Asker ara çıkışlar yapsa da dinlemişti. Aslında dinlememişti, anlatımı seyretmişti bozuk bir yüz ifadesiyle...

Aramalar

Temmuz başlarındayız. Bir mahkeme sabahına daha tecritlerde hazırlandım. Hücreden çıkınca başladı tuhafılık... Kadın polis huysuz ve gergin... Aramak için iç çamaşırmı seçti. Refleks olarak hafif iteleyip 'n'apıyosun ya' dedim yumuşak bir ifadeyle... Beni umursamadan 'yürrü' dedi. C Blok Amirliği'ne getirildim. Kapıda Jilet gülümseyerek karşıladı. 'Aramayı yapın da gönderin' dedi keyifli bir sesle... Kadın polis odaya aldı. Her yerimi görmek istediğini söyledi. '3 yıldır nasıl aradıysanız öyle arayın' dedim. Tartıştık. Umursamadı ve kapıyı açtı. Koridorda hazır bekleyen Jilet'e baktı. Bir parmak işaretiyle odaya 6-7 asker doldu. Arama! başladı. Karşılıklı bağırışmalar, hakaretler, itiş kakış bana çok uzun geldi. Sonuçta yarı çıplak vaziyette sandalyeye ellerimden ve ayaklarımdan bağlanmışım. Bu önceden hazırlanmış tezgahta netliğini hiç yitirmeyen görüntüler var aklımda...

Kadın polisin duyumsuz, plastik görünlü yüz ifadesi... Esmer, zayıf olan askerin dudağını ısırması vaziyette endişeli yüz ifadesi... Tıknaz, ablak suratlı esmer askerin en az Jilet kadar keyifli hali... Düşünmediğim tek şey kendi bedenimdi. Nasıl görüldüğüm umurumda değildi. Çok gergindim. Kısa bir süre seyirlik bekletildim. Sonra çözüp dışarı çıktılar. Saçlarımı yüzümden çekip eteğimi düzelttim. Yerden lacivert beyaz ince çizgili tişörtümü alıp giydim, tokamı aldım. Bittiğini sandım ama koridora çıktığımda kompleks küpü Jilet'in rahatlamadığını gördüm. Bir iki sözlü atışma yaşadık. Ani bir hareketle beni boynumdan duvara sabitledi. Parmak uçlarımla duvar çıkıntısına basmaya çalıştım. Erken bıraktı. Mahkemeden gelen telefonlar-

dan memnun değildi. Mahkeme arabasına binerken arkamdan zoraki güldüler. Saç tokamı üzerlerine fırlattım. O gün kendimi en pervasız hissettiğim gündü... Rahatlamak istemiştım ama onların gülüşleri keyifli bir hal aldı. Mahkeme aracında askerlerin akıl veren sözlerine 'sizi ilgilendirmez' gibi cevaplar verdim. Gözlerimi kocaman açtığım halde yaşlara engel olamadım. Saat 10.30 oldu, mahkeme hâlâ beni bekliyor. Hemen topluca salona alındık. Arkadaşlar, avukatlar, mahkeme heyeti, aileler merakla bakıyorlar halime... Saç baş yolunmuş, darmadağın... Gözlerimin sıcaktan yandığını hissediyorum. Aşşesin yanımda oturuyor. Önce ona anlattım olanları... Bana güç vermek için elimi, bacaklarımı sıkıyor; daha da zayıflıyorum sanki... Kalkıp konuşmak istiyorum ama sesim titremeden, gözlerim dolmadan... Askerler bize müdahale etmek istiyor. Hakim bazen sesli bazen kaş göz işaretiyle onları uzaklaştırıyor. Kendimi biraz toparladım ve ayağa kalktım. Ailelere nasıl bir yalan içinde olduklarını, bugün yaşananları, bileklerimi, itiş kakışın izlerini anlatarak gösterdim. Herkes sessizce dinledi. Mahkeme heyeti de sessizdi. O gün kalabalık bir grup tahliye olduk. Sevinmedim. Hiç sevinemedim. Karmakarışık oldum. Ani ayrılık... sanki işlerin yarım kalmış gibi... Bu duyguyu bizden başkası anlayamaz.

Filini Aldım!

Mayıs' 83, Mamak Cezaevi C tecritteyiz... Herhangi bir sebepten; sebebini hatırlayamıyorum. Belki kıdemli seçimi, belki yemek duası, belki de gözü-nün üzerinde kaşın var... Bitmek tükenmek bilmeyen gerekçeler; ne fark eder ki...

C tecrit; C blok taş binanın altında, girişi binadan bağımsız, aksi yönde... Önünde nöbetçi bulunan ızgaralı geniş dış kapı ve hücrelerle nöbetçi arasında kalan 6x2 metrelik bir koridor. Hücreden çok koridorla ilgiliyiz. Bahrın kokusunu hücrelere ulaştıran, sohbetleri, türkülerini postal seslerine karıştıran, gecesi karanlık gündüzü aydınlık, yalnızca bizimle insan sesi duyan, bize şahitlik eden zavallı koridor... Kendisine açılan önü tamamen demir parmaklıklı yan yana 5 hücre... Yani her noktası gözetlenebilen 5 kapı genişliğinde 5 hücresi var. İçinde bir tahta ranza, bir teneke ve sayısı duruma göre değişen tutuklu... Bir de kavgı dövüş elde ettiğimiz eski gazete sayfala-

rı... Tuvalet yerine kullandığımız tenekeye ihtiyaç giderirken, askerlerin görmesin diye parmaklıkları kapatmak için...

Haziran sonuna geldik, hâlâ tecritteyiz. Kir içindeyiz. O gün kızların çoğu mahkemede... Yan hücrede Ayfer var, bir de ben... Saatler geçmiyor. Satranç oynayalım dedik. Ekmek içlerinden yapılmış satranç taşlarını çıkardık zuladan. Yan yana hücrelerdeyiz. Sırtımız askere dönük, seslenerek oynuyoruz; C 2'den C 3'e F 7'den F 5'e... . C 6'dan B 5'e... . Kızıyoruz, keşifleniyoruz. Zor durumdayım, gerginim. Kurtuluşu fark ettim, heyecanla bağurdım: **'Filini aldım! Filini aldım!'** Keyfim yerinde... Ne kadar zaman geçti, bilmiyorum. Aniden dış kapı gürültüyle açıldı ve bir yığın asker koridora doluştu. Hücre kapıları açıldı ve dışarı fırlatıldık. Birbirimize bakıp, durumu anlamaya çalışıyoruz. Hücreler arandı, bir şey yok. Bomboş hücre özel eşya yok ki... İtilip kakılıyor durmadan... Sonunda subay hışımla:

'Söyleyin lan, nerede? Nerede... Neyi filme alıyorsunuz?'

Vücudumuza dalga dalga yayılan keyfimizi koyuvermekle resmîyet arasında sıkışı kalan yüzümüzü anlatamam. Zavallılar! Bugün yine güldürdünüz bizi. Biraz ıslandık, ama olsun...

'Benim Bunlarla İlgim Yok'

Davada tanıdığım bir iki kişi var. Ama duruşlarından, ifadelerinden çoğunu tanır gibiyim. Biri var, farklı... Esmer, uzun boylu, yüzü kaygılı, omuzları çökmüş, hafif kambur oturuyor. Mahkeme heyetine yalvarıyor. 'Karım, çocuklarım bu soğukta odun bulamamışlar, perişanlar, bırakın beni! Benim bunlarla bir ilgim yok. . !' Siyasi bir duruşu yok belli... Bırakın örgütü, siyasetle bir ilişkisi yok, kendi halinde, bir zavallı vatandaş... Öyküsü acı: Semtin birinde kar maskeli kişiler tarafından iki faşist öldürülür. Polisler mahallede devrimci avına çıkarlar. Cenaze evindeki kadınlardan biriyle gizli bir gönül bağı olan bu vatandaş faşistler tarafından operasyonun içine itiliverir. Cenaze evindeki ölenlerin yakınları vatandaşın gerçek fail olmadığını bilseler de bu yanlışlıktan memnun kalırlar.

Hayatını gizli bir gönül ilişkisiyle renklendirmek isterken kendini Mamak'ta bulan vatandaşın öyküsü bu... Başına gelenleri kavrayamıyor; Mamak'ı hiç anlayamıyor. Anlasa belki bir nebze göğüsleyebilir durumunu...

Ruh hali yaşamla barışık değil. İnce bacakları zor taşıyor kendisini; yaşadıklarını ise ruh halinin kaldırması mümkün değil. Nasıl kaldırabilsin ki adamcağız? Eylem bir başka örgütün, silahlar da o örgütün... Olayla ilgili itiraflar da o örgütte... Gelgelelim sanık ve tanıklar bu davada! Hakim işin farkında... Olay yerini incelemiş. Failler iki kilometre uzakta çıkarmışlar kar mas-kelerini; tanıkların bu mesafeden onları teşhis etmeleri mümkün değil. Ama tanıklar 'yüzde yüz' eminler; ifadeleri bu yönde... Kaş göz tarifi net... Hem de bu mesafeden... Hakim dayanamadı son bir hamle daha yaptı. Tanıkları çağırdı. İki faşist ve bir polis... Pencerenin ötesindeki binayı gösterip, 'Bakın, orası Mamak, adam gibi ifade verin. Sizi oraya atarım' dediyse de nafile, kâr etmedi. Mahkeme bitti, karar açıklandı: Müebbet...

Hepimiz ayaktayız. O yıkıldı. Çocukları karısı perişan... Yoksulluk yüzlerine asılmış gibi aşağı çekiyor tüm hatlarını çaresizlik... Üzüldük. Hepimiz üzüldük ona... Kim bilir kaç kişi eklendi 12 Eylül'ün bu adaletsizlik halkasına... Ve kim bilir kaç yüz bin, kaç milyon kişi bu hesabın istenmesinden yana...

Mahkeme Halleri

Mahkeme günleri bizim için çok özeldi. En güzel giysileri giyerdik. O gün yüzümüzde güller açardı. Üzerimizdeki morluklar ve perişanlık güzelliğimizi gölgeleyemezdi. O gün sevdiklerimizi görecektik yan yana oturacak, dönüp ailelerimize bakacaktık. Elbette ki başka dostlardan haber taşıyacaktık. O gün ille de bir yasak delecektik. O gün nefes alacaktık.

Mahkemeye gidiş, koğuş kapısı-koridor-kafes-mahkeme aracı ve bekleme salonu güzergahında olurdu. Ancak dönüşte güzergah da, uygulamalar da değişebilirdi. Çoğu zaman bir karşılama ekibi hazırды.

Her salı mahkeme günümüzdü. MHP davası da aynı gündü... Hiç unutmuyorum, içlerinden iri yarı biri, çirkin ve koca ağzıyla avazı çıktığı kadar bağırıp, sayım verirdi. Nefret ediyordum bu adamın çirkin sesinden... Çıktıktan sonra öğrendim onu... Daha doğrusu televizyonda gördüm; kendi aralarında 'İdi Amin' dedikleri Haluk Kırıcı idi...

Salı günleri, aynı zamanda A Blok görüş günüydü. Öğlen arası mahkeme dönüşü bana keyif veren bir kalabalık olurdu. Koğuştaki görüş curcunası

mahkeme haberlerini bastırırdı. Bizim haberler akşam dönüşü rağbet görürdü.

Mamak, zindanıyla, mahkemesiyle bir bütündü... Mahkeme heyetleri özel seçilmiş gibiydiler. Bizi insan yerine koymayan, lehimize hiçbir bulguyu önemsemeyen, Emniyet ifadelerini, polis tanıklıklarını esas alan, cezaevi koşullarını hiç dinlemeyen, işine gelmeyen ifadeleri ve üzerimizdeki işkence bulgularını kayıtlara geçmeyen bir tutum içindeydiler.

Bizim davadaki heyet biraz farklı gibiydi. Elbette devletin ve yasalarının sadık adamlarıydı. Ancak kendileri için kıymetli olan bazı değerleri hissettirebiliyorlardı. 'Yasaları uygulamam ama duygularım da var' der gibiydiler. Mesela yalan söyleyen tanıklar, bir başkasını satmak için hazır bekleyen sanık ve avukatlar, hakim için değersizdi. Bunu bize de hissettirirdi. Yakınlarım tarafından büyük paralarla bana tutulan avukat, beni savunmak için kurnazlık peşindeydi. Beni kurtarmak için arkadaşlarıma suç eklemeye çalışınca dayanamayıp azlettim. 'Beni mi? Beni mi?' diye şaşkınlık içindeydi. 'Seni söylüyor tabii, beni mi?' diye azarlayarak göndermişti mahkeme heyeti... Bütün salon rahatlamıştık.

Bir oturumda da anneannemi gördüm mahkeme kapısında... Çok ısrar etmiş, annem dayanamayıp getirmiş. Gözleri ışığı seçebilecek kadar görüyordu. Kolunda annem vardı. Minik adımlarla oturduğum yere yaklaştı. Kalktım. Annem anneannemin elini koluma tutturdu. Beni iki eliyle yokladı, yüzümü avuçladı. Sarıldım. Onu bir daha hiç görmedim.

Bir başka duruşmada da bir arkadaş, başka bir arkadaşla olan tanışıklığını izah edemiyor. Hakim soruyor: 'Sen Adapazarı'nda bu adamı nereden tanıyor sun?'

'Ben Adapazarı'na patates almaya gitmiştim. Patates tarlası... patates çuvalı... aslında patates...' ... Hepimizin eli ağzında... Hakim, 'Patatesleri sat da gel; dön Adapazarı'ndan, davaya devam edelim' demesiyle bütün salon koyverdi kendini...



Mübeccel'deki bu Red Kit, aramalarda yerlere dökülen yataklardan çıkan kırıklardan yapılmış.

İZLERDİM

Canan Öztürkçü Can

İzlerdim Jale'yi; zorda olan, çok dayak yiyen arkadaşlarını sessizce savunma moduyla sayımlarda kırık koluyla nasıl önlerine geçip onlara değil bana vurun diyen sessiz, yaygarasız, övünmesiz resmini... İzlerdim Nesrin'i; kırık koluyla koğuşumuz ve bizler adına en ufak bir kişisel, grupsal pay çıkarmadan bizim adımıza, en azından yaklaşık 50 küsur kişi adına, habire kırık koluna yüklenenlere rağmen, o copları mağrur, ödünsüz, karşılayışını... Evet beni, bizi ancak bu temsil edebilir, ben bile değil dediğimi... İzlerdim havalandırmada belki de iki üç ay sonra tahliye olabilecek Hilal'in elleri cep-lerinde, kafa tutuşunu, tabutluk yolunu açışını, belki de defalarca tabutluğu göze alışını... İzlerdim Gülsüm'ün şık mağrur otomatik direngen ve mütevazı duruşunu... Henüz konuşamadığımız bir komündeki henüz tanışmadığım Naime'yi... İzlerdim konuşamadığımız komünlerdeki arkadaşlarımızdan biri çok dayak yediğinde diğerinin onun üzerine (konuşmasak da) kapanışını...

Ama Mamak'taki koğuşlarımız öğretti ki... Tahliye olup giderken ağlamanın, içine çöken acının; izlemekten değil hayatımıza soktuğu, 'sen de yapabilirsin, sen aslında bunun bir parçasısın'ı kavramaktan olduğunu... Bunun için yıllar gerekmedi; saatler, günler, haftalar ya da aylar her birimize göre değişen zamanlar, bakmak, görmek istediğimiz zamanlar... Her birimiz istediğimiz anın geldiğini düşündüğümüz zamanda gördük. Ama küçük ironik söylemler; noktasal anlatımlar: 'idareye teşekkür': 30 yıl sonra idarenin salaklığına ki (o zamanda o anda da Naime ile salaklık tarifini yapmıştık), siz

niye açlık grevine gidiyorsunuz ki diyen, dayanışmak için yanıtını algılayamayan, karıştır ama barıştırmaz, boz ve kır mantıklarıyla Aralık 81 açlık grevinde bana Naime'yle tabutluk 2. Hücre'de 10 günlük açlık grevinde bir arada keyifle dayanışmayla yaşama şansı tanıttıkları için... Bu teşekkürü özellikle bugün yüzüne söyleyemediğim, ama Bartın dahil dışarıdaki sürecini izlemeye çalıştığım Naime ile onun yüzüne söylemediğim için...

Kenardaki iki tabutluk diğerlerinden kopuk, ilkinde Fethiye var, ikincisinde Naime ve ben... Girdik, biliyorduk orayı önceden, ölçtük, biçtik, tırmanarak yukarıdaki penceredeki zulayı kontrol ettik: kibrit sigara... Önceden de bildiğimiz bıraktığımız için, vardı, doğruladık. İkimiz de istediğimiz an tırmanırdık, tuvalet faslında askeri gözeterek gürültü çıkarırdık, berbat sesimle türkü söylemek dahil, 'entelektüel sohbetlerimizden' biri de bu doğal asgari fonksiyonların üstünü gizleme çabaları üzerine olurdu.

Diğerlerinden uzaktaki iki hücrede kalanlar Günseli'nin ilk anısı dahil ki onun anlattığından çok ötesini ek olarak yaşıyorlardı. Açlık grevinin 3. günü erkek arkadaşların 5-6'sı hariç açlık grevini bırakmışlar, bırakmayan o arkadaşları da tabutluğa indirmişlerdi. İdare köpekleri ve tüm vahşeti ile aşağıda gösterilerini yaptıktan sonra açlık grevini bırakanlardan 3 temsilci ile gelmiş, onların ağzından devamın anlamsız olduğunu söyletmişlerdi. Tabutluktaki kızlar çok nettiler... Grubum, insanların ne der, diye düşünmeden, otomatik refleksleriyle birbirlerine sen/siz ne yapacaksınız sorusuna hiç gerek duymadan, konuşmadan, ben/bizi yaşatarak yanıt verdiler: Devam...

Öğrendiklerimizin bizi orada da bu zamanda da bir araya getirenlerin dışında, ben Naime'yi o açlık grevini 10 gün tabutlukta birlikte yaşarken, etrafı silerek nasıl anlatabilirim; bu nasıl bir tarih anlatımı olur ya da öyle anlatırsam suç olmaz mı?

Naime, gülen gözlü arkadaşım; koğuştaki hâlâ atamamış olduğumuz konuşmayan siyasetler anlayışı hem koğuştaki hem de tabutluklarda idareye karşı ortak davranışların önüne geçemedi. Bizi birbirimize düşman kılamadınız. Dayanışma ortak direnme sessiz de olsa yapılmış.

BİZ HAKLIYDIK

Gülşen Bektaş

1981 yılının 4 Nisanı, beni ablamların yeni taşındığı evden aldılar. O günün on sekizinci yaş günüm olduğunun ne bir önemi var ne de ben böyle bir şeye öncelik verecek bir ruh hali içerisindeyim. Pankartlardan yırttıkları bez parçaları ile gözümü bağlayıp, çok dar ve alçak koridorlardan geçiyormuş izlenimini yaratarak en sonunda bir odaya, tekmeyle ittiler. Gözbağuma pankartın en boyalı kısmı denk gelmiş; kokusu sanki dilime yerleşmişti. Sonra da boyası yüzüme çıkmıştı zaten maske gibi... Seksen sekiz gün, neredeyse bir mevsim, Emniyette kaldık. Kırk gün kırk gece düğün dernek derler ya hani, bizim gözaltı süresi de bu kadar sürdü işte, üç ay gündüz gece. O zamanlar yaşamda on sekiz yıllık deneyimim vardı, insanın başka bir insana nasıl bir vahşetle zulmedebileceğini tahmin etmekle beraber bu zulme karşı nasıl bir dayanma gücü oluşturulabileceği konusunda hiçbir fikrim yoktu. Akıl sağlığını koruyarak o vahşetin içinden çıkabilmemin en önemli nedeni bence, bir şekilde kavramış olduğum haklılığımıza dair duyduğum inançtı. İddiasız, küçük, sade ve yalın bir cümle bedenimin değil ama ruhumun yaralarını hep sarmama yardımcı oldu ve aklımı korumamı sağladı. Evet; zaman da buna hep tanıklık etti, haklı olan bendim, biz haklıydık. Bu cümleyi insanlık dışı davranışlara karşı kendime kalkan edebilmem sayesinde bugün bunları anlatabiliyorum.

Yıllar boyu gözaltı tarihini bu rastlantı ile hatırlamadım bile... Bunu şimdi yazarken, gözbağımın yağlı boya kokusu, otuz yıl sonra burnuma gel-

di, yine genzim yandı. Kızımın on sekizinci yaş günü için güzel bir şeyler yapma çabası içerisindeyken kendi on sekiz yaşım aklıma geldi birden ve uzun uzun düşündüm. O zamanki beni, şimdiki yaştları ile karşılaştırmak istemem ama insan ister istemez aklından geçiriyor, işte böyle bir zaman yolculuğunda şimdiki gençleri çok daha deneyimsiz ve çocuk buldum. Belki bu gençler normal evrelerini yaşıyor; belki de biz hayata ve insanlara dair tarifsiz deneyime sahip olup birden boy atıp yeşermiştik. Tanıdığım gençler için cezaevi süreci yaşasa ne yapardı acaba diye düşünüp, halini tavrını gözümde canlandırmaya çalıştığım zaman, bazen de kabuslarımda, hepsi için ayrı ayrı içim ürperir, gözlerim dolar. Cezaevi anılarının anlatılmasını bu nedenle de çok önemsiyorum, insan her an bir şekilde haksızlığa uğrayabilir, bu engellenemez bir gerçeklik. Yaşanılması çok muhtemel haksızlıklar karşısında dayanma gücüne ve donanımına sahip olmak; başkalarının yaşadıkları ve ayakta kalabilmek için buldukları çıkış yollarını da öğrenmekten geçiyor. İçine birçok duygu ve düşünce sığdırılabilen bir cümle, bazen insanın hiç beklemediği anda karşılaştığı zorluğa karşı elinde bir kalkan haline dönüşebiliyor. Bu dayanak noktasını bulmak her türlü baskıya direnç gösterebilmek için bir zorunluluk, belki de sadece basit bir fizik kuralı...

O yüzden Mamak sürecine dair yaşadıklarımın birkaç kesit aktarmaya karar verdiğim andan itibaren, bazen karşımda kızım oturuyor, bazen onun arkadaşı ya da bir arkadaşımın çocuğu ya da iletişim kurmak için hiç zaman bulamadığım çevremdeki başka çocuklar... Seksenli yılları bir şekilde konu alan televizyon dizileri, 'korku ve şiddet içerir' uyarısı ile bilmem kaç yaş öncesi izlenmesi sakıncalıdır duyurusu ile korku filmleri gibi aynı kategoride tutularak belli yayın kuşağında yayınlandı.

Oysa o yılları yaşayanlara, korku ve şiddeti sansürsüz ve tüm çeşitleri ile gece gündüz kuşağı filan ayırmadan bütün yaşam kuşağında ve bütün şiddeti ile yaşattılar. Dizisi bitti. Ya gerçeği?...

En Büyük Suç

Emniyet'te kaldığım doksan güne yakın sürenin ortasında bir yerinde, benimle Sevim'i en alt katta 'Müteferrika' denen yere götürdüler. Gözümüz gene bağlı... 'Eğil kafanı çarpacaksın' diyerek, sanki dehlizlerden geçiyor-

muş hissini yaratarak, sanki farklı binalarmış gibi, aynı merdivenleri ikişer üçer indirip çıkartarak, sonunda geldik. Başka arkadaşlardan duyduklarımı da birleştirince, aynı yere asansör ile bir çırpıda inilebileceği halde, neredeyse yarım saat dolaştırıp da götürdüklerini anladım. Bu uzak yere götürülme duygusunun insan üzerinde nasıl bir etki yaratacağı üzerine belli ki çok kafa yormuşlardı. Bu tarz, gözaltına alınan kişide mekan ve zaman kavramını altüst etmek için yapılıyor,

Müteferrika denen yer, bir yüzeyi boydan demirli, üç tarafı tahta sedirle çevrili olan dokuz on metrekairelik bir yerdi. İşkence gören insanların çığlıkları duyulmuyordu. Geldiğimiz yerin neresi olduğunu değil ama orada bulunanların kim olduğunu hemen anlamak mümkün oldu. Buradakiler o zamanın Güven Park'ında toplaşan, temizlik işçisi gibi görüntü veren ama asıl işleri fuhuş olan bazı kadınlardı. Yankesicilikten, hırsızlıktan ya da geceleri gazinolardan topladıkları bütün kadınları burada bekletiyor, sonra da mahkemelere gönderiyorlardı. Sevim'le ben on gün kadar kaldık, oradan gene altıncı kata götürdüler. Gelenler arasında tanış olmayanlar birbirlerine hangi suçtan geldiğini soruyor, kendi jargonları ile de cevap alıyor ya da birbirlerini tanıdıkları için laf atıyorlardı.

Bize de sordular 'sizin suçunuz ne' diye, sözleşmiş gibi aynı anda 'siyasi' dedik. İçlerinden biri 'aaaaa, sizinki en büyük suç' dedi. Bunu diyen, çok parlak, açık saçık giysili, çok renkli makyajlı, polislerle en üst perdeden konuşup kendine yemek getirten, onlarla el kol şakaları yapan, şişmanca biriydi. Sevim'e baktım. Kocaman gözleri olan, simsiyah uzun saçlarını sıkıca toplayabilmiş, en çok elli kilo olan ve ince uzun parmakları ile su damlası gibi duru bir kızdı. Hırsızlıktan ya da fuhuştan gelen bu kocaman kadın benim sevgili naif arkadaşşıma ve bana 'en büyük suç sizinki' diyordu. Birden 'Evet! Bizim suçumuz çok büyük' dedim, ardından da 'o yüzden bu bankta biz yatmalıyız' diyen sesim kulağıma çalındı. Sessizlik oldu, az önceki kendi sesime ve cüretime karşı tarifsiz bir hayret içerisindeydim, üstelik ayakta duruyor ve bir yere dayanmak istiyordum. Bana sonsuz gibi gelen süre sonunda, bir kaş hareketiyle onlardan iki üç kadın ayağa kalktı, bize yer açtılar tahta sedirin üzerinde... Gözlerimizdeki tebessümü çatık kaşlarımızla örtmeye çalıştık. Belki de bir aya yakın süredir ilk defa ayağımızı uzatıp ve boylu bo-

yunca uzanarak dostluğumuzun sıcaklığında uyumamızı suçumuzun büyüklüğü sağlamıştı.

İşte o dönemlerde de, şimdi de böyle birçok insan için 'en büyük suç' siyasi suç oldu.

Mamak Anıları Yayınlanınca

O dönem Mamak'ta görev yapanlar; Pörtlek (yüzbaşıydı ve iç emniyet amiriydi o zamanlar), subaylar, gardiyanlar belki de Kanlı Nigar (kadın polise taktığımız isimdi), askerliğini yapanlar, mahkemelerin hakimi savcısı zabiti, kuledeki görevlisi, kapıdaki bekçisi bu kitap yayınlanınca, duyarlarsa eğer, bir şekilde bu kitabı edinip okuyacaklarını biliyorum. Bu insani bir refleks çünkü...

Bize bu zulmü yaşatanlardan bazılarının, yaşıyorlarsa ve kitabın içeriğini öğrenmişlerse eğer, bu kitabı alıp satır satır okumasalar bile, göz gezdirmelerine, kendileri ile ilgili yazılanları öğrenme merakına hiçbir gücün engel olamayacağını biliyorum. Hatta onların o dönemlerde oralarda görev ya da askerlik yaptığını bildikleri yakınları, çocukları, belki de torunları, vazgeçilemeyecek şekilde merak duyup bu kitabı edinecekler. Sonra ne yaparlar bilemem. 'Beni insanlıktan siz çıkardınız laaaaan' deyip bu sefer de kitabı parçalayıp, çiğneyebilirler. Bu da ihtimal dahilinde tabii...Sorgu ekibindeki bir komiser hep böyle derdi, yaptığı işkenceler için işkence yaptığı insanları sorumlu tutar, buna sinirlenir bir fasıl da bunun için ayrı işkence yapardı. Büyük bir hınçla 'beni buna mecbur ettin, beni insanlıktan çıkardınız laaan' diye doğrulmaya mecali kalmamış güzelim gencecik bedenleri alıp duvarlara çarpardı. Ben uzun bir süre, Emniyet'teki işkencecilerin insan değil de birer yaratık filan olduğunu düşünerek avutabildim kendimi...

Zulmü kişiselleştirmek mümkün mü; elbette bu doğru değil ama onların da kişisel payları yok mu? Bu kadar yıl sonra ne yapabilir ki? ... Kendi suçunu hafifletebilir mi ya da bu bir işe yarar mı bilemem. Ama ister kendisi ister yakınları, eğer vicdanları açılmış ise, bu ağırlığın yükünü daha fazla taşımamak için bir şey yapabilir. Bu ne olabilir, onu da hiç bilemem. Bildiğim tek şey, daha uzun yıllar bu hesaplaşmanın devam edeceği... O yüzden seksenli yıllarda bu zulmü yaşatanların küçük veya büyük ortaklarından, dediğim gi-

bi, vicdanları açılanların, bugünkü meslektaşlarına söyleyecekleri bir şeyler olmalı. Dört duvar arasında bıraktığı insanlarla yıllar sonra ve duvarların dışında karşılaşp, işkencecisine bakan deliçi bakışları ve bu bakışların zehirli nefretini anlatmalı örneğin... Bu bakışlar, işkencecinin medet beklediği bir doktora da ait olabilir, çocuğunun öğretmenine de. Duvarların dışında da yaşam var, üstelik bu alanlar o kadar geniş değil, gün olur devran döner, hat-ta devran durur ama karşılaşmak gene mümkün olur. Çünkü her şey değiş-iyor, anladınız mı? Ezmeye, karartmaya çalıştığınız bakışlar, bir gün hiç bek-lemediğiniz bir anda gözlerinizde takılı kalıp, saklamaya çalıştığınız gerçek-leri suratınıza çarpabilir. Yaptığınız bütün işkenceler çocuklarınıza, varsa on-ların da çocuklarına geçecek, zamanaşımı olmayan kanlı mirasınız anılar ile tekrar tekrar yazılacak tarihin sayfalarına...

Otuz yıl sonra yazılan cezaevi anıları, belli mi olur, benim üniversitede okuyan kızımın taramaya kıyamadığım saçlarından tutup duvara çarpacak o kirli eli belki duraklatır. Ya da biraz ateşlendiğinde bile uykularımızdan vaz-geçtiğimiz çocuklarımızı yerlere fırlatıp bütün ömrü boyunca hissedeceği tek-meleri savuracak acımasız bir ayağın, belki bir an durmasına neden olabi-lir.

Ama ben bu kitapta yazılanların asıl olarak, kirli bir el saçlarından tutup duvara çarparsa genç bir kızı, onun yerinden kalkıp yaralarını kendi kendine sarıp, hayatına devam etmesi için gereken dayanma gücünü versin isterim... Ya da acımasız bir ayağın kudurmuş gibi tekmelediği gencin bu anıları hatırlayıp, zulmü yaşayan ne ilk ne de son kişi olduğunu düşünüp, bir çıkış yolu bulmak için kendisini nefes almaya zorlasın isterim. İşkence gören, insanlık dışı zulme uğrayan bu gençlerden birisi bu kitabı okuduğunda, anı sahipleri-nin hiç birisini görmemiş, tanımamış olsa da, onlarla bir gün karşılaşır-sa, hep başını koyabileceği bir anne dizine ve sevgisine sahip olduğunu anlamasını isterim bir de...

Görüşe Gelmek

Görüş günleri cezaevine gitmek için Ulus'ta Anafartalar Çarşısı'nın önünden Mamak otobüsüne binilirdi. Daha durakta iken görüşçüler ellerindeki poşet ve çantalar yüzünden diğer yolculardan ayrılırdı, hele ki otobüs hareket et-

miş ve bir saatlik yolu yarılamışsa hâlâ inmemiş olan yolcuların tamamı hep birlikte cezaevi durağında inerdi. Cezaevi yolcuları birbirine daha güvenli ve sevecen bakar, bir selamlaşma ve hareketlilik başlardı son durağa doğru... Mamak Cezaevi o zamanlar şehrin yerleşim bölgesinden bir hayli uzakta konumlanmıştı, dağlar tepeler aşardı, öyle varılırdı.

Ben çalıştığım işyerinden çok zor koşullarda izin alabildiğim için en az üç dört hafta ara ile eşimin görüşüne gidebiliyordum. İşyerinden izin isteme gerekçem bazen hastalık, bazen cenaze, sonra sıra ile uydurduğum kardeşlerimin, akrabaların hep bir mazereti olurdu; ama nedense bütün aksilikler haftanın aynı gününe denk gelirdi. Bu işe başlarken, zamanın asgari ücreti ile elaman alım ilanında ilk ve ortaokul mezunu aradıklarını söylemişlerdi. Lise ve üstü mezunların işi öğrendikten sonra ayrılıp başka yere geçecekleri kaygısı vardı sanırım. Ben o dönemde üniversiteyi dışarıdan sınavlara girerek bitirmeye çalışıyordum. İşe müracaatımda ortaokul mezunu olduğumu söyledim, sırayla sonrasını sorsalardı da söylemeyecektim zaten ama kimse de sormadı, büyük bir gönül rahatlığı ile mezuniyet durumum ortaokulda kaldı. O işyerinde üç yıl çalıştım bu süre boyunca yirmili yaşların enerjisi ile bütün hayali akrabalarımı sırasıyla senaryolar yazıp bu sayede izin alıp cezaevine görüşe gitme olanağı yarattım. Ne işten ayrılmayı ne de görüşe gidememe durumunu kabullenmem mümkün değildi çünkü...

Mamak Cezaevi'nde görüşler yasal olarak beş dakikaydı, açık görüş diye bir görüş biçimi tanımlı olmasına rağmen Mamak tarihinde buna kaç defa izin verilmiştir bilemiyorum. Mamak'ın kamuoyuna yansıyan ve sansasyon yaratan dönemlerini izleyen dönemlere denk gelen sayılı bayram günlerinde yaşadığımız şeyleri hayal meyal hatırlıyorum. Tutukluların aileleri ile haftada bir görüşmelerine izin verilen bu beş dakikanın her biri ve her saniyesi o kadar kıymetli ve dopdolu geçerdi ki, bu duyguyu zorlanmadan tanımlamak, tarif etmek çok zor. Karanlık kabinlerde hem görüşçü hem de tutuklu tarafına ayrı ayrı gerilmiş tel örgülerin santime sığan açıklığından, görevli askerlerin denetim ve zorbalığında, gördüğü tutsak yakınına o dakikada yüreğini sunmak isterdi insan... O beş dakikada söylenen her bir söz, her bir mimik, bakışlar göz kırpmalar, el hareketleri, bütün tebessümler, atıldıysa kahkahalar insanın zihnine kazınırdı görüşlerde. Bir dahaki görüşe kadar zihinlerde

bu anlar tekrarlanır, anlamlar yüklenir, cevabı bilinmeyen sorular endişelere dönüşür, avuntular aranır, ama bir şekilde hüznün hep sevinci getirirdi sonunda. Sanırım bu sevincin orta yerinde, hayatın devam ettiği duygusu ve farkına varılan bu duygunun taşıdığı anlam, yaydığı ışık ve güç vardı.

Cezaevi idaresi ailelere yaklaşımında sürekli tavır değiştirirdi. Her fırsatta anne babalara, kardeşlere, eşlere yakınlarının evlatlarının birer suçlu, cani, hain olduğunu, onların yüzünden bu çileyi çekmeye mecbur bırakıldıklarını söyler, bazen de aileleri suçlu bulup akıl almamak hakaretleriyle yılgınlık, bezginlik yaratmaya çalışırdı. Otobüslerden en dış nizamiyede inen aileler saatlerce açıkta, yağmurda, karda, güneşte, ama hep açıkta, iç nizamiyelerden birine gidilecek otobüsü beklerdi. Aileler saatler süren aramalardan sonra bu otobüse biner, başka bir arama noktasında indirilirdi. Burada tekrar aranıp koğuşlara gidecek otobüslerin gelmesi beklenirdi. İç nizamiyeye fazla vakit geçirmeden varmanın görüşçüler için her açıdan çok istenen bir durum olmasının nedenlerinden birisi de tuvaletlerin bu ikinci arama noktasında olmasıydı. Şehir dışından gelenler, çocuklar, yaşlılar, hastalar için daha da aciliyet taşıyan bu en doğal ihtiyacı kısıtlamak cezaevi görevlileri tarafından ailelere karşı en kestirmeden bir baskı ve bezdirme aracı olarak itina ile yıllarca kullanıldı. Hiçbir şey yapmasa gidip tuvaletleri kilitleyen ya da anahtarını bir türlü bulamayan gardiyanlar, askerler vardı.

Saatler sonra askeri alanın içerisinde üç otobüs ve üç arama geçirilip görüş yerine varılınca, görüşün, yani o cânım beş dakikanın olaysız, dayaksız ya da bağırış çağırış olmadan başlaması için derin iç çekişlerine gelirdi sıra. Sonunda görüşçülerin gözleri tutsakların bakışlarına değer ve bu ânı yaşayan herkesin bildiği, insanın zihnine yüreğine kazınan ve yeryüzünün en hızlı geçen dakikaları başlardı.

Görüşleri düşününce hiç unutamadığım bir aile var, isimlerini hatırlayabilsem bu selam onlara daha çabuk ulaşırdı ama olsun, başka tanıyanlar da olacaktır nasıl olsa. Samsun tarafından geliyorlardı oğullarını görmeye. Anne ve baba gelirken de dönerken de birbirine yakın saatlerde ama hep ayrı otobüslerde yolculuk yaparlardı. Trafik kazası geçirirlerse ikisinin de birden yaralanması ya da ölmesi halinde çocuklarının görüşçüsüz ve takipçisiz kalma ihtimaline karşı geliştirdikleri ve yıllarca hiç bozmadıkları kural haline ge-

tirmişlerdi şehirlerarası yolculuklarını ayrı otobüslerde yapmayı. O zamanlar keşke daha sıkı kucaklasaymışım onları! Görüşüne geldikleri evlatları ile birlikte, yıllar sonra kaygısız endişesiz ve üçünün bir arada yolculuk yapabilmiş olmalarını öyle çok isterim ki...

Bahar aylarında görüşe giderken hep yakamda bir küçük sap çiçek takılı olurdu. Çoğu zaman daha ilk kapıdan askerler yakamdan alır atar, ben de bir şekilde bulup inatla tekrar takardım. Görevliler değişse bile arama sırasında ilk işlerinin çiçeği alıp atmaları olduğu için bu tavırlarını genelleştirdiklerini anlamıştım. Ne ben yakamda çiçekle aramaya girmekten, ne de onlar her aramada çiçeği alıp atmaktan bıktı. Bu anı derleme çalışması sırasında bir arkadaşın annesinin de o zamanlar nevresimlerin iç köşelerine kuru çiçek koyup da içeri verdiğini öğrenince olan biteni daha iyi anladım. Şimdi otuz yıl önceki duygumu daha iyi tanımlayabiliyorum, çiçekler hayatın devam ettiğinin habercisiydi aslında, bir gelecek beklentisi, değişen mevsimlerle insanın arasındaki bağ, hatta bir küçük esintiydi topraktan gelen. İşte cezaevi yönetiminin tahammül edemediği ve ayaklar altına alarak ezmek istediği bir sap çiçek değil, tutuklular ile aileler arasındaki dayanışma ve birlikteliği yok etmektir. Ancak bunu hiçbir zaman başaramadılar. Tutuklu aileleri yakınlarını beş dakika görebilecekleri duvarların arasına gelebilmek için günlerce öncesinden, saatlerce hazırlık yaparak ve bütün imkanları sonuna kadar zorlayarak her türlü yıldırmaya karşı koşa koşa görüşlere geldiler. Sadece beş dakika olsa da, görüşler hep çok kalabalık yığınlar ile yapıldı her seferinde; yalnızlaştırmaya inat ve ısrarla...

MAMAK'A SONBAHAR GELDİ

Gölgün Karlıkaya

'Geldiğimizde otlar yemyeşildi ve kuzeydeydi güneş
Kömür deposu boşaldı işte Mamak'a sonbahar geldi'

Mamak'ı tutsak ya da tutsak yakını olarak yaşayıp da bu ezgiyi iliklerinde hissetmeyen kimse olduğunu sanmıyorum.

Ben cezaevinde öğrenmiştim bu şarkıyı... Beşevler'deki İki Yıllık'tan Mamak'a geldiğimizde otlar belki yeşildi, belki de sararmaya yüz tutmuştu. Mamak Cezaevi'ndeki kömürlerden de haberim yoktu, karşılaşmamız için D Blok 'prefabrik konutlarda' Ankara'nın o meşhur soğuk kışını beklememiz gerekecekti.

Kömür toplamak için koğuşlardan üçer beşer alınan, soğuktan değil ama dayaktan, coptan korunmak için kat kat giydiğimiz giysilerimiz içinde genç ve küçük kadınlardık. 1981 Türkiye'sinde değil de Treblinka'da mıydık, yoksa ~~otlar~~ mıydı 1981'in Mamak'ında... Üzerini kar örtmüş, donmuş yığınlar arasından irice kömür parçalarını elleriyle seçip teneke kovalara dolduran genç ve hatta küçük kadınlar... Etrafında tam donanımlı askerlerin anlamsız haykırıları arasında uzaktan geçen rütbeli -belki de rütbesiz- askeri araca selam durmaya zorlanan ama durmayan ve durmadıkça itilip kakılan ve coplanan genç ve küçük kadınlar... Soğuk, sisli, puslu bir Ankara sabahında... İçine direncimizi kattığımızdan mıdır nedir, bu kömürler sanki daha bir yüksek enerjiyle yanardı koğuş sobalarımızda... Hele bir de kantin yasağı yoksa peynirimiz, zeytinimiz varsa, soba kenarına yapıştırarak hazırladı-

ğımız tostlar ve üzerinde -o zaman ambalajlar öyleydi- üçgen prizma süt kutuları içinde kaynattığımız kızıla kesmiş ıhlamur eşliğinde yaptığımız sabah kahvaltılarımız hiç aklımızdan çıkmadı.

OKULLAR BİLE CEZAEVİ OLDU

Menekşe Işıldak Şatlı

1980–1981 öğretim yılıydı, lise son sınıf öğrencisiydim ve kimya sınavındaydık. Yeni başlamıştık ki parkalı iki kişi sınıfa girdi. Biri doğrudan öğretmenin yanına gitti ve bir şeyler söyledi. Sonra adımı söylediler, ayağa kalktım. ‘Hazırlan gidiyoruz, çantan kalsın’ dediler. Çantamı sıra arkadaşıma bıraktım.

Önce okul müdürlüğüne gittik, sonra sivil polislerle polis minibüsüne bindirildik. Liseli dört ya da beş kızdık. ‘Siz bittiniz, mahvoldunuz, hayatınız kaydı, artık geriye dönüşünüz yok’ gibi sözler eşliğinde yolculuğumuz belli bir yerden sonra gözlerimiz bağlı olarak sürdü. Kimi yerden geçerken ‘eğil, eğil, başınızı eğin’ diyerek sözüm ona kalabalık yerlerden geçerken bizi minibüs içinde kamufle etmeye çalışıyorlardı. Sanki tünellerden geçiyormuşuz bizi Bolu dağlarına bilinmeyen yerlere götürüyorlarmış gibi çam kokularını içimize çekmemizi söyleyerek aracı belki de aynı noktalar arasında döndürüyorlardı. Sonradan öğrendiğim kadarıyla bizi götürdükleri yer Emniyetin arkasında Yusuf Kahraman Polis Okulu’ydu.

Ankara Emniyeti DAL grubunun sorgu adı altında onlarca yiğit devrimciyi katlettiği, yine bir o kadar sakat bırakacak şekilde işkenceden geçirdiği okul... Sabaha kadar işkence sesleri, akla hayale sığmayacak yöntemlerle babaları yaşında insanların, çocukları yaşında gençlerin çığlıkları: aradan geçen 30 yıla rağmen hâlâ kulaklarımda... Sürekli işkence seslerinin dinletilmesi, insanın kendinin işkenceye tabi tutulmasından daha da yıpratıcıydı. Bu ses-

leri dinlemektense beni almalarını, o anları yaşamaktansa ölmeyi tercih ederdim. Düşünürdüm çocuk aklımla, bir türlü aklım almazdı bir insanın başka bir insana bu derece zulmetmesini, işkence etmesini hiçbir şeye sığdıramazdım. Ve hep derdim ki bunlar, yani bu işkenceleri yapanlar asla insan olamazlar, onlar insanlıkla asla alakası olmayan yaratıklardır. Acaba kendilerinin eşleri, kardeşleri, çocukları, ana babaları yok muydu da bu kadar acımasızdılar...

DAL grubunda aylarca sorgusu süren, hücrede bileklerinden asılı günlerce o şekilde bekletilen devrimciler vardı ki yine ben bu açıdan, yani Emniyette kaldığım süre açısından çok şanslı idim. Çünkü beni birleştirdikleri, hiç tanımadığım, görmediğim insanların bulunduğu grubun sorgusu tamamlanmıştı. Sadece bir kişi vardı okuldan tanıdığım... Ve ben okuldan tanıdığım bu kişiden dolayı örgüt üyesi olmuştum.

Sanırım bir hafta ya da on gün sonra da Emniyetten bu sefer bir otobüsle, sayımız belki de 30 kadar artmış olarak, yine gözümüz bağlı, bu sefer de kadın tutuklular için cezaevi olarak kullanılan Beşevler'deki İki Yıllık Eğitim Enstitüsü'ne getirildik.

Ne garip değil mi, bir okuldan başka bir okula... Yusuf Kahraman Polis Okulu'ndan (işkencehaneden) İki Yıllık Eğitim Enstitüsü'ne(cezaevine)...

Hoş geldin dayaklı karşılama töreninden sonra bizleri önce 2. kata verdiler. Cezaevindeki direnişleri kırmak amacıyla kendilerine göre elebaşı saydıklarını da daha ileriki zamanlarda Mamak'tan gelen kadın tutukluların bulunduğu 9. Koğuşa verdiler. Burası çok büyük, adeta hangar gibi bir yerdi. Eskiden spor salonu olarak kullanılan bu koğuş, binanın en alt katında ve çok havasızdı. Bu bina artık eğitim yuvası olmak yerine bir zindana dönüştürülmüştü.

1981 yılında İki Yıllık Eğitim Enstitüsü'nden Mamak Askeri Ceza ve Tutevi'ne getirildik. D Blok'a taşındık. Tek bir koğuşa yerleştirildik. Sayımızı tam bilemiyorum ama herhalde 100 kişi vardık. Sayımda düzgün sıra olup, 'sondur komutanım' demediğimiz için yasaklar burada da devam etti.

Açlık grevine gitmek konusunda karar aldık. Ancak Dev Yol davasında yargılanan arkadaşlar, erkek arkadaşları açlık grevine katılmama kararı aldığı için bu açlık grevine katılmamışlardı. Açlık grevinde olduğumuzu blok ami-

rine açıkladık. Havalandırmadaki askerlerin sayısı oldukça fazlaydı. Cezaevi idaresi, açlık grevindekilerden etkilenmemeleri için açlık grevine gidenlerle gitmeyenlerin koğuşlarını ayırmak istedi. O gün Cezaevi Müdürü Albay Raci Tetik sayımdaydı. Bizler ayrılmamak için el ele tutuşup, kenetlendik. Raci Tetik 'Haydi aslanlarım' diyerek askerlere saldırı emri verdi. 'Allah! Allah!' sesleriyle askerler bizi ayırmaya çalıştılar. Bir hayli mücadele ettik ama gücümüz yetmedi. Bir de baktım ki iki askerın ortasındaım ve ayaklarım yerden kesilmiş; askerler bir yandan da 'lütfen bacım, bizi zor kullanmak durumunda bırakmayın' diyorlardı. Oldukça yorgun düşmüştük ve kullanılmayan pis bir koğuşa adeta tıklmıştık. Yataklarda yatmak ne mümkün, kemiklerimiz batıyor, yatamıyorduk.

Açlık grevine katılmayan arkadaşlar da durumu protesto etmek için yemek almadılar ve onlar da kendiliğinden bir nevi açlık grevindeydiler aslında. Sonra sayım da vermek istemediler. Sayım vermemenin açlık greviden daha üst bir eylem olduğunun konuşulduğunu hatırlıyorum. Çünkü sayım alınmak zorundaydı. Ve askerler verilen talimatla havaya ateş açtılar. Patır patır havaya ateş açıldı. Sandık ki üzerimize kurşun yağıyor. Hepimiz kendimizi yere attık ve o gün sayım zorla silah sesleriyle askerlerin tek tek tutukluları saymaları ile alındı.

D Bloktan da yine kendilerince elebaşı olanları ayırmak, direnişleri kırmak amacıyla yine bir grup kadın tutukluyu daha çok idamla yargılananların bulunduğu A Bloğa götürdüler. A Blok'ta 'kafes' denen yeri ilk kez gördüm. İnsanların sağa sola bakması yasaktı; sürekli coplanıyorlar, ayakta ve arkaları dönük duruyorlardı. Oturmaları dahi yasaktı. Mahkemeye gidiş gelişlerde, hastane gidişlerinde bu kafes denen yerlerde tutuklulara işkence etmeye devam ediyorlardı.

A Blok'ta da çay, sigara, gazete, havalandırma yasağı devam ediyordu. Erkek tutuklulara şınav çektiyorlar, İstiklal Marşı'nı bağırta bağırta okutuyorlardı. Koridorda sayım alıyorlar, 'sondur komutanım' demediğimiz için her sayımda 'önüne bak, bana bakma' gibi bahanelerle bizi defalarca copluyorlardı. Özellikle sıranın en sonunda bulunan arkadaş sayım bitip de herkes içeri alındıktan sonra tek başına koridorda tutulur ve 'sondur komutanım' demediği için elleri öne uzattırılır ve darbeler bileklerine gelecek şekilde

coplanırdı. İçeri girer girmez ellerimizi daha kötü olmasın diye tuzlu sulara bekletir ve lasonil merhemle ovarđık. Ellerimiz kütük gibi şişer, kaşık tutamaz duruma gelirdi. Her gün bir kişi gönüllü olarak kendiliğinden sonda kalacak şekilde sayıma çıkardı. O gün sıranın sonunda kalacak olan arkadaşımız, üzerine ne bulursa giyerdi. st üste giymek vücudumuzun her yerine rastgele vurulan copların etkisini biraz olsun azaltıyordu. Sayımlarda ‘sondur komutanım’ demeyeni büyük bir zevkle, istekle dven şişman ve oldukça göbekli bir onbaşı vardı; adını ‘GBEKSON’ koymuştuk.

Mamak Cezaevi denince Albay Raci Tetik ve vahşeti geliyor aklıma... Raci Tetik ‘ben deliyim, cebimde deli raporum var’ diyen insanlık dışı işkenceci yaratıklardan sadece biriydi.

İki Yıllık Eğitim Enstitüsü ve Mamak Cezaevi’nde kaldığım 9 ay boyunca yaşanlar benim için gerçekten unutulur gibi değildi. Biliyorum benim yaşadıklarım benden sonra yaşananlar karşısında bir hiti... Beni gözaltına alan siviller sen bittin, hayatın kaydı, mahvoldun dediklerinde bir anlam verememiştim. Herhalde lme gidiyorum da böyle diyorlar demiştim kendi kendime... Oysa ben, evet, okulumdan arkadaşlarımla birlikte mezun olmadım. Hatta beni okula almadılar. ankaya Lisesi Müdürü ‘Ancak sınıf arkadaşların mezun olduktan 2 yıl sonra dışardan bitirme sınavlarına girebilirsin’ dedi. Vazgemedim. Bu haksızlıktı. Çok ğraştım. Milli Eğitim Müdürlüğü’ne ,Talim Terbiye’ye vs. bir çok yere müracaat ettim. Başka okul müdürleri ile konuştum. Hep geri evrildim. Kimya sınavından alınmıştım. O nedenle sadece kimya notum zayıf, diğer ders notlarımla gayet güzeldi. İkmale kalmış gibi kimya sınavına girme talebim uzun ğraşlar sonucunda kabul edildi. Diplomamı aldım. Üniversite sınavlarına girdim. Ben okulu bftirdiğim sene dava sonuçlandı. Dışarıda da zorluklar sürdü, çok şeyler yaşandı. Ama ben hep şunu söyledim. Yenilmemeyi, direnmeyi, umut etmeyi, sevmeyi sizlerle öğrendim sevgili Mamaklı Cezaevi arkadaşlarımla...

OYUNLU GÜNLER

Hilal Ünlü

Direnışli günlerdeyiz. İdare direnişı kırmak için bir dizi yöneme başvuru-
yor. Bizler de direnişı yükseltmek ve sayımızı artırmak için kendi çapımızda
etkinlikler yapıyoruz. Bunlardan biri de tiyatro oyunu sergilemekti. Oyun
sergilemek diyorum ama, ne biz bu konuda bilgi sahibiydik ne de bu işi ya-
pabilecek koşullara sahiptik. Tek derdimiz morali yüksek tutmak ve direnişı
bir adım ileri götürmekti.

Mamak'ta ilk sergilediğimiz oyun İspanya İç Savaşı'ndan bir kesiti anlatı-
yordu: Özgürlüğün Bedeli. Bu oyunu ben, içeri girmeden kısa bir süre önce
televizyonda izlemiş, aklımda kaldığı kadarıyla ve kendi çapımda, arkadaşla-
rın da yardımıyla, senaryolaştırmış ve Fatom (Fatma Pala) ile birlikte son
şeklini vermiştik. Hep aklımızda tutarak tabii... Yazamıyorduk ele geçer
korkusuyla... Ancak kısa kısa notlar alabildiğimizi hatırlıyorum. İkimiz de ti-
yatrodan bihaberdik. Ancak başta Meral (Bekar) olmak üzere birçok arka-
daş bize destek olmuştu. Oyunu idareden gizli bir şekilde provalar yaparak
koyduk. Bu sıra İki Yıllık Eğitim Enstitüsü'nden Mamak Cezaevi'deki D
Bloğa getirilmiştik. Nispeten daha kolay bir çalışma ortamımız olmuştu.

Oldukça amatörce olmasına rağmen arkadaşlar oyundan çok etkilenmiş-
lerdi. Bunda oyunun zulüm, hüznün, direnme gibi temalar içermesinin, yani
ortamımızın ruhuna uygun olmasının etkisi vardı kuşkusuz... Bir de bu
oyundan aklımda kalan (bana oyun sonrasında anlatılmıştı) şey, sürekli esp-
riler yapan ve mahallesinde yaşayan belli tiplerin taklitleriyle bizi gülmekten

geçiren Sevim’le ilgili izleyici arkadaşlar arasında geçen bir olaydı. Sevim’in sahne sırası geldiğinde izleyicilerden bir arkadaş, onun rolüyle özdeşleşmiş halini görür görmez basmış kahkahayı... Oyunun etkisiyle ağlamaktan gözleri şişmiş küçük bir kız da sert bir ses tonuyla ‘Abla, bunda gülecek bir şey yok!’ diye uyardı.

Sonrasında koşulların çok daha çetin olduğu A Blok 1. Koğuşa getirildik. Gece baskınları, dayakların yoğun olduğu; havalandırma, görüş yasağı uygulamalarına maruz kaldığımız, kısacası insanlığımızın iyice sınındığı zorlu koşulların koğuşuna... Ufacık bir şeyi bile düşünme olanağımızın olabildiğince kısıtlandığı...

Bu kez Mücüm’le (Mübeccel) birlikteyiz. Geceleri yan yana yattığımız yatakta fısıldayarak *Ana* ve *Bataklık* gibi romanları yine kendi çapımızda senaryolaştırmıştık. Bu sıralar cezaevi idaresi neler yaptığımızla ilgili bilgi almak için koğuşa alakasız tutuklular koyuyordu. Bunu, gelen kişilerin durumundan bir şekilde anlıyor, aramızdan bu kişiyi kontrol edecek sorumlular seçiyorduk. Bir gün koğuşa ortaokul öğrencisi küçük bir kız gelmişti. Kız, öğretmenlere sempatisi olan biri... Öğretmen olduğum için bu kızın kontrol görevini derhal ben aldım.

Yanlış hatırlamıyorsam *Ana* (*Bataklık* da olabilir) oyununu hazırlamıştık ve sergilenmesi kalmıştı. Oyun mutfak kısmında sergilenirken benim ve birkaç arkadaşın idarenin dikkatini çekmemek için koğuştaki kalmamız ve kızın mutfak kısmına geçirmememiz gerekiyordu. Bu öyle kolay bir iş değildi tabii. Kız ikide bir ‘Orada ne oluyor?’, ‘Neden insanlar orada?’, ‘Ben sıkıştım. Tuvalete gitmem gerek’ gibi laflar ediyor, ben ise onu, ‘hadi sana zeka testi yapayım, isim-şehir oynayalım’ gibi tekliflerle oyalıyor ve mutfak kısmına geçmesini engelliyordum.

Öte yandan mazgalın da kontrol edilmesi gerekiyordu. Bu sıra bizim koğuş önünde nöbet tutan askerler coplu taciz vuruşları ve uyarılarından vazgeçmişlerdi. Bizim koğuş önünde ilk defa nöbete gelen askerler eskilerince uyarılıyordu: ‘Lan ooolum, onlarla boş yere uğraşıp da kendini yorma! Dediyini yaptıramazsın onlara’ şeklinde... O gün yeni bir asker gelmiş bizim koğuş önü nöbetine... İster istemez merak ediyor bizi... ‘Bu kadınlar nasıl kadınlar? Hepsi okumuş yazmış tipler... Ama bunca zulme direnir pes et-

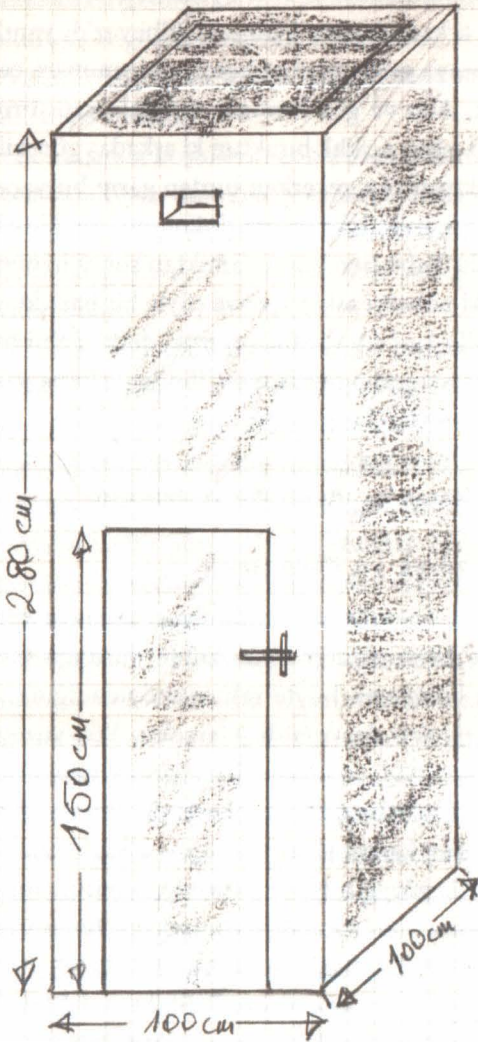
miyorlar' diye... Asker yan yan geçerek içeriye bakmaya çalışıyor. Belli, me-
raktan... Ben de sıkılmışım kız ile uğraşmaktan... Kızı oyalama işini bir baş-
ka arkadaşla devrederek koğuştaki arkadaşlardan birine (Gülbeyaz'dı yanıl-
mıyorsam), 'Bak şimdi şu bizim kapıya gelen yeni nöbetçiye bir numara çe-
keceğim, sen tepkisini izle' dedim. Alın ve göz kısmımı mazgala yapıştırıp
gözümü şaşı yaptım. Sol taraftan da biraz açıklık bıraktım ki arkadaş görebil-
sin... Asker yine içeriye dikizleyerek yan yan geçerken birden garip bir yara-
tık görmüşçesine, hızlıca 2. Koğuşun önündeki askere doğru gitti ve 'Neydi
lan o? Lan o neydi?' diyerek bağırdı. Tabii ben bunu yaptıktan sonra hemen
geri çekilmiştim. 2. koğuş önündeki nöbetçi asker içeriye şöyle bir baktıktan
sonra 'Oooolum, sen kafayı mı yedin lan? Orada bir şey yok' dedi. Tabii bu
durumu yandan gözetleyen arkadaş mazgalın görüş menzilinden çıkmış, kö-
şe ranzalardan birine kapanmış, gülmekten kırlıyordu.

Bu arada bizim kız da 'Ben su içeceğim vs...' diyerek mutfak tarafına
geçmişti bile... Zapt edememiştik. Zaten bu arada oyun da bitmişti.

İkisi de İnsana Has... Korkmak ve Direnmek

Büyüdük orada... İnsanı tanıdık. En önemlisi de kendimizi... Sınavlar ver-
dik. En çetini de insanın kendine karşı verdiği idi... Dilde durduğu gibi
durmuyordu oralarda bu kavram; bakmayın böyle rahatça söylendiğine...
Öyle beylik laflarla geçirilecek türden de değildi. Gerçektir. Yüz yüzey-
din... Bir şekilde başarmalıydın bu sınavı, en başta kendine saygını yitir-
memen için... Seni kişiliksizleştirme çabalarını boşa çıkarmalıydın; ilderdeki
yaşamını sağlıklı sürdürebilmen, yaşam kaliteni artırman için... Sağlıksız, kı-
rık bir insana dönüşmemek için... 21. yüzyılın Hızır Paşalarının bütün ama-
cı, toplumun duyarlı binlerce insanını içeri tıkamak ve onları boş bir çuvala
dönüştürdükten sonra da çarklarını istedikleri gibi döndürmekti çünkü...

1981 yazı Ağustos ayında bir grup kadın, apar topar D Bloktan A Blok 1.
Koğuşa getirildik. Cemseye bindirildiğimizde daha nereye götürüldüğümü-
zü bile bilmiyorduk, hatta eşyalarımızı bile doğru dürüst yanımıza alamamış-
tık...



Tabutluğa ait uzunluklar yaklaşık olarak belirlenmiştir. Bu uzunluklar standart olmayıp tabutluktan tabutluğa değişmektedir. Örneğin tabutluk taban kenarı uzunlukları 60 - 70 - 90 - 100 cm olabildiği gibi kapı yükseklikleri 150 - 180 - 200 cm olabilmektedir.

Tam ayrıntıyı hatırlayamıyorum ama bizimle pijamalar gelmiş, komünün tüm mahkemelik giysileri D blokta kalmıştı. Ya da tersi...

Mamak'ta kadınların direnişi giderek büyüyordu. Sayımda yüksek sesle bağırma, sayımı elden geldiğince tavsatma, komutanım deme-me vb... Kısacası, olası her türlü baskı, yıldırma ve bizi kendimiz olmaktan çıkarma amaçlı dayatmaları reddetme... Bunun karşısında idare, kendince strajiler, taktikler çiziyor ve uyguluyor. Çay, sigara, gazete, kantin ve görüş yasakları, sayımları bir işkence aracı olarak kullanma, koğuşa gece baskınları yapma, dayak... Yine o sıra tek tek bireyler üzerinde terör uygulayarak diğerlerine gözdağı verme yöntemlerine de başvurmuştu idare...

Bir sayım sırasında esnedim. Öyle ya sayım olayını ehlileştireceğiz. O gün arkadaşları koğuşa alıp beni koridorda alıkoydular. Ne demekti böylesine ciddi bir anda esnemek? Bunun insanca bir refleks olduğunu söyledim. Uzunca bir

dayak faslından sonra koğuşa alındım. Bundan birkaç gün sonraydı sanırım... Nadir çıkarıldığımız bir havalandırmadayız; ellerim cebimde... Asker yanıma geldi, 'Çıkar elini cebinden!' diye bağırdı. Ben de 'Çıkaramam. Üşüyorum' dedim. Epey bir uğraştıktan sonra baktı olacak gibi değil, içeriden komutanını çağırdı. Pörtlek (Yzb. Mehmet Bozdemir) buyurdu havalandırmaya... Hemen 'U olun!' komutunu verdi. Ama öyle çok da sert değildi. Uzunca bir konuşma yaptı. Amacı, beni etkileyip dediğini yaptırmak. Hani askerlerin önünde saygınlığı da sarsılmayacak bunu başarırssa... Belki o nedenle fazla haşın değildi. Konuşmasının tek kelimesini hatırlamıyorum. Ellere o kadar sabitlenmişim ki onları asla çıkarmayacağım diye... Bu arada ellerim vıcık vıcık... Uzunca bir süredir hareketsiz bir şekilde cepteler çünkü... Bir de hatırladığım, üzerimdeki ceketin ceplerinin oldukça küçük olduğu... Sonra baktılar olmayacak ya da ezberlerinde bu yoktu; ne yapacaklarını bilemediler, 'Doğru koğuşa' dediler... (Sonra bu nedenlerden hakımda dava açıldı. Ama açtıkları davada bunlar geçmiyor tabii... Sayım anında 'Kahrolsun Faşistler' deyip askerlere saldırmışım vb. Suçlamalar... İçeri alınma davamdan beraat etmeme rağmen, çıktıktan sonra da devam eden ve hakkımda 'gıyabi tutuklama kararı' çıkarılan bu davadan iki ay ceza aldım).

1981 Aralık ayı başı ya da Kasım sonu... Bir gün anormal bir saatte koğuşun kapısı açıldı. Ne avukat görüş günü ne de revir saatiydi... 'Hilal Ünlü, dışarı!' dendi. Hemen kıdemli arkadaşımız, 'Sorun ne? Arkadaşımızı ne için çağırıyorsunuz?' diye sordu. Tavrımız buydu... Birisinin adı okunduğunda hemen çıkmayacak, kıdemlimiz sorup öğrendikten sonra duruma göre davranacaktık. Bu arada arkadaşlar beni arkaya alıp kendileri koğuş kapısının önüne doğru yığılmaya başladılar. Sonra kuytuda bekleyen komandoların bağrıışarak içeri dalmasıyla birlikte, arkadaşlar önde kol kola girdi ve barikat oluşturdular. Olabildiğince direnildi. Olabildiğince diyorum çünkü karşıdakilerin her biri neredeyse her birimizin iki katı, besili komandolardı... Ne kadar dayanabilirdik ki! Bir yandan da arkada arkadaşlar üzerime kalın bir şeyler giydirmeye çalışıyorlar. Sevgili Naime'mi hatırlıyorum aralarında... Çünkü kalınca hırkası üzerimdeydi hücrede kaldığım 12 gün boyunca... Az buçuk tahmin ediyorduk nereye götürüleceğimi bunu dile getirmesek de... Birkaç aydır baskılara direnen, ara ara geceleri hava boşluğuna çıkarılıp iş-

kence edilen ve 'İnsanlık onuru işkenceyi yenecek!' diye slogan atan birkaç siyasi hareketten bir grup erkek arkadaş vardı. Onların 'tabutluk' ya da 'ölüm hücresi' denilen hücrelere konulduğundan haberdardık. Oraya götürülecektim büyük olasılıkla... Biz kızlar orayı yalnızca duyuyor ama tanımıyorduk. Yani ben ilk olacaktım.

Sonunda aldılar beni arkadaşlarımın elinden... Koğuş kapısını kapattıktan sonra epeyi bir dayak faslı... Naime'min hırkasının ağzı yüzü bir yana gitmiş ve fermuarı yarıya kadar sökülmüştü. Kollarımı arkadan kelepçeleyip gözlerimi bağladılar. Bu garipti... Çünkü Mamak'ta o zamanlar göz bağlama ya da elleri arkadan kelepçeleme uygulaması pek yoktu. Özellikle göz bağlama, Emniyet'e has bir uygulamaydı.

Kolumda kadın polis... Oldukça zayıf, sarışın, cılız ve düz saçları var; pırsırık biri... Silik bir şey... Yaşamımda unutamadığım ve hâlâ yanıtlayamadığım, diğerine birazdan değineceğim iki kadın polisle yaşadığım olaylardan biri... Kadın tir tir titriyordu kolumda... Sanki bu zulümü yaşayan ben değil de o idi. Sanki o idi bilinmeze giden; arkadaşlarından ayrılan; insanlığını zorlayacak ne tür dayatmalara maruz kalacağından haberdar olmayan...

A Blok 1. Koğuş koridorundan fazlaca gitmeden, bir merdivenle aşağıya indik ve sonradan bütün kızların kitlesel olarak götürüldüğümüz tabutluklardan birine konuldum. Bir kümes gibiydi. Başın eğilerek girildiği, küçük metal bir kapısı olan, karanlık ve 1x1 metre genişliğinde... Kapının olduğu alabildiğince yüksek duvarda, tavana yakın bir yerde küçük bir delik var. Yerler bilinçli olarak ıslatılmıştı. İçinde el yordamıyla anlayabildiğim bir ördek ve ıslak bir battaniye vardı. Bir de gelirken arkadaşlarımca elime tutuştu-rulan melamin bir tabak ve tahta bir kaşık... Bütün mal varlıklarım bunlardı.

Erkek arkadaşlar beni selamladılar: 'Bacı, hoş geldin!' Yanıt verdim: 'Sağolun.' Tabii ki yalnızca seslerini duyuyordum. Bir yandan da şaşırıyordum. Dışarıda askerler vardı. Buna nasıl izin veriyorlardı? Sonrasında arkadaşlardan biri açıkladı. Bu nöbette sorun yoktu. Ve konuşmamızın sorun olmaya-cağı başka nöbet saatleri de vardı. Sonradan birbirimize atfen bol bol türküler söyledik... Şimdi, orada arkadaşlarımın söylediği türküler, türkü sevdalısı biri olarak dışarıda hangi sanatçıdan dinlersem dinleyeyim aynı tadı ala-

mıyorum. Tüm ruhunla hissedilen cinstendi... 'Huma Kuşu', 'Saçlarına kan gülleri takayım, salın da gel bir o yana bir bu yana'...

Düşünmem gerekiyordu. Genelde yeni bir saldırı olduğunda sonraki durumun belli anlamlarda belirleyiciliği burada koyduğün tavra bağlıydı. O nedenle hücreye ilk gelen kadın olarak bir şeyler yapmalıydım. Sonunda yemek protestosuna karar verdim ve açıkladım: 'Koğuşuma götürülene kadar yemek almayacağım.'

Sayım saati geldi. Önce erkek arkadaşlardan başladılar. Tek tek hücreleri açıp canhıraş bir şekilde bağırıyor ve erkek arkadaşları öldüresiye dövüyorlardı. Onlar mümkün olduğunca ses çıkarmamaya çalışıyorlar; ama elden ne gelir? Can bu... Canlı bir organizma... Nereye kadar dayanacak? Sanki boğazlıyorlardı. Islatıyorlardı sanırım bir yandan da... İnanılmaz iç acıtan sesler... İnsan yüreğinin dayanamayacağı... Hücre koridorları çınlıyordu vahşetten... Yüreğim yangınlardaydı sanki...

Sıra bana geldi. El fenerini üzerime tutup 'çık' dediler. Sağlı sollu bir iki coptan sonra 'Neden yemek almadın?' dedi yüzbaşı Pörtlek. 'Gece saat 03:00'e kadar süren var. İyice düşün. Seni gelip alacağız. Pişman olduğunu bildiren bir dilekçe yazacaksın!' Tıpkı okuduğum kitaplardaki gibiydi; akklıma Julius Fuçık geliyor... 'Direnme Savaşı'... Okuduğum daha birçok kitap... 'Pişmanlık Dilekçesi' yazacakmışım... Hiç yabancı değil. Seni sen yapan değerlerin elden alınmasının bilindik uygulamalarından biri...

Yerler ıslaktı... Regl olmuştum. Dayak yemiştım. Yorgundum. Ve de açtım. Bütün gece titredim soğuktan... Hücre koridor penceresinin hemen yanındaydı ve pencere açıktı. Alttaki açıklıktan müthiş bir soğuk geliyordu. Üşüyordum; hem içim hem dışım... Erkek arkadaşların sayımda yaşadıklarından da etkilenmişim. Vakit geceydi... Kendi kendimeydım... Zayıf hissediyordum kendimi; hem fiziksel hem de irade olarak... Arkadaşlarımı da etkileyecek yanlış bir şey yapmamam gerekiyordu. Ama kafamı toparlayamıyordum. Sanrılar görüyordum. Ablam melek olmuş ışıklar saçarak uçuyor gözümün önünde kanatlarıyla... Ve ben korkuyordum. Evet ablamdan korkuyordum. Verilen saate kadar bu ruh halinden çıkmam gerekiyordu. Ayağa kalkıp vücudumu hareket ettirmeye, kendime gelmeye çalışıyor ve sürekli kendime telkinde bulunuyordum: 'Kendine gel lütfen!' Ama ne çare...

İçimdeki benlerden biri, 'Bu insanca bir güdü', diğeri, 'İlk insan fosilini, homo sapiens'i bulduklarında dimdikmiş' diyor. Yani ikisi de insana has... Korku ve direnmek...

İnce noktayı keşfetmiştim. Bedensel zayıflığım ve yalnızlık... Önce birincisi sonra ikincisi... Sonra ikisi bir olup üzerime çullanıyor ve irademi bastırıyorlardı. Bunu yenmem gerekiyordu. 'Sen yalnız değilsin! Milyonlar içinde yalnız hissedip, tek başına milyonlarca çoğalabilirsin. Bak arkadaşların seni bekliyor. Yapma lütfen! Bu bir sorumluluk... Yaşam kaliteni belirleyecek bir olay... İlk gelen olarak sakın bir yanlış yapmayasın!' Ara ara da saate bakıyorum. İç i ışıklı saatime... Bana yoldaşlık eden ve o nedenle benim için hâlâ bir saatten öte anlamı olan, ablamın o Eylül Fırtınasında sürgün edildiği yerden alıp getirdiği saat... Evet... Yavaş yavaş nefes aldığımı hissetmeye başlamıştım. Fiziksel varlığımı duyumsamaya... İçimde bir şeylerin kıpırdanmaya başladığını... Zihnimde bir açıklık... Bedenim artık benimdi sanki... Bedenimle ruhum buluşuyordu galiba... Bir saat kadar vaktim vardı. Kendimi güçlü hissediyordum. Üşümüyordum da... Hani insan bayılır da sonra yavaş yavaş dış dünyayı algılamaya başlar ve kendine gelir ya... İşte aynen öyleydim. Ve saat 02:45... Bundan çok eminim. İşte bu, içinde bulunduğum yangınlardan çıktığım vakitti... Ayaktaydım ve 'Hadi gelin bakalım' diyen sesimle ve dışarıdaki askerin, 'Ne diyorsun? Kafayı mı yedin?' sorusuyla daha bir ayılmıştım. Yüzümde bir gülümseme ve bedenimde bir güç...

Saat 03.00 ya da 03.05 civarıydı; bir kadın polisle yüzbaşı Pörtlek geldi. Kurt, kuş, hatta su uyumuş ama onlar uyumamışlardı. İçeriye ışık tutup, 'çık' dediler. Ben hep gülümsüyordum. Pörtleğin anlamaz bir suratla bana bakışını hatırlıyorum. Bir de somut olarak o anda yalnızca bedenimin baş kısmını hissettiğimi... Tüm enerjimin toplandığı... Bedenimin zayıflığına üstün gelen irademin üslendiği yeri... Gülümseyen yüzümü...

Metal bir merdivenden hücrelerin üzerinde bulunan asma bir kata çıkarıldım. Odada iki masa vardı. Birine beni oturtttular; diğerine kendileri konuşlandılar. Pörtlek önüme bir kağıt uzattı. 'Buraya yaptıklarından pişmanım ve yemek istiyorum yaz ve imzala' dedi. Bu arada Pörtlek diğer masadaki kadın polise, 'Kızım sana diyorum gelinim sen anla' kabilinden deh-

şet öyküleri anlatmaya başladı. Bizlerin burada mükemmel koşullarda olduğumuzdan, Mamak tabutluklarının Hilton'a benzediğinden... 'Polis hanım, Diyarbakır Cezaevi'ni göreceksiniz. Hücreler insanların boğazlarına kadar foseptik dolu ve içlerinde koca koca lağım fareleri...' Ayrıntıları hatırlamıyorum ama inanılmaz vahşet öyküleriydi bunlar... Bir ara göz ucuyla baktım; kadının gözleri fal taşı gibi açılmıştı. Bu arada ben verilen kağıda, koğuşuma götürülene kadar yemek almayacağımı, yaptığım hiçbir şeyden pişmanlık duymadığımı ve kantin hakkımı kullanmak istediğimi yazdım. Pörtlek ise vahşet anlatılarını sürdürüyordu. Beni yazarken gördükçe de umutlanıyordu anlaşılan... Artık yazmadığımı görünce, 'Bitirdin mi?' dedi. Kağıdı uzattım. O an yüzü görülmeye değermiş. Birden polis kadına döndü ve elini belindeki silahına atıp yarı anlaşılır, yarı anlaşılmaz, böğüren bir ses tonuyla, 'Polis hanım, götür şunu, yoksa öldüreceğim' dedi. Anlattıklarından son derece gerilen kadın polis, birden yerinden kalktı ve bana sarıldı. Evet, bu hâlâ çok değerlendiremediğim olaylardan biridir yaşamımda... Zaman zaman aklıma gelip de bir yere oturtamadığım... Arkası Pörtleğe dönük, beni arkadan kucaklar bir şekilde ve tüm bedeni titreyerek hafifçe merdivene doğru itip, 'Hadi gidelim, çabuk' diyordu. Gözlerine baktım. Dehşet içindeydi. Garipti. Kollarımı sıkıyordu; ama bunu kesinlikle canımı acıtmak için yapmıyordu. Sanki güç almaya çalışıyordu benden; bir yandan da beni korumaya... İlginçti... Ben gerçekte kısa süren, ama bana uzun gelen bu olaya sabitlenmişim bütünüyle. Pörtlek'in tehditleriyle ilgilenmiyordum. Bu kadını tanıyordum; bizim oralardan biri ve bize karşı doldurulan kadın polislerden biriydi. Hiç insanca davranmıyordu koğuşa geliş gidişlerinde... Kadınca bir duygu muydu neydi bilemiyorum. Dedim ya, hâlâ da çözemişimdir. Beni korumaya çalışmıştı... Ya da benden güç almaya... Ya da ikisi birden... Ama sonuçta Pörtlek'in tehditleri beni değil onu teslim almıştı.

Hücreme geldim. Gülümsüyordum. Hani bazı filmlerde olur; zorlu bir dönemden geçer filmin kahramanı... Sonunda yengiyle çıkar. Son sahnede yalnızdır ve uzunca bir yolda yürümeye başlar; eli cebindedir ve yüzünde bir gülümsemeyle donar kalır. İşte aynen öyleydim...

Evet...Kolay olmadı bu yaşananların resmedilmesi gerektiği sorumluluğuyla, aradan geçen 30 yıldan sonra bunları kağıda dökmek... Bundan neyi kastettiğimi en iyi, bu zulmü ve direnmeyi paylaştığım dostlarım anlar.

Zorlu sınavlardan geçtik. Kimimiz büyük, kimimiz küçük; ama hepimiz yara aldı; bu kesin... Ama toplamda yenik düşmedik. Sonunda gülümstedik. Bu çok daha kesin...

Rastlantının Böylesi

Sene 1984... 1982 Ocak 28'de tahliye olduktan sonra zorlu geçen günler... İçinde hep bir sızı ile yaşamak. Aklının, yüreğinin hep içerideki dostlarına sabitlenmesi... Yediğinde, içtiğinde, yüreğe dokunan bir şeye rastladığında gözlerinin dolması... Bunu seni anlamayacakları kaygısıyla sağındaki solundaki insanlardan gizleme çabası... Direnişli günlerde çıkmanın dezavantajları; onların birçok şeyden yoksun olması, olmadık işkencelere maruz kalmalarıydı sanırım durumu daha bir zorlaştıran...

Öte yandan dışarıda ayakta durma çabası... İş arama, reddedilme, bir yandan içerideki direniş nedeniyle aranma, sürekli kaçarak yaşama... Cezaevi idaresi, içerideki direnişi kırmak için hakkımızda dava açarak ya da bir bahaneyle, ya tahliye olduğu gün, ele geçirememişse de arama çıkararak tahliyeleri tekrar içeri alma yöntemine başvuruyordu. Ben ele geçmeyenlerlendim. Polis periyodik olarak yakınlarımların evine gelip beni soruyordu. Hakkımda giyabi tutuklama emri çıkmıştı.

Birkaç şehir arasında gidip gelmeler sonunda Ankara'da bir kolejde İngilizce öğretmenini olarak işe başladım. Kolay olmadı tabii... İstenilen savcılık belgesini ise bir şekilde arkasında yargılanma dökümleri olmadan sağlamış ve okul idaresine vermiştim bu işe kabul edilmek için...

29 Ekim Cumhuriyet Bayramı; okulda kutlama var. Okulun arka tarafında bulunan küçük avluya, ortaya öğrencileri sıraladık. Biz öğretmenler ve veliler yüzümüz öğrencilere dönük tek sıra halinde duvar kenarlarına dizildik. Birinin ara ara sıradan bir adım öne çıkıp bana baktığını fark ettim. Adamı tanıyordum; ama nereden? O dönemlerde hep yaptığım gibi kafamda o şahsa hemen önce polis sonra asker şapkası giydirdim. Ve birden şimşek çaktı... Bu oydu... Önceleri İki Yıllık Eğitim Enstitüsü, yani bir eğitim kurumu

olan ve 12 Eylül 1980'den kısa bir süre önce ve sonrasında ise kadın tutukevi olarak kullanılan cezaevinin müdürüydü: Ataser Kızılaslan. Bu da nereden çıkmıştı şimdi! Yaşamımı yeni yeni düzene koymaya başlamıştım. Kendime ev tutmuştum. Şimdi tekrar oradan oraya kaçmak vardı. Hızla aklımdan bunlar geçiyordu. Bu arada okulda durumumu kimse bilmiyordu. Herkesten gizlemek zorundaydım. Öte yandan durumu akışına bırakmaktan başka da da yapacak bir şey yoktu.

Bir gün bir öğretmen arkadaşla sohbet ederek üst katta bulunan dersliklere çıkıyoruz. Arkamdan bir ses: 'Hilal Ünlü!'. Tıpkı cezaevindeki gibiydi. Orada hep isim soyadla çağırılırdık. Dayağa, mahkemeye, revire, hücreye...

Günlerdir beni görmeye çalışmış ama başaramamıştı. Böyle bir iş bulmama sevinmişti. 12-13 yaşlarındaki oğlu sayesinde, ihtimal vermemesine rağmen boş zamanlarında gelip okulda beni aramıştı. Acaba gerçekten o Hilal Ünlü'müymüşüm... Oğlu, tavşan dudak olması nedeniyle benim özel ilgilediğim öğrencilerimden biriydi. Çocuk, anlaşılan ona hep hoşgörülü olmam ve daha bir sevgi ile yaklaşmam sonucu bana bağlanmış, benden olumlu söz ediyor evde... Ve isim Ataser Kızılaslan'ın ilgisini çekiyor. Veli görüşmesine daha çok zaman olmasına rağmen, acaba bu gerçekten ben miyim diye işin peşine düşüyor.

Arkadaşlarımdan belki duymuşumdur; o işini bırakmış ve emekli olmuş. Ailemden bir iki bürokratin, birtakım işlerinde ona yardımları dokunmuş. Böyle asil bir ailenin ferdi olarak nasıl olmuş da ben böyle şeyler yaşamışım. Ona, bir sürü insanın cezaevlerine tıkilip orada insanlıktan çıkarılmaya çalışıldığını; bunlardan birinin de ben olduğumu; orada insanlığımı unutmamak, onurumu korumak için direndiğimi ve bundan da ailemin gurur duyduğunu, tersi durumunda onlara karşı başımın eğik olacağını söylemiştim. Ailemden özellikle birinin, yardım ederken onun cezaevi müdürü bir asker olduğunu bilip bilmediğini sormuş; bilmediğini söyleyince de, 'Bilmiş olsaydı size o yardımı asla yapmazdı' deyip çenesini kapatmışım.

Anladığı kadarıyla oğlu benim dersimde çok şımarıyordu. Bu nedenle, 'Seni üzmesine izin verme, eti senin kemiği benim' diye beni uyarmıştı. Bunun karşısında ben de 'Ataser Bey, bizim kitabımızda insana vurmak yoktur.

Hele bir çocuğa asla...' dediğimde anında yana çevirdiği yüzü görülmeye değerdi.

Bu arada benim cezaevinde yattığımdan okulda kimsenin bilgisi yok. Birlirlerse ancak o söylerse ortaya çıkacağını sıkıştırmıştım laf arasına... Aklımda hep bu vardı... Nasıl eder de araya sokarım diye... Aranma konusunu hiç açmamış, o işi biraz şansa bırakmıştım. Hani belki bilmiyordur diye... Yapacak bir şey yoktu çünkü... Bin bir lafla asla durumumla ilgili kimseye bir şey söylemeyeceğini, sürekli psikologa götürdükleri çocuklarına iyi geldiğimi ve ara ara ziyaretime gelmesinin beni rahatsız edip etmeyeceğini sormuş, ben de, 'Ne demek rahatsız olmak! Çocuk için elimden ne geliyorsa yaparım' demiştim.

Bir kış günü okulda nöbetçiyim. Öğrencileri sınıflara soktuktan sonra Meclis bahçesine bakan öğretmenler odasında kalorifere yaslanmış oturuyor ve Mamak'ı yaşıyorum yine... Yaşamamak ne mümkün! Okul, meclise bakıyor. Meclis bahçesindeki askerler her gün eğitim yapıyor marşlar eşliğinde... O gün de... 'Yıldırımlar Yaratan Bir Irkın Ahfadıyız'... Odada nöbetçi iki arkadaşım ortadaki masada sessizce çalışıyorlar. Hiç haberleri yok benim nerelerde gezindiğimden... Paylaşmak istiyorum içindeki fırtınayı, burnumun direğindeki sızıyı... Ne gelir elden? Tam bu sırada sağımda bulunan kapının önünde birinin dikildiğini fark ettim. Askerler 'Her Türk Asker Doğar' diye bağırıyor bu kez boğazları yırtılırcasına arka planda. Rap, rap, rap... İnanılmazdı. Sanki hayal görüyordum. Birden sahne tamamlandı sanki... Kapıda Ataser Kızılaslan vardı. Hazır ol vaziyetindeydi. 'Merhaba hocam! Biraz konuşabilir miyiz?'. Gerçekti yani... Ben yerimden kalkmadan, ellerim hâlâ kalorifere dayalı olduğu halde 'İçeri girin lütfen' dedim. Çekiniyordu. Ceketini ilikledi. Sonunda ısrarım sonucu girdi. Cezaevinde bizi odalarına çağırdıklarında onlar oturur biz ayakta dikilirdik. Aynen öyle ama bu kez bizim rolümüzde olan o, ceketini ilikli ve daha bir hazır ol durumunda... Bu manzarayı dondurmak istedim o an... Sonra da cezaevinden arkadaşlarımdan birilerinin görmesini... Odadaki öğretmen arkadaşlar dönüp bakmıyorlardı bile... İşleriyle meşguldüler. Bir yanda durumun gerçekliğine yarı inanır yarı inanmaz bir haldeydim ama bir yandan da tadını çıkarmaya bakıp bu süreyi biraz uzatmıştım. Nasıl bir duyguydu bu benimki hâlâ bilemiyo-

rum çok fazla... Sonra oturmasını söylemişim; ama o, saygısızlık olur düşüncesiyle reddetmişti. Ben, 'Birileri ayaktayken ben böyle rahat edemem' deyince oturmuştu yanı başıma çekinik bir şekilde...

Sonrasında hep geldiler o ve eşi çocuk konusundaki önerilerim için... İkinci yılda çocuğun dersine girmememe rağmen sık sık görüşmüştük. Eşi, 'Bana bir sigara içimlik zaman ayırabilir misin?' derdi.

Bu okuldaki çalışmam ancak 2 yıl sürmüştü. Polisin işyerimi öğrendiği bilgisini alır almaz, kendi isteğimle istifa etmek zorunda kalmıştım.

RANZADAN DÜŞTÜ! BİR DE RANZADAN DÜŞMESEM!

Meral Gündoğan

Mevki Hastanesi'ne ilk olarak Ankara Emniyeti İkinci Şube'de gözaltında iken -1981 Mayıs sonu veya Haziran başları- götürüldüm. Bizim grubu sorgulayan timin amirine ilaveten dört veya beş sivil polis de refakatçim idiler. Hastanede bu ekibe iki jandarma daha katıldı. Böylece 'sıkı güvenlik içinde', sedyede etrafa bakmama veya herhangi bir vatandaşla göz göze gelmeme bile fırsat verilmeden, jet hızıyla bir doktorun odasına sokuldum. Odaya sadece tim amiri girdi. İçeride, kendisini fazla yormak istemeyen, orta yaşını epey aşmış görünen bir doktor, sandalyesinde oturuyordu. Amir, doktorun masasına doğru yürüdü, kendini tanıttı ve elindeki kağıtları -muhtemelen benimle ilgili evraklardı- kendisine verdi. Doktor, oturduğu yerden göz ucuyla beni süzerken ben onun en azından 'Neyin var?' veya 'Ne oldu?' türünden bir şeyler sormasını bekliyordum Bir yandan da böyle bir soru geldiğinde kendi durumumu ve işkenceyi en kısa ve net biçimde nasıl anlatacağımı düşünmeye çalışıyordum. Doktor, amire dönüp, 'Buna ne oldu?' diye sordu. Amir, böyle bir soruya nasıl yanıt verileceği konusunda dersini çalışmış görünüyordu. Biraz heyecanlı da olsa, hiç düşünmeden, 'Emniyette ranzadan düştü, albayım!' dedi.

Gözaltılarda ve sorgularda sakatlanan veya öldürülen tutuklular için 'düş-tü', 'kafasını duvara çarptı', 'pencereden atladi' gibi 'nedenler' ileri sürüldü-

gü için, benim de 'düşmüş' olmam 'norm'lara uygundu! Buna rağmen hücrede olmayan bir ranzadan düşmek o kadar garibime gitti ki, gayri ihtiyari bir 'Haydaaa!' çektim.

Kahkaha atmamak için dişlerimi sıkıyordum, bu da ağırlarımı arttırıyordu. Yattığım yerden, sesim ne kadar çıkıyorsa o kadarlık bir sesle konuşmaya başladım: 'Emniyette hücreler ranzalıysa, ben de düşmüşümdür!' Kahkaha atmamak için derin bir nefes aldım ve Emniyete ilişkin aklıma ne geldiyse amire dönük olarak sıraladım: 'Siz bize işkence yaptınız, Haydar'lara emir verdiniz, orada ranza yok, hücreler var, işkence var, ölüm var, katiller var, elektrik var, askı var; yemek, su yasak; tulumba tatlısı var, kadayıf var, Haydarlar var...' Bu boşalmanın ardından kendimi frenleyemedim, bir gülme krizine tutuldum. Gülmemek için dirensem de, kendimi bırakıp gülsem de fark etmiyordu; belimdeki ağrı her iki halde de inanılmaz derecede artıyor, bütün vücuduma dağılıyordu.

Doktor hayli kızgın... Belli ki kafası da karışmış. Ayağa kalkıyor ve bana doğru konuşuyor: 'Sus be sus! Ne arsız birisin! Ağlanacak haline gülüyorsun! Ne işin var Emniyetlerde? Yemek yokmuş da, kadayıf varmış da... Hepsi vırt, zırt... Bunlarla uğraşacağına okulunu bitirseydin ya!' Amir, pusuya yatmış, bekliyormuş meğer: 'Doğru söylüyorsunuz, albayım! Biz de öyle...'

Doktor, sözü kesildiği için mi, yoksa 'ranza' yalanını beğenmediği için mi her nedense rahatsız oluyor ve sert bir şekilde azarlıyor amiri: 'Çık dışarı! Hastayla yalnız konuşacağım.' Bir 'Haydaaa!' daha çekiyorum. Ama bu kez içimden...

Yaşadığım ikinci şok gülme krizime iyi geliyor. Ayrıca amirin süklüm püklüm dışarı çıkması da içimi soğutuyor. Tabii en çok sonucu merak ediyorum. Doktor benimle konuşmadan yeniden koltuğuna oturuyor. Ağrıya dayanamaz durumdayım. 'Mümkünse, hemen bir ağrı kesici almak istiyorum, daha fazla dayanamayacağım,' diyorum doktora... 'Bekle!' diyor doktor ve kapıyı açıp orada biriyle veya birileriyle konuşuyor. Kısa bir sessizlikten sonra içeri birisi giriyor. Önce doktorla aralarında bir konuşma veya fısıldaşma oluyor -uzakta olduğum için konuştuklarını duyamıyorum. Sonra ikisi birden yanıma geliyorlar. Doktor: 'Ranzadan düşmüş. Ortopediste götürün, il-

gilensinler,' diyor. Bu 'sipariş' beni kuşkulandırıyor. Çünkü beni hastaneye getiren tim amirinin, kaldığımız eve yapılan polis operasyonu sonrasında getirildiğimiz İkinci Şube'de, 'Haydar'lara, yani astlarına söylediklerini hatırlatıyor. 'Yeni misafirlerim var, gereken ilgiyi gösterin!'

Amir bunları söyledikten sonra, üzerinde 'Kadayıf' ve 'Tulumba Tatlısı' yazılı özel sopalarla dayaktan geçirilmiş, insanların dayağa ne kadar dayana-bileceklerine dair üzerimizde deneyler yapıp bahisler oynanmış; koridorda sırtımızda YSY [Y(yemek) S(su) Y(yasak)] harfleri yazılı kağıtlar asılı vaziyette günlerce aç ve susuz bırakılmış, gözlerimiz bağlı, yüzümüz duvara dönük, çoğu kez de tek ayak üzerinde ve işaret parmaklarımız duvara dayalı olarak bekletilmiş, saçlarımızdan tutularak kafalarımız duvarlara vurulmuş, vücudumuzda morarmayan yer bırakılmamıştı.

Yattığım yerden yine sesim ne kadar çıkıyorsa o kadarlık bir ses tonuyla, 'Hayır, ranzadan düşmedim; işkenceden böyle oldum' diye tekrarlıyorum. Doktor, 'Ne kadar da ukalasın. Sanki vatana hayırlı bir iş yapmışsın gibi bir de benimle iddialaşıyorsun,' diyor. Belli ki tepesi atmış. Ara vermeden emrediyor:

'Çabuk çıkarın şunu dışarı!' Yeni gelen görevli, 'Emredersiniz komutanım!' deyip dışarı çıkıyor. Görevli iki asker beni sedyeyle aşağıya, tutuklu hastaların kaldığı yere doğru sürüyorlar. Kapılarında jandarmaların beklediği bir-iki koğuşun önünden geçiyorum. Amir ve diğer ekip üyeleri de bizi takip ediyorlar.

'Kovulmuş olmak' hoşuma gitmese de beni rahatlatıyor. 'Ohh be! Kurtuldum deli doktordan'... Bir de ağrı kesici alabilsem, mutlu olacağım.

Şu an çok iyi hatırlamıyorum, ama sanki paravanlarla bölünmüş bir odaya giriyoruz. Genç bir doktor geliyor yanıma... Kendisini tanıştırmıyor, ama ortopedist olduğuna hükmediyorum. Önce bir ağrı kesici iğne yapmasını istiyorum. Sevecen bir hemşire ağrı kesici bir iğne yapıyor. Doktor, 'Zaman çok kısıtlı, kapıda ekip bekliyor,' diyor ve hemşirenin yardımıyla muayene etmeye çalışıyor. Ayağa kalkmak neyse de oturmak, hele de yüz üstü yatmak felaket bir durum. Doktor, 'Omurlarda ve kalça kemiğinde problem olduğunı sanıyorum. Sırtta ve belde çok şiddetli çarpma veya düşmeye bağlı bir durum gibi gözüktüyor,' diyor ve soruyor:

‘Nasıl oldu? Yüksekten mi düştün? Askıdan mı düşürdüler?’ Doktorun, Emniyette neler olup bittiğinin bilincinde olduğunu anlıyorum. Memnun bir tavırla nasıl olduğunu anlatıyorum kısaca... Doktor beni dinlerken soğukkanlı görünmeye çalışıyor. Ya da ben öyle algılıyorum. Elindeki, daktiloyla yazılmış kağıtlara bakıyor, gözaltı süremin bitip bitmediğini soruyor. ‘Yeniden gün istemezlerse birkaç gün sonra bitiyor. Mamak’a, cezaevine gönderecekler,’ diyorum. ‘Cezaevine gittiğinde, teşhis için sevkini isteyeceğim, buraya geleceksin. Şimdilik güçlü ağrı kesiciler veriyorum. Düzenli içersen ağrılarını hafifletebilirsin. Sert bir yatakta yatmanı öneririm, ancak kemikte çatlak varsa işin çok zor,’ diye karşılık veriyor.

Doktorun doktorca davranışları beni umutlandırıyor. İğne etkisini gösterdi, ağrılarım dayanılır düzeyde. Bir de şu olmayan ranzadan düşmesem! Kürt inadım tutmuş bir kere, şansımı son bir kez daha deniyorum. Ses tonumu yumuşatarak: ‘Nasıl bu hale getirildiğimi size anlatmaya çalıştım, bunun, bir hastanın ifadesi olarak kayda geçirilmesini istiyorum. ‘Doktor soğukkanlı tutumunu bozmamaya çalışıyor: ‘Benim yazabileceğim bir şey yok. Ranzadan düşmüşsün ya!’ diyor. Bir ‘Haydaaa!’ daha çekmeden doktor kapıyı açıyor. Kapıda alıcı kuşlar gibi bekleyen tim görevlileri var. Sedyeyi jet hızıyla sürüyorlar.

Kafesteki Otobüs

Mevki Hastanesi’nde beni muayene eden son doktor, jurnalimdeki ‘hücrede ranzadan düştü’ notunu düzeltmese de verdiği sözü tutmuştu. 1981 Haziran ortası Mamak D Blok’a getirilişimizden birkaç hafta sonra Mevki Hastanesi’ne sevkim çıktı. Koğuştan arkadaşların yardımıyla idareye kadar geldim. Oradan, er olduklarını sandığım bir ya da iki görevliyle birlikte sevk arabası nerede bekleniyorsa oraya gideceğiz. Cezaevinin iç yapısıyla ilgili hiçbir bilgim yok. ‘Aslan kafesi’nin olduğu yere geliyoruz, A Blok olmalı... Oraya kadar neyle ya da nasıl getirildiğimi anımsamıyorum. O halimle, o kadar uzun bir yolu yürümüş olabileceğimi sanmıyorum.

Koridorda mümkün olduğunca tek elimle duvarlara tutunarak yürüyorum. Askerlerden biri, ‘Ne demlene demlene yürüyon kız! Hadi hızlan,’ diyerek beni sırtımdan iteliyor. Yüksek sesle tepki verip, tek elim duvara dayalı

olarak duruyorum. O sırada arkadan, 'Ne oluyor, vukuat mı var?' diyen bir ses duyuyorum. Kan davalarının içerisinde büyümüş bir arkadaşımın sözünü hatırlıyorum: 'Düşman sahibiyse, sırtını duvara dönük tutmalısın.' Sırtımı, ikinci bir hamle gelir korkusuyla hemen durduğum yerde duvara dayıyorum. Sesin sahibi yakınımıza geliyor. 'Ne oldu' dercesine gözüyle süzüyor beni... Tipi aklımda kalmamış, ama Türkçeyi düzgün kullanan biri olduğunu hatırlıyorum.

Sırtımdan beni iteleyeni asker, aramızda hiç de öyle bir konuşma geçmediği halde, 'Gomutanım, bu kız gafese girmem diyo,' diyor. İçimden bir 'Haydaaa!' çekiyorum ama içerik hoşuma gittiği için sesimi çıkarmıyorum. Kafesten söz edildiğine göre, oraya yakın bir yerde olmalıyız diyorum kendi kendime ve komutanın tepkisini bekliyorum. Askeri duymazlıktan geliyor komutan... Kibar bir ses tonuyla soruyor: 'Sen daha yeni gelmedin mi?' Mamak'a gelişimi kastediyor. 'Blok amirlerinden biri olmalı' diyorum kendi kendime... 'Bu ne hız? Mahkemeye mi?' diye ekliyor. 'Mevki Hastanesi'ne sevkim çıktı,' diyorum. Komutan, yanımdaki askere, 'Hanımefendiyi içeri alın, araba gelinceye dek orada beklesin' diyor alaylı bir ses tonuyla... Sonra da adeta sırta kadem basıyor.

Ben ve asker yürümeye devam ediyoruz. Komutanın 'içeri' dediği yerin kafes olduğunu doğru tahmin ettiğimi, kafesi görünce anlıyorum. Bulduğumuz yer, kurbanlarını bekleyen bir gri mezbahaneye benziyor. Kafesin kapısı açık... Hayret, içinde de kimseler yok! Ama dışında iki iri kıyım asker, boş kafesin kapısında nöbet tutuyorlar. Belki de mezbahaneye getirilecek kurbanları bekliyorlar. Ortalık sessiz... Afet öncesi gibi...

Benimle gelen asker, kafesin iri kıyım bekçileriyle konuşmaya başlıyor. Pek bir şey anlamıyorum. Daha doğrusu, o an kendimle meşgulüm... Hemen oturmam gerekiyor, ayakta daha fazla kalamayacağım. Ancak askerin beni kafese koyacağı kesin... Otursam, yeniden ayağa kalkıp kafese yürümem ya da sürüklenmem gerekecek ki bunu istemiyorum. 'Biraz daha dışını sık Meral,' diyorum. Nitekim dediğim gerçekleşiyor; beni getiren asker, eliyle kafesi göstererek, 'Yürü kız!' diyor. 'Kafese girmem!' demeyi göze alamıyorum, ağır aksak yürüyorum. İçeri girer girmez, parmaklıklardan tutunarak çömeliyor, ayaklarım uzanık vaziyette, ellerimle vücudumu çevirerek yüzüm

askerleri görecek bir pozisyona gelmeye çalışıyorum. Nöbetçi askerler ellerindeki coplarla hızlı hızlı kafese vurarak, 'Ayağa kalk!' diye bağırıyorlar. 'Belim sakat, ayakta fazla duramam!' falan diyorum, ama dinleyen yok.

Kafesin demirlerine coplar inip kalkıyor. Beni getiren asker kafese girip, ayağa kaldırmaya çalışıyor, olmuyor. 'Abooov! Gavur ölüsü gibi!' diyor. Kendimce 'oturma eylemi'ne devam etmeye çalışıyorum. Kapıdaki, iri kıyım iki nöbetçi hızla içeri dalıp koltuklarımdan tuttukları gibi beni kaldırıp parmaklıklara yaslıyorlar. 'Eyvah! Coplar sırtıma inecek!'... O korkuyla vücudumu yüzüm parmaklıklara gelecek biçimde çevirmeye çalışırken, 'Yamık durma gız!' diye bir sesle kafama öyle bir cop darbesi iniyor ki beni olduğum yere oturtuyor. Belimi koruyayım derken kafayı kaptırıyorum.

Başım uğulduyor. Kanamış mı diye kontrol ediyorum. Bir ıslaklık yok... Uğultunun geçeceğini beklerken, sesler gittikçe artıyor ve giderek ritmik bir hale bürünüyor. 'Evet, bir marş' demeye kalmadan rap rap ayak sesleri... Kafesin etrafı özel seçilmiş iri kıyım askerlerle çevriliyor. Parmaklıklar cop sesleriyle inliyor, garip böğürtüler ortalığı kaplıyor. Kafamı kaldırmaya fırsat bulamadan, ayaklarımdan üzerinden hoplayarak geçen, perişan halleriyle erkek tutukluları görüyorum. Kafes doluyor. Hem de tıklım tıklım ya da ben öyle zannediyorum. Oturduğum yerden sayamayacağım kadar çok, kıpırdamaksızın duran bacak dizisi görüyorum. İçerisi nefes alamayacak kadar sıcak... Kafesin kapısı 'Şangırt!' sesiyle kapanıyor. 'Bu bir kabus mu? Bizleri buraya doldurdular, etrafımızı çevirdiler, şimdi tarayacaklar!'

Mamak Tepecik otobüsündeki çığlıkları duyuyorum. İçerisi çok sıcak... İnsan terine karışmış barut ve et yanığı kokusu geliyor burnuma... Evet, Mamak-Tepecik halk otobüsündeyim. Günlerden 8 Ağustos 1978... Yanımdaki koltukta genç bir işçi yoldaşım oturuyor. Kemal Binici... Otobüs tıklım tıklım ve hava çok sıcak... Yolcular arasında farklı okullardan tanıdık devrimci simalar var. Mamak Karakoluna yakın bir yerden ya da yerlerden otomatik silahlarla otobüsü tarıyorlar. Silah sesleri, çığlıklar, bağırtilar, ağlama sesleri...

'Öldürdüler!'

'Otobüsü durdurun!'

'Kahrolsun faşizm!'

'Yaralıları hastaneye yetiştirelim!'

Ağır bir barut kokusu doluyor otobüse. Bir de yanık et kokusu... Şoför, gerçekten cesur... Panîge kapılmadan, tekerlekleri kurşunlarla patlatılıncaya dek otobüsü sürmeyi başarıyor. Çoğumuz hayatımızı bu cesarete borçluyuz. Otobüs duruyor. Herkes cehennemden bir an önce kurtulmak için kapılara hücum ediyor. 'Panik yapmayalım, önce yaralıları indirelim!' diye bağıruyoruz. Dinleyen kim?

Kemal, yanı başımda kafası eğik vaziyette duruyor. Kafasını düzeltiyorum, yeniden düşüyor. Yüzünde ya da kafasında kan lekesi arıyorum. Umutlanıp sesleniyorum, fakat ses vermiyor. İçim tarif edilmez bir sızı kaplıyor. Bir umutla yerinden kaldırmaya çalışıyorum. Ama adım atacak yer yok. Koridor, ayağa kalkmış yolcularla dolu... Yanı başımda bir kadın, ayakta, 'Her yerim kurşun dolu, yürüyemiyorum,' diyor ve öylece donuyor. Oturduğum yerden vücuduna dokunuyorum. Kaskatı kesilmiş... Gözleriyle kontak kurmaya çalışıyorum, olmuyor, tek bir noktaya takılıp gitmiş gözleri... 'Koltuklardan tutunarak yürü,' diyorum yalvarırcasına... Hemen arkasında duran bir adam, 'Şok olmuş bu!' deyip kadını sırtında sürükleyerek kapıya doğru ilerliyor. Kemal'e dönüyorum, belki o da şok olmuştur diye umutlanarak... O kadar sessiz ve hareketsiz ki! Boğazım düğümleniyor, yutkunamıyorum.

Yol açıldı, 'Kemal'i indirebilirim,' diyorum, fakat gücüm yetmiyor! Beynim, ayaklarıma hükmedemiyor. Ayakta duramıyorum. Neden, bilmiyorum. Ağzım dilim kuruyor, kokular genzimi yakıyor, kafam zonkluyor, her şeyi siliğ görüyorum. Daha da kötüsü yürüyemiyorum. Bacaklarım kopmuşçasına ağrıyor. Kemal'i indirmek için yardım isteyeyim diyorum. Bir hayal içinde otobüsün kapısına doğru sürünüyorum. Derken kendimi, yol kenarında, oradan geçen arabaları durdurmaya çalışan kalabalık kitlenin içinde buluyorum. Korkunç bir ağrı var ve susuzum... Vücuduma bakıyorum, kızıl deryası... Kurşunlar pantolonumda delikler açmış. Kanlı yerleri elimle kontrol ediyorum. Kaç tane olduğunu sayıp, moralimi bozmak istemiyorum. En tehlikelisi, bileğimden aldığım, atardamarı parçalamaya ramak kalmış olanı. Sol gözümün altını sıyrıp geçeni, Ankara Tıp Fakültesi Hastanesi'nde yüzümdeki cam parçalarını çıkarırlarken öğreneceğim. 12 yaşındaki kızımın

hâlâ trafik kazası izleri olarak bildiği diğer kurşun izlerini de... Ama kafamda ve iç organlarımda bir şey yok herhalde... Kemal'i hatırlıyorum, içim yanıyor.

Yolun kıyısında benim gibi onlarca insan yatıyor. Yoldan geçen hiçbir taksi veya özel araç, kendilerinin de taranacağı korkusuyla durmuyor ya da durmak istemiyor. O arada otobüsteki yolculardan biri yanıma yaklaşıyor: 'Gönderilen ambulansların, Mamak karakolu civarında engellendiği söyleniyor. Arkadaşlar yola barikat kurdular, hangi araba gelirse zorla da olsa durdurup, seni ve diğer yaralıları göndereceğiz.' Devrimci çevrelerden görmüşlüğümler var kendisini...

'Çok kayıp var mı?' diye soruyorum.

'Bilmiyoruz ki. Ama çok yaralı var.'

'Gayet iyi tasarlanmış bir katliam' diyorum kendi kendime... Devlet inceliğinde... Kafama dürttükleri bir cop darbesiyle Mamak'ta, kafeste olduğumu anlıyorum.

'Yamuk!' diyor iri kıyım asker, 'Çıhh hadi! Sevk arabasına!' Parmaklıklardan tutunarak ayağa kalktığımda kıpırdamadan duran bacaklara ait yüzle-ri görüyorum. Hiç kimsede çıt yok. Hepsi şok olmuş sanki... Tepecik otobüsünde şok olan kadını sırtına yükleyerek dışarı çıkaran adam gibi olmak istiyorum birden... Hepsini sırtlayıp dışarı çıkarmayı arzuluyorum. Fakat devletin cezaevlerinde uyguladığı 'karıştır, barıştır' politikası geliyor aklıma... 'Ya şurada duranlar arasında o otobüsü tarayan katillerden biri de varsa?'

Kafam karışık, sevk arabasına bindiriliyorum. Ellerime kelepçe takmak istiyorlar, cebelleşip taktırmıyorum. Gittiğimiz yolu göremiyorum, ama Tepecik otobüsündeki güzel insanlarla birlikte, Mevki'den önce Ankara Tıp Fakültesi Hastanesi Acil servisine uğruyorum...

Halk Adına!

1981 yılının yaz sonuydu; sanıyorum D Bloкта idik. Çay, sigara, kitap, gazete kantin ve havalandırma yasağı devam ediyordu. Sakatlarla hastalar, özel 'havalandırma raporu' ile havalandırmaya çıkarılıyordılar. İşkencede belim-

den sakatlandığım için ben de bunlara dahildim ve genellikle havalandırma-ya birlikte çıkarılırdık.

O gün de, hatırladığım kadarıyla, hamileliğinin son dönemlerini yaşayan bir arkadaşla birlikte havalandırmaya çıkarıldık. O sırada havalandırmada başka arkadaş ya da arkadaşlar da var olabilirler; tam hatırlayamadım.

Elimde, bohçaya benzer bir beze çıkılanmış tahta yemek kaşıkları ve bir kaç parça da melamin tabak var. Her ne kadar 'güneşlenme raporları' olmasa da, onları, raporlu havalandırma saatlerinde genellikle yanıma alır, güneşe serer, özenle evirir çevirir, havalandırır, böylece kokularını biraz olsun gidermiş olurum. Bu da koğuştaki işbölümüne, benim yegane katkım! Kendime uygun bir yer bulup, yavaşça oturdum. Satacak mallarını sergileyen bir köy çerçisi edasında bohçamı açıp, kaşıkları ve naylon tabakları itinayla güneşe karşı dizdim. O sırada bir erin, elinde koca bir çaydanlıkla, henüz çiçeği burnunda olan bağımsızlar -'cici kızlar'- koğuşunun kapısına doğru ilerlediğini gördüm. Büyük olasılıkla sipariş verilmiş diye düşündüm. Hamile arkadaşı bilemem ama ben çaydanlığa, kedinin ciğere baktığı gibi baktığımı iyi hatırlıyorum. Öyle bakmış olmalıyım ki, görevli er, çaydanlığa bir zeval gelmesin diye, dönerken beni gözleriyle kontrol etmek zorunda kaldı!

Çaya 'halk adına el koyma' düşüncesi, kafamızdan aynı anda nasıl geçti, hâlâ anlayabilmiş değilim, telepati bu olmalıydı! Elbette ki eylemin esas nedeni çaya duyulan ilgi değildi. Tavrımız 'bağımsızlar' koğuşuna bir biçimde tepki göstermekti. Henüz çiçeği burnunda olan bu koğuş, farklı görüş ve geleneklerden gelen çoğunluktaki **Mamaklı kadınların yarattığı toplu direniş ruhuna** ters düşüyordu ve ister istemez bir tepki yaratıyordu. 'Eyleme', kaplumbağa yürüyüşümle fiziki olarak katılma şansım yoktu. Olsam olsam 'gözcü!' olabilirim diye kendimi görevlendirdim. Benim 'çerçi' edam birden 'militanlığa' dönüştü. Arkadaş çaydanlığa doğru yürüdü ve onu aldı.

Henüz 'raporlu' olan havalandırma saatimiz bitmemişti ama 'eylem' hemen içeri girmemizi gerektiriyordu! Kısa surede bohçamı toparlayamayacağımı bildiğimden, kaşıklarımı güneşe emanet edip! ağır aksak koğuşa girdim.

Şu an, 'eylem'in koğuştaki nasıl karşılandığı, çayın içilip içilmediğini; kısaca, akıbetini hatırlıyorum. Ama çayın parasının 'bağımsızlar'ın mı yoksa

bizim komünün mü ödeyeceği ile ilgili bir tartışmanın yapıldığı kalmış aklmda...

Çaya o kadar özlem duymuştum ki, içmiş olsam tadı damağımda kalır, kolay hatırlardım diyorum. Ancak, çay bir 'eylem' ganimetiydi, onu bilinç altında, unutulmaya mahkum etmiş de olabilirim!

TABUTLUKTA GÖKKUŞAĞI

Günseli Kaya

Ben Mamak'a ilk geldiğimde tüm kadınlar D Bloкта idi. Sanırım geldiğim ilk günlerdi, 15-16 Haziran işçi direnişi yıldönümünde bir tiyatro oyunu sahnelemişti arkadaşlar. Daha önceleri gözaltına alınmışım ama cezaevi deneyimim yoktu hiç. Romanlardan okuduklarım, gazetelerden ve parti yayınlarından öğrendiklerim sanırım zihnimde cezaevi kavramıyla toplama kampı uygulamalarını özdeş kılmıştı; sorgu mekanlarının etkisi henüz geçmeden karşılaştığım pozitif anlamdaki bu şok beni kendime getirmiş ve yüreğim yeniden umut ve coşkuyla dolmuştu. Tam hatırlamıyorum ama hemen ertesindeki günlerde adım adım bize dayatılmak istenen 'tutuklu er statüsü' dayatmalarına tekil olarak karşı çıkışlar o zaman başlamıştı. Havalandırmada ne olduğunu şu an hatırlayamadığım emirlere tek tek arkadaşlar karşı çıkıyor, karşılığında ellerine copla vurularak 'tecziye' ediliyorlardı (cezalandırılıyordu). Baskı, dayatmalar ve şiddet uygulamaları vardı ancak bunların şaşılacak yanı olmadığı gibi sonraki dönemde yaşanacaklara göre hiç de fazla olmadığını yaşayarak öğrenecektik. Erkek tutsaklarda ise durum daha farklıydı. A Blok'a getirilenler, içeri girer girmez nöbetçi subay gözetiminde asker mangalarının aşağılayıcı bağırış ve küfürleriyle sıraya diziliyor, ne olduğunu anlayamadan Mamak'ta 'uymaları zorunlu kurallar', estirilen terör havası altında sıralanıyordu. Faşist cuntanın Mamak temsilcileri hemen girişte erkek tutukların saç, sakal ve bıyıklarını iradeleri dışında sıfır numara keserek önce fiziksel görünümde insanları tek tipleştirilmeye çalışıyordu. Askeri eğitim adı altında dayak faslı başlıyor ve ayrıldıkları bloklara gidinceye dek

fiziksel ve moral işkence baş döndürücü bir tempoyla sürüyordu. A Bloкта kalanlar farklı anlatım dillerinden, pencerelerden, farklı anılardan da okuyacağınız siyasal kimliksizleştirme için sistematik bir işkence sürecine geçmiş oluyorlardı.

B Bloğa gidenleri banyoya götürüp, topluca yapıldığından 'hamam dayağı' olarak ünlenen falaka ve kaba dayak, künt darbelerle 'hoşgeldin' deniliyordu. Tüm cezaevinde kalanlara İstiklal Marşı'nın tüm kıtaları ya da hangi kıtası olduğu rastgele belirlenerek komut altında ezbere söylemesi dayatılıyordu; söylemeyen, bilmeyen coplanıyordu ve bu sistematik, sürekli biçimde uygulanıyordu. Sorgulama mekanlarından zaten fiziksel ve moral olarak oldukça örselenmiş çoğu kez de sakatlanmış olarak çıkan bir kısım erkek arkadaş bu şiddet ve işkenceye karşı çıkmak üzere Temmuz 1981'de açlık grevine başlamışlardı. Biz de sanırım eylemin üçüncü haftasında onlara destek vermek üzere temmuz sonlarında, değişik siyasal gruplardan 70-80 kişi 7 günlük açlık grevine gitme kararı almıştık. 12 Eylül'ün üzerinden 10 ay kadar geçmişti, az sayıda insan mahkemeye çıkabilmişti, savcılar iddianameleri hazırlamak üzere dosya tamamlamak için kadın-erkek tutukluları ifadeye çağırıyordu. Savcılığa giden kadın arkadaşlar erkek arkadaşlarla kaçamak yollu yaptıkları sınırlı-kısacık konuşmalarda açlık grevi yapan erkek arkadaşlara vahşice işkence yapıldığını öğreniyor ve bizlere aktarıyordu. Bu süreçte açlık grevi yapanların sayısı da ve aç kaldıkları gün sayısı da değişiyordu. Baskı ve işkencelerin dozu gün be gün artıyordu, biz kadınların başlattığı açlık grevi de bizler üzerindeki baskıların arttırılmasının bahanesi olmuştu. Farklı anıların konusu olan '1. meydan muharebesi' idarenin açlık grevi yapanları, yapmayan arkadaşlardan ayırmak istemesi üzerine yaşanmıştı ve Raci Tetik birkaç manga ile kaldığımız bloğa gelerek 'ateş' emri vermiş, havaya açılan ateş tüm bloklardan duyulmuş ve erkek arkadaşlarda bize ilişkin ciddi kaygılara yol açmıştı. Yedi gün sürdürdüğümüz açlık grevini izleyen hafta, aramızdan seçilen ve idarece 'ıflah olmazlar' statüsünde görülen 55 kadın arkadaş, 'ıslah' edilmek üzere A Bloğa götürülmüştü. 150 kişi kadar kalan bizler de C Bloкта iki büyük barakanın 12-15 kişi kalacak şekilde birbirinden tecrit edilmiş bölümlerine yerleştirilmiştik. Böylece toplam yaklaşık 220 kadın hem A ve C Bloкта olmak üzere ikiye bölünmüştü. C Bloкта kalanların bü-

tünlüğü parçalanıp, aramızdaki iletişim kesilmişti. Böylece bizlere daha kolay boyun eğdirmek hedeflenmişti. A Bloğa götürülen arkadaşların bir kısmı cezaevi deneyimi olan arkadaşlardı ve onların bilgi-deneyim taşıyıcılığından yoksun kalmıştık.

Adım adım, yavaş yavaş, giderek çoğaldı; ilmek ilmek örüldü, büyüdü kadınların başkaldırısı! Kolay değildi hiçbir şey. 12 Eylül'le birlikte koca bir yenilgi yaşanmış, her birimizin bedeni ve ruhu yaralanmıştı. Vücudumuzun her bir noktasına, ellerimize, kollarımıza, ayaklarımıza, baldırlarımıza, omuzlarımıza inip kalkan coplar bizi birbirimize bağlıyor, birbirimizin bedenlerine merhem sürerken ruhlarımız onarılıyor, öfkelerimiz birleşerek büyüyordu. Tekil eylemler, isyanlar, bireysel ve grupsal karşı çıkışlar çoğalıyordu. Parçalanan sayılarda, ayrılan bloklarda, farklı bölümlerde 1981 Mayıs sonunda yeniden Mamak'a getirilen kadınlar gelişleri daha bir yılı doldurmadan tekvücut oluyorlar, mücadele hattında birleşiyorlardı.

Yıl 1981... Yükselen baskı, işkence, kimliksizleştirme ve irademizi kırma uygulamalarına karşı 21 Aralık'ta tüm devrimci grupların ortak kararıyla 10 günlük açlık grevi kararı alındı.

Ben blokların ayrılmasından önce C Bloğa ayrılmıştım ama izleyen hafta da A Bloğa götürülmüştüm. Benim arkamdan değişik bahanelerle gönderilen birkaç kadın arkadaşla A Blok kafeslerinde buluşmuştuk. 1981 yılı sonlarında İstiklal Marşı'nın bizlere zorla söyletilmesine karşı çıkıyorduk. Yasaklarımız nerdeyse sürekli hale gelmiş, şiddetin dozu fazlasıyla artmış; baskı-dayak-yoksun bırakmaların haddi hesabı yok. .

İlk ortak açlık grevi olarak belirlenen tarihten hemen bir gün önce, çok fasıllı dayakların ardından kapı açılıyor ve Gestapo adını verdiğimiz başçavuş isimleri okunanların dışarıya çıkmasını istiyor. Okunan isimler koğuşun yaklaşık yarısı. . Herkes hazırlıklı, lahana misali kat kat giyinik duruyoruz zaten. Ani baskınlar ve dayakların şiddeti nedeniyle, ayakkabılarımızı çıkaramadığımız geceler oluyor, pijama giymeyi unutmuş olduğumuz dönemlerdeyiz. İsmim okunanlar arasında, bizleri tek sıra halinde havalandırma boşluğu dediğimiz, avluya çıkış kapısı olan boşlukta kısa bir süre beklettikten sonra gözlerimiz bağlanıyor ve birbirimizin omuzuna hizalanıp tutarak yürütülüyoruz. Kapıların şangırtıyla açılışından birkaç malta geçtiğimizi anlıyo-

ruz, sonra merdivenlerden aşağıya indiriliyoruz. Tabutluklara gidiyoruz, ilk toplu gidiş bu, aklımdan neler neler geçiyor toplu işkence mi yapacaklar? İnsanın kendine işkence yapılması kaldırılabilir bir şey; kendinle, yüreğinle ve bilincinle kalıyorsun çünkü; ama gözünün önünde arkadaşlarına, yoldaşlarına yapılanların etkisi daha yaralayıcı, kanatıcı etkisi öylesine silinmez oluyor ki. . İnsan beyninin bir anda, birbirinden bağımsız ne kadar çok şeyi, ne denli hızlı düşünebildiğine şaşıtığım zamanlardan bir an. . Gözlerimizi ikişer üçer açmamız söyleniyor, gözümü açtığımda cılız sarı bir ampülün ışığında görebildiğim L şeklinde bir alanda sıralanmış tabutluklara atılıyor; bir sürgü ve kirden kararmış bir su bidonu atılıyor ardımızdan ve hücre şangırıtıyla kapanıyor üzerimize; ben Ziraat Fakültesi öğrencisi genç bir kadın arkadaşla paylaşıyorum hücreyi. Kapkaranlık içerisi, hemen karışlıyorum mekan 4 e 4,5 karış, yükseklik 2,5 metre kadar olabilir; yukarıda standart olmadığı çevre hatlarının kırılmış olmasından anlaşılan bir el büyüklüğünde 'pencere' var. . Ardı ardına tabutluklar açılıyor-kapanıyor şangırıklar, bizi getiren manganın hayvani bağırışları postal seslerine karışmış durumda, bir süre sonra şangırıklar, bağırışlar yerini 'her Türk asker doğar', 'geliyor, komando, kim bunlar, kim bunlar? Komando, komando!' bağırışlarıyla manganın rap raplarına bırakıyor, yukarı çıkıyorlar, sesler uzaklaşıyor. Hemen birbirimize sesleniyoruz, kimlerle aynı mekandayız, birbirimizi duyabilecek miyiz, ne kadar uzagız? Öğrenmeye, konuşmaya çalışıyoruz ki 'konuşma laan!, konuşmak yasak!' uyarısıyla başımızda iki askerin nöbetçi bırakıldığını anlıyoruz. Ertesi gün açlık grevine başlayacağız, Ezop diliyle kararımızın değişmeyeceğini iletiyoruz birbirimize, her birimiz 'iyiyiz' diyor bir diğerine, ben girişte ikinci hücredeyim, arkadaşım. Sabah, saat beşte başlar Mamak'ta, tabii bizim satten haberimiz yok. Köpek sesleri, cehennem zebanilerinin raprapları, insanlıktan çıkmış haykırışları, canlı bedenlere vurulan künt darbe, cop sesleri ve insan çılgınlıklarıyla karışıyor. Hepimiz nefeslerimizi tutmuş anlamaya, dinlemeye çalışıyoruz, bir kez daha anlıyoruz cennet de cehennem de yeryüzünde, insan eliyle yaratılmış ve bizler cehennemdeyiz. 48 saati aşkın bir süre içinde değil uyumak, gözkapaklarımız ağırlaşmıyor bile. Kaç kişi öldü yukarıda, kaç kişi komalık, ne durumdalar? Yürekllerimiz kanıyor, kanayan yüreklerimiz duyduğumuz ve ömür boyu unutmayacağımız (yukarıdaki tut-

sak) arkadaşlarımızın yüreklerinde eriyor, bedenlerimiz bedenlerinde dövülüyor, ezildikçe, vuruldukça öfkemiz yükseliyor, korkumuza üstün geliyor, bunları yapanları barbarlaştıran, insanlıktan çıkaran, kendini bilmez, yaptığını görmez, duymaz hale getiren faşizme lanetler okuyorum. Yaşadıklarımızın; okuduğum romanlardaki, işkencehanelerdeki, toplama kamplarındaki uygulamaları geride bıraktığını düşünüyorum; o günden bu zamana sözcüklerle tanımlanamaz-anlatılamaz zaman dilimi bu. Yüzlerce insan çığılığı birbirine karışmış. Bugün üçüncü gündeyiz, olağan dışı bir durum var, bunu askerlerin sayıma gelirken bağırışlarının tonundan, raprap sesinden anlıyoruz. Bu kez her zaman olduğu gibi tek tek hücreleri açmıyorlar; aynı anda birçok hücrenin kapısı açılmakta, kalbim küt küt bedenimin dışında atıyor, bize çiğnenmiş, tanınmaz haldeki cesetleri mi gösterecekler grevimizi kırmak için yoksa?? ‘Çıkın dışarı’ diye komut veriyor birisi, hücremizden önden ben çıkıyorum, hemen orta yere bakıyorum: yok bir şey, sonra çıkarılan diğer arkadaşlarıma bakıyorum, gözlerinin altları mor halkalarla güzelleşmiş, tenler kirli beyaz, kan gitmiş benizlerden sanki; birbirimize gülümseyip göz kırpıyoruz, her birimiz neyle karşılaşacağımızın kaygısını gizlemeye çalışıyor diğerinden belli ki. Askerler hazırola geçiyor, dikkat çekiliyor ve Pörtlek görünüyor en iğrenç haliyle, ‘getirin şunları!’ diye bağırıyor, ‘eyvah’ diyorum içimden, ‘korktuğum başımıza mı gelecek, yoldaşlarımızın, arkadaşlarımızın, canlarımızın cesetlerini mi gösterecekler bize?’ Merakla gözler çevriliyor merdiven tarafına. Üç erkek arkadaşı indiriyorlar. Üçünün de tabanları patlamış, mosmor, üstleri perişan; ‘haydi konuşun, anlatın’ buyuruyor Pörtlek. Gelenlerin gözleri boşluğa takılı, gözlerimize değmesi mümkün değil, sesleri bana öyle uzak ki!! ‘Biliyorsunuz’ diyor yaşça büyük olanı, ‘herkes açlık grevine kendi iradesiyle karar vererek başladı, bizler de sizler de. Yukarıda açlık grevi sona erdi, size bunu söylemek için geldik, sizler kendi kararınızı kendiniz vereceksiniz’ Bir diğeri de bir şeyler söylüyor, dinlemiyorum, duymuyorum zaten. Şimdi ne olacak? Aramızda kuşkusuz getirilen arkadaşları tanıyanlar var, neler hissediyorlar, ellerine, yüreklerine dokunmak istiyorum, sarılmak... Pörtlek’in sesi zamana döndürüyor beni, ‘götürün bunları’ diyor ve kısa bir nutuktan sonra ‘tamam mı, devam mı?’ diye soruyor ilk hücredeki arkadaşlara; o an yüreğim kafesinden fırlayacak sanki... Birkaç saniye geçi-

yor birkaç yıl gibi. İlk hücredeki arkadaştan gelen 'devam' cevabını 'devam, devam'lar izliyor. 'İşte', diyorum içimden, 'kadınlar bir kez karar verince her şeyi göze alıp kararlılıklarını böyle sürdürüyorlar.' Başımı kaldırıyor ve yukarıya bakıyorum, ilk hücreden son hücreye yay gibi her rengin en göz alıcısından gökkuşağı aydınlatmış sanki mekanı, ve her birimizin gözleri yıldız yıldız parlıyor sağanak sonrası kara bulutlara rağmen...

Son Dayakları

1981 Ağustos ayındaydık... A Blok 1. Koğuşta hatırladığım kadarıyla 58 kişiydik. Baskı, fiziksel ve psikolojik şiddet, yoksun bırakma, yalnızlaştırma, kimliksizleştirme, izolasyon politikaları sürekli ve sistematik biçimde uygulanıyordu. Günde üç kez asker mangası ile alınan sayımlara gece ya da gündüz hangi saatte olacağını bilemediğimiz ani baskınlar da eklenince yaşamımız operasyonel bir süreçte travmatik olaylarla sürüyordu. Yine bizden 'tekmil' olarak sayıma başlayıp, 'tekmil' vermemizle bitirmek istedikleri bir dönemdi. Direniyorduk; tekmil vermiyor, sadece kendimizi sayıyla ifade ediyorduk, yalın, olağan tonla: 'bir, iki, üç. . ' Ve dövülüyorduk copla, tek-meleniyorduk postallarla, iteklenip fiziksel şiddet, sözlü taciz ve hakaret görüyorduk. Son sırada çıkan arkadaşlara çok daha fazla dayak atılıyordu. Son sırada çıkanlara tekmil vererek sayımı bitirme uygulaması dayatılıyor ve fazla coplanarak şiddet yoluyla bunu kabul ettirmek istiyorlardı. Kıdemliye ve tüm sayım sırasındakilere üçer-dörder cop vurulup, tek-melenerek içeri alınıyordu. Hepimiz bir aradayken birimize fazla cop vurulduğunda diğer(ler)i müdahaleci olabiliyor, çok dövülen arkadaşın üzerine kapanıp korumaya çalışıyordu. Bu nedenle önce koğuş içeri alınarak, sona çıkan arkadaş yalnız bırakılıyor ve tek başına iken fiziksel ve moral şiddet yoluyla direnci kırılmaya çalışılıyordu. Son sıraya çıkan el falakasıyla elleri bazlama-börek gibi şişmiş biçimde koğuşa dönüyordu Hangi komün içinde olursa olsun, 'sondur komutanım' dememek, bu eylem çizgisine uymak kaydıyla her bir kişi kendini hazırlayarak kendi komününün bilgisi dahilinde, gönüllülük temelinde son sıraya geçiyor ve kendine göre belirlediği direnme hattında askeri dayatmayı reddediyordu.

Gündelik şiddet dozu çok yüksekti ve her birimizin her yanı ama özellikle de elleri, kolları, omuzları ve bacakları çok ağrıyordu, bedenimizin darbe almaktan kurtulması mümkün olmayan kısımlarıydı bu bölgeler; ama kimse ağrısını birbirine belli etmeye çalışıyordu. Yaşananlar özellikle de ani operasyonlar sonrasında, meydan ya da sıra dayakları karikatürize edilerek 'dayak dansı' gösterisine dönüşüyor ve kahkahâlarla gülüp rahatlıyor, birbirimizin de moralini yükseltiyorduk. Kimi zaman ortaya saçılan, içi deşilen döşeklerin, dağıtılan, üzerlerine deterjan dökülen, dış macunları sıkılan çamaşırların etrafında hâlâylar çekiyorduk, zaman zaman marşlar ve 'türkülerimiz' ile bloğu cınlatıyorduk. Dayanışma ruhu yüksekti, bu tür uygulamalar öfkemizi, direnme ruhu ve dayanışmamızı güçlendiriyordu.

A Bloğa ilk getirilenler içinde değildim; C Bloğa getirildiğimiz ilk hafta içinde A Bloktaki arkadaşlarımızın üzerinde vahşi bir baskı kuracaklarını düşünüyordum. Bu durumda benzer bir direnme hattını yakalayarak, A Bloktaki arkadaşlarla dayanışma içinde olmak ve ortak bir mücadele çizgisinde buluşmak gerektiğini düşünüyordum. A Bloktaki arkadaşlarımıza yönelik şiddet ve baskı dozunun böylelikle engellenebileceğine inanıyordum. C Bloкта kendi bölümümde belki de kendi siyasetimden tek kişi kalmanın omuzlarıma yüklediğini hissettiğim bir sorumluluktan bu. Taşınmak zorunda kaldığımız C Bloкта 12-15'er kişilik bölümlere ayrılmış küçük koğuşlarda güçlerimiz de bölünmüş durumdaydı. Birbirimizle sadece üç öğün yemek verilirken karavana başında görüşebiliyorduk, o da her bölümden yemek almaya çıkan sadece birer-ikişer kişi. Tuvalet bölümler arasında ve ortaktı, belleğim yanıltmıyorsa iki taneydi, dolayısıyla tuvalete çıktığımızda da konuşma fırsatı yakalamaya çalışıyorduk. Bir öğle yemeğinde bölümden ben yemek almaya çıkmış ve gelen diğer arkadaşlara kendi bloğumuzdaki baskılara karşı önce yemek boykotu örgütleme önerisi getirmiştım. Bu öneriyi kendi bölümüme döndüğümde diğer siyasi gruptaki arkadaşlarla konuşur ve savunurken pencereden gizlenip bizi izleyen bir erin ispiyonuyla koğuş basılmıştı ve beni kenara ayırmışlardı. Diğer koğuşlar da akşam sayımında dışarı çıkarılmış, Jilet'in (Yzb. Ahmet Uluçay) gözdağı nutkundan sonra önce meydan dayacı, ardından kış falakasına çekilip A Bloğa gönderilmiştim. A Bloktaki arkadaşlar savcılık ya da mahkemeye çıkan arkadaşlardan olayı

duymuşlardı, ama beni birkaç gün kafeste tuttuklarından görememişler ve merak etmişlerdi. Koğuşa geldikten sonra bana 'sen dinlen, toparlan' demişti komün arkadaşlarım. Bu da bana duygu olarak daha fazla sorumluluk yüklemişti sanki, bir an önce hazırlanmalı, arkadaşlarıma 'son dayakları'nda sıramı alıp, arkadaşlarıma 'mola' fırsatı tanımalıyım yani son sıraya geçmeliydim. Nasıl, hangi yöntemle durmalıyım sonda. Onların estirdikleri terörü boşa çıkaracak, arkadaşları cesaretlendiren bir yöntem bulmalıyım. Şimdi tam anımsamıyorum ama sanki Haydari Kampı kitabında ya da Kızıl Kayalar'da okuduğum bir yöntemdi bulduğum: askerlere propaganda yapacaktım; bize uygulananların ne kadar insanlık dışı, çirkin ve yanlış olduğunu, bizim ise ne kadar haklı ve doğru olduğumuzu anlatacaktım. Kaç gün kendimi hazırladım tam hatırlamıyorum, sanırım 3-4 gün boyunca hem atılacak dayığa, hem dayak karşısında söyleyeceklerime hazırlıyordum kendimi. Bir kere bayılmamalıyım, bayılmak izleyeceğim hatta aykırıydı ve koğuşu askerlerle görevli subayın gözünde zayıf düşürmek olurdu. O halde bileklerimi, yani nabız bölgemi mümkün olduğunca sakınmalıyım, çünkü nabza alınan cop darbelerinden dolayı bazı arkadaşlarımız kendilerini kaybedip yere yığılmışlardı; bizler o zaman koğuşa alınmamıştık ve topluca tepki verip omuzlamıştık arkadaşımızı. Neyse, o an geldi, sona çıktım. Bana İzmirli, çok iri ve 'Göbekson' lakaplı bir onbaşı 'sondur komutanım de' diye bağırdı, ben dinlemedikçe de el falakası çekmeye başladı. Ben de başladım olağan ses tonuyla propagandaya... Bir süre sonra koğuş arkadaşlarımı içeriye almaya başladılar. Ben aynı ses tonunu korumaya çalışarak, bağırmadan sürekli, neredeyse önceden ezberlediklerimi söylüyorum. Askerler başımda toplandı; bazılarının gözleri dolu dolu, bazıları tersine sinirle avurtlarını oynatıyor. İçlerinden Antalyalı SS dediğimiz, faşist olduğu her halinden belli olan er iyice hınçlandı ve İzmirliyi kenara iterek kendi vurmaya başladı; gözlerim kararıyordu, etraf dönmeye başladı, 'eyvah' diyorum içimden 'düşmemeliyim'; 'kaldır guz' diye bağıyor SS; ellerim iyice ağırlaşmış, kaldıramıyorum artık, kaldırmaya da niyetim yok zaten. Bu sırada koridorun başından nöbetçi subay yaklaştı, 'ne oluyor burada?' deyince askerler aralandılar, adam beni gördü, SS hemen büyük bir gayretkeşlikle 'ellerini açmıyor komutanım' dedi, göz göze geldik subayla, soluğum kesilmiş durumda, kollarıma sanki kilo-

larca ağırlık asılmış kopuyor, akıyor gibi ellerim; bakıyor subay, 'alın içeri' diyor. Koğuşa kadar yürüyorum ama bir de bana sorun, gözlerimde kapkara gökyüzünde yıldızlar uçuşuyor sanki... Düşmemek için tüm irademi toplamaya çalışıyorum. Metal şangırtısını duyunca koğuşa geldiğimi anlıyorum, giriyorum, oooh!. Girer girmez arkadaşların yüzlerini görüyorum bembeyaz, kaygılı... Biri vurulan cop sayısını söylüyor, hatırlamıyorum, ben de saymaya başlamıştım ama bir andan sonra devam etmek mümkün değil ki! Tuzlu su leğeni hazır, ama ben onların ovmasını istemiyorum, çok acıyor ellerim ve de çok şişmişler, duvara bastırmaya çalışıyorum önce yavaşça, hani falakadan sonra zorla bassın üzerine diye sırtına binip yürütürler ya insanı. Sırtımı ovalıyorlar, kollarım dostça yumuşak dokunuşlarla okşanıyor. Yüreğim okşanıyor, ellerinden, dokunuşlarından dostluk ılık ılık akıyor bedenime, sızlarım hafifliyor sanki. Dudaklarımdan yayılan bir gülümseme 'kazanacağız' diyor.

Koğuştaki Gece Afişlemesi

Yine yasaklar dönemindeyiz. Gazete, kitap yasakları beyinlerimizi çölleştirmeyi, bizleri dışarıdan habersiz kılmayı, koparmayı hedefliyor, bunu çok iyi biliyoruz. Kendi aramızda, elimizde kaynak olmasa da, yabancı dil çalışmak 'serbest' bırakıldığından koğuştaki var olan İngilizce, Fransızca kitapların çevirisiyle kitap okuma açlığımızı gidermeye çalışıyoruz. Var olan kitapların sayım öncesi dil bilenlerce çevirisi yapılarak, o dönem radyodaki 'arkası yarın' programları gibi, sayımdan önce toplu anlatım programları yapıyoruz. Gece-leri ani baskınlarla uyandırıldığımız, yatak kıyafetleri giymeyi unuttuğumuz dönemleri yaşamaktayız. Her zaman olduğu gibi hem askerlerle iletişim kurma, bir şeyler öğrenmek hem de baskınlara karşı koğuştaki erken uyarmak amacıyla her gece iki kişi ikişer saat olmak üzere geceleri de nöbet tutuyoruz.

Bir gece ben ve Zehra Kürkcü gecenin son nöbetçileriyiz. Zehra benden genç, mizah yanı güçlü, çok esprili, güleç mi güleç bir arkadaş... Kimi zaman volta atıyoruz, ranzalar arasındaki beş bilemedin altı adımlık boşlukta... Kimileyin de sessiz sessiz laflıyoruz. O gün hijyen amaçlı kullanım için gazete istemiştik idareden, onlar da gazetelerin spor eklerini vermişti. Verdikleri

spor ekleri bile o alandaki haberleri bile içermiyordu, dönemin futbolcularının posterleriydi bizlere verilen. Biz de arada bir haber sayfası karışmış mı diye aranırken birden Zehra'nın gözleri muzip muzip parlıyor. Bana 'hadi bu gece afişleme yapalım' diyor; ben 'nasıl?' diye sorarken, 'sen sizin komünde ne kadar kalem varsa çıkar bakalım' diye cevaplıyor. Kalemli çıkar- dık, ikimiz de başladık posterler üzerinde çizim yapmaya. En kolay benzetilebilir olan koca Marx tabii, kıvr kıvr kabarık saçlar, bıyıklar... Bir de başı açık bir futbolcunun posterini bulunca bi sevindik ki görmeye değer! Hemen keçi bir sakal, ufak rötüşlerle ortaya Lenin'i çıkarıverdik. Bu iki portre aklımda ama Zehra başka şeyler de yaptı da ben hatırlayamıyorum. Afişler tamam, şimdi sıra kostiğe geldi de 'aa kostik yapmayalım, sökmesi, yenilemesi zor olur!' demez mi? Sanki var da biz tercih etmiyoruz! Zehra havaya girmiş, heyecanlı, gece afişine çıkmış sanki gerçekten de. Ben keyifle gülüm- süyorum, 'o zaman diş macunu ne güne duruyor ki. . ?' deyip, hemen işe de- vam ediyoruz. Afişlerimizi mazgaldan görünmeyecek, ranzalardan kalkan, inen arkadaşların hemen karşlarına gelen duvara yapıştırıyoruz. Yarım saat gibi sonra karavana gelecek, eh biraz da heyecan gerek, telaşlı seslerle uyan- dırıyoruz arkadaşları, 'haydi kalkın sayım geliyor' diyerek. . Kalkıp gözünü açan önce bir afallıyor, ne olduğunu anlamaya çalışıyor. Bizim Zehra 'gü- nümüz Marx'la, Lenin'le başlasın, aydın olsun' gibi laflar ediyor. Koğuştaki bir gürültü, bir patırtı, gülüşmeler gırla. . İşte bir başka güne kendi kimliklerimi- ze sarılarak yeniden başlıyoruz.

Arkası Yarın

Yıl 1982... Çay, sigara, görüş, kitap-gazete yasaklarının olduğu dönemlerdi; 12 Eylül hızını alamamıştı, gözaltı-sorgu mekanları doluydu, A Bloktaydık ve gelenler eksik olmuyordu. Bazen yeni gelenlere yaşadığımız koşulları ve uygulananları anlatma fırsatı bulamadan baskınlara uğruyor, bazen de gelenler hemen sayım öncesine rastladığında onları aramıza alarak sayıma çıkıyor ve onlara durumu özetleme fırsatı buluncaya kadar korumaya çalışıyorduk. Günde üç kez sayım alınıyordu (sonraları, doğru hatırlıyorsam eğer, ikiye inmişti) Sayım alma işi, idare için terör estirmenin, kendi otoritesinin tesisi ve güçlendirilmesinin en önemli aracıydı. Terör estirmenin, korku, tedirgin-

lik ve bilinmezlik yaratmanın önemli öğelerinden biri de yüksek seste bağrırmaktı. Yalnız sayım sırasında değil, herhangi bir nedenle örneğin mangaların nöbet değişiminde de askerlerin yüksek sesle tekmil vermesi, askeri marşları hançerelerini yırtarcasına söylemeleri, komando eğitiminde tekrarlanan yüksek frekanslı 'nakarat'lar da yaratmak istedikleri etkinin sürekliliğini sağlıyordu. Bizlere tutuklu er statüsünde olduğumuzu kabullendirmek, militarist ortamın etkisini güçlendirmekle de gerçekleştirilmeye çalışılıyordu. Tüm bunlar kesintisiz ve sistematik olarak uygulandığında, etkisiz olduğu reddedilemez bir ortam yaratıyordu. Bizler de buna karşılık yaşananları karikatürize ediyor ve durumu eğlenceye dönüştürmeyi başarıyorduk. Örneğin köylerinden, mezralarından çıkıp gelmiş anasından, bacasından başka kız-kadın görmemiş, 'komutan'larının karşı devrimci propaganalarıyla bizleri kafeste bilinmeyen-tanınmayan 'hayvanlar'mışçasına merak eden nöbet mangasındaki askerlerin tepkilerini gözlemlemeye çalışıyorduk. Özellikle de gece nöbetlerine gelirken hallerinin taklidini yaptığımız anların keyfi anlatılamaz. Saatlerce uykusuz kalan, bedenleri sıcak su görmemiş, Mamak cehennemindeki zalim subayların sultanı altında ezilen askerciklerin gecenin bir yarısında bacaklarını kaldırıp 'rap rap' yapacak halleri kalmıyordu aslında. Yine de sabaha karşı '04 vardiyası'na (nöbete) gelirken uzaktan duyulan cılız 'bir- ki, uç-dört, geliyor, komando' seslerinin tam bizim mazgalın önünden geçerken gürleşmesi; ikiye katlanan, kamburlaşan bedenlerin bizim koğuş mazgalının önüne gelince içini görme çabasıyla dikleşiverimesi bizi her koşulda gülümsetiyordu. İşte bu hallerdi bizim dramatize ederek yaşananların insani ama eğlenceli tarafını yakalama çabamız. Sevgili Naime, hem dayak danslarımızda hem de manga taklitlerinde çok maharetli olduğundan hep belleklerde iz bırakmıştır; bir de Ayfer.

Bir dönem sayım operasyonu gerginliğini gidermek, dikkatimizi farklı alanlarda yoğunlaştırmaya dönük sayım saatinin hemen öncesinde 'arkası yarın' programlarımız vardı ki sessiz sinema tadında geçiyordu. Ellerimizde çocukluğumuzun açık hava sinemalarındaki gibi çiğdem çekirdeklerimiz eksikti sanki. Gazete-kitap yasaklarının yarattığı açlığı kısmen de olsa gidermeye hizmet ediyordu yaptığımız bu program...

İçimizde yabancı dili çok iyi olan arkadaşlarımız vardı; Feride ve Necmiye gibi... İdare yabancı dil çalışılmasına 'izin' veriyor ve yabancı dilde kitaplar içeriye girebiliyordu. Bu arkadaşlar da çocuk öyküsü, romanı da olsa eldeki kitapları bize sayım saatinden önce okuyup çevirerek anlatmaya başlıyorlardı, bu konuda özellikle de Feride çok yetenekliydi ve bu işi yüksünmeden hatta keyifle yapıyor gibiydi. Bir ara elde kitap kalmadı. Bu aralarda koğuş kantincimiz Feyza'nın ailesi Fransızca bir kitap getirmişti. Bu kitap eldeki çeviri kitaplarımızın tükendiği bir zamana denk gelmişti. Kitap Jean Laffit'in Alman işgalindeki Fransa'da direnişe katılan, yakalanıp toplama kamplarında yaşayan ve sağ kalan yazarın ve arkadaşlarının öyküsünü anlatan bir romandı: Eylem Adamları... Ben de Fransızca öğretmeni idim ama dil bilgim diğer arkadaşlar kadar yeterli değildi; dışarıda iken gerek teorik gerekse de pratik deneyim kazanacağımız kitapları Türkçe olarak okumak tercihimdi tabii ki, Fransızcamı geliştirmek gibi bir çabam olmamıştı ki, ama elden ne gelir!! Yapmam gerektiğini düşündüm ve kitapta anlatılanlar da bizim yaşadığımız gerçeklikle öyle uyumlu ve benzer idi ki!! Ben kitapta anlamadığım yerleri çaktırmadan bizim gerçekliğimize uygun, moralimizi yükselten anekdotlarla zenginleştirerek 'çeviriyor'dum. Nedenini değil ama bu kitabın 'çevirisi'ni bitiremediğimi hatırlıyorum. İçerden çıkınca ilk yaptıklarımın biri bu kitabı alıp Türkçesinden okumak oldu; kitap hâlâ piyasada bulunabiliyor, okumayanlara öneririm. Bu anım da 27 yıl sonra bir itiraf olarak da kabul edilebilir yani. .

Her ne kadar sayım öncesi 'arkası yarın' programları en ilgi çeken ve seyirci toplayan etkinliğimiz idiyse de arada bir telsiz telefon ve 'sessiz film' oyunlarını da çocukluk sevinç ve heyecanı tadında oynadığımız hâlâ belleğimizdedir.

Başaramadılar

1982 yılında birbirini izleyen ve birbiri içine geçen baskı dönemlerinden birindeydik yine. Çay, sigara, gazete yasaklarına görüş yasağı da eklenmişti. Mektup yasağı da var mıydı tam hatırlayamıyorum. Zaten bu ne fark ederdi ki?... Yasağın olmadığı dönemlerde bile mektupların gönderilip gönderilmediğini, ne kadar bekletildiğini bilmemiz mümkün değildi. O dönemde dı-

şarıyla mektupla iletişimde düzenli alışverişin olduğunu hatırlayan varsa söylesin!! Dış dünyayla bağlarımızı tümüyle kesmek istiyorlardı. Mamak cenneminde yaşananlardan kimsenin haberi olmasın istiyorlardı, bundan da öte bizlerin kendimizi tam bir yalnızlık içinde hissetmemiz için ellerinden geleni yapıyorlardı. Yalnız insan çaresizdir, güç yitirir zaman geçtikçe, verili durumu kanıksar, umarsızlaşır, kendini tüketmeye başlar ya, işte o zamanları bekliyorlardı şiddeti sürekli ve sistemli hale getirerek, dozunu arttırarak...

İşte böyle zamanlardan biriydi. Bıkmamışlardı, bizi 'tutuklu er' statüsünde görmek istemekten, bunun için askeri sayım alma istemekten bıkmamışlardı. Sayım, koğuştakiler tek sıra halinde koridora çıkarılarak alınıyordu. Sıranın başında 'kıdemli' olmak zorundaydı. Kıdemli, koğuştaki idareye karşı temsil eden arkadaşımızdı, biz seçiyorduk ve idare kabul etmese de kendi temsiliyetimizde diretiyorduk. Zaman geliyor, faşist idare kendi içimizden birini 'kıdemli olarak atıyor' ve sayım sırasında bu dayatma nedeniyle atanan ve tarafımızdan seçilen kıdemli daha yoğun olmak üzere tüm koğuştaki ya da meydan dayağından geçiriliyordu. Böylesi bir hat izleyerek kendi irade-mizi yaşama geçirmekte kararlılığımızı ifade ediyorduk. Bunların yanı sıra kıdemliler o dönemde sudan bahanelerle sürekli fiziksel baskı altındaydı. Hiç unutmuyorum, bizim komünden Nesrin Özkan'ın kıdemlilik dönemle-riydi. Sayım mangası koğuşa girmişti, biz koridorda sıralanmış bekliyoruz. İçerden her zamanki gibi yüksek frekansta 'kıdemliiii' sesiyle Nesrin, ince uzun endamı, bugünkü deyimle 'cool' ifadeyle salınarak koğuşa yöneldi, koğuştaki kapısına yakın bir noktadaydım, konuşmalar daha net duyuluyordu. Manga çavuşu 'burada toz görünüyor, bak bak ranzanın altında, duvarın köşesinde, bugünkü nöbetçi kim, çağır gelsin' dedi. Nesrin bir şeyler söylüyor, durumun sıradanlığına ilişkin olsa gerek, sonunda nöbetçinin adını vermiyor, 'bendim' diyor ve yine sesler 'coup, coupp, coupppp.'

Sırada en son çıkandan da yine 'askeri sayım nizamı'nda son sayının yüksek sesle söylenip 'sondur komutanım' denilerek bitirilmesi isteniyordu hâlâ. Biz ise kendimizi askeri değil gündelik konuşma tonunda sayıyor ve en son sayıyı yalın halde söyleyerek bitiriyorduk. Zebanilerin bağırış sesleri, rap raplarına kimi zaman köpeklerin havlamaları eşliğinde hızla kalkıp bedenle-rimize inen copların sesleri karışıyor, bu sesler duyulabilen her yerde terör-

korku yaratmanın, psikolojik üstünlük sağlamanın yol taşlarını sağlamlaştırıyordu.



Bu süreçte, bizleri birbirimize düşürmek için yeni bir yol da bulmuşlardı. Sayım başlar başlamaz 'yüksek sesle laaan', 'daha yüksek sesle laan' bağırışları, olağan tonla sayanların ayak bileklerine tekmeler, ellerine coplarla devam ediyordu. Zaten sayımın gelmekte oluşu bir terör havası yaratmaya yeterken, sayım sırasında estirilen hava diğer koğuşlara da gözdağı veriyordu. Bu ortamdan etkilenmemek mümkün değildi, fiziksel olarak karşıdan gelen bu fiziksel ve psikolojik saldırı karşısında ürpermemek için yaşamamak gerekir ancak. Biz de irkilmemeye değil, duygumuzu, korkumuzu yenmeye, dev-

rimci onurumuzu, insanlık onurunu korumaya çabalıyorduk. Aramızda çok genç arkadaşlar vardı; A Blok 1. Koğuşta o zamanlar yaş ortalaması yanlış hatırlıyorsam 22-23 civarındaydı. . Değişik siyasal gruplardan, farklı yaşlardan, farklı yaşamışlıklardan 58 kişi Tabii ki seslerde farklılaşmalar da oluyordu. Herkes kendini, sesini kontrol etmeye çalışıyordu. Birimizin yüksek çıkan sesinden dolayı diğerlerinin fazla dövülmesini isteyenimiz olmazdı zaten. Zaman zaman kontrolü aşp sesini yükseltenler koğuşa sokuluyor, diğerlerine tekrar sırayla 4-5 kez vurarak el falakası sürüyordu.

O gün, ilk sıralarda düzgün fiziki, uzun boyu, alımlı yürüyüşüyle benden oldukça genç bir arkadaşın önünde sayıma çıkmıştım. Sayımla birlikte seremoni de başladı, cop sesleri, sayım mangasının hayvani seslerine karıştı yine: 'Sen, geç içeri', 'güz, daha yüksek sesle leen!!' Sayım birkaç kez alınırken sıra bana geldi, belli belirsiz bir sesle kendi sayımı söyledim, yanımdaki genç kadın arkadaşın sesi benimkinden belirgin biçimde yüksek çıkmıştı, içeri alındı, sayım tekrarlandı... İçeri, koğuşa girdiğimizde önceden girmiş olanların hazırlamış olduğu tuzlu suyla dolu leğenlere koyduk ve puf böreği gibi şişen ellerimizin sızısını gidermeye çalıştık. Bir süre sonra sayımda yanımdaki genç arkadaşım tedirgin ve utangaç bir edayla yaklaştı yanıma, 'çok mu yüksek çıktı sesim?' dedi usulca. Gözlerindeki ve yüreğindeki sızı aktı yüreğime, yüreğim ellerimden önce serinledi ve 'hayır' dedim, bizi birbirimize düşürmek, birbirimize yabancılaştırmak, koparmak istiyorlar, ondan seni hemen içeri aldılar, bakma sen...

27 Mart 2010 tarihinde Ankara'da Mamaklı Kadınlar toplantısında bu anımı şimdi olgun, hâlâ alımlı olan anımın öznesi arkadaşla paylaştım. Gözleri dolu doluydu, ikimiz de güldük kahrkahrâlarla gözlerimizden akan yaşlar ve dudaklarımızdaki kıvrım tek şeyi anlatıyordu yine usulca: 'düşmana inat düşmedik birbirimize, kopmadık birbirimizden ve biz kazandık.'

Tahliyem ve Mendilim

Nisan 1983 sonlarıydı sanıyorum. Farklı tarihlerde açılan TDKP dosyaları henüz birleştirilmemişti. Meral'in de benim de o sabah duruşmamız vardı. İlk duruşma onların dosyasıydı, bizimkinden bir önce açılan dava dosyası. Birlikte götürüldük mahkemeye, önce o çıktı duruşmaya; döndüğünde yüzü

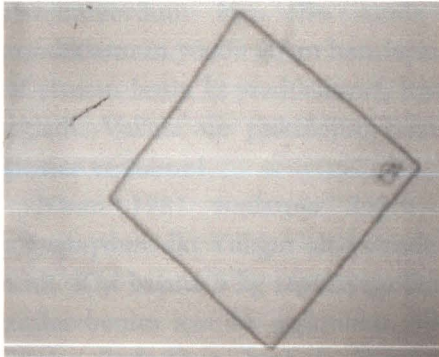
karmakarışık, şaşkın gibiydi, 'n'oldu?' diye sordum 'tahliye ettiler' dedi; çok konuşamadık, beni aldı askerler duruşma salonuna götürmek üzere.

Her duruşmada tahliye isteminde bulunurdum, o gün tahliye istememe-ye karar vermiştim. Hukuksuzluktu işte, her seferinde gerekçelerimi söyleyip 'serbest bırakılmam gerekir' demekten usanmıştım. Karar sanığın dediğine ve istemine bakılmadan veriliyor tabii ki, o gün beni de serbest bıraktılar. A Bloğa Meral'le birlikte döndük ve sırt sırta yapılmış olan kafeslere ayrı ayrı konulduk. Bu zaman sürecini ikimiz de fazlaca hatırlamıyoruz. Benim hatırladığımsa zamandan kesitler, ağlamamak için kendimi zorladığım, ama engel olamadığım... Akşam sayımında sonra eşyalarımı almak üzere koğuşa götürülürken koridorda (malta diyemiyorum, maltada volta atılır; bizse sayımda dövülmek üzere çıkarılırdık) kimse yoktu, koğuş da boşaltılmıştı. Koğuşun orta yerinde arkadaşlarımızın toparladığı eşyalarım duruyordu. Zaten öyle salya sümük ağlamaktan, 'çıkacak' olmaktan dolayı kendimi suçlu ve utanıyor hissetmekten o kadar yorulmuştum ki birlikte nice zorluklara karşı çıktığımız, birlikte gülüp, türkülerle hâlâya durduğumuz, kendi yaralarımızı saklayıp, görünenlerle dalga geçtiğimiz, güldüğümüz dostların kolları arasında dinlenmek, güç bulmak istemiştım; orada da ağlamamak üzere kendimi nasıl da hazırlamış ve kontrol altına almaya çalışmışım. Ama heyhat!. Vedalaşmamıza bile tahammülleri yoktu! Aldım eşyalarımı sessizce, ardımda kadın polis, çıktım koğuştan. Eşyalar kafesin karşısındaki iki odanın birinde kadın polis tarafından kontrol edilirken en üstte kenarı kırmızı iplikli iğne oyasıyla işlenmiş küçük bir mendil buldum, hemen avucumun içine aldım, 'lazım olur' dedim sessizce. Kafese geri götürüldüm, avucumun içindeki mendile bakınca yeniden bir ağlama krizine tutuldum, yüzüme götürdüm mendili, yapan eller tarafından okşanmak istercesine, sonra kıyamadım kirlitirim diye korktum, koydum çantamın üzerine bir yere...

Bir süre sonra beni kafesten çıkardılar, 'komutan görüşecek' seninle dediler. Ağlamayı hemen kestim, elimle yüzümü gözümü sildim. Yine kafesin karşısındaki odalardan büyük olana götürdüler, içeri girdim, baktım ki işkenceci Yzb. Tuna ile koca gövdesiyle Raci Tetik var odada... Raci başladı konuşmaya, biz kadınlardan neler çektiklerini söylene söylene anlatmaya başladı, çoğunu dinleyemiyordum bile, sadece onları bu denli çaresiz bira-

kan arkadaşlarımın da bu konuşmayı duymaları halinde nasıl da göneneceklerini, enerjilerini, kararlılıklarını nasıl da katlayacaklarını düşünüyordum ki bir soruyla gerçeğe döndüm. 'Sana pişman mısın diye sormak isterim ama'; Tuna girdi söze o anda, 'komutanım boşuna sormayalım' dedi. Raci devam etti: 'Bu sefer şanslıydınız, sizi yargıladık, mahkemelere çıkardık, bir dahaki sefer karşımıza çıkma fırsatı bile tanımayacağız, hemen kurşuna dizileceksiniz!' Başımı kaldırdım, hiç cevap vermedim, gülümsediğimi hatırlıyorum.

O gün bu gündür, sonradan koğuşun Darjanton'u Fadık'ın verdiğini öğrendiğim o mendili hep sakladım, bu ortak kitabımız için fotoğraflamak üzere bulunduğu çekmecedен çıkardığımda tahliye gözyaşlarımın, mendilimin kenar oyasının yapıldığı kırmızı ipliğin boyasını kumaşa verdiğini fark ettim. 12 Eylül'ün kana buladığı bir dönemi rengiyle anlatmak ve unutturmamak ister gibi...



GÜNSEL'den iğne
oyası mendil Bu
iğne oyası mendili
Fatma Subaşı,
Günseli Kaya tahli-
ye olduğu gün giz-
lice eşyalarının
arasına koymuş.

MAMAK'TAN BANA KALANLAR

Zeliha Şalcı

1981 4 Mart'ta alındım. Emniyet ayrı bir hikaye, ama orada şöyle birşey yaşadım. İşkence seansları başlayacaktı. Gözlerim bağlı bir odadaydım ve bildik başlangıçlar... Zorla soymaya başladılar. Sonra da dokunmaya... Bu arada aşağılayıcı sözlerin bini bir para... Dokunmalarla beraber bende çok ilginç bir şey oldu. Sanki ruhum ayaklarımdan itibaren yavaş yavaş bedenimden ayrıldı. Odayı ve kendimi adeta yukarıdan, dışarıdan seyreliyordum. Ruhumun gördükleri: Odada 5 kişi vardı, 3'ü oturuyor, kötü kötü konuşuyorlardı. Bana 2 kişi dokunuyordu ama ben hiç bir şey hissetmiyordum. İşte o an benim kurtuluşum oldu. Hiç bir acı duymadım. Elektrik işkencesinin yarattığı acı ve duygu hali nedir, onu bile bilmiyorum. Hiç bir şey hissetmiyordum ki... Bu arada yaşadıklarımın, cezaevi de dahil yaşadıklarımın yüzde 90'ını hatırlayamıyorum. Çok az şey hatırlıyorum. İtiraf etmem lazım ki yazdıklarınız, kıyıdan köşeden bazı şeyleri hatırlamamı sağladı. Vallahi de psikolojim bozulacak nerdeyse... Nasıl dayandık o işkence ve zulme?

Nisan 1981 sonlarına doğru 'İki Yıllık'a geldim. Üst katta 3. koğuştaydım. İki Yıllığın alt katında banyolar vardı, üstelik kurnaları bile vardı. Kişi başına 5 kg zeytinyağı tenekesiyle su verdiler, banyo yaptık. İlk günler benim için bir şaşkınlıktı. 18 yaşında olduğumu da unutmayalım. Günler ilerledikçe, herkese soruyordum ne zamandan beri burdasınız diye... 3 ay, 5 ay, 2 yıl vs. cevaplarını duyunca bu nasıl geçer diyor, büyük

bir tedirginlik duyuyordum. Koridordaki küçük camdan ziyaretçileri izliyorduk. Hatta zaman zaman bağırarak konuşuyorduk... 3. Koğuştaki Kamile adlı bir arkadaş vardı, Partizan davasından... Daha sonra onun dağa çıktığını ve öldürüldüğünü duydum. Uzun saçlı, az konuşan, tatlı bir arkadaştı. İki Yıllıkta iken bizim komünün gazete okuma saatleri benim için en güzel saatlerdi. Bir de orada habire türkü söylerdim.

Daha sonra C Bloğa geldik diye hatırlıyorum; 2 barakadan oluşuyordu. Sonra D Blok'a geçtik. Biz C ya da D Bloкта 10 günlük bir açlık grevi yaptık. Fakat neden yaptığımızı hatırlayamıyorum. Bu açlık grevine Dev Yol davasından yargılanan arkadaşlar katılmadılar. Bizleri birbirimizden ayırdılar. Sanıyorum açlık grevi askeri eğitimi reddettiğimiz için yapılmıştı. Ama emin değilim ve ne kadar hatırlamaya çalışsam da açlık grevine neden gittiğimizi hatırlayamıyorum. Açlık greviden sonra bir kısım arkadaşımızı A Blok'a taşıdılar. Yanılmıyorsam sayı 40 küsurdu.

Eğitim diye havalandırmada dolandırıp duruyorlardı bizi... Reddedenleri de dövüyorlardı. Hatırladığım kadarıyla hareketleri sürekli aksatıyor, gevşetiyorduk. Daha sonra küçük bir grubu daha A Blok'a gönderdiler. Ben bu ikinci gruptaydım. A Bloğa geldiğimizde kafeslere aldılar bizi... Çok ürkütücüydü. Koğuşa geldiğimde herkes acaip çöşküydu. İdare ise terör estiriyormuş. Burada ilk kez sayıma çıkacaktım. Akşam sayımı... Kimseye söylemiyorum, ama çok korkuyordum. Biraz anlattılar. C Bloktan epey farklı olduğunu anladım, ama nasıl olduğunu tahayyül bile edemiyordum. Biz 1. Koğuştaydık, ya önce bizi alıyorlardı ya da en son sıra geliyordu bizim koğuşa... Benim şansına o gün, en sona bıraktılar bizi... Neler yaşadığımızı tahmin edebilirsiniz. Sayım mangasının tehdit edici sloganları ve çıkardıkları vahşi sesler çok ürkütücü idi... O ilk günden unutmadığım diğer şey de şudur: sayım mangası geçerken abartılı hareketler yaptıkları için toz duman birbirine karışıyordu, arkadaşlardan biri, 'A Blok'u ben bu toz kokusuyla hatırlayacağım' demişti. Oysa benim koku alma duyum yoktur. İşte o günden sonra toz kokusunu, gül kokusunu ve de yağmurdan sonraki toprak kokusunu çok merak eder oldum. Çünkü orada bu kokular konuşuluyordu.

Aygün'ü ise 'Kim bilir' türküsü ile hatırlıyorum. Canım seni özledim ve öpüyorum. Açlık grevi başlamadan koğuşun yarısı olan ilk grup, tabutluklara indirilmişti. Ben o gruptaydım. Evet hatırlıyorum; şeker ve tuz alınmıştı. Açlık grevinde hücreye inenler için zulada şekerli su vardı. Ancak bir arkadaş yanlışlıkla ondan içmiş kimseye söylemeden... Bayağı bir problem olmuştu, hatırlıyorum. Açlık grevinde bir subay, yanılmıyorsam Hikmet'ti adı, buharı tüten pizzolaları önümüzden geçirtmişti.

A Bloкта ki önemli kişiliklerden biri de 'Kaynana' ismini taktığımız hava çavuşu idi. İlk zamanlar bizi çok dövüyordu. Daha sonra bize şöyle demişti: 'Bize sizi farklı anlattılar. Bunlar komünist, ana bacı bilmezler. Oysa çok iyi insanlarsınız.' İyi davranıyordu artık. Ama belli olmasın diye de habire bağırıp çağırıp söylenip dururdu bizlere... A Bloкта arkadaşların bir kısmı bir süre, havalandırmada 'yürü' komutuyla yürümeye devam etmişlerdi. Kaynana gelip sormuştu: 'Sizde de sağcı kızlar mı var? Bu yürüyenler sağcı mı?' Arkadaşlara bu çok dokunmuştu. Ama bir süre sonra onlar da yürümemeye başlamışlardı zaten...

Dayağın yoğun olduğu günlerden bir gün sayımdaki askerlerden biri arama için içeri girdiğinde ağlamıştı: 'Ben yapmak istemiyorum bacılar, affedin' diye... Hepimiz etrafını sarıp sakinleştirmek için çok uğraşmıştık. O telaşla asker, copunu koğuşta unutmuştu. Nasıl da telaşlanmıştık... Askerin zarar görmeyeceği şekilde copu nasıl teslim edeceğimiz mesele olmuştu. Ama hallettik bir şekilde... Ama asker için bayağı kaygılanmıştık.

Tabutluktan da Konyalı çavuşu hatırlıyorum. Yemekhaneden et parçaları getiriyor, yerden 2,5 metre yukarıdaki deliklerden bize atıyordu. Bir kere sinde de Konya şekeri atmıştı. O yüzden ona Konyalı diyorduk. Hücrelerde söyledığımızı şarkı ve türkülerimiz de askerleri çok şaşırtıyordu. Nasıl bu kadar keyifli olduğumuzu soruyorlardı.

Her hücre kapısının toplu iğne başı kadar deliklerini mutlaka keşfederdik. Benim hücremin kapısında 6 tane idi delikler... Bazılarında 10-11 taneydi. Bunları bulunca nasıl seviniyorduk, bilemezsiniz. Çünkü birbirimizin kapısını görebiliyorduk o iğne ucu delikten...

Tabutluğa indirilişimizin ilk günleri çok çiş yaptığımız için, çişler taşıyordu hücre kapısının altından... Akıyor, değişik şekiller çiziyordu. Biz de o

şekilleri hikayeleştirip, birbirimize aktarıyorduk. Benim yanımda Sibel vardı TİKB'den... Çok hassas biriydi özellikle de midesi...

İlk gün soğuktan karnımız şişmiş, gaz çıkarmak ihtiyacı duyuyorduk. Birbirimizden utanıp çıkaramıyorduk. Baktım olmayacak, 'Sibeeel... Biz 10 gün burdayız. Herşeyi burda yapacağız. Yemek, içmek, affedersin ama... sıçmak... Rahat olalım' dedim. O günden sonra bol bol, rahat rahat gaz çıkardık. Zaten ikimiz yan yana oturduğumuzda duvar bizi sıkıyordu. Sibel'i hücreden, sanıyorum mahkeme için sabah erkenden çıkarıp götürmüşlerdi. O gider gitmez kıvrılarak da olsa horul horul uyumuştum. Beş yıldızlı otelde uyusam o kadar rahat edemezdim herhalde... Düşünün asker sürgülerdeki pislikleri boşaltmamız için teneke getirmiş kapıya... Ben ancak benim kapım açıldığında uyanabilmiştim. Ama sefam az sürdü ve tabii ki Sibel tekrar döndü tabanı bir metrekarelik hücremize... Nedendir bilmiyorum ama tabutluklardaki hücreler kafamda daha net kaldı.

Nisan 1982'de tahliye oldum, beni işlemlerden sonra dış nizamiyeye götürdüler. Orada da kafesler vardı. Ve Tuna ordaydı. Yeni tutuklular getirmişler, terör estiriyorlardı. Ben yalnızdım ve tabii yüzümü de duvara döndüm. Herkesi seyrediyordum ama acaip de korkuyordum; çünkü yalnızdım. Askerin biri gelip 'dön arkası' dedi. 'Biz dönmüyoruz' dedim. Vee... Bana ondan sonra hiç bulaşmadılar. Tuna bile...

Aslında Mamak bir kısmımızı kırdı, örseledi, hatta yok etti, ama büyük bir kısmımızı da yeniden şekillendirip çelikleştirdi. Eee, ne yapacaksınız, kötü komşu insanı ev sahibi yaparmış... Ve ben ordan ayrılırken kendime bir söz verdim. Bundan sonraki yaşamımda da onurumu ve kendime olan saygımı korumak en asli görevlerimden biri olacaktı; öyle de oldu.

Bir dee... Mamak Cezaevi bana nefret, sınıfsal kin, güzel çirkin kavramlarını 18 yaşında çok somut bir şekilde kavratmıştı.

Feride'ye

Cezaevinde tanıdığım arkadaşlarımdan hepsi benim için çok kıymetli ve çok özeller. Onlara karşı duygularım ilk tanıdığım zamanki tazeliğini halen koruyor. İçlerinde biri vardı ki, Feride Çiçekoglu, hayatımda önemli bir yere sahip oldu. Onunla ilk kez, İki Yılıktaki, üst kat üçüncü koğuşta tanıştık. Yü-

zündeki sakinlik, gülümsemesi hep bana ışık oldu. Üçüncü koğuştaki sürekli gazete okuyordu, az konuşuyordu. Ben onunla aynı komünde olmama rağmen onu uzaktan izliyordum. A Blok'a geçtiğimizde yüreğimdeki daha özel bir yere sahip oldu. Korku yumağı içindeki yüreğimin sakinleşmesinde önemli rol oynadı. Komün içinde, hergün başlama vaziyeti (koyunların kur-neşe durduğu gibi yuvarlak yapar, başlarımızı birleştirirdik) alırdık. O günü, diğer arkadaşları, idareyi, kısaca her şeyi konuşurduk. Bu anlar benim için yeniden güçlendiğim anlardı. Ona çok güveniyordum. Sezgileri, yorumları... Direnişimizin başarıyla devam etmesinde sağladığı katkıları unutmak mümkün mü?

Baskının en yoğun olduğu dönemlerde, bizler akşam sayımı için giymiş, hazır vaziyette beklerken -koğuşa nasıl geldi bilmiyorum ama- İngilizce Bülbül'ü Öldürmek ve İki Şehrin Hikayesi romanlarını Feride bize Türkçe'ye çevirerek anlatıyordu. O anlar benim için özgür olduğum, mutlulukla dolduğum çok değerli dakikalardı. Hâlâ o tablo aynı tazeliğiyle hafızamda saklıdır. Canım arkadaşım, bana kattığın zenginlikler için sana çok, ama çok teşekkür ederim...

Bir Yeteneğim Olsaydı

1981 yazında, D Bloкта yaptığımız açlık grevi sonrasında idare harekete geçerek A Bloğa nakil furyalarını başlattı. Ben ikinci grupla gitmiştim. Artık erkek arkadaşları da havalandırmaya çıktıklarında görebiliyordum. A Bloкта işkence daimi olarak vardı. Koğuştaki kapısı kapandığında sanki her şey bitiyordu. Ellere hazırlanan tuzlu sular, morali yükseltmek için söylenen türküler, yaşananların komik anlatımı, taklidi... Coşkumuz hiç eksik değildi; içimizde öğrenci, öğretmen, işçi, doktor, hukuk öğrencisi, mimar vardı ve hepimiz aynı dili konuşuyorduk. Bazı arkadaşlarda bir anne ruhu vardı, hem bizim hem erkek arkadaşların sağlığını kontrol ediyor ve kolluyorlardı.

Temmuz açlık grevinin ardından farklı davalardan Acil, Partizan, TDY... bir grup arkadaş idareye karşı açık tavır almışlardı. Raci Tetik alalecele A Blok bodrumundaki hücreleri inşa ettirmişti. Bizzat kendisi 'cezaevinin ne demek olduğunu hepimize göstereceğim' demişti. Gerçekten de bu hücreler, direnen herkesin defalarca ziyaret ettiği mekanlar haline gelmişti.

Koğuş sakinlerimizden Şeniz, antenleri hızlı çalışan bir arkadaşı. Üst ranzanın bir köşesine oturur, bir yandan sohbet ederken bir yandan koğuşun dört bir yanına laf yetiştirirdi. Düzenli olarak havalandırmayı da takip eder, erkek arkadaşların hepsini nasıl oldukları, ne giydikleri konusunda teker teker kontrolden geçirirdi. 'Bak bugün Sani İlhan bir şey söylemek istedi, Mehmet Kaya iyi görünüyordu, Süleyman yok, Hamza Engeloğlu, Halil... vs.' Hemen hepsi hakkında mutlaka bir yorumu oluyordu. Koridordan birisinin geçtiğini duyduğumuz an Şeniz hemen koğuş kapısının altına yatar, 'canlarım benim' diyerek başlar ayakkabıdan, pantolonun küçük parçasından, kimin geçtiğini hemen söylerdi. Tabii arkasından akıbetlerini takibe başlardık.

Koğuşumuzda farklı yeteneklere sahip insanlar olduğu gibi; koruyucu ve kollayıcı yanı, coşkusu, sükuneti hiç unutulmayacak arkadaşlar da vardı, tıpkı Feride gibi, Meral hoca gibi... Şimdi düşündüğümde, onların ne çok emeği varmış, diyorum koğuş hayatımıza... Bir yeteneğim olsa film yapacak olsam, başkahramanım olurdu hepsi... Türkülerle coşturulan, haberleşme yerine çevrilen hücreler, oradaki erkek arkadaşlar, kız arkadaşlar ve bizim olgunlaşmamızda katkısı bulunan herkes kahramanım olurdu. Arka fonda ise Rezzan'ın ısıkları, Meral hocanın 'Ocaklar'ı, Zeliş'in 'Karşıyaka'nın Üç Gülü' mutlaka olurdu.

Meral'e

Çoğumuz o zamanlar gencecik, toy, inançlı, yürekli ve bir o kadar da ürkek bireylerdik. Orada büyüdük, olgunlaştık, hayatı ve mücadeleyi anladık.

Elbette ki bu süreci yaşarken ayrı ayrı hepimizin bireysel çabaları çok kıymetli ve değerliydi. Fakat içimizde öyle yürekler ve öyle akıllar vardı ki... Bizim annemiz, öğretmenimiz, ablamız oldular.

Meral hocam, seni nasıl anlatacağımı bilemedim; yukarıdaki satırların içimdeki duyguları ifadeye yetmediğinin farkındayım.

Her şey için çok, ama çok teşekkürler... İyi ki beraberiz!

EVET, BİZ YAŞADIK!

Zehra Kürkçü

Almanya, Arjantin, Şili ya da zulmün olduğu her yerde başkaldıran direniş öyküleri okur gibi her bir anı... Yakıyor, coşturuyor, sızlatıyor, güldürüyor, öfkeliendiriyor, dağıtıyor; 30 yıl geriye savurarak dağıtıyor. Ensemde taşıma ağırları yoğunlaşıyor ve kalemim haykırıyor: **Evet, Biz Yaşadık!** Yaşanan bu onur mücadelesini tarih bilmeli ve bunda benim de tuzum olmalı...

Arkadaşlarım, ellerinize yüreklerinize sağlık... Kronolojik bir takvim oluşturulmuş; süreci anlatan çok etkileyici anılar derlenmiş. Ben neyi anlabiliyorum diye düşünürken, kafes ve falaka yazılarım çıktı ortaya. Paylaşmak istiyorum.

Kafes

20 Aralık 1981'de, bindirildiğimiz araba ile Mamak A Blok'a getiriliyor ve 'aslan' kafeslerine alınıyoruz. Aslan terbiyecisi askerlerin gözlerinde kin, nefret, vahşet arzusu... Korkunç sesler çıkararak kafeslere saldırıyorlar. Göremediğim bir yerlerden çığlıklar geliyor. Ve cop sesleri arka arkaya... Hiç durmayacak gibi... Saçlarımızı yoluyorlar; avuç avuç yerlerde... 'Tek bir teline dokunmak için neleri veririm' denmişti bir zamanlar bana, ama şimdi o saçlar zulmün ayakları altında idi... Vücudumda copun inmediği yer kalmadı. Sigara söndürülmüş turnaklarım davul olmuş, ellerim benim değil. Ben değilim. Acıyı, korkuyu, hiçbir şeyi hissetmiyorum. Ruhum bedenimden ayrıldı sanki... Bir cümle sürekli tekrarladığım: Bunun da bir sonu olacak. Ve defolup gidecek bu ağzı salyalı, terli vücutlu leş kargaları...

Galip geçen askerler dört yanı açık kafese yaratığa bakar gibi bakıyorlar bana... 'Suçum' onları tahrik ediyor. Ezip yok etmek hırsıyla copu indiriyor da indiriyorlar. Ne kadar sürdü hatırlamıyorum. Yiğilip kaldığım yerde korkunç tiz sesler ve çığlıklar duymaya başladım. Bu nasıl anlatılır ki... Tırnağın etten çekilmesi gibi, morfinsiz dış çekimi ya da... Hayır hayır, bunlar çok yetersiz tanımlamalar...

Çığlıklara köpek sesleri karışıyor. Komutlar, emirler, sayılar, marşlar, ayak sesleri... Rap rap... Coplar, çığlıklar, rap rap... faşizmin pratiği...

Emniyetten her getirilene yapılan kafes ikramı bitmiş olmalı ki koğuşa alınıyorum. Kapının açıldığı, yüreğimin çiçek açtığı ânı hiç unutmadım. Kızlar üzüm taneleri gibi ranzalardan kopup koşuyorlar kapıya... Çiçeğimi sulamaya...

Artık Yalnız Değilim.

Sevgi şefkat yumağı oluyoruz. Yoldaşlarım, arkadaşlarım, aynı kaderi paylaşacağımız, insanlık onuru için mücadele eden insanlar etrafımı çeviriyor.

Beni bekledikleri belli... 'Emniyette kimler var?', 'Kafeste kimler var?'... Bir de dışarda olup biteni öğrenmek istiyorlar. Feride sakın, anne şefkati ile beni ranzaya yatırıp ellerime pansuman yapıyor. 'Biz açlık grevine başladık ama sen kötü görünüyorsun, toparlan biraz' diyor. O halde ben de açlık grevindeyim tartışmasız. Yiyecekler koğuştan dışarı veriliyor. Arkadaşlar telaşla, süt bisküvi bir şeyler yedirmeye çalışıyorlar bana... Grev 10 gün planlanmış. Gücümü toparlamak için, bu süre içinde bana ve sağlığı iyi olmayan arkadaşlara ağıdadan yapılmış misket büyüklüğünde şeker veriyordu arkadaşlarım; zulalarından...

Falaka

Yine Aralık ayı... Geldiğimin belki ikinci haftası... Kızların bir kısmı aşağıdaki tabutluklarda ikili üçlü kalıyorlar. İzbe, nem ve küf kokulu bir mezarlık... Yukarda Pörtlek ve şürekası gövde gösterileri ile sayım alıyorlar. Sesleri taa tecritlerden geliyor. Çıkardıkları iğrenç seslerle korku fırtınası estirmeye çalışıyorlar. Her zaman ki gibi biz hazırız. 'Savaş kıyafetlerimizi' giymiş, bekliyoruz. Koğuş kapısı coplanarak, bağırışlar, böğürmelerle dışarı çıkartılı-

yoruz. El açtıramadıklarında da rastgele coplanıyoruz. Pörtlek o iğrenç, ri-yakar, nefret dolu gözlerle tek tek hepimizi süzüyor. Sıranın içinden beni öne doğru çekerek hırsla coplamaya başlıyor. 'Seni Allah benim başıma bela diye mi gönderdi?' diyen histerik haliyle tatmin olmuyor. Kaba dayak... Ye-re yatırıp üstüme çıkıyor; 'Katiilll' diye tepiniyor üstümde... Askerler de di-ğer kızları coplamaya devam ediyor. Artık beton zemine yapışmış haldeyim. Sessiz, kilitlenmiş, tepkisiz... Kendine gelen Pörtlek, askerlere 'kaldırın, tu-tun'diyor. Sayım çavuşu hızla kızları koğuşa sokuyor. Kapı kapanınca bir as-ker gözlerimi bağlıyor. İte kaka bir yere götürülüyorum. Emniyet senaryola-rı başlıyor. Daha sonra anlıyorum ki, Emniyet sürecimle ilgili bütün istihba-rat alınmış. Pörtlek o işbilir kafasıyla bir de biz deneyelim hesabıyla bu mi-zansenin planlamış. Karanlık, soğuk, nem ve ağır tuvalet kokusu... Zebaniler başımdan aşağı su döküyor. Biri omzuma çöküyor, yıkıyor yere, öbürü ayakkabılarımı çıkarıp, ayaklarımı yükseltiyor. Falaka...

Coplar birbiri ardına iniyor. Kanım hızla dolaşmaya başlıyor. Pörtlek yi-ne kuduruyor; onun haykırışını duyuyorum. Kimler var görmüyorum. Pört-lek kulağıma eğilerek 'bağır, keseyim falakayı ' diyor. Bağırmiyorum. İstedi-ğin bu değil mi, sana bu zevki yaşatmayacağım faşist köpek!!!! Öfkem dilime bent oldu. Lal oldum. 'Bağıracaksın' diye tepinip haykırıyor Pörtlek.. Asker-lere 'Emniyette bağırtaamamışlar, siz bağirtana kadar vurun; ıslatıp ıslatıp vu-run; vurun!' diye haykırıyor. Yine aynı cümle: 'Bunun da bir sonu olacak.'

Kesildi coplar... Sırılsıklam, boylu boyunca yatıyorum. Askerler çekil-miş. Nöbetçi asker gözbağımı çözüp hızla hücreye sokuyor. Sık sık kiracısı olacağımız tabutluklarla böylece tanışmış oluyorum. Bana yapılanlar nede-niyle kızların askeri sorgulayan seslerini duyuyorum; hop hop ediyor yüre-ğim... yüzüm gülüyor.

Artık yalnız değilim

Seslerine sarıldım. Sarıldık, çoğaldık, türkü olduk... Mazgal açılıyor, kazak, hırka, çorap, üzerlerindeki kuru giysileri yolluyor bana arkadaşlarım... Artık dayanamıyorum; sır gibi sakladığım gözyaşlarımı bırakveriyorum. Mazgal tekrar açılıyor, asker, yaktığı bir sigarayı uzatıyor bana... 'Sana çok üzüldüm.'

BEN BU YÜRÜYÜŞÜ TANIRIM!

Fatma Subaşı

Tek başına gözaltına alındığımda, Emniyete götürülen sorgu timi yol boyunca benden çıkaracakları silah ve örgüt hayallerini dillendirip durdular. Emniyete varır varmaz da hızla işe koyuldular. İşkenceye biraz hızlı giriştiklerinden ilk üç günde omuz ve belimden kopardıkları birkaç lifle sakatladılar beni...

On beş günlük Emniyet sürecinin ilk günleri... Ekmeğin suyun yasak olduğu günler... (Mamak'a gitmeden öğrendiğime göre, bir grup tutukluyu Mamak'tan Emniyete sorgu için yeniden getirmişler.) Sadece sorguya götürülüyorum sonrasında boş bir çuval gibi kaldığım hücreye atılıyorum. Herhalde üçüncü gündü, karşı hücre kapılarının açılma seslerini duydum. Az sonra da benim hücre kapısının mazgalından bir ses, 'onurumuzsun, diren bacım' dedi ve geldiği hızla kayboldu. Açım, susuzum, bitkinim, hayal gördüm sandım. Ama birazdan geri döndüklerinde (tuvalete götürülmüşler) yine aynı ses, yüreklendirici övgü sözlerinin yanında hangi davadan olduğumu soruyordu. Ertesi sabah, mazgalda sesin sahibinin yeşil gözlerinden hücreme akan ışığı yakaladım. Bu kez ailesi yemek getirmiş ona... Mazgaldan bir küçük süt, dört bisküvi attı. 'Çabuk iç, süt kabını dönüşte alırım. Birazdan yine sorguya alırlar seni... Dayanman gerek, onun için hemen ye' diyordu. Dediğini yaptım. Mamak'taki arkadaşlarıma 'arkadaşınız geliyor kendisi çok iyi' diye haber göndermiş. Evet... Sonrasında Sezai Ekinci olduğunu öğrendiğim, hiç tanımadığım, benimle direnişini ve lokmasını paylaşan bu yiğit devrimci, bir trafik kazasında hayatını kaybettiğinde, en yakınındakiler kadar yandı canım...

Zor önünde başını eğmeyenlerin ortak paydasının sesli-sessiz direniş olduğunu ve birbirlerini, nerede hangi koşullar altında olursa olsun gördüklerinde tanıdıklarını biliyordum. Ama işkencecilerin de bunu en az bizim kadar bildiklerini, o yaşta, o toylukta bilemezdim.

Nerdeyse sorgum bitmiş, yaralayanlar yaralarımı pansuman yapıyorlar. Sezai'ler de o gün Mamak'a geri gönderiliyorlarmış. Koridorda karşılaştık. Işıl ışıl gözlerle sevgiyle bakarak, 'bir iki güne seni de gönderirler Mamak'a' dedi. Tam vedalaşmış, hücreme yönelmişim ki arkadan bir ses, 'Kim bu?' diye bağıyor. Döndüm. Adam, benim sorguyu yapan ekipten değildi (göz bağının gevşekliğinden hepsini tanımıştım.) Tekrar seslendi 'benim' sorguculara: 'Kim bu?' 'Halkın Kurtuluşu'ndan getirdik' 'Ne istediniz, örgüt verdi mi?' (sanki cebimde örgüt taşıyordum!) 'Yok yaa, elimizden geleni yaptık, yapacak bir şey yok. Tek başına göndereceğiz yarın Mamak'a'...

Bu kez adam bana dönerek: 'Hey! Sen, direnmişsin ha!'... Cevap alamayınca vurmak için kaldırdığı elini 'benim işkencecim' havada yakaladı. Herhalde 'elemanlarına' başkasının dokunmasını istememişti. Bu kez soru değişmişti: 'Sen Günseli Kaya'yı tanıyor musun?' 'Hayır' dedim ve hücreme yürüdüm. Gerçekten o âna kadar değil kendini tanımak, ismini bile bilmiyordum. Arkamdan: 'Külahıma anlat kızım, ben bu yürüyüşü tanırım. Günseli Kaya yürüyüşü... O şimdi Mamak'ta... Gidince selam söyle benden Günseli Kaya'ya...' Meğer adam, Mamak'a gider gitmez sorduğum ama tanımak için, Mamak idaresinin haklarında açtığı bir dava nedeniyle mahkemenen dönüşünü beklediğim Günseli Kaya'yı sorgulayan işkencecilerin şefi M. Ali Yılmaz'mış...

Şanslıydım!

Emniyetten Mamak'a gönderileceğimin söylendiği gün, yine Mamak'tan sorgu için Emniyete birkaç kişi getirilmişti. Hücrelerin çoğu boş olmasına rağmen getirdikleri bir kızı benim kaldığım hücreye bıraktılar. Kız rahat... Ne mekana ne polislere karşı yabancılık çekmediği, davranışlarından belli oluyor. Polislerin verdiği temizlik, çay vs. işleri yapıyor, arada bir kaldığım hücreye geliyor, sohbet etmeye çalışıyor. Polisler bir eksiklik nedeniyle ertesi gün Mamak'a beni götüreceklerini bildirdiklerinde, cezaevi yaşamımın en

büyük iyiliğini bana bu kız yapacaktı. Kızın bana Mamak'la ilgili anlattıklarını dışarıdayken duymamıştım. Dışarıdaki çoğu insanın da bilmediğinden emindim. 'Bak şimdi! Mamak'a gittiğinde sana, değerlerinden, inançlarından ödün vermeyen devrimci kadınların kaldığı A Blok'a mı, idarenin yaptırımlarıyla uzlaşan, karşı koymayan kadınların kaldığı C Blok'a mı gitmek istiyorsun diye idare sorar. Kararını burada ver. Eğer kendine güveniyorsan, kurallara uymam ve bedelini de öderim diyorsan, A Bloku tercih et. Yoksa C'ye git' sözleriyle beni bilgilendiren Neslihan, daha Nizamiye'den adımımı attığımda hangi yaptırımları yapmadığımda beni ne tür 'ödüllerin' beklediğini ayrıntılı anlattı. Böylece lifleri 'kopuk', yorgun, bitkin, her Mamak yolcusu gibi pis bir beden, leş gibi kıyafetlerle girdiğim nizamiyede, bana 'hoş geldin' diyen kişinin anlatımlardan Tuna yüzbaşı olduğunu öğrenmiştim. Sanki yeni bir sorguya girmiştim. Ardı arkası kesilmeyen sorularını susarak yanıtlamama çok kızmış olmalı ki ilk tokadı 'bana yılan görmüş gibi bakma' nidasıyla patladı yüzümde... Hâlâ hayret ederim, bir insan nasıl kendini bu kadar iyi bilir! Kısa bir süre sonra da getirdi, Mamak girişindeki kantini de gören kafese attırdı beni... Üç tarafı demirli bir tarafı duvar kafeste yaptırım 'deneme'lerine başladı. 'Yüzünü duvara dön!' İlk komutuna, 'belim sakat, ayakta duramam' diye itiraz ederek duvar ve demiri ortaladım, yüzüm Tuna'ya dönük oturdum. Tehditler sadece havada uçuşmuyor, coplarla da bana değiyordu! Kurallara uyacaksın, uymayacağım 'sohbet'inden sonra herhalde bir yarım saat kendi halime bıraktılar beni...

Öylece kendi halimde oturup başıma yeni gelecekleri düşünürken gözüm koridora kaymıştı. Ne görsem iyi! Saçları pırl pırl, ütülü tertemiz kıyafetli üç kadın anlayamadığım mimiklerle görebileceğim mesafeden geçiyorlar. Bunları yazarken şu an bile gözümün önünde o kıpır kıpır halleri! Ta ki, ellerini göğüs hizasına getirip, belli belirsiz, oradaki baskıları bilmeyen biri için ise çok zarifçe sallayışlarını görünceye kadar tutuklu kadınlar olduklarını düşünemezdim. Günlerdir ilk kez bedenimde bir gevşeme, ılık bir rahatlık hissediyordum. Artık orada o kafeste ne yaparsa yapsınlar umurumda değildi! Ben kadınları görmenin keyfini sürerken, koğuşa geldiğimde adının Fatoş (Deli Fatoş) olduğunu öğrendiğim kadın polis beni bir odaya aldı. Arama yapacaktı. Sanki Emniyetten çıkıp gezdikten sonra gelmiştim Mamak'a...

Bir yandan arıyor, bir yandan da fısıltıyla, samimi bir merak ve kaygı içinde, çok işkence görüp görmediğimi soruyor. Kadını teselli edecek bir şeyler söylemek zorunda kalmıştım! O da sormuştu A Blok mu C Blok mu diye... Yorumuz bir ifadeyle baktı, 'epeyce canın yanacak, ne istiyorsan onu yap' dedi. Odadan çıkmadan önce de 'iç emniyet amiri (Pörtlek) seninle konuşacak, iyiliğin için diklenme' dedi ve çıktı.

Ağacan, babacan edayla Pörtlek karşımdaydı artık!. 'Eğer ceza almadan buradan bir an önce evine gitmek istiyorsan, seni C Bloğa gönderirim' der demez, A Blok'a gitmek istiyorum dedim. 'Sen A Blok'taki azılı terörist kadınların kendi geleceklerini kararttıkları defterde adını mı görmek istiyorsun' gibi tiratlardan sonra, yeni bir yol buldu kendine... 'Seni A Blok'a göndereyim, ama orada alınan her kararı, elebaşları bize bildir, biz de senin ceza almadan çıkmanı sağlarız, hemen ailene kavuşursun.' O kısacık yaşamımda aldığım en ağır ahlaksız teklifti bu... Daha ben kendime gelmeden yolu da gösteriyordu. İhbarda bulunacağım zaman, 'revire gidicem, hastayım' diyecekmişim. İlk şaşkınlığım geçince, 'ailesinde kavga eden kardeşlerin bile birbirini gammazlamadığı bir ahlaktan geliyorum. Siz benden böyle bir şey isteyemezsiniz' diyerek net bir şekilde reddetmişim. Bu kez de, 'madem kabul etmeyeceksin, geleceğini kendi ellerinle kararttın unutma, ha bir de madem kabul etmiyorsun, unut söylediğimi, bundan kimseye bahsetme, senin için iyi olmaz' dedi ve beni A Blok 1. Koğuşa attırdı...

Açılan demir kapının ardından Türkçenin, güzel dilimizin en anlamlı sözcükleri beni karşılıyordu: dostluk, sevgi, şefkat, yoldaşlık... Bu sözcüklerin böylesine kanlı canlı yaşayan kavramlara dönüştüğünü, yolu Mamak ya da başka zorevlerinden geçenler bilirdi ancak... Ve orada öğrenilen bu bilgi, ancak ucunda fiziksel ölüm varsa unutulabilirdi. O gün oraya geleceğimi öğrenen canlarımdan Meral, beni öyle yıkadı ki o günden bugüne otuz yıl geçmiş, bir daha öyle bir kiri tutmuyor bedenim... Kirden arınır arınmaz sofranın başında buldum kendimi... İlk sorumu sordum Günseli kim? Gelen karavanayla birlikte içeri giren, sabah gördüğüm üç kadından biriymiş... Diğerleri Birgül ve Şeniz... Yıllarca göremediklerim olsa da onlar hep bende kaldılar ve de kalacaklar; hemen hemen tüm koğuştakilerim gibi...

Akşam sayım saati için, sayımda 'sondur komutanım' bildirimini almak için koğuşa yeni gelenleri zorluyormuş idare... Onun için arkadaşlarım Naim, Rezzan, Güler, Aygün, Dilek (en net aklımda kalanlar) beni sayım sonrası dayağa hazırladılar. Giydirdikleri kıyafetin katlarından kıpırdamayan bir lahana gibiydim. Ama o gece uğraşmadılar benimle, soyadı sırasından 'kurtarmıştım.' Dayağı Aygün yemişti! Yaptırımlar, yasaklar silsilesi sürdü gitti orada yaşadığım tüm süreçte... Ama ben Mamak'ın şanslı tutuklularındandım. Basitçe şans dediğimiz gerçek, aslında bizden önce ödenmiş bedellerdi...

Çünkü 82 Mart'ına kadar (benim Mamak'a geldiğim tarih), A Blok'taki devrimci kadınlar, devletin Mamak idaresi eliyle her türden kişiliksizleştirme, onursuzlaştırma politika ve uygulamaları karşısında, bedeli ne olursa olsun taviz vermeden, direnişi adım adım örmüşlerdi. Benim gibi Mamak'a görece geç gelenler şanslıydık... Bu gerçeği bu kitapta yer alan diğer anılardan da öğreniyoruz. Bu kitap, Mamak'ta, insanlık onurunu koruyarak, ekmeğin, işin, özgürlüğün eşit dağıtıldığı bir gelecek düşünden vazgeçmeyen mücadeleci devrimci kadınların, kendilerini, değerlerini ve hayatı savunurken nasıl ağır bedeller ödediklerinin de bir belgesidir biraz da...

Acemilik işte...

1982 Mart'ı... Mamak'ta ilk günlerim... Hemen her gecenin koğuş nöbetçilerinden Güler hoca ile birlikte gece nöbetindeyiz. Gestapo, mazgaldan vukuat olup olmadığını sordu, iyi nöbetler diledi. (Mazgal, koğuş kapısında dışarıdan açılıp kapanan bir el büyüklüğünde iletişim penceresi.) Tam gidiyordu ki bir şey anımsamış yüzle döndü, 'kibrite ihtiyaç var mı?' dedi. Ben 'hayır' derken, adamın ne demek istediğini beyhude anlamaya çalışıyordum. 'Mutfağa bir bak, belki patlak bidon vardır' dedi bu kez, göz ucuyla mutfağa bakarak 'hayır yok' dedim. 'Mutfakta bazen su bidonları patlıyor, geçen akşam bidonu yapıştırmak için arkadaşlarınız kibrit istemişlerdi, belki yine gerekir diye sordum' dedi, yüzünde müstehzi bir ifadeyle... Ben teşekkür ederken, mutfakta Güler hoca katıla katıla gülüyordu. Neden güldüklerine bir anlam verememiştim o zaman... Olayın aslını sonradan Aygün'den öğrendim.

Sen Buraları Bilme Diye

Sevgili Güler, gece nöbetlerim(izin)in kıdemli arkadaşı... Anımsarsın, 83 Ocak ayında sekiz yaşında bir kız öğrencinden bir mektup almıştın. Mektup-tan çok öte bir zarftı, gün boyu elinden bırakmadığın... Tüm gün mektup ve ellerin eteğinin cebinde, gözlerin durup durup çiseleyen gökyüzüydü. Sonra gece nöbetinde, o minik ellerin, satırlardaki gölgesiyle huzlanan adımlarına yetişmek ne zordu. Her halinle sana o haklı gururu bir o kadar da soylu hüz-nü yaşatıp, seni koğuşun dışına ışınlayan o satırları bana da uzattın. Oku-dum... Tanıyırdım artık, kendi sevdalarının öğrencisi o minik kızın öğret-meninin 'halinin'...

Ertesi sabah, 'sen buraları bilme diye' başlayan acemi dizelerimle yer deği-ş-tirmişti tanıklığım... Sevgili arkadaşım sen 'bir kaza ile' yitirmişsin, ben yıl-lar sonra buldum o dizeleri... Haydi, tüm koğuşla paylaşalım, sevgiyle ka-lın...

SEN BURALARI BİLME DİYE

Avcı ürkeği yaban kuşların cıvıltısında
soruyorsun
Sizi neden oraya koydular öğretmenim
Niçin oraya koydular öğretmenim
Zor sorular yavrum
Anlatayım dilimin döndüğünce.
Dün alfabeyi bellettiğim dağarcığında
Acıya korkuya dair yer olmasın,
Çocuklar kan göllerinde oynamasın,
Aklı erdiğinde, ayağına takıldıkça ger-
çekler,
Yalancı kitapların ve onları yazanların
Yüzüne tükürünce, şimdi benim
Bulduğum yere konmasın
Yurdumuz diye bildiğin haritada
Göller, denizler madenler

Yani yurdumuz sahiden bizim olsun is-
tedim.
Bu topraklarda, eceliyle ölenlerin me-
zarından
Başka mezar olmasın ve miniğim
Omzumuzu binmiş omuzlardan yıldız-
ları sökerek,
Yerine göndermek istedim.
Şimdi, orada, sen mışıl mışıl uyurken,
Burada
Postal ve düdük sesleriyle parçalanmış
gecede
Sevdaların öğrencisi senin öğretmenin
Bir kibrit kutusu gökyüzünde voltada
yıldızlarla...

ARAMADA 'ELE GEÇEN' MEKTUP

Naciye Keya

1982 Şubat ayı... Kırk kırk beş günlük Emniyetteki sorgu ve sonrasında be-
raatle sonuçlanan on üç aylık bir Mamak yaşamı... Bu on üç ay, Mamak'a
alınış nedenimizin ne denli soylu olduğunun, devletin bizleri ne kadar ciddi-
ye aldığıнын yer yer trajik, yer yer komik bir hikayesidir aslında...

Bu hikayenin özünde, Mamak'lı kadınların kimliğinde tüm devrimci ka-
dınların (devrimcilerin) zor yoluyla, olabilecek her türlü baskı ve şiddetle
geçmişlerinden pişman, geleceklerinden umutsuz olmaları yönündeki uygu-
lama örnekleri yer alır. Faşist cuntanın ve onun cezaevi temsilcilerinin ama-
ları devrimcileri özgüven ve özsaygılarını yitirmiş 'yaşayan ölümler' haline ge-
tirmektir. Gelin görün ki karşılarına, işkencecileri yaptıklarına 'pişman' ede-
cek bir direniş gösteren kadınlar çıktı. Otuz yıl sonra bugün, Mamak'lı ka-
dınlar hâlâ zulme karşı oluşan dostluğun, yoldaşlığın sıcaklığını bütün yakı-
cılığıyla hissettikleri için bu kitapla yeniden buluştular. Tarihe kendi cephe-
lerinden alçakgönüllü bir selam yolladılar. Ne mutlu bize!

Görüş Günü ve Mektup

Bir dönem görüşe çıktığımızda ellerimizi arkada birleştirerek, 'görüşe hazı-
rım' ya da 'yüzünü duvara dön bekle' vb. komutlara karşı çıktığımız için gö-
rüş yerinde coplanmak ya da görüşün kesilerek, itile kakıla koğuşa geri götü-
rülerek görüşmenin yasaklanması, görüş günlerinde rutin bir uygulama ol-
muştu. Arada sırada da bu uygulamaları esnetip, ailelerimizle görüşmemize

‘izin’ veriyorlardı. Görüş esnasında da herhangi bir nedenle müdahalede bulunup baskılar yine başa dönüyordu. Biz de koğuştaki görüşlerin, idare tarafından her an kesilebileceğini, nedenlerini, gelen görüşçülerimize anlatma kararı almıştık. Böyle bir görüş gününde abim Antalya’dan çıkıp gelmişti. Yaşadıklarımızı ve tavrımızı abime anlatırken aynı olaylar yinelendi. Biz ailemize bu konuyu anlatmaya başlayınca, konuşturmayıp ite kaka, coplayarak görüş yerinden hemen bizi çıkarıyorlardı. Abim, ‘ben taa Antalya’dan çıkıp geliyorum, sen idareye tepki gösterip benimle görüşmüyorsun’ diye serzenişte bulunmuştu. Ben de ailemin endişelerini azaltmak, onlara moral vermek adına, içeride bizlerin her türlü baskıya rağmen sağlığımızın iyi olduğunu, bir disiplin içinde hayatlarımıza sahip çıktığımızı anlatan bir mektup yazdım. Bu mektubun ne komündeki ne de koğuştaki arkadaşlarıma bir zararı olamazdı. Tahliye olan biriyle göndermek için hazırlamıştım. Ancak, idarenin koğuşa yaptığı ani baskında mektup idarenin eline geçti. İdare zaten istediği biçimde kullanmak için, açığımızı kolluyordu. O günün Tercüman gazetesinde, idare amacına uygun bölümleri mektuptan kesip biçip yayımlatmıştı. ‘Her fırsatta baskı gördüğünü söyleyen iflah olmaz terörist kadınların’, yani bizlerin aslında, Mamak’ta ne kadar mutlu mesut yaşadığımızın ‘kanıtı’ olmuştu benim mektup. Mamak’ta gazete yasağı olduğu için de bu haberi bizler avukat görüşünde öğrenmiştik.

Bu olay, beni kahretmişti. İdareye böyle bir koz vermiş olduğum için günlerce üzüldüm. Mektubun içeriğinde gerçekten ne bana ne arkadaşlarıma zarar verecek bir şey vardı. Ama adamlar amaçlarına uygun kullanmışlardı işte! Mamak’ta kadın tutuklular güllük gülistanlık bir ortamda yaşıyordu! Bu olayın bende yarattığı üzüntü, idarenin fiziksel olarak uyguladığı baskı ve işkenceden çok daha fazlaydı. Bir de sanki, açığımızı kollayan yalnızca idare değilmiş. O günlerde koğuştaki bazı arkadaşların tedirgin telaşları ve güvensiz soruları, iğneleyici bir o kadar da taş atan yaklaşımları da neredeyse idare kadar yüreğimi yaralamıştı. Bu olayı anımsadığımda hâlâ derin bir kederle dolar içim...

Merak Bekar
Askeri Ceza ve Tutuklevi.
1 Blok 1. Kapsa

Mamak
Ankara



ARTIK SIZLERE VURMAK İSTEMİYORDUM

SN. CİHAN İNAN BEKAR

Kızılarpınarı cad.
78/10

KEĞİÖREN
ANKARA

Ben Çıkarken Daha Güçlüyüm: Biz Varız...

Mamak'ta bütün yaşananların ardından, on üç ay sonra tahliye kararı verildiğinde hissettiklerim ise, bende iz bırakan diğer bir olaydır.

Tahliye kararının ardından sevinç, mutluluk hissetmem gerekirken, ben çok üzgündüm. Mahkeme salonundan dönüşte Mamak girişindeki kafese koydukları zaman (tahliye olanı koğuşa geri götürmeyip kafeste bekletiyorlardı) kendimi öyle çaresiz hissetmiştim ki...

Bana göre içeride bir mücadele, direniş devam ederken ben arkadaşlarımı bırakıp gidiyordum. Eğer orada bana tercih hakkı tanısalar, kesinlikle koğuşa, arkadaşlarıma yanına geri döner, onlarla birlikte insan kalma, değerlerine sahip çıkma mücadelem devam ederdim.

O kafeste sanki, dışarı çıkmak için beklerken, arkadaşlarıma ihanet ediyormuşum gibi garip bir suçluluk duygusu içindeydim.

Her şeye rağmen bildiğim bir şey vardı ve bundan çok emindim: Mamak'ta idarenin uyguladığı tüm sindirme, kişiliksizleştirme uygulamalarına karşılık, nizamiyeden çıkarken ben daha güçlüydim. Çünkü cunta koşullarına rağmen dost da düşman da duymuştuk ki, biz vardık...

'ARTIK SİZLERE VURMAK İSTEMİYORUM'

Etkin Kanar

1982 A Blok... Sık ve ani baskınların yaşandığı dönemdi. Sayım dışında yapılan bu baskınlarda, 'operasyon mangası' şakırtılarla açılan kapıdan içeriye dalmıştı yine... Biz kadınların arasına nifak sokarak zayıflatmak ve bölmek amacıyla birçok yöntem deniyorlardı. O gün, koğuştan bir kısım arkadaşı yine koridora çıkarıp meydan dayağına almışlardı. Mangadan bir asker, koridorda sürmekte olan dayağa katılmayarak koğuştaki kalmıştı. Ben içerde bırakılardanandım ve koğuştaki kalanlar o askere, koridora çıkmasını, yoksa sonucun kendisi için iyi olmayacağını, başına kötü şeyler gelebileceğini anlatmaya çalışmıştık. Hiç unutmuyorum! Gözyaşlarını akıtmadan ağlayan gözlerle bize bakıp, titrek bir sesle, 'Hayır çıkmayacağım, artık sizlere vurmak istemiyordum' demişti ve o baskından sonra bu askeri hiç görmedim.

Komün

Mamak Askeri Ceza ve Tutukevi'nde kaldığımız süre içerisinde, koğuştaki, sayıca kalabalık bir komün ile sayıları üç ila yirmi-otuz kişi arasında değişebilen, sanırım 8 ayrı siyasal grup vardı. Her siyasal örgütün yönetici, üye ya da taraftarı olarak yargılananlar, oradaki yaşamı ortak sürdürebilmek üzere 'komün' halinde yaşıyorlardı.

Her komünün üyeleri gelirlerini bir havuzda toplayarak, ihtiyaçları temelinde giderlere de ortak oluyordu. Özel çamaşırlar dışında, yiyecek-giyecek, temizlik ve diğer kullanım malzemeleri ortaktı. Hatta 'mahkemelikler' diye

tanımladığımız, devletin karşısına (mahkemelere) çıkarken, bilinen, edini-
len değer yargıları karşısında, devrimci saygınlığı görüntüsel olarak da ko-
rumak, aynı zamanda ailelerimize ve sevenlerimize moral vermek üzere, de-
ğişik bedenlerdeki takım elbiselerimiz ya da uyumlu kombine giysilerimiz
vardı ki, zamanla neredeyse tüm komünlerin ortak giysileri gibi olmuşlardı.

Kimimizin ailesi düzenli para gönderip, her görüşe gelip giderken; kimi-
mizin ailesi para gönderemez, görüşe gelip gidemezdi. Her ailenin koşulları,
sınıfsal, sosyal ve siyasal yapısı da bir değildi. Bu farklılıkları yok sayan, ya-
şam içerisinde her birimizi eşitleyen, ortak yaşam biçimiydi komünler...

Komün içinde iş bölümleri de vardı. Her komünde, yasak olmadığı za-
manlarda, alışveriş ihtiyaçlarımızı belirleyen; aramızda hasta arkadaşlarımız
varsa onların hastalıklarının gerektirdiği özel yiyecek veya karşılanabilecek
diğer ihtiyaçlarını gözeten ve paranın dengeli harcanmasını sağlamakla so-
rumlu 'kantinci'ler olurdu. Paranın tümü harcanmaz; tahliye olanlar, tekrar
Emniyete, sorguya götürülenler ve ani ihtiyaçlar için bir kısmı mutlaka ayrı
tutulur, korunurdu.

Komünlerde günlük olarak genel koğuş temizliği sorumlusu, bulaşık nö-
betçisi, sofrayı kurup kaldırma işleri hep sırayla yapılırdı; tabii hasta olanlara
fiziksel yük getirecek işler verilmezdi. Bir de, özel çamaşırlar dışındaki çama-
şırlar, her komünde ortak leğenlerde, birinci su, ikinci su, durulama ve sıkma
olarak, yine iş bölümü temelinde yıkanır, yıkanmasına da, bazı arkadaşlar
diğerlerinin yıkamasını beğenmez sıra dışı bırakırlardı zaman zaman... Ta-
kılmalar yaşanır; 'Senin ellerin pek narin, kalem tutmaktan çamaşır yıka-
mayı bilmiyor, iyi çitileyemiyorsun' ya da 'doğru düzgün sıkamıyorsun, sula-
rı kalıyor' gibi... Kimilerinin 'kıyamadıkları' arkadaşları dışta bırakmak için
bu gerekçeleri öne sürüp çamaşır işini yükledikleri de bilinirdi sessizce.

Komünler arasında, ihtiyaç durumunda, leğen alışverişleri yaşanır. Ba-
zen de, sıcak su haftanın bir ya da iki günü belirli saatler arasında verildiğin-
den, çamaşır sırasında da, banyo sırası ve zamanlamasında da, komünler ara-
sında sorun yaşanır, gerginlik olurdu. Hele de dışarıda ideolojik-siyasi olarak
'hasım' durumundaki siyasal gruplar arasında bu tür gerginliklerin yaşan-
maması için dikkat edilirdi ama ufak tefek sorunlar çıkmaz da değildi. Bu so-
runların hiç yaşanmadığı dönemler, idarenin saldırılarının azgınlığı ve ne-

fes aldırmadığı süreçler olurdu. Saldırı dönemlerinde herkes idareye karşı tek vücut olurdu doğal olarak...

Bir de en büyük lükslerimizden biri çay yasaklarımızın olmadığı dönemlerdi ki, keyfi, sanırız hepimizin belleğindedir. Tabii 'çay sorumlusu' da vardı. Hem her komünün, hem de komünlerin istediği demlik sayısını toparlayıp, idarenin asker çaycısı ile para işlerini halleden 'koğuşun çaycısı' da... Çay yasaklarına ara verildiği dönemlerde, tahliyeler olduğunda, sevinçli bir haber alındığında, bazı komünler diğerlerine ya da yakın hissettiği bazı komünlere çay ısmarlayarak kutlama yaparlardı...

Koğuş Yaşamı

Her gün koğuş temizliği ortak yapıldı. Kendi sağlığımız açısından bunu önemserdik! Gerçi askeri kurallar gereği de bunu yapmak zorunlu tutuluyordu ama bizim hareket noktamız kendimiz için mümkün olan en hijyenik ortamın sağlanmasıydı. Günlük koğuş temizlikçilerini belirlerken, uyumlu, yani aralarında çatışma yaşamayan gruplardan nöbetçilerin bir araya gelmesine dikkat edilirdi; tabii yanı sıra sadece grupların değil, bir de kişilerin arasındaki uyum da önemliydi. Bunu ayarlamada sorun olmadığını hatırlıyorum. Bir de, her bulaşığa ve temizliğe yardımcı olmayı kendine alışkanlık edinen arkadaşlar vardı ki, nöbetçiler onların varlığına pek sevinirlerdi. Ben (Etkin) bulaşıklara hep yardımcı olurdum. Güler Koç'un da hem bulaşığa, hem de temizliğe yardımcı olduğunu hatırlıyorum.

Bizlere askeri cezaevi idaresince ve sıkıyönetim yasaları gereğince 'tutuklu er' statüsü verildiğinden, yemek öğünleri asker karavanasıyla aynı olurdu. Karavananın dağıtımını, sırayla, her komünden bir kişi yapardı. Gelen yemek, kepçe ile, komündeki kişi sayısına uygun olarak dağıtılırdı. Ayda yılda bir çıkan etli yemeklerin içindeki et neredeyse sayılı olduğundan, her komüne birer ikişer parça etin verilmesine dikkat edilir, komünlerde de o bir-iki parça et, hasta ve işkenceden en fazla örselenmiş olana ya da işkenceden yeni çıkıp gelmiş olana verilirdi. Zaman zaman, koğuştaki yemek ve et dağıtımında adaletsizlik olduğunu, o günkü nöbetçinin kendi komününü kayırdığını düşünenler olur ve gerginlik, hatta tartışmalar yaşanır ama çok büyümeden yatıştırılır, adil dağıtım konusunda duyarlılık yaratılmış olurdu. Bazı

arkadaşlar vardı ki 'adaletlerinden sual olunmaz', karavanayı komünlere onlar dağıttığında hiç sorun yaşanmazdı neredeyse...

Genç yaşlarımıza karşın, tüm bu duyarlılıklarla,ilmek ilmek örülebildi mücadelenin ağırları... Sanılmasın ki her şey güllük gülistanlıktı, sanılmasın ki herkes aynı zaman kesitlerinde, aynı karşı duruşları istiyordu ve buna hazır... Hazırlana hazırlaya, kendimizin ve birbirimizin yaralarını sardığımız kadar, günlük yaşamda ayrıntılara da dikkat etmeyi öğrenerek çıktık basamakları; yükseltebildik karşı koya koya direnmenin çitasını. Ve bugün düşününce; demek böyle nefesimizi tuta tuta, sabırla, umutla oluşturup, pekiştirmişiz güvenin, arkadaşlığın ve dostluğun zeminini... İşte böyle soyunmuşuz anılarımızı içeren belgesel bir kitabın kolektif yazımına. . !

Ben Bugün Kızımı Gördüm

Ben bugün kızımı gördüm,
Kutup yıldızımı,
Yaşam hızımı,
Yürek sızımı gördüm.

Ben bugün kızımı gördüm,
Kutup yıldızımı,
Yavru ceylan bakışlı,
Kıvrıkcık ipek saçlı,
Kara kuzumu gördüm.

Ben bugün kızımı gördüm,
Kızımda iki gözümü,
Gülen yüzümü,
Ateşli sözümü gördüm.

Ben bugün kızımı gördüm,
Fırtınalı açık deniz yolculuğunda,
Güneş koruyuculuğunda,
Şimşir tekne ucunda özümü gördüm.

Ben bugün kızımı gördüm,
Geride kalan çetin günler,
Gide gelmeye dünler,
Baba diye ünler yürek közümlü gördüm.

Ben bugün kızımı gördüm,
Bir düş gibi,
Dokuz ay karanlıkta yürümüş gibi,
Birdenbire güneşi görmüş gibi yürek yalazımı gördüm.

Ben bugün kızımı gördüm,
Demedim hava duruldu,
Fırtına yoruldu,
Kış gider oldu fakat baharımı yazımı gördüm.

Ben bugün kızımı gördüm,
Geldik buraya bitişik iki kamaradan
Duvarlar kalkacak aradan,
Yola çıkınca buradan ustam Nazım'ı gördüm.

Ben bugün kızımı gördüm,
Elbet değil buluşma yeri,
Konuşma yeri,
Burası duruşma yeri yargımı yazımı gördüm.

Ben bugün kızımı gördüm,
Yüzünde gülüşlerin en güzeli,
Baba gel sarıl öp beni der gibi,
Gözlerimin dili suskun avazımı gör-
düm

Cankuş

Akşamları bütün kuşlar,
Dönerken kendi evine,
Sen niye düştün,
Tutukevine,
Minik kuş,
Cicik kuş?

Sürülerle kuşlar,
Göç ederken güzün,
Sıcak güney ülkelerine
Ne oldu da yolun uğradı
Başı karlı
Hüseyin Gazi Dağı eteklerine,
Minik kuş
Cicik kuş?

*Haşim Kanar (Minik-Cicik Kuş'un
Mamak'taki tutuklu babası)*

CÜRÜMÜME MEKTUP

Suna Özüdoğru Koç

Günaydın cürümümümümüm¹

Bu gece doğru düzgün uyuyamadım, sabah ta 6'da kalktım. Gruba dahil olduğum günden beri, Dilvin'in anısından başka bir anı okumadım. Niye mi? Kendimden korktuğum için... Çok etkiliyor beni, günlerce kurtulamıyorum etkisinden, hâlâ Dilvin'in anısı kafamda dolanıp duruyor. Özellikle önce senin anılarını okumak istedim tabii ama bugüne kadar olmadı. Yapamadım. Bir cesaret, okudum sabahın köründe... Cürümüm ağlatın beni, hâlâ boğazımda bir şeyler düğümlü... yazarken bile zorlanıyorum.

Seni ne kadar da erken bıraktım oralarda yalnız, de mi?. İnsan bazen kalabalığın içinde bile yalnızlık çekebiliyor. Birlikte bir şeyleri paylaştığın, yaşadığın arkadaşlar tabii ki daha farklı oluyor. Ama orda geçirdiğin yıllar ve birlikte yaşanan şeyler gerçekten orada bulunan diğer arkadaşları da cürüm yapıyor.

Bu yaz geldiğinde, demiştin ki: 'Bazı şeyleri hatırlamıyorum Suna, bir gün konuşalım.' Fırsat olmadı. Ama konuşsak iyi olacaktı, çünkü ben de birçok şeyi hatırlamıyorum cürümüm...

Kafamda yazacağım anılarımı düşünürken şu Pamuk, sen ve ben hikayesini ben de yazmayı düşünmüştüm. Orada hatırladığım şey, bizleri bağladıktan sonra, 'önlerine bir de kemik atın' demesiydi subayın. Ayrıca çok çetin

¹ Cezaevi literatüründe "cürüm", aynı davada yargılanan kişilerin birbirlerine hitap şeklidir.

bir kış geçiyordu, müthiş kar yağmıştı ve havalandırmayı açmak için o karları kenarlara kürümüşlerdi. Biz o karların içindeydik. Artık uyumaya başlıyorduk, donmuştuk ve sabahın 4'ü ya da 5'iydi içeri aldıklarında... Senin başparmağın donmuştu, iyi hatırlıyorum. O korktuğumuz Pamuk, canım, nezle bile olmamıştı. İnanç ne müthiş bir şey be cürmüm... Şimdi 1 saat dur deseler, grip oluruz. Ama evet, orada, bizi ısıtan arkadaşlarımız ve türküleri vardı.

Cürmüm, kendine iyi bak, olur mu?

İşte A Blok'tayız...

Emniyet süreci nihayet bitti ve Mamak'a yollandık. Emniyet sürecinin sonlarına doğru Mamak'tan bir arkadaş geldi. Güler'in de selamıyla birlikte... Bize Mamak'ta almamız gereken tavırlar konusunda biraz bilgi de getirmiş. Ben hiç görmedim kendisini orada... Sanırım Tülay iletti bana... Yanılmıyorsam, Şeniz'di Mamak'tan getirilen...

Biz artık ne yapacağımızı daha da iyi bilir bir vaziyette Mamak'ın yolunu tuttuk. Neler yapmamız gerektiği açıkça söylenmişti bize. Daha bir güvenle gidiyorduk. İlk gittiğimiz andan itibaren tavrımızı koyacaktık. Cezaevine bu kadar istekli gittiğimizi duyanlar, akıldan yoksun olduğumuzu sanabilirlerdi. Ama orada Toros vardı, erkek arkadaşlar vardı ve daha nice tanımadığımız devrimci insanlar vardı. Üstelik kızlar tavrı koyuyordu. Raci Tetik'i sallayan pek yoktu. Bu daha bir güzeldi. Tabii ki bizim de yerimiz onların yanındı. Erkek arkadaşlardan da direnişte bulunanlar olmuştu. Uzun süre sayıları düşük düzeyde kalmış olsa da tavrı geliştirebilmişlerdi.

Biz bu duyularla Mamak'a vardık. Dış kafesti ilk durak. O ne yarabbim!. Bağırış çağırış, dayak gırla gidiyor. Bize de bağınıyorlar, ama henüz dayak yemedik. 'Bize komutanım diye hitap edeceksiniz' dediler. Yemezler!. Komutanım demek yoktu!. 'Tamam o zaman, elinizi uzatın' diyorlardı, biz de kuzu kuzu uzatıyorduk. Bu arada direniş gösteren erkek arkadaşlardan Hamza Engeloğlu da tam bizim kafesin karşısındaki kafesteydi. Ona çok bulasmıyorlardı. Belki de sadece yeni bir sürü keklilik geldiği için. Yalnız başına bunun belirleyici olduğunu sanmıyorum tabii. Cezaevi tavrı da önemliydi diye düşünüyorum. Bu arada biz bir fırsatını bulup Hamza'ya, tavrı koyduğumuzu ve A Bloka gitmek istediğimizi anlatmaya çalışıyorduk. Tabii ki ta-

vır koyuyorduk. Yapmamız gereken 'Komutanım' dememek ve İstiklal Marşı'nı söylememektir. İşte, biz A Bloktayız. Bu kadar basit gibiydi...

Garibim Hamza kim bilir neler düşünüyordu; oysa ki bize eğitim yaptırıyorlardı, arkanızı dönün diyorlardı, dönüyorduk. 'Andımızı söyleyin' diyorlardı, söylüyorduk. Ama 'komutanım' demiyorduk. Yalnız merakla İstiklal Marşı'nı ne zaman söyleteceklerini bekliyorduk. İşte o zaman dananın kuyruğu kopacaktı sanırım. Biz bunları yaparken, bir gün Tuna geldi, halimize baktı, 'ya, bunlara öğretmişler de, yanlış öğretmişler' dedi. Ama biz ne demek istediğini anlayamadık. Yalnız bildiğim bir şey var ki, bizden İstiklal Marşı hiç istemediler.

Bütün bunlara rağmen, Cürüm Sema ile Gülseren'i A Bloka yazmışlardı. Beni Tuna yanına çağırdı. Gittiğimde Zafer de oradaydı. Bana C Bloktaki kedi, köpek, havalandırma vs. koşulların güzelliğinden bahsetti ve beni oraya göndermek istediğini söyledi. Ben tercihim yapmıştım. A Bloka gidecektim. Zafer'den 'akıllı olmamı' söylemesini istedi, ama ondan da olumlu bir cevap alamadı. Ben diretince de 'dön şuna bir tokat at lan' dedi. Ama yine istediği olmamıştı ve beni de A Blok'a yazmıştı.

Kaç gün dış kafeste kaldık hatırlamıyorum ama sonunda bizi A Bloka gönderdiler. Tabii orada da ilk durak iç kafesti. Bir gece kaldık. Gittiğimiz gece, hatırlamıyorum kim nöbetçiydi, kafestekileri inceliyor ve bazı bilgiler alıyordu. Zafer'i ve beni gösterdiklerini biliyorum. Bir süre sonra kızların kafesine geldi ve bizim A Bloкта tanıdığımız olup olmadığını sordu. Ben de kuzu kuzu, görüncemin olduğunu söyledim. Sabah olmuştu artık. 'Hadi' dediler, 'alın eşyalarınızı C Bloka gidiyorsunuz.' Olamaz. Bizi A Bloka yazmışlardı. Şimdi ne olmuştu da C Bloka gidiyorduk. Oysa tavrımızı da(!) koymuştuk. Yerimizi belirlemiştik, bize bunu nasıl yaparlardı!

Sonradan olay aydınlandı, bunu onlar değil, ben yapmıştım. Görüncemin A Bloкта olduğunu söylemiştim. A bloktaki arkadaşlardan da, nasıl böyle bir hata yaptığım doğrultusunda sürekli eleştiri aldım. Ama şimdi düşünüyorum da, tamam, söylememem gerekirdi belki, ama onlar zaten biliyordu ve bu da oyunun başlangıcı idi.

Mamak'ta Küçük Olmak

Mamak'ta küçük olmak oldukça zor. Koğuşun en küçükleri ben ve Pamuk idi. Yalnız Pamuk benden kıdemliydi. Büyük görünmek için çaba harcıyordum. Fiziksel değişiklik de gerekiyordu bunun için. İşe kaşlarımı aldırarak başladım. Sağolsun Sükun bu konuda bana yardımcı oluyordu. Ama bir sonuç alamadım ve galiba kısa sürede de vazgeçtim.

Açlık grevi boyunca epey eziyet çekmiştik. Hele o yatak dökmeleri, elbiseleri karıştırmaları yok mu, tam bir çileydi gerçekten. Ama biz her zaman olduğu gibi, çilelerden güzellikler bulup çıkarıyor, her fırsatta gülüp bir şeyler yaratmaya çalışıyorduk. Bunlardan biri de yataklar filan yapıldıktan, elbiseler toplandıktan sonra kalan malların pazara çıkartılmasıydı. Arkadaşlar, bu bluz kimin, bu pantolon vs. kimin? Bunlar arasında en ilginç mektup ve resimlerdi. İnsanlar elbiselerini unutabiliirdi, hatırlamayabiliirdi ama resimleri ve mektupları tanımamaları ilginçti. Özellikle anımsıyorum; mektup bir anneye hitaben yazılmıştı, fakat söz konusu anne koğuşta değildi! Mektup sahipsizdi. Eşe ya da sevgiliye yazılmış ama sahibine ulaşamamış mektuplar vardı... Bunu özellikle bir gruba menşup arkadaşlar yapıyordu. Orada duygulara, özel yaşama yer yoktu. İdareye açık vermemeliydik. Bizi hiçbir şey bozamazdı. Ama işin ilginç bunu idare zaten biliyordu, bizim illegalitemiz kendimizeydi. Birbirimizi kandırıyorduk. Biz mücadeleye ve direnişe odaklanmıştık; başka hiçbir şey yoktu hayatımızda.

İşte böyle bir cezaevi yaşantısında ben yine bir çocukluk yapmış ve büyük bir hata işlemiştim. Açlık grevi bitmiş ve hastanedeki arkadaşlar cezaevine dönmeye başlamıştı. Ben mazgalda durmayı ve dışarı bakmayı hiç semezdim, sanırım hiç de yapmamıştım bunu. Ama o gün bir şeytan girdi içime ve yaptım. Mutfak tarafına geçerken ayak sesleri duydum. Üstelik mazgal da açıktı ve baktım. Gerçekten hastaneden arkadaşlar dönüyordu ve içlerinden biri de Zafer idi... Asker anında mazgalı kapattı. Ben öyle mutlu olmuşum ki onu gördüğüme, o sevincimi gizleyemeyip koğuşla paylaşmak istedim herhalde. Hemen koğuşa dönüp 'arkadaşlar ben Zafer'i gördüm' dedim. Ah dilim tutulaydı da söylemeseydim. Zayıflığımı açık etmiş, siyasi yapımıza zarar vermiştim... Çoluk çocukla uğraşan bir örgütlenme!. . Olacak şey değildi!. . Beni epey makaraya sardılar ve güldüler.

Çok utandığımı hatırlıyorum sonradan. Epey etkisinde kalmıştım ve hâlâ unutamadığım şeylerden biridir. Ama biliyor musunuz arkadaşlar, ben hâlâ büyüyemedim, hâlâ aynı coşku ve heyecanı duyuyorum. Bugün 3 Ocak 2011. Benim 25. evlilik yıldönümüm. Kendime sadece şunu söylüyorum: Ben insanım, bunu gizlemeye çalışmanın hiçbir anlamı yok. O gün de öyleydi, bugün de öyle...

O İğneyi Yiyen Bendim!

Artık C Blokluyuz. Uzun bir mücadele dönemi başlamış bulunuyor. Yanılmıyorsam 1 hafta kadar C Bloкта bulunan arkadaşlarla aynı koğuş ve havalandırmayı paylaştık.

Artık ne yapacağımızı ve neler yapmamız gerektiğini biliyoruz. Yavaş yavaş Emniyetin etkilerinden de çıkıyoruz ve daha sağlıklı düşünmeye başlıyoruz. Her sabah dışarıya çıkıp, sayım veriyoruz. 'Andımızı söyleyin' diyorlar, bizim söylemediğimizi iyice görsünler diye en ön sıralara geçiyoruz. Bu arada 4 kişi olduk. Semra da katıldı aramıza. Önce bizi koğuşun içinde ayrı bir odaya kapattılar. Havalandırma filan yok. Koca koğuşta dört kişiyiz, dışarı çıkarmasalar da yeterli havaya sahibiz. Kızlar da gelip kapının önünde bizimle rahatça sohbet ediyorlar. Kapının altından teker teker de olsa sigaralarımızı alıyoruz. Keyfimiz yerinde. Ama bu durum uzun sürmedi. C Blok, idare binasını saymazsam, U şeklinde 3 ayrı bölümden oluşuyor, biliyorsunuz. İdare binası ile kızların kaldığı bina tam karşılıklı, idare binasına sırtımızı döndüğümüzde sağda kalan bölüme bizi aldılar. Orada normal bir ev odası kadar büyüklükle küçük bir koğuş vardı, koridora çıkıp tuvalete gidilebiliyordu. Akşamları, yanılmıyorsam saat 22. 00'de odamızın da kapısı kilitleniyordu, dolayısıyla tuvalet kısmına geçemiyorduk. Bu arada kış geldi. Havalar soğudu. Odun kömür oldukça kısıtlı veriliyordu. Bu arada kantin ve sigara yasağımız da var tabii. Kantin neyse de, sigarasızlık zordu vallahi...

C Bloкта biri kaçakçılıktan, diğeri ('Matahari') casusluktan gelmiş iki kişi daha vardı. Mataharimiz biraz daha korkaktı, ama bize epey yardımı dokundu. Kaçakçılıktan gelen arkadaş ise çok iyi bir insandı, onun da yardımlarını hiç unutamayız. Bize kömür hazırlatırlardı, arkadaş mutlaka bir yerlerine sigara paketini sıkıştırırdı. Çay, keza öyle, yanına mutlaka bir şeyler koyardı.

Diğer arkadaşlar yakalanmaktan korkar ve öyle şeyler yapmazlardı. Ama o, her zaman bir şeyler iletirdi bize...

Hiç unutmuyorum, bir gün yakalandık, sanıyorum çaydan... Sigara da var mıydı, bilmem. Sabah iç emniyet amiri geldi sayıma. Bizi çıkarttı dışarı, sayım alıyor. Çok sinirli. Bir sürü laf sayıyor bize. Söylediği laflardan birini hiç unutmam: 'Siz böylesiniz işte, biz size yasak koyuyoruz, siz bir yolunu buluyorsunuz, sizin kafanız sosyalist, mideniz kapitalist...'

Bu yakalanmanın ardından kontroller bir hayli sıklaştı, artık pek bir şey alamıyorduk. Kömür işi de iyice zora girdi, vermiyorlar artık. Bayağı üşüyoruz. Bir gün böyle, üç gün böyle derken, ne kadar geçti, tam bilmiyorum, aklımıza güzel bir fikir geldi. Hastalanalım. Ama nasıl? İnsan vücudu öyle bir şey ki düşmanına karşı dirence geçiyor ve bazen mucizeler yaratabiliyor (Açlık grevinde 70'li günlere kadar direnç sağlama gibi). Biz de hastalanmadık işte onca soğuğa karşın. Ben hastalanmaya razı oldum. Nasıl olacak, bacağım kasılacak soğuktan ve yürüme zorluğu çekeceğim. Tamam, karar verildi. Ertesi gün sayımda ben içerdeyim ve yatıyorum. Hastayım, kalkamam. Sayımda bildirildi. Durumum anlatıldı. Çok acı çekiyorum. Sıhhiye geldi, baktı halime, gerçekten içler acısı!. Gittiler. Aradan kısa bir süre geçti, Kanlı Nigar'la sıhhiye geldi. Adamın elinde kocaman bir iğne var. Vallahi abartmıyorum arkadaşlar, 2. Dünya Savaşı'ndan filan kalma galiba, eski mi eski, büyük mü büyük. Benim zaten iğneden aklım çıkar. Görünce, yok istemem, ben iğneden korkarım, diye kızlara kızıyorum. 'Sus! Şimdi anlayacaklar' diyorlar. Ne yapacağım, kendim ettim kendim buldum, mecbur iğneyi olacağım. Yaptılar tabii... Uf, şimdi yazarken bile acıyor yeri...

Ama amacımıza ulaşmıştık. Artık düzenli kömürümüz geliyordu. Üşüme olayı ortadan kalkmıştı. O kadar ki, artık gündüz yakmakla yetinmeyip gece bile yakıyorduk. Normalde gece yakmak yasaktı. Bulduk da bunadık misali. Bunu senin yanına bırakırlar mı, sanıyorsun. İsmi hatırlamıyorum ama çok gıcık bir yüzbaşı vardı. Onun nöbet günüydü. Biz yine gece de yakıyoruz. Güzel, sıcak sıcak, hepimiz uyumuşuz. Artık kim uyandı, nasıl fark ettik, hatırlamıyorum, ama resmen zehirlenmenin eşiğinden döndük. Hepimiz perişanız. Siz misiniz gece de yakan, yüzbaşı gece bacayı kapattırmış ve bütün zehir içerde. Göz gözü görmüyor. Hepimiz perişanız. Yok, akıllandım! Artık

yeniden hasta olmak gibi bir niyetim yok, geceye de çare bulmak için. O iş-neyi yiyen bendim!

Tek Tip Elbise Direnişi

Erkek arkadaşlara korkunç bir zulüm uygulanıyordu. Tecritler bizim koğuşun baktığı küçük havalandırmaya çıkarılıyordu. Copların sesleri, askerlerin bağırtiları, komutanların emirleri bir araya geldiğinde tam bir kaos ve vahşet esiyordu dışarıda... Tabii, bizim kepenkler hemen takılıyordu pencerelere, bu kepenkler de epey nasibini alıyordu coplardan. Şangur şungur girişiyorlardı kepenklere. 'Boşaltın üst ranzaları orospular' gibi hakaretler bolca işitiliyordu. Sema'nın da dediği gibi, seyirci kalmaktansa onların yanında olup, o meşakkati onlarla paylaşmayı ne çok isterdik. Bizler de boş durmayıp bağırıp çağırıyor, slogan atıyorduk. O gürültüde dediklerimiz ne kadar anlaşılıyordu bilemem. Seslerimiz muhtemelen bir uğultu gibi kalmıştır. Yine de bu sesler komutanları, askerleri daha da sinirlendiriyordu. Bir ara öyle bir giriştiler ki sağ camdaki kepenk hızla yere indi. Hepimiz donup kalmıştık. Kepengin altında bir arkadaş var mıydı acaba? Geçmek bilmeyen dakikalar. Ohh, neyse ki kimsenin üstüne düşmemişti. Bizler o küçük aralıklardan vahşetin derecesini ölmeye çalışırken, çaresizlik bizi yiyip bitiriyordu.

Bizler olayın vahametini sabah olup da havalandırmayı gördüğümüzde anladık. Havalandırma boşluğu kanlar içindeydi, yırtık elbiseler, ayakkabılar her tarafa savrulmuştu.

Hayır böyle olmamalı, eli kolu bağlı kalmamalıydık. Bizler de bir şeyler yapabiliirdik. Bir grup arkadaş tartışmaya bile gerek kalmadan hemen karar vermişdik. Biz de açlık grevine katılmalıydık. Arkadaşlarımıza destek olmalı, bu zulme dur demeliydik. Bir grup arkadaşın pazartesi günü duruşması vardı. Onlar orada arkadaşlarıyla konuşup bir karara varmayı uygun gördüler. Yapabileceğimiz bir şey yokmuş gibi biz de onları bekledik. Hâlâ bir anlam veremiyorum bizim niye hemen başlamadığımıza. Çok iyi hatırlamıyorum ama, duruşmaya çıkarılmadılar ya da erkek arkadaşlar duruşmaya getirilmedi. Mahkemelere de uzun bir süre ara verildi. Artık hep birlikte 36 gün sürecek olan açlık grevine başlamaya karar verdik... Hepimiz birdik, daha da güçlenmişdik, elimizde ne varsa ortaya dökmüş ve iki masa uzunluğunda koca-

man bir 'mamak pastası' yapmıştık. Hepsini yiyebildik mi? Hayır, çok azını belki, ama olsun. Sabahı dört gözle bekliyorduk. Nihayet sabah kıdemli karanvanayı almayacağımızı ve AÇLIK GREVİ'nde olduğumuzu açıkladı. Bir nebze de olsa rahatlamıştık.

Bizler Mamak'a biraz geç geldik. Kızlar koğuşunun o şanlı direnişlerine pek ortak olamadık, o dayaklardan fazla nasiplenemedik. İşte, önümüzde kızlar olarak değil de, Mamaklılar olarak bir direniş vardı ve bizler de oradaydık. Arkadaşların anlatımından, yaşananları biliyorduk. Bakalım şimdi bizler neler yaşayacaktık.

Küçük bir koğuşumuz vardı ve sayımız 50 kişinin üstündeydi. Bizi havalandırma boşluğuna aldılar. Koğuşumuzu arayacaklardı. 'Arama bitti, koğuşlara!' sesi geldi. Koğuşumuza bir döndük ki, aman allahım bu da ne, ne kadar yatak varsa yırtılıp içleri boşaltılmıştı. Doğal olarak açlık grevindeyiz diye yiyeceklerimizi almışlardı, ama hepsini değil, zeytinyağlarını, diş macunlarını ne kadar sıvı şey varsa, onları bizlere bırakmışlardı. Hepsi dökülen yatakların kırıntılarının içindeydi. Ortalık hallaç pamuğu gibi atılmıştı. Ama ne bir kızgınlık ne bir üzüntü... hiçbir şey hissetmediğimi hatırlıyorum. Onlar bizlerin direnişi karşında çaresiz hissediyorlardı kendilerini, ne yapacaklarını bilemeden ortalığı dağıtmakla yetiniyorlardı. Biliyorlardı ki, bu kızlar dediklerini yapar. Bu işin en kötü yanı bu işlemin sonunda kepenkleri de kapatıp bizi havasız ve tozun içinde bırakmalarıydı. Olsun varsın, o da olsun. Bu pisliği bir kerede bırakmadılar tabii, sık sık tekrarladılar. Komik olan her toparlanmanın sonunda bir türlü sahibi çıkmayan kıyafetler ve mektuplardı.

Açlık grevine başlayalı 10 gün filan olmuştu. Banyo yapmak için arkaya geçtim, bir arkadaş da bana yardım ediyordu. Göğüs üstünden, sırtım, kuyruk sokumuna kadar kara kara beneklerle dolmuştu. Aradan birkaç gün geçti sulu yara halini almaya başladı. Arkadaşlarla görüşüldü ve revire çıkmama karar verildi. 'MANTIŞ' (Mantar) olmuştum. Doktor krem verdi. Kullanabilirdim, bu bir yemek değildi ve biz destekçiydik. Uzun bir mantış dönemi başladı. 9 ay kadar sürdü. Koğuşta bir sürü arkadaş daha mantar oldu. Günde 3 defa krem leniyorduk. Haydi mantışciler sıraya, ilaç zamanı geldi. Çok komikti, hepimiz sıraya giriyor birbirimizi kremliyorduk.

Birçok arkadaşın da yazdığı gibi günler geldi geçti. Bizim 36'ncı, erkek arkadaşların 42'inci günü açlık grevinde. Bugün büyük dava başlamıştı. Merakla arkadaşların mahkemeden dönmesini bekliyorduk. Arkadaşlar neler söyleyeceklerdi, ne durumda idiler. Öğlen kapı açıldı ve her zaman yaptıkları gibi karavanaları alıp gelmişlerdi. 'Karavana' diye seslendi asker. Biz hâlâ açlık grevindeyiz, almıyoruz. Komutan çıktı ortaya: İddiasına göre, açlık grevi bitmişti, artık alabilirdik. Hiç bir şeyden haberimiz yoktu ve arkadaşlar gelmeden karavanayı almıyorduk. Kısa süre sonra kapı tekrar açıldı ve arkadaşlar ellerinde karavana ile içeri döndüler. Bize hiçbir açıklama gereği hissetmemişlerdi. Açlık grevi bitmişti işte. Mamak'ta bütün süreçleri yaşayan arkadaşların bakışlarını hiç unutmuyorum. Yanılmıyorsam aynı gün başka bir mahkeme daha vardı ve giden arkadaşlar da döndüklerinde aynı şeyi söylediler. Evet, bazı kazanımlar olmuştu anlaşılan, ama TEK TİP devam ediyordu.

Açlık greviden sonra gelen ilk yemek mercimek çorbasıydı. Aman' allahım, o ne güzel(!) bir çorbaydı. Belki de hayatımda yediğim en güzel çorba...

Aradan bir süre geçti. Kantin yaşamız yoktu. İstedığımızı ısmarlayabiliydik. Nasıl başlarken hep beraber olup Mamak tatlısı yapmışsak, bunu da bir tatlı ile devam ettirebilirdik. Bu kez koğuş olarak baklava ısmarlamayı istedik. Ama öyle değilmiş, öküz öldü ortaklık bozuldu misali bir grup arkadaş kendilerinin yalnız alacağını açıkladılar. O an duyduğum üzüntüyü anlatamam. Bu muydu yani, birlikte yaşamak, zorluklara göğüs germek, aynı havayı solumak...

Dayak, işkence vız gelir. Pir Sultan Abdal ne demiş: 'Dostun bir tek gülü yaralar beni.'

Okul

Açlık grevi bittikten sonra C Blok'a gönderildik. Onca yoğun, karmaşık ve acı günlerden sonra bir de arkadaşlardan ayrılmak çok zor gelmişti. A Bloкта iken görüşüyor muyduk sanki... Yook... Ama aynı çatı altındaydık ve hiç değilse bazı erkek arkadaşlarımızı, onlar havalandırmaya çıktıklarında, görebiliyorduk. Yaprak kımıldasa hemen kulaklarımızı açıp, 'nerde ne oldu?' 'yi-

ne ne var?’ diye hemen araştırmaya koyuluyorduk. Öyle iyi tanımıştık ki orayı... Askerlerin sayıma gelirken çıkardıkları seslerden bile nelerin olabileceğini anlıyorduk artık... Görmesek de birçok şeyi birlikte yaşıyorduk, erkek arkadaşlarla...

Şimdiyse C Bloktayız. Blok komşularımız da kaçakçılıktan yargılanan insanlar... Bu arada bize olan saygılarını hissetmemek mümkün değil. Sanki bizler onurumuzu korumaya çalışırken onlar da bir çeşit destek veriyor... Adeta ‘bir şeyler yapmasak da, bizler de sizlerin yanınızdayız’ mesajı veriyorlar bize...

Mektup yasaklarımızda bir sürü pulla bizi desteklediklerini iyi hatırlıyorum. Mektup yazabiliyorduk ama kantin yasağından dolayı pul alamadığımız için mektup gönderemiyorduk. Ama onların sayesinde mektup gönderebildik sevdiğimizimize... Arada bir de, ‘babalar’ bize kıyak geçip, tepsilerle baklava gönderiyordu. Her neyse...

Kendimi öksüz ve yetim hissettiğim dönemde, idare, isteyenlerin lise bitirme sınavına katılabileceğini duyurdu. Herhalde tek bitirmeyen bendim. Üstelik, pek öyle bir niyetim de yoktu. Nasıl olduysa benim bitirmediğim ortaya çıktı ve koğuş benim liseyi bitirmem gerektiğine karar verdi! Şimdi yazarken bile nasıl zorlanıyorum; hiç istemiyordum. Ama bu sayede, diğer bloklardan gelen arkadaşlarla kısa da olsa haberleşme imkanım olabilecekti. El mahkum... Koğuş için canım feda... Zaman geldi çattı; yaptırdım kaydı, gidiyorum okula... Onca yıldan sonra tekrar öğrenci oldum.

Haberleşme oluyordu tabii, ama hatırlayabildiğim kadarıyla pek de bir işe yaramamıştı. Günler öylesine geçiyordu. Sıra spor dersine geldi. Ben lise 2’den terktim. 2. ve 3. sınıfın derslerine giriyorum. Lise 2’nin spor dersi... Öğretmen çağırdı beni, karşısına aldı. ‘Başlıyoruz. Rahat, hazırol’... Ben şaşkın... Bu da ne? Sağıma bakıyorum asker, soluma bakıyorum asker... Bir de erkek arkadaşlar var. Yahu şimdi bir spor dersi için bu askerlerin önünde bunları yapmak olur mu? Olmaz. ‘Ben yapmıyorum bunu’ dedim. Çok şaşırdı öğretmen ve ‘niye’ dedi; kısaca anlattım. Yüzündeki şaşkınlığı unutmuyorum. Bana anlamsız anlamsız bakıyordu. ‘Bunca şeyden sonra bir spor dersi için bile olsa yapmam bunu’... ‘Sınıfta bırakacağını söyle ve bitsin artık bu iş burada’ dedim. Ve sınıfta kaldım.

Tutsaklıktan da Zor

Bugün benim için oldukça zor ve stresli bir gündü. Aylardır kaçtığım şeylerden bugün kaçamaz oldum. Kitabın anı ve belge teslimlerinin son iki günü... Bu tarihi bir görev Suna, kaçamazsın bundan dedim ve elimdeki belgeleri sık sık arayarak nihayet buldum. Meğer neler sakladığımı ben bile bilmiyormuşum. Onlara bakmak, onları düşünmek beni çok yoruyordu; demek onun için hep kaçmışım bunlardan... İyi ki bu iş oldu da artık yüzleşme zamanı geldi gibi... Öyle şeyler yaşadık ki unutmak ve kaçmak tabii ki mümkün değil, ama genellikle komik ve güzel şeyleri hatırlayıp, sohbet konusu etmişim.

Bugün baktığım belgelerimde benim aslında Mamak'ta mahkum olduğum kadar, belki de daha fazlası Mamak'ta bir mahkum yakını olarak da yaşadığım gerçeği idi... Anılarımı yazarken hiç böyle düşünmemiştim. Sonra kendime sordum, Mamak'ta mahkum olmak mı, yoksa mahkum yakını olmak mı zor. Fazla tereddüt etmeden mahkum yakını olmak daha zor geldi bana.

İnsanın işkenceleri ve yasakları kendisi yaşadığı zaman yaşamış oluyor işte, biliyorsun ve direnmenin mutluluğunu yaşıyorsun. Ama dışarıda olmak ve içerde olanlara hakim olamamak, acıların yaşandığını bilmek ve onları paylaşamamak çok daha zor. Çaresizsin...

Cezaevinde kaldığım süre içerisinde çok yasaklarımız oldu. Mektup, görüş vb. Bu dönemlerde Av. Kazım Bayraktar bizi hiç yalnız bırakmazdı. Ailelerimizin yerini alarak sık sık görüşe gelir ve bizim neler yaşadığımızı anlamaya çalışarak dışarıdaki ailelere iletir ve kendi yapabileceği şeyleri de yapmaya çalışırdı. Hiç unutmam cürmüm Sema ile bazan 'off be, yine Kazım abi geldi' derdik. Bir defasında hiç unutmuyorum; sanırım bir anısında Sema bahsetmişti. C Blok'ta kalıyoruz ve mahkeme dönüşünde çok güzel bir dayak yemiştik. Sanırım Sema cezaevi koşullarından bahsetmiş ve suç duyurusunda bulunmuştu mahkemede... Öyle olmaz böyle olur cezaevi koşulları dercesine girişmişlerdi bize... Özellikle Sema'nın eli yüzü mosmor olmuştu. Görüş yasağımız da olduğu için ailelerle görüşemiyorduk. Aradan bir iki gün geçmeden 'avukat görüşü' diye beni ve Sema'yı çağırdılar. C Blokte görüşe gitmek için idare binasından çıkmamız gerekirdi. Bu da demek oluyordu ki aranacağız. Olay aramak değildi, onur kırmaya çalışmak, aşağılamak ve da-

yak atmaktı. Daha soyunma odasına girer girmez 'soyun' diye karşımıza çıkarlardı. Biz bu onur kırıcı uygulamayı kabul etmediğimiz için her defasında güzel bir dayak yiyip çıkardık binadan... İşte daha birkaç gün öncesi yediğimiz bu okkalı dayaktan sonra Kazım abi yine gelmişti. Olacak iş mi ya, niye bu kadar sık geliyorsun Kazım abi... şurda güzel güzel yatıyorduk işte... ıktık tabii görüşe, yüzümüzdeki işkence izleri belli olmasın diye bizi B Blok görüş yerine götürmüşlerdi. C Bloкта görüş yeri açık havada yapılıyordu. Ailelerle ve avukatlarla aramızda yüksek ve çok geniş tel örgüler bulunuyordu. B Bloкта ise idare binasının içerisinde kk bir pencere boşluğu gibi bir yerde oluyordu ve ışıklar yakılmadığından karanlıktı. Bizi bu karanlıкта Av. Kazım Bayraktar'ın bütün itirazlarına rağmen grştrdler ve koğuşa dönüşümüz yine muhteşem olmuştu. İşte içerde bu duygularla paşa paşa yattarken, bir de dışarda mahkum yakını olmak vardı.

Dışarda mahkum yakını olarak yaşadığım dönemlerde ise, özellikle yasakların ve baskıların yoğun olduğu günlerde, Kazım abinin bütün duyarlılığına rağmen yanına gider -ki uzun süre beraber çalıştık zaten- tekrar ne zaman görüşe gideceğini sorardım. Cezaevinden gelecek olan bir küçük haber bile benim ciğerlerime dolan oksijen olurdu.

Bugün elime geçen bir belge, bizim açlık grevi döneminde mahkemede yapılan suç duyurusuna ilişkin... Mahkememiz olduğuunda ben ve cürmüm Sema hastanedeydik. Arkadaşların çoğu kalkıp suç duyurusunda bulunmuş, ayrıca yakınlarda kaybettiğimiz sevgili Av. Halit elenk de, Sema hastanede olduğu için onun adına suç duyurusu yapmış.

Saygıyla anıyorum kendisini...

Bizler içerde dışarda sadece ailelerimiz ve biz değildik. Süreci çok yakından bilen ve bize var güçleriyle destek olan avukatlarımızı da hep yanımızda hissetmiştik. Kitabımızda o dönemde birlikte cezaevinde olduğumuz ve bugün yitirmiş olduğumuz arkadaşlarımız var ve biz onları saygı ve sevgiyle anıyoruz. İşte bu mücadelenin içerisinde bizimle olan ve kaybettiğimiz sevgili Av. Halit elenk ve Av. İbrahim Aan'ı da anmak istedim.

Sevgili İbrahim amcamız yaşının ilerlemiş olmasına rağmen, ierdekilerle ilişkimiz koptuğuunda bilirdi ve fırsat yaratarak görüşe gitmeye çalışırdı.

Sözü nasıl bağlayacağımı ve daha neler yazacağımı bilemez oldum. Bu benim son anım olacak. Onun için istedim ki benimle, ailemle ve eşimle birlikte olan avukatlarımızı da kısa da olsa anayım... Yoksa kendimde bir boşluk hissedecektim. Tabii sadece burada belirttiğim birkaç avukat değildi bizimle olan... Onlarca avukat bizimle beraberdi, biliyorum. Bütün bizimle birlikte bu süreci yaşayan avukatlarımıza da saygılarımı ve sevgilerimi gönderiyorum.

MAMAK...

BİRBİRİNE BENZER CEZALAR TOPLAMI

Nermin Köylü

82 Mayıs'ında gelip bir buçuk yıla yakın kaldığım Mamak, benim belleğimde birbirine benzer, çoğu keyfi, anlamlı anlamsız 'gerekçelerle' yaşanmış cezalar. Yıllar sonra niye böyle hissettiğimin nedenini anlamıştım galiba... Mamak'ta idare, bizi hiç gevşemeden bir cenderede tutmak, olabildiği kadar yıldırma için, insanlık dışı, mantık aramanın mantıksız olduğu anlık 'suçlar' üretip cezalandırma yoluna sıkça başvuruyordu.

Bir gece sayımdan sonra henüz içeri girmiştik ki kapı yeniden açıldı. Kadın polisler beni dışarı çıkardılar. Şamar şamar üstüne, döverek kafese attılar. Kafeste de ellerimi ayaklarımı kelepçelediler. Bu kez, askerlerin eşliğinde kafeste de iyice dövdüler. Dayağın sonunda öğrendim: kadın polisler küfür etmişim! O akşam sayımda onların bizlere nefret dolu bakışlarına tahammül edemediğim için küfür etmişim, ama içimden etmişim. Çocukluk işte... Kafes dayaklarından sonra da beni ölüm hücrelerine tabutluk dediğimiz yere attılar. Tabutlukta bana yapılanları bir haftalık açlık greviyle protesto etmiştim. Bir hafta sonra koğuşa geri götürüldüğümde, bütün arkadaşlarımla sevgi ve şefkatle beni bağrılarına basmalarını unutamadım.

KAÇAK YAŞAMAK

Seher Erol

3 yıla yakın aranıp, geç yakalananlardan biri olarak ‘tam da benim yaşadıklarımı anlatıyor’ dedim bir arkadaşımı dinlerken... Kimseyi suçlamıyordum bu yıllar boyunca ama tüm kapılar yüzüme kapanıyordu bir bir. Akrabalar, yakın dostlar, hatta yoldaşlar, küçük el çantamı elime alıp kapıyı çektiğimde derin bir nefes alıyorlardı. Boyalı saçlarla geziyor, yanımdan eksik etmediğim göz kalemimi çekip, rujumu sürerek gündüzlere çıkıyordum ama parasızlık da çok büyük bir dertti. Sokağa çıkma saatinin başlamasına doğru az mı uygun inşaat boşlukları aradım, polis tehlikesinin dışında az mı acımasız sokak kurallarıyla karşılaştım, ancak yaşayan bilir. Yatacak yer bulduğum zaman da duran vakitsiz her araba sesi benim kalk borumdu; ‘almaya geldiler’ korkusu aylarca tilki uykusuna mahkum etmişti beni. Yakalandığım gün, üzerimden 75 kuruş çıktı. Oh! dedim belki de... Kovalamaca, kovulmaca, soğuk, uykusuz kış geceleri ve parasızlık bitmişti. Evet, bir şer başka bir şerri kapatmıştı.

Yüzbaşı Tuna

1982 Ekim’inde Emniyetten Mamak’a getirildiğimizde 3-4 gün dış kafeste tutulduk. Hürriyet gazetesi benim için ‘utanmadan gülüyor’ başlığı attığı için oradaki kadın polislerden askere kadar hemen herkes hakkımızda bilgi liydi ve gelip merakla bizi süzüyorlardı. Çok geçmeden, sonradan sayımlarda sıkça gördüğüm için adını öğrendiğim Yüzbaşı Tuna beni ve bir erkek ar-

kadaşı sırayla küçük bir odaya alıp, sorguladı. Beni neyse de, diğer arkadaşı 3 gün boyunca aklına estikçe Emniyetten geldiğine pişman etti. Sorgu çok ilginçti. Emniyette açığa çıkmamış ya da kabul edilmemiş eylemleri anlatmamızı istiyordu. Emniyette bir ara sorgum Kürtçe yapılmıştı, Tuna vakası da bana sıradan bir merak olmadığını gösterdi.

Annem

Cezaevi sürecine dair aklımda kalanları bir bir dökmeye başladığımda, içerdekiler kadar dışardaki insanlarımız da dilimden düşmez. Annem benim sessiz-sitemsiz başkahramanımdır her zaman...

Zaten oldukça yoksul olan ailem, benim içerde olmam yetmiyormuş gibi, bir de askere alınan kardeşime para göndermek zorunda kaldığından, annem dolmuş paralarını hesaplayıp yayan gelirmiş iki 'vesaitlik' yoldan. Herkesten önce ve hiç aksatmadan görüşe gelen anneme haber saldım, 'anne, görüş-türmüyorlar, yasak kalkınca gelirsin' diye. Gelen cevap, 'olsun, ben o kapılarda bekliyorum ama Seher'imın kokusunu alıp rahatlıyorum' olmuştu.

Yasak olmayan bir gün görüş yerine heyecanla girdi; 'Seher'im, ben buradan Erzincan'a gidecem, merak etme, öbür görüşe yetişirim' dedi. Ben de 'hayırdır, köy nereden çıktı?' deyince, 'Şare eben (anneannem) ölmüş, ona gidecem' dedi. Ben çok oldum, büyük emekle baktığı annesinin cenaze törenine benim yüzümden geciktiği için kızdım: 'Anne, niye beni bekledin, o senin annen, keşke hemen gitseydin' dediğimde, sıradan kelimelerin kifayetsiz kaldığı o tarifsiz duruşuyla, 'artık, sen benim annemsin' dedi.

Çok güçlükler çekti, son ayları ise korkunç kahrediciydi. Refakatçisi olduğum için olmadık saatlerde muhabbet ederdik. 'Anne, ben de seni çok üzdüm, ama biliyorsun isteyerek değildi' dediğimde lafımı kesti, o güzel bilişliğiyle, 'bize ne oldu, sizin genç ömürleriniz tükendi' dedi.

Evet, cezaevi süreci çok fazla travmalar yaratmadı bende, karşılaşacağım pek çok şeye o genç halimle hazırdım biraz da. Ama en çok da annem-babam gibi güzel insanların yanımda olması bana çok, ama çok fazla güç verdi. Ben onlara daha iyi bir evlat olabilirdim belki, ama onlardan daha iyi bir anne baba kesinlikle bulamazdım. Bunu anne olunca şimdi daha iyi anlıyorum.

Saç Kesimi

Aranmaya başladıktan sonra ben de bildik yöntemlerle dış görünüşümü değiştirmeye çalıştım; olabildiğince bakımlı ve şık görünmeye çalışıyor, acemi-ce de olsa makyaj yapıyordum. Zaten hoş giyinmeyi sevdiğim için en azından bu halimden şikayetçi değildim. Daralan çembere, parasızlığa ve yakalanma korkusuna inat, iyi bir değişiklikti de... Bu arada saçlarımı da uzatmış ve sarıya boyamıştım. Öyle ki, tedbirsizlik yapıp katıldığım en yakın arkadaşımın düğününde insanlar beni tanımakta zorlanmıştı.

Tüm bunlar sonucu erteledi ama yakalanmamı engelleyemedi elbette... Emniyetten Mamak'a geldiğimizde önce C Blok'a sonra da A Blok 1. Koğuşa konuldum. Sarı boyalı saçlarım epeydir yeni yüzler göremeyen kızları biraz şaşırttı. Direkt ifade etmeseler de nasıl biri olduğumu bir türlü kestiremiyorlardı. Koğuşta farklı komünlerin olması, gerekçeler ne olursa olsun bana yanlış ve o koşullar altında tuhaf da gelmişti. Hiç düşünmeden 'ortak komün'e katıldım.

Ne var ki, saçlarım kirlenince şampuan sorunu da ortaya çıktı. Boyalı olduğu için yeşil sabun köpürmüyor, şampuan da ortak bütçeye lüks geliyordu. Bazı arkadaşlar inceden ya da açıktan alay etmeyi ihmal etmeyince sandalyeyi kuaförün önüne çektim bir hışım. Madem böyle olmayacak, hepsini temizle dedim koğuş kıdemlisi-kuaför Ülküser'e... Yanlış hatırlamıyorsa ertesi gün sorgu hakimliğine çıkacak, cezaevinde ilk kez erkek arkadaşlarla karşılaşacaktık. Ama bu karşılaşma erkek arkadaşlar için tuhaf bir sürpriz oldu. Onlar saçlarımı idarenin mi yoksa benim mi bu hale getirdiğini ilk anda anlayamadılar. Çünkü onların saçlarıyla benim saçlarım arasında sadece bir santim fark vardı.

Daha sonra herkes gibi ben de sıkça saçlarımı kısalttım. Değişik kuaförleri deneme mutluluğunu yaşıyordum. En çok da Sükun, ayakta benim için çok yoruldu, değişik modeller bile denedi, Allah onu kuaförsüz bırakmasın. Ama ben de kötü bir müşteri değildim, kaprisim yoktu ve Jale'nin ilk acemiliğini üzerimde denemesine bile itiraz etmedim vallah-billah...

Şimdi, o günleri gülümseyerek hatırladığımda, cezaevi tecrübesi olmayan insanlarla muhabbet ederken, sıkça da çocuklarıma sorduğum bilmece-sorularda, 'sizce hiçbir makasın vs. nin olmadığı bir koğuş ortamında saç na-

sıl kesilir?’ diye onların fikir yürütmelerini isterim. Hiç biri TIRNAK MA-KASI cevabına ulaşamaz, cevabı duyduklarında da ‘yok canım, daha neler, işletme bizi’ derler...

Tost Nasıl Yapılır?

Güler Koç, sadece herkesin temizlik nöbetine yardım etmekle kalmaz, kör karanlıkta sabah sporuna başladığı için 4-6 nöbetlerine de destek atardı. Bizler de gelen karavananın çeşidine göre tostumuzu hazırlar, sabah kahvaltısına hazır ve sıcacık olsun diye ince ince notlar yazarak nöbetçiyi tembihledik. Ispanak yemeğinin verildiği gün tostumuz kesin ıspanaklı olurdu örneğin... Peynirli çeşidimiz ise zaten klasik spesiyalimiz olmuştü.

Sıkça gece aramaları yapılır, her şey birbirine katılırken, bu zevkimizi tatmak o kadar pratik olmazdı bazen... Böylesi günlerin birinde, bir manga askerin canavarca sesleriyle mazgallar şakır şakır açıldı. Önde ‘Papatya’ dediğimiz kadın polis, nöbetçi subay ve avanesi... ‘Arama var, koğuş boşalt’ komutu verdiler. Biz de her zamanki alışkanlıkla saniyede hazırlanıp, kordordaki yerimizi aldık. Arama mangası döşekleri, valizleri, kitapları, yiyecek ve içecekleri birbirine karıştırmakla meşgulken, polis Papatya ve subay, şaşkın bir edayla, ellerinde tostlarımız ve ancak nöbetçinin anlamlandırabileceği tost notlarımızla karşımıza geçtiler. Biz aceleyle sayım düzeni alırken, kalorifer petekleri arasına özenle yerleştirilmiş tostlarımızı almayı unutmuştuk.

Normal verili koşullar içinde yaşayan bu dış diyar insanları, canı tost çeken bizlerin nasıl olup da kalorifer peteklerini akıl ederek bu işi başarmamıza biraz da hayranlıkla karışık, şaşkınlık içinde gülümsüyorlardı. En çok da notlar anlaşılamazdı; Zehra sade peynirli, Müco ıspanaklı-peynirli gibi kağıtlara sarılmış petek arasındaki ekmekler... Oysa biz onları akşamdan özenle hazırlar, karışmasını hiç mi hiç istemezdik. Karavanadan çıkan ıspanağı defalarca yıkar, içini çıkardığımız karavana yarımday ekmeğın içine isteğe bağılı olarak bilimüm baharatla tatlandırırđık. Köri möri değıil tabii, sadece kırmızıbiber ve karabiber... Öyle hello-cello işi değıildi yani...

Anlayacağınız, tost nasıl yapılır soruma da doğıru bir cevap alamadım hiç...

Bunları anlatırken öyle acıktım ki anlatamam, canım salçalı zeytin çekti. Özellikle eğer mektup yazabiliyorsak, Pazar akşamları mektuplar bitince, iç devriyeye görünmeden tuvaletler tarafına geçer, salçalı zeytin hazırlardık. Eğer kantin yasağımız gibi engeller yoksa bir de yeşil soğan ve pul biber eklerdik ki, o yemelerin iştahı görülmeye değerdi. Karavana ekmeğinin lezzetine doyulmazdı o an...

Çıktıktan sonra kendime salçalı zeytin hazırladım büyük bir hevesle ama hiç hoşuma gitmedi, yiyemedim. O, orada ve birlikteyken lezzetliydi.

Dilini Bilmediği Bir Cezaevinin Gurbet Mahkûmu

L. Ekmekçiyan havalandırmaya tek başına ve düzenli olmayan zamanlarda çıkarılırdı. Kadın koğuşlarının baktığı havalandırılmaya çıkarıldığı için biz de ya ranzaların üzerine yapışarak koğuş pencerelerinin kenarından, ya da tuvaletler tarafındaki varilin üzerine tüneyip hava mangasındaki askerlerden gizlenerek onu izlerdik. Üzerinde hep kahverengi-krem çizgili takım elbisesiyle voltalar, devamlı gökyüzüne bakan hali bize çok ürkek gelirdi. Sonunu merak eden, meçhulü bekleyen ve dilini bilmediği bir cezaevinin gurbet mahkumu gibiydi. Hal-i melali çok dikkat çekici ve pek çok anlamlandırmaya müsaitti.

Bir gece yarısı iç emniyetin nöbetçilerinin düdükleri telaşlı telaşlı öttü, panik halinde hızlıca kapı mazgallarımız kapatıldı. Olağanüstü bir durum olduğu aşıkardı... Her zaman ranzadan en hızlı atlayan Şeniz, Meral ve Sükun kapı altına yatış pozisyonu aldılar. Takım elbiselerinden iyi tanıdığımız Ekmekçiyan'ın sürüklenerek götürüldüğünü görmüşlerdi. Bunun idam olduğunu hemen anlamıştık, hava ölüm sessizliğinde buza kesmişti. Ertesi gün de idam haberi doğrulandı. Tarih 1982 Aralık sonları ya da 83'ün ilk ayları olmalı...

Biz Marşları da Türküleri de Güzel Söyledik

Her şey gibi türkü ve marş da söylemek yasaktı Mamak'ta... Bir yılbaşı gecesi eğlence düzenleyip türküler söylediğimiz için koğuş talan edilmiş, cezalandırılmıştık örneğin... Açık görüş, mektup günü ya da tahliyeler gibi özel günlerde türkü söyledik. Anma ya da protestolarda marşlarla ifade ederdik

kendimizi... Bugün o günleri hatırladığımda, bazı arkadaşları söyledikleri ya da sevdikleri türkülerle anarım. Necla'dan daha güzel kim söyleyebilir 'hasretinden yandı gönlüm' ya da 'ayrılık' şarkısını diye düşünürüm halen... Dilek, Hümeysra'nın 'öyle uzak ki yerim, uzakları aşılıyor' şarkısını ondan daha güzel söyler gibi gelirdi bana... Azeri türküleri her duyduğumda Nurten'in içli sesi kulaklarımda çınlar hâlâ... Erdal'ın acısını hep Meral'in sesiyle duyumsarım. Bazı türküler hep bazı arkadaşlara etiketlidir belleğimde... Ben de türkü söyleyenlerden biriydim, daha çok da alevi deyişlerini... Yıllarca dilimden düşmeyen 'huma kuşu' türküsünü çıktıktan sonra bir daha söyleyemedim nedense... Daha doğrusu türkü söyleyemedim artık... Ama arkadaşlarımdan sevdiği ve benden istediği türkülerini hiç unutmadım. Necmiye 'Eğin dedikleri bir küçük şehir' türküsünü severdi; Sükun'sa 'allı turnam ne gezersin havada' türküsünü... Bir karlı ve soğuk kış gününde, sevk için koğuştan alınıp, havalandırmada saatlerce direğe bağlanıp bekletilen Sükun'a bu türküyü söylemiştim mazgalın arkasından; sesimiz bari onu ısıtsın diye... Nöbetçilerin değişmez bulaşıkçı yardımcılarından Banu'yla bulaşık yıkarken ya bir Kürtçe türkü tutturur ya da henüz piyasa bulmamış babamın söylediği alevi deyişleriyle coşardık. Pamuk'un türküsü 'benim yarım çok güzel, azıcık boydan kısa' idi... Fethiye çok güzel kürdili hicazkar ve hüseyini makamlarda şarkılar söylerdi. Hâlâylarımızın değişmez ezgisi 'jandarma türküsü' ve Kürtçe 'govend' havalarıydı. Yani, örnekleri çoğaltmak mümkün ama sözün özü, biz devrimci kızlar olarak sadece marşlar söylemez, aşktan, ayrılıktan, acıdan ve kavuşmadan bahseden türküler de 'çığırır' dık.

1984 Açlık Grevi

Biz kadınlar koğuşu olarak firesiz açlık grevine katılmıştık. İlk günler, başta Sükun olmak üzere birkaç arkadaşın gayretleriyle olabildiği kadar sigara, çok az da tuz ve şeker zulaladık. Koğuşun tuvaletler kısmında, sırayla birkaç kişi, tek bir sigarayı tel tokayla tutarak idareli bir şekilde içimize çekiyorduk. Tuz ve tadımlık şekeri ise daha çok ihtiyacı olan arkadaşlara Sükun pay ediyordu.

İlk günler gece sabahlara kadar süren aramalarla koğuş talan ediliyor, yıldırlılmaya çalışılıyordu. Benim temiz ve titiz arkadaşım Zehra tüm ciddiye tiyle içleri boşaltılmış döşegini özenle yapıyor öyle uyuyordu. Ben ise yata-

ğımı öylesine dolduruyor, hemen uyku pozisyonu almaya çalışıyordum. Bana göre bu tavrım pratik, Zehra'ya göre tembelceydi. Her neye sayarsanız sayın, ertesi gün yeniden dökülüyordu o yataklar...

Bir süre sonra bizimle böylesine uğraşmayı bıraktılar. Sayımlarda içini göstere göstere yemek tencereleri geçiriyor, gardiyanlar karşımızda limon yiyorlardı. Koğuşun içinde de açlığın üşümesine eklenmiş şubat soğuşuna inat yanmayan kalolifer diplerinde hummalı bir yemek muhabbeti sürüyordu. Uzak durmaya çalıştığım bu sohbetler bana yağda yumurta ve yazın kurutulmuş patlıcan- biber yemeklerinin kışta bıraktığı lezzeti hatırlatıyordu.

Koğuş tüm uyumuyla üç haftayı geride bırakmıştı. Zaman zaman revire götürülüyor, doktorlar kilomuzu kontrol ederken bir yandan da dilimizin üzerindeki pasa bakarak gizlice yiyip yemediğimize bakıyorlardı. Diğer yandan da 'böbrek kanamanız başlayacak, bizden söylemesi' gibi telkinlerle, gözümüzü korkutmak istiyorlardı.

İdare, doğal hakkımız olan tuz ve şekeri bize vermese de, ailelerimizin ve dış kamuoyunun baskısıyla, açlık grevinin 26. gününde çay yasağını kaldırarak, orta bir yol bulmak zorunda kaldı. Böylece şeker almaya başladık. Bolca da su içiyorduk.

34. gün ben mahkemeye çıktım. İtiş kakış içerisinde açlık grevinde olduğumuzu ve isteklerimizi söylemeye çalıştım mahkeme heyetine... Son revir tartısında doğru ise 33 kilo gelmiştim. Halimi gören annem, arkada yavrusunu kollayan anaç kuşlar gibi sadece bağıırıyordu. O gün koğuşa çok üzgün döndüm; çünkü dava birleştirildiği için sevdiğim arkadaşlarımla hepsi İstanbul'a gönderilmiş, ben iyice yalnız kalmıştım. O günler açlık greviden çok, bu ayrılış bana fena koymuştu.

Ertesi gün bize beş dakikalık görüş izni verdiler. Günlerdir kapıda bekleyen ya da bir umutla birçok kapıyı çalan ailelerimiz, öldü denilen çocuklarını bir Mevki bir Gülhane Hastanesi'nde arıyorlarmış. Ailelerimizi daha çok üzmemek için, bizim hastaneye kaldırıldığımızı söylüyorlarmış cezaevi kapısında... 'Hastanelerde de ölmüş olabilir, bir de diğerine bakın' gibi uydurmalarla öylesine üzülmüşler ki daha sonra annem her defasında ağlayarak anlatırdı o günleri. Arkasından da hemen kendini toplar 'bizim çocuklarımız Hz.

Fatma gibi ölmeye yattıyorlar, pir ihtiyar onların rehberi olsun' diye dua ederdim diye eklerdi.

Görüşe zor bela tutunarak, ama dik durmaya çalışarak çıktık. Annem beni görünce yere kapandı ve sadece ağladı. Babam ise sevgiyle ve uzun uzun bakarak 'sakın ölmeyin, arkadaşlarının gözlerinden öperim' dedi o her zamanki bilge duruşuyla... İdare görüş hakkı vererek ailelerin merakını giderme niyetinin arkasında onların bizlere duygusal baskı yapacağını sandı ama sonuç hiç de onların beklediği gibi olmadı. Ailelerimiz direnişimizi kırmaya çalışmadı, tersine direnişimizin yanında oldu.

Büyük Açlık Grevi Sonrası

Açlık grevi sonrası cezaevi genelinde bir dinginlik hakimdi. Erkek arkadaşların havalandırmalarda spor adı altında maruz kaldıkları fiziki işkence en azı inmiş, sudan bahanelerle konulan pek çok ceza kaldırılmıştı. A Blok'taki kadınlar koğuşu, verdiği tahliyelerle sayıca azalmıştı. Bir gün toplan dediler, toplandık ve C Blok barakalarına taşındık. Yanımızdaki ve karşıımızdaki koğuşlarda önce kaçakçılar sonra da bunlar tek koğuşa indirilince yanımızdaki koğuşa asker tutuklular konuldu.

Baharda getirildiğimiz C Blok'ta baharı ve yazı hissedebiliyorduk onca yıldan sonra... Kuşları ve ağaçları görebiliyorduk, yazla birlikte artan düğünlerden davul seslerini duyabiliyorduk gecekonduların... Koğuş komşularımız dışarıdayken astığı astık meşhur 'kaçakçı babalardı'. Sonbahara doğru hava da sertleşmeye başladı. İdare özellikle kıdemli seçimini dayatınca karşılıklı tutumuzu almaya başladık. Bir akşam sayım için koğuş boşaltıp, dışarıda sayım durumuna geçtik. Yine kıdemli meselesi gündeme geldi ve biz içeri şu veya bu şekilde girmeyi beklerken, kapılar kapatıldı ve dışarıda kaldık. Hiç beklemediğimiz bir durumdu ve hazırlıksız yakalanmıştık. Kasım sonları olduğu için hava çok sertti. Ayaz vardı. Bir yandan soğuk, öte yanda sıkıştıran tuvalet sorununa sabaha kadar volta atarak dayandık ve saatler sonra içeri alındık.

Ertesi gün ve daha ertesi günler en azından çok kalın giyerek dışarıda bırakılmalara hazır çıkıyorduk ama tuvalet yine önemli bir sorundu. Yine dışarıda bırakıldığımız bir gece, ellerimizi arkadan kelepçelemek istediler ve vol-

tayı yasakladılar. Biz yürümeye devam ettik ve kelepçelenmeye karşı çıktık. Uzun bir arbeye sonucu hepimiz hırpalanarak ellerimiz arkadan kelepçelenmiştik. O arada akşam karavanasını getirip önümüze koydular, ellerimiz arkadan kelepçeli yememizi istediler.

Bu günler fazla uzun sürmedi ve bizi yukarıdaki C Tecritlere götürüp, ikiye bölünmüş halde hücrelere yerleştirdiler. Aralık soğuşunu iliklerimize değin hissettiğimiz bu açık hücrelerde 45 gün kaldık. Dışarıda bizden haber alamayan ailelerimizin baskısı ve cezaevi incelemeleri yapan Avrupa Birliği'nden milletvekillerinin gelecek olması nedeniyle bizi koğuşa indirdiler. Tabii bize, 'birinizi anası kadar gecesi doğurmuş, tuvaletler tıkağında için aşağıya ineceksiniz' gibi bahaneyle tükürdüklerini yaladılar. Kömür verdiler, soba yaktık, banyo yaptık. Akşam sayımında sayım mangasının yanında sivil ve batılı görünümüne adamlar koğuşa dolmuştu. Olağanüstü bir hava vardı. Fransızca bilen var mı diye sorulunca, Fransızca eğitim almış Feyza yüzü al al, utanarak öne çıktı 'un peu' dedi. İngilizce konuşma için de Sükun ben konuşabilirim deyince hep beraber idare binasına gittiler. Bizim ve erkek arkadaşların yaşadıklarını, cezaevi ortamını bir bir dinledikçe heyetin gözleri fal taşı gibi açılmıştı; çünkü onlar hep memnuniyetini anlatan mahkumlarla görüştürülmüş önceden...

Durumumuzda tedrici bir düzelme oldu ama Feyza'nın kıpkırmızı yüzüyle 'un peu' demesi, o günlerden bir espri olarak kaldı.

Şıp! Şıp!

Erkek arkadaşlara 'tek tip' giydirme işkencelerinden bazı sahneleri bugün bile çok canlı hatırlıyorum; daha doğrusu hiç unutamıyorum bazı sesleri ve görüntüleri...

1984'ün ilk aylarıydı... Güneşli bir Pazar günü büyük bir hengame içinde küçük havalandırma askerlerle doldu. Marşlara karışan bağırış çağırışlar olağanüstü bir durum olduğunu gösteriyordu. Biz de gözetleme yerlerinde pozisyon aldık. Çok geçmeden Tecrit bölümündeki erkek arkadaşlar havalandırılmaya çıkarıldı bölüm bölüm... Lacivert renkte tek tip mahkum kıyafetlerini giymelerini istedi subaylar... Faşistlerden zaten itiraz yoktu. Devrimciler reddettiler giymeyi ve dayaklar başladı. Her mahkuma en az 5-6 asker

düşecek şekilde coplar, tekmeler, tokatlar birbirine karıştı. Arkadaşların üzerleri parçalanarak tek tip kıyafetler giydirilmeye çalışılıyordu. Havada çığlıklar, küfürler, askeri marşlar ve cıvı sloganlar birbirine karışmıştı. Biz bütün gün büyük bir çaresizlikle posta posta çıkarılan arkadaşlarımızın dramına, bir büyük insanlık ayıbına tanıklık ettik.

Tek tip giymeyi reddeden erkek arkadaşlar tabutluklara dayaklarla, sürüklenerek indiriliyordu. Daha sonra da 3. Koğuştaki toplandıkları bilgisini aldık. Gece yarısı havalandırma kapısı tekrar gürültüyle açıldı, askerler yerlerini aldı. Kapı kenarında görevli askerlerin ellerinde su bidonları vardı. Üzerlerinde sadece slip donları bırakılmış tek tip giymeyi reddetmiş arkadaşlar, elleri arkadan kelepçeli havalandırmaya dövülerek atılırken, bir yandan da üzerlerine su bidonları boca ediliyordu. Hüseyin Gazi dağının tepesinde gecenin havası zemheri soğundaydı... Arkadaşlar önce hareket ederek ısınmaya çalıştı, askerler bunu engelledi. Üzerlerinden akan sular ve çıplak ayaklı yürüyüşleri havalandırmayı 'ŞİP ŞİP' sesleriyle doldurmuştu. Bu ses kulaklarımdan hiç gitmez. Sonra yerlerinde saymaya, en sonra da birbirlerine soku olarak, sürtünerek ısınmaya çalıştılar. Havada sadece donmanın uğultusu, inlemesi vardı. Yine de pes etmediler. Donmanın eşliğinde, sabaha karşı yine dayaklarla içeri alındılar. . Bizim içinse ağlamak bile durumumuzu açıklamaya yetmeyen bir tepkiydi...

1987'de tahliye olduktan sonra 'Toplumsal Kurtuluş' dergisini okurken dondum bir an... Başlığı ŞİP ŞİP olan bir şiir, arkadaşlarımızın o gününü anlatıyordu. Şairi de o anları çaresizce izleyenlerden biri olan bizim Necmiye Bekel'di. Hani bir söz vardır ya, benzer maddi koşullar benzer düşünmeyi üretir diye... Bu şiirin üzerinden yıllar geçip 12 Eylül sürecinde Mamaklı kızlar fenomenini tarihi kayıtlara düşelim çabamızın bir buluşmasında Gülay da, hiç unutmadığı anısının 'ŞİP ŞİP' sesleriyle dolan o gece olduğunu söylemişti. Hasılı, o geceye tanıklık eden hemen herkesin yorgun belleklerinde bu sesler asılı kalmıştı...

Şans Kuşumuz

84 büyük açlık grevi sonrası C Blok barakalarına gönderilişimizin ikinci baharıydı galiba... Yani 85 başları gibi aklımda kalmış. Dışarıda deli bir ba-

har... Buram buram toprak, envai çeşit çiçek doluyor dört duvarın içine. 'Şimdi dışarıda olmak vardı' dedirten delikanlı bir bahar bizi içine çekiyor en tehlikeli cazibesıyla... Bir ranzanın üstünden Zehra bağıyor 'yar, yar seni kara saplı bir bıçak gibi sineme sapladılar' ... Ben keyifliyse 'değirmen gibi döner başım, seveda değil bu bir hışım' diye devam ediyorum. Ya da 'dağları-na bahar gelmiş memleketimin' türküsünü mırıldanıyorum.

Böylesine kanımızın hızlı ama hüznü aktığı güneşli güzel bir günde, açık penceremizden, yolunu şaşırılmış bir serçecik içeri girdi. Biz şaşkın, o bizden de şaşkındı. Sükun, Pamuk, ben ve ezcümle tüm koğuş zavallı kuşu yakalamaya çalıştık tüm akrobatik hareketlerle... O ürktükçe kaçıyor, biz ise görülmeye değer bir çılgınlık haliyle onun peşinden koşuyorduk. Nihayet yakalamayı başardık!!! Yazık ki kanadından yaralıydı. Kantinden gelen karton kutuya yerleştirdik büyük bir ihtimamla... Sükun tüm doktorluk becerilerini kullanarak yarasını temizledi, sardı. Adını Şans koyduk yeni arkadaşımızın... Suyunu, yiyeceğini koyduk karton kutuya... Akşama kadar en büyük uğraşımız bu oldu ama sayım vakti gelince bizi kara bir düşünce aldı; nasıl saklayacaktık yeni ve hem de yaralı misafirimizi?

Birkaç gün sabah ve akşam sayımlarına, kalbimiz pır pır atarak 'ya Şans kuşumuzu idareye yakalatırsak' korkusuyla çıktık. Korktuğumuz olmadı. Üstün körü geçirdiğimiz sayımlarda şans kuşumuz korkumuzu anlamış gibi hiç sesini çıkarmadı. Ona tam alışmışken, bir sayımda korktuğumuz başımıza geldi; kuşumuz fark edildi. İdare de küçük bir şaşkınlık geçirdi, sonra mutut pozisyonlarını takınıp 'yassak hayvan beslemek' dediler. Öylesine üzgündük ki, bir şeyler yapmayı tartıştık mı şimdi hatırlamıyorum ama ondan ayrılma-yı hiç birimiz içine sindiremiyordu. Üstelik daha iyileşmemişti de... İstemeye istemeye pencereden dışarı bıraktık. Akşama kadar da 'acaba uçabildi mi, kedilere yakalandı mı' diye kaygılanıp durduk.

Hasılı, mapusluk hayatımızda bir de kuşumuz olmuştu...

MAMAK'A DAİR

Sevda Kuran

Mamak A Blok 2. Koğuşta kaldığım sürede, on beş dakikalık havalandırma da birbirimizle konuşmamız yasaktı. Ama biz bu yasağa uymuyorduk. Sanırım 1983'ün Ocak ayının sonlarıydı. Havalandırmadaydık. Herkes birbiriyle onların inadına alçak sesle de olsa konuşuyordu. Gülgün ve Yeter'in sohbetleri biraz daha seslice olunca yanılmıyorsam adına 'Maydanoz' denilen bir er bağurmaya başladı: 'Sesini kes lan!'

Gülgün gidip erin karşısına dikildi. Önce işaret parmağıyla gözlüğünü ortasından ittirip yerine yerleştirdi, sonra da 'Biz insanız, tamam mı? İnsanlar konuşurlar, tamam mı? Hayvanlar konuşmazlar, tamam mı?' diye ardı ardına sıraladı cümleleri... Son 'tamam mı?'nın ardından, havalandırmadaki bütün askerler, içeriden onların yardımına gelen diğerleriyle birlikte üzerimize saldırıp copleyarak bizi koğuşa doldurmaya başladılar. Bu arada ben 1.65 boyumla 44 kiloyum. Erin biri copla değil de eliyle sırtıma dokundu. 'Dokunma!' Adamın dakikalardır önüne geleni copladığını düşünürsek, benim 'dokunma' bağırışımın ne kadar komik ve anlamsız kaldığını anlayabilirsiniz. Bu bağırışımın birlikte iki elimle askeri ittirmem bir oldu. Oldukça cüsseli yapısıyla asker sendeleyip arkasındaki duvara hafiften çarptı. Aslında bana günümü gösterebilirdi, ama adamcağız şaşırıp kaldı ve o arada diğerleri bizi copleyarak içeri doldurmuştu bile... İçeri girdiğimde, başta Gülay ve Filiz olmak üzere bazı arkadaşlar 'amma da sinirliymişsin sen yahu' dediler, o kargaşada bile birlikte gülmeyi unutmamıştık.

Daha sonraları hasta olan ve yerinden kalkamayan bir iki arkadaş haricinde, hepimizi ikiye üçer tabutluklara doldurdular. Kışın en soğuk günleriydi... Hücrelerin içi su ile doldurulmuştu. Ayak bileklerimize kadar suyun içerisinde idik... Sayım için çıkarıldığımız boşluktaki pencere, camsızdı... Fazla büyük olmasa da dışarının soğuşunu hücrelere taşımaya yetiyordu. Hücreler, yani tabutluklar, benim aklımda kocaman kanalizasyon borularının dikey bir şekilde durmaları şeklinde kalmış. Kapıları çok alçaktı. Başımızı eğip sanki sobaya odun atarcasına içine sokarlardı ve çok karanlıktı. Gece mi, gündüz mü şaşardım kendi payıma... Rutubetle birleşen soğuk o ufacık tabutluklarda ikiye üçer kalanların soluklarına yeniliyor muydu bilmem ama suyu çeken vücutların bir iki gün içerisinde bir hayli şişip, ödem topladıklarını biliyorum.

Sanırım bir haftanın sonunda tabutluklardan avukat görüşüne çıkarıldım. Kırk dört kiloyum ama tabandan suyu çekip adamakıllı şişmişim. Bu arada bir şeyden daha bahsedeyim. Mamak'a ilk geldiğim zaman avukatım, A Blok 3. Koğuşa verilen nişanlımdan -şimdi eşimdir kendisi- haber getirmişti. Cezaevinde evlenelim, diyordu. Buna sevinmişim, ama bir hafta sonra yeni bir haber getirmiş, nişanlığının bunu ertelediğini söylemişti. Epeyi üzülmüştüm, ama avukat nedenini anlatınca ikna olmuşum. Böylesi cezaevi evlilikleri magazin basınına malzeme olabiliyordu ve bir bakıma 12 Eylül'ün o korkunç yüzünü şirin göstermeye yarıyordu. Benim o durumda üzülmüş olmamı aklında tutan avukatım, birkaç ay sonra beni bu şekilde 'şiş' görünce, gözlerini büyütüp kaygılı bir sesle sordu: 'Hamile misin?' Şaşırmışım. Ama birkaç saniye sonra onun bu sorusunun nedenini kavramışım. Sevdığım, saygı duyduğum biriydi. Nişanlığının memleketlisiydi. Sevgili Yusuf Alataş abime 'Hayır, hamile falan değilim, günlerdir hücredeyiz... Tabanı su dolu, ödem yapıyor' dedim. Gözleri doldu. Arkada duran askerlerin duymalarını özellikle isteyerek, yüksek sesle, 'Biliyoruz, içeride olan biten her şeyden haberimiz var, gereken yapılacaktır' dedi. Arkamda duran askerler hiç ama hiç tepki vermediler. Hücreye geri gelirken hamile sanılmama mı güleyim, dışarıdakilerin bizim için uğraştıklarına mı sevineyim diye düşünüp durdum.

Bir başka konu aynı komünde olduğum, ama ayrı siyasi gruplardan olduğumuz Banu'nun hem bana hem de diğer arkadaşlara bazen annelik, bazen

ablalık yaptığı idi... Ömrüm boyunca saçlarımı, bir ilkokuldayken annem, bir de A Blok 2. Koğuşta Banu örmüştür. Emniyetin ruhumda açtığı yaralara sürülen dost ve devrimci, direngen, ama bir o kadar da yumuşak bir merhemdi Banu... Şiirleri bizi dışarının özgürlüğüne taşıırken anlattığı bazı trajikomik olaylarla da az güldürmezdi. Kendisi anlatsa daha iyi olur ama, hele de bir askeri taklit edişi vardı ki, az gülmezdik: 'Salla gollari, çek dizleri, galdir başlari.'

'Ne bu şuhluh lennn!'

CANIM ARKADAŞLARIM

Ayla Kürkçü

Biz Mamak'ta mahpus, analarımız dışarıda... Onlar için daha zor bir süreçti.

12 Eylül'den sonraki ilk aylar... Bizleri askeri eğitime zorluyorlar. Biz de siyasi tutuklu olduğumuzu, asker olmadığımızı vurgulayarak dayatmalara karşı duruyoruz. Tam hatırlayamıyorum, 10 ya da 15 günlük açlık grevi başlatıyoruz. Tabii bunun sonucunda her gün baskı ve şiddetin dozu artıyor. Aile ve avukat görüşleri dahil her şey yasak... Açlık grevimizi bitirdiğimizde aile görüşleri açılıyor. Ortak karar alınıyor koğuşta: görüşe çıkacaklar ailelerine içerde uygulanan baskı ve yasakları anlatacak, kamuoyu yaratılması için çalışmaları istenecek.

Görüşe ilk çıkanlardan biri benim... Kadın gardiyan, koğuştan alıp görüş yerine götürüyor beni ve hemen arkamda duruyor. Annem gelmiş. Onun da arkasında sıra halinde askerler dizilmiş. Uzun bir zincir şeklinde tüm görüşçülerimizin arkasında sıralanmışlar. Arada bir subay geziniyor.

Anacığma olanları anlatıyorum. Annem de 'bize de dışarıda çocuklarınızı tembih edin, kurallara uysunlar, biz de sizi görüştürelim dendi' diyor. Uzun süre görüşememenin üzüntüsü ve de o gergin ortamın telaşıyla annem o müthiş tembihini yapıyor: 'Kızım siz de köprüden geçene kadar ayağa dayı deyin ha, ne var?' Tam bu esnada subay annemin arkasında 'derhal bu kadını dışarı götürün, görüş bitmiştir!' deyip annemi ve beni apar topar uzaklaştırıyorlar.

Bir süre annemi de Mamak'a getirecekler diye bekliyorum. Aradan bir zaman geçiyor. Benim davam sonuçlanmış, sivile, Ulucanlar Kapalı Cezaevi'ne gitmeyi bekliyorum. Bir gün kapı mazgalından mahkemem olduğu söyleniyor. Şaşırıyorum ama bu arada bir sürü şey düşünüyorum. Ne mahkemesi bu!? Ertesi gün mahkemeye çıkıyorum. Salonda annem sanık kürsüsünde! Beni de tanık kürsüsüne alıyorlar. Hakim bana soruyor: 'Annen sana görüşte köprüden geçene kadar ayıya dayı deyin dedi mi?' Bu arada annemin, polis kadının, subayın savcılık ifadeleri de alınmış. Hakim kararı açıklıyor: 'Suzan hanım, sen ananevi bir söz sarf etmek istemişsin, bu sözle öğüt vermek istemişsin; beraatına karar verdik ama bir daha dikkat et.' Anneciğim sevin sin mi üzülün mü bilemiyor, şaşkın ağlıyor. Kendi beraat etti ama çocukları hüküm giyiyor. Üstelik bir de değil, üç kızı birden hapiste...

Annem bu olayı sonradan bize anlatırken, 'eğer ceza alsaydım, siyasi savunma yapacaktım' demez mi?

Sürgün

1979 Eylül'ünden, 1981 Kasım'ına kadar Mamak Askeri Cezaevi'nde kaldıktan sonra, Ulucanlar Kapalı Cezaevi'ne sevk edildim. Altı aylık bu süreçten sonra, bir yıl sekiz ay sürecek Kayseri'ye sürgüne gönderildim.

Toplam iki yıl sekiz ay sonra, 'özgürlüğüme' kavuştuğumu sanıyordum. Bunca zamandır uzak kaldığım evime ayağımı bile basmadan Emniyet'e götürüldüm. Anneme haber verilerek toparladığı birkaç giysiyle polis gözetiminde Kayseri şehirlerarası yolculuğu yaptık. Beni daha sıkıntılı bir hapis-hanenin beklediğinin farkında değildim. Kayseri sadece haritadan bildiğim bir şehir idi. Şaşkın, yalnız, çaresiz bir durumdaydım. 1982 yılı ortaları... Cunta'nın ezici baskısı altında örgütler dağılmış, korku imparatorluğu insanları yalnız, yalın ve çaresiz kılmişti. Kayseri'de ilk durağımız yine Emniyet oldu. Emniyet amiri pervasızca sözlü saldırılara başladı. 'Osmanlı'dan gelme koskoca devleti iki çapulcunun yıkacağını mı zannettiniz? Zaferler kazanmış bir orduya mı kafa tutacaktınız? Şimdi cezanızı çekeceksiniz. Kalacak yerin yoksa yatarsın nizamiyede, sabah kalkar atarsın imzanı' diyerek saldırılara devam etti. Nerde, kimde, nasıl kalacaktım?...

Neyse ki annemin aklına, uzun zamandır görmediğimiz, haberleşmediğimiz bir yakınımız geldi. Adresini emniyete bildirdik, o mahalleye yakın bir karakol tespit ettiler. Her gün aynı saatte bu karakola gidip imza atacaktım.

Böylece sürgün günlerim başladı. Yakınımız durumu içine sindiremese de evini açtı, yatacak bir yerim oldu. Ancak zor ve dayanılmaz günler bundan sonra başladı. Kız kardeşim Mamak Cezaevi'nde, bir ablam dağlarda kaçak, bir ablam Rize'de sürgün öğretmen, abim ise askerlik yapıyor. Canım, vefakâr annem, Ankara'dan hepimize yetmeye çalışıyor, savrulmuş dallarıyla...

Hayat yatacak yerden ibaret değildi tabii ki... En temel ihtiyaçlarımı karşılayabilmek için çalışmak zorundaydım. Gel gör ki kimse iş vermiyordu. Bulduğum işler de, durumumu öğrendikleri anda bitiyordu. Bununla da kalmayıp tehditler alıyor, sözlü tacizlere uğruyordum. Bunları paylaşacak tek bir kimsem de uzun zaman olmadı. Cezaevi günlerimi arar oldum. Dostluğu, paylaşmayı, dayanışmayı, acıyı bal eylemeyi... Cezaevi'nden arkadaşlarımdan gelen mektuplar yalnızlığımı unutturuyordu. Yaklaşık bir yıl sonra bir giysi mağazasında tezgâhtar olarak işe başladım. Tabii ki gerçek kimliğimi saklayarak... Günün birinde mağazadan içeriye, Ulucanlar Cezaevi'nden tanıdığım, 'Arabacılar' diye tanımlanan, hırsızlıktan yargılanmış üç kadın girdi. Anında tanıdım. Kaş göz işaretleriyle onları mağazanın alt katına çektim. Sarmaş dolaş olduk. Bir süre aynı çatı altında zoru paylaşmıştık. Bir iki hoşbeşten sonra kadınlar, 'Bacım burda sen varsın, buraya dokunmayacağız. Sana zarar gelmesin' diyerek eli boş çıktılar.

Karakol-iş-ev çıkmazında geçen süre, 20'li yaşlarımın ikinci büyük sınavı oldu. Maddi manevi yoksunluklar içinde ayakta kalmaya çalışarak geçirdiğim sürgün yıllarım, Ankara'ya dönüşümle sonlandı ama bu zorlu süreç, bu kez de farklı boyutlar alarak devam etti.

MEVKİ

Sema Yiğit Kanat

Aramızda Mevki Hastanesi'nin müdavimleri vardı. Ağır kronik hastalıkları nedeniyle sık sık hastaneye götürülürlerdi. Döndüklerinde anlattıkları hastane öyküleri, acıyla dolu mapusluk günlerimizde tatlı bir özlem yaratırdı... İnsana insan gibi davranan, tesadüfen(!) aileden birileri varsa mutlaka görüştüren dünya iyisi bir doktordan söz ederlerdi uzun uzun.

Ben ve ablam kısa aralıklarla cezaevine girdikten sonra annem dışarıda yapayalnız kalmıştı. Babamla erkek kardeşim yurt dışındaydı o zamanlar. Babam biz daha çok küçükken yurtdışına çalışmaya gitmişti. O tarihlerden itibaren annem hem annelik hem de babalık yapmıştı bize. Bütün sevgisini bize yöneltmiş, hayallerini bizi okutup bir yerlere geldiğimizi görmekle sınırlandırmıştı. Evin annesi ve babası olmakla yetinmemiş, bir de dikiş dikerek aile bütçesine katkıda bulunmaya çalışmıştı yıllar boyu... Ama şimdi iki kızı birden cezaevine düşmüş, o da bir başına, çaresiz kalıvermişti dünyada. Bu öyle bir travmaydı ki onun için, uzun süre hafıza kaybı yaşamış, yaşamla bağlarını koparmıştı. Bu süre içinde onunla yengem ilgilenmiş, bir çocuk gibi bakıp beslemişti onu... Sonra yavaş yavaş kendine gelmiş 'yavrularıma kim bakacak' düşüncesiyle hayata tutunmaya çalışmıştı.

Her görüş sektirmeden cezaevine gelir ama ancak on görüşten birinde belki görüşebilirdi. Genelde görüş yasakları ile geçiyordu günler. İçerden gelen haberler de hiç iç açıcı değildi. Tüm bunlar yetmezmiş gibi bir de benim hakkımda idam cezası istemişti savcı... Neyse ki o sıra görüş yasağı yoktu da

'amaan anne, üzüldüğün şeye bak, burada elli kişiden kırkı hakkında isteniyor idam' diye teselli etmeye çalışmışım kadıncağzı. Şimdi bir hastane görüşmesi olabilse ne güzel olurdu. Çok rahatlatırdı onu...

Sonunda gerçekleşti hayalim. Guatr hastası olmam sebebiyle, Mevki Hastanesi'ne çıkmıştı sevkim. Ertesi gündü yolculuk. Askeri sevk aracına bindirdikleri andan itibaren arabanın küçücük demir parmaklıklı camlarına yapışmış, tüm yol boyu, neredeyse gözümü kırpmadan, seyretmişim dört bir tarafı... Yol hem çok uzundu hem de çok kısa... Her bir yer bir anıyı çağırıştırıyor, kısa filmler seyrettiriyordu birbiri ardına... Tadına doyamadan geldik hastaneye, indirdiler arabadan... Komutan askerlerini duruma hazırladı. Çok dikkatli olmaları hususunda uyardı. Hastane, hasta askerler ve yakınlarıyla tıklım tıkış doluydu. Koridorlar o kadar kalabalıktı ki insanlar birbirlerine sürtünerek hareket edebiliyorlardı. Bu durum elbette çok büyük tehlike arz ediyordu. Her an kaçabilir ya da kaçırılabilirdim. Komutan bütün tedbirleri titizlikle almaya başladı. Arabadan ayağımı yere attığım andan itibaren öncü askerler güzergahtaki insanları adeta süpürmeye başlamıştı bile... Diğerleri etrafımı sarmış ellerindeki uzun namlulu silahları insanlara çevirmiş vahşi sesler çıkararak 'çekilin, kaçılın, sakın bu tarafa bakmayın' diye bağıyorlardı. İnsancıklar duvarların diplerine sinmiş bu korkunç teröristin geçmesini bekliyorlardı. 'Peh peh peh, bir hışımla geldi geçti Kızıroğlu Mustafa Bey, hey hey hey...'

Korkudan gözlerini bile çeviremeyen insanlar, cesaret edip de bir bakış fırlatmış olsalardı bile izbandut gibi askerler tarafından kuşatılmış olan mini minnacık beni görebilmeleri mümkün değildi. Manzara öyle komikti ki ister istemez hem gülüyor hem de 'hey be, ben neymişim meğer' diye kendimle dalga geçiyordum. Ama bir taraftan da umutlarım kırılmıştı. Anneme hastaneye gideceğimi ve belki de görüşmemizin mümkün olabileceği haberini vermiştim ne yazık ki... Gelecekti, bir kerecik olsun sarılırim umuduyla... Ama böyle bir ortamda mümkün müydü bu? Kadıncağzı parçalarlardı alimallah... Yine üzülecek, kırılacak, ağlayacaktı zavallım... Keşke hiç söylemeseydim. Keşke hiç gelmeseydi. Bu duygular içinde rap rap rap geldik doktorun kapısına. 'Çok bekleriz, o sürede de annem gelirse uzaktan iyi olduğumu

görür' diyordum ki muayeneye alındım. Güvenlik nedeniyle bizi bekletmiyorlarmış meğer. Bu anlamda birer beymişiz.

Yine aynı bütünsellik içinde; arada ben, etrafım asker duvarı olarak yüklendik doktorun odasına... Doğal olarak sığamadık küçücük yere... Askerlerin bir kısmı içerde, bir kısmı dışarıda, kimisinin bir uzvu içeride... Komutan elinden gelse doktoru da duvara yapıştıracak bir sinek gibi. Ama doktora görünmeye gelmişiz, çaresiz görecektik beni. Üstelik, doktor da bir komutan... Doktor hayretle baktı görüntüye. Kendine gösterilen güvensizlik diye mi değerlendirdi bu durumu yoksa saygısızlık mı bilinmez, ama gürlledi birden: 'çıkın dışarı!'. Komutan 'ama komutanım' diye itiraz edecek olduysa da doktor öyle sertti ki, çaresiz çıktılar dışarı. Arkalarından kapandı kapı. Yargılamadan, kınamadan hukuki durumumu sordu. Okulumla, ailemle ilgili sohbet etti rahatlatmış beni. Biraz önceki o kükreyen asker kimlik gitmiş yerine doktor kimliğiyle öyle babacan, öyle ilgili bir insan gelmişti ki, nerede olduğunu unutturuyordu karşısındakine...

Muayene bittikten sonra da bu tür olaylara çok alışkın olduğu belli, sanki neren ağrıyor der gibi 'dışarıda bekleyen var mı?' diye sordu. 'Annem gelecekti' dedim şaşkın. Çıkıp gitti. Ardından annem girdi içeriye... Sarıldık birbirimize sımsıkı... Annem sanki rüyada gibi sarılıyor, kokluyor, bir yerimde bir eksiğim var mı diye bir güzel inceliyor, sonra yine öpüp kokluyordu beni... Sanki pikniğe gidecekmışız gibi yapraklar sarmış, börekler yapıp getirmişti gelirken... Bir taraftan sorular soruyor, verdiğim cevapları dinlemeden, duymadan bir şeyler anlatıyor, bir taraftan da getirdiği yiyecekleri ağzıma sokmaya çalışıyor ayların eksilttiklerini yerine koymaya uğraşıyordu sanki... Doktora minnettarlığımızın haddi hesabı yoktu, annem bildiği tüm duaları okuyordu ardı ardına... Doktor bir süre sonra tekrar geldiğinde sordu: 'Başka görmek istediğin var mı?' 'Babam gelecek yurtdışından, Temmuzun 15'inde' dedim mahcup... 'Temmuzun 15'inde kontrole getirilmesi uygundur' diye yazdı resmi evraka... Mutlu çıktım yanından. Yine hastanenin içini çil yavrusu gibi dağta dağta arabamıza binip, döndük cezaevine...

Bu kontroller uzun süre devam etti. 1984 açlık greviden sonra doktor hakkında soruşturma açılmış diye duyduk. Görmek, teşekkür etmek istedim

çıktıktan sonra, ama o yoktu artık... Büyük bir ihtimalle açığa almış ya da meslekle ilişkisini kesmişlerdi.

Tanıklık

Emniyet sonrası C Blok, bizim için ne büyük bir travma idi. 'A Blok'a gidişin altın kuralları' adlı dersi iyi öğrenememiş, sonucunda da kendimizi C Blok'ta bulmuştuk. Konuksever C Blok yöneticileri, müşteri kaptırmamaya çalışan küçük kasaba pansiyoncuları gibi konukluğumuzu kalıcı kılmak için cansiperane gayret sarf ediyordu. Manzarasını beğenmiyoruz zannıyla(!) malikane-nin neredeyse her odasını gezdiriyorlardı bize... Kocaman hangar gibi ko-ğuşları özel kullanımımıza sunuyor; bir tarafı kullanılmayan yataklarla tıka basa dolu koğuştaki 'canınız sıkılırsa onların üstünde spor yaparsınız' diyor-lardı. 'Beğenmediniz mi, havasız mı buldunuz, sizi havalı bir odaya alalım' deyip tecrit hücrelerini emrimize veriyorlardı. Baktılar ona da mırın kırın ediyoruz, koca bloku alın tepe tepe kullanın diye bize veriyorlardı. Bu özen-leri, kaldığımız oda ile sınırlı değildi elbette... Gece karda, çamurda muka-vemet yürüyüşleri; yağmurun, karın altında dayanıklılık testleri; duman altı duygusal programları gibi çok çeşitli özel menüleri beğenimize sunuyor, illa ki tatmamızı istiyorlardı. Kilo almayalım diye özel diyet programlarını birbi-ri ardına devreye sokuyorlardı. Bu kadar ilgiye ihtimama rağmen hâlâ git-mek istediğimizi gördükten sonra artık yapacak bir şey yok deyip; bizi 1983 Mart'ında A Blok'a gönderdiler.

Ne çok hayaller kurmuş, ana kucağı özler gibi ne büyük bir özlemle bek-lemiştik oraya kavuşmayı... Ait olduğumuz yere gidecek, tanışmıyor olsak da büyük bir özlem duyduğumuz arkadaşlarımızla kucaklaşacak, belki cürümle-rimizi bile görebilecektik. Geldik sonunda... Ne kadar farklıydı burası... Geldiğimiz yerde dış mekan toprak olduğundan, eğer marş söylemiyorlarsa askerlerin gelip gittiklerinden bile haberimiz olmazdı. Buraya adımını atar atmaz öncelikle gürültüyle sersemliyordu insan. İri kıyım askerlerden oluşan mangalar, ayaklarını yere vurarak, avaz avaz haykırdıkları marşlar eşliğinde bir o tarafa bir bu tarafa geçip duruyorlardı. Sesler beton duvarlara çarpıp çoğalarak cehennemi bir gürültü oluştuyordu. Bu yetmezmiş gibi bir de koğuşlara merkezi yayınla verilen ses ve müzik sanki bizi gürültüyle boğmak

istiyorlar düşüncesi yaratıyordu. İnsan buna nasıl katlanır? Katlanıyormuş meğerse... Bir süre sonra hiç fark etmemeye başlıyor insan. Beynin bir hüneri olsa gerek, koruyor sahibini... Korkunç gürültünün dışında A Blok'un diğer farkları: maltalar, kilitli demir kapılar, kafesler...

Burada çoğalmıştık evet. Tek koğuştı kızlar, ama sayı çok kalabalıktı. Neredeyse üst üste bir yaşamdı. Ama olsun. Memnunduk hayatımızdan. Erkek arkadaşlarımızı da görüyorduk burada... Bazılarını havalandırmaya her çıktıklarında, bazılarını görüşe gidip gelirken çok nadiren, ama yine de görüyorduk işte...

Görmenin sevincini doyasıya yaşayamıyorduk ne yazık ki... Çünkü burada her an, erkek arkadaşlar için dayak demekti. Yukarı baktın dayak, sağa baktın dayak, sola baktın dayak. Havalandırmalar dayakla başlayıp dayakla bitiyor, görüşe gidiş gelişler dayak eşliğinde gerçekleşiyordu. Mahkemeler yine öyle...

Havalandırmaya çıktıklarında, tuvaletlerde bulunan çöp varillerinin üzerine tüneyerek bir anlık selamlaşmaları yakalamaya uğraşıyorduk. Bu arada çoğunlukla erkek arkadaşlar yakalanıyor, içeriye götürülerek falakaya çekiliyorlardı. Yine de selamlaşabilmiş olmanın sevincini gölgeleyemiyordu hiçbir şey... İyiden iyiye alışmıştık A Blok'a... Artık farklılıkları görüp, olağanüstülükleri sezebiliyorduk.

1983 yılı sonlarına doğruydu. Kulelerde Raci Tetik arzı endam etmeye başladı. Yanına kurmaylarını alıyor, çok ciddi bir şeyler tartışıyordu. Bir şeyler planlıyorlardı, ama ne? 'Havada kar kokusu var' derler ya büyükler, işte öyle havada bir olağanüstülük kokusu vardı. Kötü bir şeyler olacaktı. Yine sayımlar dayakla alınıyor, havalandırma işkence fırsatı olarak kullanılıyordu; ama şanki askerlere kendinizi yormayın denmişti. Dayaklar, maç öncesi antrenman gibi görev icabı atılıyordu. Fay hattı kırıldı sonunda. Sanki dokuz şiddetindeydi depresyon. Tek tip elbise dayatılıyordu erkek arkadaşlara...

Kulakları sağır eden bağırtılarla geldi askerler... Yüzlerceydiler... Mazgallara vuruyor, hançerelerini yırtarcasına bağıarak marşlar söylüyorlardı. Savaşçı kabilelerin tamtam dansı yapması gibi keyifle istekle...

Kaygıyla kulaklarımızı kapıya dayamış neler olduğunu anlamaya çalışıyorduk. Sonra derinlerden sesler gelmeye başladı. Her zaman duyduğumuz

seslerden farklıydı. Bir uğultu gibiydi önce; giderek yükseldi, yükseldikçe netleşti. 'İnsanlık onuru işkenceyi yenecek' diyordu bu ses... Mamak'ta slogan atılıyordu. Duyan devrimci tutsaklar katılıyor, sloganlarla inletiyorlardı yeri göğü... 1982 Ekim'inde geldiğim Mamak'ta ilk kez duyuyordum slogan atıldığını... Hem de ürkekçe değildi sesler; gümbür gümbür çıkıyor, adeta meydan okuyordu. Bu öylesine bir andı ki gözlerimiz yaşlı, büyülenmiş gibi gururla dinliyorduk... Sonra sesler çığlıklara dönüştü ve iniltiler katıldı aralarına...

Leş kargaları gibi çullanıyorlardı giymeyi reddedenlerin üzerine... Onu on beşi birden saldırıyor, 'olup olmadığını' doktordan soruyor, eğer 'olmuş' raporu veriyorsa doktor, bırakıyorlardı direnişçiyi... 'Olmak' daha fazla dayığa dayanamaz, ölür anlamına geliyordu. Köle pazarı gibi bir yerdi havalandırma... Giymeyi kabul etmeyenler havalandırma boşluğuna itiliyorlardı aslanlara atılan gladyatörler gibi... Ama bizim gladyatörlerimizin kendilerini savunacak silahları yoktu. Daha doğrusu hiçbir şeyleri yoktu. Öyle savunmasız bir başlarına kalıveriyorlardı cellatlarının arasında... Cop yağmuru başlıyordu dört bir taraftan sakınmasız, acımasız... Askerler onları izlemekte olan subayların gözüne girmek için yarışırken birbirleriyle, bizim gladyatörün gücü tükenmeye başlıyordu yavaş yavaş... Ayakta duramıyordu bir süre sonra ama, düşecek yeri olmadığı için düşemiyordu da... Dört tarafı etten duvardı sanki... Bilinci yitip gidiyor ama baylamıyordu. Direnişçi, bir süre sonra boş bir çuval gibi yere yığılınca, grubun dışında sakız çiğneyerek seansız izlemekte olan subay devreye giriyor ve postallarının olanca sertliğiyle direnişçinin cinsel organını eziyordu. Sonra, 'oluyordu' direnişçi... Askerler onu sürükleyerek, kafasını betonlara çarpa çarpa koğuşuna götürüp yığıyordu üst üste...

Bizim koğuşumuzun pencereleri bu vahşetin yapıldığı havalandırmalardan, küçük havalandırma diye tabir edilen havalandırmaya bakıyordu. Cinayetlerine tanık olmayalım diye pencere demirlerimize sac levhâlar asmışlardı. Ama biz, sac levhayla duvar arasında kalan ince aradan olabildiği kadar izliyorduk bu vahşeti... Fark ettiklerinde coplarnıyla saclara vuruyor, 'sıra size de gelecek orospular' diyorlardı.

Birkaç gün sürdü bu işkence... Dayaklara, baskılara direndi tek tip elbise giymeyi reddeden arkadaşlar. Sonra sözde bazı kazanımlar karşılığı giyildi elbise... Ama kazanımların ömrü uzun olmadı. Her şey eski haline çabucak dönüverdi. Baskılar, horlamalar, aşağılamalar, dayaklar daha da katmerlenerek geri geldi. Daha yaralarını saramamış, tam iyileşememiş bedenler, bu sefer canlarını ortaya koyarak bir kez daha ayağa dikildi. Açlık grevi başlamıştı. Yemeyeceğiz biz, yemek almayacağız demek de ne demekti? Kendi iradesiyle insan aç bile kalamazdı Mamak'ta... Ancak onlar aç bırakabilirlerdi. Tek tip elbisede yaşananlar bir kez daha sahnelenmeye başladı. Aç insanlara öylesine vahşice saldırıyorlardı ki akıl almaz. Havalandırma sahneleri tekrar tekrar sahneleniyordu. Günlerce sürdü bu... Ve o gece geldi. Bir Mamak gecesi, ama diğerlerinden bir hayli farklı ve bir o kadar da yakıcı...

Ankara buz gibi soğuktu. Hele de geceleri, delip geçiyordu sanki... Biz, camımızın demir parmaklıklarına asılan sac levhâların arkasında, çaresizlik içinde kıvranarak bakıyorduk gecenin karanlığına... Dışarıda on beş kadar erkek arkadaş, duvar dibine dizilmişlerdi tek sıra halinde. Üzerlerinde sadece slipleri vardı. Elleri arkadan kelepçelenmişti. Yerlerinde sayıyorlardı usul usul... Arada askerler çıkıyor havalandırmaya ve kovalarca suyu başlarından aşağıya döküyorlardı arkadaşlarımızın... Su daha yere düşmeden donuyor, yerinde sayan çıplak ayaklar, çıtır çıtır kırılan bu buzlara basıyordu. Askerler 'kıpırdama lanın' diye bağırarak donmuş morarmış bedenlere coplarıyla vurmaya devam ediyordu. Sanki onların bedenlerine değil yüreğimizin derinlerine indiriyorlardı coplarını...

Bu nasıl bir işkenceydi? Acıdan uyuşmuş bir haldeydik. Kişinin kendisine yönelmişse işkence, yaşıyor o an, çok fazla düşünmeden, çok fazla hissetmeden... Ama sevdiklerine yönelmişse, işte o zaman tarifsiz bir hal alıyor.

Sigara üzerine sigara yakarak ortak oluyorduk acılarına... Sigaralarımızın ateşi içlerini ısıtıyordu arkadaşlarımızın...

Çıt çıt kırılan buz sesleri, o günün resmine eşlik ediyor yıllardır...

1984 yılı... Mahkemeler çok önemliydi bizim için; arkadaşlarımızı, ailelerimizi görmemize vesile oluyordu. Ailelerimiz için ise belki vuslat... Onun için de gereğini yerine getirmeye çalışıyorlardı. Babam Belçika'da maden işçisi olarak çalışıyordu o zamanlar... Bize giysiler getiriyordu bin bir özenle seçerek... Bizi hanım hanımcık gösterecek giysiler tercih ediyordu elbette... Bizim kızlar aslında terörist değil diyen giysiler... Mecburen biz de onları giyiyorduk. O gün giydiğim etek krem rengi dar bir etekti...

Koğuştan alındık Suna'yla... Arama, cennetten önceki sırat köprüsü... Oradan geçmeden bir yere gitmek mümkün değildi. Arama, içlerinde biriktirdikleri öfkenin, kinin üstümüze kusulması için ortam yaratıyordu onlara... Mekanik 'soyun' komutuna verilen yine mekanik 'soyunmuyorum' cevabı, boks ringindeki gonk sesi gibi bir anlam ifade ediyordu. Bu gonk sesini duyar duymaz, zamanı boşa harcamamaya çalışan boksörler gibi aceleyle saldırıyorlar, yorulana kadar uğraşıyor, uğraştırıyorlardı.

O gün hangimiz önce alındık bilmiyorum. Ben içerdeydim. Kadın polis enflasyonu vardı ne hikmetse... İki de gardiyan... Kadro çok kalabalıktı yani... Böyle olduğunda daha mı azgınlaşıyorlardı, daha mı pervasızlaşıyorlardı, bilmem. Belki de fail belirsizleştikçe başka zamanlardan kalan kuyruk acılarını da çıkarıyorlardı.

İşte böyle bir gündü. Daha baştan zor geçeceği belliydi. Klasik komutla başladı gösteri: 'Soyun'. 'Soyunmuyorum'. Leş kargaları gibi saldırdılar üstüme... Tüm gücümle savunmaya çalışıyordum kendimi. Dahası yapabildiğim kadar da saldırmaya çabalıyordum. Galiba iyi de bir puan yaptım ki yerdeki soba demirini kaptılar ve hiç yapmadıklarını yaparak direk yüzüme çalışmaya başladılar. Dudaklarım patladı boylu boyunca ve yüzümün çeşitli yerlerinde upuzun simsiyah demir izleri oluştu. Her şeye rağmen mevzimi terk etmiyor, canla başla savunuyordum giysilerimi... Uzun uğraşlarla aldılar her bir parçasını... Fırlattılar odanın bir taraflarına... Sonunda savunacak mevzi kalmamıştı; yorgan gitmiş kavga bitmişti. Bir güzellik yarışmasının jürisi gibi karşıma geçip incelemeye başladılar. Düşüncelerini fısıltılarla paylaşarak gülüşüyorlardı. Aşağılandığımı hissetmem için yapıyorlardı bunu... Küçük düşürdüklerini sanıyorlardı. Utanıp sıkılacağımı umuyorlardı.

Utanmıyordum oysa utanması gerekenler onlardı çünkü... Dimdik dikiliyor gözlerinin içine bakıyordum tersine. Bu ne kadar sürdü hatırlamıyorum. Sonunda bundan da bıkp giysilerimi fırlattılar üstüme... Giyinip çıktım dışarıya... Suna çığlık attı beni görünce, 'Sema sana ne yaptılar?' diye bağırdı. Binbaşı gürlledi 'mahkemeye götürmeyin bunu, doğru tecrite götürün.' Ben önde, bir manga asker arkada, tecrite doğru yürümeye başladık. Hissettiğim tek acı mahkemeye gidememenin acısı idi...

'Tecrit'teki ilk hücreye yerleştirdiler beni... Böylece; uzun tecrit dönemimiz de başlamış oldu. Yalnız kaldığımda üstümü başımı düzelterip, tozumu kirimi temizlemeye giriştiğimde fark ettim ki, babamın beni hanım hanımcık gösterir diye özenle seçip getirdiği etek yırtılmış. Üstelik de tam popo hizasından. Ben, o bir manga askerin önünde muzaffer bir komutan edasıyla yürüyüp gelirken askerler bakıp bakıp kıkırdıyorlarmış meğer...

Tecritte sayımlar, dış kapının önünde alınıyordu. İlk günlerde sayımlara gelen subaylar beni gördüklerinde yüzlerini ekşiterek; hızla çeviriyorlardı başlarını... Ne durumda olduğumu bilemesem de yüzümdeki izlerin birileri tarafından görülmesinin, idareyi rahatsız edeceğinin farkındaydım. Beni yollamadıkları duruşmada Suna, bulduğu fırsatlardan yararlanarak, durumumu anlatmaya çalışmıştı. Suna'nın çırpınmalarını, her zaman olduğu gibi ailelerimizden başka sadece avukatlarımız duymuştu. Onlar bize karşı hep çok duyarlı, çok ilgili olmuşlardı. Yalnız olmadığımızı bize ve idareye her zaman göstermişlerdi. Bunun için de idarenin çok tepkisini çekmiş, haklarında pek çok dava açılmış, tehdit edilmişlerdi. Ama her şeye rağmen bizi hiçbir zaman bırakmamışlardı.

Tam tahmin ettiğim gibi tecritteki ilk avukat görüş gününde, Avukat Kazım geldi. Kanlı Nigar, Suna'yla benim adlarımızı söyledi. Kapılarımızı açtılar; avukat görüşüne gidiyorduk. İnsan dayak yemeye çok istekli gitmiyor normalde... Ama bu sefer avukatım yüzümü görecekti, ben de idareye bir gol atmış olacağım diye hevesle yürüyordum idare binasına doğru... Arama bitti. B Bloğa doğru çıktık yola... C Bloкта kapalı görüş yeri yoktu. Onun için görüş yapmaya başka bloklara götürülüyorduk.

B Bloğa vardık. Bizi binanın kapısında, yüzünde müstehzi bir ifadeyle C Bloğun iç emniyet amiri Fazıl karşıladı. Adam arkamızdan buraya gelmişti.

Yine bir hinlik planlıyordu, ama ne? Neyse, girdik bloktan içeriye... Görüş kabinlerine doğru yürürken birdenbire zifiri karanlık oldu her yer... Işıklar söndürülmüştü. A Blok'un görüş kabinleri çok kötüydü ama B Blok'takiler çok daha berbattı... Karanlık, izbe, küçücük kabinlerdi... Normal zamanlarda bile karşıdaki çok net görülmezdi.

Ama Fazıl bununla yetinmemiş, görüş kabinine daha adımıımı atamadan şalterleri indirtmişti. Ne olursa olsun yüzümü göstermemekte kararlıydılar. Bunun için de açık açık avukatımın gözleri önünde ışıkları söndürtüyorlardı. İteleye kakalaya bizi görüş kabinlerine soktular. Karşıda Kazım... Tepkisinden anlıyoruz onun karşımızda yerini aldığını... 'N'oluyor burada? Işıkları neden kapattınız? Neden göstermiyorsunuz müvekkilleri?' diye bağırarak itiraz ediyordu. 'Yüzümü görmemen için' diyebilirdim sadece... Arkasından karga tulumba atıldık dışarıya... Avukatlar bloktan ayrıldıktan sonra aynı tantanalarla götürdüler bizi hücrelerimize...

Yine bir şey olmamıştı işte. Dayağımızı yediğimizle kalmıştık her zaman ki gibi... Derken, bir gün adım okundu zamansız, anlamsız. 'İdareye' dedi Nigar. 'Benim idarede ne işim var?' diye şaşkın şaşkın düşünürken, doktorun odasına soktular beni. Doktor bana bakıyor, ben doktora... 'Ne istiyorsunuz?' dedi duygusuz, tepkisiz sıradan bir sesle... Bir şey istemem gerek ama ne? Yüzüm aydınlanıverdi birden... Demek ki Kazım suç duyurusunda bulunmuştu ve bunlar da formaliteleri yerine getiriyorlardı. 'İz tespiti istiyorum' dedim kararlı bir sesle... Bu sefer gerçekten çok şaşırdı. Gaip ten bir ses duymuş da inanmamış gibi. 'Nee?' dedi. Tüm ciddiyetimle tekrarladım isteğimi. Öyle sıradışı bir şeydi ki isteğim, adam olanca eblehliğiyle bana bakıyor, beni anlamaya çalışıyordu. Burada, Mamak Cezaevi'nde, biri kalkmış ondan iz tespiti istiyordu. 'Deli mi ne?' der gibi bakıyordu bana... Böyle bir şey yapmaya cesaret edebilecek bir doktorun olabileceğini hayal bile edemezdi o. 'Ne izi?' dedi.

Biraz da biz eğlenelim diye düşündüm. 'İşkence izi' dedim. 'Ne işkence si?' diye sordu yine aynı aptal ifadeyle... 'Yüzümdeki izleri görmüyor musunuz?' dedim. O bunları konuşmaktan bile korkuyordu. Sinirlenmeye başlamıştı. Onun odasında uzun süre kalmamı idare yanlış yorumlayabilir, belki de rapor veriyor sanabilirlerdi. Yoksa başını belaya mı sokmaya çalışıyor-

dum? Artık bana kinle bakıyor, benden bir an evvel kurtulmaya çalışıyordu. 'İz miz görmüyorum, başka bir isteğiniz yoksa dışarı çıkın' dedi. Ne başka bir isteğim vardı ne de onun rapor vereceğine dair umudum... Eblehliğiyle eğlenmişim, o kadar...

S...

1984 yılı... Büyük açlık grevinin başlamasına az bir zaman kalmıştı. Koşullar çok ağırdı. İdare kudurmuş gibi saldııyor, tozu dumana katıyordu. Özellikle erkek arkadaşlara tam bir kıyım uygulanıyordu. Bizimle özel olarak uğraşmıyor, ama boş da bırakmıyorlardı. Yataklar dökülüyor, günde birkaç sefer arama yapılıyor, en önemlisi de camlarımız sac levhâlarla kapatılıyordu. Bunu daha çok havalandırmada erkek arkadaşlara yaptıkları kıyıma tanık olmayalım diye düşünmüşlerdi ama, tabii ikinci kuşu öldürüyor olmaktan da çok keyif alıyorlardı.

Koğuş çok kalabalıktı. Adeta burun buruna yaşıyorduk. Nefes alabilmek bile bir nimetti. İşte bu günlerden birinde koğuşumuz sakinlerine bir kişi daha eklendi. Dik duramadığı için boyu posu konusunda ilk bakışta tam bir şey söylemek mümkün değildi. O kadar zayıftı ki çizgi roman kahramanı Safinaz canlanmış sanılır. Limon sarısı bir ten rengi, ferî çekilmiş gözler, Yeşilçam filmlerinin ince hastalığa yakalanmış kahramanlarının kıskanacağı bir görüntü...

Bu yeni konuk, ruh gibi süzüldü koğuşa... Pek kimsenin de dikkatini çekmedi.

Zaten o dönem koğuşa gelenler öyle herkesin çok fazla dikkatini çekmezdi. Bir tek dahil oldukları komün az biraz hareketlenir, diğerleri günlük yaşamlarına devam ederdi. Yeni gelen, hastalıklı görüntüsü dışında, bir başka özelliğiyle de ilgimizi çekmişti. Yargılandığı davanın ilk mahkeme aşaması bitmiş, davası temyiz için Askeri Yargıtay'a gönderilmişti. Sıkıyönetim mahkemesi, gıyabında ona idam cezası vermişti. İşte bu noktada iş daha da ilginçleşiyordu; hakkında idam kararı verilmiş olmasına rağmen teslim olarak cezaevine gelmişti. Bu haber hayret nidaları arasında fısıltıyla dolaştı koğuştaki...

Ama zaman öyle bir zamandı ki hiç kimse üzerinde çok fazla düşünüp kafa yormamıştı. Ona dair ortak bir tavır oluşturmak yolunda bir girişim olmamıştı. Öyle bir düşünce de yoktu. Sonuç olarak dışlanmadı, ama sevilmedi de. Yakınlaşmaya çalışmadı hiç kimse. Zaten o günlerde açlık grevi de başlamıştı. Ne onun idam kararının, ne de teslim olmuşluğunun bir önemi kalmıştı. Yeni gelen çabuk bıraktı açlık grevini... Öyle bir görüntüsü vardı ki bu durum garip gelmemişti kimseye... Açlık grevi başladıktan sonra kalabalık bir doktor heyeti gelmiş, her birimizi uzun uzun süzdükten sonra onun açlık grevini bırakmasının tıbbi zorunluluğunu anlatmış, 'bırakması için baskı yapmalısınız, yoksa arkadaşınız ölür' demişlerdi. 'O zaten açlık grevi yapmıyor' diye yaptığımız açıklamaları ise nedense duymazdan gelmişlerdi.

Günler geçti bu şekilde; açlık grevi bitti. İdare bizi mükafatlandırarak! C Bloğa taşıdı. C Bloкта daha bir hareketliydi hayatımız... Yine ayrıntılara kafa yoracak zamanımız yoktu, yine hay huy içinde geçiyordu günlerimiz... Her an bir olay yaşıyorduk.

Yeni arkadaşımız idareyle karşı karşıya her geldiğimizde sözünü esirgemiyor, dert diyene mert diyordu. Yani, kodu mu oturtur türü bir konuşma şekli vardı. Ama karşılığında 'la havle' çekiliyordu. Muhatapları 'vursak elimizde kalacaksın, git belanı başka yerde ara' diyorlardı. Bu pervasızca cevaplar bizim için bile çok fazlaydı. Zaten anlattığı hayat hikayesi de bizi çok şaşırtıyor, çoğu anlattığını deli saçması olarak yorumluyorduk. Yaşadıklarından mıdır nedir, çok akli başında izlenimi vermiyordu bize ve herhalde idareye de... Hiç gereği yokken birden delleniyor bağırıp çağırıyordu. İdare yine la havlelerde... Hiç dövüldüğünü, sövüldüğünü, hücreye gittiğini görmedik. Ama bizimle tecrite geldi. Onu Pamuk'la birlikte en korunaklı hücreye koydular. Korunaklı hücre; önü demir saca kapatılmış hücreydi.

Ne kadar kaldı orada hatırlamıyorum. Bir gün çıkıp geldiler ve 'Haydi' dediler, 'gidiyorsun. Cezan onaylanmış.' Bizim şaşkın bakışlarımız arasında onu hücreden çıkardılar ve götürdüler. Ama o, götürülme seremonisi sırasında 'insanlık onuru işkenceyi yenecektir' gibi sloganlarla çınlattı Mamak'ı... Sesinin tüm gücüyle slogan atıyordu. Biz o kadar şaşkındık ki, bu sloganlara katılma gereğini bile duymamıştık. Saatler sonra bir kez daha geldiler. Bu sefer yatağını çıkardılar tecrit dışına... 'İdam olmuşların yatağı ya-

kılır adettendir' dediler. Yatağı gece karanlığında tecritin önünde cayır cayır yaktılar. Biz şaşkınlığımız daha da büyümüş bir şekilde izliyorduk olan bite-ni... Sonra unuttuk onu. Ta ki yıllar sonra bir operasyon nedeniyle ismine rastlayana kadar... Ergenekon operasyonuydu söz konusu operasyon. Erge-nekon'un en önemli adamlarından İbrahim Şahin'in ifadelerinde geçti is-mi... Derin devletin en önde gelenlerinden, Susurluk'un önemli adamı, Mehmet Ağar'ın Özel Harekat Daire Başkanı, birçok faili meçhulün sorum-lusu, Abdullah Çatlı'nın yakın arkadaşı olan İbrahim Şahin'in ifadelerinde şaibeli bir şekilde yer aldı S. K. adı... Basının hakkında yaptığı araştırmalar-da sicil kaydına rastlandı. Yolsuzluk nedeniyle yatmıştı altı ay kadar... Ama Mamak kayıtlarında geçmiyordu.

Tecrit

1984 yılı... C Blok prefabrik binalardan oluşuyordu, yolun karşı tarafında bir de taş bina vardı. İlk geldiğimizde bir süre C Bloкта tutulmuş, böylece de burada kalmakta olan (hukuki durumu en hafif) arkadaşlarımızla, selamlaş-ma şansımız olmuştu. İşte şimdi cürümlerin kaldığı bu bina, bizim geçici mekanımız olacaktı. Ama biz binanın içindeki koşullarda değil, binanın tec-rit bölümünde kalacaktık. Taş binanın dışından, sağ tarafına dolaşıldığında, önce kocaman bir pencereyle karşılaşılıyordu. Pencere dedim de lafın gelişi, camı çerçevesi olmayan, kalın demir parmaklıklı koca bir boşluk. Biraz daha gidildiğinde, bu sefer pencerenin iki katı kadar büyüklükteki kapıya ulaşılı-yordu. Pencere pencere olmadığı gibi, kapı da bildiğimiz anlamda kapı de-ğildi. O da demir parmaklıklardan oluşan bir kapıydı.

Bu kapıdan içeri girildiğinde, yan yana dizili 5 adet hücrenin açıldığı ko-ridora girilmiş oluyordu. Zaten tecrit, bu beş adet hücre önünde daracık bir koridor ve kapı ile pencere arasında bulunan bir tuvaletten oluşuyordu. Demir parmaklıklı kapıları sürekli kilitli olan hücreler, içeride iki katlı tek bir ranza ve ranzayla kapı arasında küçük bir boşluk kazardı. A Bloğun tecrit hücrelerinden farkı, tuvalet bölümünün ve suyun olmamasıydı. Bir başka farkı da parmaklıklı kapılarda sac levhaların yokluğuydu.

Tuvalet olarak 17 kiloluk peynir tenekelerinden vermişlerdi. Tuvalet dı-şında önceleri günlük temizliğimizi, bir iki hafta içinde de tüm vücut temiz-

liğimizi, bu tenekelelerde yapar olmuştuk. Mesela başımızı yıkıyorduk tenekenin içine, vücudumuzu siliyorduk, bezleri üstünde yıkayarak...

Ben tecrite geldiğimde ilk hücreye yerleştirilmiştim. Sonradan biri daha konuldu yanıma... İkimizin en büyük sorunu tuvalet ihtiyacımızı gidermekti. Hücremiz dış kapının tam karşısındaydı ve hücreyle dış kapı arasındaki mesafe de ancak iki adım kadardı. Bu durum çok büyük sıkıntı yaratıyordu. Battaniye ile birimiz kapıya perde oluyor, diğeri tenekeye mümkün olduğunca ses çıkarmadan tuvaletini yapmaya çalışıyordu. Ama bu o kadar zordu ki, yüksekte düştüğü için felaket ses çıkarıyordu.

Nöbetçinin binanın önünde gidip gelmelerini takip ediyor, binanın öteki başına gidişini gözlüyor, derhal faaliyete geçiyorduk. Ama lanet teneke, her seferinde bizi ele veriyordu. Sesi duyan nöbetçi, gelip kapıya yapışıyor 'battaniyeyi indir, yassah!' diye bağırmaya başlıyordu. Biz de 'Senin utanman yok mu, açıkta mı yapacağız!' diye verip veriştiiriyorduk.

Hele bir asker vardı, hiç unutmuyorum. Embesil bir tip... Getirip kapının önüne diktiler bunu... 'Görev yerin burası, göz açtırma bunlara' dediler. Nasıl bir görev aşkı, nasıl bir sorumluluk, inanılır gibi değil. Neredeyse gözünü kırpmadan bizi seyrediyor, tüm nöbetini bizimle kavga ederek geçiriyordu. Bizim şikayetlerimiz onun daha çok sırtının sıvazlanmasına neden oluyordu. İşi ifrada vardırıdığı bir seferinde idare onu ödül olarak on günlük kafa iznine göndermişti. Böyle ödüller diğer askerlerin de iştahını kabartıyor, bize nefes aldırıyorlardı.

Öteki hücreler bu açıdan daha şanslılardı. Beş hücrenin tam ortasındaki hücrenin bir şansı daha vardı: Sac levhayla kaplıydı kapısı. Pamuk hasta olduğundan orada kalıyordu. Yanında bir de S. vardı. Sac levha kışın ayazından koruyordu onları. 1984'ü 85'e bağlayan o kış ne kadar da soğuk olmuştı Ankara... Gerçi açık havada geçirdiğimiz ilk kışımızdı; belki onun için bize çok aşırı soğuk gibi geliyordu. Belki de evsizler için bütün kışlar aynıydı...

Oysa bizim bir de sobamız vardı tecritte. En sondaki hücrenin önünde koskocaman bir soba...

Asteriks'teki koca göbekli Oburiks'in kafası kesilse, bizim sobanın aynısı elde edilmiş olurdu. Nereden bulmuş, nasıl getirmişlerse takdir etmemek elde değil!. Bu yüzyılın ürünü değil bu soba; antika... İki kişi zor kucaklar

gövdesini... Getirip koymuşlar oraya... Borusu yok, bağlantısı yok. Ama üzerinde odunları vardı bir kucak. Günler haftalar boyu öylece durdu odunlar... Nasrettin Hoca'nın türbesi gibi olan mekanımızda biz donuyorduk soğuktan; sobamız vardı ama o alımlı çalımlı seyrediyordu bizi... Bir gün Zehra patladı sayımda... Fazıl üsteğmen sayım almaya gelmişti.

'Bir şey söyleyeceğim' dedi Zehra. 'Buyrun' dedi üsteğmen. Zehra, 'Burası küçücük bir yer, koca soba gürül gürül yanıyor, çok bunalıyoruz, yanıyoruz sıcaktan, söyleyin bu kadar yakmasınlar sobayı' dedi. Fazıl hışımla döndü askerlere 'size kaç defa söyledim bu sobayı bu kadar yakmayın, bayanlar bunalır dedim, çabuk alın o odunları' diye bağırdı pişkin pişkin. Odunları alıp gittiler.

Bu koşullarda bile temizliğimize özen gösteriyorduk. Mesela başımızı yıkıyorduk en çok haftada bir. Bir çaydanlık kadar su ancak kullanabiliyorduk. Bu, tek başına suyun çok kıt olmasından kaynaklanmıyordu, ısıtma olanağımız olmadığından çok da soğuktu. Başımız dayanmıyordu bu soğuğa. Önce birkaç damla ile ıslatıyorduk kafamızı, sonra sabunluyor her bir damlasını çok idareli kullanarak duruluyorduk sabunu... Sanki uyuşuyordu başımız ve tüm vücudumuz... Korkunçtu. Ama başka çare de yoktu başa gelen çekiliyordu işte...

Tenekelerimizi sabah sayımında koridordaki tuvalete boşaltıyorduk. Bir gün hiç sebepsiz dış kapı açıldı. Binbaşısından gardiyanına kadar tüm idare personeli, bir inceleme heyeti titizliğinde gelip koridordaki tuvaleti incelediler. Her biri bir görüş bildiriyor; 'yok, burayı açmak mümkün değil', 'kırmak lazım', 'ne attılsa tıkanmış' gibi sözlerle mesleki yeterliliklerini konuşturuyorlardı. Biz şaşkın bakıyorduk. Tuvaletin hiçbir sorunu yoktu oysa... Yine başımıza bir çorap örülüyordu ama ne? 'Tuvalet sorunu giderilene kadar koğuşunuza geri gideceksiniz' dediler. Anlaşılan tecrit günlerimiz sona ermişti. Bunu açık açık söylemek ağırlarına gittiğinden bu mizansene başvurmuşlardı.

Savunma

1985 yılı Ocak ya da Şubat'ı... Günlük mesaimiz çok yoğun ve uzundu. Geceleri birkaç sefer sayım için avluya çıkarılıyorduk. Biz dışarıda, eşyalarımız

içerde sayım veriyorduk. Sonra yatak içi kıtıklarının sayımını yapıyor, yalnızlık çekmesinler diye eşyalarla kıtıkları ve bulabilirlerse yiyecekleri birbirine karıştırıp sonra kapıyı kilitleyip gidiyorlardı. Ardından havalandırma gezilerimiz başlıyordu. Her biri ne kadar sürüyor Allah bilir ama benim bildiğim ayaklarımıza kara sular iniyordu her seferinde... İçeri girdiğimizde de tabii ister istemez uzanabileceğimiz bir yer ayarlayabilmek epey zamanımızı alıyordu. Gecesi böyle olan bir zamanda gündüzlerimizin de boş geçmesi düşünülemezdi elbet. Bunlar neredeyse rutin halindeydi. Bir başka rutin ise gazete dergi gibi şeylerin hayal olmasıydı. Ben Mamak günlerimizde gazete olayını hatırlamıyorum. Bir son dönemde gazete almışız gibi geliyor. Başka hatırlamıyorum.

İşte böyle bir dönemde, yargılandığımız davada savunma aşamasına gelinmişti. Ve ben siyasi savunma verecektim. Ama nasıl? Siyasi savunma hazırlamak için beni besleyecek materyal yok desem yalan olmaz. Şöyle oturup kafamı toparlayıp rahat rahat bir şeyler yazma ortamı ise hiç yok. İşte ben bu ortamda siyasi savunma hazırlıyordum. Üstelik de gizli saklı... Aramalarda bulunsa paramparça edecekler. Bu koşullarda siyasi savunma simgesel olacaktı tabii; hakkını verebilmek mümkün değildi. Dert edecek halim de yoktu. Siyasi savunma veriyor muyum, veriyorum. İşte o kadar... İdareye mahkeme öncesi verdim kontrol etsinler diye... Ve kıyamet koptu. Bunu mahkemeye vermeyeceksin, diyorlar. Ama savunmanın siyasi içeriğinden çok, cezaevinde bize yapılanlardan uzun uzun söz etmemden rahatsız olmuşlardı. Parçalayıp atamıyorlar da... Elime verdiler mecburen. Tehdidin bini bir para tabii; verirsen şöyle olur böyle olur, diye... Tehditlerden biri de 'seni Patnos'a sürerim' demesiydi binbaşının... Patnos da neresi ki? O zaman bilmiyorum. Cehennemin eyaletlerinden biridir herhalde diyorum kendi kendime...

Neyse, gittik mahkemeye, herkesin bildiği gibi söz savunmanın diyen kimse yok. El çabukluğu, dil çabukluğuyla bir iki cümle edebilirsen ne mutlu sana. Sözlü girişimlerimizi asker marifetiyle püskürttükten sonra yazılı savunmayı aldılar. İtiş kakış bağırış çağırış duruşma bitti. Ve biz bloğa doğru yola çıktık. Pamuk'un mahkemesi de aynı güne denk gelmiş ne yazık ki... Pamuk, Suna ve ben üçümüz bir aradayız. Üsteğmen mahkemeyi izlemek-

ten geliyor başka bir arabayla... Aynı anda girdik bloktan içeriye... Binbaşı sinirden titreyen bir şekilde 'verdi mi?' diye sordu. Üsteğmen 'verdi komutanım' dedi. Bizi önce havalandırmaya aldılar. Arama uzun sürecek belli ki... Biri aranırken diğerleri ayakaltında olsun istemiyorlar. Birer birer aramaya alınıyoruz. Sanki blok sallanıyor. Başarılı maçlar çıkarıyoruz her birimiz. Şimdi yorgun argın hep birlikte avludayız. Ama binbaşı sakinleşememiş. Yok, yetmez! Bu kadarla kurtulamazlar! Doğduklarına pişman etmeli, ama nasıl? Çıldırılmış gibi... Birdenbire bir şey keşfediyor. Arşimet'in buldum buldum diye hamamdan dışarıya koşan karikatürleri gibi aydınlanıyor yüzü... 'Kelepçeleyin şunları' diyor. Biz küçümseyerek bakıyoruz, bulduğu şeye bak der gibi... Direkleri gösteriyor. 'Ellerinden ayaklarından direklere kelepçeleyin.' Avluda sanırım basketbol oynanması için yaptırılmış ama asla böyle bir görev üstlenmemiş direkler vardı. İşte bu direkleri gösteriyordu binbaşı... Askerler görevi yerine getirmek için yarış ediyorlar birbirleriyle... Bir iki dakikada bağlanıyoruz direklere... Çiviyle yere çakılmış gibi bir şey... Üçümüz de zayıf zayıf olmaya ama, ayak bileği çok zor oluyor. Yerinden kıpırdayamıyorsun. Hareket etmeye kalktığında kelepçe çok fena acıtıyor. Aylardan ya Ocak ya Şubat, hani annelerimizin tükürsen yere düşmez dedikleri gibi bir soğuk... Gökyüzü kapkara bulutlarla kaplı; yağdı yağacak. Yürüdüğünde ya da yerinde saydığında, kendi kendini nispeten ısıtabiliyor insan; hareketsiz durmak beter. Ama binbaşının içi soğumamış, deli divane dönüyor avluda. Ellerini açmış dua ediyor. 'Allahım inşallah güzelce bir yağar da şunlar iyice ıslanırlar' diyor. Bir avludan, bir bloğun dışından geliyor sesi, duaları... Bu yakarışları karşılık bulmuş muydu hatırlamıyorum ama, sanki hafiften çisiyordu.

Yine de bunlar dert değil. Tek derdimiz Pamuk; kalp hastası... Ona bir şey olacak diye ödümüz kopuyor. Gözlerimiz onun üzerinde... Bayılsa fark edemeyeceğiz. Gecenin o zifiri karanlığında onun pırl pırl bakışlarını yakalamaya çalışıyoruz. Arada bir sesleniyor 'gözün kör olmasın emi, senin nari'ne yandım valla. 'Canım arkadaşım, çok iyi biliyorum ki sadece muzırlık yapıyor. Böyle kaç saat beklettiler bizi bilmiyorum. Ama çok iyi hatırladığım simsiyah bir kış gecesinde avluya bakan koğuş pencerelerinde arkadaşlarımın, türkülerıyla bize eşlik ettikleriydi. Gülay'ı hatırlıyorum uzun boyu ne-

deniyle çok net görünüyor. Sinirli sinirli volta atıyor koğuşun içinde. Zehra cama yapıştırmış sivri burnunu; muziplikler yaparak bizi eğlendirmeye çalışıyor. Bu Seher'in sesi... 'Huma Kuşu'nu söylüyor.

Karar

4 yıllık tutukluluğun ardından nihayet hüküm günü gelip çatmıştı. Karar için son kez mahkemeye gidecektik. O günün sabahında annemin kim bilir ne umutlarla alıp getirdiği kıyafetlerimi çarçabuk giyinmiş, beni koğuştan almalarını beklemeye başlamıştım.

Nigar'ın o meşum sesi duyuldu 'Sema Yiğit, mahkemeye.' Nigar, kadın gardiyanların en kıdemlisi ve en saldırganıydı. Heyecanla çıktım koğuştan. Gardiyan odasında her zamanki arama teranesi sürerken binbaşının sesini duydum. 'İçerdeki kim?' diye sordu. Benim olduğumu öğrenince, 'geberecek köpek havlar, şunu mahkemeye göndermeyelim de görsün' dedi. Mahkemeye göndermemenin en büyük cezalardan biri olduğunu çoktan öğrenmişti. Cürümlerimizi görememenin bizi ne kadar üzdüğünü, önceki deneyimlerinden fazlasıyla not etmiş, işin zevkini çıkarıyordu. Ama o gün bu gün olamazdı, eğleneceği, tadını çıkaracağı başka şeyler vardı çünkü. Yine de bu zevki hepten feda etmeye gönlü razı gelemediği için mahkemeye göndermeme oyununu olabildiği kadar uzatıp elindeki çay bardağıyla etrafımda dolanarak belli etmemeye çalıştığım gidememe korkumla, kaygıyla dalga geçti. Sonra 'Vazgeçtim, gitsin mahkemesine, idamını yüzüne okusunlar' diye gürledi. Dünyalar benim oldu tabii... Mahkemeye gidiyordum. Başka duruşmalar olsa bu kadar önemli olmayabilirdi. Ama bu sondu... Belki bir daha cürümlerimi hiç göremeyecek, seslerini duyamayacak, hiç dokunamayacak, sımsıkı sarılamayacaktım. Gitmeliydim mutlaka ve işte gidiyordum, çok mutluydum.

Cezaevi aracından indiğimde, mahkeme binasının önünde iç emniyet amiri Fazıl'ı gördüm. Garip! Ne anlamı var? Ta buralara kadar niye gelmiş bu adam? Belli ki çok büyük eğlence umuyorlar bu günden... Allah için iyi de hazırlanmışlar. Adım adım gösteriyorlar güne ne kadar ince ince hazırlandıklarını...

İlk adım bekleme salonu... Gün içinde olan bütün duruşmaların sanıkların burada sıralarını beklerlerdi. Birlikte beklendiği için cürümleri ilk burada görülür, işaretleşir, şanslı durumlarda iki çift söyleşirdik. Yakalandığımızda erkek arkadaşlar bunun cezasını çeker, biz bağırır çağırır, ortalığı karıştırırdık. Ama yine de arkadaşları görmek, bakışmak, selamlaşmak her şeye değirdi. O gün yine her zamanki gibi heyecanla girdim bekleme salonuna... Başından beri gözlük takmıyordum mahkemelerde... Onun için de çok iyi görmiyordum. Arkadaşlarım her zamanki gibi arkaları dönük önde oturuyorlardı. Ben girince dönüp bakmadılar. Garip! Arkadaşlarım ne olursa olsun selam vermemezlilik etmezlerdi. Ne oluyor bunlara diye kızdım kendi kendime... Bu arada tesadüfen bana dönen arkadaşlarıma en içten gülüşümle selam veriyordum. Karşılığında gelen bön bakışlarla iyice şaşkına dönmüş bir haldeyken mübaşir, 'Zafer Koç ve arkadaşları' diye bağırdı. Ben ayaklandım, öndekiler hiç oralı olmadılar. 'Allah Allah, n'oluyor yaa' demeye kalmadan, Zafer'i ve diğerlerini başka bir yerden getirdiklerini gördüm. Bu kadarcık bir mutluluğu bile çok görmüş, bir gülüşü, bir selamı esirgemişlerdi bizden. Bu arada benim ağız kulaklarda selam verdiklerim de faşistlermiş meğer...

Cürümlerimi görünce kızgınlığımı unuttum tabii. Ve karar... Başından beri mahkeme heyetiyle yıldızımız hiç barışmamıştı, sürekli gülererek konuşarak onları deliye döndürmüştüm. Birçok kez ağızlarından tükürükler saçarak beni azarlamış, tehdit etmiş ama yine de başa çıkamamışlardı. İşte şimdi son gülen iyi güler ifadesiyle duruyorlardı karşımızda... Hakim okumaya başladı kararı: 'Zafer Koç, Sema Yiğit... 'in idamına' deyip, 'idam' sözcüğünün üzerimizdeki etkisini ölçmek istercesine sesini kesti ve gözlerini üzerimizde gezdirdi. Yakınlarımızın bulunduğu arka sıralardan, yavrum diye çığlık atanlar, ağlamalar, feryatlar duyuldu. Hatta bayılanlar oldu. Hakim bekliyordu hâlâ... Belli ki öç alıyordu. Ama yanılıyordu. Bizlerde hüznün gölgesini göremeyecekti. İşte yine gülümseyerek bakıyorduk inadına. Pes eden o oldu sonunda ve kararın devamını okudu: 'Her ne kadar mahkeme tavrılarından 159'uncu maddenin uygulanmasını gerektirecek herhangi olumlu bir durum yok ise de Sema Yiğit'in cezasının TCK 159. maddenin uygulanarak müebbet hapse indirilmesine oy birliğiyle karar verilmiştir.'

Biz slogan attık mı hiç hatırlamıyorum, tek hatırladığım karga tulumba dışarı sürüklendiğimiz... Tüm bu hay huy içinde birdenbire nasıl olduysa kendimi arkadaşlarımın kollarında buldum. Askerlerin ellerinden nasıl sıyrılmış, bana nasıl ulaşmışlardı bilmiyorum ama, çepeçevre beni kuşatmış, sımsıkı sarılmışlardı dört bir taraftan... Neler konuştuk hatırlamıyorum, ama sanki sarhoş olmuştum ve bambaşka bir dünyadaydım.

Her tatlı rüyanın bir sonu vardır. Bunun da sonu geldi tabii... Kopartarak ayırdılar bizi... Sevdiklerimden, canlarımdan ayrılmıştım işte... Bir daha belki hiç bir araya gelemeyecek, bir daha belki de bir masanın etrafında oturup hiç sohbet edemeyecek, bir bardak çayı birlikte yudumlayamayacak, birlikte türkülerimizi söyleyemeyecektik. Biz onlarla ne çok şey paylaşmıştık ama işte şimdi ayrılmıştık, bizi ayırmışlardı. Öksüz kalmıştım sanki... Yalnız kalmıştım.

Arabada koğuşuma dönerken kendimi toparlamaya çalışıyordum. Kendi kendime kızıyor, 'niye yalnız olasın ki, şimdi artık senin başka cürümlerin var' diye kendime moral vermeye çalışıyordum. 'Koğuş arkadaşların da senin cürümlerin olmadı mı?' diyordum. 'Ötekiler dışarıdan cürümlerin, koğuştakiler içeriden cürümlerin... Onlar varken yalnız olmazsın' diyordum.

Yol kısacık; hemen geldik bloğa... Her şeye rağmen arama işkencesini atlamadı idare... Koğuşa doğru ilerledim. Kapı açıldı, kızlar kapıda sanki bayram yapıyorlar; ağızları kulaklarda, gözün aydın diyorlardı. Gözüme çantalarım ilişti. Bana ait her şey kapıya çıkarılmıştı. Ne oluyor? Bu da ne demek şimdi? Donmuş vaziyetteydim. Arkadaşlarım benim acımı mı kutluyorlar? Bu nasıl olabilir? Acıyı bal eyledik falan filan ama, bu anda bu çok fazla... Olmaz böyle şey! Donuk donuk bakarken, gardiyanlar içeriye itiverdiler beni... Yeterince zevkini çıkarmışlardı günlerce hazırladıkları oyunun... Oynamış, sonunda kendilerini çok beğenmiş, perdeyi kapatmışlardı.

Ben gelmeden, kızlara tahliye olduğumu söylemişler ve eşyalarımı hazırlamışlar meğer... Arkadaşlarımın sevinci bundanmış.

Feliçita

Yeniden ama son kez A Bloktayız. Tek bir şey dışında her şey eski tas eski hamam... Sayımız çok azalmış, bir avuç kalmışız. Artık üst ranzaya, sadece

camlarımızın baktığı küçük havalandırma boşluğunda havalandırmaya çıkan erkek arkadaşları selamlamak için çıkıyoruz. Yataklarımız alt ranzada... Bunun dışında hal ve gidişatta herhangi bir değişiklik yok. İdareyle yine kavgalıyız, onlar yine bir şeyler bulmuşlar isteyecek, bizler de yine 'hayır'lardayız. Günler böyle geçiyor. Ama bir anormallik var. Ne yapmaya kalksak idare haberdar olmuş, gardını almış oluyor. Bu nasıl oluyor? Senelerin tecrübesiyle çok dikkatli davranıyoruz, ama ne yaparsak yapalım, biliyorlar. Bir şekilde öğreniyorlar. Gülay idareye gittiğinde mi anlamıştı yoksa asker mi söylemişti hatırlayamıyorum ama, merakımız son buldu. Hayatımıza yeni bir şey girmişti. Az bir değişiklik değil ama. Öğrendiğimizde utanılacak epeyce vukuatımız olmuştu ama değiştirmek mümkün değildi yaşananları. Feliçita'dan söz ediyorum. Feliçita, koğuşa idarenin yerleştirmiş olduğu, sonradan varlığını keşfettiğimiz dinleme cihazıydı. Varlığından haberdar olduğumuz andan itibaren hayatımız değişti. Canı sıkılan, yanına kuruluyor başlıyordu hayat hikayesini anlatmaya... Ama ne hikaye, bildiği bulduğu ne kadar deli saçması varsa hepsini sayıp döküyordu. Sonra bir başkası geliyor repertuarını bütünüyle geçiyordu. Tabi bunlar içerisinde adamları en derinden etkileyen Pamuk'un repertuarıydı. Pamuk, elini kulağına atıp çatlak sesiyle bir asılıyordu uzun havalara ki değme gitsin. Sonra eylemlere dair ifşaatlarda bulunuyorduk, aklımıza esince sırlarımızı açıklıyorduk. Onlar bizi delirtemediler ama biz eminim ki bu yolda epey bir mesafe aldık o dönemde... Biz onunla bu kadar uğraşıyoruz da yanımıza mı kalıyor? Hayır. Zaman zaman korkunç oluyor intikamı...

Bir gece vakti koğuşa basılıyor. 'Arama! Çık!' diye bağıyorlar. 7 kişi falanız. Çıkıyoruz çaresiz... Epey kalabalık gelmişler. Ortalık yeşile kesmiş. Bir kısmı koğuşa dalıyor, bir kısmı koridor boyu vaziyet alıyor. Koğuşa araması, ince bir arama; çok uzun sürüyor. Helak olmuş bir vaziyette koğuştan çıkıyorlar. Kapı kilitleniyor. Sıra üst aramasına gelmiş. Revirin yanındaki koridorda bir kapı vardı ve o kapıdan merdivenlerle aşağıya iniliyordu. Sanırım orayı depo olarak kullanıyorlardı. Aramamız orada yapılacak. Tek tek gidiliyor. Sıra bana gelmiş. Polis kadınlar, kaç kişiydiler hiç hatırlamıyorum, izbandut gibiler. Ben aralarında mini minnacık kalıyorum. Sanıyorum bu durum onları daha fazla azdırıyor. Boyuna posuna bakmadan bir de karşı ko-

yuyor düşüncesi onları öfke nöbetlerine sürüklüyor. Ama bende de performans iyi Allah için. Canımı dişime takmış karşı koyuyorum. Yukarıda Jilet ile Tosbik nöbet bekliyor. Jilet'in sesi geliyor; tecavüzcü Coşkun edasıyla 'yardıma geleyim mi?' diyor. Bunu polis kadınlar çok ağır bir eleştiri olarak kabul ediyorlar. Artık kendilerini kaybetmiş haldeler; parçalayarak aramamı yapıyorlar. İşleri bittiğinde kendimi yıllar sonra bir televizyon reklamında izlediğim Nil Karaibrahimgil'e benzetecektim. Hani Nil, dağ bayır gezerken elindeki telefonu göstererek 'ben özgürüm, ben özgürüm' derdi ya, bir karikatür dergisindeydi sanırım, biri bu reklamdan yola çıkarak bir karikatür çizmiş: Nil yine dağ tepe dolanırken iki ayaklı hayvanların saldırısına uğramış; parçalamış, perişan etmişler kadını... Giysileri lime lime olmuş; sürünecek gidiyor, bir taraftan da hâlâ 'ben özgürüm, ben özgürüm' diyor. Tam o haldeyim. Çok özgür vaziyetteyim. Ama koğuşa gidene kadar onlarca askerin önünden geçeceğim. Her yerim ortada... Gömleğimin parçalarını elime topluyor, yan söküklere kollarımla kapatıp eteğimi de toparlamaya çalışarak yürüyorum. Adımı fazla açarsan bir yerlerin görünmesi kaçınılmaz. Onun için bir garip eciş bücüş yürüyüştür tutturuyorum koğuşa doğru... Kızlar görünce çaktırmamaya çalışsalar da ağızları fiyonklaşıyor ister istemez. İçeri girer girmez Pamuk patlatıyor espriyi 'anam mankenler görse hasetlerinden çatırlardı, o ne yürüyüştü öyle.'

Veda

1988 yılı... Mamak'ta hiç kimseye nasip olmayan bir güzellik yaşamıştık son dönemimizde... Basının ve yurtdışının zorlamalarıyla idare, cezaevini basına açmak zorunda kalmıştı. Ne kadar insanca koşullarda yaşatıldığımızı göstereceklerdi basına... Ufak tefek bazı düzeltmeler gerekiyordu ister istemez. Bizim en çok hoşumuza giden havalandırma mekanımızın değişmesi olmuştu. O güne kadar çıkarıldığımız havalandırma biraz büyük ve üzeri açık hücre gibiydi. Mekan küçük olunca duvarlar olduğundan da yüksekmış gibi bir etki yaratıyordu insan üzerinde... Havalandırmaya çıktığımızda hep havalanamamışız duygusuyla girerdik içeriye... Basının geldiği gün de havalandırmaya diye her zamanki istikamete yönelmiştik ki 'bu tarafa' diye bizi farklı bir yöne yöneltti gardiyan... Aman Allahım, burası ne kadar güzel... Kü-

çüçük havuzu, koskocaman ağaçları, yemyeşil çimenleri ile sanki cennet... İdare 'sayıları az olduğundan bayanları hep buraya çıkarıyoruz' diye ne kadar anlatmaya çalışmışsa da, bizim dünyanın onuncu harikası önündeymişiz gibi huşu içinde ortalığı seyrettiğimizi gören basın, bunu pek inandırıcı bulmamıştı. O günden sonra bizi tekrar eski havalandırmaya çıkaramamışlar; küçük yalanları onları bağlamış, bizi de çok mutlu etmişti. Biz üç kişi kalmıştık o zamanlar...

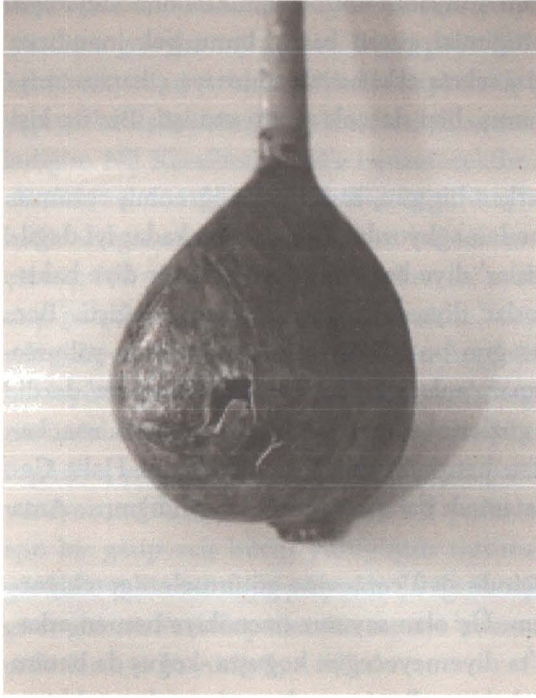
İşte o havalandırmada dolaşırken bir gün, kadın polis öğrenmiş cezamın onaylandığını, kimseye göstermeden ağlıyordu. Önceleri bu kadar iyi değildi. Kafeste bizi gördüğünde 'kuşlar' diye bağırır, kime söylüyor diye baktığımızda, 'adlarını nasıl da biliyorlar' diye dalga geçerdi. Sonra değişti. 'Ben artık dayanamayacağım, bırakacağım bu işi' diyordu. Aramalarda yalnızsa eğer, duvarlara vurur, gürültü yapar, 'anlamasınlar, ben size vuramam' derdi. İşte şimdi bu kadın bana bakıp gözlerini siliyordu. Kendi aramızda 'aaa, kadın ağlıyor' diye konuştuğumuzu hatırlıyorum. Sonra avukatım Halit Çelenk geldi; o da ağlamaktan anlatamadı bana cezamın onaylandığını... Ama anlamıştım.

Normalde beni bir iki gün içinde sivil cezaevine götürmeleri gerekiyordu. Ama bir türlü gidemiyordum. Üç olan sayımız önce ikiye hemen arkasından teke düştü. 'Koca koğuş'ta diyemeyeceğim koğuştaki -koğuş da benim gibi ufacık tefecikti- bir başıma kaldım. Benim sevk emrim yok ortalıkta... Görüş günü annem Zafer'lerden selam getirince dananın kuyruğu koptu. Meğer onlar sivilce gideli çok olmuş. 'Arkadaşlarım gitmiş, beni niye burada tutuyorsunuz, ne hakkınız var, beni niye göndermiyorsunuz?' diye yaygarayı bastım. Nasıl bir şeydi bu?

'Tamam tamam, hazırlan' dediler.

Hazırlanmak o kadar kolay mı? Herkes bir şeyler bırakmış giderken. Çuvallar dolusu giyecek. Sayılamayacak kadar kitap, koliler dolusu kapacak... Leğenler, banyo malzemeleri... Yolculuk o gün müydü, yoksa ertesi sabah mı hatırlayamıyorum. Ama hummalı bir çalışma içine girmiştik. İçine bir şeyler konulabilecek her şeyi kullanıyordum. Çantalar, çuvallar, koliler doluruyordum hızla... Kendimi kaptırmamaya çalışıyordum. Ama çok zordu. 6 senemi geçirmiştik burada... Ne çok şey paylaşmıştım her bir tarafta bir

anısı olan, gülüşleri hâlâ kulaklarımdaki canım arkadaşlarımla... Şimdi onlar dışarıdaydı, ben de mekan değiştiriyor, onlardan biraz daha uzaklaşıyordum.



Zehra'nın anlattığı bir fıkra vardı. Köyün birinde bir kızcağız varmış, yaşı biraz geçkince... Uygun bir kismet çıkmamış bir türlü... Umutla beyaz atlı prensini beklerken bir ayı inmiş köye ve kızı aldığı gibi kaçırmış dağa... Tüm köy seferber olmuş, fellik fellik aramışlar kızı... Günlerce sürmüş arama... Nihayet bulmuşlar ayının ininde onu... Köylünün biri çekmiş silahını, öldürüvermiş oracıkta ayıyı... Sonra alıp getirmişler köye kızı... Fakat gel gör ki kız iki gözü iki çeşme, çalıp çağırıp ağlıyor. Köylüler merakla

sormuşlar niye ağladığını. 'Ayıydı mayıydı ama kocamdı, iniydi miniydi ama evimdi' demiş kız...

Burası da benim evimdi. Kuşkusuz dışarıya çıkıyor olsam bu kadar kötü hissetmezdim kendimi... Ama başka bir cezaevine gidiyordum sadece...

Kapı açıldı. Yolculuk vakti... Şaşkınlıkla baktılar eşyalarım... Bu muhteşem yükü benim taşımamın mümkün olmadığını görünce askerleri çağırdı subay... Her biri bir parça aldı. Bana kalan, mektuplarım ve ufak sazımızdı. Saz dedim de, bilmeyenler ve unutanlar için anlatayım. C Bloкта kaldığımız koğuşun yanındaki koğuşu idare depo olarak kullanıyormuş. Bunu keşfettikten sonra bir gün arkadaşlarla oraya girmeyi başarmış, malzemelerin arasına söz konusu sazı bulmuştuk. Saz kibrit çöplerinden erkek arkadaşlarca yapılmış. Ama belli ki idare aramalar sırasında bulmuş ve saza da şiddet uygu-

lamıştı. Tekne alttan kırılmış, telleri koparılmış, uç tarafı kırılmıştı. Neyse ki toptan parçalamamış, getirip buraya atmışlardı. Ne kadar sevmiştim o sazi... Gözüm gibi korumuştum tüm cezaevi hayatımda. Tabii dışarıda da... Kızım onun dokunulmazlığını bilir mesela... Hiç oyuncak muamelesi yapmamıştır ona... Eve gelen misafir çocuklara da oyuncak muamelesi yaptırmamıştır.

İşte o saz ve mektuplarım elimde, çıktım koğuştan... Son kez dönüp baktığımda arkaya, el sallayacak kimse yoktu. Elimden geldiği kadar derli toplu bırakmaya çalışmışım. Sanki havalandırmaya çıkmışız da birazdan dönecekmişiz gibi kalmıştı o mini minnacık koğuşçuk...

Yürüyoruz A Bloğa doğru... Dış kafes A Bloğun yanı, işlemler orada yapılacak. Bakıyorum son kez geçtiğim her yere. Taşına toprağına, kafeslerine... Dokunsalar ağlayacağım. Ama hiç dokunmuyorlar, hatta eşyalarımı bile aramıyorlar. İşlemleri yapıyorlar hızla ve arabaya yerleştiriyorlar beni...

Boğazımda bir yumruk... Son üç senemi geçireceğim mekana giderken ara istasyonum olan Ankara Ulucanlar Kapalı Cezaevi'ne doğru yol alıyorum.

II. BÖLÜM

YİTİRDİKLERİMİZ

KAMİLE İÇİN...

Sevda Kuran



Sevgili kızkardeşim, arkadaşım, yoldaşım, Kamile'm; senin için yazmak hem yüreğimi hem kalemimi burkuyor. Oysa seni anlatmalıyım, seni birkaç sözcüğün insafına sığınıp tarif etmeliyim. Gitmedin, hiç gitmedin... Yüreğini bir Dersim sabahında kurşunlarla dolduranlar varsın seni gitti bilsinler. Varsın Munzur dağlarında bir ceylan ürkekliğinde dolaşmadığını sansınlar. Oysa sen benim, bizim geçmişimizde, bugünümüzde, en çok da Mayıs sabahlarının kekik ve sümbül kokularında olacaksın. Ne zamanki

dünya dünyalığından vazgeçip baharı bize getirmez, ne zaman ki yaz akşamları bütün yıldızlarını kaybeder ve sonbahar kasımpatlılarıyla çalmaz kapımızı, ne zaman ki kardelenler artık karla öpüşmez, seni ben, biz, işte o zaman yitirmişizdir.

Kamile'm, işte o zaman bin bir çiçek kokusunu yüklenmiş bir Ege yokuşunu tırmanırken çocuksu ve ille de sevecen bakışlarıyla çıkıp gelmezsin artık bir sokağın köşesinden. O zaman birlikte ağız dolusu gülmeyiz artık. Oy benim yanağı gamzeli, yüreği aşkla çarpan asi Anadolu'lum, oy benim her gün yeniden yeniden doğan güneşim! Bilirim, bilirim ki bir kez bile vazgeçmedin ne güneşden, ne topraktan, ne çiçekten, ne insandan. Bir kez bile ça-

resizliğin karanlık bakışları oturmadı gözlerine. O gözler hayatın türküsünü bir çocuğun şen sesiyle hep söyleyip durdu.

Ne zaman bu kız nerde kaldı, unuttu dediysem, ne zaman Ankara bir mengene gibi boynuma sarıldıysa, sen bir sabah serinliğinin sürprizi olup çaldın kapımı. Ne zaman gözlerimizde 'belki bu son kezdir' bakışlarıyla vedalaştıysak, sen bir su gibi akıp gittiysen, hep su gibi de dönüp geldin. Ama Kamile'm artık 17 Kasım 1987'den beri kulağım kapı sesinde değil, artık gözüm sana dair bir seyler çıkar korkusuyla televizyon haberlerine takılmıyor. O gün, yani o seksenli yılın 'on yedi kasım'ında bir televizyon haberinin vahşi ve kana susamış görüntüleriyle seni ben Munzur'un kollarına teslim ettim. Ona ve diğerlerine iyi bak dedim. Sümbül, kekik, kardelen olsunlar, Munzur'un her mevsiminde toprağın rahminden yeniden, yeniden doğsunlar dedim. Munzur bu, bilirsin. Bin yıllar boyu hiç usanmadan, bıkmadan hep yeniden, yeniden doğurur kızlarını, oğullarını. Bir sümbül, bir kekik, bir kardelen güzelliğinde...

Mamaklı kızlar seni 'İki Yıllık' ta tanıdılar. Tanıyış o tanıyış... Ne gülüşünü, ne güzelliğini, ne de çocuk tadında şenliğini unutmadık. Bak işte, bir Mayısı daha geride bırakırken, seni sevdalı yüreğinden ve yiğitliğinden tutup bu satırlara 'anı' diye dokudum... Oysa kalem de, kağıt da ne kadar yetersiz seni anlatabilmek için. Ama biliyorum, şimdi sen bu satırları okuyan her yüreğe bir solukluk mesafede yakınsın. Hep çiçek kokularının estiği bir sokağın köşesinden çıkıp şen bir kahkahayla kucaklayıp duracaksın onları...

O çocuk bakışlarından, gözlerinden binlerce kez öpüyorum kız kardeşim, arkadaşım, Kamile'm...

GÜLEN VARDI

Sevda Kuran



A. GÜLEN TUNGUZ

Acıyı da, şiddeti de sessiz yaşıyordu. Sessiz ve derin... Hüzünle bakan bir çift gözün ardında hep yarım kalmış bir çocuk gülüşüdür Gülen...

Gülen vardı... Mamak cehenneminin ortasında, yaşamların talan edildiği bir tarumarda, dingin ve bilge haliyle kendi payına düşen acıyla vardı.

A Blok 2. Koğuşun bir sessiz gecesinde – ki çoklukla dışarının tersine geceler Mamak'ta hep gürültülü, hep canhıraştı, ama tek tük de olsa sessiz, sakın geceler de vardı – işte öylesine sessiz bir gecede başlamıştık sohbete... Başlamak zorundaydık; çünkü sözsüz, sessiz bir gizli bağ

yaklaştırmıştı bizi birbirimize... Onun yarım, hüzünlü gülüşü, benim çocuksu muzipliğim an gelip çakışmıştı. Hayatın görünmez elleri tutup bizi yakına, çok yakına çekmişti.

Sohbet ilerledikçe en yakınlarımı çok yakından tanıdığını anlayıp şaşmıştık.

‘Sen onun... mısın’ demişti, ‘evet’ demiştim. Yarım gülüş, bir an için tam olmuş, solgun kırmızı yanakları canlanıvermişti.

Günlerden bir gün bir erkek tutukluyu gösterip ‘Ben bunu birine benzetiyorum’ demiştim. Sormuştu: ‘Kime benzetiyorsun?’ ‘İngilizce öğretmenime, ama hayır olamaz. O, ben on üç, on dört, on beşimdeyken, ellisine yaklaşan adamın politik bir hali yoktu; yani çok halim selim bir adamdı. Yok yok, bu o olamaz’ diyorum.

Gülen, canım Gülen, can Gülen ısrarla soruyor. ‘Adını hatırlıyor musun?’ ‘Evet’ diyorum, ‘adı Haşım Kanar’dı...’ Bir adım öne çıkıp iyice yaklaşıyor bana... Omuzu omzuma dayanmış, hüznüyle, biraz da askerlerin komutlarıyla örseledikleri adama acıyarak bakıp mırıldanırcasına konuşuyor. ‘Evet, bu senin İngilizce öğretmenin Sevda... Bu canını yaktıkları adam Haşım Kanar.’

Bir an Keçiören Hüseyin Güllüoğlu Ortaokulu’nun 3-K sınıfına gidiyorum. Mamak aramızdan çekiliyor. Mamak bütün çirkinliğiyle yer yarılp yerin dibine giriyor. Hocam, öğretmenim Haşım Bey bütün babacanlığıyla bir İngilizce atasözünü tahtaya yazıyor. O an hatırlayamıyorum ama Türkçesi ‘gözden irak olan gönülden de irak olur’du.

Nedense Mamak’ı kendime yakıştırıyorum, ama öğretmenime yakıştıramıyorum. Mamak’ı gözümden de, gönlümden de silip, İngilizce öğretmenimi oradan kurtarmak istiyorum. Onu o durumda görmenin verdiği utançla utanıyorum. Gülen, bütün hüznüyle buna tanıklık ediyor. Saniyeler uzayıp bitmez zamanlara dönerken, öğretmenim coplanırken, Gülen baştan ayağa anne kesilip, beni kolumdan tutup bir başka yöne çekiyor.

Sonrası altı ay boyunca, sevdiğim, saydığım, şirin mi şirin bir insan kızı Gülen !

Gülen vardı... O hep var olacak.

Hiç umulmadık zamanlarda, mahzun gülüşü, çocuk yalınlığındaki bakışlarıyla O hep yaşamımda gülümseyip duracak.

Gülen vardı...

SEVGİLİ CÜRÜMÜM NAİME

Muhteşem Özsoy Ertal

Naime ile 1981 Ocak ayında Emniyetten Mamak Cezaevi'ne getirildik. Kafes faslından sonra bizi tekrar polis arabasına bindirdiler. Aslında kadınların İki Yıllık Eğitim Enstitüsü'ne götürüldüğünü dışarıdayken duymuştuk, ama gene de acaba Emniyete geri mi gidiyoruz endişesini de içimizde taşıyarak İki Yıllık'a getirildik.

Emniyet ve kafes faslından sonra endişeli bakan gülen yüzleri, can dostların bizi sımsıcak sarmalamalarını hiç unutamayacağım. Geldiğimizde havalandırma saatiymiş. Naime ile beni, girişteki, camlarına demir parmaklık takılmış ilk sınıfa (yani koğuşa) koydular. D, C, A Blok derken cezamız kesinleşti. 1982 Mayısı idi sanırım. Ankara Ulucanlar Cezaevi ve kısa bir zaman sonra da Bartın E tipi cezaevi: son durak. Bu arada kurallara uymadığımız için infazımız yandı ve cezamızın tümünü yatmış olduk.

Bu süreçlerde cürümümle hiç ayrılmadık. Naime'mim içinde ümitsizliğe, karâmsarlığa yer yoktu. Güzel yüzlü, gülen yüzlü cürümüm her zorlukta gülümser, gülümsetmeye çalışırdı. Özellikle dayak sonraları, bazı askerlerin hırsıyla dayak atarken yüzlerinin aldığı ifadeyi ve vücut şekillerini ya da coplamaları için ellerimizi uzatmadığımız dönemde ellerimizi vermemek için aldığımız durumları taklit ederek bizi çok güldürürdü. İki-üç asker bir kadının elini açabilmek için ne biçim uğraşırdı. Naime'nin fikriyle bu fasıllardan sonra en güzel morluk yarışması yapılırdı. Senin morun daha güzel, yok benimki daha güzel...

Sizlerle Naime ile yaptığımız son telefon konuşmasını da paylaşmak istiyorum. Telefonda lenf kanseri olduğunu, tedavi için Almanya'ya gideceğini söyledi. Ben hiçbir şey söyleyemeden başladım ağlamaya. Canım benim, ben ona güç vereceğime o beni teselli etmeye çalışıyordu. Moralinin çok iyi olduğunu, bu lanet hastalığı yeneceğini söyledi. Ben de elbette yeneceğini, bizim nelere göğüs gerdiğimizi, bunun da üstesinden geleceğimizi, yanında olmadığım için ağladığımı söyledim. Bu son konuşmamız oldu.

O hep benimle... O'nu anmak O'nu hatırlamak hep içimi ısıtır. Ve yüreğim sevgiyle dolup taşar.



Ulucanlar Cezaevi-Haziran 1982

GÜLEN GÖZLÜ NAİME'MİZ

Rezzan



İki Yıllığın gamzeli ve sürekli gülen gözleriyle benden 'ufaklık' lakabını almış iri cüsseli arkadaşım Naime ile söyleşilerimiz geliyor aklıma... Birbirimize roman anlatışlarımız... Romanlardaki kahramanların yaşanılan coğrafyada, nasıl da benzerliklerle hayata imza atışlarını... Onun gülen gözlerini, sesini unutmam kolay değil... Lenfoma'dan yitirdiğimiz koca bedendeki çocuksu yüreğini binlerce kez saygıyla anıyorum. Anıları bugünkü gibi taze; capcanlı...

GÜLSÜM'ÜN O GÜZEL IŞIĞI KIZIMIN GELECEĞİNİ AYDINLATSIN DİYE...

S. Nazik Işık (Yakuphanogullarından)



Ne yazık ki bende Gülsüm'den kalan bir şiir yok. Daha beteri, şiir yazdığına dair bir fikrim bile yoktu. Öylesine yok ki, böyle bir şeyi ilk kez duymuşum gibiyim.

Ama bende Gülsüm'den güzel bir şey var: Kızımın ismi... İstedik ki, Gülsüm gibi onurlu, sakın ama durgun değil, duyguları güçlü ve dürüst bir

insan olsun. Kara gözlerinde ışık, sert hatlarında sevgi dolu bir incelik olsun. Cezaevinde çamaşır sıkırmakta göstermesin elbet, ama Gülsüm ve anası kadar güçlü bilekleri olsun.

Güçlü bilekler anılarından kısaca söz etmek isterim: Gülsüm'le uzun zaman aynı koğuştaki kaldım. Birçok şeyi ortaklaşa yaptık. Yakındığını hiç duymadım. Sabah spor yapmaya kalkmak birçok arkadaşına ağır gelirdi. O hiç şikayet etmezdi mesela... Kirlilerimizi genellikle dışarıya, ailelere gönderirdik. Benim gibi ailesi uzakta olanlar, arkadaşların ailelerine yük olduklarını düşünür, utanırdık. Koğuştaki yıkasak, bu kez de -temizlik malzemeleri ortak malzemeler olduklarından- ortak malzemelerden kullandığımız için utanırdık. Bir tür ara çözümdü çarşaflarımızı koğuştaki yıkamak. O da her zaman değil, arada bir olurdu. A Blok'ta mesela sıcak suyumuz vardı ve çarşaf yıkamak daha bir mümkündü. Tabii olayların çok yoğunlaştığı dönemler değil. O zamanlar bazen çarşafları dışarıya göndermek bile bir haber göndermek anlamı taşıyabiliyordu.

Ben sadece D ve A blokta kaldım. D'de de sadece 1-2 ay... D'nin geniş ve toprak havalandırmasında çamaşır asılabilirdi. Gülsüm'le ilk D Blokta çarşaf sıkıştığımızı anımsıyorum. Gülsüm'le ben karşılıklı geçerse, güçlü bileklerimizle çarşafı 1000 devirde sıkılmış hale getiriverirdik. A Blok birinci koğuştayken, sanki koğuşun çamaşır asmalığı olarak kullandığımız sıcak su borularını yarım saat fazla işgal etseler sorun olurmuş gibi, çarşafı kuruya yakın sıkabilmeyi pek önemserdik... Fethiye'nin, benim ya da Gülsüm'ün karşısına geçtiği bir iki denemesini anımsıyorum; çarşafı birlikte O'nu da çevirecek kadar güçlü kaldığımızı... Nasıl da güler, sevinirdik bizden daha iyi ikili yok bu işte diye; en güzel biz sıkıyoruz diye... Bir keresinde, herhalde Fethiye'nin Gülsüm karşısında çamaşır sıkıcı olamamasına neden ararken benim ince bileklerimden söz etmesi üzerineydi; bileklerimiz yan yana getirip doğuştan gelen güçleriyle görüntüleri arasında hiçbir alaka olmamasına da adeta şaşırıp gülmüştük. Bu ve benzeri birkaç şeyi, şartlar ne olursa olsun insan kalabildiğimize ve gülmeyi başaracak kadar ruh sağlığını koruyabildiğimize örnek olarak kaydetmiş zihnim...

Kim kim birlikteydik anımsamıyorum ama, bir keresinde Gülsüm'ün Malatya'nın yoksul köylülerini anlattığını anımsıyorum. Yoksulluğun yol aç-

tığı, kenevir gibi yasadışı tarımdan söz ettiğini anımsıyorum mesela... O güne dek bir tek afyondan haberdardım, keneviri ilk Gülsüm'den duymuştum. Yoksulluğu ve köylülüğü de Ege köylerinde gördüklerim ve romanlarda okuduklarımdan biliyordum ama, Gülsüm'ün anlattıkları çok daha ağır öykülerdi. Üstelik de birçok anlattığını, yaşanmışlıktan damıtarak anlatıyordu. Gülsüm'ün yüreği, yoksul köylülerin ve onların çocuklarının talihinin değişmesini çok istiyordu.

Evet, kızımın adı Gülsüm... Gülsüm'ün o güzel ışığı kızımın geleceğini aydınlatsın diye...

ÜZGÜNÜZ... CANANIMIZI KAYBETTİK

Bir yıldır hastaydı Canan... Durumu da oldukça kritikti. Ama 8 Mayıs 2011'de kitabımız için yaptığımız son toplantı için İstanbul'dan Ankara'ya gelmeden edemedi. Başından sonuna kadar dikkatle, sorumlulukla katıldı saatlerce süren toplantıya... Bakmayın siz onun anısında 'İZLERDİM' demesine... Mamak'ta da izlemekle yetinmedi. İlk direnenlerden oldu alınan her kararda, atılan her adımda... Kitabımız için oluşturduğumuz her çalışma grubunda el kaldırıp görev aldı heyecanla... 'Yedek üye deyin' diye uyarmanı da ihmal etmedi ama... Biliyordu hastalığını, nasıl bir seyir izlediğini ve sonraki süreçlerde neler yaşayacağını... Doktordu... Patolog...



İstanbul'da, İzmir'de, hastaneye her yattığında bu kez bizler koştuk yanına; yalnız bırakmadık. O bize tutundu, biz de ona... Bilgisayarı kucakındaydı hastanelerde de... Son yatışı hariç, hep yazıştık. Güç verip güç aldık birbirimizden... Onu sevgimizle ve dostluğumuzla sağaltmaya çalıştık. Mutlu olduk hep birlikte bu sevgi ve ilgiyi yaşamak ve yaşatmaktan... Uçuştı yüreklerimiz...

Kanamaları başladığında, 'hadi Canan, uzattığımız elleri tut ve gönderdiğimiz yüreklerimize dokun lütfen! Dokun ki, seni sıcaklığımızla sağaltalım' diye seslendik. Gözlüğünü istediğinde, el salladığında, çözdüğü bulmacayı gösterdiğinde yine pır pır edip kanatlandı yüreklerimiz... Umutlandık. İz-

mir'dekileerrr... Ne güzel haberler veriyorsunuz. Yüzümüz güldü. Hadi Canan, az kaldı, kitabımızı hep birlikte imzalayıp, bir resim karesinde hep birlikte yer alacağız. Ne mutlu bize... Sevgimiz seninle olsun; dedik. Başka başka şehirlerden, başka başka ülkelerden seslendik ona... Hadi be Canan, bir kez daha... Seninleyiz. Gücümüzle sevgimizle yanındayız. Lütfen sesimeze ses ver! Ses ver ki o sıcacık gülümsemeyle içimiz ııııı. Yeni doğacak çocuğumuzun şerefine bir kere daha diren Can Canan... dedik. Direndi... Ama bu kez yenildik.

Öyle çok emeği var ki kitabımızda, öyle çok istiyordu ki bu kitabı ve öylesine güçlü bir sevgi ve dayanışma örüldü ki bu süreçte hep birlikte... 16 Ağustos 2011 de, hem de kitabımızın basım ve yayımına bu kadar az kalmışken, YİTİRDİKLERİMİZ bölümüne uğurladık Canan'ımızı... Sevgiyle...



Mamaklı Kadınlar Kitap Grubu



SONSÖZ

Ankara Mamak Askeri Ceza ve Tutukevi'nde ve o dönem cezaevi haline dönüştürülmüş İki Yıllık Eğitim Entitüsü'nde yıllarca tutuklu kalan kadınların duygu ve düşüncelerine dokunup, bir döneme, sizler de tanık oldunuz.

Kolay olmadı bu çalışmayı tamamlayabilmek... Elinizdeki kitap üç yıla varan bir emeğin sonunda ortaya çıkabildi.

Mamaklı Kadınlar Grubu'nda kitap çalışmasına başladığımızda, Acilciler, Dev Savaş, Dev Sol, Dev Yol, Halkın Kurtuluşu, KAWA, Kurtuluş, Rızgari, TDY 'Türkiye Devriminin Yolu', TDKP 'Türkiye Devrimci Komünist Partisi', TİKB 'Türkiye İhtilalci Komünistler Birliği', TİP 'Türkiye İşçi Partisi', TKP 'Türkiye Komünist Partisi', TKP-İşçinin Sesi, TKP/ML TİKKO 'Türkiye Komünist Partisi/M-L Türkiye İşçi Köylü Kurtuluş Ordusu' (Partizan)... gibi davalardan yargılanan hemen herkes vardı.

Çok mutluyduk. Birlikte mücadele etmiş, birlikte bir tarih yazmıştık Mamaklı Kadınlar olarak... Üstelik 'Çocuğunuz olmayacak' diye yırtıp tepinerek bizleri tabutluklara atan Yzb. Pörtlek'e inat, güzelim çocuklar doğurup, yetiştirmiştik. Gözlerimiz de, Albay Raci Tetik'in istediği gibi, 'ölü balık gözü' gibi bakmıyordu hiç... Işıl ışıldılar... Sadece gözlerimiz değil, yüreklerimiz de...

Hele de zaman zaman yaptığımız ve 'açık görüş günü' adını verdiğimiz buluşmalarda, görmeliydiniz bizleri... Öylesine sımsıkı ve sımsıcak kucaklaşıyorduk ki birbirimizle... Herhalde bizden başka hiç kimse böyle kucaklaşamazdı.

Kabuk tutan yaraların yenidendeşilmesi kolay olmadı. Ama birbirimizi cesaretlendirip, anılarımızı yazıp paylaşmaya devam ettik. Zor anlarımızda

yardımlaşıp, güç verdik birbirimize... Bu sınımsıcak, samimi ve dürüst ilişki hepimize çok iyi gelmişti. Sağaltmıştı bizi... Tıpkı Mamak'taki gibi...

Bu üç yıllık kitap çalışması sürecinde bazı arkadaşlarımızla yollarımız ayrı düşse de, Dev Yol davasından yargılanmış arkadaşlarımız anılarını çekmiş olsa da, grupta yaşadığımız o sınımsıcak paylaşımlar ve dayanışmalar için bütün 'Mamaklı Kadınlar'a teşekkürü bir borç biliriz. Bir de ölümün bizi ayırdığı arkadaşlarımız var. Gülen, Gülsüm, Kamile ve Naime... Bizleri onlarsız bıraktılar... Eksik kaldık...

Ancak zorlu bir çalışmayı her şeye rağmen başarıyla tamamladık. Bunca emeği heba etmedik. Ve okuyucu ile buluşturabildik kitabımızı...

Ankara Emniyet Müdürlüğü 1. Şube, 2. Şube ve DAL'daki işken-
cehanelerde, İki Yıllık Eğitim Enstitüsü'nde, Mamak Cezaevi'nin A-B-C-D
Bloklerinde, tecrit hücrelerinde ve tabutluklarında yaşadıklarımızı yüz bin-
lerce insan yaşadı.

Bir daha hiç kimseye yaşatılmasın...

Hele de çocuklarımıza...

Bizler, her şeye rağmen ve hâlâ tüm insanların özgür ve eşit olabileceği
bir başka dünyanın hem gerekli, hem de mümkün olduğu umudu ve inancı
içindeyiz.

Toplumsal insanlığı ve dünyayı ileriye taşıyan her mücadelede,
Gücümüzü, Gücünüze Katın...

Mamaklı Kadınlar Kitap Grubu...

'BENİM ASKERLİK ARKADAŞLARIM, SİZLERDİNİZ.'

KÜÇÜMEN

20 Ağustos 2011 Cumartesi günü Canan'ımızı anmak için toplandığımızda, anmayı daha da anlamlandıran bir dostumuz vardı yanımızda: Mamak direnişimizin sessiz ama yürekli kahramanlarından, asker 'Küçümen'. O da kendi durduğu yerden kısaca Mamaklı Kadınları anlattı:

'Demirel'e oy veren bir ailedendim. Mamak'ta 15 ay askerlik yaptım. İlk iki ay subaylar bizi çok korkuttular. Tutuklulara yaklaşamıyorduk. "Onlarla göz göze gelmeyeceksiniz, konuşmayacaksınız ve onları 'Lan' diye çağıracaksınız" diyorlardı. Bu iki aydan sonra insanlık dışı baskılara karşı kızların direnişlerine tanık oldum ve etkilendim. Kimi erkekler bile beş altı copla bas bas bağırıyordu ama kızlara kırk elli cop vuruluyordu, sesleri çıkmıyordu.

'Her tabutluk nöbetine girdiğimde 20 paket kağıt mendil 20 paket de Birinci sigarası üzerimde olurdu. Yanımdaki askerler görmesin diye onları avucumun içinde gizleyerek hücrelerin üstte bulunan deliğinden tek tek içeri atardım. Aynısını koğuş önü nöbetlerimde de yapardım. Bunları yoksul ailemin bana gönderdiği cep harçlığımdan karşılıyordum. Çünkü kızlara güvendiğim kadar asker arkadaşlara güvenmiyordum. Bu nedenle de hiç asker arkadaşım olmadı. O dönemde Mamak'taki askerlerin geneli cahil köylü çocuklarından oluşuyordu ve subayların dolduruşuna geliyorlardı.

‘O günlerden anımsadığım çok Şey var ama birkaçından bahsedeyim. Bir gün 8-10 kız mahkemeden gelmiş, kafesin önünde kelepçelerinin açılmasını bekliyorlar. Pörtlek yüzbaşı, fırsat bu ya, kızın birinin sözde kelepçesini açmaya çalışırken bu işi uzatıp, kızın elini okŐuyordu. Bunu görünce koşarak gidip elimdeki anahtarla çarçabuk kelepçeyi açtım. Bana ters ters bakmıŐtı.

‘Bir gün de tabutluklardayım. Askerden izne gidecektim. Kızlara veda etmek istedim. Kızların kendi aralarında İngilizce konuştuklarını duydum ama anlamadım. Sonra G lg n, elindeki 35 lirayı bana uzattı ve ‘‘Aramızda topladık. Bunu izinde harçlık yaparsın’’ dedi. Çok bozulmuŐtum. ‘‘Bir daha böyle bir Şeye kalkıŐırsanız ne yanınıza uğraram ne de sizinle konuŐurum’’ dedim ve parayı almadım.

‘Yine bir gün tabutluklarda kızlar ‘‘ya bize yardım ederken yakalanırsan, başına ne gelir, ne yaparsın’’ diye sordular. Ben de onlara ‘‘19 no‘lu hücre boş, oraya da ben gelirim’’ dedim.

‘Terhisim geldiğinde kızların bulunduğu koğuş mazgalına veda etmek için gitmiştim. Fatma ‘‘Yüzümüzün yanığından belli/Aynı halkın çocukları-yız biz’’ diye başlayan ve benim için yazdığı bir Şiir tutuŐturmuŐtu elime... Bu dizeler de hâlâ aklımdadır.

‘Canan‘ın hastalığını duydum. Şeniz‘i aradım; ziyaret etmek istediğimi söyledim. ‘‘Yoğun bakımda, göstermiyorlar’’ deyince gidip göremedim. Kısa süre sonra acı haberi duydum.

‘O yıllardan bu yıllara hep aklımdaydınız. Benim askerlik arkadaşlarım sizlerdiniz. Adı soyadı aklımda olanlarınızı internetten google‘a yazarak aradım. Sonuçta birkaçınıza ulaŐtım. Ama hepinize birden ulaŐmam Sezgin‘in yardımıyla oldu. Canan‘ı anma toplantısında, 31 yıl sonra olsa da, sizlerle buluŐabildim.

‘51 yaŐındayım. Bugün o yıllarda sizin için yaptıklarımı yapacak cesareti gösterebilir miyim diye düşündüğümde ‘‘Evet, daha da fazlasını yaparım’’ diyorum. Şimdi sizleri yakından da tanıyorum. Artık dünyanın her yanında bir sürü kız kardeşim var.’



Mamak Askeri Ceza ve Tutukevi'ndeyken, bir güvercin ürkekliğindeydik önceleri... Ürktük, çekindik, korktuk, kaygılandık ve de suskunduk. Anlamaya çalıştık. Sonra toparlandık. İnsanlığımızı, kişiliğimizi, devrimci değerlerimizi savunmak üzere güçlerimizi birleştirdik. Suya atılan taş misali başladı bu başkaldırı... Önce küçük bir halka, sonra giderek büyüyen, çoğalan ve tüm suya yayılan halkalar gibi...

Sevgilerimiz büyüdüğü, dayanışmamız güçlendiği, zulmün küçüldüğüne tanık olduk. Ölüm hücresinde, tabutlukta ya da bir başına tecritlerde, kafeslerde iken bile dostlukların, yoldaşlıkların sıcaklığı ısıttı üşüyen bedenlerimizi, yüreklerimizi... Bir de içimizi en çok acıtanın, kendi acımızdan çok, dostlarımızın acısına tanıklık etmek olduğunu öğrendik orada... Ve birlikte, daha bir dik durmayı, daha bir dik yürümeyi...

Onlar kişiliklerimizi elimizden almaya, gözlerimizdeki ışığı söndürmeye, bizi biz olmaktan çıkarmaya çalıştıkça, zulmün karanlığında, ufacak da olsa bir ışık yaktık birlikte...

**Mamak... 12 Eylül darbesinin ardından bir cezaevi...
Ve Türkiye'nin her tarafını çok sarsıcı bir şekilde etkileyen
günlerde Mamak'ta ayakta kalmaya, direnmeye çalışan
kadınlar... Direnirken birbiriyle dayanışan ve her acıdan bir
kahkaha çıkaran kadınların Bir başkaldırı hikayesi.
Gülerek, şarkı söyleyerek, hayır diyerek, birbiriyle
dayanışarak, paylaşılarak yaşanan bir hikaye ...**

*dipnot



ISBN: 978-6054412327

